Πολύβιος Ν. Πρόδρομος
Μανόλης Ι. Μαυρακάκης

Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία

Γ΄ Γενικού Λυκείου

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Με ανθολόγηση κειμένων

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Έκδοση αρχείου:
13/09/2019

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

ΓΙΑ ΤΑ ΝΕΑ ΘΕΜΑΤΑ Γ (ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ) ΠΑΤΗΣΤΕ ΕΔΩ.

Θέση υπογραφής δικαιούχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας,
εφόσον η υπογραφή προβλέπεται από τη σύμβαση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993), όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα, και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Εκπαίδευση
Πολύβιος Ν. Πρόδρομος, Μανόλης Ι. Μαυρακάκης,
Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία Γ΄ ΓΕΛ
– Κριτήρια αξιολόγησης (με ανθολόγηση κειμένων)
Διορθώσεις: Μάγδα Τικοπούλου
Υπεύθυνος έκδοσης: Βαγγέλης Μπακλαβάς
Ηλεκτρονική σελιδοποίηση: Κέλλυ Καραμανλή
Φιλμ-μοντάζ: Μαρία Ποινιού-Ρένεση
Copyright© Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη),
Πολύβιος Πρόδρομος και Μανόλης Μαυρακάκης, Αθήνα, 2019
Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Ιούνιος 2019
ΚΕΤ Γ358 – ΚΕΠ 355/19
ISBN 978-960-16-8262-4

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β΄ ΚΤΕΟ), 570 09
ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Τ.Θ. 1213, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55
Web site: http://www.patakis.gr • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *Η ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΗΣ ΟΜΟΡΦΙΑΣ* 5

2ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΓΚΡΙΚΛΙΣ* 13

3ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ* 23

4ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΚΙΝΗΤΟ ΤΗΛΕΦΩΝΟ* 29

5ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΟΙ ΝΕΟΙ* 39

6ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΕΡΩΤΑΣ* 48

7ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ* 56

8ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ* 62

9ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΠΑΙΔΕΙΑ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ* 70

10ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ* 78

11ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ* 89

12ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ* 96

13ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ* 105

14ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ* 112

15ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΑμεΑ* 119

16ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ* 126

17ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ – ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ* 132

18ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΒΙΑ* 138

19ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΩΝ* 144

20ό ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΣΧΟΛΙΚΗ ΔΙΑΡΡΟΗ* 152

21ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΒΑΝΔΑΛΙΣΜΟΙ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ* 163

22ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΣΧΟΛΕΙΩΝ* 173

23ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΝΕΑ ΓΕΝΙΑ* 182

24ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΣΧΟΛΙΚΑ «ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ»* 188

25ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΠΑΙΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ* 198

26ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ* 208

27ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΘΑΝΑΤΙΚΗ ΠΟΙΝΗ* 218

28ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ* 226

29ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ* 235

30ό ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ* 243

31ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ* 253

32ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ* 265

33ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΝΕΟΝΑΖΙΣΜΟΣ* 273

34ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΩΝ* 282

35ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ* 292

36ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ* 299

37ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΚΟΜΦΟΡΜΙΣΜΟΣ* 307

38ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΜΟΝΑΞΙΑ* 315

39ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟΣ* 324

40ό ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ* 333

41ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ* 340

42ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΕΠΙΔΗΜΙΑ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ* 349

43ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ – ΠΡΩΤΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ* 358

44ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ* 368

45ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΚΛΩΝΟΠΟΙΗΣΗ* 376

46ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΓΕΝΕΤΙΚΗ* 386

47ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΠΑΡΑΔΟΣΗ* 394

48ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ* 401

49ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΕΜΦΥΛΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ* 412

50ό ΚΡΙΤΗΡΙΟ: *ΠΟΛΕΜΟΣ* 419

Διευκρινιστική σημείωση: Το όριο των λέξεων στις απαντήσεις τόσο των επιμέρους ερωτήσεων όσο και της παραγωγής λόγου δεν ευθυγραμμίζεται πάντα με το καθορισμένο όριο λέξεων. Η επιλογή μας αυτή είναι συνειδητή, γιατί πιστεύουμε πως θα βοηθούσε τους χρήστες του βοηθήματος (συναδέλφους εκπαιδευτικούς και μαθητές), ώστε να έχουν στη διάθεσή τους πλουσιότερο υλικό.

1ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: Η ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΗΣ ΟΜΟΡΦΙΑΣ

Α. Το άρθρο «Η τρομοκρατία της ομορφιάς» που διάβασα αναφερόταν στους κινδύνους που ελλοχεύουν από την επιδίωξη της ομορφιάς. Η αρθρογράφος, αρχικά, δίνοντας παραδείγματα, παρουσίαζε την ομορφιά ως κοινωνική φαντασίωση, που η απώλειά της θεωρείται κάτι εγκληματικό. Τόνιζε ότι η επιδίωξη της ομορφιάς έχει υλικά κίνητρα, διαταράσσει τις σχέσεις των ανθρώπων και επιδρά αρνητικά στον ψυχισμό τους. Τέλος, επεσήμαινε ότι το κυνήγι της ομορφιάς εκκολάπτει φαινόμενα φυλετικής υπεροχής και ρατσισμού.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Τι κι αν έχει κόστος … ό,τι απομακρύνεται με βία από την επιφάνεια συχνά επιστρέφει καταστροφικά εντός μας»), **β) ΣΩΣΤΗ** («Τι κι αν η μέτρηση των πάντων … την αλληλεξάρτηση των ανθρώπων!»), **γ) ΣΩΣΤΗ** (Η άσκηση και η ισορροπημένη διατροφή … τα υγιή μέτρα του»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Η σωματική υγεία … κοινωνικότητα, τρυφερότητα»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Δεν έχει τίποτα το κοινό με την αγάπη για το ανόθευτο ωραίο»).

Β2. α) Η αρθρογράφος επιδιώκει να κάνει τον αναγνώστη κοινωνό και συμμέτοχο του προβληματισμού της ότι η ζωή αποδεικνύει συνεχώς πως η ομορφιά έχει πανίσχυρη ανταλλακτική αξία. Ισοδυναμεί με ισχυρή κατάφαση και, παράλληλα, προσδίδει στο κείμενο ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα. Τέλος, δημιουργείται δραματικότητα και ένταση, που υποκινεί τον αναγνώστη να δώσει ο ίδιος την απάντηση στο ρητορικό ερώτημα που τίθεται.
β) i. μεταφορική χρήση της λέξης
ii. εκφράζει έντονο συναίσθημα (ανησυχία, απογοήτευση)
iii. η αρθρογράφος δημιουργεί ένα κλίμα προβληματισμού και αφήνει ένα «διάχυτο» υπονοούμενο
iv. εκφράζει ένα προσωπικό σχόλιο της αρθρογράφου, που εμπεριέχει ειρωνεία

Β3. α)

- **Μεταφορά.** Προσδίδει στη γλώσσα πλούτο και δύναμη, εκφραστικότητα και ζωηρότητα. Η μεταφορά συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[1]

[1] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

- **Παρομοίωση.** Σκοπός της είναι να φωτιστεί η σημασία του πρώτου συγκρινόμενου («ένας κοφτερός πόνος») στοιχείου μέσα από την αντιπαραβολή του με κάτι πιο συγκεκριμένο και σαφές («σαν μαχαιριά»). Με τη συγκεκριμένη παρομοίωση αποκαλύπτεται μια νέα διάσταση (η οξύτητα του πόνου) ανάμεσα στα δύο συγκρινόμενα. Παράλληλα, προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο καθιστώντας πιο εύληπτο το περιεχόμενο.
- **Μεταφορά.** Η μεταφορά συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[2] Ακόμη προσδίδει στη γλώσσα πλούτο και δύναμη, εκφραστικότητα και ζωηρότητα.
- **Ασύνδετο σχήμα.** Μολονότι με την παράλειψη των συνδέσμων τα μέρη της πρότασης εμφανίζονται χαλαρά δεμένα μεταξύ τους, με το ασύνδετο σχήμα δημιουργείται μια ιδιαίτερη ένταση στον λόγο προσδίδοντάς του κίνηση, ζωντάνια, ζωηρότητα και γρήγορο ρυθμό. Το ασύνδετο σχήμα αποκαλύπτει έντονο πάθος και ψυχική αναστάτωση (συναισθηματική φόρτιση). Χρωματίζει συναισθηματικά το κείμενο δίνοντας έμφαση στον λόγο. Απαριθμεί τους φόβους του ήρωα και μεταφέρει στον αναγνώστη εναργέστερα την ψυχική του κατάσταση όταν έβλεπε το πορτρέτο του. Τέλος, με το ασύνδετο σχήμα ο λόγος γίνεται πυκνός, ρέων και ασθματικός.

β) Ο αφηγητής είναι παντογνώστης (ή αφηγητής Θεός),[3] καθώς γνωρίζει τα πάντα, όλα όσα συμβαίνουν, τις βαθύτερες σκέψεις («το πλήρες νόημα εκείνης της περιγραφής πέρασε αστραπιαία από το μυαλό του… Καθώς τα συλλογιζόταν αυτά…») και τα συναισθήματα («ένας κοφτερός πόνος τον διαπέρασε σαν μαχαιριά και έκανε κάθε λεπτή ίνα του σώματός του να ριγήσει») του κεντρικού ήρωα, του Ντόριαν Γκρέι. Δεν παίρνει μέρος στην αφήγηση (είναι ανεξάρτητος από τα πρόσωπα της αφήγησης), αλλά είναι παντού και βλέπει, αντιλαμβάνεται, σχολιάζει, συνειδητοποιεί, γνωρίζει τα πάντα, ακόμη και τις πιο κρυφές σκέψεις των προσώπων.

Γ. Η νιότη αποτελεί αναμφίβολα την πιο όμορφη ηλικία του ανθρώπου. Η φύση υπήρξε αρκετά γενναιόδωρη με τη συγκεκριμένη ηλικία, καθώς την προίκισε με ασυναγώνιστα πλεονεκτήματα και ομορφιές, που δεν τα συναντάμε στον ίδιο βαθμό στις άλλες ηλικίες.

Η νεανική ηλικία είναι μια περίοδος της ζωής του ανθρώπου κατά την οποία συντελούνται οι σημαντικότερες σωματικές, πνευματικές και ψυχικές αλλαγές. Είναι η περίοδος της ακμής του. Σωματικά ο άνθρωπος είναι δυνατός, υγιής και ακαταπόνητος στις δυσκολίες και στις κακουχίες της ζωής. Βρίσκεται στη φάση της πνευματικής του συγκρότησης, καθώς μέσα από τη φοίτησή του στις βαθμίδες της εκπαίδευσης αποκτά το γνωστικό υπόβαθρο και την καλλιέργεια εκείνη που θα αποτελέσουν την παρακαταθήκη για τη μετέπειτα ζωή του. Στην καλλιέργεια του πνεύματος συντελούν η αναζήτηση και η φιλομάθεια που χαρακτηρίζουν τη συγκεκριμένη ηλικία. Τέλος, η νεανική ψυχή διακρίνεται από καθαρότητα, ευαισθησία και αγνότητα, καθώς δεν έχει ακόμα προλάβει να δηλητηριαστεί από τα πάθη και τα αρνητικά συναισθήματα που χαρακτηρίζουν τις άλλες ηλικίες και προκύπτουν από την καθημερινότητα και τα προβλήματα που τη συνοδεύουν.

Η νεανική ηλικία είναι μια ξέγνοιαστη περίοδος της ζωής του ανθρώπου. Οι νέοι δεν έχουν μπει ακόμα στον αγώνα της ζωής, στον καθημερινό μόχθο, που αλλοτριώνει τον άνθρωπο και τον κάνει να χάσει σε μεγάλο βαθμό την ανεμελιά και την

[2] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.
[3] Ως προς την οπτική γωνία/ εστίαση.

ξεγνοιασιά που τον χαρακτηρίζουν ως νέο. Είναι η περίοδος που δημιουργούνται οι γνήσιες και άδολες, πολλές φορές, φιλίες, που είναι ανθεκτικές στον χρόνο. Είναι η περίοδος που ξυπνάει η σεξουαλικότητα και οι νέοι αισθάνονται τα πρώτα ερωτικά σκιρτήματα δημιουργώντας σχέσεις. Ο έρωτας τους ανανεώνει, τους τονώνει την αυτοπεποίθηση και τους αναζωογονεί.

Τα προβλήματα που βιώνουν οι νέοι σήμερα και ουσιαστικά σκιάζουν τη ζωή τους ταυτίζονται ως έναν βαθμό με εκείνα που βιώνει ο μέσος άνθρωπος όλων των ηλικιών, ενώ διαφοροποιούνται, γιατί συνδέονται με τις ανάγκες της συγκεκριμένης ηλικίας και τους κοινωνικούς ρόλους που αυτή συνεπάγεται (σπουδές, επαγγελματική αποκατάσταση, δημιουργία οικογένειας).

Ο Γάλλος Serge July, δημοσιογράφος της εφημερίδας *Liberation*, έγραψε για την κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι σημερινοί νέοι: «Οι σημερινοί εικοσάρηδες δεν είναι σαν τους γονείς τους το 1965. Εκείνοι έπλαθαν όνειρα για το μέλλον. Εντούτοις βλέπουν εφιάλτες. Το να είσαι είκοσι ετών σήμερα σημαίνει ότι πρέπει να διαλέξεις ανάμεσα στη χολέρα και στην πανούκλα. Τι προτιμάς; Ανεργία, ναρκωτικά ή aids; Οι σημερινοί νέοι ψάχνουν τον δρόμο τους χωρίς πυξίδα, μέσα στην αβεβαιότητα, ενώ γύρω τους συσσωρεύονται μόνο απειλές. Γι' αυτό το μέλλον δεν έχει πρόσωπο να δείξει… εικοσάρης ποτέ δε σημαίνει αγάπες και λουλούδια, σήμερα όμως κατάντησε πιο σκληρή απ' όλες τις ηλικίες».

Οι νέοι κάθε εποχής χαρακτηρίζονται από μια τάση να ανεξαρτητοποιηθούν και να χαράξουν τη δική τους πορεία στη ζωή. Στην προσπάθειά τους αυτή έρχονται σε αναπόφευκτη σύγκρουση με τους μεγαλύτερους, κυρίως γονείς, που είτε λόγω προστατευτικότητας είτε από έλλειψη εμπιστοσύνης τούς υψώνουν εμπόδια και δεν τους αφήνουν να ανοίξουν απερίσπαστοι τα φτερά τους. Ο αρνητισμός και η επαναστατικότητα που χαρακτηρίζουν τους νέους σε αυτή την ηλικία οφείλονται στις ψυχοβιολογικές αλλαγές που συντελούνται και έχουν αντίκτυπο στη συμπεριφορά τους. Απόρροια αυτών των χαρακτηριστικών είναι το λεγόμενο χάσμα των γενεών, που σε αρκετές περιπτώσεις δημιουργεί προσκόμματα στην επικοινωνία αλλά και στις σχέσεις γονέων και εφήβων.

Ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νέοι σήμερα αποτελεί αναμφίβολα η ανεργία, που είναι ιδιαίτερα ανησυχητική στους πτυχιούχους. Σύμφωνα μάλιστα με στοιχεία της Eurostat, η Ελλάδα φιγουράρει στην πρώτη θέση καταγράφοντας τα υψηλότερα ποσοστά (20,1%) ανεργίας των νέων στην ΕΕ. Τα ποσοστά αυτά μαζί με έναν συνδυασμό άλλων παραγόντων, όπως είναι η παρατεταμένη οικονομική κρίση, η αναξιοκρατία, η φαυλότητα, η ήσσονα προσπάθεια, αλλά και οι μικροπολιτικές και ψηφοθηρικές πρακτικές των πολιτικών παραγόντων σε όλο το φάσμα της δημόσιας διακυβέρνησης οδηγούν τους νέους στην αναζήτηση διεξόδου σε μια χώρα του εξωτερικού, όπου θα βρουν καλύτερες συνθήκες εργασίας και ζωής γενικότερα.

Οι νέοι σήμερα αντιμετωπίζουν δυσκολίες και προβλήματα προσανατολισμού σε μια εποχή που επικρατεί ιδεολογική σύγχυση και έκπτωση αξιών. Ειδικότερα στην εποχή μας διαχρονικές ανθρώπινες αξίες, όπως η αγάπη, η φιλία, ο αλληλοσεβασμός, η αλληλεγγύη και η ανθρωπιά, έχουν υποχωρήσει και έχουν παραχωρήσει τη θέση τους στον ανταγωνισμό, στον ατομικισμό και την αντιπαλότητα. Παράλληλα, οι σχέσεις των ανθρώπων έχουν καταστεί περισσότερο απρόσωπες και επιφανειακές. Επιπλέον, η παρακμή των ιδανικών, η προβολή αρνητικών προτύπων από τα ΜΜΕ και το χρησιμοθηρικό πνεύμα που χαρακτηρίζουν την εποχή μας, παρά την κρίση, αποπροσανατολίζουν τους νέους, με συνέπεια να αδυνατούν να βρουν τη σωστή γραμμή πλεύσης για να προχωρήσουν με σταθερά βήματα στο μέλλον.

Τέλος, οι σημερινοί νέοι προβληματίζονται από την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Η σύγχρονη εκπαίδευση δεν ανταποκρίνεται σε μεγάλο βαθμό στις απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής. Εφαρμόζει ένα εξοντωτικό πρόγραμμα σπουδών για τους μαθητές, χωρίς όμως να τους παρέχει τη σωστή παιδεία και εκπαίδευση, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις σύνθετες απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής. Η σημερινή νεολαία επενδύει το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου της μεταξύ του σχολείου και του φροντιστηρίου, που αναπληρώνει τις ελλείψεις του σχολείου, με αποτέλεσμα να έχει ελάχιστο ελεύθερο χρόνο για να ξεκουραστεί, να ψυχαγωγηθεί και να απολαύσει τις χαρές της ηλικίας της. Οι υποχρεώσεις στις οποίες έχει να αντεπεξέλθει είναι πολλές και δύσκολα διαχειρίσιμες από τους νέους, με συνέπεια να τους κουράζουν και να τους γεμίζουν άγχος.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.

Επίλογος

- Ανακεφαλαιώνουμε,υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών.
- Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος.
- Να είναι πρωτότυπος.
- Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.

Γλωσσικές επιλογές – ύφος

- Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική.
- Πληροφοριακός χαρακτήρας
- Αναφορική χρήση της γλώσσας
- Απουσία προσωπικού οικείου τόνου
- Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης
- Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων
- Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης
- **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: Η επέλαση του …«φαίνεσθαι»

Πρόλογος (επικαιρική αφόρμηση)
Ζούμε σε μια εποχή που οι άνθρωποι ολοένα και περισσότερο ενδιαφέρονται για την εξωτερική τους εμφάνιση, το φαίνεσθαι, θυσιάζοντας στον βωμό του όλες τις άλλες πτυχές του χαρακτήρα και της προσωπικότητάς τους. Μάλιστα, η εξωτερική εμφάνιση αποτελεί κυρίαρχο θέμα, εφόσον απασχολεί σε καθημερινή βάση άνδρες και γυναίκες οι οποίοι είναι διατεθειμένοι να ξοδέψουν μεγάλα χρηματικά ποσά προκειμένου να τη βελτιώσουν. Φυσικά, από αυτό τον κανόνα δε θα μπορούσαν να ξεφύγουν οι νέοι, οι οποίοι αφιερώνουν αρκετό χρόνο καθημερινά, προκειμένου να προβάλλουν μια ωραία εικόνα στο σχολείο, στη διασκέδαση, στα προφίλ τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αλλά και γενικότερα σε όλες σχεδόν τις καθημερινές τους δραστηριότητες.

Κύριο μέρος

1. Μεγάλο ρόλο στην εμμονή των σημερινών νέων στο φαίνεσθαι και όχι στο είναι διαδραματίζει αναμφίβολα η καπιταλιστική κοινωνία και η ραγδαία και ακατάπαυστη τεχνολογική ανάπτυξη, που έχει διαφοροποιήσει σε πολύ μεγάλο βαθμό τη συγκεκριμένη γενιά από όλες τις προηγούμενες. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (φέισμπουκ, τουίτερ, ίνσταγκραμ κτλ.) που έχουν εισβάλει στη ζωή εκατομμυρίων νέων σε όλο τον κόσμο αποτελούν την καθημερινή και, για ορισμένους, την κύρια ασχολία τους, ωθώντας τους να ξοδεύουν τον περισσότερο

χρόνο τους μπροστά από την οθόνη ενός υπολογιστή. Τα μέσα αυτά έχουν καταντήσει ως έναν βαθμό προέκταση του εαυτού τους, καθώς οι νέοι τούς δίνουν υπερβολική σημασία, σε βαθμό εξάρτησης. Ενδιαφέρονται μόνο για τα λάικ και τα επιδοκιμαστικά σχόλια που θα εισπράξουν από τους «φίλους» τους στο φέισμπουκ ή στο ίνσταγκραμ για την εμφάνισή τους, καθώς τα μέσα αυτά κατακλύζονται από εκατομμύρια φωτογραφίες που αναπαριστούν όλες τις στιγμές της καθημερινότητάς τους. Μέσα από τα λάικ πιστεύουν ότι θα κερδίσουν κοινωνική καταξίωση και αποδοχή.

2. Τα πρότυπα που προβάλλονται από τα ΜΜΕ και κυρίως την τηλεόραση και το διαδίκτυο ασκούν καταλυτική επίδραση στη νεολαία. Εκπομπές τύπου ριάλιτι (π.χ. Next top model, shopping star), που είναι ιδιαίτερα δημοφιλείς στη νεολαία, προβάλλουν αυτά τα πρότυπα. Γι᾽ αυτό επιδίδονται σε ένα μονομανές ναρκισσιστικό κυνήγι της τελειότητας και επενδύουν τα πάντα για να προβληθούν στα κοινωνικά δίκτυα, αντλώντας ικανοποίηση από την αποδοχή και τα θετικά σχόλια που θα αποσπάσουν. Η ξενομανία και η αφοσίωσή τους σε οποιαδήποτε «μοδάτη» πληροφορία που θα τους κάνει να ξεχωρίσουν και να βρουν μεγαλύτερη ανταπόκριση μεταξύ των συνομήλικων τους τους συνεπαίρνει. Θαμπώνονται κυριολεκτικά από την «γκλαμουριά» διάσημων προσωπικοτήτων (καλλιτέχνες, αθλητές κ.ά.), που έχουν εκατομμύρια ακόλουθους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης εξοικονομώντας εκατοντάδες χιλιάδες δολάρια ή ευρώ από κάθε φωτογραφία τους που θα ανεβάσουν στο ίνσταγκραμ ή στα άλλα μέσα δικτύωσης. Με αυτό τον τρόπο επιδιώκουν να αποκτήσουν ένα μερίδιο φήμης και αναγνωσιμότητας, θεωρώντας ορισμένοι από αυτούς ότι αποτελούν και οι ίδιοι διάσημες προσωπικότητες.
3. Η έμφαση που δίνει μια μεγάλη μερίδα της σημερινής νεολαίας στην εξωτερική εμφάνιση είναι απόρροια της παιδείας με την οποία γαλουχούνται. Οι φορείς αγωγής και κυρίως το σχολείο δε φροντίζουν να διαπλάσουν ολοκληρωμένες και ισορροπημένες προσωπικότητες, ανθρώπους με αξίες και ιδανικά και κυρίως με κριτική ικανότητα, που θα μπορούν να ξεχωρίζουν το ουσιώδες από το επουσιώδες, το πολύτιμο από το ευτελές, το ψεύτικο από το αληθινό. Αντίθετα, διαμορφώνει μονοδιάστατες προσωπικότητες, που αναγάγουν σε ύψιστη αξία τα υλικά αγαθά, που ακόμα και την επαφή με τη γνώση και τις αξίες που συνθέτουν την παράδοση τη θυσιάζουν στον βωμό του κέρδους και του φαίνεσθαι και δεν την αξιοποιούν για να γίνουν πιο ουσιαστικοί άνθρωποι. Επομένως, είναι λογικό μια μεγάλη μερίδα των σημερινών νέων να ενδιαφέρεται μόνο για την αψεγάδιαστη ανατομική εικόνα της, καθώς δεν έχει έρθει σε επαφή με σημαντικότερα και ουσιαστικότερα πράγματα.
4. Στη διαμόρφωση του χαρακτήρα και της προσωπικότητας ενός νέου καθοριστικό ρόλο παίζει και η κοινωνία μέσα στη οποία ζει. Οι σημερινοί νέοι μεγαλώνουν σε μια κοινωνία που έχει αναγάγει σε ύψιστη αξία τον πλούτο και τα υλικά αγαθά. Στα πλαίσια αυτά το σύγχρονο lifestyle κυνηγάει και πουλάει την ομορφιά αντλώντας όσο το δυνατόν περισσότερα κέρδη. Το μήνυμα που εισπράττει ο νέος είναι ότι η ομορφιά και η άρτια εξωτερική εμφάνιση γενικότερα μπορεί να αποτελέσει το μέσο για την εξασφάλιση γρήγορων και εύκολων χρημάτων αλλά και φήμης. Γι᾽ αυτό και επιδιώκουν να δημιουργήσουν ένα σώμα «σμιλεμένο» σε κέντρα ομορφιάς και γυμναστήρια, κατά τα πρότυπα των σταρ, βελτιωμένο με πλαστικές, ατσαλάκωτο.

Επίλογος
Διαπιστώνουμε, επομένως, ότι σε μια κοινωνία και σε μια εποχή που όλοι εστιάζουν στο φαίνεσθαι κι όχι στο είναι, είναι αναμενόμενο και οι νέοι να μην ξεφεύγουν από αυτό τον κανόνα. Βέβαια, θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν, αν θέλουν πραγματικά να αποκτήσει νόημα η ζωή τους, ότι η αξία του ανθρώπου δεν καθορίζεται από την εξωτερική του εμφάνιση αλλά από άλλους, ουσιαστικότερους παράγοντες.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. Ο Ντόριαν Γκρέι αποτελεί έναν μυθιστορηματικό ήρωα, σύμβολο της έμφυτης αγωνίας του ανθρώπου για τις αλλαγές που το αναπόφευκτο πέρασμα του χρόνου θα προκαλέσει στο σώμα του.[4] Ο Γκρέι, νέος και όμορφος, με ναρκισσιστική προσωπικότητα, αντικρίζει το πορτρέτο του έχοντας νωπή μέσα του μια προειδοποίηση για την απώλεια της νιότης και της ομορφιάς που μοιραία θα υποστεί και ο ίδιος μεγαλώνοντας. Είναι τόσο τρομαγμένος και αναστατωμένος ψυχικά, ώστε μια αυθόρμητη ευχή βγαίνει από τα χείλη του. Εύχεται να γερνάει το πορτρέτο του αντί για τον ίδιο και είναι πρόθυμος να θυσιάσει τα πάντα για να γίνει αυτό. Το πορτρέτο αιχμαλώτισε τη μορφή του ακριβώς τη στιγμή που η εξωτερική του εμφάνιση βρισκόταν στο αποκορύφωμά της. Και καθώς αυτό δεν ήταν ζωντανό, δε θα ακολουθούσε τον αδυσώπητο νόμο της φυσικής φθοράς όλων των θνητών πλασμάτων. Στερούμενο τη ζωή, είχε το προνόμιο της αθανασίας και της αφθαρσίας. Ο Γκρέι ουσιαστικά ευχήθηκε να αποκτήσει εκείνος αυτή την ιδιότητα κόντρα στην ανθρώπινη φύση του. Βέβαια, κάτι τέτοιο είχε ως τίμημα την απώλεια της ίδιας του της ψυχής, καθώς μόνο ένα άψυχο ον θα μπορούσε να νικήσει τον χρόνο. Το πορτρέτο ήταν πράγματι άψυχο, γι᾽ αυτό και αιώνιο και η ανταλλαγή που έκανε ο Γκρέι μαζί του τον έκανε να απαρνηθεί την ίδια του την ανθρώπινη ιδιότητα, την ίδια του τη φύση και την ψυχή.

Β2$_{1.}$ α) παρείχε, βραβείο, ακλόνητη, αρρώστια, γνήσιο.
β) άσχημος, λανθασμένα, σπάνια, εξωτερικά, κηδεμονευόμενη.

Β2$_{2.}$ Η παράγραφος οργανώνεται (αναπτύσσεται) με τη μέθοδο του αιτίου-αποτελέσματος. Ειδικότερα, η αρθρογράφος επισημαίνει: «Το επίμονο κυνήγι της σωματικής τελειότητας» (αίτιο) «να εκθρέψει την ιδέα της φυλετικής υπεροχής» (αποτέλεσμα). Επίσης, προσθέτει ότι «Η λατρεία του τέλειου σώματος» (αίτιο) «καλλιέργησε στο παρελθόν την πεποίθηση ότι η αδυναμία και η ασχήμια είναι σημάδια εκφυλισμού» (αποτέλεσμα). Τέλος, αναφέρει ότι «το συλλογικό όραμα για ένα κάλλος με φυλετικά χαρακτηριστικά» (αίτιο) «οδήγησε σε έναν άγριο ρατσισμό … στρατόπεδα συγκέντρωσης» (αποτέλεσμα).

[4] Ο Όσκαρ Ουάιλντ, επηρεασμένος κυρίως από τον Gautier και τον Baudelaire, ανέπτυξε στο έπακρο τις απόψεις του αισθητισμού, τόσο στα θεωρητικά όσο και στα λογοτεχνικά του κείμενα. Τα ποιήματα και τα πεζά του διαπνέονται από περίπλοκους, συχνά σκοτεινούς, συμβολισμούς, καθώς και από έμφαση στην καλλιέπεια, στην υποβολή και στην ομορφιά, ενώ στις πνευματώδεις κωμωδίες του σαρκάζει τις συμβάσεις και την υποκρισία της «υψηλής κοινωνίας». (Βλ. *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. Πατάκη)

Β3. Αυξάνει την ένταση στον λόγο και την αισθητική απόλαυση. Τονίζει την ψυχική αναστάτωση και τον πόνο που προκαλεί στην ψυχή του Ντόριαν Γκρέι η ενδεχόμενη απώλεια της ομορφιάς του. Το αναπόφευκτο πέρασμα του χρόνου και η φθορά που πρόκειται να προκαλέσει στο σώμα του τον γεμίζουν με θλίψη την οποία δεν μπορεί να την πνίξει και γι᾽ αυτό με τόνο δραματικό αναφωνεί «Τι θλιβερό που είναι!», «Τι θλιβερό!». Παράλληλα, μέσω αυτού του σχήματος λόγου η προσοχή του δέκτη επικεντρώνεται στη φράση αυτή και στο περιεχόμενό της, που αποκτά έτσι μεγαλύτερη σημασία.

2ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΓΚΡΙΚΛΙΣ

Α. Σε ένα άρθρο της Χ. Λύκου που διάβασα στο διαδίκτυο με θέμα τα greeklish η αρθρογράφος επεσήμαινε ότι η γλώσσα είναι στοιχείο κοινωνικής ταυτότητας και η γραπτή αναπαράστασή της αποτελεί συνδετικό κρίκο του παρελθόντος με το παρόν. Εξέφραζε την αγάπη της για την ελληνική γλώσσα εξαιτίας της ποικιλίας στην έκφρασή της και κατέληγε στο ότι η γενιά της δοκίμασε και απέρριψε τα greeklish.

Β1. Ενδεικτικά: Η συντάκτρια του **κειμένου 1** θα μπορούσε να έχει γράψει το **κείμενο 2**, γιατί ανήκει και η ίδια στη γενιά που χρησιμοποιεί στα ηλεκτρονικά κείμενα τα greeklish. Βίωσε και αυτή τα προβλήματα αυτής της γραφής, όπως περιγράφει (ξέχασε την ορθογραφία, αδυναμία σωστής έκφρασης, δυσκολία επικοινωνίας), και κατανόησε την αξία της γλώσσας μας και τη δυνατότητα έκφρασης που μας δίνει. Τονίζει πως η γλώσσα μας μας βοηθά να εκφραστούμε και να σκεφτούμε σωστά, δίνοντάς μας παράλληλα τη δυνατότητα να απολαύσουμε τα λογοτεχνικά κείμενα. Θεωρεί, μέσα από την εμπειρία των greeklish, πως η γλώσσα μας είναι αδιανόητα όμορφη και ζωντανή. Πιστεύοντας πως με τη θέση της συμπλέουν πολλοί νέοι και νέες, υποστηρίζει χαρακτηριστικά πως «η γενιά μας νίκησε τα greeklish». Θα συνέδραμε λοιπόν στην προσπάθεια του δήμου Σιθωνίας και θα βοηθούσε στη σύνταξη του κειμένου. Ο δήμος, από τη μεριά του, θα μπορούσε να αξιοποιήσει ως μότο στην αφίσα τη θέση που εκφράζει η συντάκτρια του **κειμένου 1** «Μου αρέσει η ελληνική γλώσσα!».

Β2. α) i. «Μια νέα διάλεκτος κατασκευάστηκε από τη γενιά μου στα εφηβικά της χρόνια!»
ii. «Φήμες θέλουν να γράφτηκε όλο το διαγώνισμα έκθεσης σε greeklish από έναν από το Β2».
iii. «Τα greeklish νικήθηκαν από τη γενιά μας. Δημιουργήθηκαν και απορρίφθηκαν (από εμάς)».
Με την ενεργητική σύνταξη δίνεται έμφαση στο υποκείμενο που ενεργεί. Έτσι, το γραμματικό υποκείμενο συμπίπτει με το λογικό υποκείμενο. Το ύφος γίνεται πιο άμεσο, ζωντανό, παραστατικό και προσωπικό, ενώ ο λόγος, επειδή ακολουθεί τη λογική σειρά των μετεχόντων στην ενέργεια-δράση, είναι πιο καθαρός και κατανοητός, διευκολύνοντας τις διαδικασίες πρόσληψης και κατανόησης των νοημάτων.

β) «Το έλα να δεις βέβαια έγινε», «ο Μπαμπινιώτης έτρωγε κάρβουνα μέσα στα λεξικά του», «Σκάει κόλα εξεταστικής», «Σπάει ο διάολος το ποδάρι του».
Άλλες μεταφορικές εκφράσεις: «τα μπασταρδεμένα μηνύματα», «Τη διαβάζω να χορεύει σε ποιήματα», «να μας δένουν όλο και λιγότερα».

Β3. α) Το ποίημα ανήκει στη μοντέρνα ποίηση. Ο στίχος είναι ελεύθερος και απουσιάζουν το μέτρο και η ομοιοκαταληξία («Όταν κάποτε φύγω/ από τούτο το φως»). Επίσης, οι στίχοι δεν έχουν καθορισμένο αριθμό συλλαβών («θα ελιχθώ προς τα πάνω όπως ένα ρυακάκι που μουρμουρίζει») και θυμίζουν πεζό λόγο. «Ως προς

την ποιητική του γραφή, παρατηρούμε μια ανισομέρεια».[5] Τέλος, διακρίνουμε τολμηρότητα στον σχηματισμό παρομοιώσεων («όπως ένα ρυακάκι που μουρμουρίζει») και μεταφορών («Μιλάνε μεταξύ τους με μουσική»).

β) Ο ποιητής χρησιμοποιεί α΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο («φύγω», «θα ελιχθώ», «συναντήσω»), γιατί θέλει να προσδώσει στο ποίημά του προσωπικό και εξομολογητικό ύφος. Με τη χρήση του εκθέτει εναργέστερα και εντονότερα τις προσωπικές του απόψεις για την αξία της ελληνικής γλώσσας. Παράλληλα, προσδίδει αμεσότητα, ζωντάνια και ζωηρότητα στον λόγο και τον καθιστά πιο ενδιαφέροντα.

Γ. Η ποιητική φωνή επιχειρεί μέσα από το ποίημα να εξάρει το άφθαρτο και σχεδόν θεϊκό μεγαλείο της ελληνικής γλώσσας. Θεωρεί ότι είναι το τέλειο και διαχρονικό όργανο λόγου και επικοινωνίας. Η αξία της αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι αποτέλεσε τη βάση για τη δημιουργία άλλων γλωσσών. Ωστόσο ο Νεοέλληνας δεν αντιλαμβάνεται αυτή την αξία.

1. Η ξενομανία και ο μιμητισμός που χαρακτηρίζουν τον Νεοέλληνα έχουν αντίκτυπο και στη γλώσσα. Οι σημερινοί Έλληνες έχουν άγνοια της τεράστιας αξίας της γλώσσας τους και νιώθουν ένα αίσθημα κατωτερότητας απέναντι στις λεγόμενες ισχυρές γλώσσες του δυτικού πολιτισμού. Απόρροια αυτής της κατάστασης είναι η υιοθέτηση ξένων γλωσσικών στοιχείων στην καθημερινή ομιλία και επικοινωνία. Η τάση αυτή ευνοείται σε μεγάλο βαθμό από την παγκοσμιοποίηση και τον πολιτιστικό επεκτατισμό των ισχυρών μέσω κυρίως των ΜΜΕ και του διαδικτύου. Παράλληλα, επειδή η καλή γνώση ξένων γλωσσών αποτελεί «διαβατήριο» για την επαγγελματική αποκατάσταση και τη σταδιοδρομία των νέων, οι Έλληνες επενδύουν στη γνώση ξένων γλωσσών προκειμένου να διευκολύνουν την πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας.

2. Οι Νεοέλληνες με μεγάλη ευκολία καταφεύγουν στη χρήση του γλωσσικού μορφώματος των greeklish προκειμένου να επικοινωνήσουν, παρακάμπτοντας την επίσημη γλώσσα. Η συνεχής χρησιμοποίησή τους στο διαδίκτυο και στα γραπτά μηνύματα στα κινητά τηλέφωνα επηρεάζει αρνητικά την ορθογραφία, τη στίξη και τον τονισμό, ενώ αρκετά συχνά χρησιμοποιούνται λατινικές βραχυγραφίες, με αποτέλεσμα να κινδυνεύουν κάποια από τα χαρακτηριστικά που επί αιώνες στήριζαν και ενδυνάμωναν την ελληνική γλώσσα. Το γλωσσικό αυτό συνονθύλευμα οδηγεί σε γλωσσική απενοχοποίηση. Ο καθένας μπορεί να εκφράζεται όπως θέλει, αδιαφορώντας εντελώς για τους γλωσσικούς κανόνες, με συνέπεια να αλλοιώνεται η γλώσσα.

3. Η εποχή μας χαρακτηρίζεται αντιπνευματική, καθώς ο Νεοέλληνας έχει στην υψηλότερη θέση της ιεραρχικής του κλίμακας τα υλικά αγαθά, ταυτίζοντας συχνά το «έχειν» με το «είναι». Η επιδίωξη του υλικού ευδαιμονισμού συνεπάγεται την έλλειψη ελεύθερου χρόνου, που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί σε δραστηριότητες οι οποίες προάγουν το πνεύμα και καλλιεργούν τη γλώσσα, όπως είναι το διάβασμα ποιοτικών λογοτεχνικών βιβλίων. Παράλληλα, η άμεση επαφή και επικοινωνία έχει

[5] Τάκης Καρβέλης, *Η νεότερη ποίηση: Θεωρία και πράξη*, 3η έκδοση, εκδ. Κώδικας, 1993.

υποκατασταθεί από την απρόσωπη και ψυχρή των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και του ίντερνετ, που στηρίζεται σε έναν λόγο αποσπασματικό, ο οποίος βρίθει γραμματικών και συντακτικών σφαλμάτων και δεν ευνοεί τον διάλογο και την επιχειρηματολογία.

4. Η παρακμή και η σήψη που χαρακτηρίζουν τον χώρο της πολιτικής αποκρυσταλλώνεται αναμφίβολα στη γλώσσα που χρησιμοποιούν οι εκπρόσωποι του λαού. Η γνωστή σε όλους μας «ξύλινη» γλώσσα, που δεν παράγει προβληματισμό, προνόμιο των πολιτικών να μιλάνε χωρίς να λένε τίποτα, δυστυχώς συνεχίζεται και στις μέρες μας: τυποποιημένες φράσεις, κοινοτοπίες, άκαμπτη και πομπώδης γλώσσα για εντυπωσιασμό και προπαγάνδα, ένας λόγος αποστεωμένος, βαρύγδουπος, αρτηριοσκληρωτικός, λόγω κομματικής ιδεολογίας, ένας απολιθωμένος λόγος, που μόνο στα δημόσια έγγραφα μπορούσε κάποιος να διαβάσει, με άγνωστες λέξεις και εκφράσεις ασυνάρτητες μεταξύ τους.

5. Η αδιαφορία με την οποία αντιμετωπίζει ο σύγχρονος Έλληνας τη γλώσσα αποτυπώνεται και στο εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο δε συμβάλλει, όπως θα έπρεπε, στην καλλιέργεια και στη σωστή εκμάθησή της από τους νέους. Ο τεχνοκρατικός και απόλυτα εξειδικευτικός χαρακτήρας του εκπαιδευτικού συστήματος δεν ευνοεί και δε στοχεύει στην ευρύτερη πνευματική καλλιέργεια των νέων ανθρώπων ούτε στην καλλιέργεια της γλώσσας. Τα κακογραμμένα σχολικά εγχειρίδια, οι ξεπερασμένες μέθοδοι διδασκαλίας, η εμμονή στην αποστήθιση και η απουσία του διαλόγου, που τυποποιούν τη σκέψη και δε συμβάλλουν στην ουσιαστική αφομοίωση των γνώσεων αλλά στη μηχανική αναπαραγωγή τους, ναρκοθετούν τη σωστή γλωσσική αγωγή και δείχνουν ότι η σωστή διδασκαλία της γλώσσας δεν αποτελεί βασική προτεραιότητα του ελληνικού σχολείου. Η χρήση της γλώσσας από τα ΜΜΕ αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό τη στάση του σύγχρονου ανθρώπου απέναντι στην ελληνική γλώσσα. Στα προγράμματα των τηλεοπτικών καναλιών κυριαρχούν τα ξενόγλωσσα έργα αλλά και οι χαμηλής ποιότητας εκπομπές, που δεν εμπεριέχουν πλούσιο λεξιλόγιο ούτε αναδεικνύουν τη σημασία των πνευματικών ενδιαφερόντων του ανθρώπου. Παράλληλα, τα διαφημιστικά μηνύματα που προβάλλονται καθημερινά χρησιμοποιούν νεολογισμούς, ευφυολογήματα, ξενικά γλωσσικά στοιχεία και γενικά αλλοιώνουν σε σημασιολογικό, φωνολογικό και συντακτικό επίπεδο τη γλώσσα προκειμένου να εξυπηρετήσει τους στόχους τους.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: Ομιλία/ εισήγηση: Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος (σε σχολική εκδήλωση, σε τοπικούς πολιτιστικούς φορείς, σε εκδηλώσεις που διοργανώνει ο δήμος, εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο, σε δημοτικό συμβούλιο, στη Βουλή των Εφήβων, σε ηλεκτρονικό φόρουμ, σε τηλεοπτική συζήτηση).
Δομή
Προσφώνηση: Εισαγωγικός χαιρετισμός που απευθύνει ο ομιλητής στο ακροατήριό του. Είναι προσαρμοσμένη στο είδος του ακροατηρίου και τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Η προσφώνηση επιβάλλεται να είναι κλιμακωτή, δηλαδή ο πομπός απευθύνεται στο ακροατήριό του ξεκινώντας από τους πιο υψηλά ιστάμενους και προχωρώντας προς τους απλούς δέκτες.

Πρόλογος: Ο ομιλητής αναφέρεται στην αφορμή εκφώνησης της ομιλίας, στην ιδιότητά του, παρουσιάζει επιγραμματικά το θέμα, τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει, επιδιώκοντας να κερδίσει και να κεντρίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου.

Κύριο μέρος: Ο ομιλητής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει ανάλογα με το θέμα στο οποίο αναφέρεται, αξιοποιώντας τες συνδυαστικά, τις πιο κάτω τεχνικές ανάπτυξης/ μεθόδους:
Αφήγηση: Πληροφορίες σχετικές με την ιστορική διαδρομή του θέματος ή αναδρομή στο παρελθόν.
Βεβαίωση: Αποδεικτικό και τεκμηριωτικό υλικό υπέρ της υποστηριζόμενης θέσης. Παρατίθενται επιχειρήματα με παρουσίαση στοιχείων, δεδομένων, μαρτυριών, απόψεων ειδικών, έτσι που να καλύπτεται σφαιρικά το θέμα και να αναδεικνύεται η ορθότητα των θέσεων του πομπού.
Ανασκευή και αντίκρουση: Εκ του αντιθέτου απόδειξη. Παρουσιάζεται η άλλη άποψη και αντικρούεται, γεγονός που ισχυροποιεί τη θέση του ομιλητή. Προβάλλονται οι κίνδυνοι που τυχόν θα προκύψουν από την επικράτηση του αντιθέτου.

Επίλογος:

Τονισμός ενός σημείου (διαπίστωσης, πρότασης κτλ.). Σύντομη ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα, κάποιες σκέψεις δικές του/ προβληματισμοί σχετικά με το θέμα, επιβεβαίωση των επιχειρημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη της θέσης.

Επιφώνηση: Τυποποιημένη φράση που τοποθετείται πάντοτε, ανεξάρτητα από το κείμενο, στο κάτω δεξιό μέρος του, με την οποία ο πομπός εκφράζει τις ευχαριστίες προς τους δέκτες.

Επικοινωνιακή περίσταση	**Γλώσσα**	**Ύφος**
Σχολική εκδήλωση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Εκδήλωση του δήμου	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, τυπικό
Εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο	γ΄ ενικό/ πληθυντικό (κυρίως), α΄ πληθυντικό, οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	επίσημο, τυπικό

Εισήγηση σε συνέδριο νέων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Βουλή των Εφήβων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο, τυπικό (σε κάποιες περιπτώσεις)
Ηλεκτρονικό φόρουμ	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Τηλεοπτική συζήτηση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Παρατηρήσεις

- Η εναλλαγή της ενεργητικής και παθητικής σύνταξης (ανάλογα με το αν θέλουμε να προβάλουμε το υποκείμενο ή το αποτέλεσμα της ενέργειας), της παρατακτικής και υποτακτικής σύνδεσης, της αναφορικής και μεταφορικής γλώσσας, καθώς και η χρήση των ερωτημάτων προσδίδουν ποικιλία στο ύφος του λόγου μας, αλλά προϋποθέτουν καλή γνώση και ορθή εφαρμογή των γραμματικών και συντακτικών κανόνων. Φροντίζουμε, επίσης, να τοποθετούμε τα κατάλληλα σημεία στίξης, που υποδεικνύουν τις μικρές και μεγάλες παύσεις, τις διακυμάνσεις και τον επιτονισμό της φωνής κ.ά.

- Μπορεί να επαναληφθεί η προσφώνηση πριν τον επίλογο.
- Το κύριο μέρος της ομιλίας/ εισήγησης διανθίζεται με στοιχεία προφορικότητας: αποστροφές στο κοινό, επικλήσεις στην εμπειρία, τις γνώσεις, την ευαισθησία του, διατύπωση ερωτημάτων.

Δ. Προσφώνηση: Αξιότιμοι καθηγητές, φίλοι/ες συμμαθητές/ συμμαθήτριες,

Πρόλογος

Με αφορμή τη σημερινή ημερίδα με θέμα «Η γλώσσα των νέων σήμερα», θα ήθελα να εκφράσω τις απόψεις μου αναφορικά με τους λόγους που η γραφή των greeklish, μολονότι ήταν πολύ δημοφιλής ιδιαίτερα στις τάξεις της νεολαίας, ακολουθεί μια φθίνουσα πορεία τα τελευταία χρόνια.

Ερώτημα 1ο:

1. Τα greeklish απορρίφθηκαν εντέλει ως τρόπος επικοινωνίας, γιατί ουσιαστικά συνειδητοποιήσαμε τον διαβρωτικό ρόλο που ασκούν στο ελληνικό αλφάβητο αλλά και στην ελληνική γλώσσα γενικότερα. Η αντικατάσταση των χαρακτήρων του ελληνικού αλφάβητου με αντίστοιχους του αγγλικού οδηγούσε σταδιακά στην αλλοίωση της γραμματικής και της ορθογραφίας. Η γλώσσα μας κινδύνευε να μεταλλαχθεί και να εξαφανιστεί, διότι μέσα από αυτή διαιωνίζονται παραδόσεις, αντιλήψεις, ήθη, ο πολιτισμός και η ιστορία της χώρας μας. Με την εκτεταμένη χρήση, επομένως, των greeklish απειλούνταν όχι μόνο η γλώσσα αλλά και όλα εκείνα τα στοιχεία που συνιστούν την εθνική μας ιδιομορφία και ταυτότητα, κάτι που θα ήταν οδυνηρό και ολέθριο σε μια εποχή που κυριαρχούν η παγκοσμιοποίηση και η πολιτιστική ισοπέδωση.
2. Με τα greeklish ελλοχεύει ο κίνδυνος να αποξενωθούν οι Έλληνες από την εικόνα των ελληνικών λέξεων λόγω της αυξημένης χρήσης αγγλικών χαρακτήρων. Η γνώση κάθε λέξης είναι, σύμφωνα με τον καθηγητή Γλωσσολογίας κ. Μπαμπινιώτη, μια σύνθετη γνώση πολλών γλωσσικών πληροφοριών. «Άρα, γνωρίζω μια λέξη σημαίνει για τους περισσότερους ανθρώπους ότι έχω μια τριμερή γνώση: της σημασίας, της ακουστικής εικόνας (πώς προφέρεται/ ακούγεται) και της οπτικής εικόνας (πώς γράφεται και ορθογραφείται) κάθε λέξης».[6] Σε μια εποχή, συνεπώς, που γίνεται εκτεταμένη χρήση του υπολογιστή, η δεξιότητα του σχεδιασμού γραμμάτων έχει αντικατασταθεί από τα πλήκτρα του υπολογιστή. Αυτό έχει ως συνέπεια να αλλάζει ριζικά η δεξιότητα της γραφής και να απομακρυνόμαστε από την εικόνα της λέξης.
3. Η εκτεταμένη χρήση των greeklish αποτέλεσε μια μόδα, που μπήκε στη ζωή μας ταυτόχρονα σχεδόν με τις τεχνολογικές εξελίξεις και κυρίως με την εκτεταμένη χρήση του διαδικτύου, του κινητού τηλεφώνου και άλλων τεχνολογικών επιτευγμάτων. Σταδιακά όμως συνειδητοποιήσαμε ότι ο τρόπος αυτός επικοινωνίας δε μας επιτρέπει να εκφράσουμε τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις απόψεις μας με πηγαίο και αυθόρμητο τρόπο, ώστε να γίνουμε κατανοητοί και να επικοινωνήσουμε ουσιαστικά με τους άλλους. Άλλωστε, τα κείμενα που είναι γραμμένα με αυτό το σύστημα γραφής είναι δυσανάγνωστα και πολλές φορές δυσνόητα. Διαπιστώσαμε ότι αποτελεί έναν ψυχρό και απρόσωπο τρόπο, που δεν καλλιεργεί ουσιαστικές ανθρώπινες σχέσεις, αλλά, αντίθετα, ψυχρές και απρόσωπες, όπως είναι και τα μέσα που τον εξέθρεψαν.
4. Η τάση να χρησιμοποιούμε το λατινικό αλφάβητο για να επικοινωνήσουμε με τους άλλους είχε ως συνέπεια την υπεραπλούστευση του ελληνικού λεξιλογίου. Η γλώσσα κάθε λαού είναι ένας ζωντανός οργανισμός, που αλλάζει και εξελίσσεται ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες. Είναι φορέας σκέψεων και ιδεών. Γίνεται, λοιπόν, εύκολα αντιληπτό ότι η αποτύπωση των σκέψεων αυτών με ξένους χαρακτήρες θέτει από μόνη της περιορισμούς, δημιουργώντας προβλήματα στην κατανόηση του γραπτού λόγου, εφόσον μας απομακρύνει από την ορθή χρήση της γλώσσας μας. Η προτίμησή μας για τα greeklish είχε ως αποτέλεσμα να ξεχνάμε τις ελληνικές λέξεις και να τις αντικαθιστούμε αβίαστα με ξένες. Έτσι, παρατηρείται το φαινόμενο της λεξιπενίας και της αδυναμίας να εκφραστούμε στη μητρική μας γλώσσα.

[6] Γ. Μπαμπινιώτης, «Η αποξένωση από την εικόνα της λέξης – Τα Greeklish και οι επιπτώσεις τους», *Το Βήμα*.

Μεταβατική παράγραφος

Οι αρνητικές αυτές επιπτώσεις των greeklish ουσιαστικά συνέβαλαν στον περιορισμό της χρήσης τους και στην τελική απόρριψή τους. Για ποιους λόγους όμως οι νέοι, κυρίως, υιοθέτησαν αυτό τον τρόπο επικοινωνίας;

Ερώτημα 2ο:

1. Οι περισσότεροι νέοι θέλουν να γράφουν γρήγορα, εύκολα και άνετα. Ο μόνος τρόπος για να το πετύχουν αυτό ήταν τα greeklish. Ο συγκεκριμένος τρόπος γραφής δεν υπόκειται στους κανόνες της γραμματικής και του συντακτικού, δεν απαιτεί δηλαδή ορθογραφία και χρήση σημείων στίξης και, άρα, δε δυσκολεύει τους νέους στη χρήση του. Αυτή η τάση οδήγησε στη γρήγορη υιοθέτηση των greeklish ως τρόπου γραφής, αλλά και στην εξάπλωσή τους.
2. Η υιοθέτηση των greeklish από τη νέα γενιά σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τις εξελίξεις στον τομέα της τεχνολογίας και τα επιτεύγματα (υπολογιστές, διαδίκτυο, κινητά τηλέφωνα κ.ά.) που μπήκαν στη ζωή της. Οι νέοι, ως εξοικειωμένοι με αυτά, υιοθέτησαν σχετικά γρήγορα και εύκολα και τις συνήθειες που τα συνόδευαν. Μεταξύ αυτών των συνηθειών ήταν και η γραφή των greeklish, επειδή οι υπολογιστές και τα κινητά τηλέφωνα κυρίως δεν μπορούσαν, τουλάχιστον αρχικά, να αναγνωρίσουν ελληνικούς χαρακτήρες. Έτσι, προέκυψε η απεικόνιση της ελληνικής γλώσσας με τη χρήση του λατινικού αλφάβητου. Στην πορεία βέβαια οι ελληνικοί χαρακτήρες αναγνωρίζονταν από τα τεχνολογικά μέσα, ωστόσο τα greeklish παρέμειναν ως μια συνήθεια που (οι νέοι) δυσκολεύονταν να αποβάλουν.
3. Οι νέοι υιοθέτησαν τα greeklish στην προσπάθειά τους να δημιουργήσουν έναν κώδικα επικοινωνίας που θα τους διαφοροποιούσε από τους μεγαλύτερους. Η επιθυμία τους να αποκτήσουν ξεχωριστή ταυτότητα και να διαφοροποιηθούν από την παλιά γενιά αποτέλεσε βασικό παράγοντα που τους ώθησε να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν αυτό τον τρόπο γραφής στις καθημερινές τους συνομιλίες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αλλά και στα μηνύματα μέσω κινητού τηλεφώνου. Όπως γράφει χαρακτηριστικά ο καθηγητής κοινωνιολογίας Ε. Παπάνης: «Όταν ένα παιδί θέλει να αποκτήσει ταυτότητα, αναζητεί τρόπους να διαφοροποιηθεί από τους ενηλίκους». Άλλωστε, η αμφισβήτηση, που αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό των νέων, εκφράζεται και μέσα από την απόρριψη της επίσημης γλώσσας που διδάσκεται σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Η πίεση που αισθάνονται πολλές φορές από την οικογένεια και το σχολείο να ανταποκριθούν επαρκώς στις σχολικές τους υποχρεώσεις τούς οδηγεί από αντίδραση να κάνουν χρήση των greeklish. Τα greeklish αντικατοπτρίζουν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης τη γλώσσα της εφηβικής κουλτούρας.

Επίλογος

Είναι γεγονός αναμφισβήτητο, όπως είχε πει και ο καθηγητής του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, Gilbert Murray, ότι η «Η ελληνική είναι η τελειότερη γλώσσα», καθώς μας επιτρέπει να διατυπώσουμε με άνεση τις σκέψεις και τα συναισθήματά μας, κάτι που δεν είναι το ίδιο εύκολο με άλλες γλώσσες, πόσο μάλλον με το γλωσσικό μόρφωμα των greeklish. Έχουμε, επομένως, υποχρέωση να τη διαφυλάξουμε και να την κατακτήσουμε στον μέγιστο δυνατό βαθμό, ώστε να μπορούμε να αξιοποιήσουμε τις δυνατότητές της.

Επιφώνηση

Ευχαριστώ για την προσοχή σας

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Ο ποιητής επιχειρεί μέσα από το ποίημά του να εξάρει το άφθαρτο και σχεδόν θεϊκό μεγαλείο της ελληνικής γλώσσας. Για τον ίδιο αποτελεί «τό μακρύτερο ὕδωρ τοῦ κόσμου, πού κατηφορίζει από τά λευκά μαλλιά τοῦ Ὁμήρου ὥς τίς μέρες μας, κατεβάζοντας πολλή ψυχή καί πολύ φῶς».[7] Θεωρεί ότι είναι μια γλώσσα μουσική, που τη μιλούν μόνο οι άγγελοι («Κι αν τυχόν … συναντήσω αγγέλους, θα τους μιλήσω ελληνικά»), και έχει να επιδείξει μια αξιοθαύμαστη αντοχή στον χρόνο, κάτι που την καθιστά αθάνατη. Την ελληνική γλώσσα τη διακρίνει πλούτος, τελειότητα, ακρίβεια, σαφήνεια και ευλυγισία. Ο ίδιος ο ποιητής άλλωστε χαρακτηρίζει την ελληνική γλώσσα ως τέλειο και διαχρονικό όργανο λόγου και επικοινωνίας. Επιπλέον, η ελληνική γλώσσα δε γνωρίζει γεωγραφικά και χρονικά πλαίσια. Η αξία της αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι ουσιαστικά αποτέλεσε τη μαγιά στην οποία στηρίχτηκαν όλοι οι λαοί του κόσμου για να δημιουργήσουν τις δικές τους γλώσσες. Η χρήση οριστικού άρθρου στον τίτλο δηλώνει τη μοναδικότητά της. «Αυθόρμητος και πηγαία λυρικός, πολλές φορές εγκαταλείπεται στην ψυχική του διάθεση και στην καλλιτεχνική του σύλληψη, που άλλοτε διοχετεύεται σε έναν επαρκή λόγο, άλλοτε όμως λόγο πληθωρικό, που δυσκολεύεται να τον συγκρατήσει και να τον πειθαρχήσει […]· εκείνο που διακρίνει την ποίησή του είναι η άγρυπνη ηθική συνείδηση κι εντιμότητα».[8]

Β1$_2$. Ενδεικτικά: Το θέμα της αφίσας είναι η κακή χρήση της γλώσσας μας από τους νέους, οι οποίοι συνηθίζουν να γράφουν με greeklish τα κείμενά τους στο διαδίκτυο. Απευθύνεται σε όλους μας, αλλά κυρίως στους νέους, που αποτελούν τους βασικότερους χρήστες του διαδικτύου. Σκοπός του δήμου Σιθωνίας που δημιούργησε την αφίσα είναι, σε συνεργασία με τη γενική γραμματεία νέας γενιάς, να ευαισθητοποιήσει τους νέους και να τους παροτρύνει να χρησιμοποιούν σωστά την ελληνική γλώσσα. Μάλιστα, για τον σκοπό αυτό διεξάγει διαγωνισμό με συμμετοχή των λυκείων που ανήκουν στον δήμο που θα συνδυάζει τη σωστή χρήση της γλώσσας με τη χρήση των νέων τεχνολογιών.

Β2$_1$. α) επικοινωνία (επί + κοινωνία < κοινωνώ): (επιδότηση, επιβάρυνση), **κοινωνικοποίηση** (αντικοινωνικός, συγκοινωνία), **νοοτροπία** (νους + τρόπος): **νουνεχής** (νουθεσία), **ανατροπή** (τροποποίηση, επιτροπή).

β)

- σχεδιάζαμε
- συντομότατα
- πολύ ήρεμοι
- Αφελείς
- αδιάφοροι εμείς
- μηνύματα γραμμένα σε greeklish

[7] Νικηφόρος Βρεττάκος, *Ποιητικός λόγος καί ἐθνική ἀλήθεια*, εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα, 1988, σ. 5-6 κ.ε.
[8] Τάκης Καρβέλης, *Η νεότερη ποίηση: Θεωρία και πράξη*, 3η έκδοση, εκδ. Κώδικας, 1993.

$B2_2$. α)

- Χρησιμοποιούνται για να δηλωθεί ένα υπονοούμενο που μπορεί να συμπεράνει ο αναγνώστης.
- Δηλώνει έντονα συναισθήματα (απογοήτευση).
- Αυτούσια παράθεση των λεγομένων κάποιου (ευθύς λόγος).
- Δηλώνει έντονα συναισθήματα και συγκεκριμένα ενθουσιασμό.

β) α΄ ενικό: Το α΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο χρησιμοποιείται από την αρθρογράφο για να παρουσιάσει προσωπικά της βιώματα («που θυμάμαι αβίαστα … Κοιτούσα τον πατέρα μου … Προσπαθώ να θυμηθώ») και να εκθέσει προσωπικές σκέψεις και απόψεις με εμφατικό τρόπο («Δεν είμαι πια και κάνα πιτσιρίκι … Και δε μιλάω για οργή και νεύρα»). Με τη χρήση του, το ύφος του κειμένου αποκτά ζωντάνια, αμεσότητα, ζωηρότητα, καθώς εμπεριέχει το στοιχείο της προσωπικής μαρτυρίας (υποκειμενικότητα), γίνεται προσωπικό και εξομολογητικό. Με το α΄ πρόσωπο οι σκέψεις προβάλλονται εντονότερα και εναργέστερα.
α΄ πληθυντικό: Η αρθρογράφος χρησιμοποιεί α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο («να τη σκαπουλάρουμε … δεν μπορούσαμε … Τα δημιουργήσαμε και τα απορρίψαμε») για να εντάξει και τον εαυτό της σε ένα σύνολο ατόμων (συμμετοχικότητα). Προσδίδει καθολικότητα στο θέμα που θίγει (greeklish) και έτσι καθιστά τον λόγο της πιο άμεσο και πιο πειστικό. Δημιουργείται έτσι μια αίσθηση οικειότητας ανάμεσα σε αυτήν και τον αναγνώστη.

$B2_3$. α) «Το έλα να δεις βέβαια έγινε, όταν εμφανίστηκαν στην πίστα οι πραγματικά μεγάλοι σταρ. Facebook, Twitter, για μας τους γηραιότερους MSN».

β) Η αρθρογράφος επικαλείται το συναίσθημα του δέκτη, με τη χρήση χιούμορ (πνευματώδης αστεϊσμός). Το χιούμορ αποτελεί ισχυρό μέσο για τη συναισθηματική διέγερση του δέκτη. Με αυτό τον τρόπο δημιουργεί την κατάλληλη ευχάριστη ατμόσφαιρα, διεγείρει το ενδιαφέρον και κεντρίζει την προσοχή του και έτσι τον καθιστά πιο ευνοϊκά διακείμενο στα λεγόμενά της. Ο δέκτης συμμερίζεται πρόθυμα το χιούμορ και γι᾽ αυτό υιοθετεί ευκολότερα τις θέσεις του πομπού.

Β3. Γράφει ο Βιντσέντζο Ρότολο: «Ο Βρεττάκος επέτυχε, όπως κάθε αληθινός ποιητής, να κατακτήσει τη δική του γλώσσα, που δεν μπορεί κανείς να τη συγχύσει με καμίαν άλλη. Προσφεύγοντας σ᾽ ένα ύφος απέριττο ή ακόμα και ατημέλητο, σ᾽ ένα λεκτικό απλό αλλά ευκρινές, ο Βρεττάκος προτείνει εκπληκτικά τις λυρικές εικόνες του δομώντας τες με γλωσσικά υλικά που τα αντλεί από τον καθημερινό λόγο».[9]
«όπως ένα ρυακάκι»: **Παρομοίωση.** Σκοπός της είναι να φωτιστεί η σημασία του πρώτου συγκρινόμενου («θα ελιχθώ προς τα πάνω») στοιχείου μέσα από την αντιπαραβολή του με κάτι πιο συγκεκριμένο και σαφές. Μέσω αυτής αποκαλύπτεται μια νέα διάσταση (άφθαρτο και σχεδόν θεϊκό μεγαλείο της ελληνικής γλώσσας, που

[9] *Νικηφόρος Βρεττάκος*, *Μελέτες για το έργο του*, εκδ. Διογένης, Αθήνα, 1976, σ. 14-15.

τη διακρίνει μουσικότητα) ανάμεσα στα δύο συγκρινόμενα. Παράλληλα, η παρομοίωση προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο.
«που μουρμουρίζει»: **Προσωποποίηση.** Χαρίζει ζωντάνια και κίνηση σε άψυχα πράγματα («ρυακάκι») και κάνει τον λόγο ζωντανό, παραστατικό και πρωτότυπο.
«Μιλάνε μεταξύ τους με μουσική»: **Μεταφορά.** Η μεταφορά συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[10] Προσδίδει πλούτο, βάθος και δύναμη στον λόγο, ζωντάνια και εκφραστικότητα. Επίσης, δηλώνει την ψυχική κορύφωση.

[10] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

3ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Α. Στο άρθρο «Το χάσμα γενεών ... μετριέται και με λέξεις» που διάβασα στον ημερήσιο Τύπο στην καταληκτική παράγραφο καταγραφόταν μεταξύ άλλων και η άποψη γλωσσολόγων που υποστηρίζουν ότι η αργκό των νέων εμπλουτίζει και ανανεώνει την ελληνική γλώσσα και δεν αποτελεί κίνδυνο για την αλλοίωσή της. Η γλώσσα τους αποτελεί δείκτη ταυτότητας, συνοχής και ταυτόχρονα διαφοροποίησής τους από τους μεγαλύτερους, γνωρίζοντας όμως να είναι γλωσσικά ευέλικτοι όταν η περίσταση το απαιτεί.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Ωστόσο, υπάρχουν… ήταν κλάιν μάιν»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Δεν είναι λίγοι οι επικριτές των νεανικών ‘‘πειραματικών νεολογισμών’’, φιλόλογοι»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Δεν είναι λίγοι οι επικριτές των νεανικών ‘‘πειραματικών νεολογισμών’’ … Ωστόσο, αρκετοί γλωσσολόγοι υποστηρίζουν το αντίθετο…»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Οι περισσότεροι γλωσσολόγοι, όταν αναφέρονται στη γλώσσα των νέων, μιλούν για μια γλώσσα δημιουργική…»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Φυσικά, οι νέοι έχουν την ευελιξία να μη χρησιμοποιούν αργκό σε επίσημες περιστάσεις»).

Β2. α) αντίθεση, αποτέλεσμα, αντίθεση, αιτιολόγηση, συμπέρασμα.
β) Προσδίδει αμεσότητα, παραστατικότητα και ζωντάνια στο κείμενο. Δημιουργεί ένα κλίμα οικειότητας με τον αναγνώστη και τον βοηθάει να βιώσει άμεσα τις απόψεις που μεταφέρονται. Σπάει τη μονοτονία του λόγου, με αποτέλεσμα να ελκύεται το ενδιαφέρον και να κεντρίζεται η προσοχή του αναγνώστη. Τέλος, η εναλλαγή ευθέος και πλάγιου λόγου προσφέρει ζωντάνια στο ύφος του κειμένου.

Β3. α) καθόλου, κατήγοροι, απεικονίζεται, υποβαθμίσει, νοθευτεί.

β)

Λέξεις	**Νέα Σύνθετη Λέξη**
βραδύνους	νοοκρατικός
δημιουργήματα	εργοστάσιο
σύγχρονος	χρονοβόρος
φιλόλογοι	λογοθεραπευτής
αντιστρόφως	στρεψοδικία

Γ. Ενδεικτικά: Το **κείμενο 1** αναφέρεται στην κοινωνιόλεκτο των νέων (προφορικός λόγος) και το **κείμενο 2** στο πρόβλημα της ανορθογραφίας (γραπτός λόγος). Οι νέοι με τη γλώσσα που μιλούν επιζητούν να διαφοροποιηθούν από τους μεγαλύτερους. Πολλές φορές ο κώδικας επικοινωνίας τους αποτελεί ενοποιητικό παράγοντα για τα άτομα της παρέας, εξασφαλίζοντας την αποδοχή τους από τους συνομηλίκους τους. Παιδιά της σύγχρονης εποχής της ταχύτητας και των γρήγορων εξελίξεων αρθρώνουν τον δικό τους λόγο ακόμα και για να καλύψουν τις ιδιαίτερες/ νεανικές επικοινωνιακές τους ανάγκες. Το πρόβλημα παρατηρείται συχνότερα στα ηλεκτρονικά μηνύματα. Επίσης, πολλοί επηρεάζονται από τα ανορθόγραφα κείμενα που βλέπουν στην τηλεόραση, τα οποία θεωρούν ότι είναι «φιλολογικά επιμελημένα» και τα επαναλαμβάνουν. Ο γλωσσικός κώδικας των νέων ενδεχομένως να επηρεάζει την επικοινωνία τους με τους μεγαλύτερους (γονείς, δασκάλους κτλ.) και να τους

δυσκολεύει στη σωστή διατύπωση των σκέψεών τους. Η μη κατανόηση, από τους μεγαλύτερους, των νεανικών πειραματικών νεολογισμών τούς οδηγεί κάποιες φορές σε συγκρούσεις μαζί τους ή ακόμα και στην απαξίωση των νέων. Η ανορθογραφία καθυστερεί την αντίληψη του νοήματος, ενώ προβλήματα κατανόησης δημιουργεί και η αμφισημία των λέξεων (όταν δε γράφονται με τη σωστή ορθογραφία), όπως και οι ομόηχες λέξεις. Έτσι, συχνά δημιουργούνται παρεξηγήσεις και η επικοινωνία καθίσταται δύσκολη. Μάλιστα, δεν είναι λίγοι αυτοί που θεωρούν τους ανορθόγραφους αμόρφωτους και τους απαξιώνουν ή τους χλευάζουν. Πάντως η ανορθογραφία είναι ζήτημα ουσίας και όχι ζήτημα εικόνας ή αισθητικό.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό, ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.

Επίλογος

- Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη, αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών.
- Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος.
- Να είναι πρωτότυπος.
- Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.

Γλωσσικές επιλογές – ύφος

- Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι θα έχει τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική.
- Πληροφοριακός χαρακτήρας
- Αναφορική χρήση της γλώσσας
- Απουσία προσωπικού, οικείου τόνου
- Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης
- Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων
- Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης
- **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: Η γλώσσα των νέων

Πρόλογος (επικαιρική αφόρμηση)
Η γλώσσα των νέων αποτελεί αντικείμενο συζήτησης, αξιολόγησης αλλά και αντιπαραθέσεων ανάμεσα στους νέους και τους ενήλικες. Οι τελευταίοι είναι περισσότερο επιφυλακτικοί και επικριτικοί απέναντι στο λεξιλόγιο και, γενικότερα, στον τρόπο έκφρασης και επικοινωνίας που επιλέγουν οι σημερινοί νέοι. Μάλιστα, πολλοί φιλόλογοι, και ειδικότερα γλωσσολόγοι, κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου για τους ενδεχόμενους κινδύνους που απειλούν τη γλώσσα μας εξαιτίας της παρέκκλισης των νέων από τη γλωσσική νόρμα. Ωστόσο, αυτές οι απόψεις, μολονότι προέρχονται από ειδικούς, θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν μάλλον υπερβολικές, καθώς η νεανική αργκό δεν αποδυναμώνει την ελληνική γλώσσα.

1. Η γλώσσα που χρησιμοποιούν οι νέοι δεν αποτελεί κίνδυνο για την ελληνική γλώσσα, καθώς αξιοποιείται συνήθως μόνο σε συγκεκριμένες επικοινωνιακές περιστάσεις. Οι νέοι χρησιμοποιούν τον συγκεκριμένο τρόπο επικοινωνίας προκειμένου να επικοινωνήσουν με συνομήλικούς τους και να ορίσουν την ταυτότητά τους ή περιστασιακά, όταν θέλουν να μη γίνει αντιληπτό το περιεχόμενο των λεγομένων τους από τους μεγαλύτερους. Άλλωστε, όπως υποστηρίζει ο γλωσσολόγος Γ. Ανδρουτσόπουλος, η κρυπτική γλώσσα, η

συνθηματολογία και η χρήση ξένων λέξεων δεν είναι αποτέλεσμα άγνοιας αλλά συνειδητή έκφραση κοινωνικής διαφοροποίησης, αμφισβήτησης και νεωτερισμού. Οι νέοι δεν υιοθετούν τον κώδικα αυτό συστηματικά και, κυρίως, στον γραπτό λόγο, γεγονός που καθιστά αβάσιμους τους ισχυρισμούς για αποδυνάμωση της ελληνικής γλώσσας. Συνεπώς, οι νεανικές γλωσσικές ιδιαιτερότητες ανήκουν στον πολύμορφο γλωσσικό θησαυρό της γλώσσας μας και δεν αφήνουν ανεξίτηλα σημάδια στον χαρακτήρα και την ιδιοσυστασία της γλώσσας.

2. Καμία εμπειρική έρευνα, σύμφωνα με τους γλωσσολόγους, που έγινε στην Ελλάδα δεν οδήγησε στο συμπέρασμα ότι η κοινωνιόλεκτος των νέων συνιστά απειλή για το μέλλον της ελληνικής γλώσσας. Το ότι χρησιμοποιούν ένα ιδιαίτερο γλωσσικό μείγμα από ετερόκλητα στοιχεία (νεολογισμούς, ξένες λέξεις, λεκτικά τέρατα κτλ.) δε σημαίνει ότι δε γνωρίζουν την επίσημη ποικιλία της ελληνικής.
3. Η κοινωνιόλεκτος των νέων όχι μόνο δεν αποτελεί απειλή για την επίσημη γλώσσα, αλλά συμβάλλει στην ανανέωση και στον εμπλουτισμό της με καινούριες λέξεις και φράσεις. Άλλωστε η γλώσσα αντικατοπτρίζει τις συνθήκες και τις αλλαγές που συντελούνται σε κάθε εποχή σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης ζωής (επιστήμη, τεχνολογία, τέχνη, πολιτική κτλ.). Παράλληλα, προσδίδουν νέες σημασιολογικές αποχρώσεις στο περιεχόμενο των λέξεων διευρύνοντας το σημασιολογικό τους υπόβαθρο και πλουτίζοντας τη γλωσσική νόρμα. Επομένως, είναι φυσικό επακόλουθο οι νέοι να υιοθετούν στοιχεία που χαρακτηρίζουν όλες αυτές τις εξελίξεις που βιώνουν και να τα χρησιμοποιούν στην καθημερινή τους ομιλία.
4. Η γλώσσα των νέων μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη διδασκαλία στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας σε επίπεδο λυκείου. Έτσι, θα δοθεί η δυνατότητα στους μαθητές να δουν τα χαρακτηριστικά, τις λειτουργίες και τις συνθήκες χρήσης του λεξιλογίου τους από μια άλλη οπτική γωνία, καθώς και να συζητηθούν θέματα όπως η γλωσσική ποικιλότητα, η γλωσσική νόρμα, η γλωσσική εξέλιξη και αλλαγή. Η αξιοποίηση αυτή θα βοηθήσει, σύμφωνα με τους ειδικούς, τους νέους να μάθουν να χρησιμοποιούν τις δυνατότητες που παρέχει η γλώσσα για τη διεύρυνση της προσωπικής γλωσσικής έκφρασης, καθώς και να οξύνουν τη δημιουργική τους δύναμη και φαντασία στη διαμόρφωση της γλωσσικής χρήσης.
5. Η σύγχρονη ελληνική γλώσσα παραμένει μια πλούσια και εκφραστική γλώσσα αντάξια της ιστορίας της και εφάμιλλη των σύγχρονων ευρωπαϊκών γλωσσών. Παρά το γεγονός ότι κατατάσσεται στις θεωρητικά αδύνατες γλώσσες, επειδή μιλιέται μόνο από μερικά εκατομμύρια ανθρώπους, μπορεί να ανταποκριθεί με επάρκεια τόσο στις σύγχρονες επιστημονικές προσεγγίσεις (επιστημονικά βιβλία, σχολικά εγχειρίδια) όσο και στις σκέψεις και τα συναισθήματα του σύγχρονου ανθρώπου όπως αποτυπώνονται στα έργα της σύγχρονης νεοελληνικής λογοτεχνίας. Άρα, αφού η ελληνική γλώσσα μπορεί και ανταποκρίνεται ικανοποιητικά σε κάθε επικοινωνιακή περίσταση, δε διατρέχει κίνδυνο να αλλοιωθεί από την κοινωνιόλεκτο των νέων.
6. Η γλώσσα των νέων δεν αποτελεί ούτε ελληνική πρωτοτυπία ούτε φαινόμενο σύγχρονο. Είναι μια κοινωνιόλεκτος που καταγράφεται σε όλες τις γλώσσες και όλες τις γλωσσικές ποικιλίες εδώ και δεκαετίες. Άλλωστε, και ο ίδιος ο γενικός όρος «αργκό» κατέληξε να σημαίνει ιδίωμα των περιθωριακών και αγυρτών ήδη στη Γαλλία του 1690. Η γλώσσα των νέων, ωστόσο, επιτάθηκε ως κοινωνιογλωσσικό φαινόμενο στα μεταπολεμικά χρόνια λόγω της αυξανόμενης

κοινωνικής ανεξαρτησίας και της δικτύωσης των νέων μέσω της τεχνολογίας.[11] Επομένως, μάλλον αποτελεί ένα χαρακτηριστικό που ακολουθεί τους νέους κάθε εποχή αλλά δεν είναι ικανό να απειλεί την υπόσταση της γλώσσας μας.

Επίλογος

Διαπιστώνουμε, επομένως, ότι η γλώσσα των νέων είναι οργανικό κομμάτι κάθε φυσικής γλώσσας και έχει τις ρίζες της στην κοινωνική διάρθρωση της γλωσσικής κοινότητας. Δεν έχει τη δύναμη ούτε τον στόχο να αποδυναμώσει ή να υποκαταστήσει την ελληνική γλώσσα συνολικά. Αντίθετα μάλιστα, μπορεί να συμβάλει στην ανανέωσή της με καινούρια γλωσσικά στοιχεία αλλά και στην ανατροφοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Οι νέοι είναι μια δυναμική κοινωνική ομάδα, η οποία όμως δε διαδραματίζει ακόμα ρυθμιστικό ρόλο στην κοινωνία. Από τη φύση τους ελέγχουν και αμφισβητούν τους ενήλικες, που γι᾽ αυτούς αντιπροσωπεύουν το πρόσωπο της εξουσίας. Η διαμόρφωση μιας νεανικής κοινωνιολέκτου, μιας γλώσσας εφηβικής κουλτούρας, αποτελεί πτυχή της ανάγκης τους να διαφοροποιηθούν από τον κυρίαρχο κόσμο των μεγαλυτέρων, –όπως τονίζει και ο καθηγητής Κοινωνιολογίας Ε. Παπανής «όταν ένα παιδί θέλει να αποκτήσει ταυτότητα, αναζητεί τρόπους να διαφοροποιηθεί από τους ενηλίκους»–, να εκφράσουν την «περιφρόνησή τους» για τον κόσμο που διαμόρφωσαν οι μεγαλύτερες γενιές και να αναπτύξουν μια ξεχωριστή κοινωνική ταυτότητα, η οποία ορίζει ταυτόχρονα τη συνοχή της παρέας των συνομηλίκων και την αποδοχή τους από αυτούς με τους οποίους συνδιαλέγονται. Άλλωστε η επίσημη, τυπική, στεγνή από αισθήματα και συμβατική γλώσσα αδυνατεί να εκφράσει τα συναισθήματά τους, τις σκέψεις τους, τις στάσεις τους, τον έρωτά τους, την αμφισβήτησή τους. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο γλωσσολόγος Γιάννης Βελούδης, ο χαρακτήρας της «γλώσσας των νέων» είναι συνθηματικός και λειτουργεί ως γλωσσική ταυτότητα και παράγοντας αλληλεγγύης.

Β1$_2$. α) Ενδεικτικά: Πρόκειται για χρονογράφημα (υβριδικό κειμενικό είδος). Διαθέτει λογοτεχνικά και δημοσιογραφικά χαρακτηριστικά. Αντλεί το θέμα του από την επικαιρότητα (ανορθόγραφα γραπτά μηνύματα sms), την οποία και σχολιάζει. Είναι δημοσιευμένο ενυπόγραφα στον Τύπο. Ο τίτλος του είναι ελκυστικός και σύντομος. Έχει ύφος άμεσο και οικείο (χρήση α΄ ενικού/ πληθυντικού και β΄ ενικού ρηματικού προσώπου), ζωντανός λόγος, έντονη προφορικότητα, εκφραστικά μέσα, έχει τόνο εύθυμο, χαριτωμένο, χιουμοριστικό και έμμεσα επικριτικό. Συστεγάζει αρμονικά τη χάρη και τη σκωπτικότητα.

β) Ενδεικτικά: Θέμα του χρονογραφήματος είναι η χρήση ανορθόγραφων γραπτών μηνυμάτων sms. Σκοπός του είναι να ευαισθητοποιήσει και να προβληματίσει τον αναγνώστη σχετικά με τα ανορθόγραφα μηνύματα sms και έμμεσα να υποδείξει τη σημασία της σωστής ορθογραφίας. Και όλα αυτά με τρόπο ευχάριστο.

[11] Βενέδικτος Βασιλείου, M.Sc., Γλωσσολόγος, υποψήφιος διδάκτορας Νευρογλωσσολογίας Max Planck Institute for Human Cognitive and Brain Sciences, Τμήμα Νευροψυχολογίας, Λειψία, Γερμανία.

Β1$_3$. Στο χρονογράφημα κυριαρχεί το α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο. Ο συγγραφέας εντάσσει τον εαυτό του μέσα σε ένα ευρύτερο σύνολο ατόμων (συμμετοχικότητα), ουσιαστικά γίνεται «ένα με αυτούς», μιλάει «μαζί με αυτούς και γι' αυτούς». Προσδίδει καθολικότητα στο πρόβλημα στο οποίο αναφέρεται (η χρήση ανορθόγραφων μηνυμάτων sms), και έτσι πετυχαίνει να τους ευαισθητοποιήσει κατά τον καλύτερο και πιο αποτελεσματικό τρόπο, να τους περάσει άμεσα το μήνυμα και ενδεχομένως να τους πείσει. Η χρήση του αποπνέει συλλογικότητα («Λέγαμε», «μάθαμε»), ενώ ο λόγος αποκτά αμεσότητα. Αναπτύσσεται ανάμεσα στον συγγραφέα και τον αναγνώστη μια αίσθηση οικειότητας (αμεσότητα).

4ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΚΙΝΗΤΟ ΤΗΛΕΦΩΝΟ

Α. Ο Π. Μπουκάλας, στην επιφυλλίδα του «Υποθέσεις» που διάβασα στην *Καθημερινή,* επέκρινε τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιείται το κινητό τηλέφωνο καταστρατηγώντας τις αρχές της διακριτικότητας και της ιδιωτικότητας. Συγκεκριμένα, επεσήμαινε ότι μέσω τηλεφωνικών συνομιλιών σε δημόσιους χώρους αποκαλύπτονται ιδιωτικές πτυχές των συνδιαλεγόμενων, ενώ παράλληλα δίνεται η δυνατότητα να παρακολουθούνται οι συνομιλίες τους από κρατικές και υπερεθνικές υπηρεσίες. Εστίαζε επίσης στη δυνατότητα να καταγράφεται επ᾽ αμοιβή η ζωή «επώνυμων» της γειτονιάς μας.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Το κινητό … έφθειρε και αλλοίωσε, αν δεν ανέτρεψε, μια πολύχρονη κουλτούρα, συστατικά στοιχεία της οποίας ήταν η διακριτικότητα και η ιδιωτικότητα…», «Σε όλους έχει τύχει … δε θα ήθελαν ποτέ να τις ακούσουν», «…όταν το ‘‘αθώο’’ κινητό… και στο ίντερνετ», «Κι αν είναι ίσως πιθανό … προς διαπόμπευση ή και εκβιασμό;»), **β) ΛΑΘΟΣ** [«οι τηλεφωνικές μας συνδιαλέξεις, και αυτές που αφελώς νομίζουμε πως είναι οι πλέον προστατευόμενες και απόρρητες, παρακολουθούνται από κρατικούς ή υπερεθνικούς πράκτορες (από την ΚΥΠ και τα τόσα παρακλάδια της έως το ΕΣΕΛΟΝ)»], **γ) ΛΑΘΟΣ** («Περιέχει έπειτα την ψευδαίσθηση της “διαρκούς επικοινωνίας’’ … με έναν μόνο εταίρο;»), **δ) ΛΑΘΟΣ** [«…το κινητό έχει γίνει ένα πολυμέσο-σύμβολο των καιρών μας. Εκτός από χρήσιμο, (πάντως όχι αναντικατάστατο, παρά τα φαινόμενα) εργαλείο για τις συνεννοήσεις μας…»], **ε) ΣΩΣΤΗ** («Και βέβαια είναι το σύνεργο που, διά των SMS, υλοποιεί τη “λαϊκή συμμετοχή’’ και την “άμεση δημοκρατία’’ στην ευτελέστερη εκδοχή τους, όταν “ψηφίζουμε’’ στη Γιουροβίζιον ή όπου αλλού»).

Β2. α) Ο επιφυλλιδογράφος με το α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο («Να του φερθούμε», «Να κηρύξουμε») εντάσσει τον εαυτό του μέσα σε ένα ευρύτερο σύνολο ατόμων (συμμετοχικότητα, συλλογικότητα) που πιστεύει ότι πρέπει να αναζητήσουν τρόπους ώστε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα των κινητών τηλεφώνων. Προσδίδει έτσι καθολικότητα στο πρόβλημα στο οποίο αναφέρεται, πετυχαίνοντας να τους ευαισθητοποιήσει κατά τον καλύτερο και πιο αποτελεσματικό τρόπο. Παράλληλα, ο λόγος του αποκτά αμεσότητα και δημιουργείται μια αίσθηση οικειότητας με τον αναγνώστη δίνοντας έμφαση στη συλλογική ευθύνη.

β)
i. επεξηγεί τη λέξη «ιδιωτικό»
ii. ειρωνεία
iii. ειρωνεία
iv. ο αρθρογράφος επισημαίνει με μια μικρή δόση ειρωνείας ότι το κινητό χρησιμοποιείται και από τους μεγάλους για να εκτονώσουν την αμηχανία τους παίζοντας κάποιο παιχνίδι
v. σαρκασμός

Β3. α) Στο διήγημα εντοπίζονται δύο βασικές αντιθέσεις. Αρχικά, ο ήρωας βρίσκεται μέσα σε έναν ζεστό, προστατευμένο εργασιακό χώρο («Καθισμένος στο γραφείο του πλάι στο καλοριφέρ»), ενώ το τσιγγανάκι είναι έξω, στον δρόμο («Άνοιξε και

βρέθηκε μπροστά σ' ένα τσιγγανάκι 7-8 χρονών»). Από τη μια ένας άνθρωπος που απολαμβάνει τα αυτονόητα και βασικά αγαθά: εργασία, ασφάλεια, ζεστασιά, ένδυση. Από την άλλη το παιδί του περιθωρίου, που του λείπουν όσα θα έπρεπε να έχει κάθε παιδί και παρά την κακοκαιρία, ζητιανεύει για την επιβίωση, που γι' αυτό δεν είναι αυτονόητη.

Η άλλη αντίθεση αφορά τον τεχνολογικά και επιστημονικά εξελιγμένο πολιτισμό, ο οποίος όμως είναι χωρίς ηθικό περιεχόμενο, χωρίς αξίες. Η αξιοθαύμαστη ανάπτυξη του σύγχρονου ανθρώπου, τα επιτεύγματά του, τον έκαναν δημιουργό ενός πολιτισμού που του εξασφαλίζει μια υψηλή ποιότητα ζωής. Η επιστήμη, η τεχνολογία, η γνώση έχουν κάνει άλματα προόδου. Όμως αυτός ο πολιτισμός στερείται ηθικού βάθους, στέκεται πάνω σε σαθρές βάσεις. Δεν αφορά το σύνολο των ανθρώπων, αφού κάποιοι εξακολουθούν να μένουν στο περιθώριο (π.χ. τσιγγανάκι), αδυνατώντας να απολαύσουν τα αγαθά του. Ο σύγχρονος άνθρωπος στερείται συχνά ανθρωπιάς κι έχει χάσει τις παλιές του αξίες, τις οποίες θεωρεί πλέον παρωχημένες. Βέβαια, περιστατικά όπως αυτό που περιγράφεται στο διήγημα αμαυρώνουν την εικόνα του σύγχρονου πολιτισμού, γιατί, όπως είχε αναφέρει και ο Νίκος Καζαντζάκης, «Αν έστω και ένα παιδί σε κάποια άκρη του κόσμου πεθαίνει από την πείνα ή από τον πόλεμο, τότε ο πολιτισμός μας έχει αποτύχει οικτρά».

β) Η αφήγηση είναι με μηδενική εστίαση. Συγκεκριμένα, ο αφηγητής είναι παντογνώστης (ή αφηγητής Θεός). Γνωρίζει τα πάντα, όλα τα γεγονότα που συμβαίνουν, τις ενέργειες του πρωταγωνιστικού προσώπου («διόρθωνε τα γραφτά του για την επαρχιακή εφημερίδα που δούλευε»), ακόμη και τις βαθύτερες σκέψεις («κι αυτός άκουγε αυτό το "πεινάω, κύριε" σαν "γιατί, κύριε"»;, «Χρειάζεται πολύ νερό για να καθαριστούνε –σκέφτηκε– κι έκλεισε το παράθυρο»). Όσον αφορά τη συμμετοχή του στην ιστορία, ο αφηγητής είναι ετεροδιηγητικός, καθώς δε συμμετέχει ο ίδιος στην ιστορία που αφηγείται. Η αφήγηση γίνεται σε γ΄ πρόσωπο («Στάθηκε για λίγο στο κατώφλι της πόρτας. Έπειτα μπήκε στο γραφείο του»).

Γ. Η εικόνα των κοινωνικά περιθωριοποιημένων ανθρώπων, των αστέγων, των φτωχών, των εξαθλιωμένων, όσων εξαρτώνται από την ελεημοσύνη των πιο προνομιούχων συνανθρώπων τους συνεχίζει να βρίσκεται μπροστά στα μάτια όλων μας, ακόμα και στις πλέον πλούσιες και ανεπτυγμένες σύγχρονες μεγαλουπόλεις. Μια εικόνα άβολη, που συχνά προσπαθούμε να αγνοήσουμε, να προσπεράσουμε βιαστικά ή να ξεχάσουμε. Δε συνάδει άλλωστε με τη γυαλιστερή βιτρίνα των σύγχρονων «πολιτισμένων» κοινωνιών. Ανάμεσά τους συχνά βρίσκονται παιδιά, τα πιο αδύναμα ανάμεσα στα αδύναμα πλάσματα, τα μεγαλύτερα θύματα του κοινωνικού αποκλεισμού, τα πιο απροστάτευτα. Αυτά με βεβαιότητα δε φέρουν καμία ευθύνη για τη μοίρα τους, κάποιες φορές μάλιστα γίνονται αντικείμενα εκμετάλλευσης ακόμα και από τους πιο δικούς τους ανθρώπους.

Με στωικότητα και χωρίς θυμό απέναντι σε κανέναν υπομένουν τις κακουχίες, την ατυχία, η οποία τους στέρησε κάθε δικαίωμα και αγαθό που στο έπακρο απολαμβάνουν πολλοί άλλοι συνομήλικοί τους. Δεν έχουν την ευκαιρία να χορτάσουν, να παίξουν, να γελάσουν, να πάνε σχολείο, να ονειρευτούν ένα όμορφο μέλλον. Συχνά αρρωσταίνουν και δεν έχουν πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη ή φάρμακα, καταδικάζονται σε μια κατώτερη ποιότητα ζωής. Την ίδια στιγμή τα προνομιούχα παιδιά της κοινωνίας μας απολαμβάνουν εξαιρετική προστασία και φροντίδα από το κράτος και την οικογένειά τους. Τα υλικά αγαθά τούς παρέχονται πλουσιοπάροχα, σε βαθμό που παύουν να τα εκτιμούν, και το μέλλον τους εξασφαλίζεται από νωρίς.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, πώς είναι δυνατόν ένας άνθρωπος να μείνει ασυγκίνητος μπροστά στο απλωμένο χέρι ενός παιδιού; Πώς θα αντέξει να μη δακρύσει, να μην πονέσει βαθιά, πώς θα σταθεί ανάλγητος και ψυχρός; Ταυτόχρονα όμως δεν είναι δυνατόν ένα τέτοιο θέαμα να μην εγείρει μέσα μας θυμό και ενοχές. Θυμό για τον δήθεν πολιτισμένο κόσμο μας, για τους ισχυρούς της γης, για την ψευδαίσθηση της κοινωνικής συνοχής κι ευμάρειας, που υπνωτιστικά και παραπλανητικά μας προβάλλεται από παντού, την ίδια στιγμή που συνάνθρωποί μας και δη παιδιά αντιμετωπίζονται ως παρείες, ως πλάσματα ενός κατώτερου Θεού, ως ενοχλητικές παραφωνίες που δε δικαιούνται την ευτυχία των υπολοίπων.

Ποιος αληθινά ανθρώπινος πολιτισμός αποκλείει ή ακόμα και καταδικάζει τα ίδια τα ανθρώπινα πλάσματα που από τη φύση τους είναι ισότιμα και βαθιά συνδεδεμένα μεταξύ τους; Αυτές οι σκέψεις ξυπνούν συνάμα και την ενοχή μέσα μας. Τύψεις για όσα εμείς θα μπορούσαμε να κάνουμε ως πράξη αλληλεγγύης απέναντι στους λιγότερο προνομιούχους, και συχνά αποφεύγουμε. Επικαλούμαστε πολλές κι εύκολες δικαιολογίες, νιώθουμε ανεπαρκείς, υπεκφεύγουμε, μεταθέτουμε στους άλλους, τους ισχυρότερους, το μερίδιο της προσωπικής μας ευθύνης. Ενοχές ακόμα και για την έλλειψη εκτίμησης που συχνά επιδεικνύουμε απέναντι στα κάθε λογής αγαθά, που τα θεωρούμε αυτονόητα και αστείρευτα στη δική μας ζωή.

Κι αλήθεια είναι ότι παρά τις –συχνά πρόσκαιρες– τύψεις και τις ενοχές, τη φευγαλέα συναισθηματική ταραχή που η εικόνα του παιδιού ζητιάνου μας γεννά, οι πιο πολλοί από μας, τις περισσότερες φορές, προσπερνάμε τελικά εύκολα και γρήγορα. Μπορεί να απλώσουμε το χέρι σε μια βιαστική κίνηση ελεημοσύνης, να θυμηθούμε τα παιδιά αυτά τις γιορτές, όμως γρήγορα θα ξεχάσουμε, θα καταπνίξουμε την ευαισθησία και τα συναισθήματά μας και θα επιστρέψουμε στην πολυάσχολη καθημερινότητά μας. Δε θα προβληματιστούμε και δε θα αναλογιστούμε την ευθύνη που ο πολιτισμένος κόσμος, οι τυχεροί που απολαμβάνουν τα αγαθά του, φέρουν απέναντι στους περιθωριοποιημένους συνανθρώπους τους. Οι πολυάριθμες καθημερινές μας έγνοιες και φροντίδες, η φρενήρης επιδίωξη της υλικής ευμάρειας, το άγχος και οι αγωνίες της δικής μας ζωής μάς απομακρύνουν από το ενδιαφέρον και τη φροντίδα του διπλανού μας. Άλλωστε, ζώντας μέσα σε μια κοινωνία που θεοποιεί την ύλη, προβάλλει την αξία του κέρδους και του προσωπικού συμφέροντος, έχει αναπόφευκτα καλλιεργηθεί μέσα μας ο εγωκεντρισμός, η φιλαυτία, η έλλειψη αλληλεγγύης και ανθρωπιάς. Γεμίζοντας τις ζωές μας με υλικά αγαθά κι εξασφαλίζοντας τα πάντα στα δικά μας παιδιά, αισθανόμαστε πλήρεις και ηθικά ικανοποιημένοι.

Κάθε σκέψη και προβληματισμός για την τύχη του διπλανού μας γίνεται δυσάρεστη, ενοχλητική, περιττή, εξοβελίζεται γρήγορα. Δεν επιθυμούμε να αναρωτηθούμε γιατί υπάρχουν γύρω μας δυστυχισμένα πλάσματα και μάλιστα παιδιά. Γιατί η απάντηση θα ταράξει τις δικές μας βεβαιότητες, τη δική μας ησυχία. Θα πρέπει να αναζητηθεί στα σαθρά θεμέλια μιας κοινωνίας κι ενός πολιτισμού που είμαστε κομμάτι του, που απολαμβάνουμε όλες τις καλές του πλευρές κλείνοντας τα μάτια στις αρνητικές. Κι αν ανοίξουμε τα αυτιά στα γιατί των παιδιών, θα συνειδητοποιήσουμε ότι όλοι μας είμαστε συν-ένοχοι και συν-υπεύθυνοι για τη δυστυχία τους και θα κληθούμε να πράξουμε – ο καθένας με το βάρος της ευθύνης που του αναλογεί. Θα πρέπει να ξανα-ανακαλύψουμε μέσα μας τις χαμένες αξίες της αλληλεγγύης, της ανθρωπιάς, της αληθινής αγάπης, της ανιδιοτελούς προσφοράς. Και στ᾽ αλήθεια χρειάζεται εξαιρετικά μεγάλο θάρρος για μια τέτοια θεμελιώδη εσωτερική και κοινωνική αλλαγή.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: Ομιλία/ εισήγηση: Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος (σε σχολική εκδήλωση, σε τοπικούς πολιτιστικούς φορείς, σε εκδηλώσεις που διοργανώνει ο δήμος, εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο, σε δημοτικό συμβούλιο, στη Βουλή των Εφήβων, σε ηλεκτρονικό φόρουμ, σε τηλεοπτική συζήτηση).
Δομή
Προσφώνηση: Εισαγωγικός χαιρετισμός που απευθύνει ο ομιλητής στο ακροατήριό του. Είναι προσαρμοσμένη στο είδος του ακροατηρίου και τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Η προσφώνηση επιβάλλεται να είναι κλιμακωτή, δηλαδή ο πομπός απευθύνεται στο ακροατήριό του ξεκινώντας από τους πιο υψηλά ιστάμενους και προχωρώντας προς τους απλούς δέκτες.
Πρόλογος: Ο ομιλητής αναφέρεται στην αφορμή εκφώνησης της ομιλίας, στην ιδιότητά του, παρουσιάζει επιγραμματικά το θέμα, τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει, επιδιώκοντας να κερδίσει και να κεντρίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου.
Κύριο μέρος: Ο ομιλητής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει, ανάλογα με το θέμα στο οποίο αναφέρεται, αξιοποιώντας τες συνδυαστικά, τις πιο κάτω τεχνικές ανάπτυξης/μεθόδους: Αφήγηση: Πληροφορίες σχετικές με την ιστορική διαδρομή του θέματος ή αναδρομή στο παρελθόν. Βεβαίωση: Αποδεικτικό και τεκμηριωτικό υλικό υπέρ της υποστηριζόμενης θέσης. Παρατίθενται επιχειρήματα με παρουσίαση στοιχείων, δεδομένων, μαρτυριών, απόψεων ειδικών, έτσι που να καλύπτεται σφαιρικά το θέμα και να αναδεικνύεται η ορθότητα των θέσεων του πομπού. Ανασκευή και αντίκρουση: Εκ του αντιθέτου απόδειξη. Παρουσιάζεται η άλλη άποψη και αντικρούεται, γεγονός που ισχυροποιεί τη θέση του ομιλητή. Προβάλλονται οι κίνδυνοι που τυχόν θα προκύψουν από την επικράτηση του αντιθέτου.
Επίλογος:
Τονισμός ενός σημείου (διαπίστωσης, πρότασης κτλ.) Σύντομη ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα, κάποιες σκέψεις δικές του/ προβληματισμοί σχετικά με το θέμα, επιβεβαίωση των επιχειρημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη της θέσης.
Επιφώνηση: Τυποποιημένη φράση που τοποθετείται πάντοτε ανεξάρτητα από το κείμενο στο κάτω δεξιό μέρος του, με την οποία ο πομπός εκφράζει τις ευχαριστίες προς τους δέκτες.

Επικοινωνιακή περίσταση	**Γλώσσα**	**Ύφος**
Σχολική εκδήλωση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Εκδήλωση του δήμου	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, τυπικό
Εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο	γ΄ ενικό/ πληθυντικό (κυρίως), α΄ πληθυντικό, οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	επίσημο, τυπικό
Εισήγηση σε συνέδριο νέων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Βουλή των Εφήβων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο, τυπικό (σε κάποιες περιπτώσεις)
Ηλεκτρονικό φόρουμ	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Τηλεοπτική συζήτηση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Παρατηρήσεις

- Η εναλλαγή της ενεργητικής και παθητικής σύνταξης (ανάλογα με το αν θέλουμε να προβάλουμε το υποκείμενο ή το αποτέλεσμα της ενέργειας), της παρατακτικής και υποτακτικής σύνδεσης, της αναφορικής και μεταφορικής γλώσσας, καθώς και η χρήση των ερωτημάτων προσδίδουν ποικιλία στο ύφος του λόγου μας, αλλά προϋποθέτουν καλή γνώση και ορθή εφαρμογή των γραμματικών και συντακτικών κανόνων. Φροντίζουμε, επίσης, να τοποθετούμε τα κατάλληλα σημεία στίξης που υποδεικνύουν τις μικρές και μεγάλες παύσεις, τις διακυμάνσεις και τον επιτονισμό της φωνής κ.ά.

- Μπορεί να επαναληφθεί η προσφώνηση πριν τον επίλογο.
- Το κύριο μέρος της ομιλίας/ εισήγησης διανθίζεται με στοιχεία προφορικότητας: αποστροφές στο κοινό, επικλήσεις στην εμπειρία, τις γνώσεις, την ευαισθησία του, διατύπωση ερωτημάτων.

Προσφώνηση: Αγαπητοί συμμαθητές,

Πρόλογος
Με αφορμή την εγκύκλιο του υπουργείου Παιδείας που απαγορεύει την κατοχή κινητών τηλεφώνων και άλλων ηλεκτρονικών συσκευών στα σχολεία από μαθητές, επικαλούμενη ζητήματα προστασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, θα ήθελα να επισημάνω τις επιπτώσεις που έχει για τα «θύματα» η παράνομη καταγραφή των προσωπικών τους στιγμών μέσω του κινητού τηλεφώνου, καθώς και άλλους κινδύνους που ελλοχεύουν από την αλόγιστη και ανεύθυνη χρήση του κινητού τηλεφώνου.

Κύριο μέρος
Ερώτημα 1ο:

1. Πολλές φορές τα άτομα των οποίων οι προσωπικές στιγμές καταγράφονται παράνομα μέσω κινητού τηλεφώνου πέφτουν θύματα εκφοβισμού και εκβιασμού με συνέπειες για την ψυχική αλλά και τη σωματική τους υγεία, τόσο κατά τη διάρκεια της εφηβικής όσο και κατά τη διάρκεια της ενήλικης ζωής. Ο εκφοβισμός φαίνεται να σχετίζεται με διαταραχές στη συμπεριφορά και στα συναισθήματα, να συνδέεται με την κατάθλιψη, με ψυχωτικές εκδηλώσεις, όταν είναι επανειλημμένος και σοβαρός. Ειδικά τα παιδιά που δεν έχουν την εμπειρία να διαχειριστούν τέτοιες καταστάσεις αισθάνονται ενοχές, απόγνωση, απελπισία, θλίψη και πόνο.
2. Το φαινόμενο αυτό σε πολλές περιπτώσεις πλήττει την αυτοεκτίμηση του ατόμου δημιουργώντας του αισθήματα ενοχής. Συγκεκριμένα, το άτομο αρχίζει να αναπαράγει αρνητικές σκέψεις, ενώ μειώνεται σημαντικά η επίδοση των κοινωνικών του δεξιοτήτων. Κάποιες φορές, ιδιαίτερα κατά την εφηβική ηλικία η αποχή από το σχολείο αλλά και από τις παρέες των συνομηλίκων αποτελεί προσωρινό καταφύγιο, ενώ ταυτόχρονα η αυτοκτονία θεωρείται η μοναδική λύση στο πρόβλημα. Επιπλέον, άτομα νεαρής ηλικίας που έπεσαν θύματα παράνομης καταγραφής προσωπικών στιγμών τους μέσω του κινητού σε συνδυασμό με φαινόμενα εκβιασμού ενδέχεται στο μέλλον να παρουσιάσουν μεγαλύτερη αστάθεια στις διαπροσωπικές τους σχέσεις, συνοδευόμενη από την κοινωνική απομόνωση.
3. Ο εκφοβισμός μέσω του κινητού τηλεφώνου μπορεί να θέσει σε κίνδυνο και την ίδια τη ζωή του θύματος, εάν η παρενόχληση είναι συνεχής, επίμονη κι έντονη. Φαινόμενα καταγραφής προσωπικών στιγμών μέσω κινητού φαίνεται να ευθύνονται για περιστατικά αυτοκτονίας νεαρών μαθητών ή και φοιτητών κυρίως στο εξωτερικό, οι οποίοι προτίμησαν να βάλουν τέλος στη ζωή τους προκειμένου να γλιτώσουν από τον εκβιασμό και τη διαπόμπευση λόγω της δημοσιοποίησης φωτογραφιών ή βίντεο που είχαν τραβηχτεί με ή χωρίς τη συγκατάθεσή τους.

Μεταβατική παράγραφος
Οι κίνδυνοι όμως από τη χρήση του κινητού τηλεφώνου δεν περιορίζονται μόνο στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων του τηλεφώνου για εκφοβισμό και εκβιασμό.

Ερώτημα 2ο:

1. Τα κινητά τηλέφωνα και κυρίως τα αποκαλούμενα «έξυπνα κινητά» μπορεί να είναι ένας αρνητικός παράγοντας, που επηρεάζει τους βαθμούς και γενικά τις επιδόσεις των μαθητών στο σχολείο. Σύμφωνα με έρευνες, και μόνο η παρουσία των smartphone κοντά στους μαθητές μπορεί να προκαλέσει μείωση της συγκέντρωσης και του επιπέδου προσοχής τους. Αυτό ισχύει και όταν προσπαθούν να αποφύγουν τον πειρασμό να ελέγξουν τα τηλέφωνά τους. Στον εκπαιδευτικό τομέα, αυτό μεταφράζεται σε μειωμένη κατανόηση του νέου μαθησιακού υλικού, ειδικά εάν χρησιμοποιούνται smartphone ενώ διδάσκεται κάτι.
2. Η χρήση του κινητού τηλεφώνου ευτελίζει τις κοινωνικές σχέσεις των ανθρώπων. Συγκεκριμένα, μειώνει δραστικά τις διαπροσωπικές σχέσεις σε μια εποχή που ο ελεύθερος χρόνος είναι περιορισμένος ή ελάχιστος. Το κινητό τηλέφωνο γίνεται το υποκατάστατο της επικοινωνίας και προσφέρει την ψευδαίσθηση επαφής και συντροφικότητας. Ο αριθμός των ανθρώπων που ασχολούνται με τα κινητά τους, ενώ είναι με τους συντρόφους τους, φιλικά πρόσωπα ή την οικογένειά τους αυξάνεται διαρκώς, γεγονός που αποτελεί αγένεια και έλλειψη σεβασμού, ενώ εγείρει και έντονες ανησυχίες για την εξέλιξη της ανθρώπινης συμπεριφοράς.
3. Η συστηματική χρήση του κινητού τηλεφώνου επιβαρύνει τη σωματική υγεία, κυρίως των ατόμων νεαρής ηλικίας, εξαιτίας της έκθεσής τους στην ακτινοβολία. «Οι επιδράσεις στην υγεία, από τις ακτινοβολίες της ασύρματης τεχνολογίας, περιλαμβάνουν αυξημένο κίνδυνο για εμφάνιση καρκίνου, κυτταρικού στρες, αύξηση των επιβλαβών ελεύθερων ριζών, γενετικές βλάβες, δομικές και λειτουργικές αλλαγές του αναπαραγωγικού συστήματος, διαταραχές των λειτουργιών μάθησης και μνήμης. Επίσης άμεσες επιπτώσεις με τη μορφή πονοκεφάλων, έλλειψης συγκέντρωσης, αϋπνίες, διαταραχές μνήμης, μείωση ανοσοποιητικού συστήματος αλλεργίες κτλ. αποτελούν καθημερινά συμπτώματα στους διαμένοντες πλησίον των κεραιών».[12]
4. Το κινητό τηλέφωνο δημιουργεί στους χρήστες την αίσθηση μιας «ψεύτικης» ελευθερίας, καθώς παραβιάζεται ο ιδιωτικός χώρος ή εξομοιώνει τον ιδιωτικό με τον δημόσιο. Ενώ αρχικά η χρήση του κινητού φαντάζει ως κάτι αποδεσμευτικό, πολύ σύντομα, όταν ο αριθμός όσων κατέχουν το νούμερο του κινητού μας τηλεφώνου διευρύνεται, ο κλοιός γύρω μας γίνεται ασφυκτικός. Έτσι, μας εντοπίζουν και όταν δε θέλουμε, απαιτούν την προσοχή μας όταν αυτό είναι αδύνατο (οδήγηση, παρακολούθηση μαθημάτων κτλ.), παριστάνουμε τους απαθείς στην παρέα ακόμα και όταν κάποιος μας μιλάει άσχημα στο τηλέφωνο. Με λίγα λόγια, παύουν να υπάρχουν προσωπικές στιγμές, διαλείμματα χαλάρωσης και ηρεμίας. Παράλληλα, με το κινητό τηλέφωνο παραβιάζονται και οι στοιχειώδεις κανόνες ευγένειας, ευπρέπειας και διακριτικότητας, καθώς είμαστε αναγκασμένοι να ακούμε ατελείωτες συζητήσεις σε δημόσιους χώρους κτλ.
5. Η κατάχρηση του κινητού τηλεφώνου στην επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων οδηγεί στην τυποποίηση και τη συρρίκνωση της ελληνικής γλώσσας. Η ευχέρεια που παρέχουν στην αποστολή μηνυμάτων, με τη σύντμηση των λέξεων και την κωδικοποίηση της επικοινωνίας, με την αντικατάσταση των λέξεων με σύμβολα – εικονίδια, επηρεάζει αρνητικά τη γλωσσική έκφραση και εθίζει στη

[12] Λουκάς Μαργαρίτης, καθηγητής Ραδιοβιολογίας, τμήμα Βιολογίας ΕΚΠΑ.

συνθηματολογική χρήση του λόγου, καταργώντας τους κανόνες της γραμματικής και του συντακτικού.

Επίλογος
Είναι αναγκαίο, επομένως, το κινητό τηλέφωνο και γενικά τα σύγχρονα τεχνολογικά επιτεύγματα να χρησιμοποιούνται με μέτρο και σύνεση, αλλιώς μπορεί να έχουν δυσάρεστες παρενέργειες για τον άνθρωπο και το περιβάλλον του.

Επιφώνηση
Ευχαριστώ που με ακούσατε

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Το διήγημα του Κ. Γεωργάκη, μέσα από μια απλή και σύντομη ιστορία, εκφράζει νοήματα και κοινωνικές αλήθειες που εγείρουν προβληματισμούς σε κάθε σκεπτόμενο άνθρωπο. Ο κεντρικός ήρωας, τη στιγμή ακριβώς που καταγίνεται με το άρθρο του, στο οποίο εξαίρει την εκπληκτική πρόοδο της ανθρωπότητας στον τομέα της επιστήμης και της τεχνολογίας, έρχεται αντιμέτωπος με ένα θέαμα το οποίο τον αναγκάζει να αναθεωρήσει την άποψη που διατύπωσε σε αυτό. Η εικόνα ενός παιδιού-επαίτη και η θλίψη στα μεγάλα παιδικά του μάτια τον έκαναν να συνειδητοποιήσει αίφνης ότι η «χρυσή εποχή», που έστειλε τον άνθρωπο στα πέρατα του διαστήματος και στα βάθη των ωκεανών, δεν ταυτίζεται αληθινά με την ουσιαστική έννοια της προόδου και του πολιτισμού. Ο άνθρωπος-επιστήμονας και εφευρέτης καλλιέργησε κι εξέλιξε στο έπακρο την καθημερινή του ζωή μέσα από την υπερανάπτυξη του τεχνολογικού πολιτισμού, ξεχνώντας όμως την ίδια στιγμή το ουσιαστικό νόημα της λέξης «άνθρωπος». Μέσα στον υπέρλαμπρο «πολιτισμένο κόσμο», συνεχίζει ακόμα να υφίσταται η κοινωνική περιθωριοποίηση, η δυστυχία, η πείνα, η φτώχεια, ο πόνος, ο πολύπλευρος αποκλεισμός ολόκληρων κοινωνικών ομάδων. Το μικρό τσιγγανάκι, που ζητιάνευε μόνο του, μέσα στο κρύο και τη βροχή, πεινασμένο («Πεινάω, κύριε») και βρόμικο, ανάγκασε τον ήρωα να έρθει αντιμέτωπος κατάματα με την πιο «ενοχλητική» αλήθεια. Αναρωτήθηκε γιατί. Η εικόνα του τον στοίχειωσε. Δεν μπορούσε να σιγάσει τη συνείδησή του. Θεώρησε και τον εαυτό του συνυπεύθυνο για το δράμα του μικρού παιδιού. «‘‘Πεινάω, κύριε’’, κι αυτός άκουγε αυτό το ‘‘πεινάω, κύριε’’ σαν ‘‘γιατί, κύριε’’; Ήταν η προδιάθεση». Γιατί να υπάρχουν ακόμα παιδιά χωρίς τη δυνατότητα να απολαμβάνουν τα αναρίθμητα υλικά αγαθά που ο πολιτισμός μας παράγει, τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα που υποτίθεται ότι αυτός εξασφαλίζει. Και αυτή η συνάντηση του αποκάλυψε ολοκάθαρα το μέγεθος της τραγικότητας του σύγχρονου ανθρώπου, αφού μια κοινωνία, όσο τεχνολογικά κι επιστημονικά ανεπτυγμένη κι αν λογίζεται, είναι στην πραγματικότητα άξεστη, επαίσχυντη, αποκρουστική, όταν δεν εξασφαλίζει αξιοπρεπή ζωή σε όλα τα μέλη της, χωρίς φυλετικούς ή οποιουσδήποτε άλλους διαχωρισμούς. Η πρόοδός της, όταν δεν επιτυγχάνεται υπέρ όλων ανεξαιρέτως των ανθρώπινων πλασμάτων, είναι ατελής, άνευ ουσίας. Γιατί μια κοινωνία πώς μπορεί να επαίρεται για τον πολιτισμό όταν αγνοεί και συχνά ωθεί στην εξαθλίωση ακόμα και ένα παιδί, το πλάσμα που θα έπρεπε όσο τίποτε άλλο να σέβεται και να εξυψώνει; Ο τίτλος του διηγήματος είναι χαρακτηριστικός («Στον κόσμο μας»). Υπαινίσσεται ότι αυτά συμβαίνουν στον κόσμο μας αλλά και ότι εμείς «είμαστε στον κόσμο μας» και, συνεπώς, αδιαφορούμε.

Β1$_2$. Ήρωας: Αρχικά είναι ένας συνηθισμένος και βολεμένος υπάλληλος. Είναι ένας άνθρωπος της εποχής του, που αισθάνεται περηφάνια για την πρόοδό της. Στέκεται με ενδιαφέρον και προβληματισμό απέναντι στο τσιγγανάκι, δείχνοντας εξαρχής την ευαισθησία του. Είναι εξαιρετικά ευσυνείδητος κι ευαίσθητος άνθρωπος, με βαθιά σκέψη και συναίσθηση κοινωνικής ευθύνης. Συνειδητοποιεί αμέσως ότι ένα πεινασμένο παιδί καταδεικνύει τη σαθρότητα και το όνειδος μιας κοινωνίας απάνθρωπης, επιφανειακής, αποτυχημένης να ισομοιράσει τα αγαθά της σε κάθε μέλος της. Ο ήρωας είναι ένα ψυχικά δεκτικό άτομο με αληθινή ανθρωπιά και σπάνιο θάρρος να αναγνωρίσει το φρικτό πρόσωπο του πολιτισμού μέσα στον οποίο ζει και ο ίδιος.
Τσιγγανάκι: Είναι ένα παιδί του δρόμου, που ζητιανεύει ρισκάροντας τη ζωή του. Είναι ένα μικρό και αθώο πλασματάκι, που από την πιο τρυφερή ηλικία δοκιμάζει τις δυσκολίες και τις κακουχίες της ζωής. Στερείται τα βασικά αγαθά για να ζήσει και γι' αυτό είναι αναγκασμένο να στηρίζεται στην ελεημοσύνη του κόσμου. Φαίνεται να εκπλήσσεται από τη γενναιοδωρία του ήρωα, καθώς προφανώς έχει ως τώρα εισπράξει την αδιαφορία, την απόρριψη και την αναλγησία της κοινωνίας.

Β2$_1$. Με το πρώτο ερώτημα («Κι αν είναι ίσως πιθανό … ή και εκβιασμό;») ο επιφυλλιδογράφος δίνει έμφαση στους τρόπους με τους οποίους παραβιάζεται η ιδιωτική ζωή χάρη στις δυνατότητες που δίνει το κινητό τηλέφωνο, ενώ με τη δεύτερη ερώτηση («Ποια επικοινωνία μπορεί να συντελεστεί με έναν μόνο εταίρο;) επιδιώκει να αναιρέσει τη δυνατότητα «διαρκούς επικοινωνίας» που υποτίθεται εξασφαλίζει το κινητό τηλέφωνο. Με τις ερωτήσεις αυτές δημιουργείται ένα κλίμα αμεσότητας και οικειότητας, δίνεται η αίσθηση του διαλόγου με τον αναγνώστη ή τον ακροατή (θεατρικότητα), ωθώντας τον δέκτη στον εσωτερικό διάλογο, στην αυτοκριτική, στην κατανόηση των ευθυνών που του αναλογούν, καθώς τον καθιστούν συμμέτοχο στους προβληματισμούς του επιφυλλιδογράφου. Προκαλούν ανησυχία και διεγείρουν τον προβληματισμό του. Επιπλέον, προσδίδουν ειρωνικό τόνο στον λόγο του επιφυλλιδογράφου.

Β2$_2$. Το «πακέτο» περιλαμβάνει και άλλες «προσφορές». Με τη χρήση της ειρωνείας ο επιφυλλιδογράφος χλευάζει και επικρίνει έμμεσα τα υποτιθέμενα πλεονεκτήματα και τις δυνατότητες που υπόσχονται ότι διαθέτουν τα κινητά τηλέφωνα, προσπαθώντας να τα απομυθοποιήσει. Με τον τρόπο αυτό προσπαθεί να προβληματίσει όσους κάνουν υπερβολική χρήση των κινητών σε καθημερινή βάση.

Β2$_3$. α)

Λέξεις	**Συνθετικά**	**Νέα Σύνθετη Λέξη**
διατηρούσαν	δια + τηρώ	επιτηρητής
δυσφορία	δυσ + φέρω	διαφορά
καταγράφει	κατά + γράφω	διαγραφή
περιέχει	περί + έχω	ανοχή
σύνεργο	συν + έργο	διεργασία

β) πολυετής, καταδότης, περιέχει, υποσκάπτει, πραγματοποιεί.

Β3. Το διήγημα έχει επεξεργασμένη πλοκή. Στοιχείο θεατρικότητας αποτελούν οι χωροχρονικές ενδείξεις (π.χ. «Έβρεχε πολύ κείνη τη χειμωνιάτικη νύχτα. Καθισμένος στο γραφείο του πλάι στο καλοριφέρ διόρθωνε τα γραφτά του… Βγήκε στον διάδρομο και κοίταξε από το ‘‘μάτι’’ της πόρτας… Στάθηκε για λίγο στο κατώφλι της πόρτας. Έπειτα μπήκε στο γραφείο του…» και η εναλλαγή προσώπων (ήρωας, τσιγγανάκι). Τέλος, στοιχείο θεατρικότητας είναι ο διάλογος και η είσοδος στη σκηνή αναπάντεχα ενός δεύτερου προσώπου, του μικρού τσιγγάνου.

5ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΟΙ ΝΕΟΙ

Α. Σε μια ανοιχτή επιστολή που απηύθυνε ένας καθηγητής στους μαθητές του μεμφόταν τους φορείς αγωγής για τη ζοφερή πραγματικότητα που βιώνουν οι σημερινοί νέοι, επειδή δεν ανταποκρίθηκαν στο καθήκον τους να διαμορφώσουν ανθρώπινες συνθήκες για τη νέα γενιά. Επέκρινε και τους πολιτικούς, οι οποίοι έχοντας αποκλειστικά ως στόχο την εκλογή ή επανεκλογή τους απέτυχαν στην οικονομική διαχείριση της χώρας οδηγώντας τη στα πρόθυρα της χρεοκοπίας.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («Μιλώ ασφαλώς για το δικό σας μέλλον … ταλαιπωρημένου αυτού κράτους»), **β) ΣΩΣΤΟ** («Μεγάλο, ωστόσο, μερίδιο της ευθύνης για την αποτυχία … από την πτώχευση της πατρίδας μας»), **γ) ΣΩΣΤΟ** («…είναι ανάγκη να συνειδητοποιήσετε την κρισιμότητα των περιστάσεων… ενεργό ενδιαφέρον σας για τα δημόσια πράγματα…»), **δ) ΛΑΘΟΣ** («Ίσως είστε η πρώτη γενιά από τη δημιουργία του ελληνικού κράτους που θα ενηλικιωθεί ζώντας σε συνθήκες διαβίωσης χειρότερες από εκείνες των γονιών της»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Οικονομική στενότητα, για άλλους πιο σκληρή και για άλλους λιγότερο έντονη, θα δυσχεράνει την υλοποίηση των προσωπικών σας ονείρων στη σφαίρα του επαγγέλματος και κατά συνέπεια τα προσωπικά σας σχέδια για οικογενειακή αποκατάσταση και ευτυχία»).

Β2. α) i. Με την ενεργητική σύνταξη ο επιστολογράφος δίνει έμφαση στο υποκείμενο του ρήματος, στο πρόσωπο που ενεργεί, ενώ το ύφος αποκτά ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα.
ii. Οι οικονομικοί πόροι του τόπου κατασπαταλήθηκαν από την πολιτική μας τάξη.

β) Μορφή
Στη συγκεκριμένη επιστολή υπάρχει προσφώνηση («Παιδί μου») και επιφώνηση («Καλή δύναμη»). Επίσης, γίνεται χρήση α΄ και β΄ ρηματικού προσώπου («να σε ενημερώσω», «να συνειδητοποιήσετε»).

Περιεχόμενο
Στον πρόλογο δίνεται η αφορμή για τη σύνταξη της επιστολής («Η περίοδος που ζούμε ως χώρα με ώθησε να σου απευθύνω αυτή την επιστολή») και ο στόχος του επιστολογράφου («προκειμένου να σε ενημερώσω για την κατάσταση που πλήττει τον τόπο μας, αλλά και να σε καταστήσω κοινωνό των σκέψεων και προβληματισμών μου για το μέλλον»).
Το ύφος που χρησιμοποιεί ο συντάκτης της επιστολής είναι οικείο και άμεσο, με τη χρήση του α΄ και β΄ ενικού ρηματικού προσώπου («να σου απευθύνω»), καθώς και με την επανάληψη της προσφώνησης («Παιδί μου»). Επίσης, είναι απλό και φιλικό, καθώς απουσιάζει το εξεζητημένο λεξιλόγιο και ο λόγος είναι απλός, καθημερινός αποφεύγοντας τις τυπικότητες.

Β3. α) Η **γλώσσα** είναι απλή, καθημερινή δημοτική. Γίνεται χρήση λόγιων λέξεων-εκφράσεων («Δόξα σοι», «εισαγωγαί-εξαγωγαί», «λίβανον και σμύρναν»), που δηλώνουν ειρωνεία, καθώς και αντιποιητικών («συμβουλατόροι», «τούμπανα», «θερμάστρα», «παράτες»). Στο λεξιλόγιο κυριαρχούν τα ουσιαστικά, ενώ λιγότερα είναι τα ρήματα και τα επίθετα. Οι ρηματικοί τύποι βρίσκονται σε χρόνο ενεστώτα και σε οριστική έγκλιση («πίνουν»), ενώ ξεχωρίζει η επανάληψη της προστακτικής «Αντισταθείτε», που εκφράζει την αγωνία του ποιητή και τονίζει το χρέος όλων μας.

Το **ύφος** του ποιήματος είναι απλό, λιτό και οικείο χάρη στο καθημερινό λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί ο ποιητής και τη χρήση β΄ πληθυντικού ρηματικού προσώπου («Αντισταθείτε»). Με τη χρήση της επαναλαμβανόμενης προστακτικής («Αντισταθείτε») γίνεται προτρεπτικό και παραινετικό, ενώ οι πολλές εικόνες το καθιστούν παραστατικό και ζωντανό («στον περσικό τάπητα των πολυκατοικιών», «που χαιρετάει από την εξέδρα»).

β) Εξωτερικά (Μορφή)
Ο στίχος είναι ελεύθερος, ανισοσύλλαβος, χωρίς μέτρο και ομοιοκαταληξία («Αντισταθείτε/ σ' αυτόν που χτίζει ένα μικρό σπιτάκι/ και λέει: καλά είμαι εδώ»). Επίσης, το ποίημα δεν κατανέμεται και δεν οργανώνεται σε στροφές σταθερής μορφής, αλλά σε άνισες στροφές.

Εσωτερικά (Περιεχόμενο)
Στο ποίημα γίνεται χρήση καθημερινής γλώσσας («στον περσικό τάπητα των πολυκατοικιών», «στον πρόεδρο του Εφετείου»). Ο ποιητής δεν επιδιώκει τη χρήση εντυπωσιακών, σπάνιων και ποιητικών λέξεων. Επίσης, γίνεται άλογη/ ασύμβατη σύνδεση λέξεων («σ' αυτή την άγονη κυρία που μοιράζει /έντυπα αγίων λίβανον και σμύρναν»).

Γ. Η ελευθερία αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση ευτυχίας και αρετής, όπως υποστηρίζει ο Ε. Φρομ, και αναδεικνύει τον άνθρωπο σε πνευματική αξία. Ιδανικό θα ήταν, επομένως, ο άνθρωπος να κατακτά απρόσκοπτα την ελευθερία του. Στην προσπάθειά του αυτή όμως έχει να ξεπεράσει πολλά εμπόδια και να αντιμετωπίσει πολλές δυσχέρειες. Το ποίημα εξακολουθεί να είναι επίκαιρο, γιατί ο άνθρωπος στην προσπάθειά του να κατακτήσει την ελευθερία του καλείται να ξεπεράσει πολλά εμπόδια.

1. Η καταναλωτική μανία που έχει κυριεύσει τον άνθρωπο τον οδήγησε στην εξάρτησή του από τα υλικά αγαθά. Η παθολογική του σχέση με αυτά και η αδιάκοπη προσπάθειά του να ικανοποιήσει τις διαρκώς αυξανόμενες επίπλαστες ανάγκες του θυμίζουν τη σχέση του εξαρτημένου από τα ναρκωτικά, το αλκοόλ και τον τζόγο. Έτσι, υποδουλώνεται στην ακόρεστη επιθυμία του υλικού ευδαιμονισμού, που ενισχύεται κυρίως από τα ΜΜΕ και τη διαφήμιση. Ο υπερκαταναλωτισμός είναι, επομένως, μια εθιστική αγοραστική μανία, που περιορίζει την ορθολογιστική στάση απέναντι στη ζωή και υποδουλώνει τον άνθρωπο ψυχικά, καθώς εξαρτά την ελευθερία και την ευτυχία του από τη δυνατότητα να αποκτά ολοένα και περισσότερα υλικά αγαθά.
2. Τα ΜΜΕ και κυρίως η τηλεόραση, που συνδυάζει ήχο και εικόνα, πετυχαίνουν την πλύση εγκεφάλου και ετεροκατευθύνουν τον άνθρωπο. Τα σύγχρονα μέσα ενημέρωσης, αντί να παρέχουν αντικειμενική ενημέρωση, λειτουργούν ως μέσα παραπληροφόρησης και προπαγάνδας αποπροσανατολίζοντας τον άνθρωπο, ο οποίος διαμορφώνει μια στρεβλή εικόνα για όσα συμβαίνουν γύρω του. Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν έχει τη δυνατότητα να ελέγξει και να αξιολογήσει τις πληροφορίες με τις οποίες τον βομβαρδίζουν καθημερινά. Έτσι, αποδέχεται άκριτα την πραγματικότητα που του παρουσιάζουν τα ΜΜΕ και μετατρέπεται σε πειθήνιο όργανο, με συνέπεια να χάνει την πνευματική του ελευθερία.
3. Τα σύγχρονα τεχνολογικά επιτεύγματα αποτελούν δυσκατάβλητο εμπόδιο στην προσπάθεια του ανθρώπου να διασφαλίσει την ελευθερία του. Ο σύγχρονος

άνθρωπος εξαρτάται πλήρως από τις μηχανές, με συνέπεια να έχει αλλοτριωθεί και υποδουλωθεί σε αυτές. Η εξειδίκευση, επίσης, που έχει επικρατήσει πλήρως στον εργασιακό τομέα, τον έχει οδηγήσει στη μονομέρεια και τον έχει μετατρέψει σε εξάρτημα της παραγωγικής διαδικασίας, αποκόπτοντάς τον από το έργο που παράγει και στερώντας του τη χαρά της δημιουργίας.

4. Η έλλειψη σωστής παιδείας, που θα βοηθήσει τον άνθρωπο να διαμορφώσει μια ολοκληρωμένη και ισορροπημένη προσωπικότητα, αποτελεί εμπόδιο στην κατάκτηση της πνευματικής αλλά και ηθικής του ελευθερίας. Ο μονοδιάστατος χαρακτήρας της σύγχρονης εκπαίδευσης, που στοχεύει στον ωφελιμισμό και στη δημιουργία του παραγωγικού ανθρώπου, δημιουργεί ανθρώπους χωρίς ηθικές αξίες και ιδανικά, χωρίς κριτική ικανότητα, που γίνονται εύκολα θύματα των μηχανισμών της προπαγάνδας και της χειραγώγησης και προσηλυτίζονται σε ακραίες ρατσιστικές και εθνικιστικές ιδεολογίες.
5. Τα επιτεύγματα της σύγχρονης τεχνολογίας στον τομέα της πληροφορικής θέτουν σε κίνδυνο την ελευθερία του ανθρώπου, παραβιάζοντας θεμελιώδη δικαιώματά του. Ειδικά τα τελευταία χρόνια, που έχουν μπει για τα καλά στη ζωή του το ίντερνετ και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα προσωπικά δεδομένα εκτίθενται πολλές φορές σε δημόσια θέα, με αποτέλεσμα ο άνθρωπος να αισθάνεται διαρκώς ότι παρακολουθείται. Παράλληλα, προβάλλουν μαζικά ξένα πρότυπα στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, ενισχύοντας την ξενομανία και προωθώντας έντεχνα τη μαζική κουλτούρα, που στερεί από τον άνθρωπο την ατομικότητα και την ελευθερία του.
6. Τα φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας (βία, εγκληματικότητα, ναρκωτικά κ.ά.), που παρουσιάζουν έξαρση στις μέρες μας, αποτελούν παράγοντα που θέτει σε αμφισβήτηση την ελευθερία του ανθρώπου. Όσοι καταφεύγουν στη χρήση βίας είναι δέσμιοι των κατώτερων ενστίκτων τους και γι᾽ αυτό υιοθετούν ακραίες συμπεριφορές προκειμένου να λύσουν τις διαφορές τους. Αλλά και γενικότερα σε μια κοινωνία με αυξημένη εγκληματικότητα οι άνθρωποι ζουν σε κλίμα φόβου και ανασφάλειας, φυλακισμένοι μέσα στο ίδιο τους το σπίτι, αδυνατώντας να ζήσουν ελεύθερα και να απολαύσουν τις χαρές της ζωής.

Μεταβατική παράγραφος

Ο άνθρωπος καλείται σήμερα να ξεπεράσει πολλές δυσχέρειες και κινδύνους που θέτουν την ελευθερία του υπό αμφισβήτηση. Γι᾽ αυτό είναι επιτακτική ανάγκη να αντιμετωπίσει όλες αυτές τις δύσκολες καταστάσεις, για να μπορέσει να απολαύσει τα πνευματικά, ηθικά και υλικά αγαθά που του παρέχει η ελευθερία.

1. Για να μπορέσει ο σύγχρονος άνθρωπος να κατακτήσει την ελευθερία, χρειάζεται να αποκτήσει σωστή παιδεία και μόρφωση. Όχι όμως μια παιδεία μονοδιάστατη, που θα αποβλέπει στη δημιουργία ενός παραγωγικού ανθρώπου, ο οποίος θα είναι πειθήνιο όργανο των νόμων της αγοράς και των καταναλωτικών προτύπων, αλλά ενός ανθρώπου που θα έχει αναπτύξει την κριτική του ικανότητα και τον προβληματισμό, που θα είναι φορέας ανθρωπιστικών ιδανικών και αξιών, που θα είναι απαλλαγμένος από προκαταλήψεις και δε θα είναι επιρρεπής στην υιοθέτηση ακραίων αντιλήψεων, που τον φανατίζουν και τον οδηγούν σε πράξεις βίας.
2. Σημαντικό ρόλο στο να καταφέρει ο άνθρωπος να καταστεί ελεύθερος διαδραματίζει και η αυτογνωσία. Μέσα από μια διαδικασία αυτοκριτικής και ενδοσκόπησης μπορεί να εντοπίσει τις αδυναμίες και τα ελαττώματά του, τις

παραλείψεις και τις λανθασμένες επιλογές του, να χαλιναγωγήσει τα πάθη του και έτσι να επαναπροσδιορίσει τη στάση και τη συμπεριφορά του στη διαρκώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα της σύγχρονης ζωής. Διατηρώντας αλώβητο το δικαίωμα της κρίσης και της ελεύθερης βούλησης, θα μπορέσει να καθορίσει τη ζωή του με βάση τα θέλω και τις προσωπικές του ανάγκες και έτσι να περιορίσει τις συνέπειες της αλλοτρίωσης και της μαζικής κουλτούρας.

3. Ο σύγχρονος άνθρωπος οφείλει να στραφεί στην παράδοση και να αντλήσει από εκεί τα σωστά πρότυπα συμπεριφοράς. Η παράδοση μπορεί να αποτελέσει τον οδοδείκτη γι' αυτόν, έτσι ώστε να πορευθεί στο μέλλον ανεπηρέαστος από τις σειρήνες του σύγχρονου πολιτισμού. Ακόμη μπορεί να αντλήσει από αυτή ηθικές αξίες, όπως ο σεβασμός στον συνάνθρωπο, η αναγνώριση της προσφοράς, η τήρηση του μέτρου και η απαλλαγή από την εξάρτηση των παθών και των ενστίκτων, που περιορίζουν την ελευθερία του και τον οδηγούν σε ακραίες συμπεριφορές.
4. Ο σύγχρονος άνθρωπος, για να κερδίσει την ελευθερία του, χρειάζεται να αγωνιστεί πρώτα για την παγίωση του δημοκρατικού πολιτεύματος. Η δημοκρατία διασφαλίζει τη δικαιοσύνη, την ισότητα, την αξιοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Γι' αυτό ο πολίτης πρέπει να έχει ενεργή συμμετοχή στα κοινά και να αποφεύγει την παθητικότητα και την αποστασιοποίηση, ώστε να μπορεί να καθορίζει τους όρους της ατομικής, κοινωνικής και πολιτικής ζωής. Επίσης, με την κριτική στάση θα προφυλάσσεται από την προπαγάνδα και τη χειραγώγηση, που επιδιώκουν να τον μεταβάλλουν σε ενεργούμενο.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος

Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.
Γλωσσικές επιλογές – ύφος
• Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού, οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: «Πολιτική και νέοι»
Πρόλογος (Επικαιρική αφόρμηση)
Η εποχή μας χαρακτηρίζεται, όχι άδικα, απολιτική. Φαινόμενό της είναι η αποχή από τις εκλογικές διαδικασίες. Αν μελετήσουμε μάλιστα τα στατιστικά στοιχεία των τελευταίων βουλευτικών εκλογών, θα δούμε ότι περίπου ένας στους δύο ψηφοφόρους (ποσοστό περίπου 44%) δεν προσήλθε να ασκήσει το εκλογικό του δικαίωμα. Η αποχή αυτή παρατηρείται ιδιαίτερα στους νέους.

Ερώτημα 1ο:
1. Η σαθρότητα και η σήψη που επικρατούν στον χώρο της πολιτικής υποδηλώνουν μια γενικότερη κρίση. Κύρια χαρακτηριστικά της είναι η ανακολουθία λόγων και πράξεων, η αναξιοκρατία, η αδικία και η υποκρισία. Η κατάσταση αυτή, που διαιωνίζεται χωρίς να φαίνεται στον ορίζοντα καμιά ακτίνα βελτίωσης του πολιτικού προσωπικού της χώρας, ωθεί τους νέους σε συνειδητή αποχή από το πολιτικό γίγνεσθαι.
2. Η ιδεολογική σύγχυση που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στον χώρο της πολιτικής αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την ενεργή συμμετοχή των νέων στα κοινά. Οι πολιτικές παρατάξεις δεν έχουν σαφή ιδεολογικό προσανατολισμό, με συνέπεια σε πολλές περιπτώσεις να παρεκκλίνουν με τις πράξεις και τις αποφάσεις τους από την ιδεολογία που υποτίθεται ότι πρεσβεύουν. Σε αρκετές μάλιστα περιπτώσεις προκαλούν σύγχυση ακόμα και στους ίδιους τους υποστηρικτές και τα στελέχη τους.
3. Η αδιαφορία και η υποκρισία των πολιτικών για τα προβλήματα της νεολαίας, αφού συνήθως το ενδιαφέρον τους εξαντλείται σε δηλώσεις και ευχολόγια όσο βρίσκονται στην αντιπολίτευση. Όταν όμως αναλάβουν την εξουσία, αδιαφορούν για την ανεργία και γενικότερα για τα προβλήματα που απασχολούν τους νέους, χωρίς να αντιλαμβάνονται ότι η νεολαία χρειάζεται μέριμνα για να μπορέσει να εξελιχθεί.
4. Ο σύγχρονος τρόπος ζωής, που χαρακτηρίζεται από τον ατομικισμό και τον υλικό ευδαιμονισμό, απομακρύνει από τα σημαντικά ζητήματα που θα έπρεπε να απασχολούν κάθε ενεργό πολίτη. Ο ανταγωνισμός και το ατομικιστικό πνεύμα δεν επιτρέπουν σε κανέναν να σκεφτεί κάτι άλλο εκτός από τις προσωπικές του υποθέσεις και τα προβλήματα. Έτσι, οι νέοι, απορροφημένοι και οι ίδιοι από αυτό το πνεύμα της σύγχρονης εποχής, αδιαφορούν και απέχουν από τα κοινά, οπότε δεν έχουν πολιτικές ανησυχίες και ενδιαφέροντα.

Μεταβατική παράγραφος
Οι νέοι, επομένως, απογοητευμένοι από όσα συμβαίνουν στην πολιτική σκηνή αλλά και παρασυρμένοι από τον σύγχρονο τρόπο ζωής, που δεν καλλιεργεί το συλλογικό πνεύμα, αποστασιοποιούνται από τα κοινά, κάτι το οποίο ενέχει πολλούς κινδύνους για την κοινωνία.

Ερώτημα 2ο:
1. Η αποχή και η αδιαφορία των νέων για τα κοινά ευνοούν την προπαγάνδα, τη χειραγώγηση και την ετεροκατεύθυνση. Ο πολιτικά ανενεργός νέος δεν μπορεί να διαμορφώσει μια σαφή εικόνα για όσα συμβαίνουν στην πολιτική ζωή του τόπου, με συνέπεια να μετατρέπεται σε εύκολο θύμα των μηχανισμών χειραγώγησης. Έτσι, το πολιτικό σώμα αλλοτριώνεται και μαζοποιείται.

2. Η απομάκρυνση από τα κοινά οδηγεί σταδιακά στην υπονόμευση του δημοκρατικού πολιτεύματος. Η αδιαφορία των νέων για τις εξελίξεις που συντελούνται στην κοινωνία και αφορούν την ίδια τους τη ζωή οδηγούν στην υπολειτουργία των νόμων και των θεσμών, αφού δεν υπάρχει συμμετοχή όλων των δυνάμεων του τόπου στη λήψη των αποφάσεων. Έτσι, χωρίς έλεγχο και κριτική της εξουσίας, αυτή αποθρασύνεται, αυθαιρετεί και γίνεται αυταρχική, παραβιάζοντας τις αρχές που διέπουν το δημοκρατικό πολίτευμα.

3. Η αδιαφορία για τα κοινά αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την επίλυση των προβλημάτων που απασχολούν την κοινωνία (ανεργία, βία, εγκληματικότητα κ.ά.). Αν ο νέος δεν ασκεί κριτική, δεν παρεμβαίνει στις αποφάσεις των κυβερνώντων και δε διεκδικεί ως ενεργός πολίτης, τότε διαψεύδονται οι ελπίδες για καλύτερες συνθήκες ζωής.

Επίλογος

Η ενεργή συμμετοχή στα κοινά είναι κάτι που αφορά άμεσα τους νέους, γιατί ουσιαστικά με αυτό τον τρόπο συμβάλλουν στη διαμόρφωση ενός καλύτερου μέλλοντος τόσο για τους ίδιους όσο και για την κοινωνία. Άλλωστε, όπως επισημαίνει και ο Θουκυδίδης στον *Επιτάφιο*, όποιος δεν ενδιαφέρεται για τα κοινά δεν είναι φιλήσυχος αλλά άχρηστος πολίτης.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Στο ποίημά[13] του ο Μ. Κατσαρός απευθύνεται άμεσα στους αναγνώστες με την προτροπή «Αντισταθείτε».[14] Τους καλεί να αντισταθούν σε πρόσωπα, καταστάσεις, θεσμούς, κατευθύνσεις, που διαμορφώνουν έναν συγκεκριμένο τρόπο ζωής και σκέψης, ένα σύστημα που απλώνεται γύρω μας, μέσα μας και καθορίζει όλη την ύπαρξή μας. Μέσα από τον κριτικό έλεγχο και την άρνηση του ανθρώπου να υποκύψει και να προσαρμοστεί στο σύστημα αυτό, που τον μαζοποιεί, τον ποδηγετεί, τον απομακρύνει από τον αληθινό εαυτό του και τον εξουθενώνει, ανοίγει ο δρόμος για την πολυπόθητη υπαρξιακή ελευθερία και την πραγματική ευτυχία. Βέβαια, για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός, απαιτείται διανοητική και συναισθηματική ωριμότητα, καθώς και ξεχωριστή παρρησία, γιατί η αντίσταση αφορά όλες τις πτυχές του βίου που αποτελεί για εμάς αυτονόητη πραγματικότητα.

Ξεκινά από την έμφυτη ροπή μας προς την ασφάλεια και το «βόλεμα», που μας εγκλωβίζει σε μια μίζερη ζωή και καθημερινότητα, σε ένα σπίτι-φυλακή, σε μια αδιάφορη εργασία, η οποία εξυπηρετεί συνήθως το κέρδος ισχυρότερων. Μαθαίνουμε να αποδεχόμαστε ως αυτονόητες τις κρατικές παροχές και τις επιβαλλόμενες

[13] Τα ποιήματα της συλλογής *Κατά Σαδδουκαίων* χαρακτηρίζονται από έντονη αμφισβήτηση. Το πιο αιρετικό ποίημα της συλλογής είναι το «Αντισταθείτε», το οποίο αποτελεί αρχή και παρότρυνση για αντίσταση σε κάθε μορφή καιροσκοπικής ιδεολογίας, ευκολίας, βολέματος, συντηρητισμού. (*Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Γ΄ Γενικού Λυκείου, Βιβλίο Καθηγητή)

Η συλλογή *Κατά Σαδδουκαίων* θεωρείται από τις πιο εμβληματικές της ποίησης του μεταπολέμου, κυρίως λόγω της διαφαινόμενης ρήξης με το ιδεολογικό πλαίσιο της ενταγμένης στην Αριστερά λογοτεχνίας. Ο στίχος του Κατσαρού γίνεται πιο ευρύς, με αφηγηματική αλλά και ρυθμική κίνηση, ενώ χαρακτηριστική είναι η οδηγητική στάση η οποία δεν είναι άσχετη και με τις βιβλικές, ρητορικές απηχήσεις του προηγούμενου έργου του που θα εξακολουθήσει να εμφανίζεται αδιάλειπτα στο μεταγενέστερο έργο του. (*Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. Πατάκη)

[14] «Ο Μιχάλης Κατσαρός κινήθηκε στον χώρο της Αριστεράς, πληρώνοντας τον συνήθη φόρο για τις πολιτικές πεποιθήσεις του, πρόθυμος να δηλώσει προκλητικά τη διαφωνία του έναντι όλων. Είναι έτοιμος να καταφέρει εναντίον όλων όσων βολευτήκαν στην αστική ζωή, απευθυνόμενος σ' αυτούς: "αντισταθείτε/ σ' αυτόν που χτίζει ένα μικρό σπιτάκι/ και λέει: καλά είμαι εδώ"». (M. Vitti, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. Οδυσσέας, 2003)

υποχρεώσεις που αυτές συνεπάγονται (εκπαίδευση, φόροι). Το κράτος, καθώς και οι κάθε είδους λειτουργοί των πολλαπλών εξουσιών του, όπως και η Εκκλησία αποτελούν φυσικά τον ακρογωνιαίο λίθο του συστήματος και αντλούν το όφελος της προσαρμογής μας σε αυτό. Φροντίζουν μέσα από τυμπανοκρουσίες, θεάματα, τελετουργίες, θεσμούς να γιγαντώνουν τον έλεγχό τους επάνω στον λαό, ο οποίος αναγκάζεται να ταυτιστεί με κρατικά σύνορα που τον περιχαρακώνουν και διαμορφώνουν την έννοια του ξένου, του άλλου, του εχθρού, δικαιολογούν πολέμους και δημιουργούν ένα μόνιμο κλίμα φόβου και απειλής.

Ακόμα και η τέχνη κατευθύνεται και υπηρετεί τον ίδιο στόχο, αναπαράγει τις αξίες και τις αρχές του επιβαλλόμενου τρόπου σκέψης και ζωής. Ακόμα όμως και στις κοινωνικές σχέσεις της καθημερινότητάς μας μας προτρέπει ο ποιητής να αφυπνιστούμε, να μην προσαρμοζόμαστε παθητικά σε συναναστροφές αδιάφορες ή υποκριτικές. Αμφιβάλλει ακόμα και για τον εαυτό του και τον κάνει στόχο και της δικής μας αμφιβολίας και κριτικής, αφού ως καλλιτέχνης επιχειρεί να απευθυνθεί στη συνείδησή μας και να την επηρεάσει.

Όλα τα παραπάνω διαμορφώνουν τον κόσμο μέσα στον οποίο ζούμε και αυτό που καλούμαστε να είμαστε. Γινόμαστε αυτό που τελικά μας επιβάλλεται, όχι αυτό που θέλουμε. Αρκούμαστε σε μια ασφυκτική, μη δημιουργική καθημερινότητα, γεμάτη υποχρεώσεις, φόβο, υποκρισία, υπακούμε σε μια εξουσία που θέλει να μας χρησιμοποιήσει, να κερδίσει από εμάς και να επιβιώσει με πολλαπλούς τρόπους. Αν παραμείνουμε υποταγμένοι στο σύστημα αυτό, είναι αδύνατον να νιώσουμε και να ζήσουμε ελεύθεροι, να επιλέξουμε αυτό που αληθινά θέλουμε, να διαμορφώσουμε τη δική μας προσωπικότητα. Ίσως να νομίζουμε, γιατί και αυτό μας το επιβάλλουν, ότι η επιτυχία μας να προσαρμοστούμε στις επιταγές του συστήματος συνεπάγεται την ευτυχία μας. Όμως ουσιαστική ευτυχία χωρίς εσωτερική ελευθερία είναι ψευδής, επιφανειακή και επικίνδυνη για τον άνθρωπο.

Β1$_2$. Οι προτάσεις που ανταποκρίνονται στο περιεχόμενο της επιστολής είναι η **β)** («Μεγάλο, ωστόσο, μερίδιο της ευθύνης για την αποτυχία μας αυτή φέρει, παιδί μου, η πολιτική μας τάξη. Αυτή ... ένα βήμα από την πτώχευση της πατρίδας μας») και η **γ)** («Γι' αυτό, παιδί μου, είναι ανάγκη να συνειδητοποιήσετε την κρισιμότητα των περιστάσεων ... και την προδοσία της γενιάς σας»).

Β2$_1$. α) άποψη, αμφιβολία, ακατάλληλη, αναλάβει, κάνουν.
β) επιδείνωσης, ζημιώθηκαν, κληρονομούσαν, αναβάθμιση, απρόσιτο.

Β2$_2$. Ο συγγραφέας εντάσσει τον εαυτό του μέσα σε ένα ευρύτερο σύνολο ατόμων (συμμετοχικότητα), τους γονείς και τους δασκάλους, και μιλάει ως εκπρόσωπός τους. Προσδίδει καθολικότητα στο θέμα στο οποίο αναφέρεται, τη ζοφερή πραγματικότητα που βιώνει σήμερα η νεολαία, εντάσσοντας και τον εαυτό του σε όσους ευθύνονται γι' αυτή. Έτσι, πετυχαίνει να προβληματίσει και να τους ευαισθητοποιήσει κατά τον καλύτερο και πιο αποτελεσματικό τρόπο. Με το α΄ πληθυντικό πρόσωπο ο λόγος του αποκτά ευρύτερη διάσταση, μεγαλύτερη αποδοχή και ίσως εγκυρότητα. Επιπλέον, η χρήση του αποπνέει συλλογικότητα, ενώ ο λόγος αποκτά αμεσότητα. Συγγραφέας και αναγνώστης έχουν κοινή οπτική γωνία, δημιουργείται μια αίσθηση οικειότητας (αμεσότητα) ανάμεσα στον πομπό και στον δέκτη.

Β3. Η επανάληψη της προστακτικής «Αντισταθείτε»[15] κυριαρχεί σε όλες τις στροφές του ποιήματος, καθώς και η επανάληψη σε «μένα ακόμα που σας ιστορώ». Με αυτές ο ποιητής δίνει έμφαση στο συναίσθημα, δύναμη και χάρη στον λόγο. Η συναισθηματική ένταση ενισχύεται ιδιαίτερα με την προστακτική «Αντισταθείτε», που αποτελεί και την κεντρική ιδέα του ποιήματος.

[15] Ο Κατσαρός ανήκει στην πρώτη μεταπολεμική γενιά των ποιητών των οποίων το έργο καθορίστηκε από τους πολιτικούς και κοινωνικούς αγώνες. Ο ίδιος είναι ένα αιρετικός ποιητής, ο οποίος με τη ζωή και το έργο του αντιστάθηκε σε κάθε είδους πνευματικό, ιδεολογικό και κοινωνικό περιορισμό, προβάλλοντας το όραμα της ελευθερίας απέναντι στις υποκριτικές συμβάσεις του κυρίαρχου συστήματος. (*Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Γ΄ Γενικού Λυκείου, Βιβλίο Καθηγητή)

6ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΕΡΩΤΑΣ

Α. Ένα άρθρο που διάβασα στο διαδίκτυο με θέμα τον έρωτα αναφερόταν στο ότι ο ερωτικός ενθουσιασμός παγιδεύει τους ερωτευμένους σε μια ονειρική κατάσταση, που μπορεί να γίνει ιδανική ή καταστροφική. Επεσήμαινε ότι το παράφορο ερωτικό συναίσθημα τους οδηγεί σε παραλογισμούς προκειμένου να κατακτήσουν τον σύντροφό τους και να βρίσκονται σε επαφή μαζί του. Κατέληγε στο ότι ο έρωτας οδηγεί στην πληρότητα και γι᾽ αυτό μας παρότρυνε να ερωτευόμαστε απολαμβάνοντας την κάθε στιγμή μας.

Β1.
α) ΣΩΣΤΟ («Ένταση, πάθος, τρέλα, έρωτας, αγάπη … είναι το αποτέλεσμα μιας δυνατής και πάντα χαραγμένης στη καρδιά, εμπειρίας…»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Ο έρωτας είναι τυφλός. Δεν αναγνωρίζει την ηλικία»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («Μπορεί να βρίσκονται ήδη σε μια σχέση, όμως αυτό δεν αποτελεί απαράβατο νόμο στο να μην ερωτευτούν κάποιον άλλον. Μην ξεχνάτε ότι η καρδιά ποτέ δεν είναι περιορισμένη, ούτε σε σχέσεις, αλλά ούτε και σε κανόνες»), **δ) ΣΩΣΤΟ** («Προχωρούν σε κινήσεις ασυνήθιστες, χωρίς λογική, με μοναδικό σκοπό την ολοκληρωτική κατάκτηση του συντρόφου τους και τη συνεχή επαφή μαζί του»), **ε) ΣΩΣΤΟ** («Έτσι λοιπόν ο έρωτας γεμίζει ζωή την ίδια τη ζωή. Ερωτεύσου και αγάπησε ό,τι σου δίνει ενέργεια και πάθος για την ύπαρξή σου, χωρίς να κυριεύεσαι από τον φόβο της ανασφάλειας για το μέλλον, αφού αυτό που μετράει είναι η ένταση και όχι ο χρόνος. Γιατί, τι σημασία έχει αν ζεις χωρίς να καίγεται η ψυχή σου;»).

Β2. α) Η αρθρογράφος στην τελευταία παράγραφο του κειμένου επιλέγει το β΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο («Ερωτεύσου και αγάπησε … χωρίς να κυριεύεσαι … ζεις»). Με αυτό τον τρόπο δημιουργεί στον αναγνώστη την αίσθηση πως απευθύνεται προσωπικά σε αυτόν, προσελκύοντας έτσι το ενδιαφέρον του και καθιστώντας το κείμενο πιο άμεσο, ζωντανό και παραστατικό. Με το β΄ πρόσωπο απευθύνεται σε κάθε αναγνώστη ξεχωριστά, προσδίδοντας διαλογικό χαρακτήρα στον λόγο της και προσπαθώντας να καταστήσει τον αναγνώστη συμμέτοχο στην προβληματική που αναπτύσσει, με συνέπεια ο λόγος και το ύφος να αποκτούν θεατρικότητα και δραματικότητα. Επίσης, με τη χρήση προστακτικής («Ερωτεύσου και αγάπησε») φαίνεται η προτρεπτική και παραινετική διάθεση της αρθρογράφου προς τον (νεαρό) αναγνώστη της να ζήσει τη μαγεία του έρωτα και τη θέρμη της αγάπης.
β) Με το σχήμα αυτό επιτυγχάνεται δραματοποίηση, καθώς προκαλεί συναισθηματική φόρτιση στον αποδέκτη, δίνοντας έμφαση στα συναισθήματα που καθορίζουν και καθοδηγούν τη ζωή του ανθρώπου. Επίσης, δηλώνει ένταση, συμβάλλει στην παραστατικότητα, ενισχύει τη ζωντάνια και την αμεσότητα του κειμένου. Ο λόγος γίνεται ρέων και ασθματικός, αφού αναφέρεται στην ένταση που προκαλεί το συναίσθημα του έρωτα και της αγάπης. Στο σημείο αυτό μάλιστα υπάρχει και κλιμάκωση των πρόδρομων –του έρωτα και της αγάπης– συναισθημάτων («Ένταση, πάθος, τρέλα»).

Β3.α) «Αλίμονο αν κόψουμε τα μπάνια/ Μόνο και μόνο γιατί πνίγηκαν πεντέξι»: Στους στίχους αυτούς φαίνεται ξεκάθαρα η σημασία που έχει ο έρωτας στη ζωή του Χριστιανόπουλου και σε αυτούς βρίσκεται το επίκεντρο του ποιήματος. Ο ποιητής αναφέρεται στους λίγους που από φόβο ή δισταγμό αποφάσισαν να μην πλησιάσουν για να απολαύσουν τη θάλασσα ή αντίστοιχα τον έρωτα. Ο Χριστιανόπουλος, λοιπόν, απαντά με τον γνωστό κυνικό, ειρωνικό του τρόπο. Θεωρεί ότι, ακόμα κι αν έχουμε πληγωθεί από έρωτα κάποιες φορές, δεν πρέπει να σταματήσουμε να ερωτευόμαστε. Ουσιαστικά μας παροτρύνει –μάλλον μας ενθαρρύνει– να ζήσουμε τον έρωτα, ακόμα κι αν μας πληγώσει.
«Αλίμονο αν προδώσουμε τη θάλασσα/ Γιατί έχει τρόπους να μας καταπίνει»: Ανάλογα κυνικός και ειρωνικός παρουσιάζεται ο ποιητής και σε αυτούς τους στίχους, με τους οποίους θέλει να αναδείξει ξανά τη σημασία που έχει ο έρωτας στη ζωή του αλλά και στη ζωή των περισσότερων ανθρώπων, καθώς και το υποβόσκον θέμα του θανάτου. Επιπλέον όμως φαίνεται ότι είναι ένα συναίσθημα ακατάβλητο, από το οποίο δύσκολα μπορούμε να ξεφύγουμε, καθώς έχει τη δυνατότητα με πολλούς τρόπους να μας μπλέξει στα δίχτυα του. Όπως η θάλασσα δε συγχωρεί όταν την αψηφήσουμε, το ίδιο συμβαίνει και με τον έρωτα.
«Η θάλασσα είναι σαν τον έρωτα:/ χίλιοι τη χαίρονται – ένας την πληρώνει»: Πάλι με κυνικό και ειρωνικό τρόπο ο Χριστιανόπουλος προτρέπει τον καθένα από εμάς ξεχωριστά να ζήσει την αξεπέραστη εμπειρία που προσφέρει το υπέροχο συναίσθημα του έρωτα. Ακόμα κι αν κάποιοι άνθρωποι που ερωτεύτηκαν στάθηκαν άτυχοι και αντίκρισαν την άσχημη πλευρά του, δε θα πρέπει αυτός ο φόβος και αυτός ο κίνδυνος να μας στερήσουν τη φύση μας, τη ζωή και την ολοκλήρωσή της.

β) «Η θάλασσα είναι σαν τον έρωτα»:[16] **Παρομοίωση.** Σκοπός της είναι να φωτιστεί η σημασία του πρώτου συγκρινόμενου («Η θάλασσα») στοιχείου μέσα από την αντιπαραβολή του με κάτι πιο συγκεκριμένο και σαφές («σαν τον έρωτα»). Μέσα από τη συγκεκριμένη παρομοίωση αποκαλύπτεται μια νέα διάσταση (ακατανίκητη δύναμη και επικινδυνότητα) ανάμεσα στα δύο συγκρινόμενα, ώστε να τονιστεί η σημασία του έρωτα, που έχει κυρίαρχη θέση στο ποίημα του Χριστιανόπουλου. Η σύγκριση δίνει μια πνοή μυστηρίου και περιέργειας. Παράλληλα, ο λόγος αποκτά ζωντάνια και παραστατικότητα.

«αν κόψουμε τα μπάνια»: **Μεταφορά.** Η μεταφορά συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[17] Προσδίδει πλούτο, βάθος και δύναμη στον λόγο, ζωντάνια και εκφραστικότητα.

«μοιραίες βουτιές, θανατερές καταδύσεις/ γράμπες, πηγάδια, βράχια αθέατα/ ρουφήχτρες, καρχαρίες, μέδουσες»: **Ασύνδετο σχήμα.** Ο ποιητής παραθέτει όρους (δραστηριότητες και αθέατους θαλασσινούς κινδύνους) που σχετίζονται με το περιβάλλον της θάλασσας και δείχνουν την επικινδυνότητά της και έμμεσα την επικινδυνότητα του έρωτα. Με αυτό τον τρόπο δημιουργείται μια ιδιαίτερη ένταση στον λόγο, ο οποίος αποκτά κίνηση, ζωντάνια, ζωηρότητα και γρήγορο ρυθμό.

[16] Απόσπασμα από συνέντευξη του ποιητή στον Γιάννη Χατζηγεωργίου: «Γιατί ταυτίσατε σε ένα ποίημά σας τη θάλασσα με τον έρωτα;», «Η θάλασσα είναι σαν τον έρωτα: μπαίνεις και δεν ξέρεις αν θα βγεις … Η θάλασσα είναι σαν τον έρωτα: χίλιοι τη χαίρονται – ένας την πληρώνει … Ποιητική αδεία, αλλά και στην πραγματικότητα πιστεύω ότι η απόσταση είναι πάρα πολύ λίγη. Και ο έρωτας και η θάλασσα είναι δύο ίδια πράγματα: πολύ γοητευτικά, αλλά και πολύ επικίνδυνα. Και δεν έχω πέσει έξω σε ό,τι έγραψα σχετικά μ' αυτά τα πράγματα».
[17] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

«Γιατί έχει τρόπους να μας καταπίνει»: **Προσωποποίηση.** Προσωποποιείται η θάλασσα. Με την προσωποποίηση ο ποιητής προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα, παραστατικότητα και πρωτοτυπία στον λόγο του.

Επιπλέον υπάρχει σχήμα κύκλου: «Η θάλασσα είναι σαν τον έρωτα».

Γ. Οι λέξεις «έρωτας» και «αγάπη» συγχέονται συχνά ειδικά στη σκέψη των νέων, οι οποίοι δεν μπορούν να διαχωρίσουν και να οριοθετήσουν τα δύο αυτά συναισθήματα. Συνηθίζουν μάλιστα να προσδιορίζουν το συναίσθημα που νιώθουν για τον ερωτικό τους σύντροφο με τον όρο αγάπη, χωρίς βέβαια αυτό πάντα να ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

1. Ο έρωτας είναι μια λαίλαπα που εισβάλλει ξαφνικά και κατακλυσμιαία στη ζωή του ανθρώπου. Είναι το έντονο συναίσθημα της ανάγκης να βρίσκεσαι με τον ερωτικό σου σύντροφο, να τον αγγίζεις, να του μιλάς, να τον μυρίζεις, να τον αισθάνεσαι και να τον απολαμβάνεις με όλες σου τις αισθήσεις. Ο έρωτας είναι τόσο έντονος, που στο πέρασμά του παρασύρει υποχρεώσεις, καθήκοντα, εργασίες. Στον έρωτα κυριαρχεί το συναίσθημα και το πάθος σε σχέση με τη λογική, η οποία τις περισσότερες φορές αδυνατεί να αντιδράσει και να ελέγξει τις πράξεις και τη γενικότερη συμπεριφορά μας. Οι ερωτευμένοι συχνά παραμελούν τους φίλους, την οικογένεια ή την εργασία τους, παίρνουν παρορμητικά αποφάσεις και συμπεριφέρονται με πρωτόγνωρο τρόπο, ασυνήθιστο μέχρι τότε γι' αυτούς. Στον έρωτα κυριαρχεί η φυσική έλξη και το πώς αισθάνεται ο ερωτευμένος. Ο έρωτας προκαλεί ένα είδος εθισμού για τον ερωτικό σύντροφο, δεν μπορείς να ζήσεις χωρίς αυτόν, γιατί σημασία έχει το πώς νιώθεις εσύ, και όχι πώς αισθάνεται ο άλλος. Πρόκειται για μια ορμονική έκρηξη, που σε συνεπαίρνει και σε στροβιλίζει σε άλλα επίπεδα από τα συνηθισμένα.
2. Η αγάπη αποτελεί το βαθύ αίσθημα στοργής, αφοσίωσης αλλά και ανιδιοτελούς ενδιαφέροντος για τον άλλο, το αναπνέεις βαθιά μέσα σου και είναι ζωοδόχος πνοή. Η αγάπη παρέχει σιγουριά, συναισθηματική ασφάλεια και ισορροπία, δε σε αναποδογυρίζει, δε σου ανατρέπει τη ζωή. Αποτελεί τη σταθερά που σε οδηγεί και δίνει νόημα στη ζωή σου και σε ό,τι άλλο υπάρχει σε αυτή. Στην αγάπη υπάρχει η φυσική έλξη, αλλά συνυπάρχει η διανοητική και ψυχική έλξη, και είναι εξίσου σημαντικά τα αισθήματα του συντρόφου. Στην αγάπη μπορείς να ζήσεις χωρίς τον άλλο, διότι το άλλο άτομο έχει αξία μέσα στη σχέση και τιμάς την αυτονομία του, την ανεξαρτησία του. Η αγάπη είναι μια ορμονική συμφωνία που έχει μέσα της το ενδιαφέρον, το συναισθηματικό δέσιμο, την αφοσίωση και την αντοχή στον χρόνο.
3. Η αγάπη είναι ένα συναίσθημα που αναπτύσσεται σταδιακά. Δεν έχει τον κεραυνοβόλο χαρακτήρα που έχει ο έρωτας. Η αγάπη χωράει επιλογές και αλλαγές. Κάθε άνθρωπος επιλέγει ποιους θα αγαπήσει, επειδή τους βάζει στη ζωή του και τους κρατά σε αυτή. Σε μεγάλο βαθμό η επιλογή αυτή είναι αποτέλεσμα λογικής διεργασίας κι όχι μόνο συναισθημάτων. Αν δεν περάσουμε χρόνο με κάποιον για να τον γνωρίσουμε, δεν μπορούμε να τον αγαπήσουμε. Αγαπάμε τους γονείς μας, επειδή ξέρουμε ότι θα έκαναν τα πάντα για χάρη μας. Αγαπάμε τους φίλους μας, γιατί μαζί τους έχουμε ζήσει εμπειρίες και έχουμε τις καλύτερες αναμνήσεις. Όταν όμως ερωτευόμαστε, βρισκόμαστε σε συναισθηματική παραφορά, χωρίς να μπορούμε να προσδιορίσουμε τον λόγο που συμβαίνει αυτό.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό, ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.

Γλωσσικές επιλογές – ύφος
• Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό •

Τίτλος: «Νέοι και έρωτας»
Πρόλογος (Επικαιρική αφόρμηση)
Χωρίς αμφιβολία η σύγχρονη κοινωνία διαφέρει κατά πολύ από τις παλιότερες, όπως αυτές συχνά περιγράφονται μέσα από λογοτεχνικά έργα, κινηματογραφικές ταινίες και τηλεοπτικές σειρές. Ο ρομαντισμός τους, τα αγνά συναισθήματα, η αθωότητα που τις χαρακτήριζαν μοιάζει να έχουν παρέλθει ανεπιστρεπτί. Οι νέοι, που ακόμα και σήμερα αγαπούν να μαθαίνουν και να φαντάζονται αυτές τις εποχές, σίγουρα μπορούν να ονειρεύονται ότι ζουν σε έναν ρομαντικό κόσμο, αδυνατούν όμως να βρουν αυτά τα χαρακτηριστικά στη σημερινή πραγματικότητα. Έμελλε να βρίσκονται σε έναν κόσμο που απέχει πολύ από τα παραμύθια, όπου η τεχνολογία, το οικονομικό κέρδος, ο ανταγωνισμός και ο ατομικισμός καθορίζουν και προδιαγράφουν τις ανθρώπινες σχέσεις. Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα, η ρομαντική έκφραση των συναισθημάτων καθίσταται από γραφική έως άχρηστη ή ακόμα και αδύνατη.

Κύριο μέρος
Ο έρωτας είναι ένα συναίσθημα δυνατό. Έχει καταλυτικό ρόλο στη ζωή μας, αφού έχει την απεριόριστη δύναμη να μεταμορφώνει τους ανθρώπους αλλά και τον κόσμο γύρω τους. Κατακλύζει την ψυχή μας με ένα σωρό όμορφα συναισθήματα. Τίποτα δε φαίνεται δύσκολο ή άσχημο σε έναν ερωτευμένο νέο, όλα μοιάζουν δυνατά και πραγματοποιήσιμα. Ο έρωτας μας χαρίζει έμπνευση, ανοίγει ορίζοντες, μας βοηθάει να ανακαλύψουμε και να αξιοποιήσουμε όλο το δυναμικό της νεότητάς μας. Μας μαθαίνει να ξεπερνάμε το εγωιστικό πλαίσιο του εαυτού μας, να ανοίγουμε και να εκθέτουμε την ύπαρξή μας σε έναν άλλον άνθρωπο, που τον αγαπάμε και μας αγαπά, τον νοιαζόμαστε και μας νοιάζεται. Αποτελεί τη συνειδητοποίηση της ανάγκης να συνυπάρξουμε, να συνδεθούμε, προκειμένου να ολοκληρωθούμε. Είναι ο θεός των μικρών πραγμάτων, των καθημερινών συναρπαστικών ανακαλύψεων, που αλλάζει την εικόνα μας για τους άλλους, για τον χρόνο, για τον κόσμο, για τη ζωή, για τον εαυτό μας. Κανένας άνθρωπος, πόσο μάλλον νέος, δε θα πρέπει να στερείται ή να στερεί από τον εαυτό του αυτή την ευλογία. Σε κάθε εποχή, υπό οποιεσδήποτε συνθήκες, ο έρωτας, αν αφεθεί, θα ανθίσει σίγουρα μέσα μας. Νοηματοδοτεί τη ζωή μας και της δίνει σκοπό. Όμορφα καίγονται από την ερωτική φλόγα και το πάθος οι καρδιές των νέων. Είναι στη φύση μας, είναι μέρος της ζωής μας. Καταργεί το εγώ συμπληρώνοντάς το.

Η εποχή μας δεν τον ευνοεί, τον αποστερεί από την όμορφη ρομαντική του πλευρά, τον υποβιβάζει σε σωματικές απολαύσεις, που η ικανοποίησή τους μοιάζει σήμερα εύκολη, φθηνή, ασήμαντη. Συχνά θεωρούν, εξάλλου, ότι η αυθόρμητη έκφραση των αισθημάτων τους μπορεί να θεωρηθεί παράταιρη ή ένδειξη αδυναμίας, η οποία μπορεί να αποδειχθεί επικίνδυνη, καθιστώντας τους ευάλωτους στην εκμετάλλευσή τους από τους άλλους. Η περιρρέουσα ατμόσφαιρα της καχυποψίας, της έλλειψης εμπιστοσύνης, της ψυχρότητας, της μοναχικότητας που επικρατεί στις μέρες μας συμβάλλει καθοριστικά στην αδυναμία και στον φόβο έκφρασης των συναισθημάτων μας.

Εξαιτίας όλων αυτών των χαρακτηριστικών της εποχής μας, ο έρωτας έχει απογυμνωθεί από τον ρομαντισμό που κάποτε διέθετε, έχει παραγκωνιστεί, αυτοματοποιηθεί, υποτιμηθεί. Ωστόσο, δεν μπορεί να εκλείψει, γιατί αποτελεί μια φυσική παρόρμηση και δύναμη ζωής. Η αναζήτησή του δεν μπορεί να σταματήσει για όλους τους ανθρώπους και κυρίως για τους νέους. Κι ας κινδυνεύουν να χαρακτηριστούν αφελείς και ρομαντικοί, οι έφηβοι δεν μπορούν και δεν πρέπει να πάψουν να εμπνέονται από τα παραμύθια των παιδικών τους χρόνων. Μπορεί οι καιροί να είναι δύσκολοι «για πρίγκιπες και πριγκίπισσες», όμως το συναίσθημα του έρωτα έχει την ικανότητα να τους δημιουργήσει. Ένας ερωτευμένος νέος κάπως έτσι αισθάνεται το αντικείμενο του πόθου του, αρκεί να αφεθεί στο αίσθημά του χωρίς φόβο και χωρίς δισταγμό. Η φύση των νέων είναι να εναντιώνονται σε κάθε κατεστημένο. Ίσως η απαραίτητη αντίδρασή τους θα πρέπει να είναι απέναντι στην αντιερωτική πραγματικότητα που οι μεγαλύτεροί τους έπλασαν. Και σίγουρα ο έρωτας μπορεί, όπως και κάθε συναίσθημα που απευθύνεται σε άλλους ανθρώπους, να ενέχει ρίσκο και κινδύνους. Ίσως όποιος τον αναζητήσει και τον βρει να πληγωθεί και να ισοπεδωθεί ψυχικά και συναισθηματικά. Όμως ακόμα και η άγρια πλευρά του έρωτα πάλι όμορφη είναι, πάλι πλουτίζει την εμπειρία και την ύπαρξή μας και μας ωθεί να γνωρίσουμε καλύτερα τον εαυτό μας και τα όριά του. Μετά τα πρώτα ερωτικά σκιρτήματα, ειδικά όταν αυτά βρουν ανταπόκριση, παύουμε να είμαστε οι ίδιοι άνθρωποι, ανακαλύπτουμε έναν νέο εαυτό κι έναν νέο τρόπο σκέψης και αίσθησης του κόσμου, μεταμορφωνόμαστε σε όλο και περισσότερο ολοκληρωμένα ανθρώπινα όντα.

Επίλογος

Ως νέοι, λοιπόν, πρέπει να αναζητήσουμε, να αφεθούμε και να απολαύσουμε το μεγαλείο του έρωτα, χωρίς να θεωρούμε την εκδήλωση των συναισθημάτων μας αδυναμία. Άλλωστε, «ο έρωτας γεμίζει ζωή την ίδια τη ζωή» και γι᾽ αυτό αξίζει να δοκιμάσουμε.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. «Η ποίηση του Ντίνου Χριστιανόπουλου φαίνεται να έλκει την καταγωγή της από το κλίμα και τη θεματολογία της καβαφικής ποίησης, αλλά με εντελώς προσωπικό τόνο και με ιδιαίτερο δραματικό βάθος, χωρίς ουσιαστικότερες συγγένειες με την ποίηση του Αλεξανδρινού. Ο ερωτισμός, κυρίαρχο στοιχείο των ποιημάτων του Χριστιανόπουλου, αποκτά ρεαλιστικότερες διαστάσεις από ό,τι στον Καβάφη και αναδεικνύει μια ανθρώπινη περίπτωση που προσπαθεί να λυτρωθεί μέσα από την ειλικρίνεια και την ευθύτητα της εξομολόγησης, αλλά και μέσα από τη

διατήρηση της ανθρωπιάς, που αναζητεί την ομορφιά ακόμα και στην παραφορά του ερωτικού πάθους».[18] Ο Ντίνος Χριστιανόπουλος στο συμβολικό ποίημά του παραλληλίζει με τον συνειρμικό του λόγο τον έρωτα, που αποτελεί βασικό μοτίβο της ποίησής του,[19] με τη θάλασσα, την οποία προβάλλει ως βασικό σύμβολο, προκειμένου να μιλήσει για ένα από τα πιο συγκλονιστικά και περίπλοκα ανθρώπινα συναισθήματα. Τα στοιχεία αυτά είναι φαινομενικά ανόμοια, ωστόσο έχουν πολλά κοινά. Η θάλασσα είναι ένα από τα θεμελιώδη, αρχέγονα, ζωοδόχα στοιχεία της φύσης. Είναι η αρχή και η πηγή της ύπαρξής μας, καθώς και αναγκαία συνθήκη της. Έτσι και ο έρωτας είναι συνυφασμένος με την ίδια την ανθρώπινη φύση και ζωή. Είναι ένα ακατανίκητο, παντοδύναμο ορμέμφυτο, ένα ένστικτο που εξασφαλίζει τη διαιώνιση του ανθρώπινου είδους, τη συνέχεια της ίδιας της ζωής. Όπως και η θάλασσα, το νερό, έτσι και ο έρωτας γεννά ζωή. Ο άνθρωπος είχε πάντα μια έντονη έλξη προς το υγρό στοιχείο. Αποτελεί γι᾽ αυτόν κομμάτι της εργασίας του, της επιστημονικής του εξέλιξης, αλλά και αφορμή διασκέδασης, ανεμελιάς, αναζωογόνησης. Παράλληλα, η θάλασσα αλλά και ο έρωτας μπορεί να κρύβουν κινδύνους και δυστυχίες, όμως μια εσωτερική κινητήρια δύναμη οδηγεί τους ανθρώπους να συνεχίσουν να κολυμπούν και να ερωτεύονται.

Β1$_2$. «θάλασσα»: Η θάλασσα αποτελεί τον τίτλο του ποιήματος, αλλά επαναλαμβάνεται σε αυτό άλλες τρεις φορές. Παρόλο που ο Χριστιανόπουλος ονομάζει το ποίημα «θάλασσα», θέλει να μιλήσει για τον έρωτα. Η θάλασσα αντιπροσωπεύει τον έρωτα. Ο ποιητής συγκρίνει αυτά τα δύο φαινομενικά ανόμοια στοιχεία. Το πιο σημαντικό κοινό τους χαρακτηριστικό είναι πως, μολονότι προκαλούν αναστάτωση και πολλές φορές δυστυχία, εξακολουθούν να παραμένουν υπέροχα. Η διπλή όψη της θάλασσας παραπέμπει στη διπλή όψη του έρωτα. Μπορεί να πληγώνουν, να ενέχουν κινδύνους και να κάνουν τους ανθρώπους δυστυχισμένους, αλλά τους ασκούν ακατανίκητη έλξη, που τους οδηγεί στο να συνεχίζουν να κολυμπούν και να ερωτεύονται. Η θάλασσα κρύβει μυστήριο και γοητεία, γι᾽ αυτό ελκύει τους ανθρώπους. Είναι υπέροχη, αλλά και επικίνδυνη. Όπως και ο έρωτας. Κανένας δεν πρέπει να σκέφτεται ότι θα είναι αυτός που θα πληγωθεί – ο ένας στους χίλιους. Άλλωστε, πάντα το ταξίδι στο άγνωστο κρύβει κινδύνους, αλλά μήπως αυτή δεν είναι και η ομορφιά του;

«(θανατερές) καταδύσεις»: Η σχέση του ανθρώπου με τη θάλασσα κρύβει κινδύνους, μια άγρια και αβέβαιη πλευρά. Ίσως η παράδοση στην αγκαλιά της καταλήξει σε τραγωδία, σε απώλεια της ίδιας της ζωής. Το νερό μπορεί να καταπιεί στα αβυσσαλέα σκοτάδια του όποιον το πλησιάσει και το αγαπήσει. Αυτή η ζοφερή πλευρά της θάλασσας λειτουργεί για τον ποιητή ως σύμβολο της επικίνδυνης όψης του έρωτα. Ο έρωτας είναι ένα παντοδύναμο συναίσθημα, που ζητά ανταπόκριση, πλησίασμα, ένωση. Ενέχει τον κίνδυνο της απόρριψης, της ματαίωσης, της ατυχούς κατάληξης. Όποιος τον νιώσει ρισκάρει να γίνει θύμα του, να πονέσει, να πληγωθεί, να ισοπεδωθεί ψυχικά.

---

[18] *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2016, σ. 2381.

[19] Η ταυτότητά του ως ποιητή έχει συζητηθεί από τον ίδιο πολλές φορές, με μία ιδιαίτερη έμφαση να δίνεται στην ερωτική πτυχή της ποίησής του και στη δυναμική που αυτή αναπτύσσει, είτε σε ένα παιχνίδι (υπο)νοουμένων εσωτερικής διακειμενικότητας, είτε συνομιλιών με έργα άλλων. «Είμαι ερωτικός ποιητής. Αυτό δε σημαίνει πως τάχθηκα να εκφράζω ολόκληρο το φάσμα του έρωτα, αλλά μόνο το μικρό κομματάκι του που μου αναλογεί. Αν καταφέρω να το εκφράζω καλά, τότε το κομματάκι αυτό δε θα ’ναι και τόσο μικρό: η ποίηση θα το μεγαλώσει» δηλώνει ο ίδιος. (Ντίνος Χριστιανόπουλος, *Τεφτεράκι-Μικρά Δοκίμια 1985-1997*, εκδ. Μπιλιέτο, 2001). Για τις διακειμενικές σχέσεις της ποίησης του Χριστιανόπουλου βλ. Μαρία Ιατρού, *Η «Εποχή των ισχνών αγελάδων» του Ντίνου Χριστιανόπουλου: ανίχνευση διακειμενικών σχέσεων*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη, 1996.

«καρχαρίες»: Η θάλασσα ασκεί μια ακατανίκητη γοητεία στον άνθρωπο, αλλά κρύβει και πολλούς κινδύνους (καρχαρίες).[20] Αυτό το δίπολο άλλωστε είναι και το στοιχείο που του ασκεί ακατανίκητη έλξη. Η θάλασσα κρύβει μέσα της ζωή, αλλά έχει τη δύναμη να αφαιρέσει τη ζωή. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με τον έρωτα. Οι κίνδυνοι είναι δεδομένοι και στις δύο περιπτώσεις, είναι όμως μη υπολογίσιμοι μπροστά στην ευτυχία, τη σωματική, ψυχική, νοητική ικανοποίηση που η επαφή με το νερό, όπως και η επαφή με τον έρωτα, προσφέρει. Αυτό που αξίζει, άλλωστε, είναι να προσπεράσεις τους κινδύνους κοιτάζοντας μπροστά, όσο τρομακτικοί κι αν είναι.

Β2$_{1.}$ α) Γίνεται αυτοσκοπός η ευτυχία του άλλου και συχνά δεν υπάρχει καμία απαίτηση από αυτόν.
β) Η αρθρογράφος εκφράζει την προσωπική της στάση αναφορικά με το θέμα που την απασχολεί στο κείμενό της και επιδιώκει να διεγείρει το συναίσθημα του αποδέκτη αναδεικνύοντας τη σημασία του έρωτα στη ζωή του ανθρώπου. Το κείμενο με τη ρητορική ερώτηση κερδίζει σε δραματικότητα, καθώς επιτυγχάνεται η συμμετοχή του δέκτη δημιουργώντας έναν νοερό διάλογο μαζί του, κερδίζει σε ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα. Παράλληλα, με τη ρητορική ερώτηση στο τέλος του κειμένου επιτυγχάνεται καλύτερο αποτέλεσμα, γιατί απασχολεί για περισσότερο χρόνο τον δέκτη, εφόσον είναι η τελευταία εντύπωση και εικόνα που του δημιουργείται, μιας και το ερώτημα αυτό συμπυκνώνει όλες τις ιδέες του κειμένου.

Β2$_{2.}$ α) αίτιο, μονομερές, απεριόριστη, σχετικά, απερισκεψία.

β)

Λέξεις	Συνθετικά	Νέα Σύνθετη Λέξη
καθοδηγούν	κατά + οδηγώ	μηχανοδηγός
δημιουργία	δήμος + έργο	εργολάβος
παράφορος	παρά + φόρος < φέρω	οισοφάγος
αναγνωρίζει	ανά + γνωρίζω	αγνώριστος
συντρόφου	συν + τρέφω	διατροφή

Β3. Το ποίημα ανήκει στη μοντέρνα ποιητική γραφή.

Μορφή
Ο στίχος είναι ελεύθερος, χωρίς μέτρο και ομοιοκαταληξία («Πόσοι δεν έφαγαν τα νιάτα τους/ μοιραίες βουτιές, θανατερές καταδύσεις»). Επιπλέον οι στίχοι δεν έχουν ορισμένο αριθμό συλλαβών.

Περιεχόμενο
Γίνεται χρήση απλού, καθημερινού λεξιλογίου («ρουφήχτρες», «καρχαρίες»). Επίσης, παρατηρείται πολυσημία λέξεων («ρουφήχτρες, καρχαρίες, μέδουσες»).

[20] Για εικόνα καρχαρία βλ. *Ο Πόρφυρας*, Δ. Σολωμού.

7ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α. Σε ένα άρθρο που διάβασα με θέμα «Το νόημα της εργασίας» ο αρθρογράφος υποστήριζε ότι η επιλογή επαγγέλματος είναι μια σημαντική απόφαση που συνδέεται με τα ενδιαφέροντα, τις ικανότητες και την προσωπικότητα του ατόμου. Τόνιζε τη σημασία της για τον βιοπορισμό, την κοινωνικοποίηση και την τόνωση της ψυχικής υγείας του ατόμου, που οδηγεί στην ικανοποίηση και στο αίσθημα επιτυχίας.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («Η εργασία αποτελεί κυρίαρχο κομμάτι στη ζωή του ανθρώπου, καθώς πέραν της βιοποριστικής σημασίας αποτελεί αναγκαία δραστηριότητα για την κοινωνικοποίηση και την ενίσχυση της ψυχικής μας υγείας»), **β) ΣΩΣΤΟ** («Συνήθως η επαγγελματική επιτυχία … σε διαρκή βάση»), **γ) ΣΩΣΤΟ** («Αποτελεί, λοιπόν, κλειδί για σταθερότητα και επαγγελματική επιτυχία να υπάρχει ‘‘νόημα’’ σε αυτό που κάνουμε πέραν της βιοποριστικής σημασίας»), **δ) ΣΩΣΤΟ** («Στην αντίθετη περίπτωση όταν η εργασία δεν έχει νόημα, μετατρέπεται σε αγγαρεία…»), **ε) ΣΩΣΤΟ** («Η επιλογή επαγγέλματος θα πρέπει, λοιπόν, να συνοδεύεται από την κατανόηση της συμβολής του σε κάτι ευρύτερο για μας και την κοινωνία στην οποία ζούμε»).

β) Ενδεικτικά: Δημιουργός του «διαγράμματος πίτας» είναι η αμερικανική εταιρεία New Research Center, η οποία ασχολείται με κοινωνικά θέματα, μετρήσεις κοινής γνώμης και δημογραφικά δεδομένα. Απευθύνεται στους ενδιαφερόμενους αναγνώστες των έντυπων και ηλεκτρονικών μέσων που δημοσιεύουν τα δεδομένα της, καθώς και σε ειδικούς επιστήμονες.

Β2. α) Η παράγραφος οργανώνεται (αναπτύσσεται) με σύγκριση-αντίθεση, καθώς ο αρθρογράφος αναφέρεται στις επιπτώσεις της εργασίας στη ζωή του ατόμου («Η εργασία θα έχει …θετικά την καθημερινότητα»), αλλά και στις επιπτώσεις της όταν αυτή γίνεται χωρίς νόημα («Στην αντίθετη περίπτωση … στη ζωή του ατόμου»). Ο συγκεκριμένος τρόπος ανάπτυξης επιβεβαιώνεται με τη χρήση της διαρθρωτικής φράσης «Στην αντίθετη περίπτωση».

Άλλος τρόπος ανάπτυξης: με αίτιο-αποτέλεσμα («Αν ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τον λόγο για τον οποίο θα ασκήσει ή ασκεί ένα συγκεκριμένο επάγγελμα … με αποτέλεσμα να τον κινητοποιεί, να τον εμπνέει και να τον βοηθά να βιώνει θετικά την καθημερινότητα»). Ο συγκεκριμένος τρόπος ανάπτυξης επιβεβαιώνεται με τη χρήση της φράσης «με αποτέλεσμα».

β) Ο αρθρογράφος χρησιμοποιεί α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο («…μας οδηγούν στο να θέλουμε να δίνουμε τον καλύτερό μας εαυτό σε ό,τι ενασχολούμαστε…») για να εντάξει και τον εαυτό του σε ένα σύνολο ατόμων (συμμετοχικότητα). Προσδίδει καθολικότητα στο θέμα που θίγει (την αναγκαιότητα για την ύπαρξη νοήματος στην εργασία) και έτσι καθιστά τον λόγο του πιο άμεσο και πιο πειστικό. Δημιουργείται έτσι μια αίσθηση οικειότητας ανάμεσα σε αυτόν και τον αναγνώστη.

Β3. α) Ο ποιητής αξιοποιεί τη «φωνή» του ελεγκτή με την αποστροφή σε β΄ πρόσωπο για να δείξει τις σκληρές και απάνθρωπες συνθήκες εργασίας στις οποίες ζούσαν οι μετανάστες μας στα εργοστάσια. Ειδικότερα, η φωνή του ελεγκτή είναι απειλητική και ψυχρή («Άκουσε φίλε εμιγκρέ») και δεν αφήνει περιθώρια αντιδράσεων στον εργάτη. Η προσφώνηση «φίλε» έχει ειρωνική χροιά και κρύβει τον συναισθηματισμό και την οικειότητα που έχει όταν χρησιμοποιείται στη σωστή της διάσταση. Μάλιστα, για να γίνει πιο πειστικός, του ασκεί συναισθηματικό εκβιασμό («το γιο σου μην το λησμονάς πεινάει κι είναι κρίμα»), απειλώντας ουσιαστικά τον εργάτη ότι, αν δεν είναι πλήρως αφοσιωμένος στην εργασία του, θα τον απολύσει και ο γιος του θα πεινάσει. Το α΄. πρόσωπο, εκτός από τον προσωπικό και εξομολογητικό τόνο, μπορεί να δηλώνει και τον εσωτερικό μονόλογο του εργάτη («ξεχνάω τη μιλιά μου»). Ο εργάτης παρουσιάζεται υποτακτικός και χωρίς μιλιά, καθώς απουσιάζει η «φωνή» του από το ποίημα, ενώ ακούγεται μόνο η φωνή του ελεγκτή. Τέλος, η εναλλαγή α΄ («Δουλεύω») και β΄ προσώπου («μη μιλάς») προσδίδει ζωντάνια, παραστατικότητα και οικειότητα στο τραγούδι βοηθώντας στην εικονοποίηση των καταστάσεων που περιγράφονται.

β) («Δουλεύω μπρος στη μηχανή»): **Εικόνα.** Προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στο ποίημα και καθιστά το ύφος του γλαφυρό. Παράλληλα αισθητοποιεί τις συνθήκες εργασίας του εργάτη με το «Νούμερο 8».
(«κι εγώ κρατάω μυστικό»): **Μεταφορά.** Προσδίδει στον λόγο πλούτο, δύναμη και βάθος, εκφραστικότητα και ζωηρότητα. Η μεταφορά συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[21]
Τα εκφραστικά μέσα μεταδίδουν το αίσθημα της μοναξιάς, της ανίας και της αλλοτρίωσης με το οποίο είναι αναγκασμένος να συμβιβαστεί ο πρωταγωνιστής προκειμένου να μπορέσει να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της εργασίας του.

Γ. Παρατηρείται ότι οι νέοι στη χώρα μας εξιδανικεύουν το εργασιακό περιβάλλον του εξωτερικού και ιδιαίτερα στην εποχή μας που τα πράγματα έχουν δυσκολέψει στην Ελλάδα λόγω της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης και της ανεργίας.

Ερώτημα 1ο:

1. Θεωρούν ότι οι μισθοί και οι συνθήκες εργασίας στο εξωτερικό είναι καλύτερα. Άρα, θα μπορούν να καλύψουν τις βιοποριστικές τους ανάγκες και δε θα πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης. Επίσης, θαμπώνονται από τον τρόπο με τον οποίο τα ΜΜΕ παρουσιάζουν τις συνθήκες εργασίας στο εξωτερικό και ίσως από τον τρόπο με τον οποίο περιγράφουν το εργασιακό περιβάλλον όσοι κατάφεραν να πετύχουν επαγγελματικά σε άλλες χώρες. Άλλωστε, είναι ίδιο πολλών Νεοελλήνων η τάση να μειώνουν την πατρίδα τους και να εξυμνούν άλλες χώρες.
2. Αναγνωρίζονται τα προσόντα και οι ικανότητές τους και αμείβονται σύμφωνα με αυτά, κάτι το οποίο δε συμβαίνει στην Ελλάδα, όπου κυριαρχούν ελαστικές μορφές εργασίας και συχνά δεν υπάρχει ασφάλιση.

[21] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

Ερώτημα 2ο:

1. Δυσκολίες συνεννόησης, καθώς πολλοί δε γνωρίζουν την επίσημη γλώσσα της χώρας, με συνέπεια να περιθωριοποιούνται αναγκαστικά μέχρι να καταφέρουν να μάθουν τη γλώσσα και να ενταχθούν πλήρως στη νέα τους πατρίδα.
2. Συχνά έχουν να αντιμετωπίσουν ένα αφιλόξενο περιβάλλον. Θα συναντήσουν νέα ήθη, έθιμα και συνήθειες, στις οποίες δεν είναι εύκολο να προσαρμοστούν. Σε κάποιες περιπτώσεις ίσως αντιμετωπίσουν και ρατσιστική συμπεριφορά από τον ντόπιο πληθυσμό.
3. Αποκόπτονται από το οικογενειακό και φιλικό τους περιβάλλον και νιώθουν νοσταλγία γι᾽ αυτό. Σε αρκετές περιπτώσεις μάλιστα, επειδή αδυνατούν να προσαρμοστούν στη νέα ζωή τους και νοσταλγούν την πατρίδα και τα συγγενικά τους πρόσωπα, αναγκάζονται να επιστρέψουν βιώνοντας το αίσθημα της αποτυχίας.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος

Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό, ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση) με: μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.
Γλωσσικές επιλογές – ύφος • Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού, οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: «Τα οφέλη της εργασίας»
Πρόλογος (Επικαιρική αφόρμηση)
Μια από τις σημαντικότερες αποφάσεις που καλείται να πάρει σήμερα ο νέος είναι το επάγγελμα που θα ακολουθήσει. Η σωστή επιλογή επαγγέλματος έχει μεγάλη σημασία τόσο για το άτομο όσο και για την κοινωνία.

Ερώτημα 1ο:
1. Το άτομο μέσω της εργασίας εξασφαλίζει τα απαραίτητα υλικά αγαθά για να καλύψει τις βιοποριστικές του ανάγκες. Η εξασφάλιση των αναγκαίων αγαθών συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και αποτρέπει από την παραβατική συμπεριφορά (βία, εγκληματικότητα, ληστείες).
2. Διασφαλίζει την ψυχική του ηρεμία και καταπολεμά την πλήξη και την ανία. Επιπλέον, αισθάνεται την ικανοποίηση ότι προσφέρει στο κοινωνικό σύνολο και δε ζει παρασιτικά. Όλα αυτά επιτυγχάνονται με την επιλογή επαγγέλματος που ανταποκρίνεται στις κλίσεις και τα ενδιαφέροντά του.
3. Η ορθή επιλογή επαγγέλματος εξασφαλίζει στο άτομο ηθικά και πνευματικά οφέλη. Μέσω της εργασίας ηθικοποιείται. Καλλιεργεί την ειλικρίνεια, τη συνέπεια, την υπευθυνότητα και μαθαίνει να εκτιμά την αξία της συλλογικότητας

και της συναδελφικότητας. Επιπλέον, οξύνει την κρίση, τη φαντασία και την επινοητικότητά του.

4. Το άτομο μέσω της επιλογής επαγγέλματος μαθαίνει να διεκδικεί τα δικαιώματά του και να είναι συνεπές στις υποχρεώσεις του. Επίσης, αντιλαμβάνεται τις σχέσεις που το συνδέουν με το πολιτικό καθεστώς, καθώς το επάγγελμα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις αποφάσεις των εκάστοτε κυβερνώντων. Με την πρόοδο της κοινωνίας και την εξέλιξη των επαγγελμάτων προάγονται ο συνδικαλισμός και η δημοκρατία. Έτσι, ο εργαζόμενος συνειδητοποιεί ότι ανάμεσα στην οικονομική και πολιτική ζωή υπάρχει αλληλοεξάρτηση.

Μεταβατική παράγραφος
Τα οφέλη της σωστής επιλογής επαγγέλματος δεν εντοπίζονται μόνο σε ατομικό επίπεδο αλλά και σε κοινωνικό.

Ερώτημα 2ο:
Η ορθή επιλογή επαγγέλματος συμβάλλει στην ανάπτυξη της συνεργασίας και στην προώθηση του συλλογικού συμφέροντος. Έτσι, εξασφαλίζεται η κοινωνική ηρεμία και περιορίζονται αντικοινωνικά φαινόμενα (βία, εγκληματικότητα, ληστείες κ.ά.), με συνέπεια την ευημερία και την πρόοδο της κοινωνίας.

1. Με την ορθή επιλογή επαγγέλματος η κοινωνία αξιοποιεί σε μεγάλο βαθμό το ανθρώπινο δυναμικό και τις παραγωγικές της δυνατότητες. Έτσι, περιορίζεται η ανεργία και οδηγείται σε οικονομική ανάπτυξη.
2. Μέσα από την εργασία το άτομο μαθαίνει να σέβεται βασικούς όρους της κοινωνικής ζωής. Καλλιεργεί τη συνεργασία, την αλληλεγγύη, την άμιλλα και την υπευθυνότητα, αρετές που συμβάλλουν στην κοινωνική αποδοχή του και επιπλέον αποτελούν αναγκαίους όρους της κοινωνικής συμβίωσης.

Επίλογος
Επομένως, η σωστή επιλογή επαγγέλματος έχει αποφασιστική σημασία τόσο για το άτομο όσο και για ολόκληρο το κοινωνικό οικοδόμημα, καθώς συντελεί στην ατομική και κοινωνική πρόοδο και συνδέεται με τη διατήρηση της ενότητας και της συνοχής της κοινωνίας.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Οι συνθήκες εργασίας στη φάμπρικα θα μπορούσαν να θεωρηθούν σκληρές και απάνθρωπες και οδηγούν στην αλλοτρίωση. Οι εργάτες είναι υποχρεωμένοι να εργάζονται εξαντλητικά μέσα σε αυστηρές και ασφυκτικές συνθήκες. Επιβάλλεται οι σχέσεις μεταξύ των εργατών να είναι απρόσωπες, για να αφοσιωθούν στην εργασία τους. Ο εργάτης με το «Νούμερο 8» βιώνει την αποξένωση, την αλλοτρίωση και την ανία, αισθάνεται ότι έχει χάσει την ανθρώπινη υπόστασή του και έχει μετατραπεί και ο ίδιος σε κάτι απρόσωπο, σε έναν αριθμό. Τα όσα βιώνει ο εργάτης με το «Νούμερο 8» γίνονται ακόμα πιο οδυνηρά, γιατί του λείπει η οικογένειά του και βρίσκεται μακριά από την πατρίδα του.

Β1$_2$. Ενδεικτικά: Η συγκεκριμένη μορφή επιλέχθηκε προκειμένου να παρουσιαστούν με απλοποιημένο και δομημένο οπτικό τρόπο οι απαντήσεις των Ελλήνων στο ερώτημα: «τι χρειάζεται για να προοδεύσει κάποιος στη ζωή;». Έτσι, ο αναγνώστης μπορεί να κατανοήσει ευκολότερα τις απαντήσεις που δόθηκαν, να τις μελετήσει και ενδεχομένως να αξιοποιήσει τα στοιχεία του διαγράμματος.

Β1$_3$. Ενδεικτικά: Η τύχη είναι αστάθμητος παράγοντας και γι' αυτό, προκειμένου να αποκτήσουμε υλικά και πνευματικά αγαθά, θα πρέπει να είμαστε εφοδιασμένοι με γνώσεις, να έχουμε αυτοπεποίθηση και δυναμισμό, ώστε να ενισχύσουμε τις προσωπικές μας ικανότητες και να αξιοποιήσουμε τις ευνοϊκές συνθήκες που θα μας τύχουν, αφού, όπως λέγεται, «τύχη είναι η συνάντηση της ευκαιρίας με την προετοιμασία». Εάν βασιστούμε μόνο στην τύχη, τότε οικοδομούμε το μέλλον μας σε ασταθές και αβέβαιο περιβάλλον. Όσο περισσότερο προσπαθούμε με ορθή σκέψη, αισιοδοξία και πιστή στον εαυτό μας τόσο θα γινόμαστε ρυθμιστές της ζωής μας και θα μπορέσουμε να περιορίσουμε το απρόβλεπτο και το «τυχαίο». Άλλωστε, κατά τον Ρωμαίο ιστορικό Σαλλούστιο «ο άνθρωπος είναι ο αρχιτέκτονας της τύχης του».

Β2$_1$.

Λέξεις	**Συνθετικά**	**Νέα Σύνθετη Λέξη**
κοινωνικοποίηση	κοινωνικός + ποιώ	εκποίηση, παραποίηση
προσφέρει	προς + φέρω	διαφορά
συμβάλει	συν + βάλλω	επιβολή
δημιουργικοί	δήμος + έργο	χειρουργός
διαχρονική	διά + χρόνος	σύγχρονος

Β2$_2$. α) (προ)υπόθεση, αιτιολόγηση, αντίθεση, συμπέρασμα, (προ)υπόθεση, αντίθεση, αντίθεση.
β) μεταφορά, μεταφορά, μεταφορά.

Β3. Η **γλώσσα** του ποιήματος είναι ζωντανή, άμεση και καθημερινή, με συνέπεια να προκαλεί έντονα συναισθήματα. Επίσης, έχει βιωματικό χαρακτήρα. Είναι ανάμεικτη με ξένα γλωσσικά στοιχεία («φάμπρικα», «εμιγκρέ») και λαϊκές εκφράσεις («νέτα σκέτα»). Ο λόγος είναι απλός, λιτός και γρήγορος σε ροή. Κυριαρχούν τα ουσιαστικά και τα ρήματα, ενώ τα επίθετα είναι λίγα. Τα ρήματα βρίσκονται σε χρόνο ενεστώτα και οριστική («δουλεύει»), υποτακτική («να την κρατάς») και προστακτική έγκλιση («Άκουσε»). Χρησιμοποιείται το α΄ και β΄ ρηματικό πρόσωπο.
Το **ύφος** του ποιήματος είναι άμεσο και οικείο με τη χρήση α΄ («Δουλεύω») και β΄ («Άκουσε») ενικού προσώπου. Επίσης είναι γλαφυρό, ζωντανό και παραστατικό με τις εικόνες («Δουλεύω μπρος στη μηχανή») και τα σχήματα λόγου, προτρεπτικό με τη χρήση της προστακτικής («Άκουσε») και ειρωνικό με τη χρήση ειρωνείας («φίλε»).

8ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

Α. Στο κείμενο του Θ. Κατσανέβα «Ο ρόλος των γονέων στην επιλογή επαγγέλματος» που διάβασα ο συγγραφέας αναφερόταν στον καθοριστικό ρόλο των γονιών για την επιλογή σπουδών και επαγγέλματος των παιδιών τους, ως απόρροια της υπερπροστατευτικότητάς τους, που οφείλεται στις παραδοσιακές αντιλήψεις και συμπεριφορές της χώρας μας. Επεσήμαινε πως υπάρχουν γονείς που πιέζουν υπερβολικά τα παιδιά τους να ακολουθήσουν σπουδές με κοινωνικοοικονομική άνοδο, είτε λόγω των δικών τους ανεκπλήρωτων επιδιώξεων είτε για να συνεχίσουν το επάγγελμά τους.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Οι γονείς διαδραματίζουν έναν αποφασιστικό ρόλο στην κρίσιμη απόφαση των παιδιών τους για την επιλογή των σπουδών»), **β) ΣΩΣΤΗ** («Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που οι γονείς επιχειρούν να επιβάλουν στα παιδιά τους τις δικές τους επιθυμίες ή και απωθημένα, όσον αφορά τις σπουδές και το επάγγελμα που αυτά θα ακολουθήσουν»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («Οι νέοι πολύ συχνά λειτουργούν αρνητικά ή και ανατρεπτικά απέναντι στις παλαιότερες γενιές και ιδιαίτερα απέναντι σε γονείς με υπερπροστατευτική συμπεριφορά»), **δ) ΛΑΘΟΣ** (Οι γονείς θα πρέπει να αποβάλουν την υπερπροστατευτική αντίληψη … αυταρχικά τη δική τους θέληση σ᾽ αυτά»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («πρέπει να δεχτούν ότι και οι ίδιοι δεν είναι παντογνώστες και ότι θα πρέπει να μάθουν ορισμένα βασικά πράγματα ή να συμβουλευτούν κάποιους που γνωρίζουν περισσότερα…»).

Β2.α) γενίκευση, έμφαση, έμφαση, αντίθεση, προσθήκη.

β) Η παράγραφος οργανώνεται (αναπτύσσεται) με τη μέθοδο της αιτιολόγησης. Ειδικότερα, ο συγγραφέας διατυπώνει στη θεματική περίοδο της παραγράφου την άποψη ότι «Οι γονείς θα πρέπει να αποβάλουν την υπερπροστατευτική αντίληψη που χαρακτηρίζει πολλούς απέναντι στα παιδιά τους» και στις λεπτομέρειες αιτιολογεί τη θέση («Οφείλουν να κατανοήσουν ότι … κατάλληλη αντιμετώπιση»).

Β3. α) Ο αφηγητής είναι ομοδιηγητικός/ δραματοποιημένος. Είναι ένα πρόσωπο-αφηγητής που ανήκει στην κύρια αφήγηση και αφηγείται τη δική του ιστορία (αυτοδιηγητικός) αξιοποιώντας την πρωτοπρόσωπη ποιητική αφήγηση («θα βάλω», «θ᾽ αφήσω») με εσωτερική εστίαση. Το ποιητικό υποκείμενο του ποιήματος είναι ο ίδιος ο αφηγητής. Η εμπειρία που μεταδίδει ο αφηγητής αυτός είναι προσωπική, περιορισμένη. Έχει τη δύναμη της προσωπικής μαρτυρίας, προσδίδει στην αφήγηση εμπιστευτικό και εξομολογητικό χαρακτήρα αλλά και αμεσότητα, πειστικότητα, αληθοφάνεια, ζωντάνια και σφριγηλότητα. Οι σκέψεις του αφηγητή προβάλλονται εντονότερα και εναργέστερα στον αναγνώστη, αφού δημιουργείται η εντύπωση ότι απευθύνεται σε αυτόν προσωπικά.

β) «θ᾽ αφήσω να φύγουν τα χρόνια»: **Μεταφορά.** Η μεταφορά συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[22] Η μεταφορική χρήση της λέξης προσδίδει στη γλώσσα πλούτο και

[22] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

δύναμη, εκφραστικότητα και ζωηρότητα. Παρουσιάζει με ζωντανό και παραστατικό τρόπο το πέρασμα των χρόνων, χωρίς να καταφέρει να κάνει κάτι ουσιαστικό, έχοντας χάσει την ευκαιρία να ζήσει.
«Θα φύγουν, και θα ’ναι η καρδιά μου/ σα ρόδο που επάτησα χάμου»: **Παρομοίωση.** Σκοπός της παρομοίωσης είναι να φωτιστεί η σημασία του πρώτου συγκρινόμενου («η καρδιά μου») στοιχείου μέσα από την αντιπαραβολή του με κάτι πιο συγκεκριμένο και σαφές («σα ρόδο που επάτησα χάμου»). Μέσα από τη συγκεκριμένη παρομοίωση αποκαλύπτεται μια νέα διάσταση (απογοήτευση, θλίψη, ματαίωση, πεσιμισμός) ανάμεσα στα δύο συγκρινόμενα. Παράλληλα, η παρομοίωση προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο καθιστώντας πιο εύληπτο το περιεχόμενο.
«Οι στίχοι παρέχουν ελπίδες /θα γράψουν οι εφημερίδες»: **Ειρωνεία.** Ο ποιητής ειρωνεύεται την απομόνωση των ποιητών από την κοινωνική πραγματικότητα.

«Αλλά, με τη δύση του ηλίου/ θα πηγαίνω στου Βασιλείου»: **Εικόνα.** Προσδίδει πλούτο και δύναμη, ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο.

Γ. Έναν από τους βασικότερους στόχους ενός εφήβου, ο οποίος είναι συνυφασμένος με τη μελλοντική προοπτική και το όραμα της ενήλικης ζωής του και μονοπωλεί το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου και των προσπαθειών του, αποτελεί ο σχεδιασμός και η επιδίωξη μιας επιτυχημένης «σταδιοδρομίας». Ο όρος αυτός είναι σίγουρα κάπως ασαφής και γενικευμένος, όμως ο έφηβος που εσωτερικεύει και αναπαράγει τις κυρίαρχες κοινωνικές επιταγές, τον αντιλαμβάνεται κύρια και πρωταρχικά ως ταυτόσημο με την επαγγελματική πορεία και καταξίωση, την κοινώς λεγόμενη «καριέρα». Τα σύγχρονα πρότυπα του τεχνολογικού, υλιστικού, ατομικιστικού πολιτισμού προβάλλουν στους νέους την επιτακτική ανάγκη για μια κερδοφόρα και λαμπερή καριέρα, που συνδυάζει ακαδημαϊκά προσόντα με κοινωνική προβολή και οικονομική ευμάρεια. Οι έφηβοι εισπράττουν αυτές τις υπερβολικές απαιτήσεις και αναπόφευκτα επηρεάζονται στον τρόπο που αντιλαμβάνονται το μέλλον και τον εαυτό τους σε αυτό, με αποτέλεσμα να επιβαρύνονται ψυχολογικά και να αποπροσανατολίζονται συχνά από τις αληθινές επιθυμίες και ικανότητές τους. Ταυτόχρονα, είναι αδύνατον να μην αντιληφθούν και άλλες σοβαρές παθογένειες στον τρόπο που ο σύγχρονος κόσμος ορίζει την επιτυχή «σταδιοδρομία». Διαπιστώνουν τους αθέμιτους ανταγωνισμούς, την αναξιοκρατία, την επιδίωξη του κέρδους και της επιτυχίας με κάθε τίμημα, τη ματαιοδοξία και το άγχος, την ψυχική εξουθένωση των εργαζομένων και συγχρόνως την κοινωνική απόρριψη που απορρέει από την ενδεχόμενη αποτυχία.
Έτσι, γίνεται όλο και δυσχερέστερο να καταφέρουν οι νέοι να αποφύγουν στην προσωπική τους επαγγελματική προσπάθεια παγίδες, όπως αυτές που με την υφέρπουσα ειρωνεία και αυτοκριτική του διάθεση επισημαίνει στο ποίημά του ο Καρυωτάκης. Θα ήταν όμως πολύ σημαντικό να τις κατανοούσαν έγκαιρα και να ξεκινούσαν με πιο γερές βάσεις και σκέψεις τη σταδιοδρομία τους. Παρά τα στρεβλά κοινωνικά πρότυπα, θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι η επιτυχία δεν είναι συνώνυμη της άνευ όρων και ορίων θυσίας των σωματικών αλλά και ψυχικών αποθεμάτων κάθε ανθρώπου. Μια καριέρα που απομυζά όλο τον χρόνο και τις δυνάμεις του εργαζομένου, που απαιτεί την πλήρη αφοσίωση και κατατροπώνει την προσωπική ζωή, που δεν αφήνει κανένα περιθώριο χαλάρωσης ή ενασχόλησης με άλλα ενδιαφέροντα, μόνο ευτυχία δεν εξασφαλίζει. Ίσως μια πρόσκαιρη επιτυχία και αναγνώριση με τίμημα όμως εξαιρετικά βαρύ. Ένας εργαζόμενος που κυριαρχείται

από το άγχος και την αγωνία των επαγγελματικών του υποχρεώσεων και θέτει όλο και υψηλότερους στόχους, παραμελώντας τις υπόλοιπες ανάγκες του κι επιθυμίες, αργά ή γρήγορα εξουθενώνεται σωματικά και ψυχικά και οδηγείται στην αίσθηση της προσωπικής αποτυχίας. Χάνει τον εαυτό του, την αληθινή ουσία της ύπαρξής του, το στοίχημα με τη βέλτιστη αξιοποίηση του χρόνου που του δόθηκε στη γη.
Μια άλλη παράμετρος που ο νέος θα πρέπει από νωρίς να λάβει υπόψη του αποτελεί η ματαιότητα και η αρνητική τελικά επιρροή της επιδίωξης των συναναστροφών και της αποδοχής από το λεγόμενο «σινάφι» που σε κάθε επάγγελμα κυριαρχεί. Από ανασφάλεια η απειρία, από καιροσκοπισμό ή φιλοδοξία είναι εύκολο σε κάποια στιγμή της σταδιοδρομίας του να ακολουθήσει κάποιος αυτή τη λογική. Τότε αναλώνεται σε μια κενή νοήματος προσπάθεια να γίνει αρεστός κι αποδεκτός από ανθρώπους που θεωρεί ισχυρούς κι επιτυχημένους στον χώρο του θυσιάζοντας χρόνο και ψυχή σε κούφιες συναναστροφές ή ακόμα και προβαίνοντας σε ενέργειες που αντιστρατεύονται την ηθική του και υποτιμούν την προσωπικότητά του. Αντίθετα απ' τα παραπάνω ο εργαζόμενος θα πρέπει να έχει εμπιστοσύνη στις δυνάμεις και τις δυνατότητές του, να θέτει με αυστηρότητα τα προσωπικά όρια του χρόνου και των επιλογών του και να επικεντρώνεται στην ευσυνειδησία και την ηθική του ακεραιότητα.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος

Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό, ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με: μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.
Γλωσσικές επιλογές – ύφος • Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό •

Τίτλος: Γονείς και επιλογή επαγγέλματος

Πρόλογος (επικαιρική αφόρμηση)
Ένας από τα σημαντικότερα ζητήματα που απασχολούν διαχρονικά τους νέους αποτελεί αναμφίβολα η επιλογή επαγγέλματος, καθώς από τη σωστή επιλογή εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η μετέπειτα ζωή του. Καθοριστικό ρόλο σε αυτό διαδραματίζει η οικογένεια, που με τις παρεμβάσεις, τις συμβουλές και τις υποδείξεις προσπαθήσει να συνδράμει στην καλύτερη δυνατή επιλογή.

Κύριο μέρος

Ερώτημα 1ο:

1. Οι γονείς επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τα παιδιά τους στην επιλογή επαγγέλματος με συνειδητό ή μη συνειδητό πολλές φορές τρόπο. Το επάγγελμά τους, ο τρόπος που αντιμετωπίζουν την εργασία τους, οι απόψεις και οι αξίες τους για τα επαγγέλματα και την εργασία επηρεάζουν το παιδί σε μεγάλο βαθμό. Αυτό

συμβαίνει γιατί η καθημερινή πραγματικότητα που ζει το παιδί σχετικά με το επάγγελμα που ασκεί ο πατέρας ή η μητέρα του, οι περιορισμοί ή οι διευκολύνσεις που το συγκεκριμένο επάγγελμα υπαγορεύει, οι συνθήκες και ο τρόπος ζωής που το συνοδεύουν αποτελούν σημαντική πηγή όχι μόνο επαγγελματικής πληροφόρησης αλλά και διαμόρφωσης επαγγελματικών προτιμήσεων. Το παιδί μαθαίνει από πολύ κοντά το εκάστοτε επάγγελμα και διαμορφώνει μια αρκετά ρεαλιστική άποψη –θετική ή αρνητική– για αυτό.

2. Πολλές φορές οι γονείς, εξαιτίας της μεγάλης αγωνίας και του άγχους που τους καταλαμβάνει για το επαγγελματικό μέλλον του παιδιού τους, προσπαθούν να το πείσουν ή στη χειρότερη περίπτωση να επιβάλλουν τη δική τους άποψη στο ζήτημα αυτό. Δεν είναι λίγα άλλωστε τα παραδείγματα γονιών που –αγνοώντας τις πραγματικές ικανότητες ή επιθυμίες του παιδιού– προσπαθούν να το πείσουν να ακολουθήσει οπωσδήποτε σπουδές σε κάποια ανώτατη σχολή ή να ακολουθήσει κάποιο συγκεκριμένο επάγγελμα, είτε γιατί έτσι έμμεσα εκπληρώνουν κάποιες δικές τους επιθυμίες είτε γιατί θεωρούν ότι η οικογενειακή επιχείρηση είναι η μοναδική λύση μπροστά στο ορατό ενδεχόμενο της ανεργίας, είτε γιατί θεωρούν ότι το παιδί τους οφείλει να συνεχίσει την «παράδοση» στην οικογένεια.
3. Αναμφίβολα οι επιλογές που σχετίζονται με τις σπουδές και την εργασία σηματοδοτούν την αυτονόμηση του παιδιού από την οικογένεια. Είναι η περίοδος που το παιδί ενηλικιώνεται και χρειάζεται να χαράξει τον δικό του προσωπικό δρόμο. Αυτό σε κάποιες οικογένειες είναι αρκετά απειλητικό, μιας και ταράζει την ισορροπία που υπήρχε μέχρι εκείνη την στιγμή. Συχνά αυτή η ισορροπία βασίζεται στο ότι οι γονείς φροντίζουν τα παιδιά ως μεγαλύτεροι και τα παιδιά δέχονται αυτήν τη φροντίδα, χωρίς την οποία δεν μπορούν να τα καταφέρουν. Η ενηλικίωση όμως σχετίζεται με τη σταδιακή ενδυνάμωση του παιδιού και άρα την όχι και τόσο απαραίτητη πια γονεϊκή φροντίδα. Αυτό για κάποιες οικογένειες είναι αρκετά δύσκολο, μιας και καλεί τους γονείς να «κάνουν πίσω» και να αφήσουν ελεύθερα τα παιδιά, και τα παιδιά να αφήσουν την ασφάλεια που τους προσφέρουν οι γονείς και να δοκιμαστούν με καινούριες καταστάσεις. Είναι, λοιπόν, πολύ πιθανόν ο πολύ παρεμβατικός ρόλος των γονιών στην επιλογή σπουδών και επαγγέλματος να εξυπηρετεί τη διατήρηση της ίδιας ισορροπίας.

Μεταβατική παράγραφος

Το οικογενειακό περιβάλλον διαδραματίζει, επομένως, αποφασιστικό ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος από τους νέους. Εκτός όμως από την οικογένεια, και άλλοι παράγοντες επηρεάζουν τους νέους στην επιλογή του επαγγέλματος που θα ακολουθήσουν.

Ερώτημα 2ο:

1. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ασκούν σημαντική επιρροή στη διαμόρφωση του «πνεύματος της εποχής», καθώς και στην κοινωνικοποίηση των νέων. Συντελούν στην ευρύτερη διάδοση και ισχυροποίηση κοινωνικοπολιτιστικών προτύπων και αξιών, την προβολή ρόλων, θέσεων και κοινωνικών αντιλήψεων ευνοώντας τη μίμησή τους από την πλευρά κυρίως των νέων.[23] Μέσω των ΜΜΕ οι επαγγελματικές προτιμήσεις των νέων επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από ποικίλα κοινωνικά στερεότυπα, τα οποία απορρέουν από την τάση της εκάστοτε

[23] Κασσωτάκης Μ., *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός,* Τυπωθήτω-Γ. Δάρδανος, Αθήνα, 2004.

εποχής και από τον τρόπο με τον οποίο οι κοινωνίες διαμορφώνουν την πραγματικότητα. Ειδικότερα, τα χειρωνακτικά επαγγέλματα παρουσιάζονται συχνά ως «κατώτερα» και προβάλλουν πρότυπα ζωής με άξονες τον καταναλωτισμό, τον ωφελιμισμό και τον ατομικισμό. Συνεπώς, δημιουργούν και παγιώνουν αυτές τις αντιλήψεις ωθώντας τους νέους να επιλέγουν επάγγελμα με βάση μόνο τις υλικές, ιδιοτελείς, στενά ατομικές ανάγκες τους.

2. Καθοριστικό ρόλο στην επαγγελματική επιλογή των νέων διαδραματίζουν και οι οικονομικές συνθήκες. Η γενικότερη οικονομική κατάσταση μιας χώρας, οι ευκαιρίες απασχόλησης αλλά και η ανεργία συχνά αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες στις επαγγελματικές επιλογές ενός νέου. Μάλιστα δεν είναι σπάνιες οι φορές όπου οι νέοι αποκλίνουν από τις επιθυμίες τους επιλέγοντας ένα επάγγελμα με αποκλειστικό γνώμονα την αποκατάσταση που προσφέρει.[24] Μεγάλο ρόλο σε αυτή την τάση αποτελεί αναμφίβολα το παγκόσμιο φαινόμενο της ανεργίας που επιτείνεται τα τελευταία χρόνια λόγω της οικονομικής κρίσης στην οποία έχει περιέλθει η Ελλάδα, αλλά και πολλές άλλες χώρες του κόσμου. Η μαζική προσφορά πτυχιούχων μάλιστα είναι τόσο μεγάλη, ώστε ο σκληρός ανταγωνισμός για τις περιορισμένες θέσεις εργασίας έχει οδηγήσει πολλούς νέους στην αναζήτηση είτε κατώτερων θέσεων εργασίας είτε θέσεων σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.[25]
3. Το σχολείο είναι ο φορέας που έχει την πιο μακροχρόνια επίδραση και τη σημαντικότερη επαφή με το παιδί, μετά την οικογένεια. Η επίδρασή του έγκειται στις κατευθύνσεις στις οποίες δίνει προτεραιότητα, στα επαγγέλματα που εξυψώνει, στις καταστάσεις μάθησης που δημιουργεί και στις εξωσχολικές δραστηριότητες που οργανώνει. Ο χώρος του σχολείου είναι πολύ σημαντικός για τα παιδιά, μετά το οικογενειακό και το στενό κοινωνικό περιβάλλον, γιατί βρίσκονται σε διαρκή αλληλεπίδραση με τους διδάσκοντες και τους άλλους μαθητές. Αποτελεί το ιδανικό περιβάλλον όπου τα παιδιά παίρνουν χρήσιμες πληροφορίες για διάφορα επαγγέλματα, που θα βοηθήσουν στη σωστή επιλογή της παραπέρα εκπαίδευσης και εξειδίκευσης, αλλά και έναν μηχανισμό που στοχευμένα ωθεί τα παιδιά στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στην αγορά εργασίας. Κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας οι μαθητές δέχονται κρυφά και φανερά μηνύματα και δομούν μία τράπεζα πληροφοριών που βοηθά στον επαγγελματικό τους προσανατολισμό.
4. Από τους πιο σημαντικούς ατομικούς παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή επαγγέλματος είναι οι ικανότητες αλλά και οι δεξιότητες του ατόμου, οι οποίες είτε το συνοδεύουν από τη γέννησή του ως αποτέλεσμα κληρονομικότητας, είτε αποτελούν αλληλεπίδραση κληρονομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων. Παράλληλα, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η προσωπικότητα του νέου. Τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και η επίγνωση που έχει ο νέος γι᾽ αυτά, εντάσσονται στις πιο σημαντικές μεταβλητές επιρροής στη διαδικασία λήψης απόφασης για τη σταδιοδρομία του ατόμου, καθώς η άσκηση κάθε επαγγέλματος προϋποθέτει την ύπαρξη ορισμένων χαρακτηριστικών, ενώ η επαγγελματική επιλογή και ο τρόπος συμπεριφοράς του ατόμου στην εργασία του συνδέονται άμεσα με την ανάγκη του για αναγνώριση και επιβεβαίωση. Η επιλογή ενός επαγγέλματος, εφόσον ταιριάζει με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της

[24] Κασσωτάκης Μ., *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός,* Τυπωθήτω-Γ. Δάρδανος, Αθήνα, 2004.
[25] Κασσωτάκης Μ., *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός,* Τυπωθήτω-Γ. Δάρδανος, Αθήνα, 2004.

προσωπικότητας του ατόμου, συμβάλλει στη γενικότερη προσαρμογή του στο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον.[26]

Επίλογος

Η επιλογή επαγγέλματος δεν αποτελεί μια στιγμιαία απόφαση, αλλά μια μακροχρόνια εξελικτική διαδικασία. Οι νέοι καλούνται σε ένα πρώιμο στάδιο της ζωής τους να λάβουν σημαντικές αποφάσεις, που θα καθορίσουν το μέλλον τους. Γι᾽ αυτό θα πρέπει να σταθμίσουν όλους τους παράγοντες ώστε να καταλήξουν σε συνειδητές επαγγελματικές επιλογές εναρμονισμένες όσο το δυνατόν περισσότερο με τις κοινωνικές-οικονομικές συνθήκες του περιβάλλοντός τους.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. Το ποίημα «Σταδιοδρομία» ανήκει στη συλλογή *Ελεγεία και σάτιρες*[27] (1927), εκφράζει ένα κλίμα διάλυσης και απαισιοδοξίας και συμπυκνώνει όλη την πορεία ζωής ενός ποιητή. Σατιρίζει με καυστικό τρόπο τη ματαιοδοξία των νέων ποιητών, που θεωρούν την ποίηση μέσο κοινωνικής προβολής και καταξίωσης, ωστόσο έχουν επίγνωση της ματαιότητας και της κοινωνικής απόρριψης της ποιητικής τους «σταδιοδρομίας». Προβάλλεται η αρνητική σύνδεση της τέχνης με τη ζωή, καθώς η τέχνη αποτελεί ανεπαρκές υποκατάστατο της ζωής, αφού δεν μπορεί να την αντικαταστήσει πλήρως αλλά ούτε και να λύσει τα πρακτικά καθημερινά προβλήματα. Μέσα από το ποίημα ο Καρυωτάκης με ειρωνικό τρόπο τονίζει ότι οι συντεχνιακές συναναστροφές, η ματαιοδοξία («Τα λόγια μου θα ’χουν ουσία/ η σιωπή μου μια σημασία») και η πλήρης υιοθέτηση ενός αποδεκτού τρόπου συμπεριφοράς από το σινάφι –παρόλο που η δουλειά εξουθενώνει και η πείνα θριαμβεύει («Την ψυχή και το σώμα πάλι/ στη δουλειά θα δίνω, στην πάλη»)– ξεκόβουν και περιθωριοποιούν τους ποιητές[28] από τα επείγοντα κοινωνικά και πραγματικά προβλήματα της εποχής.[29] Ο ποιητής με διάθεση αυτοσαρκασμού μεταφέρει τη ματαιόδοξη αντίληψή του για την ποιητική «σταδιοδρομία» των ποιητών.

---

[26] Μάνος Κ., *Η Συμβουλευτική στην εκπαίδευση*, τόμ. 2, Αθήνα, 2000.

[27] Κατά τον Κ. Στεργιόπουλο, έγκριτο σχολιαστή του Καρυωτάκη, η τρίτη και τελευταία του ποιητική συλλογή *Ελεγεία και Σάτιρες* (1927) αποτελεί τη μετάβαση του ποιητή από τον ρομαντισμό στον ρεαλισμό.

[28] Κατά ένα μεγάλο μέρος της (με άξονα τα ποιήματα «Όλοι μαζί…», «Μικρή ασυμφωνία εις Α μείζον», «Σταδιοδρομία») η ποίηση του Καρυωτάκη αποτελεί την έκφραση και την κριτική του κ ο ι ν ω ν ι κ ο ύ ε ί ν α ι της νεότερης ελληνικής ποίησης. Κανένας άλλος ποιητής δεν ένιωσε τόσο βαθιά και τόσο άμεσα την τραγική αδυναμία και ευτέλεια του ποιητή ως κοινωνικής ύπαρξης, και σε κανένα άλλο ποιητικό έργο δεν αναιρούνται τόσο ριζικά και καίρια οι ιδεολογικές κατασκευές για την «κοινωνική σημασία» της ποίησης και τον «κοινωνικό ρόλο» του ποιητή. Οι αντιλήψεις για τη «μοναδικότητα της ποιητικής προσωπικότητας», για τη μεσσιανική «αποστολή» του ποιητή κτλ., σαρώνονται με άτεγκτους, βάναυσους, όσο και οξείς αφορισμούς, που μαρτυρούν πως ο Καρυωτάκης θα πρέπει πολύ να διανοήθηκε πάνω στους κοινωνικούς όρους ύπαρξης της ποίησης, και πως βρήκε πολύ ανεπαρκείς και τις κοινωνιστικές θεωρίες «του περιβάλλοντος κτλ.», αφού τοποθετεί μέσα σε εισαγωγικά τις λέξεις «περιβάλλον» και «εποχή». Έτσι ο Καρυωτάκης γίνεται ο πρώτος β λ ά σ φ η μ ο ς στην ελληνική ποίηση και ο πρώτος βλάσφημος κριτικός της.

Βύρων Λεοντάρης, *«Θέσεις για τον Καρυωτάκη», Κείμενα για την ποίηση*, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, 2001, σελ. 20 & 22.

[29] Ποιήματα ποιητικής του Κ. Γ. Καρυωτάκη, http://constantinoskyriakis.blogspot.com/2013/05/blog-post_29.html.

Β2$_1$. α) Με τη χρήση του ασύνδετου σχήματος παρατίθενται όροι της πρότασης χωρίς σύνδεσμο («Πολλά εξαρτώνται φυσικά από τις δικές τους αντιλήψεις, την κοινωνική τους συμπεριφορά, τη φιλοσοφία ζωής, τον τρόπο ανατροφής των παιδιών και κυρίως τις διαπροσωπικές σχέσεις»). Με το σχήμα αυτό ο συγγραφέας παραθέτει τους παράγοντες που καθορίζουν την επίδραση που ασκούν οι γονείς στην επιλογή επαγγέλματος των παιδιών τους. Το ασύνδετο σχήμα δηλώνει ένταση, συμβάλλει στην παραστατικότητα, ενισχύει τη ζωντάνια και την αμεσότητα του κειμένου. Με το ασύνδετο σχήμα ο λόγος γίνεται πυκνός, ρέων και ασθματικός.

β) Η ανάγκη περιορισμού της υπερπροστατευτικής συμπεριφοράς των γονιών.[30]

Β2$_2$. α)

Λέξεις	**Ομόρριζο Ουσιαστικό**	**Ομόρριζο Επίθετο**
απόφαση	κατάφαση	καταφατικός
διακρίνονται	επίκριση	επικριτικός
κατανοήσουν	ανόητος	νοητικός
αυταρχικά	μοναρχία	άναρχος
παντογνώστες	γνώση	άγνωστος

β) προσπαθούν, υπερβολικά, παραπλήσιες, αποδοτικό, νουθετούν.

[30] Ο πλαγιότιτλος θα πρέπει να είναι σύντομος, κυριολεκτικός (αναφορική λειτουργία της γλώσσας) και να αποδίδει το νόημα της παραγράφου (λαμβάνουμε υπόψη μας τη θεματική πρόταση της παραγράφου).

9ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΠΑΙΔΕΙΑ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Α. Ένα άρθρο της Α. Παππά που διάβασα στο διαδίκτυο με θέμα την κυριαρχία της εκπαίδευσης σε βάρος της παιδείας αναφερόταν στη δυναμική της σχολικής τάξης ως χώρου που γεννά οράματα, όπου δάσκαλος και μαθητής οδηγούνται στη μάθηση με αμοιβαίο σεβασμό. Υποστήριζε ακόμα ότι η παρεχόμενη στο σχολείο παιδεία θα πρέπει να έχει κοινωνικό και ανθρωπιστικό χαρακτήρα προκειμένου να μάθει στον νέο να συνεργάζεται αναζητώντας την ευτυχία του μέσα στην ευτυχία του συνόλου, και να αγωνίζεται προς την κατεύθυνση αυτή.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («Ο συστηματικός χώρος μάθησης είναι το σχολείο, η σχολική τάξη»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Είναι η σχολική τάξη ... μέσα από την ανακάλυψη»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Η σωστή παιδεία θα πρέπει να έχει κοινωνικό και ανθρωπιστικό περιεχόμενο»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Το σχολείο σήμερα καλείται να προετοιμάσει τον νέο άνθρωπο, να τον εφοδιάσει με τις κατάλληλες γνώσεις, να αναπτύξει τις δεξιότητές του»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («Αντιδρά ο νέος άνθρωπος ... αναξιοκρατίας»).

Β2. α) Ο μακροπερίοδος λόγος επιλέγεται γιατί έχουμε ένα κείμενο επιχειρηματολογίας, στο οποίο ο πομπός (Άννα Παπά) εκφράζει περίπλοκες και σύνθετες σκέψεις, αφού επιδιώκει να πείσει τον αναγνώστη για τον ρόλο του σύγχρονου σχολείου, παρουσιάζοντας αναλυτικά τη συλλογιστική της πορεία. Αποτελεί δείγμα υψηλού επιπέδου του πομπού. Επιπλέον, προσδίδει έμφαση και ένταση στον λόγο, με συνέπεια το κείμενο να αποκτά δυναμικό και γοργό ρυθμό. Με τον μακροπερίοδο λόγο το ύφος γίνεται σύνθετο, σοβαρό, επίσημο και τυπικό.

β) έμφαση, αντίθεση, προσθήκη, αντίθεση-εναντίωση.

Β3. α) Ο Δ. Ν. Μαρωνίτης υποστήριζε για τον Ο. Ελύτη: «Δεν ξέρω πιο δημιουργικό υπηρέτη και πιο πιστό σύζυγο της ελληνικής –όχι της νεοελληνικής, αλλά απλά και μόνο της ελληνικής– γλώσσας από τον Ελύτη του *Άξιον Εστί*, τουλάχιστον στην περιοχή της μοντέρνας ποίησής μας».[31] Ουσιαστικά πρόκειται για μια ερωτική σχέση που έχει αναπτύξει ο ποιητής με την ελληνική γλώσσα. Η γλώσσα του Ελύτη, σύμφωνα με τον Μαρωνίτη, διαγράφει μια κίνηση από το μηδέν σχεδόν στο άπειρο, η οποία λειτουργεί διαχρονικά. Συγκεκριμένα, διαγράφει ένα τόξο που η μια του άκρη βρίσκεται στον Όμηρο («Μονάχη ἔγνοια ἡ γλώσσα μου στίς ἀμμουδιές τοῦ Ὁμήρου»), η μέση του βρίσκεται στο Βυζάντιο («Μονάχη ἔγνοια ἡ γλώσσα μου, μέ τά πρῶτα-πρῶτα Δόξα Σοι!») και η άλλη άκρη στο νεοελληνικό παρόν («Μονάχη ἔγνοια ἡ γλώσσα μου, μέ τά πρῶτα λόγια τοῦ Ὕμνου!»).[32] Οι τρεις αυτοί στίχοι αναφέρονται στις τρεις εξελικτικές φάσεις της ελληνικής γλώσσας (αρχαία, βυζαντινή και σύγχρονη), ενώ ο τέταρτος στη σχέση του ποιητή με τη γλώσσα («Μονάχη ἔγνοια ἡ γλώσσα μου μέ τά πρῶτα μαῦρα ρίγη»). Με την επανάληψη, επομένως, του δομικού στίχου τέσσερις φορές, με διαφορετική κάθε φορά κατάληξη,

[31] Δ. Ν. Μαρωνίτης *Πρώτα Φιλολογικά Προλεγόμενα στο «Άξιον Εστί» του Ελύτη,* στο Μ. Vitti (επιμ.) *Εισαγωγή στην Ποίηση του Ελύτη,* Ηράκλειο, ΠΕΚ.
[32] Δ. Ν. Μαρωνίτης *Πρώτα Φιλολογικά Προλεγόμενα στο «Άξιον Εστί» του Ελύτη,* στο Μ. Vitti (επιμ.) *Εισαγωγή στην Ποίηση του Ελύτη,* Ηράκλειο, ΠΕΚ.

σαν επωδό, εισάγονται και συνδέονται τέσσερις διαφορετικές περίοδοι της ζωής του ποιητή και του ελληνικού έθνους, που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της ελληνικής ταυτότητας αλλά και της ποιητικής τέχνης του Ελύτη. Έτσι, τονίζεται η μακραίωνη πορεία, η διαχρονικότητα, η αδιάσπαστη συνέχεια αλλά και οι βασικές καμπές της μεταμορφωτικής εξέλιξης της ελληνικής γλώσσας. Επίσης, φαίνεται η συνεχής και επίπονη προσπάθεια του Ελύτη να κατακτήσει την πλούσια και με μακραίωνη ιστορία ελληνική γλώσσα. Ο ποιητής, επίσης, συνειδητοποιεί το χρέος του («Μονάχη ἔγνοια ἡ γλώσσα μου») απέναντι στους προγόνους του, να διατηρήσει αλώβητη τη γλώσσα που του κληροδότησαν, το οποίο αποτελεί και χρέος για κάθε πνευματικό άνθρωπο και κάθε Έλληνα. Η επανάληψη αυξάνει την ένταση στον λόγο και την αισθητική απόλαυση· η προσοχή του δέκτη στρέφεται στο επαναλαμβανόμενο στοιχείο, που αποκτά μεγαλύτερη σημασία. Η επανάληψη αυτή, τέλος, μας επιτρέπει να θεωρήσουμε το ποίημα σαν έναν ύμνο του Ελύτη στην ελληνική γλώσσα.

β) Στο συγκεκριμένο ποίημα του Ελύτη εντοπίζονται τόσο η εικονοπλαστική φαντασία όσο και το πλούσιο αίσθημα ρυθμού. Ειδικότερα, υπάρχουν εικόνες **οπτικές** που προέρχονται από τη θάλασσα και τη στεριά («ρεύματα πράσινα μές στά γαλάζια», «ρόδια», «κυδώνια»), εικόνες από τη ζωή («θεοί μελαχρινοί ... κιούπια») **ηχητικές** («πιπίσματα τῶν σπίνων», «ψαλμωδίες», «τσουγκρίσματα», «σμπάρα», «λόγια των Σειρήνων»). Στις ηχητικές εικόνες μπορούμε να εντάξουμε και τις παρηχήσεις (π.χ. παρήχηση του *π* και του *ρ* ή του *π* και του *τ* («σπάροι και πέρκες», «ἀνεμόδαρτα ρήματα», «πιπίσματα τῶν σπίνων», «σπάρτο καὶ πιπερόριζα»). Τέλος, εντοπίζονται και **οσφρητικές** εικόνες («καί πνοές ἀπό τη ρεματιά εὐωδιάζοντας», «λιγαριά και σχίνο», «σπάρτο και πιπερόριζα»).
Ο ρυθμός στο ποίημα επιτυγχάνεται μέσω της επανάληψης του δομικού στίχου «Μονάχη ἔγνοια ἡ γλώσσα μου». Ο στίχος αυτός δημιουργεί χρονικές ενότητες που δεν είναι όλες ισομεγέθεις, αλλά η πρώτη είναι μικρότερη (επτά στίχοι) σε σχέση με τις άλλες δύο (οκτώ στίχοι), με συνέπεια να αποφεύγεται η μονοτονία και η ανιαρότητα. Επίσης, ο ρυθμός στους συγκεκριμένους στίχους επιτυγχάνεται με τον ίσο αριθμό συλλαβών (17 συλλαβές τις δύο πρώτες φορές και 18 συλλαβές τις άλλες δύο), τις παρηχήσεις του *ρ* και του *π* αλλά και τον συνδυασμό οπτικών, ηχητικών και οσφρητικών εικόνων («Ανεμόδαρτα ρήματα, ρεύματα πράσινα μέσ' τα γαλάζια»), που εναλλάσσονται και διαδέχονται η μια την άλλη. Μάλιστα η παρήχηση του *π* συνδέει μέσω της μελωδίας τους φυσικούς ήχους με την υμνογραφία («μέ τά πρῶτα-πρῶτα Δόξα Σοι»). Στη μορφή του ποιήματος παρατηρείται ένας ελαφρύς κυματισμός, καθώς ο ένας στίχος τυπώνεται στην αρχή της σελίδας και ο επόμενος ξεκινάει δύο συλλαβές πιο μέσα, δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο μια οπτική αίσθηση κινητικότητας που πάει κι έρχεται, ανεβαίνει και κατεβαίνει, με την ευλυγισία, τον αέρα και τη μουσικότητα των λέξων. Ο ρυθμός στο ποίημα εξασφαλίζεται ακόμα με τους ήχους από τη φύση και συγκεκριμένα τη θάλασσα, που διαμορφώνουν τη γλώσσα και υποδηλώνουν τη μουσικότητά της.

Γ. Ερώτημα 1ο:
Ο Ελύτης αγαπούσε πολύ την ελληνική γλώσσα και αναμφίβολα μέσα από το ποίημά του καταφέρνει να μεταδώσει το συναίσθημα αυτό και σε εμάς. Εκτός όμως από την αγάπη, μας κατακλύζει δέος και θαυμασμός για την ομορφιά και τον πλούτο της. Σύμφωνα μάλιστα με τον Γάλλο λόγιο και ποιητή Fauriel «Η ελληνική γλώσσα συγκεντρώνει τον πλούτο και την ομοιογένεια της γερμανικής, τη σαφήνεια της

γαλλικής, τη μουσικότητα της ιταλικής και τη λυγεράδα της ισπανικής». Η ελληνική γλώσσα, παρά το γεγονός ότι μιλιέται μόνο από μερικά εκατομμύρια ανθρώπων, όπως υποστηρίζει και ο ίδιος ο ποιητής,[33] έχει μακραίωνη παράδοση[34] και διαχρονική αξία, καταφέρνοντας να ασκήσει καταλυτική επιρροή στις ευρωπαϊκές γλώσσες,[35] αλλά και να βαφτίσει με ελληνικά ονόματα τις μεγάλες ανακαλύψεις, γεγονός που μας δημιουργεί αισθήματα συγκίνησης και περηφάνιας. Η απέραντη προοπτική και η αδιάσπαστη συνέχεια της ελληνικής γλώσσας δε μας γεμίζει τόσο με υπερηφάνεια αλλά κυρίως με δέος για τις αντοχές, τον πλούτο και την εκφραστική της δύναμη, που της επέτρεψαν να διατηρηθεί αλώβητη τόσους αιώνες. Παράλληλα, όπως και τον ποιητή, μας διαπερνά ένα αίσθημα ευθύνης και χρέους απέναντι στους προγόνους μας για τη διαφύλαξη και τη διαιώνιση της γλώσσας μας αλλά και αγωνία («Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου…») για την πορεία της στο μέλλον έχοντας να υπερνικήσει πολλά εμπόδια που την απειλούν στις μέρες μας (greeklish, ξενομανία κτλ.).

Ερώτημα 2ο:

Η γλώσσα αποτελεί τον βασικό κώδικα επικοινωνίας, αλλά και τον κύριο φορέα και εκφραστή ιδεών, αξιών και αντιλήψεων, που αντικατοπτρίζει τις πολιτισμικές δομές ενός λαού. Η γνώση, κατανόηση και αποδοχή της αλληλεξάρτησης γλώσσας και πολιτισμού θεωρείται μια σημαντική δεξιότητα, που μας οδηγεί να γνωρίσουμε και να εξοικειωθούμε με τον πολιτισμό, αφού μέσω αυτής αναπτύσσεται, εκφράζεται και διαδίδεται ο πολιτισμός.[36] Η γλώσσα και ο πολιτισμός εξελίσσονται παράλληλα, κατά τον ίδιο τρόπο με τον οποίο μέσα στη γλώσσα συνεξελίσσονται η σημασία και η έκφρασή της.[37] Η γνώση μιας γλώσσας ουσιαστικά συνεπάγεται επαφή και εξοικείωση με τα πολιτισμικά στοιχεία που αυτή αντανακλά. Η έμφαση, επομένως, στη γλώσσα δεν αποτελεί μόνο επαφή με τις λέξεις ως μέσο επικοινωνίας αλλά και έμπρακτη επαφή με τα σύμβολα έκφρασης της σκέψης και της όλης δράσης ενός λαού, δηλαδή οδό άμεσης πρόσβασης σε έναν πολιτισμό.[38]
Συμβαίνει, όπως χαρακτηριστικά υποστήριζε ο Ο. Ελύτης, να αποτελεί και εργαλείο μαγείας και φορέα ηθικών αξιών. Γι' αυτό τον λόγο η γλώσσα δεν μπορεί να θεωρηθεί αποκομμένη από τη σκέψη, την ιστορική διάσταση, τη νοοτροπία, την παιδεία και γενικότερα την ταυτότητα ενός λαού. Η γλώσσα αποτελεί τον καθρέπτη της κουλτούρας και του πολιτισμού ενός λαού, αποτελεί σημείο αναφοράς, το κύριο διακριτικό πολιτιστικό γνώρισμά του. Μέσω της γλώσσας εκφράζονται οι αξίες, τα

[33] «Μου εδόθηκε, αγαπητοί φίλοι, να γράφω σε μια γλώσσα που μιλιέται μόνον από μερικά εκατομμύρια ανθρώπων. Παρ' όλ' αυτά, μια γλώσσα που μιλιέται επί δυόμισι χιλιάδες χρόνια χωρίς διακοπή και μ' ελάχιστες διαφορές. Η παράλογη αυτή, φαινομενικά, διάσταση, αντιστοιχεί και στην υλικοπνευματική οντότητα της χώρας μου. Που είναι μικρή σε έκταση χώρου και απέραντη σε έκταση χρόνου. Και το αναφέρω όχι διόλου για να υπερηφανευθώ αλλά για να δείξω τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ένας ποιητής όταν χρησιμοποιεί για τα πιο αγαπημένα πράγματα τις ίδιες λέξεις που χρησιμοποιούσαν μια Σαπφώ ή ένας Πίνδαρος π.χ. – χωρίς ωστόσο να έχει το αντίκρισμα που είχαν εκείνοι επάνω στην έκταση της πολιτισμένης τότε ανθρωπότητας».
[34] Ο Οδυσσέας Ελύτης σε συνέντευξή του στην εφημερίδα *Τα Νέα* δήλωσε: «Εγώ δεν ξέρω να υπάρχει παρά μια γλώσσα, η ενιαία γλώσσα, η ελληνική, όπως εξελίχθηκε από την αρχαία, που έφτασε να είναι το μεγάλο καμάρι μας και το μεγάλο μας στήριγμα… Το να λέει ο Έλληνας ποιητής, ακόμα και σήμερα, ο ουρανός, η θάλασσα, ο ήλιος, η σελήνη, ο άνεμος, όπως το έλεγαν η Σαπφώ και ο Αρχίλοχος, δεν είναι μικρό πράγμα. Είναι πολύ σπουδαίο. Επικοινωνούμε κάθε στιγμή μιλώντας με τις ρίζες που βρίσκονται εκεί: Στα αρχαία ελληνικά».
[35] Θρυλικές υπήρξαν οι δύο ομιλίες του Ξενοφώντος Ζολώτα στα αγγλικά, χρησιμοποιώντας μόνο ελληνικές λέξεις.
[36] Βλ. Ναταλία Μορελεόν, «Γλώσσα και πολιτισμός: Μία παιδαγωγική πρόταση για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Μεξικό», *Γλωσσολογία,* τεύχος 15, Αθήνα, 2003, σελ. 85-91.
[37] M. Halliday, A., K. «The act of meaning», στο Alatis, J. (ed.) *Language, communication and social meaning*, Georgetown University, Round Table on Languages and Linguistics, Washington, DC, Georgetown University Press.
[38] Γ. Μπαμπινιώτης.

ιδανικά, οι αρχές, η ευαισθησία και η καλαισθησία του λαού και γενικά ολόκληρη η κοσμοθεωρία του. Η γλώσσα αντικατοπτρίζει την παιδεία του λαού και αποτελεί το μέσο έκφρασης των καλλιτεχνικών και διανοητικών του επιτευγμάτων. Επιπλέον, η γλώσσα αποτελεί και τον συνδετικό κρίκο μετάδοσης της ζωντανής παράδοσης και των πολιτιστικών αγαθών στις επόμενες γενιές, εκφράζει τον πολιτισμό, είναι φορέας πολιτισμού. Παράλληλα, βέβαια διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη κάθε κλάδου του πολιτισμού. Μέσω της γλώσσας αναπτύσσεται η επινοητικότητα και η δημιουργικότητα του ανθρώπου και έτσι αναπτύσσονται οι τέχνες και τα γράμματα που συνθέτουν τον πολιτισμό του. Όπως σημειώνει και ο Κωνσταντίνος Τσάτσος, πρώην υπουργός, πρώην Πρόεδρος Δημοκρατίας και συγγραφέας, «Όσο πιο προηγμένος είναι ο πολιτισμός ενός έθνους, τόσο πιο πλούσιες σε προϊστορία, και συνεπώς και σε ουσία, είναι οι λέξεις της γλώσσας... Με τη γλώσσα μεταδίδομε λογικούς συνειρμούς και διεγείρομε συναισθήματα... Κάθε λαός έχει τη γλώσσα που του αξίζει. Στη γλώσσα, όπως και στα τραγούδια του, εναποθηκεύεται ο πολιτισμός του... είναι ο πιο αδιάψευστος μάρτυρας της ιστορικής του συνείδησης και της ιστορικής του συνέχειας».

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: Ανοιχτή επιστολή προς δημοσίευση στον Τύπο (π.χ. διαμαρτυρίας, πληροφόρησης, ενημέρωσης).
Δομή: Ως προς τη δομή, διατηρεί τα γνωρίσματα μιας επίσημης επιστολής, μπορεί, όμως και να τιτλοφορείται.
Τίτλος
Προσφώνηση: Προς την εφημερίδα (π.χ. Αγαπητή σύνταξη). Ενδέχεται μια επιστολή που δημοσιεύεται να απευθύνεται σε κάποιο πρόσωπο ή αρχή, οπότε η προσφώνηση γίνεται όχι προς την εφημερίδα, αλλά προς το πρόσωπο αυτό). Τοποθετείται στο αριστερό μέρος της σελίδας.
Πρόλογος: Αφορμή για τη σύνταξη επιστολής και στόχος του επιστολογράφου.
Κύριο μέρος: Έκθεση ενός θέματος, ενός προβλήματος, ενός φαινομένου, μιας άποψης κτλ. Απόδειξη με τη χρήση λογικών επιχειρημάτων, τεκμηρίων, διαπιστώσεων, παραδειγματικών αναφορών, μαρτυριών. Απόκρουση των αντίπαλων επιχειρημάτων (προβολή αντιρρήσεων, επιφυλάξεων, περιορισμών), που ισχυροποιεί τη θέση του αποστολέα).
Επίλογος: Περιεκτική ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα/ συνδυασμός και των δύο: εκφράζεται ο σκεπτικισμός, η συγκρατημένη αισιοδοξία ή καλείται ο αποδέκτης της επιστολής: να συμμεριστεί, να κατανοήσει, να ευαισθητοποιηθεί, να ανταποκριθεί έμπρακτα, να αναλάβει πρωτοβουλίες, να κινητοποιήσει φορείς.
Επιφώνηση: Γράφεται στο κάτω δεξιό άκρο και μετά τον επίλογο. Είναι ανάλογη με την προσφώνηση. Π.χ. Ευχαριστώ για τη φιλοξενία (για επιστολή στον Τύπο) ή Με σεβασμό (αν απευθύνεται σε πρόσωπο).
Υπογραφή: (Στις Πανελλαδικές εξετάσεις ο μαθητής δεν πρέπει να υπογράψει).

Ύφος: Επίσημο, τυπικό, σαφήνεια λόγου, προβληματισμός, οικείο (ανάλογα με τον αποδέκτη και το μέσο που δημοσιεύεται).
Γλώσσα:
• Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης, παρατακτικής-υποτακτικής σύνδεσης των προτάσεων, αναφορικής με την ποιητική χρήση της γλώσσας (επικαλούμενοι τη λογική αλλά και το θυμικό των αναγνωστών μας). • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης, τα οποία αποδίδουν τη διάθεση, το συναίσθημα αλλά και το σχόλιο του συγγραφέα. • Πρόσωπο ρημάτων: α΄, β΄ πληθυντικό γ΄ ενικό-πληθυντικό. • Αποφυγή της κατάχρησης του λόγιου και εξεζητημένου λεξιλογίου επειδή ο αποστολέας είναι μαθητής.

Τίτλος: Τα κρίσιμα προβλήματα της εκπαίδευσης στη χώρα μας

Προσφώνηση: Αξιότιμε κύριε Υπουργέ,

Πρόλογος
Ως έφηβοι που σε λίγους μήνες θα αφήσουμε τα μαθητικά θρανία, παίρνοντας μαζί μας μόνο τις καλύτερες στιγμές ως αναμνήσεις των μαθητικών μας χρόνων θα θέλαμε να εκφράσουμε τις ανησυχίες μας για τα φλέγοντα προβλήματα που ταλανίζουν σήμερα το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας, τα οποία, παρά τις μεταρρυθμίσεις που γίνονται κατά καιρούς, επανεμφανίζονται οξύτερα, όπως τα κεφάλια της μυθικής Λερναίας Ύδρας.

Κύριο μέρος

1. Το σημερινό εκπαιδευτικό σύστημα αδυνατεί να ανταποκριθεί επαρκώς στις αυξημένες απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής, στην οποία συντελούνται ραγδαίες εξελίξεις στην επιστήμη και στην τεχνολογία, αλλά και στην κοινωνική ζωή με την παγκοσμιοποίηση και τη διαμόρφωση μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Το σύγχρονο σχολείο δεν αποτελεί πόλο έλξης για τους μαθητές, καθώς αντιλαμβάνονται ότι δεν ανταποκρίνεται στις προκλήσεις των καιρών. Αντίθετα μάλιστα, πολλοί από μας το αντιμετωπίζουμε ως ένα αναγκαίο κακό, μια επιβεβλημένη αγγαρεία, στην οποία σπαταλάμε ένα μεγάλο μέρος του χρόνου μας. Το πρόβλημα μάλιστα επιτείνεται ακόμα περισσότερο με την υποκατάσταση του σχολείου από τα φροντιστήρια προκειμένου να εξασφαλίσουμε τις απαραίτητες δεξιότητες ή γνώσεις (π.χ. ξένες γλώσσες, πληροφορική) που δυστυχώς δε μας παρέχει το σημερινό σχολείο, γεγονός που αποτελεί μεγάλη οικονομική αιμορραγία για τις οικογένειές μας. Παράλληλα, δε μας προετοιμάζει για να ενταχθούμε ομαλά σε μια κοινωνία που η σύσταση και η μορφή της τείνουν να αλλάξουν ριζικά. Ο ανθρωπιστικός χαρακτήρας της εκπαίδευσης έχει συρρικνωθεί δραστικά και έχει κυριαρχήσει το τεχνοκρατικό πνεύμα, με συνέπεια να αναβιώνουν μέσα στην κοινωνία φαινόμενα ρατσισμού και εθνικισμού, που δηλητηριάζουν τις σχέσεις των ανθρώπων και καθιστούν δύσκολη την προσέγγιση και συνύπαρξή τους.

2. Υπάρχει μεγάλη αναντιστοιχία ανάμεσα στην εκπαίδευση που παρέχεται σήμερα και στις ανάγκες της οικονομίας και της κοινωνίας. Η έλλειψη οργανωμένου επαγγελματικού προσανατολισμού, καθώς και η απουσία λεπτομερούς και έγκυρης ενημέρωσης για τις προοπτικές των σχολών στην αγορά εργασίας, τα κορεσμένα επαγγέλματα και, τέλος, ο μαζικός προσανατολισμός των νέων στα ΑΕΙ οδηγεί σε πληθώρα πτυχιούχων, που αυξάνουν τα ποσοστά των ανέργων ή αναγκάζονται να αναζητήσουν περισσότερες επαγγελματικές προοπτικές και μια καλύτερη ποιότητα ζωής στο εξωτερικό, με δραματικές επιπτώσεις στην εθνική μας οικονομία και στην κοινωνία μας, καθώς οξύνονται τα κοινωνικά προβλήματα (π.χ. δημογραφικό πρόβλημα) και διαιωνίζεται η χαμηλή παραγωγικότητα της ελληνικής κοινωνίας. Έτσι, παρατηρείται, όταν οι νέοι τελειώσουν την εκπαίδευσή τους, ένα κύμα φυγής στο εξωτερικό, γνωστό και ως «brain drain». Οι νέοι αποχωρούν και συνεισφέρουν στην παραγωγικότητα άλλων οικονομιών, χωρίς η πατρίδας μας να μπορεί να ωφεληθεί από τις καινοτόμες ιδέες και τη δημιουργικότητά τους. Αυτή η διαδικασία εξόδου Ελλήνων για αναζήτηση εργασίας στο εξωτερικό είναι η τρίτη μαζική μετανάστευση που γνωρίζει η χώρα μας.
3. Είναι αλήθεια ότι στην ελληνική εκπαίδευση δεν υπάρχει ένα οργανωμένο εκπαιδευτικό σύστημα με μακροπρόθεσμη προοπτική, το οποίο θα εκπονηθεί από διακομματική επιτροπή που θα απαρτίζεται και από μάχιμους εκπαιδευτικούς, που γνωρίζουν καλύτερα ποια είναι τα πραγματικά προβλήματα και οι ανάγκες της. Δυστυχώς οι εκάστοτε αλλαγές στην πολιτική ηγεσία του υπουργείου Παιδείας συνοδεύονται και από μεταρρυθμίσεις που δημιουργούν περισσότερο σύγχυση σε μαθητές και εκπαιδευτικούς παρά λύνουν τα προβλήματα και βελτιώνουν την παρεχόμενη εκπαίδευση. Παράλληλα, τα μέτρια και απαρχαιωμένα σε μεγάλο βαθμό σχολικά εγχειρίδια σε συνδυασμό με την έλλειψη εκσυγχρονισμού των μεθόδων διδασκαλίας και την απουσία εποπτικών μέσων δεν καθιστούν ελκυστική την παρεχόμενη εκπαίδευση, με συνέπεια να μετατρέπουν την εκπαιδευτική διαδικασία σε μια ανιαρή δραστηριότητα τόσο για εμάς τους μαθητές όσο και για τους εκπαιδευτικούς, όταν αυτοί μας βλέπουν απρόθυμους να συνεργαστούμε.
4. Ο εξετασιοκεντρικός χαρακτήρας του εκπαιδευτικού συστήματος έχει απομακρύνει το σχολείο από τον πραγματικό ρόλο, που είναι να παρέχει ουσιαστική γνώση και παιδεία. Το σημερινό σχολείο και ειδικά το λύκειο έχει μεταβληθεί σε «προθάλαμο» των ΑΕΙ, που βάζει τους μαθητές στη διαδικασία να επιλέξουν τομέα σπουδών ήδη από την αρχή του λυκείου, με αποτέλεσμα να αδυνατεί το σχολείο να επιτελέσει τους πλατύτερους εκπαιδευτικούς του στόχους. Η γνώση έτσι αντιμετωπίζεται καθαρά χρησιμοθηρικά και καλλιεργούνται ο ανταγωνισμός και η βαθμοθηρία, που γεμίζουν με άγχος τους μαθητές, χωρίς να τους επιτρέπουν να ωφελούνται ουσιαστικά από την εκπαιδευτική διαδικασία. Επιπλέον, ο ανταγωνισμός που καλλιεργείται από το σχολείο οδηγεί στον ατομικισμό, που αντιστρατεύεται τον στόχο για τη δημιουργία σωστών αυριανών πολιτών και την ορθή κοινωνικοποίηση των νέων. Τέλος, παρά τις αντίθετες εξαγγελίες για περιορισμό της αποστήθισης έτοιμων γνώσεων, το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα απαιτεί τη μηχανοποιημένη γνώση, που συνθλίβει την κριτική ικανότητα και την καθιστά ατροφική, με συνέπεια ως αυριανοί πολίτες να μην μπορούμε να ανταποκριθούμε στους σύγχρονους και καλοστημένους μηχανισμούς της προπαγάνδας και της παραπληροφόρησης που μας χειραγωγούν και μας αποπροσανατολίζουν.

Επίλογος
Αξιότιμε κύριε Υπουργέ, αναμένουμε την ευαισθητοποίησή σας και τις απαραίτητες ενέργειές σας, ώστε να αμβλυνθούν τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο ευαίσθητος χώρος της εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση, άλλωστε, πρέπει να ακολουθεί και να προσαρμόζεται στις εξελίξεις της εποχής και να μη μένει στάσιμη, καθώς αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους φορείς αγωγής, που προετοιμάζουν τη νέα γενιά πολιτών, και παίζει καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη και την πρόοδο της κοινωνίας.

Επιφώνηση
Με σεβασμό

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Στο επίκεντρο του Β΄ ψαλμού του *Άξιον Εστί*[39] βρίσκεται η ελληνική γλώσσα, η οποία για τον Οδυσσέα Ελύτη αποτελεί ένα εσωτερικό του βίωμα, ένα κομμάτι του εαυτού του. Νιώθει ότι ο ίδιος προσωπικά, όπως προφανώς και κάθε Έλληνας, την κληρονόμησε από τους προγόνους μαζί με τη βαθιά αίσθηση μιας ευθύνης γι᾽ αυτήν, για τη διαφύλαξη και τη διαιώνισή της. Σε ολόκληρο το ποίημα η έννοια της ελληνικής γλώσσας διατρέχει και συνέχει αδιάσπαστα όλες τις εκφάνσεις αυτού που ο Ελύτης (σε όλα του τα έργα) ορίζει και αισθάνεται ως ελληνικότητα. Η φύση, η μυθολογία, η ιστορία, ο χριστιανισμός, η παράδοση και η καθημερινή της έκφραση, όλα έχουν συνεκτικό κρίκο την ελληνική γλώσσα, ίσως το πιο ουσιαστικό, διαχρονικό, ζωντανό και διαρκώς παλλόμενο στοιχείο του ελληνικού πολιτισμού, όπως αυτός βιώνεται στη ζωή, τη συλλογική και ατομική συνείδηση, τη μνήμη και το περιβάλλον κάθε Έλληνα από την αρχαιότητα ως σήμερα.[40]

Β1$_2$. 1-β, 2-γ, 3-α, 4-δ, 5-ε.

Β2$_1$. α) δόλια, εμφάνιση, ουτοπία, χειροτέρευση/ επιδείνωση, συγκεκριμένα/ ξεκάθαρα.
β) συνεργασία (συν + εργασία): άνεργος, **ανακάλυψη** (ανά + κάλυψη < καλύπτω): απροκάλυπτος, **καθολικό** (κατά + όλος): ολοήμερος, **προσφέρει** (προς + φέρω): αναφορά, **επιλύει** (επί + λύω): διάλυση.

Β2$_2$. α) Δομή: Θεματική περίοδος («Η σωστή παιδεία … περιεχόμενο»), **Λεπτομέρειες** («Κοινωνικό, με την έννοια … θεμελίωση μιας καλύτερης κοινωνίας»), **κατακλείδα** δεν έχει.

β) Ένας τρόπος με τον οποίο αναπτύσσεται η παράγραφος είναι με τη μέθοδο της διαίρεσης, καθώς στη θεματική περίοδο («Η σωστή παιδεία … περιεχόμενο») η αρθρογράφος διακρίνει το περιεχόμενο της σωστής παιδείας σε κοινωνικό και

[39] Έχοντας αποδώσει στο «Άξιον εστί» την εμπειρία του πολέμου και της Κατοχής με τη μορφή των Παθών του Χριστού, παρέσχε την Ανάσταση ως πρόταση μιας καινούριας αξιολόγησης του κόσμου, όπου αυτά που αξίζουν είναι στοιχεία της παράδοσης αλλά και πράγματα της καθημερινότητας. Η ποιητική γλώσσα επιβάλλεται στις δυνάμεις της καταστροφής και αναγεννά τον κόσμο. (Βλ. *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. Πατάκη)

[40] Στόχος του ποιητή ήταν να αφήσει έτσι την ελληνική γλώσσα, ώστε να φαίνεται η ιστορική της διάρκεια και η εξέλιξή της. «Μου δόθηκε η δυνατότητα, να γράφω σε μια γλώσσα που μιλιέται μόνο από μερικά εκατομμύρια ανθρώπων. Παρ᾽ όλα αυτά μια γλώσσα που μιλιέται επί δυόμισι χιλιάδες χρόνια, χωρίς διακοπή και με ελάχιστες διαφορές. Η χώρα μου είναι μικρή σε έκταση χώρου και απέραντη σε έκταση χρόνου. Εάν η γλώσσα αποτελούσε ένα μέσον επικοινωνίας, πρόβλημα δε θα υπήρχε. Συμβαίνει όμως να αποτελεί εργαλείο μαγείας και φορέα ηθικών αξιών. Προσκτάται η γλώσσα στο μάκρος των αιώνων ένα ορισμένο ήθος. Και το ήθος γεννά υποχρεώσεις». (Από την ομιλία του στην απονομή του Νόμπελ στη Σουηδική Ακαδημία, *Εν λευκώ*, εκδ. Ίκαρος.)

ανθρωπιστικό. Ειδικότερα, διαιρετέα έννοια είναι η σωστή παιδεία, διαιρετική βάση είναι το περιεχόμενο και τα μέλη της διαίρεσης είναι η κοινωνική και η ανθρωπιστική.

Β3. Ο στίχος είναι ελεύθερος χωρίς μέτρο και ομοιοκαταληξία, χωρίς σταθερό αριθμό συλλαβών σε κάθε στίχο και χωρίς στροφές («ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ μοῦ ἔδωσαν ἑλληνική / τό σπίτι φτωχικό στίς ἀμμουδιές τοῦ Ὁμήρου»). Ο Ελύτης χρησιμοποιεί, επίσης, υπερρεαλιστικές εικόνες[41] («ὅσα εἶδα στά σπλάχνα μου ν' ἀνάβουνε σφουγγάρια»).

Άλλα υπερρεαλιστικά[42] στοιχεία είναι: η αυτόματη γραφή («Ἐκεῖ ρόδια, κυδώνια/ θεοί μελαχρινοί, θεῖοι κι ἐξάδελφοι/ τό λάδι ἀδειάζοντας μές στά πελώρια κιούπια»), η χρήση παράδοξης γλώσσας[43] («ἀνεμόδαρτα ρήματα», «Στό χῶμα τό στρωμένο μέ τ' αμπελομάντιλα») και η απουσία λογικής αλληλουχίας, καθώς παρατηρείται συνειρμική σύνθεση των σκηνών, όπως ακριβώς γίνεται στην κατάσταση του ονείρου («Στό χῶμα τό στρωμένο μέ τ' αμπελομάντιλα …μέ τά πρῶτα σμπάρα τῶν Ἑλλήνων»).

[41] Ο Β. Βαρίκας χαρακτηρίζει την ποίηση του Ελύτη έλλογο υπερρεαλισμό. Συνήθως το ποίημά του αποτελείται από μια σειρά εικόνων χωρίς εξωτερική λογική συνοχή, όλες όμως οι εικόνες πηγάζουν από την ίδια ψυχική κατάσταση και τείνουν να υποβάλλουν προς τον αναγνώστη την ίδια διάθεση.

[42] Ο Ελύτης, αν και δεν εντάχθηκε από την κριτική στους ακραίους οπαδούς του υπερρεαλισμού, έγραψε αρκετά θεωρητικά κείμενα για να τον υπερασπιστεί. Η ποίησή του θεωρήθηκε μια συστηματική προσπάθεια παρουσίασης της άλλης πραγματικότητας, της ουσίας των όντων, της αλήθειας πέρα από τις στρεβλώσεις που επιβάλλουν κάθε είδους χρησιμοθηρικές αντιλήψεις. Η κύρια μέθοδος, η βάση της ποιητικής του τεχνικής, που ανταποκρίνεται και στα υπερρεαλιστικά του αναγνώσματα, υπήρξε η προσπάθεια διεύρυνσης των εκφραστικών ορίων της γλώσσας με τολμηρές συνάψεις λέξεων, στο επίπεδο του νοήματος ή της σύνταξης. Ο λυρισμός του, στηριγμένος στην υπερρεαλιστική επανάσταση που κήρυττε την απελευθέρωση της ποίησης από τα δεσμά του Λόγου, παράγει στα πρώτα έργα του εκρηκτικές εικόνες άνθισης, γονιμότητας, έρωτα και ομορφιάς, με σταθερή προσήλωση στους άξονες της γης, της φυλής, της γλώσσας. Γλωσσοπλαστική και εικονοπλαστική πηγή του ποιητή σε όλο το έργο του στάθηκε το αιγαιοπελαγίτικο τοπίο, πολύμορφο και πλούσιο σε αισθητικές εμπειρίες, και τα παιγνίδια του τοπίου με το φως. (Βλ. *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. Πατάκη)

[43] «Η κύρια μέθοδός του, η βάση της ποιητικής του τεχνικής, που ανταποκρίνεται και στα υπερρεαλιστικά του αναγνώσματα, υπήρξε η προσπάθεια διεύρυνσης των εκφραστικών ορίων της γλώσσας με τολμηρές συνάψεις λέξεων, στο επίπεδο του νοήματος ή στο επίπεδο της σύνταξης». (*Λεξικό Νεοελληνικής Γλώσσας*, εκδ. Πατάκη, σ. 634)

10ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Α. Στο άρθρο «Διαπολιτισμική εκπαίδευση και ανοιχτή κοινωνία» που διάβασα στο διαδίκτυο επισημαινόταν η αξία της πολιτισμικής διαπαιδαγώγησης των νέων και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως προϋποθέσεις που θα κάνουν τους πολίτες να απορρίψουν φαινόμενα πολιτισμικής αδιαφορίας, ρατσισμού και ξενοφοβίας τα οποία οδηγούν στη βία. Τόνιζε ότι αυτό θα επιτευχθεί με την αποφυγή της εθνοκεντρικής προσέγγισης των μαθημάτων και της στερεότυπης παρουσίασης άλλων πολιτισμών, ενθαρρύνοντας τους νέους να τους αποδεχτούν. Την αρμονική συνύπαρξη αυτών των πολιτισμών εγγυάται το διαπολιτισμικό σχολείο.

Β1. α) Ενδεικτικά: Συντάκτες του κειμένου είναι οι γονείς και οι κηδεμόνες δημοτικού σχολείου. Απευθύνονται στους αρμοδίους και προσωπικά στον πρόεδρο της ένωσης γονέων, προκειμένου να τους γνωστοποιήσουν την απόφαση που έλαβαν ομόφωνα σε έκτακτη γενική συνέλευση του συλλόγου, σύμφωνα με την οποία αρνούνται να δεχτούν τα παιδιά των προσφύγων στον χώρο του σχολείου τους. Επιπλέον προειδοποιούν ότι θα προβούν σε κατάληψη του σχολείου εάν η απόφασή τους αγνοηθεί.

β) Ενδεικτικά: Οι μαθητές απευθύνονται σε όλους τους ευαισθητοποιημένους πολίτες και στον σύλλογο γονέων και κηδεμόνων του δημοτικού σχολείου, που αρνήθηκαν να κάνουν δεκτά τα προσφυγόπουλα στο σχολείου τους, καθώς και στον δήμαρχο της πόλης. Ο σκοπός της συγγραφής της ανακοίνωσής τους είναι να εκφράσουν την αντίθεσή τους και την αποστροφή τους στη ρατσιστική απόφαση που πήραν οι σύλλογοι γονέων και κηδεμόνων των πιο πάνω σχολείων, σύμφωνα με την οποία δεν επιτρέπουν σε παιδιά μεταναστών να παρακολουθήσουν μαθήματα στις τάξεις των σχολείων τους. Επιπλέον, επιθυμούν να δηλώσουν ρητά την έμπρακτη συμπαράστασή τους στα παιδιά των προσφυγών, γιατί θεωρούν απαραβίαστο ανθρώπινο δικαίωμα την πρόσβαση στην εκπαίδευση.

Β2. α) Μακροπερίοδο λόγο έχουμε στην τέταρτη παράγραφο («Πρώτα πρώτα … σε εξτρεμιστικές ενέργειες») του κειμένου. Ο μακροπερίοδος λόγος επιλέγεται γιατί πρόκειται για ένα κείμενο επιχειρηματολογίας, στο οποίο ο πομπός (Όλγα Μούσιου-Μυλωνά) εκφράζει περίπλοκες και σύνθετες σκέψεις, αφού επιδιώκει να πείσει τον αναγνώστη για την αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης μέσα σε μια ανοιχτή κοινωνία, παρουσιάζοντας αναλυτικά τη συλλογιστική του πορεία. Αποτελεί δείγμα του υψηλού επιπέδου γνώσεων, του πνευματικού πλούτου και της πολύ καλής ικανότητας χειρισμού της γλώσσας από τον πομπό. Επιπλέον, προσδίδει έμφαση και ένταση στον λόγο, με συνέπεια το κείμενο να αποκτά δυναμικό και γοργό ρυθμό. Με τον μακροπερίοδο λόγο το ύφος του κειμένου γίνεται σύνθετο, σοβαρό, επίσημο και τυπικό. Βοηθά τον δέκτη να αντιληφθεί καλυτέρα τις διαπλεκόμενες έννοιες που πραγματεύεται η συγγραφέας.

Άλλες περιπτώσεις μακροπερίοδου λόγου: πρώτη παράγραφος («Οι κοσμογονικές αλλαγές … των σύγχρονων κοινωνιών»), έκτη παράγραφος («Η διαπολιτισμική εκπαίδευση … άλλων πολιτισμών»).

β) i. Η σύνταξη είναι ενεργητική. «Οι συχνές μετακινήσεις πληθυσμιακών ομάδων προκαλούνται από τις κοσμογονικές αλλαγές (κοινωνικές, οικονομικές και τεχνολογικές)».
ii. Η σύνταξη είναι ενεργητική. «Η πολυπολιτισμική ταυτότητα των σύγχρονων κοινωνιών διαμορφώνεται από τις συχνές μετακινήσεις πληθυσμιακών ομάδων, σε συνδυασμό με την κατάργηση των πολιτισμικών συνόρων».

Β3. α)

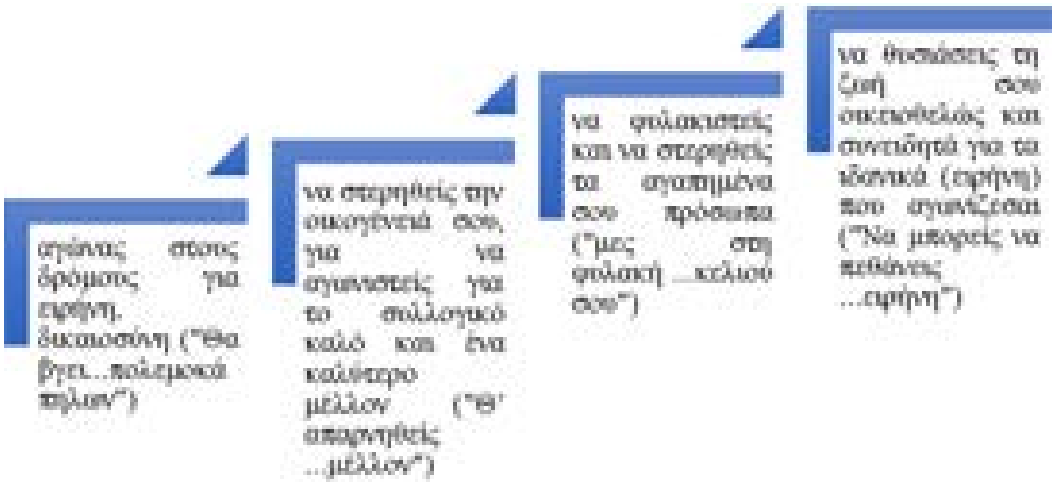

Το σχήμα είναι κλιμακωτό. Με το σχήμα αυτό δηλώνεται η πορεία προς τον τελικό σκοπό μέσα από κλιμακούμενες προσπάθειες/ ενέργειες που δικαιώνουν την ανθρώπινη αποστολή μας («αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος»). Έτσι, σύμφωνα με τον Λειβαδίτη,[44] η ενδεδειγμένη στάση είναι όχι η παθητικότητα, αλλά η δράση, όχι ο φόβος, αλλά ο διαρκής αγώνας, όχι ο ατομικισμός και η υπεράσπιση του προσωπικού οφέλους, αλλά η προάσπιση του κοινού συμφέροντος. Τέλος, με το κλιμακωτό επιτυγχάνεται η κλιμακωτή δημιουργία καταστάσεων και συναισθημάτων που θα φτάσουν στην αποκορύφωσή τους στην τελευταία στροφή του ποιήματος.

β) «Η φράση-τίτλος του ποιήματος –Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος– επαναλαμβάνεται ως επωδός και αποτελεί τον πρώτο και τον τελευταίο στίχο της κάθε στροφής, τη στέρεη βάση πάνω στην οποία «χτίζεται» το εκπληκτικό νοηματικό «οικοδόμημα» της σύνθεσης».[45] Ο βασικός στίχος, που λειτουργεί ως έντονη

[44] Το έργο του χωρίζεται σε τρεις περιόδους. Η πρώτη περίοδος (η αγωνιστική) υποδιαιρείται σε δυο ενότητες. Η πρώτη ενότητα (1952-1956) περιλαμβάνει τις συλλογές *Μάχη στην άκρη της νύχτας, Αυτό το αστέρι είναι για όλους μας* (1952), *Φυσάει στα σταυροδρόμια του κόσμου* (1953), *Ο ύποπτος με το ταμπούρλο* (1956). Ο ποιητής εμπνέεται από τις τραυματικές εμπειρίες και τα βιώματα των στρατοπέδων εξορίας που πέρασε. Κυριαρχεί η πίστη στο μέλλον, στον αγώνα για έναν κόσμο πιο δίκαιο και ειρηνικό. Ποίηση φορτισμένη ιδεολογικά, στρατευμένη πολιτικά, υπό τη σκιά του Ρίτσου, του Α. Μπλοκ, «υπό τον αστερισμό ενός μαγιακοφσκικού πολιτικού οράματος» (Αλέξης Ζήρας, *Διαβάζω,* τεύχ. 228/1989, σελ. 56). Ποίηση σοσιαλιστικού ρεαλισμού, που υποστηρίζεται από ουμανιστικό υπόστρωμα και το ρωμαλέο ταλέντο του ποιητή. Τόνοι υψηλοί, επικολυρικοί (έρωτας κι επανάσταση). Ελεύθερος στίχος, κοφτός λαχανιαστός, γλώσσα άμεση, αφηγηματική, χωρίς να σπανίζει ο στόμφος, η περισσολογία, η μελοδραματικότητα (επέσυρε άλλωστε την κριτική των ομοτέχνων: *Πάψε τους ύμνους αστέ ποιητή Λειβαδίτη…* (Μιχάλης Κατσαρός, *Κατά Σαδδουκαίων,* 1953) (Βλ. Τάσος Λειβαδίτης, *Εργογραφία-Ανθολογία-Απαγγελία*)
[45] Γιόλα Αργυροπούλου – Παπαδοπούλου, Palmografos.gr

προτροπή, υπενθύμιση, επαγρύπνηση απέναντι στον καθένα μας, τονίζει την αληθινή σημασία της λέξης «άνθρωπος» με τις κοινωνικές, ηθικές της προεκτάσεις. Ο υποθετικός λόγος «αν θέλεις…» δηλώνει το δικαίωμα της ελεύθερης επιλογής. Δεν επιβάλλει, προτείνει και παροτρύνει. Έμμεσα εκφράζει και τη δική του αγωνία να μπορέσει να επιτελέσει κι αυτός το ίδιο χρέος (αποστροφή εις εαυτόν). Ο ποιητής θεωρεί ότι είμαστε άνθρωποι όχι λόγω της φύσης και των βιολογικών μας χαρακτηριστικών. Είμαστε άνθρωποι όταν αισθανθούμε το ηθικό βάρος αυτής της λέξης, που ορίζει ένα ον ανώτερο, σκεπτόμενο, εξελιγμένο. Όταν κατανοήσουμε ότι υπάρχουμε μόνο ως κοινωνικά πλάσματα μέσα σε κοινωνίες, τότε μπορούμε να κατακτήσουμε την ευτυχία που μπορεί να απολαύσει κάθε μέλος τους. Όταν από εγωκεντρικοί, μικρόνοοι ιδιώτες γίνουμε πραγματικοί πολίτες, χωρίς φόβο απέναντι στο χρέος μας να προασπίζουμε τη ζωή κάθε συνανθρώπου, κάθε συν-οδοιπόρου στο κοινό ταξίδι της ανθρωπότητας. Και αυτός ο αγώνας πρέπει να είναι συνεχής και αδιάκοπος, κάτι το οποίο δηλώνεται με την επανάληψη, που δημιουργεί σχήμα κύκλου, αυξάνει την ένταση στον λόγο και την αισθητική απόλαυση· η προσοχή του δέκτη στρέφεται στο επαναλαμβανόμενο στοιχείο, που αποκτά μεγαλύτερη σημασία.

Γ. Η νέα γενιά έχει να αντιπαλέψει με πολλούς «πειρασμούς» προκειμένου να καταφέρει να κατακτήσει τις απαραίτητες αξίες και ιδανικά που συνθέτουν μια συγκροτημένη προσωπικότητα και θα τους καταστήσουν ικανούς να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις και τις δυσκολίες της σύγχρονης ζωής.

1. Οι σημερινοί νέοι ζουν σε μια κοινωνία με κύριο χαρακτηριστικό και βαθύτερο πρόβλημα την κρίση αξιών και ιδεολογιών. Οι πάντες συμφωνούν ότι ζούμε σε μια εποχή παρακμής, στην οποία οι ηθικοί κανόνες, οι ανθρωπιστικές αξίες, ο πολιτισμός, η ιστορία, ακόμα και η αξία της ζωής έχουν χάσει το νόημά τους, πράγμα που επιβεβαιώνεται σε καθημερινή βάση. Ο αξιακός κώδικας των ανθρώπων έχει μετατοπιστεί από το πνεύμα στην ύλη. Οι άνθρωποι έχουν αναγάγει σε ύψιστο στόχο τα υλικά αγαθά, το αέναο κυνήγι των οποίων έχει γίνει αυτοσκοπός. Παράλληλα, παρατηρείται παρακμή των ιδανικών και κυριαρχία αρνητικών προτύπων, που δημιουργούν ιδεολογική σύγχυση και αποπροσανατολίζουν τη νέα γενιά, η οποία έχει ανάγκη από σωστά πρότυπα και συμπεριφορές.
2. Η εκκωφαντική απουσία πνευματικής ηγεσίας αποτελεί πλήγμα για τη νεολαία αλλά και την κοινωνία γενικότερα. Ο πνευματικός ταγός έχει χρέος να πρωτοστατεί στους αγώνες για τη βελτίωση και την πρόοδο της κοινωνίας, να στηρίζει το δημοκρατικό πολίτευμα, να ευαισθητοποιεί την κοινή γνώμη γύρω από τα κοινωνικά προβλήματα και να ελέγχει, όσο το επιτρέπουν η θέση και ο ρόλος του, την εκάστοτε εξουσία αποτελώντας με τη στάση και τη συμπεριφορά του το πρότυπο και τον οδοδείκτη για τη νεολαία, που έχει ανάγκη από χαρισματικές προσωπικότητες για να διαμορφώσει τη δική της προσωπικότητα. Ωστόσο, στις μέρες μας αλγεινή εντύπωση προκαλεί η ατέρμονη σιωπή της πνευματικής ηγεσίας του τόπου, που φαίνεται να έχει αποστασιοποιηθεί από όσα διαδραματίζονται στο κοινωνικό και πολιτικό γίγνεσθαι και να παρατηρεί ως απλός θεατής χωρίς να μπορεί ή να θέλει να αντιδράσει. Η στάση αυτή επιτείνει τη σύγχυση, ειδικά των νέων ανθρώπων, προκειμένου να υιοθετήσουν μια σωστή στάση ζωής.

3. Το σημερινό εκπαιδευτικό σύστημα αδυνατεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής. Δεν πετυχαίνει να διαμορφώσει ανθρώπους ολοκληρωμένους ηθικά και πνευματικά ούτε τους παρέχει τα εφόδια για να μπορέσουν εντέλει να μπουν στην παραγωγική διαδικασία και να συμβάλουν στην πρόοδο και την ανάπτυξη. Αντίθετα, είναι εγκλωβισμένη στη στερεότυπη-παραδοσιακή μεθοδολογία της εκπαιδευτικής πράξης, στη στείρα απομνημόνευση και στη χρησιμοθηρική αντιμετώπιση της γνώσης, στοχεύοντας στην ποσότητα και όχι στην ποιότητα. Παρέχει γνώσεις παρωχημένες, που δεν ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες της πολυπολιτισμικής και παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας, με συνέπεια οι σημερινοί νέοι να έχουν αφενός απομυθοποιήσει το σχολείο και αφετέρου να συνωστίζονται στα πανεπιστήμια. Δημιουργεί ανθρώπους μονοδιάστατους, χωρίς κριτική σκέψη, που θα τους βοηθήσει να αντισταθούν στους καλοστημένους μηχανισμούς της προπαγάνδας, του λαϊκισμού και της παραπληροφόρησης.
4. Τα σημερινά πρότυπα που προβάλλονται κυρίως από τα ΜΜΕ περισσότερο αντιστρατεύονται παρά ενισχύουν την προσπάθεια του νέου ανθρώπου να βρει ένα σημείο αναφοράς που θα τον βοηθήσει με σταθερά βήματα να προχωρήσει στο μέλλον βάζοντας τις βάσεις για τη διαμόρφωση μιας υγιούς και συγκροτημένης προσωπικότητας. Συγκεκριμένα, ο σημερινός νέος βομβαρδίζεται από καταναλωτικά πρότυπα, από τους πολίτες που επιδιώκουν το βόλεμα και την ήσσονα προσπάθεια, που αδιαφορούν για τα κοινά και απέχουν από το πολιτικό γίγνεσθαι επιδιώκοντας το ατομικό τους συμφέρον εις βάρος πολλές φορές του συλλογικού, από τυχοδιώκτες, λαϊκιστές πολιτικούς και ψευτοδιανοούμενους που επιδιώκουν να εξαργυρώσουν με κάθε τρόπο την ιδιότητα και την αναγνωσιμότητά τους. Η απουσία, επομένως, σωστών προτύπων αποκλείει τους νέους από τις αξίες και τα ιδανικά για τη διαμόρφωση μιας άρτιας προσωπικότητας και δεν τους δίνει όραμα για ένα καλύτερο μέλλον.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος-συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος

Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κλπ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.
Γλωσσικές επιλογές – ύφος
• Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό •

Τίτλος: Σύγχρονες κοινωνίες και πολυπολιτισμική συνείδηση

Πρόλογος (επικαιρική αφόρμηση)
Η ευρωπαϊκή ήπειρος είναι ένα μεγάλο μωσαϊκό λαών, γλωσσών, πολιτισμών. Η ελληνική κοινωνία, όπως και οι κοινωνίες όλων των ευρωπαϊκών χωρών, είναι πλέον και αυτή πολυπολιτισμική. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό των σύγχρονων, δημοκρατικών και ανεκτικών κοινωνιών θεωρήθηκε και μπορεί να είναι στόχος προς επίτευξη και γιατί ανταποκρίνεται γενικώς στις πραγματικές εξελίξεις

και γιατί είναι συμβατή με τις πιο ελπιδοφόρες αντιλήψεις για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του ανθρώπου και του πολίτη και γιατί μπορεί να αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανανέωσης και εμπλουτισμού των κοινωνιών και των πολιτισμών μας, όπως τόσες φορές συνέβη, υπό διαφορετικές συνθήκες και διαφορετικούς όρους, στην ιστορία σχεδόν όλης της Ευρώπης. Με αφορμή την κατάσταση αυτή που διαμορφώνεται και στη χώρα μας αποφάσισα να γράψω αυτή την επιστολή για να επισημάνω τους παράγοντες που διαμορφώνουν τις πολυπολιτισμικές κοινωνίες αλλά και την ευθύνη του σχολείου στη διαμόρφωση μιας πολυπολιτισμικής συνείδησης στους αυριανούς πολίτες.

Κύριο μέρος

Ερώτημα 1ο:

1. Η ανισότητα στην κατανομή του πλούτου σε παγκόσμιο επίπεδο και τα συνακόλουθα κοινωνικά προβλήματα που υπαγορεύονται από αυτήν ωθούν τους πληθυσμούς στη μετακίνηση. Είναι γεγονός ότι η οικονομική ανισότητα δυσχεραίνει την πρόοδο και την ευημερία πολλών χωρών και τις κατατάσσει σε χώρες δεύτερης κατηγορίας, που δεν μπορούν να ακολουθήσουν τους ρυθμούς ανάπτυξης και το βιοτικό επίπεδο των αναπτυγμένων χωρών. Η απουσία ευκαιριών απασχόλησης, η υποαπασχόληση, το χαμηλό εισόδημα, σε συνδυασμό πολλές φορές με την υπέρμετρη χρονικά εργασιακή απασχόληση, η φτώχεια και η εξαθλίωση αλλά και το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης γεννούν τον πόθο σε μια μερίδα του πληθυσμού να διεκδικήσει μια καλύτερη ποιότητα ζωής σε οικονομικά προηγμένες χώρες.
2. Πολλοί αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους για πολιτικούς λόγους. Υπάρχουν στις μέρες μας άνθρωποι που ζουν σε χώρες με ολοκληρωτικά καθεστώτα ή κατ᾽ επίφαση δημοκρατικά, τα οποία εφαρμόζουν την τακτική των διώξεων, των φυλακίσεων ή και των δολοφονιών προκειμένου να απαλλαγούν από τους πολιτικούς αντιπάλους, παραβιάζοντας κάθε έννοια ελευθερίας και δημοκρατίας και καταστρατηγώντας έτσι θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα. Οι άνθρωποι αυτοί αναγκάζονται να ζητήσουν πολιτικό άσυλο σε χώρες που παραδοσιακά σέβονται τα δικαιώματα του ανθρώπου και τους παρέχουν τα εχέγγυα για μια φυσιολογική ζωή σε μια ευνομούμενη κοινωνία. Μετακινούνται συνήθως κυρίως σε ευρωπαϊκές χώρες με δημοκρατική παράδοση και πρακτικές.
3. Ο πόλεμος και οι εμφύλιες συρράξεις που εξακολουθούν να μαίνονται σε πολλές χώρες του κόσμου αλλά κυρίως σε όσες γειτνιάζουν με την ευρωπαϊκή ήπειρο (π.χ. Συρία) οδηγούν ευκολότερα στην πόρτα της εξόδου ένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού. Οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης στην πατρίδα τους λόγω του πολέμου, ο φόβος και η ανασφάλεια που δημιουργεί αυτός για τη ζωή αλλά και συνακόλουθα η οικονομική κατάρρευση και οι πολιτικοκοινωνικές ανακατατάξεις προκαλούν τη μαζική αποδημία του άμαχου κυρίως πληθυσμού προς την Ελλάδα αρχικά και στη συνέχεια προς κάποια άλλη χώρα της Ευρώπης.
4. Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης που διευκολύνθηκε με το άνοιγμα των συνόρων είχε ως αποτέλεσμα τις μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών προς τη χώρα μας αλλά και άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Το γεγονός αυτό συνέπεσε με μια σειρά γεγονότων που ενίσχυσαν τις μετακινήσεις πληθυσμών. Τέτοια γεγονότα αποτέλεσαν το τέλος του ψυχρού πολέμου και η κατάρρευση αυταρχικών καθεστώτων, η απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου αλλά και της οικονομίας γενικότερα αλλά και η αλληλεξάρτηση των χωρών. Όλα τα παραπάνω σε

συνδυασμό με τις διακρατικές συμφωνίες για το άνοιγμα των συνόρων διευκόλυναν τις μετακινήσεις πληθυσμών. Επιπλέον, οι προηγμένες οικονομικά και κοινωνικά χώρες αποτέλεσαν πόλο έλξης για πληθυσμούς όχι μόνο για επαγγελματικούς λόγους αλλά και για αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης.

Μεταβατική παράγραφος

Οι τεράστιες αλλαγές που συντελούνται στην κοινωνία δε θα μπορούσαν να αφήσουν ανεπηρέαστο το σχολείο, το οποίο έχει μετατραπεί και αυτό σε πολυπολιτισμικό. Η εκπαίδευση, ως κατεξοχήν θεσμός στήριξης των ανθρώπων στις διαδικασίες κοινωνικής και πολιτισμικής τους ένταξης, καλείται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία προϋποθέσεων αποδοχής και αναγνώρισης του πλουραλισμού και της ετερότητας στη νέα κοινωνική πραγματικότητα.

Ερώτημα 2ο:

1. Η εκπαίδευση είναι ένας πολύ σημαντικός θεσμός, που πρέπει να συμβάλλει στην αρμονική συνύπαρξη και συμβίωση πληθυσμιακών ομάδων που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Η εκπαίδευση, εκτός από τον κατεξοχήν ρόλο της που είναι είναι η μετάδοση γνώσεων, είναι αναγκαίο να αποτελέσει τον φορέα διδασκαλίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ειδικότερα η διαπολιτισμική εκπαίδευση χρειάζεται να προετοιμάζει τους μαθητές ως πολίτες μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, ενισχύοντας τον αμοιβαίο σεβασμό και την αποδοχή της διαφορετικότητας, προωθώντας την ομαλή ένταξη μαθητών διαφορετικής εθνικής και πολιτισμικής προέλευσης. Με αυτό τον τρόπο θα συνεισφέρει στην ομαλή και αρμονική συμβίωση, κάτι που είναι αναγκαία και ικανή συνθήκη για την πρόοδο και την ευημερία της κοινωνίας αλλά και των μελών της.

2. Το σχολείο θα πρέπει να παρέχει εκπαίδευση εναντίον του εθνικιστικού τρόπου σκέψης, που σημαίνει εξάλειψη των εθνικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων που δηλητηριάζουν τις ψυχές των ανθρώπων και εμποδίζουν διαφορετικούς λαούς να ανοίξουν διάλογο και να επικοινωνήσουν μεταξύ τους. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι πάνω από όλα μια έκκληση για συνάντηση και διάλογο που θα σπάσει τον επαρχιωτισμό της εθνικής καταγωγής και θα ανοίξει έναν νέο δρόμο στην αλληλεγγύη με τους συνανθρώπους μας, ανεξάρτητα από την εθνική και πολιτισμική τους προέλευση.[46]

3. Το σχολείο οφείλει να καλλιεργεί την αλληλεγγύη, καθώς θεωρείται βασικός στόχος της εκπαίδευσης σε μια ανθρώπινη κοινωνία. Η έννοια της αλληλεγγύης υποδηλώνει μια έκκληση για την καλλιέργεια μιας συλλογικής συνείδησης, η οποία υπερβαίνει τα όρια των ομάδων, των φυλών και των κρατών, καθώς επίσης και μια έκκληση για παραμερισμό της κοινωνικής ανισότητας και αδικίας.[47]

4. Οι εκπαιδευτικοί, για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στον νέο σύνθετο αλλά και πολύπλοκο ρόλο τους που σχετίζεται με την ανάπτυξη πολυπολιτισμικών δεξιοτήτων, χρειάζονται επιμόρφωση, καθώς και υλική και ηθική υποστήριξη, για να μπορέσουν να αντεπεξέλθουν στο νέο περιβάλλον, όπως διαμορφώνεται σήμερα. Αρωγό σε αυτή την προσπάθεια πρέπει να έχουν την πολιτεία, η οποία

[46] Δ., Μπαλτατζής & Π., Νταβέλος *Η σημασία της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο σύγχρονο σχολείο και τα προβλήματά της***,** 12ο Διεθνές Συνέδριο, Πάτρα 19-21 Ιουνίου 2009.

[47] Δ., Μπαλτατζής & Π., Νταβέλος *Η σημασία της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο σύγχρονο σχολείο και τα προβλήματά της***,** 12ο Διεθνές Συνέδριο, Πάτρα 19-21 Ιουνίου 2009.

οφείλει να τους παρέχει όλα τα απαραίτητα μέσα και εφόδια που θα διευκολύνουν το δύσκολο αλλά σημαντικό έργο τους. Το διαπολιτισμικό σχολείο έτσι θα μπορέσει να αποτελέσει τον συνδετικό κρίκο με την κοινωνία, «τροφοδοτώντας» τη με σωστούς πολίτες, που θα μπορούν να συνυπάρχουν αρμονικά, χωρίς τις αγκυλώσεις του ρατσισμού, του εθνικισμού και της ξενοφοβίας.

Επίλογος

Η εκπαίδευση, επομένως, ως βασικός φορέας αγωγής και κοινωνικοποίησης, θα πρέπει να έχει ως βασικό στόχο την καλλιέργεια πολυπολιτισμικής συνείδησης, ώστε να συμβάλει στη δημιουργία μιας δημοκρατικής κοινωνίας, όπου τα ετερόκλητα στοιχεία θα μπορούν να συνυπάρχουν αρμονικά.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. Ενδεικτικά: Θα αντιδρούσε η πολιτεία στην αρμοδιότητα της οποίας ανήκουν τα σχολεία. Επίσης οι γονείς των παιδιών του δημοτικού σχολείου οι οποίοι δεν είναι μέλη του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων και ενδεχόμενα να μην είχαν ενημερωθεί για την απόφαση που ελήφθη ή, κι αν ακόμα είχαν ενημερωθεί, να μη συμφωνούσαν με την απόφαση. Τέλος, κοινωνικές ομάδες και φορείς που υπερασπίζονται τα δικαιώματα των μεταναστών, καθώς και γονείς και παιδιά άλλων σχολείων, απλοί πολίτες κτλ.

Β1$_2$. Το ποίημα του Τ. Λειβαδίτη[48] αποτελεί έναν ύμνο-υπενθύμιση που απευθύνεται και εντυπώνεται βαθιά στη συνείδηση κάθε ανθρώπου, για να τον αφυπνίσει και να τον θέσει προ των κοινωνικών ευθυνών του που πηγάζουν απ᾽ την έννοια «άνθρωπος». Σε αυτή τη διαδικασία συνειδητοποίησης του χρέους του απέναντι στην ανθρωπότητα το άτομο έχει να αντιμετωπίσει ποικίλους «πειρασμούς», που θα τον δελεάσουν να στραφεί στον εαυτό του, να γίνει «ιδιώτης», ξεχνώντας τον κόσμο γύρω του. Κάθε άνθρωπος αισθάνεται την ανάγκη να οραματιστεί ένα μέλλον για τη ζωή του, να τη φανταστεί όμορφη, με τον δικό του ορισμό της λέξης. Και επιθυμεί

[48] Χαρακτηριστικά του έργου του θεωρούνται: Το στοιχείο της ενόρασης, που υπήρξε μόνιμο σε όλο το ποιητικό του έργο. Λόγω της ενεργού συμμετοχής του στα κατοχικά, των παρατεταμένων εκτοπισμών του και της κατοπινής συμπαράταξής του με την ομάδα των λογοτεχνών που εξέδωσαν την *Επιθεώρηση Τέχνης*, ο ίδιος και το έργο του θεωρήθηκαν αντιπροσωπευτικά του ήθους της μεταπολεμικής λογοτεχνίας της Αριστεράς. Ο λόγος του, ακόμα και μετά το 1970, όταν το έργο του συγκεντρώθηκε σε ποιήματα ασκητικής μοναξιάς και εσχατολογικής αγωνίας, παραμένει ένας λόγος πολυφωνικού χαρακτήρα, που επέμεινε να βλέπει τη συλλογική αποτύπωση του δράματος μέσα από την προσωπική του οδύνη. Η μετάβαση από τον αδιαίρετο κόσμο των πρώτων κατοχικών και μετακατοχικών επικών ποιημάτων στον τεμαχισμένο κόσμο των τελευταίων συλλογών συνοδεύεται χαρακτηριστικά από τη θεματική αλλαγή της ρητορικής του αλλά και της ποιητικής μορφολογίας. Ο ευρύστιχος και πολλές φορές πληθωρικός λόγος, που υποστήριζε τη μυστικιστική διάθεση ενός ποιητή-οδηγού, κρατάει μεν τη μεταφυσική δομή του και τη μεταφυσική του ανύψωση, αλλά ταυτόχρονα διαφοροποιείται ως προς τον τόνο του. Εξομολογητικός, χαμηλόφωνος, ενίοτε θρηνητικός, γίνεται πυκνότερος και κλειστός ως προς τα σύμβολά του. Η μινιμαλιστική αυτή εσωστρέφεια της φωνής του Λειβαδίτη συνοδεύεται και από άλλα χαρακτηριστικά της όψιμης ποιητικής του, όπως η εντεινόμενη τάση της αφαίρεσης και των τολμηρών διασκελισμών, στοιχεία που έκαναν το έργο του να διαλέγεται μετά το 1970 με το νεότερο ποιητικό γίγνεσθαι. (Βλ. *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. Πατάκη).

Ο Τάσος Λειβαδίτης, ποιητής της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, δοκιμάστηκε σε εξορίες και φυλακίσεις, και βασανίστηκε από την ήττα των ιδεών που με αγνό πάθος υποστήριζε. Με την ποίησή του ανανέωσε τον ρομαντισμό (σταθερός πυρήνας του έργου του), εμπλουτίζοντάς τον με στοιχεία επικά και δραματικά, και ενοφθαλμίζοντας στο κορμό του υπερρεαλιστικούς τρόπους και στοιχεία παραλόγου. Όλα τούτα, που συνυφαίνονται με υπαρξιακές εναγώνιες αναζητήσεις και υπερβατικές παραμέτρους, ενοποιούνται σε είδος μεικτό αλλά νόμιμο. Συγκέρασε το φανταστικό και το μαγικό με το ρεαλιστικό σε έναν προσωπικό μαγικό ρεαλισμό. «Έχουμε να κάνουμε με έναν αυθεντικό, έναν μεγάλο ρομαντικό» έγραψε ο ομότεχνός του Τίτος Πατρίκιος. (Βλ. *Τάσος Λειβαδίτης, Εργογραφία-Ανθολογία-Απαγγελία*)

διακαώς να δώσει υπόσταση στα όνειρά του. Ο ποιητής[49] όμως με ρεαλισμό επισημαίνει ότι όσο εμείς ασχολούμαστε με τον εαυτό μας και την εξέλιξή του, οι άνθρωποι γύρω μας υφίστανται τις συνέπειες πολεμικών συγκρούσεων («αύριο οι άνθρωποι θα χάνουνται στη νύχτα του πολέμου … θα γίνουν στάχτη κάτω απ᾽ τις οβίδες»), βρίσκονται στο επίκεντρο πολιτικών επιλογών και αποφάσεων που ορίζουν τη μοίρα τους και χωρίς οίκτο γκρεμίζουν τα όνειρά τους, καταστρέφουν τις ζωές τους, ισοπεδώνουν το παρόν και το μέλλον τους. Πώς είναι δυνατόν λοιπόν να σχεδιάζουμε το δικό μας αύριο ευτυχισμένο και ανθηρό κλείνοντας τα μάτια απέναντι στους συνανθρώπους μας που αδυνατούν να νιώσουν ασφαλείς μέσα στον κόσμο μας; Το ίδιο απόλυτος είναι ο ποιητής κι απέναντι στον πειρασμό μιας ήρεμης, ειρηνικής οικογενειακής ζωής («…μπορεί να χρειαστεί ν᾽ αφίσεις … στο σπιτικό κατώφλι…»). Τα αγαπημένα πρόσωπα[50] είναι για όλους μας πηγή σιγουριάς, εμπιστοσύνης, αγάπης. Είναι εξαιρετικά σκληρό να απομακρυνθούμε από αυτά και να ανοιχτούμε προς έναν κόσμο σκληρό κι επικίνδυνο. Ο δρόμος του αγώνα της δράσης, του καθήκοντος είναι δύσκολος και κάποιες φορές χωρίς επιστροφή. Η νοσταλγία για την οικογενειακή ευτυχία και τα αγαπημένα πρόσωπα («μα εσύ και μες στη φυλακή[51] θα θυμάσαι πάντοτε την άνοιξη, τη μάνα σου και τον κόσμο») είναι αναπόφευκτη και αποτελεί τη μεγαλύτερη συναισθηματική δυσκολία για έναν άνθρωπο να θέσει τα αγαπημένα του πρόσωπα σε δεύτερη μοίρα και να ζήσει μακριά από την αγάπη τους, μέσα στη μοναξιά, τον φόβο και την αμφιβολία αν θα τα ξανασυναντήσει. Και είναι ίσως ο πιο μεγάλος «πειρασμός» για καθέναν η θαλπωρή μιας ζωής απλής και ήσυχης, επικεντρωμένης γύρω από την ευτυχία και την προστασία της οικογένειας και τις υποχρεώσεις που απορρέουν απ᾽ αυτήν.

Στον αντίποδα των «πειρασμών» ο ποιητής δεν παύει να τονίζει και να αναδεικνύει την έννοια του χρέους και του καθήκοντος απέναντι στην κοινωνία και την ανθρωπότητα. Υποχρέωση αντίδρασης απέναντι στην αδικία, αντίστασης έντονης και ενεργητικής. Προτρέπει σε δράση χωρίς δισταγμό και υποχώρηση, χωρίς φόβο απέναντι σε κάθε απειλή. Ο συνειδητός πολίτης δε μένει αμέτοχος, δεν κλείνεται στον εαυτό του και τη ζωή του. Τα κοινωνικά προβλήματα τον αφορούν και δε δειλιάζει να ριχτεί σε κάθε μάχη, να διεκδικήσει ένα καλύτερο αύριο για όλους τους συνανθρώπους του. Καταλαβαίνει ότι μόνο έτσι μπορεί να ελπίζει και στη δική του ατομική ευτυχία. Συνειδητοποιεί ότι η μοίρα η δικιά του είναι συνδεδεμένη με τη μοίρα του διπλανού του. Έχοντας αυτή τη στάση ζωής, ο άνθρωπος δε θα πρέπει να

---

[49] Η ποίηση του Τ. Λειβαδίτη χαρακτηρίζεται από μια απαράμιλλη αυθεντικότητα. Εκφράζει τον εσωτερικό του κόσμο, την αισιοδοξία και την απαισιοδοξία, τις υπαρξιακές του αγωνίες. (*Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Γ΄ Γενικού Λυκείου, Βιβλίο Καθηγητή)

[50] Ο Τάσος Λειβαδίτης εξαίρει το νόημα της θυσίας που απαιτείται, όταν μπορεί να χρειαστεί ν᾽ αφήσεις τη μάνα σου, την αγαπημένη/ ή το παιδί σου. Και βέβαια ο ποιητής συνιστά στον αγωνιστή την αποφυγή δισταγμού, δειλίας και φόβου (Δε θα διστάσεις… Μπροστά σε τίποτα δε θα δειλιάσεις κι ούτε θα φοβηθείς). (Γιόλα Αργυροπούλου – Παπαδοπούλου, Palmografos.gr).

[51] Για τον «ελεύθερο άνθρωπο», γι᾽ αυτόν που «αγωνίζεται για την ειρήνη και για το δίκιο», ο εγκλεισμός στη φυλακή δε συνδέεται με τον πόνο, αλλά με τη χαρά· δε σχετίζεται με το σκοτάδι του χειμώνα, αλλά με το φως της άνοιξης, με την αγάπη της μάνας, με την ομορφιά του κόσμου (μα εσύ και μες στη φυλακή θα θυμάσαι πάντοτε την άνοιξη/ τη μάνα σου και τον κόσμο). Ο έγκλειστος δεν περιορίζεται από τον περιορισμένο χώρο του κελιού· αντίθετα, συνεχίζει μέσα σ᾽ αυτόν τον χώρο, που του μοιάζει απέραντος, την πορεία του στη γη (Εσύ και μες απ᾽ το τετραγωνικό μέτρο του κελιού σου/ θα συνεχίζεις τον δρόμο σου πάνω στη γη). Κι έξαφνα αυτό το τετραγωνικό μέτρο του κελιού αποκτά εξωπραγματικές ιδιότητες, κι ο έγκλειστός του δυνάμεις υπερφυσικές, εξωανθρώπινες (Εσύ, κι ας βλέπεις να περνάν τα χρόνια σου και ν᾽ ασπρίζουν/ τα μαλλιά σου/ δε θα γερνάς. Εσύ και μες στη φυλακή κάθε πρωί θα ξημερώνεσαι πιο/ νέος/ αφού όλο και νέοι αγώνες θ᾽ αρχίζουνε στον κόσμο/ αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος). (Γιόλα Αργυροπούλου – Παπαδοπούλου, Palmografos.gr).

Για την ένταξή του στο ΕΑΜ και τις πολιτικές του ιδέες ο Τ. Λειβαδίτης εξορίζεται, από το 1948 έως το 1952, στη Μακρόνησο, στο Μούδρο και τον Άη-Στράτη, με συνεξόριστους τον Κατράκη, τον Ρίτσο, τον Δεσποτόπουλο, τον Αλεξάνδρου, τον Κουλουφάκο, τον Πατρίκιο κ.ά. Θητεύει στην «ποίηση του στρατοπέδου». Είναι, μάλιστα, από τους βασικούς εκπροσώπους της (Βλ. Σ. Ιλίνσκαγια, *Η μοίρα μιας γενιάς,* εκδ. Κέδρος)

σταματάει απέναντι ακόμα και στον θάνατο[52] («Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος θα πρέπει να μπορείς να πεθάνεις ένα οποιοδήποτε πρωινό»). Ο μεγαλύτερος φόβος της ψυχής μας οφείλει να καταστέλλεται, να υποχωρεί, να νικιέται. Κι αυτό είναι το μεγαλύτερο άλμα προς την κοινωνική συνειδητότητα, ένα άλμα έξω από την ίδια την ύπαρξή μας και το βασικό ένστικτο της επιβίωσης. Γιατί ο φόβος του θανάτου σίγουρα θα σταματούσε οποιονδήποτε αγώνα και θα οδηγούσε σε άτακτη υποχώρηση. Κι αυτός όμως πρέπει να καταπνιγεί μέσα μας. Πρέπει να αισθανόμαστε έτοιμοι και γι᾽ αυτήν ακόμα την υπέρτατη θυσία. Γιατί, αν ονειρευόμαστε να ζούμε σε έναν αληθινά ανθρώπινο κόσμο, οφείλουμε να αρνηθούμε την ύπαρξή μας μέσα σε έναν άδικο και ταραγμένο κόσμο. Οφείλουμε να την υποτάξουμε στον υπέρτατο αγώνα, να θέσουμε το ανθρώπινο καθήκον μας πάνω απ᾽ όλα.

Β1$_3$. Ενδεικτικά: Επιθυμούν να θυμίσουν την καταγωγή των κατοίκων της πόλης τους, οι οποίοι στην πλειοψηφία τους είναι γόνοι προσφύγων (1922), κυρίως από τον Πόντο και τον Καύκασο. Με τον τρόπο αυτό θέλουν να τους ευαισθητοποιήσουν προκειμένου να καμφθούν οι αντιδράσεις τους και να επιτρέψουν στα παιδιά των προσφύγων να ενταχθούν στα σχολεία. Πιστεύουν πως με την υπόμνηση αυτή οι γονείς και κηδεμόνες των σχολείων που αρνούνται να υποδεχτούν τα παιδιά των προσφύγων θα αντιμετωπίσουν τα προσφυγόπουλα με ενσυναίσθηση προκειμένου να δείξουν ανθρώπινο πρόσωπο στους «φτωχούς και καταφρονεμένους αυτής της κοινωνίας».

Β2$_1$. Στην πρώτη παράγραφο («Οι κοσμογονικές αλλαγές … πολυπολιτισμικά χαρακτηριστικά») του κείμενου της η αρθρογράφος χρησιμοποιεί ως τεκμήριο ένα επικαιρικό γεγονός («Αυτές οι εξελίξεις … οικονομικών μεταναστών») και συγκεκριμένα ότι η Ελλάδα έχει μεταβληθεί σε χώρα υποδοχής οικονομικών μεταναστών, προκειμένου να στηρίξει τη θέση της ότι οι κοσμογονικές αλλαγές που συντελούνται στην εποχή μας αφορούν εδώ και λίγα χρόνια και τη χώρα μας. Στην τρίτη παράγραφο («Είναι σαφές … των πολυπολιτισμικών κοινωνιών») χρησιμοποιεί ως τεκμήριο μια εμπειρική αλήθεια για να στηρίξει τη θέση της ότι τα θεμέλια του οράματος μιας ανοιχτής κοινωνίας μπαίνουν στο σχολείο. Τέλος, στην έκτη παράγραφο («Η διαπολιτισμική εκπαίδευση … των άλλων πολιτισμών») χρησιμοποιεί ως τεκμήριο παραδείγματα προκειμένου να υποστηρίξει τη θέση της ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση πρέπει να εναντιώνεται σε κάθε είδους διάκριση.

Β2$_2$. α) Το ύφος του κειμένου είναι τυπικό ή επίσημο.

---

[52] Στην τελευταία στροφή, όπου αναμφισβήτητα κορυφώνεται το κάλλος, τόσο από την αισθητική όσο κι από την νοηματική πλευρά του ποιήματος, κυριαρχεί το μοτίβο του θανάτου, ο οποίος «οποιοδήποτε πρωινό» μπορεί να βρει οποιονδήποτε αγωνίζεται για την ειρήνη και το δίκιο (Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος/ θα πρέπει να μπορείς να πεθάνεις ένα οποιοδήποτε πρωινό/ Αποβραδίς στην απομόνωση θα γράψεις ένα μεγάλο τρυφερό/ γράμμα στη μάνα σου/ θα γράψεις στον τοίχο την ημερομηνία, τ᾽ αρχικά του/ ονόματός σου και μια λέξη: Ειρήνη). Εδώ, ο Λειβαδίτης επανέρχεται στο μοτίβο της μάνας, αλλά κυρίως στο μοτίβο της Ειρήνης, την αναζήτηση της οποίας συνδέει με ολόκληρη τη ζωή (Ειρήνη/ σα να ᾽γραφες όλη την ιστορία της ζωής σου). Και βέβαια ο λόγος κορυφώνεται με την έξαρση της χαράς την ώρα του θανάτου, της χαράς που αισθάνεται ο αληθινός αγωνιστής, όταν κατά τη στιγμή του θανάτου του –αντί της ομοβροντίας των όπλων– ακούει τα τραγούδια των απλών ανθρώπων που πολεμάνε για την ειρήνη (Να μπορείς, απάνω απ᾽ την ομοβροντία που σε σκοτώνει/ εσύ ν᾽ ακούς τα εκατομμύρια των απλών ανθρώπων που/ τραγουδώντας πολεμάνε για την ειρήνη). Για μια τρίτη και τελευταία φορά αναφέρεται ο ποιητής στην ειρήνη, στο μέγιστο αυτό αγαθό για το οποίο ο καθένας, «αν θέλει να λέγεται άνθρωπος», οφείλει να αγωνίζεται… (Γιόλα Αργυροπούλου – Παπαδοπούλου, Palmografos.gr)

β) i. Κυριαρχεί η υποτακτική σύνδεση με μεγάλες περιόδους («Η γλωσσική και πολιτισμική πολυμορφία … από κάποιον άλλο»). Η υποτακτική σύνδεση χρησιμοποιείται για να εκφράσει η συγγραφέας πιο σύνθετες σκέψεις. Με την υποτακτική σύνδεση ο λόγος γίνεται πυκνός, το ύφος του κειμένου πιο περίπλοκο, σύνθετο, τυπικό και επίσημο, καθώς αναδεικνύονται οι νοηματικές σχέσεις μεταξύ των προτάσεων, προσδίδεται πειστικότητα στις απόψεις της συγγραφέα, ενώ παράλληλα καταδεικνύεται η ικανότητά της να χειρίζεται τον λόγο. Η υποτακτική σύνδεση είναι πιο κατάλληλη για να εκφράσει σύνθετες λογικές συσχετίσεις και ο λόγος είναι πιο οργανωμένος και επεξεργασμένος, δείγμα υψηλού πνευματικού επιπέδου. **ii.** Κυριαρχεί η παθητική σύνταξη («συντελούνται», «μεταβλήθηκε», «να αποφευχθούν») και το γ΄ ρηματικό πρόσωπο. Με την παθητική σύνταξη τονίζεται η ενέργεια του ρήματος, ενώ αποκρύπτεται το υποκείμενο (δηλώνεται έμμεσα με το ποιητικό αίτιο). Το ύφος καθίσταται απρόσωπο και αποστασιοποιημένο. **iii.** Κυριαρχεί η κυριολεκτική χρήση της γλώσσας («Ο σεβασμός … και της ξενοφοβίας»), η οποία χρησιμοποιείται όταν οι λέξεις έχουν την αρχική τους σημασία, την κυριολεκτική. Ο λόγος χαρακτηρίζεται από ακρίβεια και σαφήνεια. Σκοπός της αρθρογράφου είναι κυρίως η πληροφόρηση, η ενημέρωση.

Β2$_3$. α) πραγματοποιούνται, ενότητας, να γίνουν, καταλαβαίνουν/ αντιλαμβάνονται, βάσεις.
β) παλιά, παρακμή, να αποδυναμωθεί, ζημιώνονται, να αποθαρρύνονται.

Β3. Στο ποίημα κυριαρχεί το β΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο («δεν θα πάψεις», «Θ' απαρνηθείς», «να κοιτάς»). Αποτελεί αποστροφή εις εαυτόν αλλά και αποστροφή προς τον αναγνώστη. Με το «εσύ» το ποιητικό υποκείμενο παροτρύνει και συμβουλεύει τι θα πρέπει να κάνουμε αν θέλουμε να λεγόμαστε άνθρωποι. Υπενθυμίζει το χρέος μας, του οποίου η πραγματοποίηση είναι προϊόν ελεύθερης βούλησης. Δηλώνει αμεσότητα, ζωντάνια και ο λόγος αποκτά θεατρικότητα. Προσδίδει δραματικότητα στον λόγο, καθώς και παραινετικό και διδακτικό χαρακτήρα («Μα εσύ πρέπει να τ' αποχαιρετήσεις όλ' αυτά και να ξεκινήσεις»). Θέλει να παροτρύνει τον άνθρωπο σε έναν διαρκή, καθημερινό αγώνα υπεράσπισης της ειρήνης, με προσωπικές θυσίες και αγώνες. Με γνώμονα το κοινό καλό, με αυταπάρνηση και ετοιμότητα ο άνθρωπος πρέπει να υπερασπιστεί τον συνάνθρωπο. Κι όλα αυτά θα πρέπει να γίνουν στάση ζωής, γιατί είναι προσωπική ευθύνη του κάθε ανθρώπου η προάσπιση των αξιών και των ιδανικών.

11ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ

Α. Σε ένα άρθρο που διάβασα με τίτλο «Το δημοκρατικό σχολείο ανάχωμα στον ρατσισμό» ο αρθρογράφος αναφερόταν στα φαινόμενα βίας και ρατσισμού λόγω της κρίσης, της φτώχειας και των άλλων αντικοινωνικών φαινομένων. Τόνιζε ότι η επικράτηση των φαινομένων αυτών αποδυναμώνει τις αξίες και προκαλεί σύγχυση σε όλους τους τομείς της ζωής. Έτσι, η κοινωνία οδηγείται σε αποσύνθεση λόγω ενός φαύλου κύκλου βίας.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («Στην ελληνική κοινωνία έφτασε η ώρα να μιλήσουμε ανοιχτά για τη βία, την επιθετικότητα, την ξενοφοβία, τον ρατσισμό. Κι αυτό γιατί ως κοινωνικά φαινόμενα δεν αποτελούν μεμονωμένα περιστατικά»), **β) ΣΩΣΤΟ** («Ένα εκπαιδευτικό σύστημα … την ετερότητα»), **γ) ΣΩΣΤΟ** («Η εμπέδωση των αξιών της δημοκρατίας … δημοκρατικού σχολείου…»), **δ) ΣΩΣΤΟ** («…δημοκρατικού σχολείου που θα παλέψει τόσο για την άμβλυνση των ανισοτήτων όσο και για τη θωράκιση της κοινωνίας απέναντι στη φασιστική βία, τη βαρβαρότητα, τον ρατσισμό»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Όσο αναγκαίος είναι ο ρόλος … κριτήριο και ένστικτο των νέων ανθρώπων»).

Β2. α) Δομή: Θεματική περίοδος («Στην ελληνική κοινωνία ... τον ρατσισμό»), **λεπτομέρειες-σχόλια** («Κι αυτό γιατί ... ανισότητα»), **κατακλείδα** δεν υπάρχει.
Τρόπος ανάπτυξης: Ένας τρόπος με τον οποίο αναπτύσσεται η πρώτη παράγραφος είναι η μέθοδος της αιτιολόγησης. Ειδικότερα στη θεματική περίοδο («Στην ελληνική κοινωνία … τον ρατσισμό») ο αρθρογράφος αναφέρεται στην ανάγκη να μιλήσουμε ανοιχτά για τα προβλήματα της βίας, της επιθετικότητας, της ξενοφοβίας και του ρατσισμού, ενώ στη συνέχεια επισημαίνει γιατί πρέπει να συμβεί αυτό («Κι αυτό γιατί…»). Ο συγκεκριμένος τρόπος ανάπτυξης επιβεβαιώνεται με τη χρήση της διαρθρωτικής λέξης «γιατί».

β) Ο αρθρογράφος με τη χρήση γ΄ ενικού ρηματικού προσώπου («ενδημούν», «θα αναπτύσσονται», «αποδυναμώνονται», «αποτελεί») προσδίδει αμεροληψία, ουδετερότητα, καθώς πρόθεσή του είναι να αποστασιοποιηθεί από τα πράγματα/ καταστάσεις και να τα προσεγγίσει στις πραγματικές τους διαστάσεις, Έτσι, καθίσταται αντικειμενικός παρατηρητής. Καθιστά το μήνυμα γενικό και το ύφος απρόσωπο και ουδέτερο. Ο λόγος αποκτά εγκυρότητα. Ο αρθρογράφος θέλει να παρουσιάσει τις απόψεις που καταγράφει ως γενικά αποδεκτές και αντικειμενικά αποτιμημένες (ο ρόλος της εκπαίδευσης στην αντιμετώπιση φαινομένων βίας, μίσους, ρατσισμού). Με τη χρήση γ΄ ενικού προσώπου αυξάνει την πληροφορικότητα και την αντικειμενικότητα ενός επιχειρηματολογικού κειμένου.

Β3. α) Ο τίτλος του ποιήματος είναι ειρωνικός. Η αναφορά περί ανισότητος είναι ο τίτλος του βιβλίου που εξέδωσε το 1853 ο Γάλλος διπλωμάτης Άρθουρ Ιωσήφ Γκομπινό, για να υποστηρίξει την ανωτερότητα της αρίας φυλής. Το βιβλίο του υπήρξε ανασκευασμένο και εξελιγμένο ευαγγέλιο των χιτλερικών. Αυτός είναι ο λόγος που ο Νίκος Εγγονόπουλος χρησιμοποιεί ως τίτλο ενός αντιρατσιστικού ποιήματος τον τίτλο του Γκομπινό, με προμετωπίδα «ξεχνιέται ο Αδόλφος Χίτλερ;». Ο υπότιτλος είναι διατυπωμένος με ρητορική ερώτηση, που προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα, ενώ, παράλληλα, θέλει να αφυπνίσει και να

προβληματίσει, υπενθυμίζοντας ένα πρόσωπο που σημάδεψε την παγκόσμια ιστορία και έβαψε με το αίμα χιλιάδων αθώων τις σελίδες της. Ουσιαστικά τονίζει ότι δεν πρέπει να ξεχαστεί ο άνθρωπος που αιματοκύλησε την ανθρωπότητα.

β) Απόλυτη ελευθερία στο λεξιλόγιο (λιτά εκφραστικά μέσα: απλό λεξιλόγιο, απουσία επιθέτων και «διακοσμητικών λέξεων») και στη στιχουργική (ελεύθερος στίχος). Απουσία σημείων στίξης. Αυτόματη γραφή (συνειρμοί, μια σκέψη του καταγράφεται στο χαρτί). Συμβολισμοί.

Γ. Το ποίημα του Εγγονόπουλου αφορμάται από ένα κοινωνικό και πολιτικό φαινόμενο, πολυδιάστατο, παγκόσμιο και, όπως αποδεικνύεται διαρκώς, ανατριχιαστικά διαχρονικό. Πρόκειται για τον ρατσισμό, τη μισαλλοδοξία, την εχθρική αντιμετώπιση του «άλλου», του ανθρώπου που φέρει διαφορετική φυλετική, εθνική, θρησκευτική ταυτότητα. Η Ευρώπη, αλλά και ο κόσμος ολόκληρος, βίωσε στον μέγιστο βαθμό τις ολέθριες συνέπειες του ρατσισμού, ο οποίος αποτέλεσε την ιδεολογική βάση του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, φαίνεται όμως ότι δεν έγινε δυνατό αυτή η καθοριστική ιστορική εμπειρία να τον εξαλείψει. Κι αυτό είναι πραγματικά άξιο να εγείρει έντονους προβληματισμούς. Στον μεταπολεμικό κόσμο, που γνωρίζει πλέον πού οδηγεί το μίσος ανάμεσα στους λαούς, παραμένουν βαθιά ριζωμένες παρόμοιες αντιλήψεις και πρακτικές. Δεν είναι καθόλου σπάνια τα εγκλήματα ρατσιστικού μίσους που βλέπουν το φως της δημοσιότητας, ενώ μοιάζει δίχως τέλος ο διαχωρισμός και η σύγκρουση ανάμεσα στη Δύση και τη μουσουλμανική Ανατολή. Δε φαίνεται να είναι δύσκολο για τους ηγέτες εκατέρωθεν να εγείρουν τον φανατισμό στους λαούς τους, καταδεικνύοντας ως εχθρό το λευκό ή το μελαμψό, τον χριστιανό ή τον μουσουλμάνο. Ταυτόχρονα, η οικονομική και κοινωνική κρίση που ταλανίζει την Ευρώπη κι όχι μόνο την τελευταία, κυρίως, δεκαετία αποτέλεσε την αφορμή και τη βάση για να αναδυθούν και να αποτελέσουν υπολογίσιμες πολιτικές δυνάμεις ακροδεξιά, φονταμενταλιστικά και ακραία εθνικιστικά μορφώματα. Κι εδώ ο ιστορικός παραλληλισμός είναι τρομακτικά αναπόφευκτος. Η ρητορική του Χίτλερ και η ανάδειξή του –με εκλογές, ας μην το ξεχνάμε– στην εξουσία, σαφώς στηρίχτηκε στα έντονα οικονομικά προβλήματα της Γερμανίας στη δεκαετία του 1930. Μόνο που τότε ο γερμανικός λαός δεν είχε την εμπειρία που σήμερα έχει ο κόσμος, αυτή ενός πολέμου όπως ο Β΄ Παγκόσμιος. Είναι πάντως βέβαιο ότι σε κάθε εποχή ο άνθρωπος που καταρρακώνεται οικονομικά, που βλέπει το βιοτικό του επίπεδο να καταποντίζεται, που εξαθλιώνεται ψυχικά είναι εύκολος στόχος των ακραίων ομάδων. Διότι ψάχνει κάποιον ένοχο για την καταστροφή του και συνάμα ακούει με λαχτάρα κάθε υπόσχεση για βελτίωση της ζωής του. Και ποιος είναι εύκολο να στοχοποιηθεί από τον άλλο, τον ξένο, τον διαφορετικό; Ο ρατσισμός μοιάζει λοιπόν μια ιδεολογία ιδιαίτερα κραταιά και ικανή να αναπροσαρμοστεί στο πέρασμα του χρόνου. Κι αυτό γιατί διαθέτει δύο δυνατά ερείσματα: την έλλειψη παιδείας και την άγνοια. Αυτά εκμεταλλεύεται, αυτά προσπαθεί να επιβάλλει και μέσα από την ανατροπή τους μόνο θα νικηθεί.

Η παιδεία είναι το βασικό μέσο μέσα από το οποίο ο άνθρωπος αποκτά τις αξίες, τις αντιλήψεις, τις νοοτροπίες, με τις οποίες αντιμετωπίζει τον εαυτό του και τον κόσμο. Όχι μόνο η εκπαίδευση αλλά και η οικογένεια και τα ΜΜΕ είναι φορείς της. Και όταν οι νέοι, οι μελλοντικοί πολίτες δε γαλουχούνται από νωρίς με τις αρχές και τις αξίες της ισότητας, της αλληλεγγύης, της αγάπης και του σεβασμού προς κάθε συνάνθρωπο με τις ιδέες που κληροδότησε ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός και οι

επαναστάσεις που αυτός γέννησε, τότε είναι πρόσφορο το έδαφος για τα ακραία «ζιζάνια». Αλλά και η αποσπασματική και στείρα προσπάθεια μετάδοσης των ιστορικών γνώσεων είναι εξίσου επικίνδυνη, καθώς οι μαθητές δεν κατανοούν τα ιστορικά γεγονότα, επειδή εθίζονται στη στείρα αποστήθιση. Οι αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η σημασία τους, οι βάσεις και οι αξίες του ανθρωπισμού εξοβελίζονται εντελώς από τα εκπαιδευτικά προγράμματα, στριμώχνονται σε διεκπεραιωτικές δράσεις στα πλαίσια κάποιας παγκόσμιας ημέρας. Καθόλου τυχαίο, λοιπόν, δεν είναι ότι οι σύγχρονες εθνικιστικές ομάδες στελεχώνονται κυρίως με νέους ανθρώπους. Έρχονται να καλύψουν με τη ρητορική του μίσους που ασκούν το κενό που η έλλειψη ανθρωπιστικής παιδείας αφήνει στην ψυχή και το μυαλό των νέων. Αυτοί οι νέοι είναι που θα συνεχίσουν να ζουν και μελλοντικά μέσα στην άγνοια και τον φόβο για τον άλλο, τον διαφορετικό. Θα διαιωνίσουν την περιρρέουσα κοινωνική νοοτροπία που θεωρεί επικίνδυνο οτιδήποτε δε γνωρίζει, οτιδήποτε είναι αλλιώτικο από τη δική της νόρμα. Που στοχοποιεί και δείχνει τους ξένους, τους μετανάστες, τους πρόσφυγες, τους αλλόθρησκους λαούς. Κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί ότι αυτό το πέπλο της επικίνδυνης άγνοιας απλώνεται ακόμα πάνω από τις κατά τ᾽ άλλα πολιτισμένες κι εξελιγμένες κοινωνίες μας. Οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν βαθιά ριζωμένες αυτές τις αντιλήψεις και δε φαίνεται να είναι διατεθειμένοι να τις αποποιηθούν, μπαίνοντας στη διαδικασία να επαναπροσδιορίσουν την οπτική τους, να ενημερωθούν και να γνωρίσουν τους άλλους ανθρώπους, την ιστορία τους, τις καταβολές τους. Μόνο έτσι θα πάψουν να νιώθουν φόβο και επιφύλαξη απέναντι στο διαφορετικό, μόνο έτσι θα συνειδητοποιήσουν ότι όλα τα ανθρώπινα όντα έχουν κοινή μοίρα και κοινές αγωνίες για τη ζωή τους.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος

Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.
Γλωσσικές επιλογές – ύφος
• Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής- παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: «Το σχολείο καταπολεμά τον ρατσισμό»

Πρόλογος (Επικαιρική αφόρμηση)
Το σύγχρονο σχολείο, με δεδομένο μάλιστα πως είναι πολυπολιτισμικό, επιβάλλεται να καλλιεργεί και να εμπεδώνει αξίες όπως η δημοκρατία, η ελευθερία συνείδησης, η ανεξαρτησία της σκέψης και η ανοχή στη διαφορετικότητα, προκειμένου να συμβάλλει στην καταπολέμηση νοσηρών φαινομένων, όπως είναι ο ρατσισμός.

Ερώτημα 1ο:

1. Με τις αξίες της δημοκρατίας, της ελευθερίας της συνείδησης, της ανεξαρτησίας της σκέψης και της ανοχής στη διαφορετικότητα το σχολείο θα μπορέσει να διαμορφώσει ολοκληρωμένες και όχι μονοδιάστατες προσωπικότητες· πολίτες ανοιχτόμυαλους, που αντιλαμβάνονται τον άνθρωπο στη σωστή του διάσταση, ως αξία, που δεν παρασύρονται από εθνικιστικά και ρατσιστικά παραληρήματα, τα οποία δηλητηριάζουν τις ψυχές των ανθρώπων και δυσχεραίνουν την επαφή και την επικοινωνία μεταξύ τους.
2. Οι αξίες αυτές θα διαμορφώσουν σωστούς αυριανούς πολίτες, που θα είναι έτοιμοι να αποδεχτούν και να συνυπάρξουν με ανθρώπους διαφορετικού χρώματος, θρησκείας, κουλτούρας, φυλής, θα σέβονται και θα αναγνωρίζουν τα δικαιώματά τους, θα συνεργάζονται αρμονικά για την ατομική και κοινωνική πρόοδο, παραμερίζοντας τις όποιες επουσιώδεις διαφορές τους και συμβιώνοντας αρμονικά μέσα σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία.

Ερώτημα 2ο:

1. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν περιορίζεται μόνο στην απόκτηση γνώσεων σχετικά με τους άλλους πολιτισμούς, αλλά επεκτείνεται και στη διερεύνηση των παραγόντων που δημιουργούν και διατηρούν τις προκαταλήψεις. Ο χώρος του σχολείου γενικότερα αλλά και της τάξης ειδικότερα αποτελεί το αναγκαίο πλαίσιο της αναγνώρισης και του σεβασμού της διαφορετικότητας, της εξασφάλισης ίσων ευκαιριών, της σχολικής ένταξης και της πραγματοποίησης των προσωπικών στόχων, που θα επιτρέψει στους αυριανούς πολίτες με τις όποιες πολιτισμικές διαφορές να ενταχθούν ομαλά στην ελληνική πραγματικότητα και κοινωνία.
2. Το σχολείο πρέπει να συμβάλλει στην ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας, με την οποία ο νέος θα μάθει να κρίνει, να συγκρίνει και ύστερα να επιλέγει. Με αυτό τον τρόπο δε θα υιοθετεί άκριτα ακραίες αντιλήψεις, που δηλητηριάζουν την ψυχή του και δεν του επιτρέπουν να συνυπάρχει αρμονικά με τους συνανθρώπους του.
3. Το σχολείο διευρύνει τους πνευματικούς ορίζοντες των νέων. Μέσα από τη γνώση επιτυγχάνεται η επαφή με άλλους λαούς, με συνέπεια να καταρρίπτονται ακραίες αντιλήψεις (εθνικισμός, ρατσισμός), που διαταράσσουν τις σχέσεις των ανθρώπων και εμποδίζουν την αρμονική κοινωνική συμβίωση.
4. Το μάθημα της Ιστορίας θα πρέπει να αναθεωρηθεί, ώστε να προσαρμοστεί στη νέα κοινωνική πραγματικότητα. Στόχος δεν πρέπει να είναι η κατασκευή εθνικών ταυτοτήτων αλλά η όσο το δυνατόν αντικειμενικότερη παρουσίαση των γεγονότων, χωρίς εθνικιστικές αναφορές που εξυπηρετούν άλλες σκοπιμότητες.
5. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση συμβάλλει στην καταπολέμηση των προκαταλήψεων, του φανατισμού και του ρατσισμού. Προωθεί την αξία της αρμονικής συμβίωσης των ανθρώπων μέσα στην κοινωνία με επίκεντρο την ανεκτικότητα, την αλληλεγγύη και τον αλληλοσεβασμό. Καλλιεργεί, επομένως, ανθρωπιστικά ιδανικά, όπως η αποδοχή, η ανεκτικότητα, η διαφορετικότητα και η επικοινωνία, που είναι απαλλαγμένη από δογματισμό και στερεότυπες αντιλήψεις.
6. Επιπλέον η διαπολιτισμική εκπαίδευση δημιουργεί την ανάγκη για ειρηνική συνύπαρξη ανθρώπων και λαών, καθώς και την ανάληψη κοινής δράσης για την αντιμετώπιση των πανανθρώπινων θεμάτων-προβλημάτων (υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ειρήνη, δημοκρατία κ.ά.).

7. Ο εκπαιδευτικός έχει χρέος να διαμορφώσει τους αυριανούς πολίτες, που δε θα είναι φορείς στερεότυπων και ρατσιστικών αντιλήψεων. Αυτό θα το πετύχει αν έχει δημοκρατική στάση μέσα στην τάξη, αν μπορεί να διαχειρίζεται με τον σωστό τρόπο τα θέματα της διαφορετικότητας και τα προβλήματα που τυχόν προκύπτουν από τη συνύπαρξη και την αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών που προέρχονται από διαφορετικές εθνοπολιτισμικές ομάδες.

Επίλογος
Ο ρόλος του σχολείου θεωρείται καθοριστικός για τη διαμόρφωση μιας κοινωνίας στην οποία οι άνθρωποι θα μπορούν να συνυπάρχουν αρμονικά.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Ο ποιητής θεωρεί αδιανόητο να υπάρχουν διακρίσεις μεταξύ των ανθρώπων. Η μοίρα των ανθρώπινων πολιτισμών δεν καθορίζεται από τη φυλετική τους σύνθεση. Η ανθρώπινη ζωή είναι εφήμερη και δεν επιτρέπει τον παραλογισμό, τη βία, τον ρατσισμό και την καταστροφή. Η ρίζα των ανθρώπων είναι κοινή, κοινή είναι επίσης η θνητότητα και το τέλος τους («τερατώδες κοινό γνώρισμα τ᾽ ανθρώπου»), ανεξάρτητα από το ποια θεωρία για τη γέννηση και την καταγωγή τους υιοθετούν. Το σημαντικό είναι ποια στάση ζωής θα υιοθετήσει ο άνθρωπος από τη στιγμή που θα γεννηθεί μέχρι να έρθει το τέλος.

Β1$_2$. Ο ποιητής (με τον εσωτερικό του μονόλογο) εκφράζει τον προβληματισμό του και απευθύνεται με τόνο ειρωνικό, πίκρα και κριτική διάθεση στους «γνωστούς άγνωστους» που διακρίνουν τους ανθρώπους σε ανώτερους και κατώτερους, διακατέχονται από μίσος γι᾽ αυτούς που έχουν διαφορετικό χρώμα ή θρησκεία και προέρχονται από διαφορετική φυλή.

Β2$_1$. Στην έκτη («Ένα εκπαιδευτικό σύστημα … για πολλά χρόνια ακαλλιέργητα») και έβδομη («Η εκπαίδευση … να καλλιεργήσει») παράγραφο ο συντάκτης επιστρατεύει ως τρόπο πειθούς την επίκληση στη λογική. Τα μέσα πειθούς που αξιοποιεί είναι τα επιχειρήματα και τα τεκμήρια. Ειδικότερα, στην έκτη παράγραφο του κειμένου γίνεται χρήση επιχειρήματος («Ένα εκπαιδευτικό σύστημα ... την ετερότητα»), ενώ στην έβδομη («Η εκπαίδευση ... να καλλιεργήσει») γίνεται χρήση τεκμηρίων (αλήθειες).

Β2$_2$. α) τυχερής, ακούσια, προαιρετικός, ασήμαντος, αμβλύνουν.
β)

Λέξεις	Νέες Σύνθετες Λέξεις
παιδαγωγικό	παιδίατρος, παιδονόμος
ορθολογικής	ορθοέπεια, ορθοφωνία
ανθρωποκεντρικού	ανθρωπόμορφος, ανθρωποφοβία

Β2$_3$. Με τη χρήση του ασύνδετου σχήματος παρατίθενται όροι της πρότασης χωρίς σύνδεσμο («Στην ελληνική κοινωνία έφτασε η ώρα να μιλήσουμε ανοιχτά για τη βία, την επιθετικότητα, την ξενοφοβία, το ρατσισμό»). Με το σχήμα αυτό επιτυγχάνεται η δραματοποίηση και, παράλληλα, γίνεται προσπάθεια να προκληθεί συναισθηματική φόρτιση και να ευαισθητοποιηθεί ο αποδέκτης δίνοντας έμφαση στην ανάγκη

αντιμετώπισης των αντικοινωνικών φαινομένων της βίας, της επιθετικότητας, της ξενοφοβίας και του ρατσισμού. Επίσης, το ασύνδετο σχήμα δηλώνει ένταση, συμβάλλει στην παραστατικότητα, ενισχύει τη ζωντάνια και την αμεσότητα του κειμένου. Με το ασύνδετο σχήμα ο λόγος γίνεται πυκνός, ρέων και ασθματικός.

Β3. «–των αδυνάτων αδύνατο–», «ποτές δεν εκατάφερα», «–γιομάτοι μίσος–».

12ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ

Α. Το άρθρο «Εκπαιδεύοντας το μέλλον…» που διάβασα εστίαζε στο ότι οι μαθητές σήμερα αποσυντονίζονται εξαιτίας του κινητού τηλεφώνου και του διαδικτύου και γι' αυτό χρέος της εκπαίδευσης είναι να τους βοηθήσει να ανακτήσουν την προσοχή τους. Ως έργο του δασκάλου επεσήμαινε και τη ματαίωση των καταναλωτικών προτύπων ευδαιμονίας προκειμένου να μάθει τα παιδιά να σκέφτονται ώστε να γίνουν αυτόνομοι και ανεξάρτητοι άνθρωποι.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («Σήμερα, η προτεραιότητα της εκπαίδευσης δεν μπορεί να είναι η πληροφόρηση … το αληθινό, το ψεύτικο»), **β) ΣΩΣΤΗ** («Το εκπαιδευτικό περιβάλλον … θάλασσα της πληροφορίας»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Ο δάσκαλος πρέπει να κατανοήσει … τα έχει αναδείξει σε παράγοντες ευδαιμονίας»), **δ) ΛΑΘΟΣ** («Στις μέρες μας χάνουμε στην εκπαίδευση τη σωκρατική μέθοδο που βασίζεται στην επιχειρηματολογία»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Δυστυχώς, όμως, η παιδεία στη χώρα μας δεν αποτελεί προτεραιότητα»).

Β2. α) Η παράγραφος οργανώνεται (αναπτύσσεται) με τη μέθοδο του αιτίου – αποτελέσματος. Στη θεματική περίοδο εντοπίζεται η αιτία («Η κρίση που βιώνουμε κατέστησε αντιληπτό πόσο ακριβά πληρώνουμε την κακή παιδεία που είχαμε») και στις λεπτομέρειες παρατίθεται το αποτέλεσμα («Γι' αυτό … για το μέλλον…»). Το αίτιο-αποτέλεσμα τεκμηριώνει η διαρθρωτική λέξη «Γι' αυτό».

β) αντίθεση, αποτέλεσμα, συμπέρασμα, συμπέρασμα, αντίθεση.

Β3. α) Ο αφηγητής (δραματοποιημένος, πρωταγωνιστής) αφηγείται («Ακούω … προσποιούμαι…», «Ξαφνικά, ακούω την πόρτα. Είναι εδώ, έρχεται») σε α΄ ρηματικό πρόσωπο. Η πρωτοπρόσωπη αφήγηση έχει τη δύναμη της προσωπικής μαρτυρίας, εξασφαλίζει αμεσότητα, πειστικότητα και αληθοφάνεια, προσδίδει εξομολογητικό χαρακτήρα στο κείμενο. Η αφήγηση γίνεται με εσωτερική εστίαση. Ο αφηγητής (ηρωίδα) γνωρίζει όσα ακριβώς και τα πρόσωπα του έργου.
β) Στο συγκεκριμένο απόσπασμα έχουμε επιβράδυνση (παύση). Ο συγγραφέας με μια εγκιβωτισμένη αφήγηση διακόπτει την κύρια αφήγηση, όπου η ηρωίδα, όταν πλέον βρίσκεται μακριά από την πατρίδα της και από το γεγονός που τη σημάδεψε ανεξίτηλα, εκφράζει τις σκέψεις και τους προβληματισμούς της για την απόπειρα δολοφονίας της στο παρελθόν από τον γαμπρό της. Με την επιβράδυνση κορυφώνεται το ενδιαφέρον και η αγωνία του αναγνώστη, καθώς διακόπτεται η κύρια αφήγηση σε μια κρίσιμη χρονική στιγμή.

Γ. Η ηρωίδα του αποσπάσματος, η Σουάντ, και η οικογένειά της ζουν στην Παλαιστίνη, σε μια χώρα πληγωμένη από μακροχρόνιες πολεμικές εντάσεις, στην οποία ο φόβος, η απομόνωση, ο θρησκευτικός φανατισμός παραμένουν κυρίαρχα στοιχεία στη ζωή των κατοίκων. Όπως και στις υπόλοιπες χώρες της Μέσης Ανατολής, οι έννοιες της ατομικής ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που αποτελούν ιστορική κατάκτηση για τις περισσότερες σύγχρονες κοινωνίες, απουσιάζουν, παραχωρώντας τη θέση τους σε ιδιότυπους θρησκευτικούς και κοινωνικούς νόμους, οι οποίοι ρυθμίζουν τη ζωή και τις σχέσεις των ανθρώπων κατά τρόπο απόλυτο και ακραίο.

1. Τα ανθρώπινα δικαιώματα παραμένουν άγνωστα σε κάποιες γωνιές του κόσμου. Κυριαρχεί ο θρησκευτικός νόμος. Κατάφωρα παραβιάζεται η αξία της ανθρώπινης ύπαρξης και ζωής και κύριο θύμα είναι οι γυναίκες, οι οποίες βρίσκονται σε τραγική κοινωνική θέση, καταπιεσμένες, υποσκελισμένες, χωρίς να απολαμβάνουν οποιαδήποτε ελευθερία ή εκτίμηση, χωρίς αξιοπρέπεια και ευκαιρίες ανάπτυξης της προσωπικότητάς τους. Αποτελούν εξάρτημα της πατρικής και κατόπιν της συζυγικής τους οικογένειας, δε συμμετέχουν στον κοινωνικό βίο. Ο μόνος προορισμός τους είναι ο γάμος και η απόκτηση παιδιών.
2. Σε ένα τέτοιο ασφυκτικό πλαίσιο είναι υποχρεωμένες να καταπιέζουν τις επιθυμίες και τα ένστικτά τους, να υποτάσσονται σε σκληρές και παράλογες ηθικές αρχές, η παραβίαση των οποίων επισείει την τιμωρία, ακόμα και τον θάνατο. Μια από αυτές τις αρχές, που επισημαίνεται στο απόσπασμα, είναι η αυστηρή απαγόρευση των προγαμιαίων σχέσεων, πόσο μάλλον της εγκυμοσύνης εκτός γάμου. Κανείς δεν πρόκειται να παντρευτεί μια τέτοια ατιμασμένη, ανήθικη γυναίκα κι έτσι η οικογένειά της δε θα μπορέσει να απαλλαγεί από το βάρος της και εκείνη δε θα έχει καν κοινωνική ύπαρξη.
3. Η ανθρώπινη ζωή και αξιοπρέπεια χάνουν τη σημασία τους και απαξιώνονται. Το υπέρτατο αγαθό της ελευθερίας του ατόμου υποσκελίζεται, υποτάσσεται στον απόλυτο κοινωνικό και θρησκευτικό παραλογισμό, που σε χώρες όπως η πατρίδα της Σουάντ ενδύεται το προσωπείο του νόμου. Η έννοια της ισότητας, των ίσων ευκαιριών, της αυτοδιάθεσης του ανθρώπου, των ελεύθερων επιλογών δεν υπάρχει.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος

Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.
Γλωσσικές επιλογές – ύφος • Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Πρόλογος (επικαιρική αφόρμηση)
Η ραγδαία ανάπτυξη της ψηφιακής τεχνολογίας τις τελευταίες δεκαετίες δημιούργησε τις προ ποθέσεις για την ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας, καθώς και τη διείσδυση της πληροφορικής σε κάθε έκφανση της κοινωνικοοικονομικής ζωής του σύγχρονου ανθρώπου, καθιστώντας αναγκαία την εξοικείωση όλων στη χρήση της. Από τη σωστή αξιοποίησή της ο άνθρωπος μπορεί να αποκομίσει πολλαπλά οφέλη τόσο στην εκπαιδευτική διαδικασία όσο και στους άλλους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας

Κύριο μέρος

Ερώτημα 1ο:

1. Οι νέες τεχνολογίες δημιουργούν νέους ρόλους και σχέσεις τόσο για τον εκπαιδευτικό (σύμβουλος, οργανωτής, καθοδηγητής, συντονιστής), ο οποίος πάντως παραμένει ο σημαντικότερος παράγοντας στο επίκεντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, όσο και για τον μαθητή (ερευνητής) αλλά και γενικότερα για τη σχολική κοινότητα, η οποία αναδιαμορφώνεται και αναπροσαρμόζεται στις νέες ανάγκες της εκπαίδευσης. Ο μαθητής μαθαίνει να

σχηματίζει το σωστό πρότυπο αναφορικά με τον τρόπο με τον οποίο κατασκευάζεται στην πραγματικότητα μια διδακτική ενότητα. Επίσης αντιλαμβάνεται τις πηγές και την ανάπτυξη της γνώσης και των συστημάτων της γνώσης και εξοικειώνεται με τις διανοητικές και δημιουργικές διαδικασίες και δεξιότητες. Γίνεται ερευνητής και ανακαλύπτει στρατηγικές σχεδιασμού. Η εκπαιδευτική διαδικασία από δασκαλοκεντρική μετατοπίζεται σε μαθητοκεντρική και ομαδοσυνεργατική.[1] Ο μαθητής μαθαίνει να εκφράζεται χρησιμοποιώντας τις φόρμες της γλώσσας με την οποία επικοινωνεί με τον υπολογιστή, ενώ αποκτά μια βαθιά και δημιουργική σχέση με τα συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα στα οποία εκπαιδεύεται. Έτσι, ο όρος «μαθητοκεντρική εκπαίδευση» περιγράφει μια έννοια και μια πρακτική που έχει διπλή εστίαση στους μαθητές ατομικά, στα ενδιαφέροντά τους, τις δυνατότητές τους και τις ανάγκες τους, αλλά και σε διδακτικές πρακτικές πιο αποτελεσματικές για υψηλή παρακίνηση, που ευνοεί τη συνεργατική, διερευνητική, βιωματική δημιουργική και ουσιαστική μάθηση.[2]

2. Με την ένταξη των νέων τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία διαμορφώνονται οι κατάλληλες συνθήκες για σχολικό κλίμα συνεργασίας, επικοινωνίας, ανατροφοδότησης και ανταλλαγής εμπειριών. Τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα (υπολογιστής, διαδραστικός πίνακας) βελτιώνουν την ποιότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας και τη δυναμική διάχυση της γνώσης. Επιπλέον, αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο που βοηθά και ενισχύει τον τρόπο σκέψης, οργάνωσης, κατανόησης και επίλυσης προβλημάτων και διαχείρισης πληροφοριών. Βοηθούν τα μέλη της σχολικής κοινότητας να ενημερωθούν, να ψυχαγωγηθούν, να προβληθούν, να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες και υπηρεσίες.

3. Τα νέα τεχνολογικά μέσα παρέχουν στον μαθητή σύγχρονη επιστημονική γνώση και μεθοδολογία, με αναπροσαρμογή στις εξελίξεις. Η μάθηση επιτυγχάνεται με βάση την ενεργή και βιωματική ανακάλυψη και αποτίμηση της γνώσης και των αξιών. Οι νέες τεχνολογίες και μέσα έκφρασης βοηθούν τον μαθητή να καλλιεργήσει τις αναπτυξιακές του ανάγκες (διανοητική, συναισθηματική, ψυχοκινητική, κοινωνική, ηθική). Τον βοηθούν επίσης να ανακαλύπτει, να δημιουργεί σχέδια δράσης, να αποτιμά τις πηγές γνώσεων, να λαμβάνει αποφάσεις, να εκφράζεται δημιουργικά. Έτσι, συμβάλλουν στη διαμόρφωση ατόμων με ελεύθερη, υπεύθυνη και δημιουργική προσωπικότητα, που θα προωθούν συνεργασιακά την ανάπτυξη της κοινωνίας, στην ανθρωπιστική, φιλοσοφική και παιδαγωγική της διάσταση.

4. Η υιοθέτηση νέων τεχνολογικών μέσων στην εκπαιδευτική διαδικασία επιτυγχάνει την εναλλαγή της κλασικής μορφής διδασκαλίας με τη χρήση πολυμέσων, με συνέπεια να καταπολεμά τον εχθρό της μάθησης, που είναι η ανία, η οποία οδηγεί στην αδιαφορία. Μάλιστα, οι νέες τεχνολογίες δεν εκτοπίζουν ούτε αντικαθιστούν τον εκπαιδευτικό από την τάξη, αλλά συμβάλλουν ώστε να αναθεωρηθεί η εκπαιδευτική του προσέγγιση. Επιπλέον, οι μαθητές με τη χρήση τους μπορούν να αναπτύξουν αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη συλλογική συνεργασία, τολμούν να πειραματιστούν αναπτύσσοντας το ερευνητικό τους πνεύμα και να καλύψουν αυτενεργώντας τα μαθησιακά τους κενά. Ειδικά για τα μαθήματα αισθητικής καλλιέργειας, τα πολιτισμικά και τα μαθήματα γνώσεων η χρήση πολυμέσων δίνει στον μαθητή τη δυνατότητα να προσεγγίσει και να

---

[1] Βλ. Ματσαγγούρας Η., *Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση*, εκδ. Γρηγόρης.

2 Βλ. McComps B., Vakili D., *A learner-centered framework for E-learning,* vol. 107, Teachers College Record, 2005.

επεξεργαστεί σύνθετες πληροφορίες με πλήθος συνδυασμών και δυνατοτήτων, ώστε το μάθημα να φαντάζει πιο ελκυστικό, αλλά και να γίνεται πιο ουσιαστικό μετατρέποντάς τον από παθητικό δέκτη αξιωματικών πληροφοριών εκφραζόμενων από τον δάσκαλο σε ενεργό συμμέτοχο στη γνώση.[3]

5. Τα πλεονεκτήματα όμως της χρήσης των νέων τεχνολογιών δεν περιορίζονται στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η ένταξη του ηλεκτρονικού υπολογιστή και των νέων τεχνολογιών πληροφορικής στη ζωή των ανθρώπων επέφερε τεράστιες αλλαγές στην καθημερινή ζωή. Έτσι, ο άνθρωπος διευκολύνθηκε στις καθημερινές του ασχολίες στην εργασία, στο σπίτι αλλά και σε εξειδικευμένες εφαρμογές, όπως η διοίκηση, όπου τα μέσα αυτά συμβάλλουν στον περιορισμό της γραφειοκρατίας. Δίνουν επίσης τη δυνατότητα στον άνθρωπο να διαχειρίζεται, να διοχετεύει και να αξιοποιεί τις τεράστιες ποσότητες πληροφοριών που έχει στη διάθεσή του χάρη στη ραγδαία ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας.

6. Η τεχνολογική εξέλιξη επιδρά καταλυτικά στον χώρο της οικονομίας, του εμπορίου και των επιχειρήσεων. Οι νέες τεχνολογικές και επικοινωνιακές εφαρμογές ενεργοποιούν το σύνολο των κλάδων της οικονομίας, αναδεικνύοντας καινούριες αγορές, νέα πεδία ελεύθερης επιχειρηματικής δράσης σε νέους τομείς και κλάδους. Η ταχύτατη ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου δημιουργεί ένα εντελώς διαφορετικό περιβάλλον, στο οποίο διενεργούνται πλέον οι σύγχρονες εμπορικές δοσοληψίες. Η δημιουργία της παγκόσμιας ψηφιακής αγοράς στην οποία οι επιχειρήσεις μέσω των ηλεκτρονικών δικτύων μπορούν να απευθύνονται σε εκατομμύρια καταναλωτές σε πλανητική κλίμακα, αλλάζει γενικά και προωθεί την επιχειρηματικότητα. Παράλληλα, και ο απλός πολίτης ωφελείται, καθώς έχει τη δυνατότητα αγορών μέσω του διαδικτύου εξοικονομώντας έτσι χρόνο και χρήμα.

7. Η αξιοποίηση των νέων τεχνολογικών μέσων και κυρίως των υπολογιστών και του διαδικτύου έχει επιφέρει σημαντικές προοπτικές στο εργασιακό πεδίο. Στη νέα εργασιακή πραγματικότητα που διαμορφώνεται αναδύονται νέες μορφές εργασιακής δραστηριότητας, όπως είναι η τηλεργασία, και εισάγονται καινοτόμες μέθοδοι στην παραγωγική διαδικασία, όπως είναι τα προγράμματα λογισμικού. Επιπλέον, δίνεται η δυνατότητα δημιουργίας ηλεκτρονικών δομών ευρέσεως εργασίας, στην οποία εργοδότες και ανθρώπινο δυναμικό διασταυρώνουν τις απαιτήσεις και τις δεξιότητές τους, καθώς και δημιουργίας ηλεκτρονικών δομών ενημέρωσης για την αγορά εργασίας. Παράλληλα, η διασύνδεση των υπηρεσιών χάρη στην αξιοποίηση των ηλεκτρονικών υπολογιστών και του διαδικτύου απλοποιεί τις διαδικασίες σύστασης εταιρειών, ενώ και οι εργαζόμενοι μπορούν να αυτονομηθούν από τον έλεγχο των εργοδοτών τους και να συστήσουν δικές τους εταιρείες αξιοποιώντας τις δυνατότητες που δίνει το διαδίκτυο.

Μεταβατική παράγραφος

Στον αντίποδα των ωφελειών της χρήσης των νέων τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία βρίσκονται τα τρωτά της σημεία, τα οποία αποτελούν άλλωστε τον θύλακα αντίστασης, όσον αφορά τον ενστερνισμό τους από την εκπαιδευτική κοινότητα.

[3] Γ. Μπαμπινιώτης.

Ερώτημα 2ο:

1. Η εκπαίδευση, που είναι διαδικασία κινητοποίησης της κριτικής ικανότητας του μαθητή παρά μια μηχανιστική διαδικασία μετάβασης πληροφοριών, μπορεί να παγιδευτεί στα όρια του μέσου που τη διεκπεραιώνει, δηλαδή στα όρια ενός αριθμού υπολογιστικών συστημάτων ή δικτυακών τόπων. Αν και μέσω των δικτυακών τόπων διευκολύνεται η μεταφορά και διακίνηση ιδεών, εντούτοις η μάθηση δεν είναι μια παθητική μετάδοση της κεκτημένης γνώσης αλλά μια διαδικασία ανασύνθεσης της γνώσης σε νέα πεδία. Αν λάβουμε υπόψη μας ότι οι υπολογιστές βασίζονται στην προγραμματισμένη διδασκαλία, ίσως αποτελέσουν την αρχή ενός υψηλού βαθμού ομοιομορφίας στη διδασκαλία και την αξιολόγηση. Η ομοιομορφία αυτή συνήθως είναι σε βάρος της σύνθετης γνώσης και της δημιουργικής μάθησης.
2. Η χρήση των νέων τεχνολογιών, όπως είναι η τηλεκπαίδευση, στην εκπαιδευτική διαδικασία μειώνει σε μεγάλο βαθμό την άμεση επαφή και επικοινωνία μεταξύ του εκπαιδευτικού και του μαθητή καθιστώντας την ψυχρή και απρόσωπη. Σε καμία περίπτωση η οθόνη του υπολογιστή δεν είναι εύκολο να αντικαταστήσει τη φυσική παρουσία του δασκάλου μέσα στην αίθουσα ούτε να διαχειριστεί και να επιλύσει προβλήματα που θα ανακύψουν κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Επιπρόσθετα, το πρόβλημα αυτό είναι μεγαλύτερο στην ασύγχρονη τηλεκπαίδευση, καθώς η μόνη επικοινωνία εκπαιδευτικού και μαθητή γίνεται μέσω γραπτών μηνυμάτων και μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, γεγονός που μπορεί να δημιουργήσει ασάφειες και παρανοήσεις.
3. Παράλληλα, οι νέες τεχνολογίες και κυρίως οι υπολογιστές απορροφούν την προσοχή των μαθητών και ένα μεγάλο μέρος της συναισθηματικής τους ενέργειας, δημιουργώντας συνθήκες απομόνωσης και εξάρτησης, που οδηγούν σε έλλειψη καλλιέργειας των συναισθημάτων και των ανθρώπινων αξιών, που είναι απαραίτητες για τη διαμόρφωση μιας υγιούς και ολοκληρωμένης προσωπικότητας. Παράλληλα, ελλοχεύει ο κίνδυνος οι σχέσεις μεταξύ των μαθητών, που είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη κοινωνικών και επικοινωνιακών ικανοτήτων, να αντικατασταθούν από τη σχέση μαθητή-υπολογιστή. Η μάθηση έτσι από κοινωνική διαδικασία εξατομικεύεται, ενώ είναι γνωστό ότι η ενσωμάτωση του παιδιού στο κοινωνικό περιβάλλον γίνεται σε μεγάλο βαθμό από το σχολείο. Τα νέα μέσα καθορίζουν νέα επικοινωνιακά ήθη και δημιουργούν ζητήματα κοινωνικής προσαρμογής. Έτσι, ουσιαστικά δυσχεραίνουν τον ρόλο του σχολείου ως φορέα κοινωνικοποίησης.
4. Η άμετρη χρήση των νέων τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία ενδέχεται να επιδράσει αρνητικά στον ρόλο του εκπαιδευτικού και στις σχέσεις του με τους μαθητές. Ειδικότερα, ο εκπαιδευτικός δε θα κατέχει, πλέον, τον κεντρικό ρόλο στην τάξη ως μοναδικός κάτοχος και πομπός της νέας γνώσης, και ως αποκλειστικός ρυθμιστής της επικοινωνιακής διαδικασίας, αλλά θα λειτουργεί αποκεντρωμένα και ενδεχομένως να υποβαθμίζεται ο ρόλος του και να παραγκωνίζεται. Παράλληλα, είναι ενδεχόμενο να μειωθεί η επικοινωνία και η ανθρώπινη επαφή εκπαιδευτικού-μαθητή και να υποβιβαστεί η σχέση τους σε μια απλή, τυπική και όχι ουσιαστική συνεργασία. Η προσωπική σχέση εκπαιδευτικού και μαθητή δεν μπορεί να αντικατασταθεί από τις νέες τεχνολογίες. Ο εκπαιδευτικός δεν έχει τη δυνατότητα να προσεγγίσει με διαφορετικό τρόπο κάθε μαθητή ανάλογα με τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητές του, καθώς και να εξατομικεύει τη διδακτική πράξη, προσαρμόζοντας το μάθημά του στο γνωστικό επίπεδο και στις ψυχοσωματικές ανάγκες κάθε μαθητή.

Επίλογος

Η εκπαίδευση με τη χρήση νέων τεχνολογιών αναδεικνύεται σε μια αξιόπιστη και πλήρως ικανοποιητική προοπτική, που αίρει το αδιέξοδο του μοντέλου της συμβατικής και ανελαστικής παραδοσιακής εκπαίδευσης. Ωστόσο, οι νέες τεχνολογίες δεν πρέπει να λειτουργήσουν εις βάρος της παραδοσιακής εκπαίδευσης. Γι᾽ αυτό οι νέες τεχνολογίες παρέχουν τα μέσα και οι εκπαιδευτικοί την παιδεία και την κουλτούρα για τη σωστή αξιοποίησή τους.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. Η ηρωίδα του αποσπάσματος, η Σουάντ από την Παλαιστίνη, παραβίασε έναν άγραφο νόμο της χώρας, συνήψε προγαμιαία σχέση, που επισφραγίστηκε με μια εγκυμοσύνη. Η δική της «αμαρτία» βαραίνει εξίσου τη στενή και ευρύτερη οικογένειά της. Μάλιστα, σύμφωνα με τον αξιακό κώδικα της κοινωνίας στην οποία ζει, η ίδια η οικογένεια είναι επιφορτισμένη με το καθήκον της τιμωρίας και της αποκατάστασης της τιμής. Οι πιο δικοί της άνθρωποι, αυτοί που τη γέννησαν, γίνονται εκτελεστές του ηθικού και θρησκευτικού νόμου που προστάζει τη θανάτωσή της, προκειμένου να αποδείξουν την υποταγή τους στις κοινωνικές νόρμες και την ηθική ακεραιότητα. Λειτουργώντας με αυτό τον τρόπο δε δείχνουν κανένα έλεος και καμία ευαισθησία, αλλά σκέφτονται και λειτουργούν ανάλγητα και απάνθρωπα. Η ίδια γίνεται αυτήκοος μάρτυρας της απόφασης εξόντωσής της. Ακούει τους γονείς της να αναθέτουν στον γαμπρό τους (Χουσεΐν), προστατεύοντας τον γιο τους, το αιματηρό καθήκον, ο οποίος αναλαμβάνει πρόθυμα να το εκτελέσει. Οι γονείς παρουσιάζονται αδιανόητα ανάλγητοι και ζητούν να γίνει γρήγορα και με ακρίβεια το έγκλημα, δέχονται να φύγουν από το σπίτι, γνωρίζοντας πως, όταν επιστρέψουν, θα αντικρίσουν μόνο τις στάχτες του παιδιού τους. Ο θρησκευτικός τους φανατισμός και οι αρχές με τις οποίες έζησαν οι ίδιοι τους έχουν εμποτίσει και έχουν αποστραγγίσει από μέσα τους τα πιο βασικά ανθρώπινα ένστικτα, όπως η αγάπη και η προστασία του παιδιού τους. Μόνο η μεγαλύτερη αδερφή της Σουάντ φαίνεται να αποτελεί εξαίρεση, καθώς εκφράζει τα συναισθήματά της κλαίγοντας, λυγίζει ολοφάνερα, αρνείται να συμμετέχει σε αυτό το μακάβριο οικογενειακό συμβούλιο και να γίνει δολοφόνος της αδερφής της. Όμως είναι γυναίκα και ο λόγος της δε μετράει. Δεν μπορεί να κάνει τίποτα, παρά μόνο να αποχωρήσει για να μην ακούει και να μην επικυρώσει με την παρουσία της την απόφαση των υπολοίπων.

Η Σουάντ ακούει τα πάντα πίσω από μια κλειστή πόρτα κι έναν τοίχο, γεμάτη τρόμο. Ταράζεται και δεν μπορεί να κοιμηθεί. Κι όπως είναι αναμενόμενο, αρνείται αρχικά να συνειδητοποιήσει πλήρως τα λόγια των συγγενών της. Δεν μπορεί να πιστέψει στα ίδια της τ᾽ αυτιά. («Δεν μπορούσα να συνειδητοποιήσω αυτά που είχα ακούσει»). Αρνείται να δεχτεί την παράλογη πραγματικότητα. Πολλά ερωτήματα γεννιούνται μέσα της, κάποια για να την καθησυχάσουν («μήπως τα κάνουν για να με φοβίσουν;»), κάποια αφορούν τις λεπτομέρειες της καταδίκης της («Και αν το κάνουν … κόψουν το κεφάλι;»). Δεν μπορεί να πιστέψει πως οι δικοί της άνθρωποι θα γίνουν οι τιμωροί και οι φονιάδες της. Αισθάνεται ότι είναι μόνη και εγκαταλειμμένη. Ανησυχεί, επίσης, για το αγέννητο παιδί της, που η σωτηρία του πιθανόν να εξαρτηθεί από το φύλο του («Θα με αφήσουν να γεννήσω … αν είναι κορίτσι;»). Από εκεί και μετά ξεκινάει για την ηρωίδα ένας ζωντανός εφιάλτης. Παγιδευμένη μέσα στο σπίτι προσπαθεί με αγωνία να μαντέψει την ώρα («πότε θα είναι;») και τον τρόπο της εκτέλεσής της («Πώς; Θα μου κόψουν το κεφάλι;») και συνεχίζει να ελπίζει ότι είναι αδύνατον ο άντρας της αδερφής της να γίνει ο εκτελεστής της. Σύντομα όμως συνειδητοποιεί ότι το σχέδιο έχει μπει σε εφαρμογή και κυριεύεται από απογοήτευση.

Μένει μόνη της και βρίσκεται αντιμέτωπη με τον γαμπρό της, ο οποίος, ψυχρός και παραπλανητικά χαμογελαστός, ανοίγει κουβέντα σχετικά με την εγκυμοσύνη της, προκειμένου να την ταπεινώσει και να αιτιολογήσει την πράξη του. Εκείνη ντρέπεται, εξευτελίζεται, τρέμει, καθώς καταλαβαίνει ότι η ώρα φτάνει. Ο φόβος την έχει κυριεύσει. Δεν προσπαθεί όμως να ξεφύγει, ίσως μέσα της αρνείται ως την τελευταία στιγμή να δεχτεί την αλήθεια, ίσως η ντροπή που αισθάνεται την παραλύει, της υπαγορεύει να δεχτεί τη σκληρή της μοίρα. Όταν πλέον αρχίζει να φλέγεται, από ένστικτο τρέχει μακριά, προσπαθώντας να ξεφύγει, να σωθεί.

Β2$_1$. α) Ο τίτλος του κειμένου «Εκπαιδεύοντας το μέλλον…» είναι αποτελεσματικός αφού είναι ικανός να προσελκύσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη με τη μεταφορική χρήση των λέξεων, είναι σύντομος, ελκυστικός, περιεκτικός και πρωτότυπος και είναι προσηλωμένος στο νοηματικό κέντρο του κειμένου. Υποδηλώνει στον αναγνώστη πως οι προτάσεις/ ιδέες οι οποίες αναπτύσσονται στο κείμενο θα του δώσουν γνωστές αλλά και καινούριες πληροφορίες, χωρίς να υπάρχει ο κίνδυνος η γνώση να χαθεί στην πληροφορία. Για να είναι αποδεκτό ένα κείμενο, πρέπει να περιέχει για τους συγκεκριμένους αποδέκτες τόσες καινούριες πληροφορίες ώστε να καθίσταται ενδιαφέρον αλλά όχι δυσνόητο.

β) Ο αρθρογράφος με το α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο («βιώνουμε», «έχουμε υποχρέωση») εντάσσει τον εαυτό του μέσα σε ένα ευρύτερο σύνολο ατόμων (συμμετοχικότητα, συλλογικότητα) που αντιλαμβάνονται ότι η κρίση τούς βοήθησε να διαπιστώσουν ότι πληρώνουν ακριβά την κακή παιδεία που είχαν. Προσδίδει έτσι καθολικότητα στο πρόβλημα στο οποίο αναφέρεται, πετυχαίνοντας να τους ευαισθητοποιήσει κατά τον καλύτερο και πιο αποτελεσματικό τρόπο. Παράλληλα, ο λόγος του αποκτά αμεσότητα και δημιουργείται μια αίσθηση οικειότητας με τον αναγνώστη δίνοντας έμφαση στη συλλογική ευθύνη («έχουμε υποχρέωση να απαιτήσουμε»).

Β2$_2$. α) i. απαρίθμηση
ii. παραπομπή σε βιβλίο/ πηγή
iii. ειρωνεία (και έμμεσα απειλή, φόβος)
iv. έντονα συναισθήματα (θυμός, οργή)
v. δηλώνουν κάποιο υπονοούμενο, το οποίο πρέπει να συμπεράνει ο αναγνώστης (και προβληματισμό)

β) Η σύνταξη είναι ενεργητική. «Αν δεν εκπαιδευτείς από έναν καλό δάσκαλο σ' ένα κατάλληλο σχολικό περιβάλλον, θα εκπαιδευτείς από την παρέα, το διαδίκτυο, την τηλεόραση…»
Η παθητική σύνταξη δίνει έμφαση στο αποτέλεσμα της ενέργειας. Με την παθητική σύνταξη, επίσης, το ύφος γίνεται τυπικό και ουδέτερο, απρόσωπο και αποστασιοποιημένο. Ο λόγος είναι ακαδημαϊκός, επιστημονικός και δοκιμιακός.

Β2$_3$. α) σπουδαίου, απαραίτητο, ταιριάζει, παρέχουν, έναυσμα.

β)

Λέξεις	Νέα Σύνθετη Λέξη
τεχνολογίες	λογοθεραπευτής
πληροφορήσει	οισοφάγος
ανακτήσει	κτηματολόγιο
αυτόνομους	νομοθέτης
κυρίαρχος	αρχομανής

Β3. Εσωτερικός μονόλογος: («Έλεγα μέσα μου: … Μήπως θα με σκοτώσουν πριν;»). Ο εσωτερικός μονόλογος φέρνει στην επιφάνεια τις σκέψεις και τους προβληματισμούς, τους συνειρμούς και τις εντυπώσεις της ηρωίδας. Προσπαθεί να μας εισαγάγει στον εσωτερικό της κόσμο, αποκλείοντας κάθε είδους συγγραφική παρέμβαση. Προσδίδει στην αφήγηση ζωντάνια, αμεσότητα και δραματοποίηση. Εξάλλου, ο εσωτερικός μονόλογος αποτελεί στοιχείο προοικονομίας, γιατί η αποκάλυψη των σκέψεων της ηρωίδας μάς προϊδεάζει για το τι πρόκειται να επακολουθήσει. Η Σουάντ συνειδητοποιεί τις προθέσεις της οικογένειάς της και έτσι υποψιασμένη κάνει το αποφασιστικό βήμα για τη σωτηρία της («Αρχίζω να τρέχω…»).
Διάλογος: («Έχεις ένα σημάδι εκεί … για να κρυφτείς»): Ο διάλογος προσδίδει στην αφήγηση δραματικότητα, φυσικότητα και ζωντάνια. Συντελεί στην καλύτερη διαγραφή των χαρακτήρων. Ακόμα εξυπηρετεί την εξέλιξη της δράσης και προετοιμάζει τις σκηνές που θα ακολουθήσουν.
Άλλοι αφηγηματικοί τρόποι: Χρήση του δραματικού ενεστώτα («Ξαφνικά, ακούω την πόρτα. Είναι εδώ, έρχεται»).

13ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Α. Στο κείμενο «Διαδικτυακές σχέσεις» που διάβασα ο συγγραφέας επεσήμαινε ότι η καλύτερη προβολή του εαυτού μας μέσα από τη διαδικτυακή επικοινωνία βοηθάει στην ανεύρεση της ερωτικής σχέσης που αναζητούμε. Οι ιστοσελίδες αναζήτησης ερωτικού συντρόφου λειτουργούν με τους κανόνες της προσφοράς και της ζήτησης και συνεπώς τα μέλη τους πρέπει να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις τους ως «καταναλωτές».

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («υπάρχουν τόσοι πολλοί άνθρωποι … είτε φιλικά είτε ερωτικά»), **β) ΣΩΣΤΗ** («Οι ουσιαστικές σχέσεις … ως εμπόρευμα…»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Το καταναλωτικό ‘‘σύνδρομο’’ … εξάρτησης από αυτά»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Οι ιστοσελίδες του ‘‘έρωτα’’ είναι, εκτός των άλλων, και ένα είδος ‘‘οικονομικού συστήματος’’ που καθορίζεται από την εκάστοτε υφιστάμενη προσφορά και ζήτηση»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («Η δυνατότητα που δίνει το διαδίκτυο … για παράδειγμα, οι έφηβοι»).

β) Ενδεικτικά: Δημιουργός του **κειμένου 2** είναι η επιστημονική ομάδα του ερευνητικού προγράμματος EU NET ADB, που χρηματοδοτήθηκε από το ευρωπαϊκό πρόγραμμα saferinternet με 124 συνεντεύξεις σε εφήβους 14 έως 17 ετών από 7 ευρωπαϊκές χώρες κατά το διάστημα Ιούνιος 2011-Ιούλιος 2012. Απευθύνεται σε γονείς, εκπαιδευτικούς, μαθητές και σε κάθε ενδιαφερόμενο αναγνώστη ή ερευνητή. Αποσκοπεί στον προβληματισμό και στην ευαισθητοποίηση όλων μας (γονιών, εκπαιδευτικών, μαθητών, ειδικών κτλ.), αφού παρουσιάζει μια ενδιαφέρουσα ποιοτική κατηγοριοποίηση των χρηστών του διαδικτύου που εμφανίζουν ή εμφάνισαν συμπεριφορά εξάρτησης από το διαδίκτυο ή οριακή συμπεριφορά εξάρτησης.

Β2. α)

- **i.** μέσα στις παύλες παρεμβάλλεται ένα επεξηγηματικό σχόλιο (με τη μορφή παρομοίωσης) για να γίνει σαφέστερο το περιεχόμενο του ρήματος «λανσάρει»
- **ii.** αποτελεί ειδική ορολογία (υπαινικτική ειρωνεία)
- **iii.** ορολογία
- **iv.** ρητό/ γνωμικό

β) Ένας τρόπος με τον οποίο αναπτύσσεται η πέμπτη παράγραφος είναι η μέθοδος του αιτίου-αποτελέσματος. Συγκεκριμένα ο συγγραφέας αναφέρει ότι «Κινητά, υπολογιστές, αντικείμενα ένδυσης, σχεδόν τα πάντα –έμψυχα και άψυχα– πρέπει να αντικαθιστώνται το συντομότερο δυνατόν» (αίτιο), «ώστε να αποτραπεί μια βαθύτερη σχέση εξάρτησης από αυτά» (αποτέλεσμα). Το αίτιο-αποτέλεσμα τεκμηριώνει η διαρθρωτική λέξη «ώστε».

Β3. α) Οι συνεχείς αρνήσεις («δεν είμαστε πια στη γη/ δεν έχουμε πια δέρμα/ δεν έχουμε μαλλιά/ δεν έχουμε μήτε μάτια»): Προβάλλει με έμφαση τον φόβο και την αγωνία της γυναίκας ότι μετά θάνατον δεν υπάρχει αγάπη, καθώς τα ανθρώπινα σώματα έχουν γίνει στάχτη και συνεπώς την ίδια μορφή θα πάρει και η αγάπη τους (Με τον όρο στάχτη ακόμα και σήμερα δηλώνεται το απόλυτο τίποτα.)

Οι εικόνες («Φύσαγε ο αγέρας/,ανέβαζε τη στάχτη τους»): Οι εικόνες προσδίδουν στο ποίημα ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα. Επίσης με την εικόνα αισθητοποιείται καλύτερα η αιώνια αγάπη του ζευγαριού.

Άλλα εκφραστικά μέσα: **Επαναλήψεις** («ουά φοβητσιάρα της φώναζε», «Πάψε τρελέ του έλεγε», «και μένει ακόμα η αγάπη»).
β) Ο αφηγητής ως προς τη συμμετοχή του στην ιστορία είναι ετεροδιηγητικός, καθώς δε μετέχει ο ίδιος στην ιστορία που αφηγείται («Γίναμε στάχτη της έλεγε»). Ως προς την εστίαση ο αφηγητής είναι παντογνώστης (ή αφηγητής Θεός), καθώς γνωρίζει τα πάντα, όλα τα γεγονότα που συμβαίνουν, τις ενέργειες και τις απόψεις όλων όσοι συμμετέχουν, ακόμη και τις βαθύτερες σκέψεις και τα συναισθήματα των προσώπων («φοβόταν εκείνη φοβόταν»).

Γ. Στο ποίημα αυτό αποτυπώνεται ο διάλογος ενός ζευγαριού, όχι όμως ένας συνηθισμένος, καθημερινός διάλογος, αλλά μια συνομιλία μάλλον μεταφυσική, που τοποθετείται όχι στην παρούσα ζωή αλλά σε ένα μεταφυσικό επέκεινα,[4] σε μια διάσταση διαφορετική από αυτή του δικού μας κόσμου.
Το ζευγάρι επικοινωνεί ενώ έχει χάσει το φθαρτό του σώμα απ᾽ το οποίο απέμεινε μόνο στάχτη. Ο άνδρας προσπαθεί να καθησυχάσει το ταίρι του λέγοντάς της ότι ακόμα και χωρίς σάρκα εξακολουθούν να βλέπουν ο ένας τον άλλο, η σχέση τους παραμένει άφθαρτη και ζωντανή, χωρίς φυσικό όριο και τέλος. Η αγάπη τους δεν μπορεί να χαθεί και να πεθάνει, είναι ενέργεια που εξακολουθεί να τους ενώνει αλλάζοντας μονάχα διάσταση. Είναι αναμφίβολα βαθιά συγκινητική αυτή η έννοια της αιώνιας, της αθάνατης αγάπης, που υμνήθηκε στην τέχνη, είναι όμως τόσο σπάνιο να υπάρχει στην αληθινή ζωή. Συγχρόνως είναι και αισιόδοξη η οπτική του ποιητή. Ο θάνατος δεν αποτελεί το τέλος της ανθρώπινης ύπαρξης, καταστρέφει το εφήμερο σώμα, όμως δεν μπορεί να θέσει τέρμα στην ύπαρξη της ψυχής, η οποία είναι μορφή ενέργειας που μεταβάλλεται χωρίς να χάνεται. Μια αγάπη αληθινή, βαθιά και ουσιαστική είναι ενεργειακά εξαιρετικά ισχυρή κι εξακολουθεί να ζωντανεύει σε κάποια άλλη διάσταση, εξακολουθεί να ενώνει τις ψυχές που είχαν την ευλογία να τη νιώσουν. Αυτή την πίστη στην αγάπη μεταδίδει στον αναγνώστη του ο ποιητής, κινητοποιώντας τον συναισθηματικά. Η συγκίνηση που προκαλούν οι στίχοι είναι έντονη στον αναγνώστη. Ειδικά τον σημερινό αναγνώστη, που ζει σε μια υλιστική, ψυχρή και μοναχική εποχή που έχει χάσει την ουσία και το νόημα των αληθινών συναισθημάτων, τα οποία υποβιβάζει, αμφισβητεί και παραγκωνίζει. Και μόνο η αληθινή αγάπη μπορεί να είναι αιώνια και άφθαρτη, όπως αυτή που αποτυπώνεται στο ποίημα. Η αγάπη που κατακλύζει την ανθρώπινη ύπαρξη ολοκληρωτικά χωρίς φόβους και αμφιβολίες, χωρίς δισταγμούς και αναδιπλώσεις. Αυτή που προσφέρεται απλόχερα και με ανιδιοτέλεια, χωρίς την προσδοκία κέρδους και ανταλλαγμάτων. Αυτή που αγκαλιάζει τον άλλον όπως ακριβώς είναι, εξυψώνοντας τις ατέλειες και τις αδυναμίες του και ενδυναμώνοντας τα προτερήματά του. Αυτή που συνυφαίνεται με θαυμασμό και καλή προαίρεση, με ειλικρίνεια και ατέρμονη διάθεση στήριξης του αγαπημένου προσώπου. Είναι αναμφίβολα εξαιρετικά δύσκολο κι επίπονο ίσως να καλλιεργηθεί ένα τόσο δυνατό συναίσθημα. Χρειάζεται να αναμετρηθεί και να επικρατήσει πάνω στις εγγενείς και βασικές αδυναμίες της ανθρώπινης φύσης, τον εγωισμό, την ανασφάλεια, τα πολλαπλά συμπλέγματα, τον φόβο για την απόρριψη, την αποτυχία και τον ψυχικό πόνο που συνεπάγονται. Είναι όμως μόνο αυτή η αληθινή ουσιαστική αγάπη που μπορεί να εκτινάξει τον άνθρωπο σε διαστάσεις πέρα

[4] Ο άλλος κόσμος, η άλλη ζωή.

και πάνω από τον περιβάλλοντα κόσμο του, που έχει τη δύναμη να τον λυτρώσει από τη φθαρτή κι εφήμερη φύση του και να τον βοηθήσει να ενωθεί με μια άλλη ανθρώπινη ενέργεια νικώντας οριστικά τη μοναξιά του, αλλά και τον ίδιο τον θάνατο.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.

Επίλογος

- Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών.
- Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος.
- Να είναι πρωτότυπος.
- Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.

Γλωσσικές επιλογές – ύφος

- Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική.
- Πληροφοριακός χαρακτήρας
- Αναφορική χρήση της γλώσσας
- Απουσία προσωπικού οικείου τόνου
- Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης
- Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων
- Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης
- **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: Ψηφιακή επανάσταση και επικοινωνία

Πρόλογος

Ζούμε σε μια εποχή που τα πάντα τρέχουν με ιλιγγιώδεις ρυθμούς. Η «Κοινωνία της Πληροφορίας» είναι μια πραγματικότητα, τις δυνατότητες της οποίας βιώνει ο σύγχρονος άνθρωπος. Οι ηλεκτρονικές συσκευές εισβάλλουν παντού στη ζωή μας και μας οδηγούν στη νέα ψηφιακή εποχή, η οποία έχει διαμορφώσει νέες συνθήκες στον τρόπο με τον οποίο επικοινωνεί, εκφράζεται και εξωτερικεύει τα συναισθήματά του ο σύγχρονος άνθρωπος.

Κύριο μέρος

1. Το διαδίκτυο με τις δυνατότητες που παρέχει φέρνει τους ανθρώπους πιο κοντά, καταργεί σύνορα και αποστάσεις. Καθώς η τεχνολογία επιτρέπει την επικοινωνία μέσω εικόνας και ήχου και όχι απλώς γραπτού κειμένου, η επικοινωνία αυτή γίνεται πιο ζωντανή. Η δημοτικότητα των κοινωνικών δικτύων οδηγεί σε ένα νέο πλαίσιο επικοινωνίας, όπου τα άτομα έχουν τη δυνατότητα να αλληλεπιδρούν, να συνεργάζονται και να ανταλλάσσουν πληροφορίες. Επίσης, μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα, να εκμυστηρευτούν σκέψεις, να εκθέσουν τις θέσεις και τα επιχειρήματά τους που υπό κανονικές συνθήκες δε θα μπορούσαν λόγω έλλειψης χρόνου, φόβου, δειλίας. Ίσως περαιτέρω τεχνολογικές εξελίξεις να δώσουν μια ακόμα καλύτερη και αμεσότερη διάσταση στην ανθρώπινη επικοινωνία μέσω διαδικτύου. Ωστόσο, η νέα αυτή πραγματικότητα που

δημιούργησε το διαδίκτυο υποδούλωσε τους ανθρώπους και τους αποξένωσε, στερώντας τους την αληθινή επαφή και το αληθινό άγγιγμα. Δεν υπάρχει κάποια δέσμευση, η ανωνυμία κυριαρχεί, το διαδίκτυο απελευθερώνει, αποδεσμεύει, κάνει τους ανθρώπους να φαντάζονται πώς είναι να είσαι το «ιδεώδες εγώ σου», πώς είναι να ζεις μία ζωή που θα ήθελες να ζεις. Έτσι, αποκτούν «εικονικές ταυτότητες» και «εικονικές ζωές», τις οποίες λαμβάνουν ως πραγματικές, οδηγούμενοι με μαθηματική ακρίβεια στη σύγχυση της πραγματικής τους ταυτότητας.[5]

2. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης εισέβαλαν στην καθημερινότητα του σύγχρονου ανθρώπου έχουν δημιουργήσει μια εικονική πραγματικότητα, έναν κόσμο παράλληλο, και έχουν σηματοδοτήσει αλλαγές στις φιλίες, συμπαρασύροντας και τις ερωτικές σχέσεις. Οι νέες δυνατότητες που παρέχει το διαδίκτυο έχουν μεταλλάξει τον τρόπο προσέγγισης των ανθρώπων, επιταχύνοντας ή ακόμη και απαλείφοντας πλήρως την εκ του σύνεγγυς διαδικασία της επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων. Η προσέγγιση όσο και η απόρριψη κάποιου είναι το ίδιο εύκολη ή ίσως και ευκολότερη μέσω του διαδικτύου. Οι χρήστες φαίνεται πολύ απλά να μη διαθέτουν τη «συναισθηματική ενέργεια» για να επικοινωνήσουν με όλους, πόσο μάλλον να τους συναντήσουν στην πραγματικότητα. Η διαδικτυακή προσέγγιση και επικοινωνία όμως όχι μόνο μπορεί να μας οδηγήσει σε λάθος ανθρώπους, αλλά υστερεί ως προς την άμεση επαφή και επικοινωνία. Βέβαια, η φυσική επαφή δεν μπορεί να αντικατασταθεί με κάτι άλλο. Γι' αυτό και για τους περισσότερους ανθρώπους το διαδίκτυο αποτελεί το μέσο που βοηθάει στο να γίνει μια γνωριμία, αλλά τελικά η επιθυμία όσων εμπλέκονται είναι να γνωριστούν από κοντά και να δημιουργήσουν μια φιλική, ερωτική ή και επαγγελματική σχέση.

3. Η τεχνολογική ανάπτυξη έχει εισβάλει και στις κοινωνικές σχέσεις και σε ένα βαθμό τις έχει καθορίσει. Οι άνθρωποι συνάπτουν φιλικές, εργασιακές, ακόμα και ερωτικές σχέσεις μέσω του διαδικτύου. Τα συναισθήματα δεν μπορεί να μην είναι παρόντα στην επικοινωνία μέσω του υπολογιστή Οι άνθρωποι επικοινωνούν με αυτό τον τρόπο κάθε μέρα, ανταλλάσσουν πληροφορίες, διαφωνούν, συμφωνούν, συμπάσχουν, φλερτάρουν. Οι σύγχρονοι νέοι δημιουργούν φιλικές και ερωτικές σχέσεις βασισμένες στα likes & share, ενώ ξεχνούν την ουσιαστική και άμεση ανθρώπινη επαφή και το συναίσθημα. Όταν τα πάντα είναι τόσο εύκολα και γρήγορα χάρη στις δυνατότητες του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όταν ο νέος μπορεί να ερωτευτεί, να χωρίσει, να δημιουργήσει φιλίες και συναναστροφές, να επενδύσει συναισθηματικά με το πάτημα ενός κουμπιού, για ποιον λόγο να μπει στη διαδικασία να φλερτάρει, να επικοινωνήσει και να επενδύσει συναισθηματικά; Ολοένα και περισσότεροι νέοι «χτίζουν» σχέσεις διαδικτυακά και επικοινωνούν μέσω εφαρμογών των κινητών τους τηλεφώνων, των tamplet ή των υπολογιστών, στερούμενοι το χάδι, το βλέμμα, το άγγιγμα, την αμεσότητα της φυσικής παρουσίας του άλλου. Αυτού του είδους όμως η επικοινωνία δεν καλύπτει το συναισθηματικό τους κενό, έστω κι αν έχουν χιλιάδες διαδικτυακούς φίλους, με τους οποίους μιλάνε με τις ώρες σε καθημερινή βάση, έστω και αν εισπράττουν καθημερινά εκατοντάδες like, έστω κι αν ερωτοτροπούν καθημερινά με τους διαδικτυακούς τους εραστές.

[5] Βασιλική Τσίχλα, ψυχολόγος.

Επίλογος
Το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορεί να έχουν αλλάξει ριζικά τον τρόπο που επικοινωνούμε ή δημιουργούμε ερωτικές ή φιλικές σχέσεις, ωστόσο σε καμιά περίπτωση δεν μπορούν να υποκαταστήσουν την πρόσωπο με πρόσωπο επαφή και επικοινωνία. Επομένως, θα πρέπει να αναγνωρίζουμε και να εκτιμούμε τη δυνατότητα που μας δίνουν να γνωρίσουμε νέους ανθρώπους και να επικοινωνήσουμε μαζί τους, αλλά δεν πρέπει να εγκλωβιζόμαστε στον εικονικό κόσμο που δημιουργούν.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. Το ποίημα είναι αφιερωμένο ονομαστικά («*Στη Μήτσα*») στη γυναίκα του ποιητή. Στη σκηνή του ποιήματος διαδραματίζεται ένας μετα-ερωτικός αγώνας αγάπης,[6] αφού υποτίθεται ότι έχουν πεθάνει οι δύο πρωταγωνιστές. Οι δύο αυτές φωνές, που οι στάχτες τους ανεβαίνουν στον ουρανό και χάνονται και βρίσκονται εναλλάξ και διαρκώς, ανήκουν σε νεκρούς των κρεματορίων των Γερμανών.[7] Μέσα από αυτόν τον μετα-ερωτικό αγώνα προβάλλεται η υπερβατική και διαχρονική δύναμη της αγάπης («και μένει ακόμα η αγάπη»), η οποία ξεπερνάει τα όρια του χρόνου και την υλική υπόσταση του ανθρώπου συνεχίζοντας την καταλυτική και λυτρωτική της επίδραση στους ανθρώπους. Ο «τρελός» άνδρας είναι αυτός που πιστεύει στην αντοχή της αγάπης, πιστεύει ότι θα επιβιώσει μέσα από τον λόγο του ποιήματος: για να μη διαλυθεί η αγάπη, πρέπει να μη σταματήσει το ποίημα. Όμως τον τελευταίο λόγο τον έχει η γυναίκα, που φαίνεται να δυσπιστεί για την αντοχή της αγάπης μετά θάνατον («Πάψε τρελέ του έλεγε»). Μπορεί η διαφωνία των δύο μέσα από τον διάλογό τους να μη γεφυρώθηκε, ωστόσο υπήρξε σημείο σύγκλισης («Είμαι η στάχτη σου του έλεγε και είσαι η στάχτη μου»).

Β2$_1$. α) Με την αυτούσια παράθεση των λόγων των νέων οι συντάκτες του πίνακα προσδίδουν αμεσότητα, ζωντάνια και παραστατικότητα, που βοηθά τον αναγνώστη να βιώσει άμεσα τις απόψεις που μεταφέρονται. Με τον ευθύ λόγο κατανοούμε και συναισθανόμαστε την αγωνία των εφήβων και τη δίνη στην οποία βρίσκονται, ειδικά για τους νέους του τύπου Α και Δ.

β) Ενδεικτικά: Οι «τύποι» Α και Δ αποτελούν την «κορυφή του παγόβουνου» και πιθανότατα να χρειαστούν υποστήριξη από ειδικό. Αντίθετα, οι «τύποι» Β και Γείναι λειτουργικοί χρήστες και η απώλεια ελέγχου σχετίζεται άμεσα με την εφηβεία τους.[8]

Β2$_2$. α) πραγματικές, προωθεί, ευπαθή, συνέπειες, ανυπόκριτης.

β) αντίθεση, αιτιολόγηση, διάζευξη, επεξήγηση, επιβεβαίωση.

[6] Δ. Ν. Μαρωνίτης, *Τα αντικλείδια της ποίησης,*
[7] Γ. Ξούριας, επίκουρος καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας, Τμήμα Φιλολογίας ΕΚΠΑ.
[8] Πρβλ. Υποσημείωση 1.

Β2$_3$. α) Δεύτερη παράγραφος: «Οι ουσιαστικές σχέσεις των πολλών από εμάς έχουν συρρικνωθεί και χάσει σε ποιότητα, συχνότητα, διάρκεια και βάθος, σε βαθμό που, σε συνδυασμό με την ολοένα και μεγαλύτερη καταναλωτική διάθεση και τη στάση ζωής μας γενικότερα, να έχουμε αρχίσει να βιώνουμε και να διαχειριζόμαστε – τουλάχιστον ασυνείδητα– ακόμα και τον ίδιο μας τον εαυτό ως εμπόρευμα…»
Έκτη παράγραφος: «Η δυνατότητα που δίνει το διαδίκτυο για νέες γνωριμίες και επικοινωνία με άλλους μπορεί να οδηγήσει πολλούς χρήστες στην ανάγκη δημιουργίας όχι μόνο μίας αλλά πολλών νέων εκδοχών ‘‘εικονικής’’ ή ‘‘διαδικτυακής’’ ταυτότητας, δηλαδή μιας διαφορετικής κάθε φορά προσωπικής αίσθησης για τον εαυτό, ίσως και παντελώς διαφορετικής από αυτήν που έχει στην πραγματικότητα ο εκάστοτε χρήστης για τον εαυτό του».
β) Ο συγγραφέας με τον μακροπερίοδο λόγο εκφράζει σύνθετες και περίπλοκες σκέψεις. Ειδικότερα στο πρώτο παράδειγμα αναφέρεται στη συρρίκνωση των σχέσεων που σε συνδυασμό με την καταναλωτική διάθεση της εποχής εχουν μετατραπεί σε εμπόρευμα, ενώ στο δεύτερο αναφέρεται στη δυνατότητα που δίνει το διαδίκτυο για γνωριμίες και επικοινωνία, με συνέπεια να δημιουργούν οι χρήστες πολλές νέες εκδοχές «εικονικής» ή «διαδικτυακής» ταυτότητας. Με τον τρόπο αυτό, επιζητεί να παρουσιάσει αναλυτικά τη συλλογιστική του πορεία, την επιχειρηματολογία του, ώστε να την καταστήσει πειστική. Προσδίδει έμφαση, ένταση στον λόγο, με αποτέλεσμα το κείμενο να αποκτά δυναμικό και γοργό ρυθμό. Με τη χρήση του μακροπερίοδου λόγου το ύφος γίνεται σύνθετο, επίσημο και αυστηρό. Αποτελεί δείγμα του υψηλού επιπέδου του συγγραφέα, ενώ ταυτόχρονα βοηθά τον δέκτη να αντιληφθεί τις διαπλοκές των εννοιών.

Β3. Το συγκεκριμένο ποίημα του Γ. Παυλόπουλου[9] ανήκει στη νεωτερική ποίηση. Τα **εξωτερικά (μορφικά)** χαρακτηριστικά που το επιβεβαιώνουν είναι η απουσία σημείων στίξης («δεν έχουμε μήτε μάτια/ Γίναμε στάχτη της έλεγε») και ο ελεύθερος, ανομοιοκατάληκτος στίχος. Όσον αφορά το **περιεχόμενο,** γίνεται χρήση καθημερινής γλώσσας («στάχτη», «τρελέ» «φοβητσιάρα») χωρίς κάποια γλωσσική ιδιαιτερότητα. Ο ποιητής καταπιάνεται με ένα υπαρξιακό θέμα. Συγκεκριμένα, αν η αγάπη μένει και μετά τον θάνατό μας, ή διαλύεται μαζί με το σώμα μας («Γίναμε στάχτη της έλεγε/ όμως με βλέπεις και σε βλέπω/ και μένει ακόμα η αγάπη…»). Τέλος, διακρίνουμε το στοιχείο του διασκελισμού («Είμαι η στάχτη σου του έλεγε/ και είσαι η στάχτη μου»). Ο Παυλόπουλος, πιστεύοντας στην αντοχή της αγάπης, πιστεύει στην επιβίωσή της μέσα από τον λόγο του ποιήματος.[10]

[9] Χαρακτηριστικά της ποίησής του είναι: α) Η κυριαρχία του ονείρου, β) η αίσθηση του ανικανοποίητου, γ) ο συμβολικός, αλληγορικός και υπαινικτικός του λόγος, δ) η σκηνοθετική δράση, ε) ο σεφερικός, συνήθως έμμεσα δραματικός λόγος του, που μετά το 1970, ενώ διατηρεί το ευδιάκριτο και λιτό ύφος, γίνεται πολύ περισσότερο προφανής ως προς τις αναγωγές του στο εμπειρικό υλικό, στ) το καθημερινό λεξιλόγιο, ζ) ο εξομολογητικός τόνος και το κουβεντιαστό ύφος, η) η επιθυμία αυτοπροσδιορισμού και η αυτοαναφορικότητα, θ) ο προβληματισμός για την ποίηση και την ποιητική.

[10] Βλ. Δ. Ν. Μαρωνίτης, *Τα αντικλείδια της ποίησης*: «Θα τολμήσω να σχηματίσω μια τελική εξίσωση: Η προ-ποιητική εμπειρία είναι το σώμα που διαλύθηκε. Το ποίημα, η ποιητική εμπειρία, είναι η στάχτη που ανεβαίνει στον ουρανό, και παρά την απειλή του αγέρα και τη φρόνηση της σιωπής, επιμένει να μιλά για αγάπη. Αυτή η αμφίβολη αγάπη γίνεται κίνητρο του ποιήματος και υπόσχεση της ποίησης. Όποιος το θέλει, μπορεί να πει πως ο τρελός άνδρας, εκπέμποντας μέσα στο ποίημα αυτό το μήνυμα, συμπεριφέρεται σαν ποιητής, ανοίγοντας τον ορίζοντα της ποιητικής συμπεριφοράς τόσο στον φασματικό αφηγητή όσο και στον φασματικό ακροατή του ποιήματος».

14ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ

Α. Σε ένα άρθρο που διάβασα στον ημερήσιο Τύπο σχετικά με τη σεξουαλική παρενόχληση στον εργασιακό χώρο η αρθρογράφος, αναζητώντας τους παράγοντες που διαιωνίζουν το φαινόμενο αυτό, επεσήμαινε ότι η γυναίκα-θύμα κυριεύεται από οργή και ντροπή, συναισθήματα που την αναστατώνουν και την αποτρέπουν από την καταγγελία. Τα περιστατικά της σεξουαλικής παρενόχλησης στον εργασιακό χώρο οφείλονται στην επιβίωση αντιλήψεων για τη φύση και τον ρόλο της γυναίκας στην κοινωνία και για την αντιμετώπισή τους απαιτείται η δημοσιοποίηση παρόμοιων περιπτώσεων, τα οποία θίγουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Για να τις αναγκάσει ... του θεάματος»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Ανάλογη παρενόχληση ... επαγγελματικό επίπεδο»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Η γυναίκα που έρχεται αντιμέτωπη ... να προβεί σε καταγγελία»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («η σεξουαλική παρενόχληση ... επαγγελματικούς χώρους»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («επιλέγει τη σιωπή, συχνά λόγω και αδυναμίας να συγκεντρώσει αποδεικτικά στοιχεία»).

Β2. α) Με τις ρητορικές ερωτήσεις («Πώς είναι δυνατόν επί τρεις δεκαετίες να μη γνώριζε κανείς ότι σε επαγγελματικές συναντήσεις με τον ισχυρό παράγοντα του Χόλιγουντ πολλές γυναίκες είχαν έρθει αντιμέτωπες με τις σεξουαλικές προτροπές και τους υπαινιγμούς του;… Πώς για τόσα χρόνια ούτε έστω και ένα από τα θύματα, αλλά και τόσοι άλλοι που προφανώς γνώριζαν αλλά σιωπούσαν, δε βγήκε ανοιχτά να καταγγείλει αυτή ην απαράδεκτη και βαθιά προσβλητική συμπεριφορά του Γουάινστιν;»), η συντάκτρια επιδιώκει να κάνει τον αναγνώστη κοινωνό και συμμέτοχο του προβληματισμού της για το θέμα της σεξουαλικής παρενόχλησης πολλών γυναικών από τον μεγαλοπαραγωγό ταινιών του Χόλιγουντ Γουάινστιν και το γεγονός ότι κανένα από τα θύματα ή όσους γνώριζαν δε μίλησε. Παράλληλα, οι ρητορικές ερωτήσεις προσδίδουν στο κείμενο ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα. Τέλος, δημιουργείται δραματικότητα και ένταση, που υποκινεί τον αναγνώστη να δώσει ο ίδιος την απάντηση στα ρητορικά ερώτημα που τίθενται.

β) Η σύνταξη είναι ενεργητική. «Έτσι, επιλέγεται η σιωπή, συχνά λόγω και αδυναμίας να συγκεντρωθούν (από αυτήν) αποδεικτικά στοιχεία».
Με την παθητική σύνταξη τονίζεται η ενέργεια του ρήματος, ενώ αποκρύπτεται το υποκείμενο, καθώς δηλώνεται έμμεσα με το ποιητικό αίτιο. Το ύφος καθίσταται απρόσωπο και αποστασιοποιημένο. Ο λόγος είναι ακαδημαϊκός, επιστημονικός και δοκιμιακός.

Β3. α) Η συγγραφέας στο μεγαλύτερο τμήμα του μικροδιηγήματός της γράφει σε α΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο («Είμαι», «Έχω», «Θέλω να αγαπώ και να αγαπιέμαι»). Η επιλογή αυτή γίνεται συνειδητά, γιατί εκφράζει προσωπικές απόψεις, σκέψεις, εκτιμήσεις, βιώματα. Εξασφαλίζει έτσι αμεσότητα, πειστικότητα και αληθοφάνεια στην αφήγηση προσδίδοντας εμπιστευτικό, προσωπικό και εξομολογητικό χαρακτήρα. Επιπλέον, οι σκέψεις της προβάλλονται εναργέστερα στον αναγνώστη. Στην τελευταία παράγραφο όμως το πρόσωπο μεταβάλλεται σε β΄ ενικό («Είσαι γυναίκα. Κανένας δε σε αγαπά…»). Η χρήση β΄ προσώπου αποτελεί μια αποστροφή εις εαυτόν (μονόλογο) αλλά και αποστροφή με την οποία απευθύνεται σε όλες τις γυναίκες. Δηλώνει αμεσότητα, ζωντάνια και ο λόγος αποκτά θεατρικότητα. Προσδίδει δραματικότητα στην αφήγηση, καθώς και παραινετικό και διδακτικό

χαρακτήρα. Προσπαθεί να τονώσει το ηθικό και την αυτοπεποίθηση των γυναικών κλείνοντας με έναν αισιόδοξο τόνο το μικροδιήγημά της. Στην καταληκτική παράγραφο του διηγήματος παύει η εξομολόγηση και απευθύνεται σε μια υποθετική ακροάτρια που ενδεχομένως άκουγε τη μέχρι τώρα εξομολόγησή της (θεατρικότητα). Αλλάζει το ύφος και γίνεται προτρεπτικό-παραινετικό. Διατυπώνει λόγια καλοσύνης και αγάπης, που τα απευθύνει σε κάθε γυναίκα. Παύει να είναι μια προσωπική εξομολόγηση και προσπαθεί να μιλήσει στην ψυχή κάθε γυναίκας που βιώνει τις ίδιες καταστάσεις και αισθάνεται όπως η ίδια. Τέλος, με την εναλλαγή αυτή επιτυγχάνεται μεγαλύτερη εκφραστική ποικιλία και προσδίδεται ζωντάνια στο ύφος.

β) Το ύφος του μικροδιηγήματος είναι εξομολογητικό, άλλωστε ολόκληρο το μικροδιήγημα αποτελεί έναν εσωτερικό μονόλογο της ηρωίδας. Επίσης, είναι άμεσο και οικείο με τη χρήση του α΄ και β΄ προσώπου («Συνοφρυώνω το πρόσωπό μου… έχω σημάδια… Είσαι γυναίκα. Κανένας δε σε αγαπά…»). Η χρήση παρατακτικής κυρίως σύνδεσης («Είμαι γυναίκα και… την ζωή μου») και ασύνδετου σχήματος («Τα τρανταχτά γέλια μου, τα έντονα κλάματά μου, οι αγωνίες μου»), αλλά και η απουσία πολλών καλολογικών στοιχείων καθιστούν το ύφος λιτό, ενώ η απλή έκφραση και το καθημερινό λεξιλόγιο (π.χ. «Ρυτίδες», «Ραγάδες») το καθιστούν απλό. Η χρήση εικόνων («Συνοφρυώνω το πρόσωπό μου … Τα τρανταχτά γέλια μου, τα έντονα κλάματά μου…Στο σώμα μου έχω σημάδια…») το κάνουν ζωντανό και παραστατικό και, τέλος, η απουσία πλατειασμών και παρεκβάσεων καθιστούν το ύφος φροντισμένο.

Γ. Η σύγχρονη γυναίκα, έχοντας πλέον κατακτήσει δικαιώματα και ελευθερίες που για αιώνες στερούνταν, βρίσκεται καθημερινά αντιμέτωπη με ποικίλες προκλήσεις και καλείται να ανταποκριθεί σε πολλαπλούς ρόλους: ενεργό μέρος της παραγωγικής διαδικασίας, συχνά σκληρά εργαζόμενη, ταυτόχρονα σύζυγος, μητέρα, νοικοκυρά.
Την ίδια στιγμή, με έναν κάπως παράδοξο τρόπο, η γυναίκα εξακολουθεί να αντιμετωπίζεται ως αντικείμενο πόθου, να αποτελεί το «ωραίο» ή το «αδύναμο» φύλο, να ταυτίζεται με την ομορφιά και τη νεότητα. Στην ουσία πρόκειται για ένα ισχυρό κατάλοιπο της πατριαρχικής κοινωνικής δομής, βαθιά στεριωμένο στο συλλογικό ασυνείδητο, ανθεκτικό απέναντι στην πρόοδο των τελευταίων χρόνων. Το στερεότυπο αυτό με ένταση προβάλλεται από τα ΜΜΕ και τα σύγχρονα ηλεκτρονικά δίκτυα, όπου κυριαρχούν γυναίκες πετυχημένες επαγγελματικά, ταυτόχρονα όμως όμορφες, πάντα περιποιημένες καλλίγραμμες ακόμα και μετά την πρόσφατη απόκτηση των παιδιών τους, που δεν κουράζονται ποτέ και δεν παραμελούν τις συζυγικές τους υποχρεώσεις. Κοντά σε αυτά, τα δημοσιογραφικά άρθρα που απευθύνονται στη γυναίκα δε σταματούν να της υπενθυμίζουν την υποχρέωσή της να ακολουθεί κατά γράμμα τη μόδα, να διατηρεί με κόπους μια άψογη σιλουέτα. Μια ολόκληρη βιομηχανία με πλούσια κέρδη είναι στημένη γύρω απ᾽ αυτές τις επίπλαστες ανάγκες της σύγχρονης γυναίκας.
Ακόμα όμως κι αν κατόρθωνε μια γυναίκα να απομονώσει αυτές τις επιρροές, και πάλι θα είχε να αντιμετωπίσει τον ίδιο τον κοινωνικό περίγυρο. Αυτόν που τη θεωρεί αποτυχημένη, όσο σπουδαία επαγγελματική σταδιοδρομία κι αν διαγράφει, αν δε δημιουργήσει οικογένεια. Τελικά, μοιάζει η σύγχρονη γυναίκα να επιβαρύνθηκε παρά να ευνοήθηκε, από τη νομική κι επαγγελματική εξίσωσή της με τον άντρα. Κι αυτό γιατί δεν απεκδύθηκε τους παραδοσιακούς της ρόλους, την ίδια ώρα που ανέλαβε και τους δικούς του.

Η ελληνική κοινωνία ειδικά, παρά την επιστημονική και τεχνολογική της εξέλιξη, εξακολουθεί να διακατέχεται από έναν ύπουλο συντηρητισμό, θύμα του οποίου είναι αναμφίβολα πολύ περισσότερο η γυναίκα, εκείνη που για αιώνες υφίστατο την καταπίεση και την αδικία σε όλες της τις εκφάνσεις. Ίσως οι αλλαγές στη νοοτροπία και τον τρόπο σκέψης και αντίληψης των ανθρώπων να μη συμβαδίζουν τελικά με την πρόοδό τους στους υπόλοιπους τομείς της ζωής.
Αναμφίβολα είναι ανάγκη να αλλάξει ο τρόπος αντιμετώπισης της σύγχρονης γυναίκας, να απελευθερωθεί από τις πολλαπλές απαιτήσεις, να νιώσει ότι δεν πληρώνει ως αντίτιμο την επιθυμία να γίνει ισότιμο μέλος της κοινωνίας.
Από τη φύση της η γυναίκα είναι επινοητική και δημιουργική, ικανή να διαχειριστεί δύσκολες καταστάσεις, ενώ συγχρόνως είναι δοτική, τρυφερή, γεμάτη αγάπη και ευαισθησία για την οικογένειά της και τους φίλους της. Μπορεί να είναι καλή εργαζόμενη, σύζυγος, μητέρα και φίλη. Αρκεί να μην αισθάνεται ότι οφείλει, την ίδια στιγμή που προσπαθεί να ανταποκριθεί στις αυξημένες υποχρεώσεις της, να είναι πάντα νέα, μόνιμα ωραία, ασταμάτητα χαρούμενη κι ευχάριστη για χάρη των άλλων. Οφείλει μόνο να είναι ο εαυτός της. Συχνά κουρασμένη, απογοητευμένη, νευρική, δυσαρεστημένη. Φυσιολογικά γερασμένη, ίσως απεριποίητη και εκτός μόδας. Δεν είναι εύκολο να τα προλάβει όλα, να τα καταφέρει όλα. Όσοι την αγαπούν χρειάζεται να την αγκαλιάσουν και να την αποδεχτούν όπως είναι και γι᾽ αυτό που είναι χωρίς επικρίσεις και απαιτήσεις. Κι έτσι απλά και σταδιακά θα αλλάξει η κοινωνική νοοτροπία και θα εξισορροπηθεί η ζωή της γυναίκας.
Κι εκείνη όμως οφείλει στον εαυτό της να τον αγαπάει και να τον προσέχει κάθε στιγμή. Με τις αδυναμίες και τα ελαττώματά του, με την εσωτερική του ομορφιά που είναι αληθινή. Να μην τον πιέζει, να μην τον φτάνει στα όριά του, να μην τον εξαντλεί. Ο Παλαμάς, απευθυνόμενος στη γυναίκα, την καλούσε να γκρεμίσει το ξόανο της δουλείας της, που αποτελούσαν η συνήθεια και η πρόληψη. Ίσως εκείνη είναι που πρέπει να συνεχίσει να διεκδικεί τη θέση που αληθινά της αρμόζει μέσα στο στενότερο και το ευρύτερο περιβάλλον της, που πρέπει να βρει τον ρόλο που αληθινά επιθυμεί για τον εαυτό της και που δεν της επιβάλλεται με κανέναν άμεσο ή έμμεσο τρόπο.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος

Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας. κι αν χρειαστεί να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.
Γλωσσικές επιλογές – ύφος
• Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: Οι σύγχρονες «γαλέρες»

Πρόλογος (επικαιρική αφόρμηση)
Στη σημερινή εποχή, που ο άνθρωπος και η κοινωνία έχουν πολυάριθμες και πολύμορφες απαιτήσεις, η εργασία αποτελεί μια αναγκαιότητα και αδιάσπαστο στοιχείο κάθε ανθρώπινης δραστηριότητας, ατομικής αλλά και συλλογικής. Ωστόσο, οι συνθήκες εργασίας που βιώνει ο σύγχρονος εργαζόμενος δεν είναι πάντα ιδανικές,

με συνέπεια η εργασία του πολλές φορές να μετατρέπεται σε μια μορφή καταναγκαστικής δουλείας, που έχει ποικίλες μορφές και από την οποία είναι δύσκολο να απεμπλακεί.

Ερώτημα:

Κύριο μέρος

1. Η αλλοτρίωση αφορά τη συναισθηματική και ψυχική αποξένωση του ανθρώπου από το αποτέλεσμα της εργασίας του και την αποξένωση από την εργασία αυτή καθαυτή. Η εργασία αποκτά καταναγκαστικό χαρακτήρα, ο οποίος εντείνεται από την άσκηση του ελέγχου και την όλο και μεγαλύτερη εξάρτηση του ανθρώπου από αυτή, για να διασφαλίσει τις βιοποριστικές του ανάγκες. Παύει να αποτελεί εσωτερική ανάγκη αυτοπραγμάτωσης. Έτσι, ο εργαζόμενος βιώνει τη μοναξιά, την κενότητα, την καταπίεση, την αδυναμία ανάληψης πρωτοβουλιών, το άγχος και την απογοήτευση για τη ζωή, καθώς δε νιώθει τη χαρά της δημιουργίας. Δεν εκφράζεται με την εργασία του και δεν αντλεί από αυτή στοιχεία που θα τον βοηθήσουν να αναπτύξει και να ολοκληρώσει την προσωπικότητά του. Συνεπώς η εργασία γίνεται μια διαδικασία που τον αποξενώνει από τη φύση του και κατ' επέκταση του περιορίζει την ελευθέρια.
2. Η ραγδαία ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας οδήγησε στη μηχανοποίηση και τον αυτοματισμό της εργασίας. Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής και η μηχανή εισέβαλαν στον χώρο της εργασίας και μετέτρεψαν τον εργαζόμενο σε άβουλο εξάρτημα της παραγωγικής μηχανής, στερώντας του τη φαντασία, τη δημιουργικότητα, την επινοητικότητα και μαθαίνοντάς του να εκτελεί μηχανικά και αυτόματα προκαθορισμένες κινήσεις και ενέργειες χωρίς περιθώρια ελευθερίας και ευελιξίας. Ο άνθρωπος εργαλειοποιήθηκε αντί να εξανθρωπιστεί η μηχανή και διακόπηκε η οργανική σχέση με το προϊόν της εργασίας του. Έτσι, αποπροσωποποιείται η σχέση δημιουργού και δημιουργήματος και ο εργαζόμενος γίνεται εξάρτημα και υποχείριο της μηχανής, με συνέπεια να βιώνει το αίσθημα της ανίας και την έλλειψη ηθικής ικανοποίησης που εξασφαλίζει η προσφορά στο κοινωνικό σύνολο.
3. Η οικονομική κρίση και τα μέτρα που ψηφίστηκαν στο πλαίσιο των μνημονίων έχουν ως συνέπεια την εκτίναξη των ποσοστών ανεργίας σε πρωτόγνωρα για την ελληνική αγορά εργασίας επίπεδα, καθώς και τη διαμόρφωση ενός εργασιακού τοπίου του οποίου τα βασικά χαρακτηριστικά είναι η επισφάλεια και η απορρύθμιση. Μέσα στη νέα εργασιακή πραγματικότητα οι επιχειρήσεις οι οποίες δεν έκλεισαν κάτω από την πίεση της οικονομικής κρίσης προσπάθησαν να μειώσουν το εργατικό τους κόστος. Για να πετύχουν αυτό τον στόχο, μείωσαν το προσωπικό τους ή τους μισθούς των εργαζομένων ή εφάρμοσαν ευέλικτες μορφές εργασίας. Οι εργαζόμενοι πλέον έχουν χάσει τα περισσότερα εργασιακά τους κεκτημένα, με συνέπεια να είναι αναγκασμένοι να συναινούν σε παράλογες απαιτήσεις των εργοδοτών, να ανέχονται κάθε είδους εκμετάλλευση και ουσιαστικά να μετατρέπονται σε πειθήνια όργανα των εργοδοτών φοβούμενοι μήπως χάσουν την εργασία τους. Παράλληλα, ο ανταγωνισμός και η προσπάθεια για επαγγελματική ανέλιξη γίνονται αυτοσκοπός, δημιουργούν άγχος και καταστρέφουν τις σχέσεις μεταξύ των εργαζομένων. Η κατάσταση αυτή τους απορροφά πολύ προσωπικό χρόνο και δεν τους αφήνει περιθώρια να αφιερώσουν χρόνο στον εαυτό τους προκειμένου να ασχοληθούν με δραστηριότητες που τους ικανοποιούν και τους ανανεώνουν.

4. Η εξειδίκευση, που έχει επιβληθεί σε όλους τους τομείς της εργασίας αποτελεί αναμφίβολα μια αναγκαιότητα, αλλά ελλοχεύουν και πολλοί κίνδυνοι για τον εργαζόμενο, με κυριότερο εκείνο της απώλειας της ελευθερίας. Η στυγνή ειδίκευση στρεβλώνει το άτομο και από ολοκληρωμένη προσωπικότητα το μετατρέπει σε εξειδικευμένο και μονοδιάστατο εργαλείο απειλώντας την ακεραιότητά του. Ο ειδικός ουσιαστικά μετατρέπεται σε αιχμάλωτο του επιστημονικού ή τεχνικού κλάδου που υπηρετεί. Είναι αφοσιωμένος διαρκώς σε μια περιοχή του επιστητού, με συνέπεια να οδηγείται βαθμιαία στη σωματική και πνευματική ατροφία, καθώς η πρωτοβουλία, η πρωτοτυπία και η φαντασία θυσιάζονται στον βωμό της τυποποίησης και της μονοδιάστατης δραστηριότητας. Η τυποποίηση και επανάληψη καθιστούν ανιαρή και μονότονη την εργασία, με άμεση συνέπεια την ψυχική εξουθένωση του εργαζομένου.

5. Η επιλογή επαγγέλματος συχνά δεν αποτελεί αποτέλεσμα ελεύθερης εκλογής του ατόμου, με συνέπεια αυτό να έχει επιπτώσεις στην επαγγελματική του σταδιοδρομία. Η επιλογή επαγγέλματος δε συνάδει με τα ταλέντα, τις κλίσεις, τις γνώσεις και τις επιδιώξεις του ατόμου, εξαιτίας της απουσίας σωστού επαγγελματικού προσανατολισμού, αλλά είναι συνήθως αποτέλεσμα επιβολής, ξένης επίδρασης και πίεσης ή λύση ανάγκης. Έτσι, ο εργαζόμενος ασφυκτιά στο εργασιακό του περιβάλλον, αντιμετωπίζει την εργασία σαν πάρεργο, σαν μια επίπονη και ανιαρή δραστηριότητα που δεν του παρέχει ψυχική και ηθική ικανοποίηση και δεν του επιτρέπει να αναδείξει τα προσόντα και τις ικανότητές του, με συνέπεια να αισθάνεται παγιδευμένος και πνευματικά συρρικνωμένος.

Επίλογος

Η εργασία είναι ανθρώπινο δικαίωμα, το οποίο επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την προσωπικότητα, τον χαρακτήρα αλλά και τη ζωή των ανθρώπων και καθορίζει σε μεγάλο βαθμό το μέλλον τους. Αποτέλεσε μέσο διαρκούς απελευθέρωσής τους, νόημα ζωής και προ πόθεση του πολιτισμού. Γι' αυτό είναι αναγκαίο οι συνθήκες εργασίας να είναι τέτοιες, που να μη συνθλίβουν την ανθρώπινη ελευθερία και δημιουργικότητα ούτε να καταρρακώνουν την προσωπικότητα των εργαζομένων.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. Το κείμενο αποτελεί την εξομολόγηση (εσωτερικός μονόλογος) μιας γυναίκας, της ίδιας της συγγραφέα αλλά και κάθε γυναίκας, χωρίς συγκεκριμένο όνομα, προέλευση και εποχή. Όσο προσωπικό τόνο κι αν μοιάζει να έχει η γραφή της, αντικατοπτρίζει στην πραγματικότητα τις σκέψεις, τα συναισθήματα, τις ανησυχίες και τις επιθυμίες κάθε γυναίκας, που παραμένουν διαχρονικές και παγκόσμιες («Είμαι γυναίκα … πάνω στο ολόγυμνο κορμί μου σαν σφραγίδες»). Με τις σκέψεις της κάνει έναν νοερό αντίλογο με όσους επιμένουν να βλέπουν στο γυναικείο σώμα μόνο τα σημάδια του χρόνου και των πόνων που περνάει μια γυναίκα στη ζωή της. Πίσω από κάθε σημάδι η αφηγήτρια βλέπει κάτι όμορφο, μια ανάμνηση γλυκιά («Στο σώμα μου έχω σημάδια …Τις αγαπώ γιατί αγαπώ τα παιδιά μου»). Γι' αυτό και αγαπάει τα σημάδια της. Αγαπάει τον εαυτό της («Με αγαπώ …από την ίδια μου την ζωή»). Βέβαια, η θέση της γυναίκας δεν είναι καθόλου ίδια σε κάθε περιοχή του πλανήτη. Υπάρχουν χώρες εξελιγμένες και άλλες οπισθοδρομικές, όμως σε κάθε περίπτωση, οι γυναίκες δεν παύουν να έχουν κοινές εμπειρίες (γάμος, μητρότητα, οικογένεια), οπότε και κοινές ανησυχίες και σκέψεις. Η εποχή της εικόνας στην οποία ζούμε θέλει

τη γυναίκα απόλυτο σύμβολο εξωτερικής αγέραστης –αναλλοίωτης από τον χρόνο και την κούραση– ομορφιάς. Αυτό δημιουργεί πρόσθετο άγχος στη γυναίκα, μάνα, εργαζόμενη, σύντροφο, ερωμένη που πολλές φορές την οδηγεί σε ακρότητες προκειμένου να γίνει αρεστή στους άλλους, που ενδιαφέρονται μόνο για την εξωτερική της εμφάνιση και όχι για τα εσωτερικά της χαρίσματα και τον θησαυρό της ψυχής της.

Β2$_1$. α) ήξερε, υποκύψουν, λησμονούμε, προκαλεί, παροτρύνσεις.
β) δυσμενή, θύτες, αποδεκτή, ασυνήθιστο, ανισότητας.

Β2$_2$. α) Η παράγραφος οργανώνεται (αναπτύσσεται) με τη μέθοδο του αιτίου-αποτελέσματος. Στη θεματική περίοδο («Η σεξουαλική παρενόχληση … στον εργασιακό χώρο») η συγγραφέας επισημαίνει ότι η σεξουαλική παρενόχληση (αίτιο) «δημιουργεί ένα κλίμα εκφοβισμού, εχθρότητας και προσβολής στον εργασιακό χώρο» (αποτέλεσμα). Στη συνέχεια τονίζει ότι «Η σεξουαλική παρενόχληση» (αποτέλεσμα) «αποτελεί απότοκο μιας αντίληψης ότι οι γυναίκες είναι εξ ορισμού διαθέσιμες, ή ακόμα και υποχρεωμένες, να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες και τις ορμές ‘‘ισχυρών’’ ανδρών» (αίτιο).

β) διευκρίνιση, ειρωνεία, διευκρίνιση, ειρωνεία.

Β3. Στο συγκεκριμένο μικροδιήγημα η αφηγήτρια είναι πρωταγωνιστής (δραματοποιημένη), καθώς διηγείται τη δική της ιστορία («Έχω όνειρα και ανασφάλειες … Στο σώμα μου έχω σημάδια… Δεν κρύβομαι δεν ντρέπομαι») σε α΄ ρηματικό πρόσωπο (αυτοδιηγητικός αφηγητής). Συμμετέχει στην αναπαράσταση των γεγονότων, εμφανίζεται δηλαδή ως κύριο πρόσωπο της ιστορίας, την οποία αφηγείται («Όσοι είναι δίπλα μου … ζήσαμε και ζούμε μαζί»). Βλέπει ό,τι συμβαίνει γύρω της με εσωτερική εστίαση (δηλαδή διαθέτει περιορισμένη εμπειρία, γνώση) και η αφήγησή της γίνεται σε α΄ ρηματικό πρόσωπο (εσωτερικός μονόλογος). Με τον δραματοποιημένο αφηγητή η αντικειμενικότητα παραχωρεί τη θέση της στην υποκειμενικότητα.

15ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΑμεΑ

Α. Σε ένα άρθρο που διάβασα στον Τύπο που είχε γραφτεί με αφορμή την Ημέρα ανθρώπων με ειδικές ανάγκες, ο αρθρογράφος τόνιζε ότι η κοινωνία έχει υποκαταστήσει τις αξίες της αλληλεγγύης με εκείνες του ατομοκεντρισμού και του κοινωνικού δαρβινισμού διακρίνοντας τους πολίτες σε κανονικούς και μη κανονικούς. Διογκώνοντας τις διαφορές υποβαθμίζει τις ομοιότητες παραγνωρίζοντας έτσι τα ανθρώπινα δικαιώματα. Μια τέτοια συμπεριφορά θα οδηγήσει σε εκβαρβαρισμένες επιλογές, προκειμένου να εξυπηρετηθούν ιδιοτελή συμφέροντα.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («Βαριέμαι», ἀπαντάει αὐτός σιγά/ καί τόν περνοῦνε γιά ἰδιότροπο πολύ», «Κάποτε, ποὔτρεξε κι αὐτός, τ' ἄλλα παιδιά φύγαν καί τόν φῆσαν μοναχό…»), **β) ΣΩΣΤΟ** («Κι ὅταν ἡ μάνα του τοῦ λέει:/ ''Γιατί καί σύ δέν πᾶς νά παίξεις, ὅπως τ' ἄλλα τά παιδιά;"»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («Κάποτε, ποὔτρεξε κι αὐτός/ τ' ἄλλα παιδιά φύγαν καί τόν ἀφῆσαν μοναχό…»), **δ) ΣΩΣΤΟ** («Μόλις βραδιάσει … σκοπό»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Εἶν' ἡ ψυχή του πάντοτε θλιμμένη/ Εἶναι καμπούρης καί καχεκτικός…»).

Β2. α) Διαφορά: διάγνωση, διαβίωση, φοροτεχνικός, οισοφάγος.
αξιοκρατίας: κρατικοδίαιτος, δημοκρατία, αξιέπαινος, αξιομνημόνευτος.

β)

Συνώνυμα	Αντώνυμα
εκφράζουν	αποκρύπτουν
μεγαλώνουν	περιορίζουν
καθολική, κοινή	ατομική

Β3. α) «Κι ὅταν ἡ μάνα του τοῦ λέει:/ ''Γιατί καί σύ δέν πᾶς νά παίξεις, ὅπως τ' ἄλλα τά παιδιά;''/ ''Βαριέμαι'', ἀπαντάει αὐτός σιγά»: **Διάλογος:** Προσδίδει στο ποίημα δραματικότητα, φυσικότητα και ζωντάνια. Συντελεί στην πειστικότερη διαγραφή των χαρακτήρων (μάνα, μικρός καμπούρης) και τα πρόσωπα αποκτούν αληθοφάνεια. Προσιδιάζει στην ανθρώπινη ιδιότητα του αφηγητή, που δεν μπορεί να είναι παντογνώστης. Ο αναγνώστης αντλεί μέσω του διαλόγου πληροφορίες για πρόσωπα και γεγονότα. Εξυπηρετεί την εξέλιξη της δράσης και προετοιμάζει σκηνές που θα ακολουθήσουν.

«σάν προμήνυμα θανάτου»: **Παρομοίωση.** Σκοπός της είναι να φωτιστεί η σημασία του πρώτου συγκρινόμενου στοιχείου («Κ' εἶν' ἡ φωνή του») μέσα από την αντιπαραβολή του με κάτι πιο συγκεκριμένο και σαφές. Μέσα από αυτή αποκαλύπτεται μια νέα διάσταση (προμηνύεται ο θάνατος) ανάμεσα στα δύο συγκρινόμενα. Παράλληλα, προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα. (Λειτουργεί και ως προοικονομία.)

Εικόνες: Οι εικόνες προσδίδουν ζωντάνια και παραστατικότητα στο ποίημα, χρώμα και παλμό με την παρουσία του ανθρώπινου παράγοντα.
«Ὕστερα μελετάει τό μάθημά του, δίχως βοήθεια, μόνος, δυνατά…»

«Καί τρέμουν οἱ σκιές»: **Μεταφορά.** Η μεταφορά (όπως και η παρομοίωση) συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[11] Προσδίδει πλούτο, βάθος και δύναμη στον λόγο, ζωντάνια και εκφραστικότητα.

β) Μορφή

Ο στίχος είναι ελεύθερος, χωρίς ομοιοκαταληξία, ρυθμό και μέτρο. Επίσης, είναι ανισοσύλλαβος («Κάποτε, ποὔτρεξε κι αὐτός/ τ' ἄλλα παιδιά φύγαν καί τόν ἀφῆσαν μοναχό…»).

Περιεχόμενο

Ο πεζολογικός χαρακτήρας («Μόλις βραδιάσει, βγαίνει στο μπαλκόνι», «Γιατί καί σύ δέν πᾶς νά παίξεις, ὅπως τ' ἄλλα τά παιδιά;»/ «Βαριέμαι») και οι αντιποιητικές/ αντιλυρικές λέξεις («καμπούρης», «Βαριέμαι»).

Άλλο στοιχείο που υποδηλώνει την παρέκκλιση από την παραδοσιακή ποίηση είναι η μη σταθερή/ τυπική ομοιοκαταληξία και οι παρεμβάσεις στο μέτρο. (Παρατονισμένη μουσική, που είναι η υπονόμευση της παραδοσιακής στιχουργικής φόρμας με την παρείσφρηση στη στιχουργία διασκελισμών, παρατονισμών, παραφωνιών).

Γ.

Ερώτημα 1ο:

Η ζωή του ήρωα είναι η πραγματικότητα που βιώνουν οι συνάνθρωποί μας με κάποιου είδους αναπηρία ή διαφορετικότητα. Πρόκειται για ένα παιδί κι αυτό μας ευαισθητοποιεί ακόμα περισσότερο. Η διαφορετικότητά του το έχει καταδικάσει σε μοναξιά, απομόνωση, αποξένωση. Συμπόνια και θλίψη μάς γεμίζει η εικόνα ενός παιδιού που δεν μπορεί να συμμετέχει στη ζωή γύρω του, στην ομάδα των συνομηλίκων του, στα παιχνίδια και στα γέλια τους. Η απόρριψη που ένιωσε από τα υπόλοιπα παιδιά το μετέτρεψε σε έναν θεατή της χαράς τους.

Ο ίδιος δεν ομολογεί την αληθινή αιτία της εσωστρέφειάς του και αυτή εκλαμβάνεται ως μια επιπλέον παραξενιά του. Τα παιδιά που συνάντησε τον έκαναν να ντρέπεται γι' αυτό που είναι, για τον εαυτό του. Κι όσο κρύβεται σαν σκιά στο σκοτάδι τόσο μένει μόνος του, γίνεται αντικοινωνικός, περιθωριοποιημένος, αποδιώχνει την ανθρώπινη επαφή, που τον πληγώνει.

Η σωματική αναπηρία συνεπάγεται και προκαλεί τον ψυχικό πόνο. Κι αυτή η σύνδεση έχει έναν βασικό συντελεστή: την απόρριψη, τον ρατσισμό, την έλλειψη αγάπης, αποδοχής, συμπόνιας από τους άλλους. Ο μικρός ήρωας διαβάζει, παίζει μουσική, αλλά ζει, υπάρχει χωρίς τους άλλους.

Ο ποιητής είναι εμφανές ότι συμπάσχει με τον ήρωά του, όπως κι εμείς οι αναγνώστες, προσεύχεται γι' αυτόν, ανησυχεί και λυπάται. Και με θλίψη δέχεται ότι μόνο ο θάνατος μπορεί να τον λυτρώσει από τη μοναξιά του.

Η εικόνα του τέλους είναι αληθινά συγκινητική και προκαλεί θλίψη, που υποβάλλεται υπαινικτικά. Η θλίψη, άλλωστε, είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα της ποίησης των νεοσυμβολιστών. Φεύγοντας από το πάσχον σώμα του ο μικρός θα μπορούσε να βρεθεί και να παίξει κι αυτός με τα άλλα παιδιά στη γειτονιά. Ο θάνατος

[11] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

μοιάζει σχεδόν σαν απελευθέρωση και λύτρωση κι αυτή είναι μια τραγική διαπίστωση, μια ωμή παραδοχή της μη αναστρέψιμης δυστυχίας ενός συνανθρώπου μας.

Ερώτημα 2ο:
Ο ήρωας μας φέρνει όλους προ των ευθυνών μας: Εμείς είμαστε η γέφυρα των διαφορετικών συνανθρώπων μας με τη ζωή και τον κόσμο. Η δική μας συμπεριφορά και αντιμετώπιση είναι καίρια γι' αυτούς, από αυτή εξαρτάται η ευτυχία τους, η ευκαιρία τους στην ύπαρξη και στην κοινωνική προσαρμογή.
Αν ο ήρωας ήταν συμμαθητής μας, δε θα χρειαζόταν πολλά. Μόνο αγάπη, αποδοχή, κατανόηση της όποιας συμπεριφοράς του και χαμόγελο, όχι τον οίκτο μας. Η είσπραξη αληθινής, γνήσιας αγάπης, που αποδέχεται τον συνάνθρωπο όπως ακριβώς είναι και αγκαλιάζει το πρόβλημά του χωρίς να υποκρίνεται ότι δεν υπάρχει, θα ήταν η μόνη λύση.
Χωρίς οίκτο και υπερβολές με αυθεντικό αίσθημα αλληλεγγύης, ένας συμμαθητής σαν αυτόν θα έπρεπε απλώς να είναι ισότιμο μέλος της παρέας, να συμμετέχει σε όλες τις δραστηριότητές της. Κι όταν αδυνατεί να το κάνει, οι φίλοι του θα μπορούσαν να βρεθούν κοντά του, στο σπίτι του, και να περάσουν τον ελεύθερο χρόνο τους μαζί του.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος

Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.
Γλωσσικές επιλογές – ύφος • Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: «ΑμεΑ: Παιδιά ενός κατώτερου θεού»

Πρόλογος (Επικαιρική αφόρμηση)
Η διασφάλιση και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελούν αναμφίβολα παράγοντα που αναδεικνύει την ποιότητα ζωής που χαρακτηρίζει μια κοινωνία αλλά και το επίπεδο πολιτισμού της. Στις μέρες μας, παρά το γεγονός ότι έχει συντελεστεί σημαντική πρόοδος στον τομέα αυτό, υπάρχουν άνθρωποι που εξακολουθούν να αισθάνονται ότι βρίσκονται στο περιθώριο της κοινωνικοπολιτικής ζωής εξαιτίας κάποιας σωματικής αναπηρίας ή διανοητικής διαταραχής.

Ερώτημα 1ο: Ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν σήμερα τα άτομα με «ειδικές ικανότητες»;

1. Τα άτομα με «ειδικές ικανότητες» αντιμετωπίζουν προβλήματα προσβασιμότητας. Η έλλειψη υποδομών καθιστά δύσκολη ή και αδύνατη πολλές φορές τη μετακίνηση και την πρόσβασή τους σε δημόσιες υπηρεσίες που στεγάζονται σε παλιά κτίρια, στα οποία δεν υπάρχει πρόβλεψη για πρόσβαση ατόμων με κινητικά προβλήματα, προκειμένου να διεκπεραιώσουν διάφορες υποθέσεις τους. Τις ίδιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν, όταν (και εάν)

χρησιμοποιούν μέσα μαζικής μεταφοράς, καθώς η νομοθεσία είναι ακόμα ανεπαρκής, με αποτέλεσμα να αδυνατούν να εξυπηρετηθούν.

2. Τα προβλήματα των ΑμεΑ εντοπίζονται σε μεγάλο βαθμό στον τομέα της εργασίας. Η οικονομική κρίση, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και ο έντονος ανταγωνισμός αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για την επαγγελματική τους αποκατάσταση. Επιπλέον, εξαιτίας της σωματικής τους αδυναμίας αντιμετωπίζονται με επιφύλαξη, στην καλύτερη περίπτωση, από τους εργοδότες, καθώς θεωρούν ότι τα άτομα αυτά δεν είναι σε θέση να είναι το ίδιο παραγωγικά και αποτελεσματικά με το υπόλοιπο εργατικό δυναμικό. Επιπλέον, λόγω των σωματικών αδυναμιών τους δεν μπορούν, συνήθως, να ανταποκριθούν σε χειρωνακτικά, κυρίως, επαγγέλματα. Τέλος, αναφορικά με τη λεγόμενη προστατευτική νομοθεσία που ορίζει προσλήψεις με ποσόστωση από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, η έλλειψη κυρώσεων σε περίπτωση μη συμμόρφωσης έχει ουσιαστικά μηδενίσει τις προσλήψεις στον δεύτερο.
3. Συχνά γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από κυκλώματα που τα εξωθούν στην επαιτεία. Τα κυκλώματα αυτά εκμεταλλεύονται την ανέχεια και την αδυναμία τους να εργαστούν υπό φυσιολογικές συνθήκες και τα ωθούν στην επαιτεία παίρνοντας ένα μέρος των «κερδών» τους.
4. Μολονότι έχει συντελεστεί αναμφίβολα πρόοδος στον τομέα της αναγνώρισης και του σεβασμού των δικαιωμάτων των ατόμων αυτών, εντούτοις σε αρκετές περιπτώσεις η συμπεριφορά των συνανθρώπων τους δεν είναι η ενδεδειγμένη. Πολλοί θεωρούν ότι τα ΑμεΑ είναι άτομα μειωμένης αξίας και δεν μπορούν να προσφέρουν τα αναμενόμενα στην παραγωγική διαδικασία. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις το πρόβλημά τους γίνεται αντικείμενο ειρωνείας ή χλεύης. Η έλλειψη σεβασμού εντοπίζεται ακόμα και στα πιο απλά και καθημερινά θέματα, όπως η κατάληψη θέσεων στάθμευσης πάρκινγκ και πεζοδρομίων. Όλα αυτά καταρρακώνουν την ψυχολογία τους και τα κάνουν να αισθάνονται ότι ζουν παρασιτικά.

Μεταβατική παράγραφος

Διαπιστώνουμε, επομένως, ότι ακόμα και σήμερα, παρά την πρόοδο που έχει συντελεστεί στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα ΑμεΑ εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν προβλήματα που δυσχεραίνουν τη ζωή τους. Γι' αυτό είναι ευθύνη κυρίως της πολιτείας να εξασφαλίσει ίσες ευκαιρίες σε όλους τους πολίτες της.

Ερώτημα 2ο: Με ποιους τρόπους η πολιτεία θα μπορούσε να βοηθήσει τα άτομα αυτά ώστε να ενταχθούν ομαλά στην κοινωνία;

1. Η πολιτεία θα πρέπει να μεριμνήσει ώστε τα άτομα αυτά να καλλιεργήσουν και να αναπτύξουν τις ιδιαίτερες ικανότητες που διαθέτουν μέσα από ειδική εκπαίδευση και κατάρτιση. Θα πρέπει να διασφαλίσει ότι θα έχουν πρόσβαση σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και δε θα αποκλείονται από αυτές λόγω της αναπηρίας τους. Για να γίνει αυτό εφικτό, θα πρέπει να δημιουργηθούν τμήματα ένταξης μαθητών με αναπηρία στα γενικά σχολεία, τα οποία θα στεγάζονται σε αίθουσες κατάλληλες, που θα διαθέτουν τον απαραίτητο εξοπλισμό. Τέλος, θα πρέπει να δημιουργηθεί ειδική επαγγελματική εκπαίδευση, που θα τα βοηθήσει να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες, οι οποίες θα είναι απαραίτητες για την επαγγελματική τους αποκατάσταση.
2. Η πολιτεία πρέπει να συμβάλλει στην επαγγελματική αποκατάσταση των ατόμων με ειδικές ικανότητες, ώστε να αισθάνονται ότι μπορούν να προσφέρουν στο κοινωνικό σύνολο και ότι δε ζουν εις βάρος των άλλων. Αυτό θα καταστεί εφικτό

παρέχοντας στις επιχειρήσεις ειδικές επιχορηγήσεις και άλλα κίνητρα για την ένταξη των ατόμων αυτών στο εργασιακό περιβάλλον. Επίσης, πρέπει να εφαρμόζονται οι νόμοι για προσλήψεις με ποσόστωση από τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, ενώ η θεσμοθέτηση της αξιοκρατίας και της ισοτιμίας από την πλευρά του κράτους μπορεί να βοηθήσει στην ομαλή ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο.

3. Η πολιτεία οφείλει να εξασφαλίσει στα ΑμεΑ ένα υψηλό επίπεδο υπηρεσιών υγείας. Με τη διευκόλυνση της πρόσβασής τους σε νοσοκομεία και άλλες υπηρεσίες υγείας, με την κατάλληλη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και ψυχολογική υποστήριξη μπορεί να συμβάλει στην αποκατάσταση και στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής τους.
4. Η πολιτεία οφείλει να ευαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη και να ενθαρρύνει τον σεβασμό των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειάς τους. Αυτό θα το πετύχει τόσο με την παροχή ανθρωπιστικής παιδείας, που θα διαμορφώσει πολίτες που θα μάθουν να σέβονται τη διαφορετικότητα και δε θα είναι φορείς στερεότυπων αντιλήψεων όσο και μέσα από την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση που θα παρέχει με την αξιοποίηση των ΜΜΕ.

Επίλογος

Η πολιτεία, επομένως, έχει χρέος να δείξει με πράξεις ότι αντιμετωπίζει όλους τους πολίτες ισότιμα και αξιοκρατικά και όχι μόνο με ευχολόγια και υποσχέσεις που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («Η αδυναμία κατοχύρωσης της διαφορετικότητας σε όλες τις εκφάνσεις της είναι ο αψευδής μάρτυρας παρουσίας των φαινομένων του ρατσισμού στη ζωή μας»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Η κοινωνική ανορεξία που παρατηρείται στη συμπεριφορά μικρών και μεγάλων στο να αποβάλουν συμπλέγματα που βιάζουν το δικαίωμα σεβασμού της προσωπικότητας και της μοναδικότητας κάθε ανθρώπινης ύπαρξης μέσα από την ιδιαιτερότητά της είναι ο δείκτης της πολιτιστικής μας ταυτότητας»), **γ) ΣΩΣΤΟ** («Στο όνομα ποιας ανθρώπινης κοινωνίας … διακρίνουμε τους πολίτες σε κανονικούς ή μη κανονικούς;»), **δ) ΣΩΣΤΟ** («Στην εποχή μας τους οραματισμούς αντικατέστησε η αδιαφορία, την κοινωνική συνείδηση η άκρατη ιδιοτέλεια, τις αρχές και τις αξίες η απροσχημάτιστη εξυπηρέτηση ποικίλων συμφερόντων· παραγνωρίζονται ή παραβιάζονται ανθρώπινα δικαιώματα, απεμπολούνται ουσιώδεις ανθρωπιστικές αρχές»), **ε) ΣΩΣΤΟ** («Ελευθερία είναι το δικαίωμα να διαφέρεις ή και να διαφωνείς»).

Β2$_1$. Οι ερωτήσεις γενικά προσδίδουν στον λόγο ζωντάνια, παραστατικότητα, ζωηρότητα, αμεσότητα και πλαστικότητα. Με τα ερωτήματα αυτά ο συντάκτης επιδιώκει να κεντρίσει την προσοχή του αναγνώστη, ώστε να παρακολουθήσει καλύτερα τη συλλογιστική του πορεία. Επίσης, το κείμενο αποκτά έναν ανεπίσημο διαλεκτικό χαρακτήρα μεταξύ του αναγνώστη και του συντάκτη. Η πρώτη ερώτηση («είναι η διαφορά δικαίωμα;») ουσιαστικά διατυπώνει τον προβληματισμό του συντάκτη και την κατευθυντήρια ιδέα που θα διαπραγματευτεί στο κείμενό του. Η δεύτερη ερώτηση («Στο όνομα ποιας ανθρώπινης κοινωνίας ... τους πολίτες σε κανονικούς ή μη κανονικούς;») αποτελεί απόρροια της διαπραγμάτευσης του θέματος και μέσω αυτής ο συντάκτης εκφράζει την αντίθεσή του όσον αφορά την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον βωμό της εξυπηρέτησης «ποικίλων συμφερόντων», για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η κατοχύρωση του

δικαιώματος της διαφοράς και της διαφωνίας θα αποβάλει τα αντικοινωνικά συμπλέγματα του ρατσισμού. («Τα σκουριασμένα γρανάζια των αντικοινωνικών … το δικαίωμα να διαφέρεις ή και να διαφωνείς»).

Β2$_2$. α) Η σύνταξη είναι ενεργητική. «Στην εποχή μας οι οραματισμοί αντικαταστάθηκαν από την αδιαφορία, η κοινωνική συνείδηση από την άκρατη ιδιοτέλεια, οι αρχές και οι αξίες από την απροσχημάτιστη εξυπηρέτηση ποικίλων συμφερόντων».
Η παθητική σύνταξη δίνει έμφαση στο αποτέλεσμα της ενέργειας. Με την παθητική σύνταξη, επίσης το ύφος γίνεται τυπικό και ουδέτερο, απρόσωπο και αποστασιοποιημένο. Ο λόγος είναι ακαδημαϊκός, επιστημονικός και δοκιμιακός.

β) Με το α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο ο συντάκτης εντάσσει και τον εαυτό του στο ευρύτερο σύνολο (συλλογικότητα-καθολικότητα). Προσπαθεί να προβληματίσει για τη βία που βιώνουν οι αδύνατοι της κοινωνίας μέσα από την αδιαφορία και την απάθεια εκείνων που θέλουν να λέγονται πολιτισμένοι, προβληματίζεται και ο ίδιος και δεν εξαιρεί τον εαυτό του από τις ευθύνες που αποδίδει. Τέλος, δημιουργεί έναν τόνο οικειότητας (αμεσότητα) με τον αναγνώστη.

Β3. Στο ποίημα παρατηρείται εναλλαγή ρηματικών προσώπων. Το πρόσωπο που κυριαρχεί είναι το γ΄ ενικό («Δὲν φάνηκεν», «δὲν παίζει»). Με αυτό ο ποιητής/ αφηγητής αποστασιοποιείται από όσα αφηγείται και τα παρουσιάζει ως παρατηρητής. Εκτός από το γ΄ πρόσωπο εντοπίζεται εναλλαγή ανάμεσα στο α΄ («Βαριέμαι») και β΄ ενικό πρόσωπο («Γιατί καί σύ δὲν πᾶς νά παίξεις…») στον διάλογο της μητέρας με τον μικρό καμπούρη. Επίσης, ακούγεται η ποιητική φωνή («Ὤ, πῶς φοβᾶμαι, πῶς φοβᾶμαι») που με δραματικό τρόπο προοικονομεί το θλιβερό τέλος του κεντρικού ήρωα του ποιήματος. Χαρακτηριστικό των νεοσυμβολιστών, στους οποίους ανήκει και ο Ν. Χ. Μπουφίδης, είναι η απαισιοδοξία και η μελαγχολική ατμόσφαιρα, η οποία αποδίδεται και με τους ανάλογους στίχους («Ὤ, πῶς φοβᾶμαι, πῶς φοβᾶμαι /Θεέ μου, μήν τοῦ συνέβη τίποτα κακό/ Εἶν' ἡ ψυχή του πάντοτε θλιμμένη…/ Κι ἄν εἶναι νά πεθάνει») αναφορικά με την τύχη του μικρού καμπούρη. Για τον λόγο αυτό ο ποιητής χρησιμοποιεί σε αρκετά σημεία λέξεις που δηλώνουν θλίψη και θάνατο («θλιμμένη», «ἡ πονεμένη ψυχή του», «πεθάνει»). Η εναλλαγή αυτή, εκτός από τη ζωντάνια και την αμεσότητα που προσδίδει στον λόγο, υποβάλλει και την καταθλιπτική ατμόσφαιρα και τη σύνδεσή της με τη ζωή του μικρού ήρωα. Ο λυπητερός τόνος δίνεται με ενάργεια, με αποτέλεσμα ο αναγνώστης να μετέχει στο δράμα του μικρού καμπούρη και να συμπάσχει με την ποιητική φωνή.

16ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Α. Σε ένα άρθρο που διάβασα στο διαδίκτυο με τίτλο «Η μετανάστευση των νέων: Η ουτοπία της ξενιτιάς;» ο αρθρογράφος υποστήριζε ότι, αν και τη μεγάλη πλειοψηφία των νέων την απασχολεί το θέμα της μετανάστευσης ελάχιστοι θέλουν να φύγουν, και αυτοί κυρίως εξαιτίας της προτροπής των γονιών τους. Κατά τη γνώμη του η προτροπή αυτή των γονιών εκφράζει τις ανεκπλήρωτες επιθυμίες τους και προβληματίζεται για τον ατομικιστικό χαρακτήρα μιας τέτοιας πράξης και για την απουσία συλλογικής συνείδησης.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («Ελάχιστοι ήταν εκείνοι, όμως, που εξέφρασαν πλήρη επιθυμία να φύγουν από την Ελλάδα και να ρίξουν ‘‘μαύρη πέτρα’’ πίσω τους…»), **β) ΣΩΣΤΟ** («…Οι γονείς συχνά μεταφέρουμε τις δικές μας επιθυμίες και τα ανεκπλήρωτα όνειρά μας στα παιδιά και τα φορτώνουμε με αδιανόητα βάρη»), **γ) ΣΩΣΤΟ** («το κράτος, το οποίο αγνοεί παντελώς τη νεολαία και δεν έχει επιτύχει μέχρι σήμερα να οργανώσει και να εφαρμόσει μια πολιτική νεολαίας, συνολική και κεντρική, στηριζόμενο στις απόψεις και τις ανάγκες των νέων και των παιδιών, ερχόμενο πάντα εκ των άνω να εφαρμόσει στο κεφάλι τους τις επίσης ιδεοληπτικές πολιτικές ενός εκάστου»). **δ) ΛΑΘΟΣ** («Η μετανάστευση είναι με άλλα λόγια μια μορφή βίας καθώς ματαιώνει ένα μέρος των προσδοκιών των νέων ανθρώπων...») **ε) ΛΑΘΟΣ** («Η αναπαραγωγή, όμως, εξιδανικευμένων εικόνων ... όταν μάλιστα πολλοί επιστρέφουν με όχι και τόσο θετικές εμπειρίες...»).

Β2. α) Η παράγραφος οργανώνεται (αναπτύσσεται) με τη μέθοδο της σύγκρισης-αντίθεσης. Στη θεματική περίοδο («Η πραγματικότητα … της μετανάστευσης») ο αρθρογράφος αναφέρει ότι η πλειονότητα των παιδιών και των νέων έχει σκεφτεί και προβληματιστεί ως προς το θέμα της μετανάστευσης, και τους αντιδιαστέλλει με τους ελάχιστους εκείνους που εξέφρασαν την επιθυμία να φύγουν («Ελάχιστοι ήταν εκείνοι, όμως…»). Τη σύγκριση-αντίθεση επιβεβαιώνει η διαρθρωτική λέξη «όμως».

β) Ο αρθρογράφος με τον μακροπερίοδο λόγο εκφράζει σύνθετες και περίπλοκες σκέψεις. Ειδικότερα αναφέρεται στην αδιαφορία του κράτους για τη νεολαία, το οποίο δεν έχει καταφέρει να οργανώσει και να εφαρμόσει μια πολιτική νεολαίας λαμβάνοντας υπόψη του τις απόψεις και ανάγκες των νέων. Με τον τρόπο αυτό, επιζητεί να παρουσιάσει αναλυτικά τη συλλογιστική του πορεία, την επιχειρηματολογία του, ώστε να την καταστήσει πειστική. Προσδίδει έμφαση, ένταση στον λόγο, με αποτέλεσμα το κείμενο να αποκτά δυναμικό και γοργό ρυθμό. Με τη χρήση του μακροπερίοδου λόγου το ύφος γίνεται σύνθετο, επίσημο και αυστηρό. Αποτελεί δείγμα του υψηλού επιπέδου του αρθρογράφου, ενώ ταυτόχρονα βοηθά τον δέκτη να αντιληφθεί τις διαπλοκές των εννοιών.

Β3. α) Χαρακτηριστικά του δημοτικού τραγουδιού είναι η **απουσία ομοιοκαταληξίας** («Σ’ αφήνω γεια, μανούλα μου, σ’ αφήνω γεια, πατέρα/ έχετε γεια, αδερφάκια μου και σεις ξαδερφοπούλες»), **το σχήμα των τριών** («Πρώτο φιλί αναστέναξε, δεύτερο τον πλανάει/ τρίτο φιλί φαρμακερό τη μάνα αλησμονάει») και **η προσωποποίηση των φυσικών στοιχείων (παμψυχισμός)**, που εκφράζει τη στενή σχέση του ανθρώπου με τη φύση («μηνύματα σου στέλνω … τα ρόδα του Μαΐου»).

Τέλος, παρατηρείται η αρχή της ισομετρίας («Θα φύγω, θα ξενιτευτώ, θα πάω μακριά στα ξένα»).[12]

Άλλα χαρακτηριστικά είναι: ο λιτός και πυκνός λόγος («Θα φύγω, μάνα, και θα ᾽ρθω και μην πολυλυπιέσαι»), ο διάλογος («Από τα ξένα που βρεθώ, μηνύματα σου στέλνω … Παιδί μου, πάαινε στο καλό κι όλοι οι αγιοί κοντά σου…»), ο μαγικός αριθμός τρία και τα πολλαπλάσιά του («Δώδεκα χρόνοι απέρασαν και δεκαπέντε μήνες»). Τέλος, εντοπίζονται προσωποποιήσεις («καράβια δεν τον είδανε»).

β) Ο διάλογος, που τον συναντάμε συχνά στο δημοτικό τραγούδι, «σπάει» τη μονοτονία της αφήγησης και προσδίδει ζωντάνια, δραματικότητα, αμεσότητα, παραστατικότητα και θεατρικότητα. Συμβάλλει στην πειστικότερη διαγραφή των χαρακτήρων (αληθοφάνεια), καθώς μέσω του διαλόγου αποκαλύπτονται οι σκέψεις και τα συναισθήματα των ηρώων. Στη συγκεκριμένη περίπτωση καθίσταται πιο έντονη η έκφραση των συναισθημάτων μάνας και γιου, καθώς και το στοιχείο των υποσχέσεων.

Γ. Οι άνθρωποι, όταν εγκαταλείπουν την πατρίδα τους και μεταναστεύουν στο εξωτερικό, έχουν πάντα στο μυαλό τους τη μέρα της επιστροφής στη μητέρα-πατρίδα. Αυτό βέβαια δεν ευοδώνεται πάντα.

Ερώτημα 1ο:

1. Η ποιότητα ζωής σε πολλές χώρες του εξωτερικού είναι πολύ καλύτερη από αυτή στην πατρίδα. Οι ξενιτεμένοι απολαμβάνουν συνήθως πολύ καλύτερες συνθήκες εργασίας και απολαβές, καλύτερη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και εκπαίδευση και γενικά ζουν σε μια ευνομούμενη κοινωνία, που τους παρέχει σιγουριά και ασφάλεια, ώστε να μπορούν να αφοσιωθούν απερίσπαστοι στην εργασία και την οικογένειά τους.
2. Οι ξενιτεμένοι σε πολλές περιπτώσεις δημιουργούν οικογένεια στη νέα τους πατρίδα. Έτσι, η ρουτίνα, η καθημερινότητα και οι απαιτήσεις της νέας τους ζωής δεν τους αφήνουν πολλά περιθώρια να επιστρέψουν στην πατρίδα τους.
3. Η αποκοπή από τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις της πατρίδας τους, καθώς και η αλλοτρίωσή τους από τον νέο τρόπο ζωής και τα νέα ήθη τούς απομακρύνουν από αυτή.
4. Σε πολλές περιπτώσεις δεν είναι εύκολη η επιστροφή στη μητέρα-πατρίδα λόγω της αβεβαιότητας και της ανασφάλειας που τους δημιουργεί αυτό το ενδεχόμενο. Αυτό συμβαίνει κυρίως αν οι συνθήκες δεν είναι ίδιες με αυτές στο εξωτερικό και δεν έχουν κάποιο σταθερό εισόδημα που θα τους εξασφαλίσει μια άνετη ζωή σε αυτή.

Ερώτημα 2ο:

Η ξενιτιά δεν μπορεί να αποκόψει τους ξενιτεμένους από την πατρίδα και τα συγγενικά και φιλικά τους πρόσωπα, γιατί οι δεσμοί είναι δυνατοί.

1. Νοσταλγούν τον τόπο τους και τα συγγενικά τους πρόσωπα και προσπαθούν να κρατούν επαφή και να επισκέπτονται τη μητέρα-πατρίδα όποτε μπορούν.
2. Τηρούν στην ξενιτιά τα ήθη και έθιμα της πατρίδας, ιδρύουν συλλόγους και οργανώνουν γιορτές, προκειμένου να την κρατούν ζωντανή στη μνήμη τους. Άλλωστε, η πατρίδα κυλάει στο αίμα τους.

[12] Κάθε μετρική ενότητα περιέχει ένα ολοκληρωμένο νόημα.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.

Γλωσσικές επιλογές – ύφος
• Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: «Νέοι και μετανάστευση»

Πρόλογος (Επικαιρική αφόρμηση)
Την τελευταία πενταετία, σύμφωνα με έρευνα που δημοσιεύτηκε πρόσφατα, έχει αυξηθεί σημαντικά ο αριθμός των νέων, κυρίως πτυχιούχων, που αναζητούν καλύτερες συνθήκες ζωής και εργασίας σε χώρες του εξωτερικού.

Ερώτημα 1ο:
1. Η ανεργία και η οικονομική κρίση που βιώνουν σε μεγάλο βαθμό. Η αδυναμία των νέων να βρουν εργασία, η υποαπασχόληση, οι χαμηλοί μισθοί, που είναι δυσανάλογοι των προσόντων τους, και οι διάφορες μορφές ελαστικής εργασίας δεν τους επιτρέπουν να ζήσουν μια αξιοπρεπή ζωή.
2. Η κρίση που βιώνει η χώρα δεν είναι μόνο οικονομική αλλά και ηθική. Η έλλειψη αξιοκρατίας και οι πελατειακές σχέσεις εξακολουθούν να ανθούν. Οι νέοι διαπιστώνουν ότι δεν έχουν μέλλον σε μια κοινωνία στην οποία δεν αναγνωρίζονται η αξία, τα προσόντα και οι ικανότητές τους.
3. Η επιρροή που ασκεί το οικογενειακό ή φιλικό περιβάλλον ωθεί πολλούς νέους να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους και να αναζητήσουν μια καλύτερη ζωή σε μια χώρα με καλύτερο βιοτικό επίπεδο. Η θετική γνώμη για τη ζωή σε μια ξένη χώρα μπορεί να δημιουργηθεί από συγγενείς ή φίλους που έχουν την τάση να μεταδίδουν τις εμπειρίες τους από το εξωτερικό, τονίζοντας κυρίως τα πλεονεκτήματα και ωραιοποιώντας έτσι τη ζωή εκεί. Παράλληλα, απαξιώνουν την ελληνική πραγματικότητα και προβάλλουν τις αρνητικές πτυχές της ελληνικής κοινωνίας (οικονομική κρίση, ανεργία, αναξιοκρατία κ.ά.).
4. Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης αποτελεί σημαντικό παράγοντα, που διευκολύνει τη μετανάστευση πολλών νέων. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας, η διεθνοποίηση του κεφαλαίου και η υποχώρηση του κρατικού παρεμβατισμού στη διαμόρφωση της οικονομίας, που ευνοούν τις διεθνείς επαφές, σε συνδυασμό με τις ικανότητες και την επιστημονική κατάρτιση των νέων τούς οδηγούν στην αναζήτηση εργασίας με πολύ πιο ευνοϊκούς όρους στο εξωτερικό.

Μεταβατική παράγραφος
Για να περιοριστεί η αιμορραγία των νέων σε ξένες χώρες, είναι απαραίτητες οι παρεμβάσεις της πολιτείας, ώστε να διαμορφωθούν οι συνθήκες που θα καταστήσουν ελκυστική τη χώρα μας και δε θα απομακρύνουν τους νέους από αυτή.

Ερώτημα 2ο:
Παροχή σωστού και έγκαιρου επαγγελματικού προσανατολισμού. Το σχολείο, κυρίως, έχει υποχρέωση να ενημερώνει και να καθοδηγεί σωστά τους νέους στην επιλογή επαγγέλματος, ώστε να περιοριστεί η επιλογή σπουδών που οδηγούν στην ανεργία. Παράλληλα, χρειάζεται αναβάθμιση της τεχνολογικής εκπαίδευσης.

1. Συνεργασία μεταξύ της εκπαιδευτικής και ακαδημαϊκής κοινότητας με τον κόσμο των επιχειρήσεων. Με άλλα λόγια, θα πρέπει να συνδεθεί η παραγωγή με την εκπαίδευση. Οι επιχειρήσεις, για να είναι ανταγωνιστικές και να παρέχουν προοπτικές ανάπτυξης, χρειάζονται ανθρώπινο δυναμικό καταρτισμένο και ικανό να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες. Για να επιτευχθεί αυτό, πρέπει να διαμορφωθούν σύγχρονα και αποτελεσματικά συστήματα εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου μάθησης.
2. Καθιέρωση ενός αξιοκρατικού και αδιάβλητου συστήματος επιλογής στελεχών, που θα βασίζεται στα προσόντα και στις ικανότητες και όχι στις πελατειακές σχέσεις.
3. Προσέλκυση επενδύσεων και παροχή κινήτρων σε ξένες επιχειρήσεις να έρθουν στην Ελλάδα (μείωση φορολογίας, γραφειοκρατίας κ.ά.), αλλά και στους νέους (κατοχύρωση εργασιακών δικαιωμάτων, αντιμετώπιση ανασφάλιστης εργασίας κ.ά.) να αναπτύξουν τις επιχειρηματικές τους πρωτοβουλίες, ώστε να έχουν λόγο να παραμείνουν στη χώρα και να μην αναγκάζονται να μεταναστεύουν.

Επίλογος
Οι νέοι αποτελούν το μέλλον κάθε χώρας και το δημιουργικό της κομμάτι. Αν δε φροντίσουμε να τους στηρίξουμε, τότε αυτό διαγράφεται δυσοίωνο πρώτιστα για την ίδια τη χώρα μας.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. Στο δημοτικό αυτό τραγούδι ο γιος δίνει κάποιες υποσχέσεις στη μάνα που δεν τηρούνται τελικά. Συγκεκριμένα, υπόσχεται ότι θα της στέλνει «μηνύματα» με νέα του, καθώς επίσης δώρα και χρήματα («μάλαμα», «ασήμι», «πράματα»). Τελικά, δεν εκπληρώνει καμία από αυτές («Πρώτο φιλί … τη μάνα αλησμονάει»). Η νέα ζωή στην ξενιτιά, οι σχέσεις και οι συναναστροφές που δημιουργεί τον πλανεύουν και τον απομακρύνουν συναισθηματικά από τη μητέρα του.

$Β2_1$. α) Γενικά οι ερωτήσεις προσδίδουν ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στο κείμενο. Επιπλέον, μέσω των ερωτήσεων ο πομπός προσπαθεί να προκαλέσει συναισθήματα στον δέκτη. Ο αρθρογράφος με τη χρήση τους θέλει να προβληματίσει, κυρίως τους μεγαλύτερους, για τις ευθύνες απέναντι στα παιδιά. Ειδικότερα:
1η παράγραφος («Είναι, όμως, η μετανάστευση, η ξενιτιά, η λύση;»): Η ερώτηση στην περίπτωση αυτή έχει και ρόλο μετάβασης. Συγκεκριμένα συνδέει τις δύο πρώτες παραγράφους του κειμένου.
3η παράγραφος («Η προτροπή για φυγή είναι μια ατομικιστική ή συλλογική πράξη; Πώς θα αναπτύξει το παιδί συλλογικότητα, όταν σκέφτεται "ο σώζων εαυτόν

σωθήτω"; Μήπως αυτό το σκεπτικό προκαλεί ρήξη με την αίσθηση της κοινότητας και τη συλλογική συνείδηση, μήπως οδηγεί στην αδιαφορία για το συλλογικό αγαθό και συμφέρον προτάσσοντας το ατομικό;»): Στόχος των ερωτήσεων είναι να προβληματίσουν τον αναγνώστη και να τον θέσουν ενώπιον του προβλήματος.
5η παράγραφος («Θα ακούσουμε άραγε ποτέ τα παιδιά και τους νέους σε αυτή τη χώρα, έστω και τώρα, εν μέσω κρίσης –ή μάλλον κυρίως τώρα– ή θα συνεχίσουμε να θεωρούμε τους εαυτούς μας φωτεινούς παντογνώστες που τα ξέρουν όλα και να κατηχούμε τα παιδιά στη δική μας ιδεολογική προσέγγιση των πραγμάτων;»): Στόχος της συγκεκριμένης ερώτησης είναι να προβληματίσει, αλλά λειτουργεί και ως κατακλείδα της παραγράφου. Μάλιστα, με τη χρήση του α΄ πληθυντικού ρηματικού προσώπου ο αρθρογράφος εντάσσει και τον εαυτό του στον προβληματισμό που αναφέρει.
β) Ο αρθρογράφος εντάσσει τον εαυτό του μέσα σε ένα ευρύτερο σύνολο ατόμων (συμμετοχικότητα), τους γονείς, και μιλάει ως εκπρόσωπός τους. Προσδίδει καθολικότητα στο θέμα στο οποίο αναφέρεται, την τάση των γονέων να μεταφέρουν τις επιθυμίες και τα ανεκπλήρωτα όνειρα στα παιδιά και να τα φορτώνουν με αδιανόητα βάρη. Έτσι, πετυχαίνει να προβληματίσει και να τούς ευαισθητοποιήσει κατά τον καλύτερο και πιο αποτελεσματικό τρόπο. Με το α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο («Ας αφουγκραστούμε», «Θα ακούσουμε») ο λόγος του αποκτά ευρύτερη διάσταση, καθολικότητα, μεγαλύτερη αποδοχή και ίσως και εγκυρότητα. Επιπλέον, η χρήση του αποπνέει συλλογικότητα, ενώ ο λόγος αποκτά αμεσότητα. Συγγραφέας και αναγνώστης έχουν κοινή οπτική γωνία, δημιουργείται μια αίσθηση οικειότητας (αμεσότητα) ανάμεσα στον πομπό και στο δέκτη.

Β2$_2$.

Παράγωγο Ουσιαστικό	Παράγωγο Επίθετο
έκφραση	εκφραστικός
συνοδεία	συνοδευτικός
ακοή	ακουστικός

Β3. Η γλώσσα του δημοτικού τραγουδιού είναι δραστική, ζωντανή και παραστατική. Ο λόγος είναι λιτός και πυκνός. Το δημοτικό τραγούδι προβάλλει το μήνυμα του αποχωρισμού του νέου από την οικογένειά του και τη συναισθηματική φόρτιση που συνοδεύει αυτό τον αποχωρισμό («Σ' αφήνω γεια, μανούλα μου, σ' αφήνω γεια, πατέρα/ έχετε γεια, αδερφάκια μου και σεις/ ξαδερφοπούλες»). Επίσης, κυριαρχούν τα ρήματα («Θα φύγω, θα ξενιτευτώ, θα πάω μακριά στα ξένα») και τα ουσιαστικα («με τη δροσιά της άνοιξης, την πάχνη του χειμώνα»), στοιχεία που προσδίδουν δύναμη στη γλώσσα. Τέλος, η γλώσσα με τις εικόνες («καράβια δεν τον είδανε, ναύτες δεν τόνε ξέρουν») που δημιουργεί χαρίζει παραστατικότητα και ζωντάνια.

17ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ – ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ

Α. Στο άρθρο που διάβασα με τίτλο «Η δική μας ζωή και τα βάρη των άλλων» ο συγγραφέας μεταξύ άλλων μεμφόταν μια μειοψηφία η οποία προκειμένου να εδραιώσει την κυριαρχία της και την αντίληψη ότι ο κόσμος τής ανήκει καταπιέζει τους διαφορετικούς ανθρώπους. Απόρροια αυτής της συμπεριφοράς είναι η πλειοψηφία να στερείται των δικαιωμάτων της και η κοινωνία να νοσεί και να γίνεται φτωχότερη, αφού δεν της δίνεται η δυνατότητα να αξιοποιήσει το διανοητικό και κοινωνικό κεφάλαιο της πλειοψηφίας.

Β1. α) Το θέμα του κειμένου είναι οι κοινωνικές διακρίσεις που αναπαράγονται από μια μειοψηφική ομάδα που θεωρεί ότι υπερτερεί λόγω χρώματος, καταγωγής, σωματικής αρτιμέλειας και «φυσιολογικού» σεξουαλικού προσανατολισμού προκειμένου να διατηρήσει την κεκτημένη θέση και την εξουσία της. Σκοπός του είναι να προβληματίσει και να ευαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη για τη διαιώνιση κάθε μορφής διακρίσεων απέναντι στους ανθρώπους που μάλιστα αποτελούν την πλειοψηφία του πληθυσμού. Ο αρθρογράφος απευθύνει τον προβληματισμό του σε όλους τους ανθρώπους, κυρίως όμως στον εαυτό του και σε όσους δεν υφίστανται κοινωνικές διακρίσεις, οι οποίοι «λόγω» και «έργω» ή ακόμα και με τις «παραλείψεις τους» τις συντηρούν και επιτρέπουν να διαιωνίζονται.

β) Πρόκειται για την προσωπική ιστορία ενός μετανάστη, η οποία παρουσιάζεται με αφηγηματική υποκειμενικότητα, χωρίς την παρέμβαση του δημοσιογράφου, Γκαζμέντ Καπλάνι, που την καταγράφει. Απευθύνεται στο αναγνωστικό κοινό της εφημερίδας *Τα Νέα* και στους διαδικτυακούς αναγνώστες. Σε ανθρώπους οι οποίοι είναι ευαισθητοποιημένοι και σέβονται το διαφορετικό. Σκοπός του δημοσιογράφου μέσα από την αληθινή προσωπική ιστορία του Μιχάλη είναι να μας προβληματίσει σχετικά με τον ρατσισμό και την απαξίωση που δέχεται ο ίδιος λόγω χρώματος, τη μη αναγνώρισή του ως Έλληνα και τις δυσκολίες στην καθημερινότητά του, στην προσπάθειά του να διατηρήσει την αξιοπρέπειά του και τα προφανή δικαιώματά του. Εκφράζει το παράπονο και την πικρία του νεαρού, ο οποίος, αν και γεννήθηκε στην Ελλάδα, εξακολουθεί να έχει το «στίγμα» του μετανάστη, επειδή οι γονείς του είχαν έρθει ως μετανάστες στη χώρα μας.

Β2. α) Στην τρίτη παράγραφο του κειμένου ο συγγραφέας χρησιμοποιεί μια παρομοίωση («αλλά αυτοί τρέχουν με ένα σακί γεμάτο πέτρες φορτωμένο στην πλάτη»). Με την παρομοίωση παρομοιάζονται οι άνθρωποι («Ομοφυλόφιλοι άνδρες. Μετανάστες ή παιδιά μεταναστών. Γυναίκες») σαν να τρέχουν σε μαραθώνιο «με ένα σακί γεμάτο πέτρες φορτωμένο στην πλάτη». Σκοπός της παρομοίωσης είναι να φωτιστεί η σημασία του πρώτου συγκρινόμενου («αυτοί») στοιχείου μέσα από την αντιπαραβολή του με κάτι πιο συγκεκριμένο και σαφές («τρέχουν με ένα σακί γεμάτο πέτρες φορτωμένο στην πλάτη»). Μέσα από τη συγκεκριμένη παρομοίωση αποκαλύπτεται μια νέα διάσταση (οι δυσκολίες, οι κοινωνικές ανισότητες, ο ρατσισμός) ανάμεσα στα δύο συγκρινόμενα και τονίζονται οι δυσχέρειες που βιώνουν καθημερινά οι άνθρωποι αυτοί εξαιτίας της διαφορετικότητάς τους αλλά και της ρατσιστικής συμπεριφοράς με την οποία αντιμετωπίζονται. Η παρομοίωση προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο επιτρέποντας στον αναγνώστη να κατανοήσει καλύτερα τη διάσταση του προβλήματος.

β) Η ερώτηση με την οποία ο συντάκτης κλείνει το κείμενό του αποτελεί μια αποστροφή στον εαυτό του (και σε κάθε αρτιμελή, λευκό, Έλληνα, ετεροφυλόφιλο που διαβάζοντας το κείμενο ταυτίστηκε μαζί του), προσπαθώντας έτσι να προβληματίσει και να ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη. Ο συντάκτης φαίνεται να απολογείται αναλογιζόμενος τις ευθύνες του, εφόσον ο ίδιος, ενώ είναι ένας λευκός, ετεροφυλόφιλος, αρτιμελής, ελληνικής καταγωγής άνδρας και ο κόσμος υποτίθεται ότι του ανήκει και τον κάνει ό,τι θέλει, ανέχεται τις κοινωνικές διακρίσεις και την καταπίεση των ανθρώπων με ιδιαιτερότητες χωρίς να βρίσκει τη δύναμη να αλλάξει όσα συμβαίνουν. Η ερώτηση προσδίδει ζωντάνια, παραστατικότητα και πλαστικότητα στον λόγο. Εστιάζει την προσοχή του αναγνώστη στο θέμα που θίγει ο συντάκτης και κεντρίζει το ενδιαφέρον του γιατί λειτουργεί εμφαντικά.

Β3. α) Ο κύριος τρόπος με τον οποίο αναπτύσσεται η τέταρτη παράγραφος του κειμένου είναι τα παραδείγματα («Μια γυναίκα… ένταση ποτέ», «Όταν ο νεαρός που με τράκαρε … ενός Αλβανικού ονόματος»).
Τα παραδείγματα προσδίδουν ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στον λόγο διευκολύνοντας τον αναγνώστη να κατανοήσει το περιεχόμενο του κειμένου. Με τα παραδείγματα ο συγγραφέας διασαφηνίζει και εκλαϊκεύει το κείμενο καθιστώντας πιο εύληπτο το περιεχόμενο και τα νοήματά του. Συγκεκριμένα διασαφηνίζει τη θέση που διατύπωσε στην τρίτη παράγραφο ότι υπάρχει μια πλειοψηφία ανθρώπων («Ομοφυλόφιλοι άνδρες. Μετανάστες ή παιδιά μεταναστών. Γυναίκες») που κουβαλάνε μαζί τους κάθε μέρα ένα βάρος. Τα παραδείγματα λειτουργούν επομένως διασαφηνιστικά για το βάρος/ φόβο που κουβαλάνε αυτοί οι άνθρωποι, εξαιτίας της συμπεριφοράς μας απέναντί τους. Το κείμενο έτσι γίνεται πιο οικείο και προσιτό συμβάλλοντας στην επικοινωνία του συγγραφέα με τον αναγνώστη. Επιπλέον, προσδίδουν κύρος και μεγαλύτερη αποδεικτική ισχύ στις απόψεις του συγγραφέα, καθώς αποτελούν τεκμήρια/ αποδεικτικά μέσα.

β) i. Η σύνταξη είναι ενεργητική. «Μερικές φορές νικιούνται κι από αυτούς».
ii. Η σύνταξη είναι ενεργητική. «Συνήθως είναι η ίδια μειοψηφία από την οποία κατά κανόνα κακοποιούνται οι γυναίκες, χτυπιούνται και φυλακίζονται οι μαύροι, χλευάζονται οι ομοφυλόφιλοι και στερούνται ίσα δικαιώματα».

Η παθητική σύνταξη δίνει έμφαση στο αποτέλεσμα της ενέργειας. Με την παθητική σύνταξη επίσης το ύφος γίνεται τυπικό και ουδέτερο, απρόσωπο και αποστασιοποιημένο. Ο λόγος είναι ακαδημαϊκός, επιστημονικός και δοκιμιακός.

Γ. Ενδεικτικά: Ο συντάκτης του **κειμένου 1** διαπιστώνει την απαράδεκτη συμπεριφορά ορισμένων προς τις μειονότητες και τα «διαφορετικά» άτομα. Αναγνωρίζει τις δύσκολες περιστάσεις που βιώνουν οι διαφορετικοί από εμάς και διερωτάται γιατί να επιτρέπει να συνεχίζεται η κατάσταση αυτή, η οποία δεν τους αφήνει περιθώρια να αναπτύξουν τις ικανότητες και τις δεξιότητές τους, με αποτέλεσμα να μην επιτυγχάνεται η κοινωνική πρόοδος σε όλους τους τομείς. Στην κατηγορία αυτή φαίνεται πως ανήκει και ο αφηγητής της ιστορίας του **κειμένου 2**. Όσα περιγράφει με εξομολογητικό τόνο στην προσωπική του ιστορία έχουν επιβεβαιωθεί και από τον συντάκτη του **κειμένου 1**. Προφανώς η ερώτηση κατακλείδα του **κειμένου 1** είναι αδιαμφισβήτητα και προβληματισμός/ πικρία του Μιχάλη.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.

Γλωσσικές επιλογές – ύφος
• Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: Η αξία της διαφορετικότητας

Πρόλογος

Οι σύγχρονες κοινωνίες αποτελούν ένα μωσαϊκό που απαρτίζεται από ανθρώπους διαφορετικών δυνατοτήτων, πεποιθήσεων και χαρακτηριστικών. Η ανομοιογένεια αυτή καθιστά επιτακτική την ανάγκη σεβασμού της προσωπικότητας όλων των ανθρώπων, την ανοχή στη διαφορετικότητα και την εξάλειψη των διακρίσεων, για να υπάρχει ομαλή κοινωνική συμβίωση. Ωστόσο, πολλοί παράγοντες εμποδίζουν τον σύγχρονο άνθρωπο να αποδεχτεί όσους δεν είναι σαν αυτόν.

Κύριο μέρος

Ερώτημα 1ο:

1. Η έλλειψη ανοχής στη διαφορετικότητα είναι απόρροια πολλές φορές της ασφάλειας και της οικειότητας που αισθάνεται το άτομο μέσα στο γνώριμο και οικείο περιβάλλον που έχει δημιουργήσει, και γι' αυτό το διαφορετικό τού προκαλεί φόβο και ανασφάλεια, με συνέπεια να το αντιμετωπίζει ως απειλή, ως επικίνδυνη εισβολή που πρέπει να απομονωθεί ή στη χειρότερη περίπτωση να εξοντωθεί, για να εκλείψει αυτή η απειλή. Σε αυτή την περίπτωση, καθοριστικό ρόλο παίζουν οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα με τα οποία διαπαιδαγωγούνται συνήθως οι άνθρωποι από μικρή ηλικία κυρίως από το οικογενειακό περιβάλλον. Πολλές φορές οι ίδιοι οι γονείς εμφορούνται από αρνητικές αντιλήψεις ή συναισθήματα απέναντι στο διαφορετικό, με συνέπεια να υιοθετούνται άκριτα και από τα παιδιά λόγω άγνοιας, αφέλειας ή ευπείθειας προς τους γονείς τους.

2. Οι στερεότυπες αντιλήψεις ενισχύονται από τα ΜΜΕ, που προβάλλουν με έμφαση, μεροληψία και με προκλητικό πολλές φορές τρόπο διάφορα περιστατικά σχετικά με τη δράση και τη ζωή ατόμων όπως οι πρόσφυγες, οι μετανάστες, οι ναρκομανείς, οι ομοφυλόφιλοι, οι ανύπαντρες μητέρες, ενισχύοντας τον φόβο και την απόρριψή τους. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις στον βωμό της τηλεθέασης

δημιουργούν εκούσια ή ακούσια εξιλαστήρια θύματα και αποδιοπομπαίους τράγους, δημιουργώντας ή αναπαράγοντας στερεότυπες αντιλήψεις, καταστρατηγώντας τον κώδικα δεοντολογίας αλλά και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

3. Η απουσία ανθρωπιστικής παιδείας κάνει τους ανθρώπους ευάλωτους στον ρατσισμό και στις στερεότυπες αντιλήψεις, με συνέπεια να μην αποδέχονται εύκολα οτιδήποτε αποκλίνει από τις κατεστημένες κοινωνικές νόρμες. Ο τεχνοκρατικός χαρακτήρας του σημερινού σχολείου και η απουσία ανθρωπιστικής παιδείας, που προωθεί τη συναδέλφωση των ανθρώπων και των λαών και διδάσκει την ισότητα, την αξία της ειρήνης και τον σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων, δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για τη δημιουργία φαινομένων μισαλλοδοξίας, φανατισμού και ρατσισμού, φαινόμενα που αντιστρατεύονται την ανοχή στο διαφορετικό και την ομαλή κοινωνική συμβίωση των ανθρώπων.
4. Ο σύγχρονος τρόπος ζωής δεν ευνοεί τις ουσιαστικές διαπροσωπικές σχέσεις. Ειδικότερα ο ατομικισμός και ο υλικός ευδαιμονισμός, που αποτελούν χαρακτηριστικά γνωρίσματα της σύγχρονης ζωής, έχουν εξοβελίσει και τα τελευταία ψήγματα ανθρωπιάς από τον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου. Η αγάπη και ο σεβασμός προς τον συνάνθρωπο έχουν αντικατασταθεί από την υποκριτική συμπεριφορά, την αδιαφορία, την αποστροφή και το μίσος πολλές φορές προς τον ομοφυλόφιλο, τον μετανάστη, τον έγχρωμο, τον σωματικά ή οικονομικά αδύναμο.

Μεταβατική παράγραφος

Παρά τα εμπόδια που ορθώνονται και δεν επιτρέπουν στον σύγχρονο άνθρωπο να αποδεχτεί και να συνυπάρξει ομαλά με τον άλλο, τον διαφορετικό, είναι ανάγκη να το επιδιώξει, καθώς τα οφέλη που θα προκύψουν για την κοινωνία είναι πολύ περισσότερα από οποιαδήποτε διαφορά τούς χωρίζει.

Ερώτημα 2ο:

1. Η διαφορετικότητα είναι αναγκαία για να ζήσουμε καλύτερα και να προχωρήσουμε πιο δυναμικά σε όλους τους τομείς της ζωής μας. Εάν όλοι θέλουμε να είμαστε όμοιοι, όχι πάντοτε επειδή το νιώθουμε, αλλά επειδή αυτό είναι το κοινωνικά «αποδεκτό», χάνεται η μοναδικότητα και η ευκαιρία να ανοίξουμε τους ορίζοντές μας και να αποκτήσουμε καινούριες εμπειρίες. Μέσα από τη διαφορετικότητα μαθαίνουμε να ζούμε αρμονικά με τους συνανθρώπους μας, διδασκόμαστε από τις διαφορετικές εμπειρίες και παίρνουμε όλοι σημαντικά μαθήματα ζωής, που μας βοηθούν να εξελιχθούμε ως προσωπικότητες.
2. Ο σεβασμός στη διαφορετικότητα είναι αξία δημοκρατική. Η αποδοχή της διαφορετικότητας, η ισότητα ευκαιριών, η κοινωνική ένταξη, η επίλυση διαφορών, ο σεβασμός και η καλύτερη κατανόηση μεταξύ μας είναι παράγοντες που διασφαλίζουν την ειρήνη στις κοινωνίες και στους λαούς. Άλλωστε σήμερα οι κοινωνικές ανακατατάξεις και οι αλλαγές στη σύνθεση των κοινωνιών λόγω της οικονομικής και προσφυγικής κρίσης αλλά και των μεταναστευτικών ρευμάτων έχουν μετατρέψει τις κοινωνίες σε πολυπολιτισμικές, κάτι που επιβάλλει την αποδοχή και την ανοχή στη διαφορετικότητα όχι μόνο για την αρμονική συνύπαρξη των ανθρώπων αλλά και την πρόοδο της κοινωνίας μέσα από τη σύνθεση διαφορετικών ανθρώπων, πολιτισμών, θρησκειών και αντιλήψεων.

3. Στις πολιτισμένες κοινωνίες, όλοι οι σκεπτόμενοι άνθρωποι θεωρούν τη διαφορετικότητα ύψιστη αξία και θεμελιώδες στοιχείο της αρμονικής ανθρώπινης συνύπαρξης. Διότι η διαφορετικότητα δεν είναι τίποτα άλλο από την ίδια τη φύση, η οποία προικίζει όλους τους ανθρώπους με έναν άπειρο πλούτο χαρακτηριστικών, ιδιοτήτων, αρετών ή και ελαττωμάτων, εξασφαλίζοντας έτσι όχι μόνο την ατομικότητα και αυθυπαρξία του καθενός αλλά και την πολύμορφη ποικιλία, η οποία παρέχει τη δυνατότητα της επιλογής, της προσαρμογής στην αλλαγή και ως εκ τούτου της προόδου και της βελτίωσης. Πάνω στο θεμέλιο της διαφορετικότητας στηρίζεται η ομορφιά και το ενδιαφέρον της ζωής και όσων μας περιβάλλουν. Μαθαίνουμε τον σεβασμό με την αποδοχή του διαφορετικού. Άλλωστε ίσως για κάποιους άλλους εμείς να είμαστε διαφορετικοί. Τέλος πώς θα ήταν η ζωή αν όλοι οι άνθρωποι είχαν την ίδια μορφή, χαρακτήρα, προσωπικότητα, αντιλήψεις; Αναγνώριση, εκτίμηση και εν πολλοίς απόλαυση της διαφορετικότητας που μας περιβάλλει είναι ίσως το πιο σημαντικό στοιχείο ενός ισορροπημένου και καλού βίου.

Επίλογος

Σε έναν κόσμο που διαρκώς μεταβάλλεται, το μεγαλύτερο προσόν είναι η προσαρμοστικότητα στις αλλαγές και ταυτόχρονα η διατήρηση των αρχών και των αξιών κάθε προσωπικότητας. Επομένως, η χωρίς φόβο αποδοχή της διαφορετικότητας αποτελεί τον σύνδεσμο για την ένωση διαφορετικών κόσμων, με σκοπό τη βελτίωση του καθενός ξεχωριστά ως μονάδας, αλλά και της κοινωνίας συνολικά ως ομάδας.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β2$_1$. Στον πρόλογο της ιστορίας ο συντάκτης-δημοσιογράφος, αφήνει τον Μιχάλη (παιδί μεταναστών που γεννήθηκε στην Ελλάδα), από τον οποίο παίρνει συνέντευξη, να μας συστηθεί. Μάς αυτοσυστήνεται ως Έλληνας (άλλωστε γεννήθηκε στην Ελλάδα) και εκφράζει το παράπονό του με τη ρητορική ερώτηση («τι είμαι λοιπόν;») στο τέλος της πρώτης παραγράφου, γιατί δεν τον αντιμετωπίζουν ως ίσο με τους Έλληνες και δεν του αναγνωρίζουν τα προφανή δικαιώματά του. Η ερώτηση επέχει και ρόλο μετάβασης από τον πρόλογο στο κύριο μέρος, στο οποίο ο συντάκτης θα καταγράψει εναργέστερα τον υπαινιγμό του Μιχάλη. Με τη χρήση του ευθύ λόγου ο συντάκτης δημιουργεί μια σχέση οικειότητας με τον αναγνώστη, ο οποίος παρακολουθεί και αντιλαμβάνεται ευκολότερα τις σκέψεις του. Ο ευθύς λόγος προσδίδει αμεσότητα, που βοηθά τον αναγνώστη να βιώσει άμεσα τις απόψεις που μεταφέρονται, ζωντάνια, παραστατικότητα. Τέλος, θυμίζει τον προφορικό λόγο.

Β2$_2$. α) ανεκτίμητες, στοχάζομαι, ξέρει, μειονότητα, ευθύνονται.

β) υποχρεώσεις, υποτελής, εθνικό, αθέλητο, εμφάνιση.

18ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΒΙΑ

Α. Σε ένα άρθρο που διάβασα στην *Καθημερινή* η αρθρογράφος επεσήμαινε ότι η βία εκδηλώνεται με διαφορετικό τρόπο σε κάθε χώρα. Υποστήριζε ότι στην Ελλάδα οι διάφορες εκδηλώσεις βίας αποτελούν μια μορφή ψυχαγωγίας και ένα είδος παράδοσης, η οποία διαιωνίζεται από την ασυνέπεια και την αναξιοπιστία των πολιτικών και την αναποτελεσματικότητα του κοινωνικού ελέγχου.

Β1. α) ΣΩΣΤΟ («Δεν συμβαίνει μόνο ... να αντλούν ηδονή από τη βία»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Έτσι λέμε ότι φταίνε τα πολυμέσα ... εγκληματίας το διαπράττει»), **γ) ΣΩΣΤΟ** («ότι η κοινωνία προετοιμάζει το έγκλημα, ο άγουρος εγκληματίας το διαπράττει»), **δ) ΛΑΘΟΣ** («Η βία μπερδεύτηκε με την αμφισβήτηση και έγινε παράδοση»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Καταρρέουν οι στοχεύσεις της προόδου παρά το επιστημονικό και τεχνολογικό μπουμ»).

Β2. α) αντίθεση, επεξήγηση-διασάφηση, αντίθεση, συμπέρασμα, επεξήγηση-διασάφηση.

β) (Εφηβική ψυχαγωγία η βία, αστική «παράδοση» και φρικιαστικό «κλειδί» στην εκβίαση των σημερινών πραγμάτων): Επεξηγεί τον γρίφο της ανήλικης κτηνωδίας.
(ουδείς θα ισχυριζόταν ότι πρόκειται για αναληθή εικοτολογία): Επιβεβαιώνει την ευθύνη της ανομίας.

Β3. α) «Είναι έξυπνες βόμβες, αλλά δεν ήξεραν πως ήθελες να γίνει γιατρός»: Στους συγκεκριμένους στίχους έχουμε ειρωνεία στα όρια του σαρκασμού. Προβάλλονται με έμφαση και πολύ παραστατικά η σκληρότητα, η απανθρωπιά και η κυνικότητα του πολέμου.
«Δε φταίνε αυτές αν σε βρήκαν. Να γίνεις γιατρός ίσως δεν ήταν το γραφτό σου»: Στους συγκεκριμένους στίχους η ειρωνεία και ο σαρκασμός τονίζουν τη σκληρότητα, την ψυχρότητα και την απάθεια με την οποία αντιμετωπίζονται οι άνθρωποι, είτε είναι στρατιώτες είτε άμαχος πληθυσμός, από όσους χρησιμοποιούν τον πόλεμο ως μέσο για να επιλύσουν τις διαφορές τους ή να επιβάλλουν τα συμφέροντά τους.

β) Το α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο αναφέρεται σε όλους εκείνους (καθολικότητα) οι οποίοι υποκινούν πολέμους είτε για να λύσουν τις διαφορές τους είτε για να εξυπηρετήσουν διάφορα πολιτικά ή οικονομικά συμφέροντα. Δείχνει την απάθεια και την αδιαφορία όλων αυτών για τα αθώα θύματα του πολέμου. Η άρνηση («Δεν το ᾽χαμε») δηλώνει την αποποίηση των ευθυνών τους και τη μετάθεσή τους σε άλλα πρόσωπα ή σε άλλους παράγοντες. Τέλος, είναι έντονο το στοιχείο της ειρωνείας.

Γ. Η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης θα μπορούσε να επιτευχθεί με δραστηριότητες σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

1. Με καλλιτεχνικές εκδηλώσεις (συναυλίες, λογοτεχνικοί διαγωνισμοί, εκθέσεις ζωγραφικής κ.ά.) με τη συμμετοχή γνωστών καλλιτεχνών. Οι εκδηλώσεις αυτές θα προβάλλουν ένα αντιπολεμικό μήνυμα και θα στοχεύουν στην ενημέρωση και την αφύπνιση της κοινής γνώμης για τα αθώα θύματα του πολέμου.

2. Με παρεμβάσεις στον Τύπο (αρθρογραφία, ψηφίσματα κτλ.) και τα ΜΜΕ (εκπομπές, συζητήσεις, προβολή ντοκιμαντέρ κ.ά.). Ένα μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης δε γνωρίζει το πρόβλημα στη σωστή του διάσταση είτε γιατί δεν προβάλλεται είτε γιατί δίνει βαρύτητα σε εκπομπές χαμηλής ποιότητας (π.χ. ριάλιτι). Η σωστή και σφαιρική ενημέρωση, επομένως, θα βοηθήσει στην ευαισθητοποίηση των ανθρώπων.
3. Με την αξιοποίηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (δημιουργία ομάδων υποστήριξης των παιδιών του πολέμου και προβολή οπτικοακουστικού υλικού), που είναι δημοφιλή ιδιαίτερα στη νεολαία.
4. Το σχολείο μπορεί να βοηθήσει στην ευαισθητοποίηση των μαθητών με την ανάπτυξη και τη διάθεση εκπαιδευτικού υλικού, την υλοποίηση παρουσιάσεων και προγραμμάτων σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης και τη διοργάνωση ή υποστήριξη ποικίλων επιμορφωτικών δράσεων, βιωματικών παρεμβάσεων για μαθητές, κοινών εκδηλώσεων και συνεργασιών, που εμπλέκουν και την κοινωνία.
5. Με τη χρήση εκπαιδευτικού υλικού (εγχειρίδια, ενημερωτικά φυλλάδια, βίντεο, αφίσες κ.ά.), που μπορεί να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς να αναφερθούν στο θέμα των παιδιών του πολέμου και έτσι να ευαισθητοποιήσουν τους μαθητές.
6. Οι νέοι όλων των χωρών, ακόμα και αυτών που εμπλέκονται στον πόλεμο, μπορούν να συμβάλουν στην ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης. Παράλληλα, μπορούν να ασκήσουν πίεση στους ισχυρούς της Γης αλλά και στους ίδιους τους εμπλεκόμενους για τον τερματισμό του πολέμου. Αυτό θα επιτευχθεί μέσα από τη διοργάνωση μαθητικών φεστιβάλ, με πορείες διαμαρτυρίας, με την αξιοποίηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και με τη συμμετοχή τους σε εθελοντικές ομάδες/ οργανώσεις που αγωνίζονται ενάντια στον πόλεμο.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Ανοιχτή επιστολή** προς δημοσίευση στον Τύπο με σκοπό να ασκήσει κριτική, να ενημερώσει, να πληροφορήσει, να διαμαρτυρηθεί για ένα σημαντικό ζήτημα κοινού ενδιαφέροντος.
Δομή: Ως προς τη δομή, διατηρεί τα γνωρίσματα μιας επίσημης επιστολής, μπορεί όμως και να τιτλοφορείται.
Τίτλος
Προσφώνηση: Προς την εφημερίδα (π.χ. Αγαπητή σύνταξη). Ενδέχεται μια επιστολή που δημοσιεύεται να απευθύνεται σε κάποιο πρόσωπο ή Αρχή, οπότε η προσφώνηση γίνεται όχι προς την εφημερίδα, αλλά προς το πρόσωπο αυτό. Τοποθετείται στο αριστερό μέρος της σελίδας.
Πρόλογος: Αφορμή για τη σύνταξη επιστολής και στόχος του επιστολογράφου.
Κύριο μέρος: Έκθεση ενός θέματος, ενός προβλήματος, ενός φαινομένου, μιας άποψης κτλ. Απόδειξη με τη χρήση λογικών επιχειρημάτων, τεκμηρίων, διαπιστώσεων, παραδειγματικών αναφορών, μαρτυριών. Απόκρουση των αντίπαλων επιχειρημάτων (προβολή αντιρρήσεων, επιφυλάξεων, περιορισμών), που ισχυροποιούν τη θέση του αποστολέα.

Επίλογος: Περιεκτική ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα/ συνδυασμός και των δύο: Εκφράζεται ο σκεπτικισμός, η συγκρατημένη αισιοδοξία ή καλείται ο αποδέκτης της επιστολής να συμμεριστεί, να κατανοήσει, να ευαισθητοποιηθεί, να ανταποκριθεί έμπρακτα, να αναλάβει πρωτοβουλίες, να κινητοποιήσει φορείς.
Επιφώνηση: Γράφεται στο κάτω δεξιό άκρο και μετά τον επίλογο. Είναι ανάλογη με την προσφώνηση. Π.χ. Ευχαριστώ για τη φιλοξενία (για επιστολή στον Τύπο) ή Με σεβασμό (αν απευθύνεται σε πρόσωπο).
Υπογραφή: (Στις Πανελλαδικές εξετάσεις ο μαθητής δεν πρέπει να υπογράψει.)
Ύφος: Επίσημο, τυπικό, σαφήνεια λόγου, προβληματισμός, οικείο (ανάλογα με τον αποδέκτη και το μέσο που δημοσιεύεται).
Γλώσσα: • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης, παρατακτικής-υποτακτικής σύνδεσης των προτάσεων, αναφορικής με την ποιητική χρήση της γλώσσας (επικαλούμενοι τη λογική αλλά και το θυμικό των αναγνωστών μας). • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης, τα οποία αποδίδουν τη διάθεση, το συναίσθημα αλλά και το σχόλιο του συγγραφέα. • Πρόσωπο ρημάτων: α΄, β΄ πληθυντικό γ΄ ενικό-πληθυντικό. • Αποφυγή της κατάχρησης του λόγιου και εξεζητημένου λεξιλογίου επειδή ο αποστολέας είναι μαθητής.

Τίτλος: Νέοι και βία

Προσφώνηση: Κυρίες και κύριοι,
Πρόλογος
Η βία αποτελεί διαχρονικό φαινόμενο και χαρακτηρίζει όλες σχεδόν τις κοινωνίες, είτε είναι προηγμένες είτε όχι. Ωστόσο, εκείνο που προκαλεί έντονη ανησυχία είναι τα ολοένα αυξανόμενα κρούσματα νεανικής παραβατικής συμπεριφοράς και βίας τα τελευταία χρόνια.

1. Σημαντική ευθύνη για τις βίαιες πράξεις των νέων έχει πολλές φορές η ίδια η οικογένεια. Ο χαλαρός έλεγχος και η έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ γονέων και παιδιών ευνοούν την παραβατικότητα. Η απουσία επικοινωνίας ωθεί σε αρκετές περιπτώσεις το παιδί να ενταχθεί σε ομάδες που εκδηλώνουν παραβατική συμπεριφορά. Όπως έχουν δείξει επιστημονικές έρευνες, όταν υπάρχει ένας συνδυασμός φτώχειας, εγκληματικού παρελθόντος της οικογένειας και έλλειψης ελέγχου και επικοινωνίας με το παιδί, τότε αυξάνονται οι πιθανότητες αυτό να οδηγηθεί σε εγκληματική συμπεριφορά.[13]
2. Σε αρκετές περιπτώσεις ο τρόπος αντιμετώπισης των νέων από τους γονείς και γενικότερα τους ενήλικες αποτελεί παράγοντα που επηρεάζει τη συμπεριφορά τους. Οι νέοι βρίσκονται σε μια ευαίσθητη ηλικία και χρειάζονται αποδοχή, αναγνώριση και υποστήριξη προκειμένου να καταφέρουν να αντεπεξέλθουν στις δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Όσοι νέοι έχουν γαλουχηθεί

[13] Άγγελος Τσιγκρής, δικηγόρος – καθηγητής Εγκληματολογίας, aigialeiapress.com.

με σωστά πρότυπα και αξίες και έχουν κοινωνικοποιηθεί σωστά είναι πιθανόν να πετύχουν την αναγνώριση και την αποδοχή με σύννομα μέσα. Όσοι όμως έχουν ζήσει σε δύσκολο οικογενειακό περιβάλλον αποτελώντας και οι ίδιοι θύματα ενδοοικογενειακής βίας είναι πιθανόν να εκδηλώσουν βίαιη συμπεριφορά και να αναζητήσουν την αναγνώριση σε παράνομες δραστηριότητες. Επιπλέον, το ελληνικό όνειρο επιτυχίας «που καλλιεργούν οι γονείς» μεταλλάσσει συναισθηματικά τα νέα παιδιά, που διαισθανόμενα ότι δεν μπορούν να ανταποκριθούν στα υψηλά στάνταρτ και στις προσδοκίες, επιδίδονται σε ανομική φασαρία και καταστροφική άρνηση και αντίδραση.

3. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και κυρίως η τηλεόραση παίζουν καθοριστικό ρόλο στην έξαρση των κρουσμάτων βίας στη νεανική ηλικία. Η τηλεόραση συμβάλλει στη δημιουργία ανομικών συναισθημάτων στους νέους, που δημιουργούνται από τη δυσαναλογία μεταξύ της εικόνας ενός «εξωπραγματικού» κόσμου που παρουσιάζουν, στον οποίο κυριαρχούν η χλιδή και η πολυτέλεια, και της αδυναμίας των νέων να ανταποκριθούν σε αυτό το πρότυπο ζωής που προβάλλουν. Επίσης, η προβολή και η αποθέωση της βίας μέσα από τα τηλεοπτικά προγράμματα, η ηρωοποίηση περιθωριακών τύπων και η νομιμοποίηση της βίας μέσω της υπερπροβολής της οδηγούν στον εθισμό στη βία και την ανομία, με αποτέλεσμα πολλοί νέοι να υιοθετούν ανάλογες συμπεριφορές στην καθημερινή τους ζωή.
4. «Στις μέρες μας παρατηρείται μεγάλο χάσμα γενεών, αφού οι νέοι υιοθετούν νέους τρόπους συμπεριφοράς, οι οποίοι τις περισσότερες φορές δεν είναι αποδεκτοί από τους ενήλικες. Οι ενήλικες στιγματίζουν αυτές τις συμπεριφορές ως αντικοινωνικές, με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια μεγαλύτερη απόσταση μεταξύ των δύο ηλικιακών ομάδων. Ο νέος εμφανίζεται ως επαναστάτης, αφού αμφισβητεί κάθε αυθεντία και κατακρίνει τη γενιά των γονιών του. Στην εφηβεία θα αρνηθεί τους γονείς του, τα ιδανικά και τις αρχές τους και θα αναζητήσει άλλα πρόσωπα για να ταυτιστεί μαζί τους. Εάν τη στιγμή που αναζητά αυτά τα πρόσωπα δεν έχει λάβει επαρκείς κανόνες και αρχές από την οικογένειά του και δεν υπάρχει καλή επικοινωνία μεταξύ των μελών της, είναι πολύ εύκολο να μυηθεί σε παραβατικές συμπεριφορές».[14]
5. Μερίδιο ευθύνης για τα φαινόμενα βίας έχουν ο χαρακτήρας και το περιβάλλον της εκπαίδευσης. Ειδικότερα, ο σημερινός τεχνοκρατικός και εξετασιοκεντρικός χαρακτήρας της εκπαίδευσης, που καλλιεργεί τον ανταγωνισμό και τον ατομικισμό, ασκεί αφόρητη πίεση στους νέους, με συνέπεια να γεννά επιθετική συμπεριφορά και ανάγκη βίαιης εκτόνωσης. Παράλληλα, ο μονοδιάστατος αυτός χαρακτήρας της εκπαίδευσης δε συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης και ισορροπημένης προσωπικότητας των νέων, με αποτέλεσμα να μη διαθέτουν αρετές όπως η ανεκτικότητα, η υποχωρητικότητα, ο σεβασμός προς τον άλλο, και έτσι να παρασύρονται ευκολότερα σε πράξεις βίας, όταν διαμορφωθούν οι κατάλληλες συνθήκες.
6. Μεγάλη ευθύνη για τα φαινόμενα βίας αναμφίβολα διαδραματίζει η κατάρρευση, με ευθύνη βεβαίως των εκάστοτε κυβερνώντων, του θεσμικού ποινικού οικοδομήματος της χώρας. Αυτό με τη σειρά του τροφοδότησε και τροφοδοτεί, δυστυχώς μέχρι σήμερα, φαινόμενα γενικευμένης ανομίας και ατιμωρησίας. Η αίσθηση που υπάρχει συντριπτικά στην ελληνική κοινωνία και κυρίως στους νέους είναι ότι το ακαταδίωκτο, για όποια παρανομία τελεστεί, είναι ο κανόνας.

[14] Βούλα Βαρτελάτου, κοινωνιολόγος – εγκληματολόγος, psychografimata.com.

Αυτή η αίσθηση σίγουρα επιτείνεται από τα διαρκή παραδείγματα οιονεί ασυλίας, που απολαμβάνουν οι πολιτικοί και οι κάθε λογής ισχυροί αυτής της χώρας.

7. Οι συνθήκες που συνθέτουν τα φαινόμενα βίας ανιχνεύονται στις κοινωνικές αντιφάσεις που χαρακτηρίζουν την εποχή μας. Σε μια κοινωνία στην οποία η προσφορά τεχνολογικών μέσων επικοινωνίας είναι αντιστρόφως ανάλογη προς την καλλιέργεια κριτικής σκέψης και σε ευθεία αναλογία με την απαξίωση της γνώσης, τον κοινωνικό ανταγωνισμό, τη συρρίκνωση των προσδοκιών στη δυνατή συγκίνηση και στην αποτελεσματικότητα και όπου ο διάλογος έχει υποκατασταθεί από θεαματικές φωνές, η νοοτροπία πολέμου κυριαρχεί και διαπερνά όλο το φάσμα κοινωνικών σχέσεων. Σε τέτοιες συνθήκες οι κανόνες έχουν σχετική αξία, δημιουργούνται πεποιθήσεις ότι ο πολιτικός λόγος είναι άχρηστος, ότι η βία δίνει νόημα στη ζωή έστω και για μία στιγμή, ότι όλα επιτρέπονται. Ταυτόχρονα το νόημα της ελευθερίας και των δικαιωμάτων αλλοιώνεται, γεγονός που χαρακτηρίζει όλη την κλίμακα της κοινωνικής ιεραρχίας, αλλά είναι απτό κυρίως στη συλλογική βία.

Επίλογος

Η υποβαθμισμένη ζωή, το υποβαθμισμένο σχολείο, τα υποβαθμισμένα όνειρα, ο κοινωνικός αποκλεισμός, ο ανασφαλής ζωτικός χώρος επιβίωσης, η πανοπτική κοινωνία γενικής και ειδικής παρακολούθησης, όλα αυτά και όλοι αυτοί κρύβουν από τους νέους τον ήλιο του μέλλοντός τους. Και –ως γνωστόν– χωρίς φως ή προσδοκία φωτός χάνει την αξία του οποιοσδήποτε αγώνας στην τάξη και στη ζωή.

Επιφώνηση

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. Οι ισχυροί της Γης, που επιλέγουν να λύνουν τις διαφορές τους με πόλεμο, δεν αντιμετωπίζουν τους ανθρώπους ως υπάρξεις άξιες σεβασμού. Γι' αυτούς αποτελούν μια ασήμαντη μονάδα και η ζωή τους δεν έχει καμιά αξία. Οι άνθρωποι –άμαχοι ή στρατιώτες– μετατρέπονται σε απρόσωπους αριθμούς, η ιστορία τούς καταγράφει ως θύματα, δίχως ονόματα και δίχως υπόσταση. Τα όνειρα, τα συναισθήματα ισοπεδώνονται για όσους βιώνουν τον πόλεμο, για όσους βιώνουν τη σκληρότητα ανθρώπων που η εξουσία τους, η υπεράσπιση των συμφερόντων τους, τα παιχνίδια επικράτησης δεν τους αφήνουν περιθώρια για αισθήματα απέναντι στους συνανθρώπους τους. Ο πόλεμος, ως μέσο επίλυσης των διαφορών, προ ποθέτει και οδηγεί στην παντελή έλλειψη ενδιαφέροντος και αγάπης για τους άλλους.

$Β2_1$. α)

Η παράγραφος οργανώνεται (αναπτύσσεται) με συνδυασμό μεθόδων. Ειδικότερα, αναπτύσσεται: α) με παραδείγματα, καθώς στη θεματική περίοδο η αρθρογράφος διατυπώνει την άποψη ότι «Κάθε χώρα έχει τις δικές της ιδιαιτερότητες στη διάχυση της βίας στα μύχια του κοινωνικού οικοδομήματος» και στις λεπτομέρειες αναφέρει παραδείγματα από την Ελλάδα για να διασαφηνίσει την άποψη αυτή («από τους παρωπιδικούς βανδαλισμούς και τον καθημερινό κανιβαλισμό στους δρόμους –ένα είδος εγχώριας ψυχαγωγίας, συνηθισμένο, όπως η αισχροκέρδεια, ανεκτό, όπως η διαφθορά, αφοπλιστικό, όπως η μαγκιά– έως την εκχώρηση της έκβασης των πραγμάτων στον λοστό, τη φωτιά, τη βαριοπούλα, την αχρήστευση του κοινού κτήματος από κάθε κοινωνική ομάδα που προβαίνει σε επίδειξη ισχύος»), και β) με αίτιο-αποτέλεσμα, καθώς η αρθρογράφος αναφέρει ότι «Όσο παραμένουν

αναπάντητα τα ερωτήματα σχετικά με τη συνέπεια της πολιτικής, την αξιοπιστία του κράτους, την αποτελεσματικότητα του κοινωνικού ελέγχου» (αίτιο) «τόσο περισσότερο θα τείνουν να αποτελούν πρότυπο αυτοί που εκδηλώνουν την οργή τους θρυμματίζοντας, μαζί με τη βιτρίνα ενός πολιτισμού όπου αρκετά μοιάζουν να μην είναι στη θέση τους, την ενσυναίσθηση, τον συνεκτικό ιστό μας» (αποτέλεσμα).
β) Η πρώτη παράγραφος αποτελεί τον πρόλογο του άρθρου, όπου εκτίθεται το θέμα-προβληματική του. Άλλωστε, χαρακτηριστικό του άρθρου είναι η επικαιρική αφόρμηση στον πρόλογο. Συγκεκριμένα, η αρθρογράφος με αφορμή τα πρόσφατα γεγονότα βίας των νέων στις ΗΠΑ («Δε συμβαίνει μόνο στις ΗΠΑ … συνοδηγού») και στην Ελλάδα («Και στη χώρα μας … τα σώματα λουομένων»), επισημαίνει ότι μια μορφή ψυχαγωγίας των σύγχρονων εφήβων είναι να αντλούν ηδονή από τη βία («να αντλούν ηδονή … την καταστροφή»).

Β2$_2$. α) γίνεται, απόλαυση, ευθύνεται, παρέχει, εξωτερικεύουν.
β) ανόμοιες, ένταξης, δύναμη, νόμιμων, ανεκτικότητα.

Β3. «να σε βρουν οι βόμβες μας»: **Μεταφορά.** Η μεταφορά (όπως και η παρομοίωση) συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[15] Προσδίδει στον λόγο πλούτο, δύναμη και βάθος, εκφραστικότητα και ζωηρότητα. Τέλος, κινητοποιεί συναισθηματικά τον δέκτη.

«Δεν ήξεραν … δεν ξέρουν»: **Επανάληψη.** Χρησιμοποιείται για να δώσει δύναμη στον λόγο και έμφαση στη σκληρότητα και την ψυχρότητα του πολέμου. Δείχνει την αποποίηση των ευθυνών για τις παράπλευρες απώλειες του πολέμου και, τέλος, προσδίδει ειρωνικό τόνο στο ποίημα.

«να εκρήγνυνται και να σκοτώνουν», «Έχουνε γκρι μεταλλικό κουκούλι»: **Εικόνες.** Προσδίδουν πλούτο και δύναμη, ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο.

«Είναι έξυπνες βόμβες, αλλά δεν ήξεραν πως ήθελες να γίνεις γιατρός». **Προσωποποίηση.** Προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα, παραστατικότητα και πρωτοτυπία στον λόγο.

[15] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

19ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΩΝ

Α. Σε ένα άρθρο που διάβασα στον Τύπο με θέμα τη συμπεριφορά των Νεοελλήνων ο αρθρογράφος, παραθέτοντας παραδείγματα και γεγονότα από την καθημερινότητά τους, διαπίστωνε την έλλειψη παιδείας που χαρακτηρίζει πολλούς από τους Νεοέλληνες. Απέδιδε αυτήν τη συμπεριφορά σε παγιωμένες αντιλήψεις που ενισχύονται και από την ανοχή του κοινωνικοπολιτικού συστήματος. Προέβλεπε μάλιστα ότι υπό αυτές τις συνθήκες το μέλλον της ελληνικής κοινωνίας διαγράφεται δυσοίωνο.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («Η συλλογιστική προσέγγισης του θέματος ... του περιβαλλοντικού παράγοντα»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Ένας ανησυχητικός αριθμός μαθητών ... δημόσια και ιδιωτική ιδιοκτησία»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («Η ποιότητα ... ζητήματα και συμβάντα»), **δ) ΛΑΘΟΣ** («Αυτά τα δείγματα συμπεριφοράς ... δύσκολα ανατρέπονται»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («Όλα αυτά ... δε διαγράφεται ιδιαίτερα ευοίωνο»).

Β2. α) «Αυτά τα δείγματα συμπεριφοράς …διαχείριση των προσωπικών και κοινωνικών ζητημάτων». Ο μακροπερίοδος λόγος επιλέγεται γιατί έχουμε ένα κείμενο επιχειρηματολογίας, στο οποίο ο πομπός εκφράζει περίπλοκες και σύνθετες σκέψεις, αφού επιδιώκει να πείσει τον αναγνώστη παρουσιάζοντας αναλυτικά τη συλλογιστική του πορεία. Αποτελεί δείγμα του υψηλού επιπέδου γνώσεων, του πνευματικού πλούτου και της πολύ καλής ικανότητας χειρισμού της γλώσσας από τον πομπό. Επιπλέον, προσδίδει έμφαση και ένταση στον λόγο, με συνέπεια το κείμενο να αποκτά δυναμικό και γοργό ρυθμό. Με τον μακροπερίοδο λόγο το ύφος του κειμένου γίνεται σύνθετο, επίσημο και τυπικό. Βοηθά τον δέκτη να αντιληφθεί καλύτερα τις διαπλεκόμενες έννοιες που πραγματεύεται.

β) Τα παραδείγματα («Ένας ανησυχητικός … αποτελούν συνηθισμένη καθημερινή ενέργεια») αποτελούν τεκμήρια τα οποία αξιοποιεί ο συντάκτης ως μέσα πειθούς, καθώς κάνει χρήση της επίκλησης στη λογική προκειμένου να υποστηρίξει τη θέση του ότι «η συμπεριφορά του μέλους της ελληνικής κοινωνίας, όπως αυτή εκδηλώνεται στην καθημερινότητά του και σε όλους τους τομείς, ‘‘προδίδει’’ την παιδεία που έχει αποκτήσει το μέλος μέσα από τη συμμετοχή και δραστηριοποίησή του στην οικογενειακή, σχολική και κοινωνική ζωή». Τα παραδείγματα συνδέουν με την εμπειρική πραγματικότητα, με συνέπεια η θέση του συντάκτη να διασαφηνίζεται και να εκτίθεται με πληρότητα. Επομένως, γίνεται περισσότερο πειστικός. Επιπλέον, τα παραδείγματα προσδίδουν στον λόγο αμεσότητα, ζωντάνια και παραστατικότητα. Τέλος, καθιστούν το κείμενο πιο εύληπτο από τον αναγνώστη.

Β3. α) «Το κάστρο συνταράχτηκε. Μα δε λύγισε»: **Προσωποποίηση.** Η προσωποποίηση προσδίδει στον λόγο ζωντάνια, αμεσότητα, παραστατικότητα και πρωτοτυπία. Συγκεκριμένα, ο συγγραφέας παρουσιάζει με πολύ παραστατικό τρόπο το άκαμπτο φρόνημα των υπερασπιστών του Πολυτεχνείου, που μπροστά στην απειλή των τανκς δεν υποχωρούν, αλλά αντιστέκονται υπερασπιζόμενοι τα αγαθά της ελευθερίας και της δημοκρατίας.

«Ατσαλώνουν οι καρδιές»: **Μεταφορά.** Η μεταφορά (όπως και η παρομοίωση) συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[16] Η μεταφορική χρήση της λέξης προσδίδει δύναμη στη γλώσσα, πλούτο και δύναμη, εκφραστικότητα και ζωηρότητα. Με τη συγκεκριμένη μεταφορά ο συγγραφέας αποδίδει το θάρρος και τη γενναιότητα με την οποία οπλίζονται οι υπερασπιστές του Πολυτεχνείου μόλις εμφανίζονται τα τανκς.

«η θάλασσα του λαού απ' έξω, στις λεωφόρους και τους δρόμους, συνταράχτηκε, σαν να πέρασε από πάνω της αόρατο δρολάπι»: **Παρομοίωση.** Σκοπός της παρομοίωσης είναι να φωτιστεί η σημασία του πρώτου συγκρινόμενου («η θάλασσα του λαού») στοιχείου μέσα από την αντιπαραβολή του με κάτι πιο συγκεκριμένο και σαφές («σαν να πέρασε από πάνω της αόρατο δρολάπι»). Μέσα από τη συγκεκριμένη παρομοίωση αποκαλύπτεται μια νέα διάσταση (ψυχική αναστάτωση) ανάμεσα στα δύο συγκρινόμενα. Η σύγκριση μέσω της παρομοίωσης αυξάνει την ένταση και την αγωνία. Παράλληλα, η παρομοίωση προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο.

«Αγκάλιασε τ' αγόρια του»: **Εικόνα (οπτική).** Η εικόνα προσδίδει δύναμη, ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στον λόγο, ενώ παράλληλα αισθητοποιεί τα συναισθήματα του πατέρα απέναντι στους γιους του.

β) Στο συγκεκριμένο απόσπασμα ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τον διάλογο και την περιγραφή. Ειδικότερα, ο διάλογος («–Παραδοθήτε! Καμιά απόκριση από πουθενά. Ξανά ο τηλεβόας:…Το αίμα μας είναι αίμα δικό σας!») αποτελεί μια καθαρά θεατρική τεχνική που προσδίδει στην αφήγηση δραματικότητα, φυσικότητα και ζωντάνια. Συμβάλλει στην πειστικότερη διαγραφή των χαρακτήρων (στρατιώτες, φοιτητές του Πολυτεχνείου) προσδίδοντας στην αφήγηση αληθοφάνεια. Εξυπηρετεί την εξέλιξη της δράσης, καθώς προετοιμάζει τις σκηνές που θα ακολουθήσουν (η είσοδος των τανκς στο Πολυτεχνείο, το οποίο σκορπίζει τον θάνατο και την καταστροφή). Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί, επίσης, την περιγραφή («Ένα τεράστιο τανκς, σαν κολασμένο τέρας, φορτωμένο κανόνια και θανατική φωτιά…»). Με την περιγραφή αυτή παρουσιάζει το τανκς, αυξάνοντας την ένταση και την αγωνία του αναγνώστη και, παράλληλα, προοικονομεί τον θάνατο και την καταστροφή που θα προκαλέσει στη συνέχεια εισβάλλοντας στο Πολυτεχνείο.

Γ. Ανέκαθεν οι νέοι, ως πνεύματα ανήσυχα και ασυμβίβαστα, πρωτοστατούσαν σε επαναστάσεις και αγώνες για να διεκδικήσουν υψηλά ιδανικά και καλύτερες συνθήκες ζωής. Άλλωστε η αμβισβήτηση, η ορμή και η αντίδραση είναι συνυφασμένα με τη νεανική φύση. Γι' αυτό και οι νέοι δε συμβιβάζονται εύκολα αλλά επαναστατούν, όταν θεωρούν ότι αδικούνται ή όταν παραβιάζονται θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, και θέτουν στόχους τους οποίους προσπαθούν να πραγματώσουν ακόμα και αν χρειαστεί να θυσιάσουν και την ίδια τους τη ζωή. Συμμετέχουν σε διαδηλώσεις, πορείες διαμαρτυρίας, καταλήψεις και αγώνες για να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους και έτσι να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής όχι μόνο της δικής τους αλλά και ολόκληρης της κοινωνίας. Αποτελούν το μέλλον της κοινωνίας και αισθάνονται την ανάγκη και την ηθική υποχρέωση να ανατρέψουν όλα

[16] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

τα κακώς κείμενα, προκειμένου να δημιουργήσουν έναν καλύτερο κόσμο, ειρηνικό, δίκαιο και δημοκρατικό.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα των νέων αποτελεί η αμφισβήτηση της καθεστηκυίας τάξης, η δυναμική αντίδραση και η δυσκολία συμβιβασμού. Όραμά τους είναι μια κοινωνία που θα προοδεύει και θα εμφορείται από νεωτεριστικές ιδέες, που θα εξελίσσεται στηριζόμενη όμως σε αληθινές αξίες και ιδανικά που εξυψώνουν τον άνθρωπο, όπως η ελευθερία, η δημοκρατία και η δικαιοσύνη. Γι᾽ αυτό δεν μπορούν να μείνουν με σταυρωμένα τα χέρια απέναντι σε οποιασδήποτε μορφής αδικία, αναξιοκρατία και παραβίαση των αναφαίρετων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ακόμα και σήμερα που πολλοί, κυρίως οι μεγαλύτεροι, μέμφονται τη νέα γενιά για αδιαφορία, παθητικότητα και αποστασιοποίηση από την πολιτική και κοινωνική ζωή, οι νέοι οσμίζονται τα σημεία των καιρών και είναι έτοιμοι ανά πάσα στιγμή να επωμιστούν το βάρος του αγώνα ως μπροστάρηδες για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων και την καταπολέμηση της αδικίας.

Η τάση των νέων να ανήκουν σε μια ομάδα, επίσης, τους χαλυβδώνει και τους δίνει ακόμα περισσότερο θάρρος, τόλμη κι αποφασιστικότητα. Μέσα από την ένταξή τους σε ομάδες που αποτελούνται από άτομα της ηλικίας τους καλλιεργούν αρετές, αξίες και οράματα που τους καθοδηγούν στη ζωή τους. Δημιουργούν ισχυρές φιλίες, αναπτύσσουν πνεύμα συνεργασίας, συλλογικότητας και αλληλεγγύης, και υιοθετούν ίδιες ιδέες και αντιλήψεις, που αποτελούν το εφαλτήριο για να αγωνιστούν όταν συνειδητοποιήσουν ότι αυτές καταστρατηγούνται.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Ανοιχτή επιστολή** προς δημοσίευση στον Τύπο με σκοπό να ασκήσει κριτική, να ενημερώσει, να πληροφορήσει, να διαμαρτυρηθεί για ένα σημαντικό ζήτημα κοινού ενδιαφέροντος.
Δομή: Ως προς τη δομή, διατηρεί τα γνωρίσματα μιας επίσημης επιστολής, μπορεί, όμως και να τιτλοφορείται.
Τίτλος
Προσφώνηση: Προς την εφημερίδα (π.χ. Αγαπητή σύνταξη). Ενδέχεται μια επιστολή που δημοσιεύεται να απευθύνεται σε κάποιο πρόσωπο ή Αρχή, οπότε η προσφώνηση γίνεται όχι προς την εφημερίδα, αλλά προς το πρόσωπο αυτό. Τοποθετείται στο αριστερό μέρος της σελίδας.
Πρόλογος: Αφορμή για τη σύνταξη επιστολής και στόχος του επιστολογράφου.
Κύριο μέρος: Έκθεση ενός θέματος, ενός προβλήματος, ενός φαινομένου, μιας άποψης κτλ. Απόδειξη με τη χρήση λογικών επιχειρημάτων, τεκμηρίων, διαπιστώσεων, παραδειγματικών αναφορών, μαρτυριών. Απόκρουση των αντίπαλων επιχειρημάτων (προβολή αντιρρήσεων, επιφυλάξεων, περιορισμών), που ισχυροποιεί τη θέση του αποστολέα.

Επίλογος: Περιεκτική ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα/ συνδυασμός και των δύο: Εκφράζεται ο σκεπτικισμός, η συγκρατημένη αισιοδοξία ή καλείται ο αποδέκτης της επιστολής να συμμεριστεί, να κατανοήσει, να ευαισθητοποιηθεί, να ανταποκριθεί έμπρακτα, να αναλάβει πρωτοβουλίες, να κινητοποιήσει φορείς.
Επιφώνηση: Γράφεται στο κάτω δεξιό άκρο και μετά τον επίλογο. Είναι ανάλογη με την προσφώνηση. Π.χ. Ευχαριστώ για τη φιλοξενία (για επιστολή στον Τύπο) ή Με σεβασμό (αν απευθύνεται σε πρόσωπο).
Υπογραφή: (Στις Πανελλαδικές εξετάσεις ο μαθητής δεν πρέπει να υπογράψει.)
Ύφος: Επίσημο, τυπικό, σαφήνεια λόγου, προβληματισμός, οικείο (ανάλογα με τον αποδέκτη και το μέσο που δημοσιεύεται).
Γλώσσα: • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης, παρατακτικής-υποτακτικής σύνδεσης των προτάσεων, αναφορικής με την ποιητική χρήση της γλώσσας (επικαλούμενοι τη λογική αλλά και το θυμικό των αναγνωστών μας). • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης, τα οποία αποδίδουν τη διάθεση, το συναίσθημα αλλά και το σχόλιο του συγγραφέα. • Πρόσωπο ρημάτων: α΄, β΄ πληθυντικό γ΄ ενικό-πληθυντικό. • Αποφυγή της κατάχρησης του λόγιου και εξεζητημένου λεξιλογίου επειδή ο αποστολέας είναι μαθητής.

Τίτλος: Κοινόχρηστοι χώροι στο έλεος της καταστροφής

Προσφώνηση: Αγαπητή σύνταξη,

Πρόλογος
Ο πολιτισμός μιας κοινωνίας φαίνεται από τον τρόπο που φέρεται ο πολίτης στον δημόσιο χώρο της. Οι κοινόχρηστοι χώροι είναι αναμφίβολα κοινωνικοί χώροι, σημεία αναφοράς και συνάντησης, καθώς επίσης και ορόσημα για κάθε πόλη. Πλατείες, πάρκα, δημόσια κτίρια, γήπεδα, πεζόδρομοι ανήκουν στο σύμπλεγμα των δημόσιων χώρων. Με αφορμή την απογοητευτική εικόνα που παρουσιάζουν οι κοινόχρηστοι χώροι της πόλης μας αποφάσισα να γράψω αυτή την επιστολή για να επισημάνω τους παράγοντες που ευθύνονται γι᾽ αυτή την αποκαρδιωτική εικόνα στις μέρες μας.

Κύριο μέρος

Ερώτημα 1ο:

1. Βασικός παράγοντας που ωθεί σήμερα στη ρύπανση αλλά και την καταστροφή των δημόσιων χώρων είναι ότι δεν τους λογαριάζουμε ως δικούς μας, άρα μπορούμε να τους φερόμαστε με ασέβεια και να τους καταστρέφουμε. Δε σκεφτόμαστε καν πως οι δημόσιοι χώροι ανήκουν πολύ περισσότερο σε όλους εμάς τους καθημερινούς ανθρώπους, που τους ζούμε, και πολύ λιγότερο ή σχεδόν

καθόλου στους εκπροσώπους της πολιτικής ζωής. Κυριαρχεί η λανθασμένη αντίληψη ότι, αν κάτι δε μας ανήκει, δεν αποτελεί περιουσία μας, δεν αξίζει τον σεβασμό και την προσοχή μας. Δεν υπάρχει πιο ολέθρια ταύτιση από εκείνη του κράτους με τους δημόσιους χώρους και, αφού το κράτος ως έννοια και ως πραγματικότητα δε μας είναι χειροπιαστά, καταστρέφουμε τους δημόσιους χώρους που το αντιπροσωπεύουν. Η απαξίωση της δημόσιας ζωής γενικότερα έχει αντίκτυπο όχι μόνο στους εκπροσώπους της αλλά και στη δημόσια περιουσία.

2. Οι δημόσιοι χώροι δεν εμπνέουν συχνά προκειμένου να αποτελέσουν αντικείμενο σεβασμού. Γενικά δε σεβόμαστε το κράτος και τους θεσμούς και οτιδήποτε αντανακλά αυτούς τους θεσμούς. Το κράτος όμως δεν είναι άμοιρο ευθυνών γι' αυτή την αποκαρδιωτική εικόνα. Η ευθύνη του έγκειται στο γεγονός ότι δε φροντίζει να δημιουργήσει δημόσιους χώρους που θα εμπνέουν ζεστασιά και σεβασμό, δείχνοντας με αυτό τον τρόπο ειλικρινές και πραγματικό ενδιαφέρον για τον πολίτη και τις ανάγκες του. Άρα οι ψυχροί και απρόσωποι κοινόχρηστοι χώροι αντικατοπτρίζουν τον τρόπο που αντιμετωπίζει το κράτος τον πολίτη, με συνέπεια και αυτός με τη σειρά του να εκδηλώνει την οργή ή τη διαμαρτυρία του επάνω τους.

3. Το πρόβλημα έχει τις ρίζες του στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Εκεί όπου πολλοί δάσκαλοι θεωρούν ότι το να μουντζουρώνουν οι μαθητές το θρανίο είναι καλλιτεχνική έκφραση και όχι κοινή καταστροφή της δημόσιας περιουσίας. Και έτσι οδηγούνται στην παρανόηση της ελευθερίας και στην υποτίμηση της ομορφιάς γύρω μας. Με την ίδια λογική χτίζουμε στον αιγιαλό, καίμε ή ρυπαίνουμε το δάσος, κατασκευάζουμε πολυκατοικίες, που θα φράξουν τα ποτάμια, τα κάνουμε όλα τσιμέντο για να ζωγραφίζουμε πάνω τους με σπρέι… Ποιος υπουργός Παιδείας θα μπορούσε να αναλάβει το πολιτικό ρίσκο να επιβάλλει τον σεβασμό στη σχολική περιουσία και στον δημόσιο χώρο από τα πρώτα χρόνια του σχολείου; Και ταυτόχρονα θα έχει την ικανότητα να πείσει ότι αυτή του η σταυροφορία δε θα έχει τίποτα το αυταρχικό, αλλά αντιθέτως θα ελευθερώνει τα παιδιά από την αυτοκαταστροφική μιζέρια και θα τους δίνει την ελευθερία να φτιάξουν αυτά την αυριανή κοινωνία σε καθαρό καμβά.

4. Η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από τον άκρατο ατομικισμό και την επιδίωξη του ατομικού συμφέροντος σε βάρος του συλλογικού. Μεγάλη ευθύνη γι' αυτό φέρουν αναμφίβολα οι φορείς αγωγής και ιδιαίτερα το σχολείο και η οικογένεια. Το σχολείο διαμορφώνει μονοδιάστατες προσωπικότητες, που αντιμετωπίζουν τη γνώση χρησιμοθηρικά, και δεν καλλιεργεί το συλλογικό πνεύμα. Δε δημιουργεί συνειδητούς και υπεύθυνους πολίτες με επίγνωση των δικαιωμάτων αλλά και των υποχρεώσεών τους, που θα προτάσσουν το εμείς κι όχι το εγώ. Εξίσου μεγάλη ευθύνη έχουν οι γονείς, που, απορροφημένοι από τον καθημερινό αγώνα, περιορίζονται στο να εξασφαλίσουν μόνο τα υλικά αγαθά στους νέους μη φροντίζοντας να τους διαμορφώσουν έναν σωστό χαρακτήρα. Με την κοινωνική συνείδηση, επομένως, και την αντίληψη της συλλογικής ευθύνης να είναι σε νηπιακό στάδιο, οι άνθρωποι παραμένουν νοητικά εγκλωβισμένοι σε μία κοινωνικά άγονη αντίληψη της ευθύνης. Την υποβαθμίζουν νοηματικά σε «φταίξιμο», σε ατομική υπόθεση κάποιων και, μάλιστα, με έναν στενόμυαλο, επιλεκτικό και μη παραγωγικό τρόπο.

Μεταβατική παράγραφος
Καμία αιτία, όσο σοβαρή κι αν είναι, δε δικαιολογεί κανενός είδους βανδαλισμό ή καταστροφή της δημόσιας περιουσίας. Αν θέλουμε να αποκαλούμαστε πολιτισμένη κοινωνία, είναι ανάγκη να εξαλειφθούν τέτοιου είδους φαινόμενα που αμαυρώνουν την εικόνα της και να δείξουμε τον απαιτούμενο σεβασμό σε καθετί κοινόχρηστο. Σημαντικό ρόλο στην ανάκτηση του χαμένου σεβασμού καλούνται να διαδραματίσουν οι φορείς αγωγής.

Ερώτημα 2ο:

1. Το σχολείο μπορεί να συμβάλλει στην καλλιέργεια του σεβασμού απέναντι σε καθετί κοινό μέσα από συμβατικές μορφές δράσης. οι ομιλίες, οι συζητήσεις και οι ημερίδες αποτελούν την πιο συνηθισμένη πρακτική που μπορεί να κινητοποιήσει και να ενημερώσει τους μαθητές αλλά και την κοινή γνώμη σε σχέση με τα προβλήματα των δημόσιων χώρων και την ανάγκη προστασίας τους. Αν μάλιστα στις εκδηλώσεις αυτές προσκαλούνται και επιστήμονες ή επιστημονικοί φορείς που θα αναφέρονται τεκμηριωμένα στους κινδύνους που ενέχει η αλόγιστη ρύπανση ή καταστροφή κοινόχρηστων χώρων, ή στην ιστορική και πολιτιστική αξία κάποιων μνημείων που βεβηλώνονται κατά καιρούς, τότε θα αποκτήσει το όλο εγχείρημα και επιστημονική τεκμηρίωση.
2. Επίσης, είναι ανάγκη και οι δύο βαθμίδες της εκπαίδευσης να αναλάβουν εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες που θα καλλιεργούν μια νέα στάση των παιδιών απέναντι στον δημόσιο χώρο, ο οποίος τις τελευταίες δεκαετίες κακοποιείται και υποβαθμίζεται αισθητικά από κάθε είδους επεμβάσεις. Επιβάλλεται η ευαισθητοποίησή των παιδιών, με κύρια εργαλεία τα εκπαιδευτικά προγράμματα. Μέσα από προγράμματα που αφορούν την υιοθέτηση σημαντικών δημόσιων κτιρίων και έργων τέχνης που εκτίθενται σε κοινή θέα και στολίζουν την πόλη οι μαθητές με βιωματικό τρόπο θα ασκηθούν να βλέπουν με ωριμότερη ματιά τη γειτονιά τους, το χωριό τους, την πόλη τους. Θα εκτιμήσουν ακόμη περισσότερο τον δημόσιο χώρο, θα τον σεβαστούν, θα τον αγαπήσουν, θα αντιληφθούν καλύτερα ότι τους συνανήκει και θα κατανοήσουν και θα αποδεχτούν τη συνευθύνη της ορθής χρήσης και αξιοποίησής του.
3. Οι γονείς, μέσα από το δικό τους παράδειγμα, οφείλουν να καθοδηγήσουν τα παιδιά τους προς την καλλιέργεια μιας αυξημένης κοινωνικής ευαισθησίας και συνειδητής υπευθυνότητας απέναντι στη δημόσια περιουσία. Ο ενήλικας που φεύγει από την οικογενειακή του εξόρμηση στην παραλία αφήνοντας πίσω τα απορρίμματά του ή που με χαρακτηριστική άνεση εκπαραθυρώνει ό,τι του είναι άχρηστο μέσα από το αυτοκίνητο, είναι το πιο αρνητικό πρότυπο για το παιδί του. Ο σεβασμός προς το περιβάλλον μας, η εκτίμηση για τις κρατικές παροχές είναι επιλογή και στάση ζωής και θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο μίμησης από τα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού.
4. Επιπλέον, οι κοινές δράσεις που θα οργανωθούν κυρίως από το σχολείο μπορούν να συμβάλουν στην καλλιέργεια του σεβασμού για τους δημόσιους χώρους. Ειδικότερα, μπορούν να οργανωθούν δράσεις για την απορρύπανση χώρων (παραλίες, πάρκα, πλατείες κ.ά.) και την ανάδειξη του φυσικού κάλλους, καθώς και εκπαιδευτικές επισκέψεις στο ιστορικό κέντρο πόλεων, σε βιβλιοθήκες και διατηρητέα κτίρια. Έτσι, οι νέοι θα γνωρίσουν την ιστορία των χώρων αυτών, τη συμβολή τους στον πολιτισμό και τη σημερινή τους αξιοποίηση. Μέσα από αυτή

την επαφή θα σταματήσουν να βλέπουν τους δημόσιους χώρους ως κάτι άψυχο και απρόσωπο και θα το εκτιμήσουν περισσότερο.

Επίλογος
Οφείλουμε όλοι να σεβόμαστε τη δημόσια περιουσία, γιατί είναι περιουσία του κάθε πολίτη. Το να περιφρονούν κάποιοι τον δημόσιο χώρο, που είναι και δικός τους χώρος, σημαίνει ότι περιφρονούν τόσο τους άλλους όσο και τον εαυτό τους. Ότι βάζουν κι αυτοί το χεράκι τους για να κάνουν χειρότερη τη ζωή τους και την πόλη τους.

Αποφώνηση
Ευχαριστώ για τη φιλοξενία

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Η ιστορία του Χατζηναγνώστου,[17] εμπνευσμένη προφανώς από τα πρόσφατα τότε γεγονότα του Πολυτεχνείου, που επισφράγισαν την επτάχρονη δικτατορία που είχε προηγηθεί, αναπαριστά με τρόπο ρεαλιστικό και συνάμα ποιητικό και συναισθηματικό, τη λαϊκή εξέγερση. Παρότι δεν αναφέρεται άμεσα η αιτία, είναι φανερό ότι οι κάτοικοι αντιδρούν απέναντι σε μια καταπιεστική εξουσία, που τους στερεί το ύψιστο αγαθό της ελευθερίας. Αυτή η εξουσία φανερώνει το σκληρό και απάνθρωπο πρόσωπό της μέσα από τον τρόπο που αντιμετωπίζει τους πολίτες: αρχικά με βόμβες και δακρυγόνα και κατόπιν με τανκς, που διαλύουν με φονικό τρόπο την εξέγερση. Είναι σαφές ότι πρόκειται για τη Χούντα και τον τρόπο που αντιμετώπισε τον φοιτητικό ξεσηκωμό στο Πολυτεχνείο, μολονότι δεν αναφέρεται ξεκάθαρα. Από την άλλη μεριά οι πολίτες παρουσιάζονται σε μια αγωνιστική έξαρση, σε μια δυναμική κινητοποίηση, σε μια έξαψη πάθους και αντίστασης απέναντι στην καταπίεση, την αδικία, τη στέρηση της ελευθερίας. Έχουν φτάσει στο όριο της αντοχής τους, ξεχειλίζουν από οργή και πείσμα και δεν υποχωρούν στις διεκδικήσεις τους («Θα πολεμήσουμε ως το τέλος!»). Ολόκληρη η πόλη έγινε πλέον μια δυνατή φωνή, μια υψωμένη γροθιά. Ούτε οι χημικές βόμβες κατόρθωσαν να διαλύσουν το παλλόμενο πλήθος, ούτε το τανκς να το τρομάξει και να το κάνει να υποχωρήσει. Απέναντι στη βία ο λαός έχει να αντιτάξει το τραγούδι και το πάθος του, την ψυχή και το πνεύμα του, που πηγάζει από τα βάθη της ιστορίας. Ακόμα και στους οδηγούς του τανκς απευθύνεται μια γυναίκα (πόρνη) μέσα από το πλήθος («μια μεστή γυναικεία φωνή, απ' το πλήθος, πετάχτηκε μπροστά») με λόγια αλληλεγγύης («– Είσαστε αδέρφια μας! Είμαστε όλοι αδέρφια! Δεν μπορείτε να μας χτυπήσετε. Το αίμα μας είναι αίμα δικό σας!») και αφύπνισης («–Ξυπνείστε! Είμαστε όλοι της ίδιας μάνας παιδιά! Κάνετε πίσω! Πίσω!»). Η γυναίκα αυτή δίνει μαθήματα στους υπόλοιπους «ευυπόληπτους» πολίτες, οι οποίοι μπροστά της νιώθουν ασήμαντοι. Και την ύστατη ώρα της τελικής επίθεσης ο λαός αρνείται να κάνει πίσω, αποφασίζει να θυσιάσει τα πάντα για την ελευθερία. Ούτε φόβος ούτε αμφιβολία ούτε δισταγμός χωράνε στις θαρραλέες ψυχές, που είναι γεμάτες δίκαιη οργή, που ενώνονται και διεκδικούν. Ακόμα και μετά θάνατον ο πατέρας της ιστορίας μεταδίδει ένα ηχηρό και

[17] Σημαντικός εκπρόσωπος της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, διακρίθηκε για το λυρικό και βαθιά ανθρώπινο έργο του. Η γραφή του είναι γλαφυρή, τα θέματα παρμένα από τη σύγχρονη νεοελληνική πραγματικότητα, η περιγραφή του συναισθηματικού κόσμου των ηρώων του δοσμένη με αμεσότητα και συγκίνηση. (Βλ. *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. Πατάκη)

αφυπνιστικό μήνυμα. Δεν καταγγέλλει την εξουσία, αλλά τον εαυτό του, που επέτρεψε να υπάρξει αυτή, που δεν αντιστάθηκε άμεσα και έγκαιρα, που δεν έδρασε ως ένας συνειδητοποιημένος, δημοκρατικός πολίτης, που δεν εκπλήρωσε το χρέος του απέναντι στον εαυτό του, την πατρίδα του, τα παιδιά του, τα οποία του έδειξαν τελικά τον δρόμο του αγώνα και θυσιάστηκαν μαζί με αυτόν.

Β1$_2$. Το **β).** Απλοί, καθημερινοί, ασήμαντοι άνθρωποι αντιτίθενται στην αδικία και αγωνίζονται με κάθε μέσο, έστω κι αν χρειαστεί να στερηθούν την ίδια τους τη ζωή. Μια γυναίκα αμφιβόλου ηθικής για τα χρηστά ήθη της εποχής, μια πόρνη, αποτελεί το παράδειγμα για τους ευυπόληπτους πολίτες, οι οποίοι μπροστά της αισθάνονται ασήμαντοι. Πετάγεται («μια μεστή γυναικεία φωνή, απ' το πλήθος, πετάχτηκε μπροστά») μέσα από το πλήθος με δύναμη, αποφασιστικότητα και θάρρος («Όρμησε πάνω στο τανκς, το χτύπησε άγρια με τις γροθιές της») δίνοντας ένα μήνυμα αλληλεγγύης και συναδέλφωσης («Ξυπνείστε! Είμαστε όλοι της ίδιας μάνας παιδιά! Κάνετε πίσω! Πίσω!»). Ανάλογη είναι και η στάση των παιδιών «του πολίτη ελεεινής μορφής» που τον παροτρύνουν να συμμετάσχει στον αγώνα μαζί τους («–Πατέρα! …–Ανέβα κι εσύ! ») και να ενώσει τη φωνή του με τη δική τους.

Β2$_1$. α) επεξήγηση, συμπέρασμα, συμπέρασμα, αντίθεση,[18] αποτέλεσμα, διαίρεση-ταξινόμηση.
β) έμφαση, ειρωνεία, μεταφορική χρήση, ειρωνεία.

Β2$_2$. α) επίδρασης, παρουσιάζεται, καταλάβει, σπουδαίων, εδραιωμένες.
β) αντιλήψεις (αντι + λήψεις < λαμβάνω): χειρολαβή, **νοοτροπίες** (νους + τρόπος): τροπολογία, **ιδιοκτησία** (ίδιο- + κτησία < κτῶμαι): ανάκτηση, **αποτυπώνεται** (από + τυπώνομαι): διατύπωση, **διαγράφονται** (δια + γράφομαι): απερίγραπτος.

Β3. Ως προς την εστίαση έχουμε αφήγηση με μηδενική εστίαση που αντιστοιχεί σε παντογνώστη αφηγητή (ή αφηγητή Θεό), καθώς γνωρίζει τα πάντα, όλα τα γεγονότα που συμβαίνουν, τις ενέργειες και τις απόψεις όλων όσοι συμμετέχουν, ακόμη και τις βαθύτερες σκέψεις και τα συναισθήματα των προσώπων («Αισθάνθηκε σα να τον πίεζαν στο στήθος»). Είναι ανεξάρτητος από τα πρόσωπα της αφήγησης (αμέτοχος, αφηγητής, εξωτερική οπτική γωνία, τριτοπρόσωπη αφήγηση).

[18] Επιδοτική αντιθετική σύνδεση. (Βλ. *Συντακτικό της Νέας Ελληνικής*, Α΄, Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου)

20ό ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΣΧΟΛΙΚΗ ΔΙΑΡΡΟΗ

Α. Ένα άρθρο που διάβασα στο διαδίκτυο για τη σχολική διαρροή επεσήμαινε ότι η ελληνική οικογένεια εξαιτίας της οικονομικής κρίσης δυσκολεύεται να προσφέρει στα παιδιά της πρόσθετη εκπαιδευτική στήριξη. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τις μελλοντικές αλλαγές στην εκπαίδευση αποθαρρύνει τους μαθητές να παραμείνουν στο σχολείο. Εξαιτίας αυτής της πραγματικότητας θα διογκωθούν οι εκπαιδευτικές ανισότητες και θα αυξηθούν τα φαινόμενα της παιδικής εργασίας, της νεανικής παραβατικότητας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Φαινόμενα όπως οι εκπαιδευτικές ανισότητες, η πρόωρη σχολική εγκατάλειψη, η απαξίωση του σχολείου, η έλλειψη υψηλού ενδιαφέροντος για σπουδές αποτελούν μερικά από τα πιο εμφανή αρνητικά σημάδια της οικονομικής κρίσης»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Ήδη σε ολόκληρη την Ευρώπη κρούουν τον κώδωνα για την αύξηση του φαινομένου της πρόωρης σχολικής εγκατάλειψης, φαινόμενο το οποίο διαρκώς κερδίζει έδαφος λόγω της παρατεταμένης ύφεσης και της οικονομικής δυσχέρειας»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («Σήμερα, ειδικότερα, η μέση ελληνική οικογένεια, εκτός από το ότι βιώνει την υποβάθμιση του δημόσιου σχολείου, δυσκολεύεται όλο και περισσότερο να προσφύγει σε ιδιωτικές πρόσθετες εκπαιδευτικές υπηρεσίες και φροντιστηριακή στήριξη –με τον τρόπο που συνέβαινε στο παρελθόν–, προκειμένου να καλύψει το ‘‘έλλειμμα’’ του δημόσιου σχολείου»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («οι πρόωρες μαθητικές διαρροές από τον προστατευτικό ιστό του σχολείου θα οδηγήσουν στην αύξηση φαινομένων όπως η παιδική και μαύρη εργασία, η σκληρότερη εργασιακή εκμετάλλευση εκείνων των νέων που δε θα έχουν προσόντα»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Είναι αυτονόητο ότι η εικόνα αυτή δεν τιμά τη σύγχρονη Ελλάδα και επιπλέον δεν μπορεί να καταγραφεί ως εκπαιδευτική κρίση, αλλά –πολύ περισσότερο– ως κρίση ανθρωπιστική»).

Β2. α) Μακροπερίοδο λόγο έχουμε στην έβδομη παράγραφο («Προς επίρρωσιν του ισχυρισμού … την απόλυτη οικονομική ανέχεια») του κειμένου. Ο μακροπερίοδος λόγος επιλέγεται γιατί πρόκειται για ένα κείμενο επιχειρηματολογίας, στο οποίο ο πομπός εκφράζει περίπλοκες και σύνθετες σκέψεις. Αποτελεί δείγμα του υψηλού επιπέδου γνώσεων, του πνευματικού πλούτου και της πολύ καλής ικανότητας χειρισμού της γλώσσας από τον πομπό. Επιπλέον, προσδίδει έμφαση και ένταση στον λόγο, με συνέπεια το κείμενο να αποκτά δυναμικό και γοργό ρυθμό. Με τον μακροπερίοδο λόγο το ύφος του κειμένου γίνεται σύνθετο, σοβαρό, επίσημο και τυπικό. Βοηθά τον δέκτη να αντιληφθεί καλύτερα τις διαπλεκόμενες έννοιες που πραγματεύεται ο συντάκτης.

β) Με τη χρήση του ασύνδετου σχήματος, παρατίθενται όροι της πρότασης χωρίς σύνδεσμο («…όπως οι εκπαιδευτικές ανισότητες, η πρόωρη σχολική εγκατάλειψη, η απαξίωση του σχολείου, η έλλειψη υψηλού ενδιαφέροντος για σπουδές…»). Με το σχήμα αυτό επιτυγχάνεται η δραματοποίηση, καθώς μέσα από αυτό δηλώνεται η ανησυχία του συντάκτη για τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην εκπαίδευση και παράλληλα προσπαθεί να προκαλέσει συναισθηματική φόρτιση και να προβληματίσει και να ευαισθητοποιήσει τον αποδέκτη. Επίσης, δηλώνει ένταση, συμβάλλει στην παραστατικότητα, ενισχύει τη ζωντάνια και την αμεσότητα του κειμένου. Με το ασύνδετο σχήμα ο λόγος γίνεται πυκνός, ρέων και ασθματικός.

Β3. α) Εξωτερικά
Ο στίχος είναι ελεύθερος, χωρίς ομοιοκαταληξία, ρυθμό και μέτρο. Οι στίχοι δεν έχουν ορισμένο αριθμό συλλαβών («με αγριωπό χαρτί/ και η φτηνή ποιότητα/ με τρύπες διανθισμένη γύρω γύρω»). Στο ίδιο ποίημα μπορεί οι στίχοι να είναι άνισα αναπτυγμένοι. Επίσης, η στίξη είναι ελλιπής. Συγκεκριμένα, οι τελείες στην πρώτη στροφή («Απόγευμα πρωτοχρονιάς/ ψυχή στους δρόμους/ Μονάχα κάτι γκρίζο παλαιό/ καινούργιου χρόνου») λειτουργούν ως σιωπές, προκειμένου να εικονοποιήσει ο αναγνώστης τους στίχους και αν σκεφθεί, ίσως και να ανατρέξει σε σκηνές γνώριμες, στο τέλος του ποιήματος («κι ένα φτωχό χιονόνερο που ζητιανεύει χιόνι»), ενώ το κόμμα («τι χαρούμενα, τι αλλεπάλληλα, τι συμμετρικά») με το ασύνδετο σχήμα που δημιουργεί προβάλλει πιο έντονα το συναίσθημα χαράς, αισιοδοξίας και ελπίδας των παιδιών στο παρελθόν, που όμως στη συνέχεια διαψεύδεται.

Άλλο εξωτερικό χαρακτηριστικό: Το ποίημα δεν κατανέμεται και δεν οργανώνεται σε στροφές σταθερής μορφής. Συγκεκριμένα κατανέμεται σε άνισες στροφές. Επίσης, εντοπίζονται διασκελισμοί («μπουκέτα φασκιωμένα/ με αγριωπό χαρτί/ και η φτηνή ποιότητα/ με τρύπες διανθισμένη γύρω γύρω/ από αυτοδίδακτο ψαλίδι καμωμένες»).

Εσωτερικά

Γίνεται χρήση υπερρεαλιστικών εικόνων. («Τρέμουν από το κρύο/ τα σταυροδρόμια/ και οι γωνίες/ σφίγγονται κολλάνε να ζεσταθούν/ επάνω σε αλλότριας πατρίδας/ πλανόδιους ανθοπώλες»). Επίσης, παρατηρείται εκφραστική τόλμη και πρωτοτυπία εκφράσεων, γίνεται χρήση τολμηρών προσωποποιήσεων («κι ένα φτωχό χιονόνερο που ζητιανεύει χιόνι»).

Άλλα εσωτερικά χαρακτηριστικά
Συνειρμική λειτουργία της μνήμης («όπως κι εμείς όταν παιδιά/ για σχέδια πεινασμένα/ σ' εφημερίδα διπλωμένη ομοιόμορφα /μικρά τετραγωνάκια ψαλιδίζαμε /κι όπως ξεδιπλωνόταν το χαρτί/ τι χαρούμενα, τι αλλεπάλληλα, τι συμμετρικά/ παραθυράκια διάπλατα μάς άνοιγε το μέλλον»).

Δραματικότητα στίχου («Απόγευμα πρωτοχρονιάς/ ψυχή στους δρόμους/ μόνο κλειστά μεγάλα γκρίζα παράθυρα/ κι ένα φτωχό χιονόνερο που ζητιανεύει χιόνι»).

β) «τι χαρούμενα, τι αλλεπάλληλα, τι συμμετρικά»: **Ασύνδετο σχήμα.** Στο ασύνδετο σχήμα, μολονότι με την παράλειψη των συνδέσμων τα μέρη της πρότασης εμφανίζονται χαλαρά δεμένα μεταξύ τους, δημιουργείται μια ιδιαίτερη ένταση στον λόγο προσδίδοντάς του κίνηση, ζωντάνια, ζωηρότητα και γρήγορο ρυθμό. Αποκαλύπτει έντονο πάθος και ψυχική αναστάτωση (συναισθηματική φόρτιση). Χρωματίζει συναισθηματικά το κείμενο δίνοντας έμφαση στον λόγο. Χρησιμοποιείται για να δηλώσει τα συναισθήματα χαράς των αθώων παιδιών, που με απλά πράγματα γελούσαν και ευχαριστιόταν η ψυχή τους. Η παιδική αθωότητα όμως ακυρώνεται στον χώρο του πραγματικού.

«Τρέμουν από το κρύο/ τα σταυροδρόμια και οι γωνίες»: **Προσωποποίηση.** Η προσωποποίηση χαρίζει ζωντάνια και κίνηση («Τρέμουν») σε άψυχα πράγματα («σταυροδρόμια και οι γωνίες») και κάνει τον λόγο ζωντανό, άμεσο, παραστατικό και πρωτότυπο.

Άλλα σχήματα λόγου
«μπουκέτα φασκιωμένα/ με αγριωπό χαρτί/ και η φτηνή ποιότητα/ με τρύπες διανθισμένη γύρω γύρω/ από αυτοδίδακτο ψαλίδι καμωμένες»: **Μεταφορά.**
«κι ένα φτωχό χιονόνερο που ζητιανεύει χιόνι»: **Προσωποποίηση.**

Γ. Ο σύγχρονος τρόπος ζωής, μολονότι δίνει τη δυνατότητα στον άνθρωπο να συνάψει δεσμούς και σχέσεις με τον συνάνθρωπό του, λόγω των κοινών βιωμάτων, προβλημάτων αλλά και τη συμβολή της τεχνολογίας και των μέσων που του εξασφαλίζει στην επικοινωνία, στην πράξη απομακρύνεται διαρκώς από τον συνάνθρωπό του. Έτσι, μαστίζεται από εσωστρέφεια, αποξένωση και μοναξιά.
Ο άνθρωπος όμως, για να βγει από αυτό το τέλμα και να αλλάξει τον τρόπο ζωής του, θα πρέπει να αναλάβει πρωτοβουλίες και να καθορίσει ο ίδιος τη ζωή του. Το οδυνηρό αίσθημα της μοναξιάς αποτελεί το καλύτερο κίνητρο για μια ουσιαστική αλλαγή, για να γυρίσει μια νέα σελίδα στη ζωή του. Δε θα πρέπει να περιμένει με την πάροδο του χρόνου να γίνει κάποιο θαύμα προκειμένου να απεγκλωβιστεί από αυτή τη δυσάρεστη κατάσταση. Το πρώτο βήμα, επομένως, είναι να οπλιστεί με θέληση και αποφασιστικότητα, ώστε να βγει από το τέλμα που βρίσκεται. Να αντισταθεί στην παρόρμηση της απομόνωσης, γιατί η απομόνωση επιβεβαιώνει τους φόβους ότι δεν αξίζει αγάπη και υποστήριξη. Αν χρειαστεί, θα πρέπει να πιέσει τον εαυτό του να κάνει αυτό που «φοβάται».
Ωφέλιμο θα ήταν, επίσης, ο άνθρωπος που βιώνει το φάσμα της μοναξιάς να απομακρυνθεί από τις τοξικές σχέσεις, από ανθρώπους ή φίλους με υποκριτική συμπεριφορά. Άτομα τα οποία με τα λόγια και τις πράξεις τους τον μειώνουν και δεν τον αφήνουν να αισθανθεί καλά με τον εαυτό του θα πρέπει να τα απομακρύνει από τη ζωή του και όχι να αποξενωθεί ο ίδιος από τον κοινωνικό του περίγυρο. Δεν είναι ανάγκη να διατηρεί τοξικές σχέσεις φοβούμενος ότι έτσι θα αισθάνεται ακόμα περισσότερη μοναξιά. Ίσα ίσα, αυτά τα άτομα την καλλιεργούν και την εντείνουν.
Αντίθετα, το αίσθημα της μοναξιάς μπορεί να ελαττωθεί ή και να εξαλειφθεί, αν αφιερώνει χρόνο σε φίλους ή συγγενείς που έχει ξεχωρίσει και αποδεδειγμένα τον αγαπούν και τον στηρίζουν. Ακόμα και σήμερα, που οι υποχρεώσεις είναι πολλές και ο ελεύθερος χρόνος ελάχιστος ο άνθρωπος μπορεί να αφιερώσει λίγο χρόνο για να συναντηθεί με κάποιο κοντινό του πρόσωπο, να μιλήσουν, να εξωτερικεύσει τις αγωνίες, τις σκέψεις, τα συναισθήματά του, να κάνουν από κοινού δραστηριότητες, να ψυχαγωγηθούν.
Σημαντική ωφέλεια θα του προσφέρει η ενασχόληση με τον εθελοντισμό. Πολλές μελέτες έχουν δείξει πως, όταν προσφέρουμε στους άλλους, βελτιώνεται η ψυχική υγεία μας, αφού χαιρόμαστε με τη χαρά τους και ταυτόχρονα νιώθουμε καλά με τον εαυτό μας. Ειδικά για τους μοναχικούς ανθρώπους, η ευσπλαχνία θα δράσει αμφίδρομα, αφού τα «ευχαριστώ» που θα ακούσουν είναι αρκετά για να τονώσουν την αυτοεκτίμηση και την αυτοπεποίθησή τους.[19] Μέσω της προσφοράς, επομένως, ο άνθρωπος θα αρχίσει να νιώθει πάλι χρήσιμος και ωφέλιμος για το κοινωνικό σύνολο.
Επιπλέον, ο άνθρωπος που αντιμετωπίζει προβλήματα μοναξιάς θα πρέπει να αποφεύγει την πολύωρη ενασχόληση με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Το Facebook και το Twitter μπορεί να προσφέρουν τη δυνατότητα επικοινωνίας με άλλα άτομα, αλλά δεν αντικαθιστούν την πραγματική επικοινωνία. Έχει διαπιστωθεί ότι όσο

[19] https://www.onmed.gr/ygeia-psyhikh/story/364042/monaxia-11-vimata-gia-na-tin-katapolemisete

περισσότερο κάποιος ασχολείται με το προφίλ του σε ένα μέσο κοινωνικής δικτύωσης τόσο μεγαλύτερη είναι η μοναξιά που νιώθει. Μπορεί όμως να το εκμεταλλευτεί, βρίσκοντας σε αυτό μία ευκαιρία ενημέρωσης για πολλές και διάφορες εκδηλώσεις, όπου θα έρθει σε άμεση επαφή και επικοινωνία με άλλους ανθρώπους και θα τον βγάλουν από τη ρουτίνα της καθημερινότητας και τη μοναξιά.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Ανοιχτή επιστολή** προς δημοσίευση στον Τύπο με σκοπό να ασκήσει κριτική, να ενημερώσει, να πληροφορήσει, να διαμαρτυρηθεί για ένα σημαντικό ζήτημα κοινού ενδιαφέροντος.
Δομή: *Ως προς τη δομή, διατηρεί τα γνωρίσματα μιας επίσημης επιστολής, μπορεί, ό*μως και να τιτλοφορείται.
Τίτλος
Προσφώνηση: Προς την εφημερίδα (π.χ. Αγαπητή σύνταξη). Ενδέχεται μια επιστολή που δημοσιεύεται να απευθύνεται σε κάποιο πρόσωπο ή Αρχή, οπότε η προσφώνηση γίνεται όχι προς την εφημερίδα, αλλά προς το πρόσωπο αυτό. Τοποθετείται στο αριστερό μέρος της σελίδας.
Πρόλογος: Αφορμή για τη σύνταξη επιστολής και στόχος του επιστολογράφου.
Κύριο μέρος: Έκθεση ενός θέματος, ενός προβλήματος, ενός φαινομένου, μιας άποψης κτλ. Απόδειξη με τη χρήση λογικών επιχειρημάτων, τεκμηρίων, διαπιστώσεων, παραδειγματικών αναφορών, μαρτυριών. Απόκρουση των αντίπαλων επιχειρημάτων (προβολή αντιρρήσεων, επιφυλάξεων, περιορισμών), που ισχυροποιούν τη θέση του αποστολέα.
Επίλογος: Περιεκτική ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα/ συνδυασμός και των δύο: Εκφράζεται ο σκεπτικισμός, η συγκρατημένη αισιοδοξία ή καλείται ο αποδέκτης της επιστολής να συμμεριστεί, να κατανοήσει, να ευαισθητοποιηθεί, να ανταποκριθεί έμπρακτα, να αναλάβει πρωτοβουλίες, να κινητοποιήσει φορείς.
Επιφώνηση: Γράφεται στο κάτω δεξιό άκρο και μετά τον επίλογο. Είναι ανάλογη με την προσφώνηση. Π.χ. Ευχαριστώ για τη φιλοξενία (για επιστολή στον Τύπο) ή Με σεβασμό (αν απευθύνεται σε πρόσωπο).
Υπογραφή: (Στις Πανελλαδικές εξετάσεις ο μαθητής δεν πρέπει να υπογράψει.)
Ύφος: Επίσημο, τυπικό, σαφήνεια λόγου, προβληματισμός, οικείο (ανάλογα με τον αποδέκτη και το μέσο που δημοσιεύεται).

Γλώσσα:

- Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης, παρατακτικής-υποτακτικής σύνδεσης των προτάσεων, αναφορικής με την ποιητική χρήση της γλώσσας (επικαλούμενοι τη λογική αλλά και το θυμικό των αναγνωστών μας).
- Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης, τα οποία αποδίδουν τη διάθεση, το συναίσθημα αλλά και το σχόλιο του συγγραφέα.
- Πρόσωπο ρημάτων: α΄, β΄ πληθυντικό γ΄ ενικό-πληθυντικό.
- Αποφυγή της κατάχρησης του λόγιου και εξεζητημένου λεξιλογίου, επειδή ο αποστολέας είναι μαθητής.

Τίτλος: «Η σχολική διαρροή: Αίτια και επιπτώσεις»

Προσφώνηση: Αγαπητή σύνταξη,

Πρόλογος

Μολονότι η εκπαίδευση αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της κάθε χώρας, στις μέρες μας η σχολική αποτυχία ανθεί, με συνέπεια πολλοί μαθητές να εγκαταλείπουν το σχολείο πριν την ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Κύριο μέρος

Ερώτημα 1ο:

1. Όλες οι ενδείξεις συντείνουν ότι η σχολική διαρροή θα αυξηθεί κατακόρυφα τα επόμενα χρόνια, καθώς είναι ένα φαινόμενο που πλήττει κατά ένα μεγάλο ποσοστό τις οικονομικά ασθενέστερες κοινωνικές τάξεις. Ειδικότερα, προβλήματα όπως η φτώχεια, η ανεργία, τα χαμηλά εισοδήματα, η έλλειψη μόρφωσης και επαγγελματικής κατάρτισης, αποτελούν παράγοντες που θα ωθήσουν τους μαθητές στο μέλλον να εγκαταλείψουν το σχολείο. Αυτό συμβαίνει γιατί οι οικογένειες που βιώνουν τέτοιου είδους καταστάσεις θα υποχρεώσουν πιθανόν τα παιδιά τους να ενταχθούν από νωρίς στην αγορά εργασίας εγκαταλείποντας το σχολείο, προκειμένου να συνεισφέρουν στο οικογενειακό εισόδημα. Χαρακτηριστικό μάλιστα των οικογενειών αυτών αποτελεί η αδυναμία κατανόησης της σπουδαιότητας της μόρφωσης και της εκπαίδευσης, καθώς και οι στερεοτυπικές αντιλήψεις ότι η μόρφωση δεν επαρκεί για την ανάπτυξη και τη βελτίωση του οικονομικού επιπέδου.
2. Όσο παρατείνεται η οικονομική κρίση που μαστίζει τη χώρα μας τόσο αυξάνονται και οι πιθανότητες της μαθητικής διαρροής. Η οικονομική κρίση στις μέρες μας έχει αυξήσει κατακόρυφα την ανεργία των πτυχιούχων στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα πολλοί από αυτούς να ξενιτεύονται αναζητώντας περισσότερες και καλύτερες ευκαιρίες στο εξωτερικό. Η κατάσταση αυτή έχει ως αποτέλεσμα να υποβαθμίζεται συχνά στη συνείδηση γονέων και μαθητών του σχολείου, των πανεπιστημιακών σπουδών και της μόρφωσης γενικότερα. Παράλληλα, η απαξίωση του σχολείου ενισχύεται και από την ελλιπή παιδεία που παρέχει, τη

βαθμοθηρία, τον εξετασιοκεντρικό χαρακτήρα, την ανάγκη για αποστήθιση και όχι για ουσιαστική αφομοίωση της γνώσης και πολλές άλλες παθογένειες που διαιωνίζονται εδώ και δεκαετίες. Σε μεγάλο βαθμό η φοίτηση στο σχολείο αποτελεί αναγκαίο κακό και πάρεργο για μια μερίδα μαθητών που δεν ενδιαφέρονται να μάθουν και να προαχθούν σε ανώτερες βαθμίδες εκπαίδευσης και έτσι οδηγούνται στις κακές επιδόσεις, στη σχολική αποτυχία και εντέλει στην εγκατάλειψη.

4. Η γεωγραφική περιοχή αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα της μαθητικής διαρροής. Η μαθητική διαρροή είναι εντονότερη στις αγροτικές περιοχές απ' ό,τι στις αστικές, καθώς οι μαθητές των περιοχών αυτών καταπιάνονται από νωρίς με γεωργικές και κτηνοτροφικές δραστηριότητες, ενώ σε νησιωτικές περιοχές τα παιδιά εντάσσονται στην αγορά εργασίας για τις υπηρεσίες του τουρισμού, με αποτέλεσμα να αυξάνονται τα ποσοστά της μαθητικής εγκατάλειψης. Επιπλέον, τα παιδιά που βρίσκουν στον τουρισμό μια ευκαιρία απασχόλησης, χωρίς να υπάρχει απαίτηση για ιδιαίτερες γνώσεις, προέρχονται κυρίως από φτωχά αγροτικά και μικρομεσαία στρώματα του πληθυσμού. Η στάση της οικογένειας στην περίπτωση αυτή της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου και της ένταξης στην αγορά εργασίας είναι θετική. Μάλιστα, τις περισσότερες φορές οι γονείς ενθαρρύνουν τα παιδιά τους στην απόφασή τους να αποχωρήσουν από την εκπαίδευση, υποστηρίζοντας πως με αυτόν τον τρόπο θα εξασφαλίσουν πιο γρήγορα κέρδος.

5. Αυξημένες πιθανότητες να εγκαταλείψουν το σχολείο έχουν τα παιδιά μειονοτικών ομάδων που η παρουσία τους στη χώρα μας έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια. Ειδικότερα τα παιδιά προσφύγων και μεταναστών συχνά δυσκολεύονται να επενδύσουν γνωστικά και συναισθηματικά στη μάθηση σε ένα νέο περιβάλλον εξαιτίας της αβεβαιότητας παραμονής τους σε αυτό ή των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν στην επικοινωνία, με συνέπεια να μην μπορούν να ανταποκριθούν επαρκώς στις απαιτήσεις του σχολείου και να αυξάνονται οι πιθανότητες να το εγκαταλείψουν, ειδικά μάλιστα στην περίπτωση που η πολιτεία δε φροντίζει να παρέχει διαπολιτισμική εκπαίδευση. Τέλος, μειονοτικές ομάδες όπως μετανάστες, Ρομά ή παλιννοστούντες, καθώς και παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες εξωθούνται συχνά στην εγκατάλειψη του σχολείου λόγω της ρατσιστικής συμπεριφοράς ή νοοτροπίας στο σχολικό περιβάλλον αλλά και ξενοφοβικών ή μειωτικών στερεότυπων που μπορεί να ενστερνίζονται γονείς και εκπαιδευτικοί.

Μεταβατική παράγραφος

Η σχολική διαρροή έχει σοβαρές επιπτώσεις τόσο στη μετέπειτα ζωή των παιδιών όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Ερώτημα 2ο:

1. Το άτομο που διακόπτει την εκπαίδευσή του βιώνει καταστάσεις που επιδρούν αρνητικά στον ψυχικό του κόσμο. Η σχολική αποτυχία βιώνεται ως καθολική αποτυχία για το παιδί. Ειδικότερα, το παιδί υφίσταται ψυχοκοινωνικές συνέπειες, διαθέτει χαμηλή αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση, καθώς δημιουργείται η εικόνα του μη έξυπνου και μη ικανού, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει καμία φιλοδοξία και προσδοκία για εξέλιξη. Τα παιδιά δηλαδή που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο βιώνουν ψυχολογικά προβλήματα και χρήζουν κοινωνικής υποστήριξης. Παράλληλα, αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην κοινωνικοποίηση και στην

ανάπτυξη υγιών διαπροσωπικών σχέσεων. Καταφεύγουν σε αποκλίνουσες και περιθωριακές ομάδες, απουσιάζουν από το κοινωνικό γίγνεσθαι και στιγματίζονται για τη μετέπειτα ζωή τους. Αυτό συμβαίνει γιατί διαφοροποιούν τον εαυτό τους από τους υπόλοιπους που είναι μορφωμένοι και επιλέγουν να απομονωθούν και να απέχουν από τα κοινωνικά δρώμενα.[20]

2. Τα παιδιά αυτά, μετά την απόφασή τους για διακοπή της φοίτησής τους, έρχονται αντιμέτωπα με την ανεργία, ενώ είναι συχνές οι περιπτώσεις που παρουσιάζουν παραβατικές συμπεριφορές ή οδηγούνται ακόμη και στη χρήση ναρκωτικών ουσιών. Το γεγονός επίσης ότι το γνωστικό τους υπόβαθρο είναι περιορισμένο εξαιτίας των εκπαιδευτικών ελλείψεων αποτελεί τροχοπέδη για μια άνετη ζωή, εφόσον δεν υπάρχουν τα απαραίτητα κοινωνικά και οικονομικά εφόδια. Τα παιδιά που εισέρχονται από νωρίς στον χώρο εργασίας βιώνουν τον έντονο ανταγωνισμό και την εργασιακή, κι όχι μόνο, εκμετάλλευση, κάνοντας έτσι μια απότομη μετάβαση από το ήσυχο περιβάλλον του σχολείου στον σκληρό κόσμο της αγοράς. Με τον τρόπο αυτό τίθεται σε κίνδυνο η ψυχική και σωματική τους υγεία, ενώ καθίσταται σημαντικό να αναφερθεί πως γίνονται όλο και πιο έντονα τα φαινόμενα επαιτείας και πορνείας.[21]
3. Οι αρνητικές επιπτώσεις της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου είναι πιο σοβαρές σε χώρες όπως η Ελλάδα, που αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα υπογεννητικότητας, με συνέπεια η περιθωριοποίηση και ο κοινωνικός αποκλεισμός νέων ανθρώπων να δημιουργούν σοβαρά προβλήματα στην αναπτυξιακή της πορεία. Η συνέχιση της υπογεννητικότητας θα έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της ροής του μαθητικού πληθυσμού, την αδυναμία λειτουργίας, λόγω έλλειψης μαθητών, αρκετών σχολικών μονάδων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε αγροτικές κυρίως περιοχές της χώρας, γεγονός που θα συμβάλει στον περαιτέρω μαρασμό της υπαίθρου. Προφανείς θα είναι και οι επιπτώσεις στην απασχόληση των εκπαιδευτικών λόγω της μείωσης του μαθητικού πληθυσμού.[22]
4. Η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου από μεγάλο μέρος μαθητών έχει δυσάρεστες μακροχρόνιες επιπτώσεις στην οικονομική πρόοδο και ανάπτυξη της κοινωνίας. Συνήθως τα άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο συμμετέχουν λιγότερο στο κοινωνικό και πολιτικό γίγνεσθαι. Παράλληλα, επειδή δεν αποτελούν εξειδικευμένο και κατάλληλα καταρτισμένο εργατικό δυναμικό, δεν μπορούν να συμβάλουν στην ώθηση της οικονομίας, αφού η καινοτομία και η ανάπτυξη βασίζονται σε απόλυτα σχεδόν εξειδικευμένο προσωπικό. Με αυτό τον τρόπο αναστέλλεται η ατομική και κοινωνική πρόοδος.

Επίλογος

Αναμφίβολα, η σχολική διαρροή είναι βασική ένδειξη ότι ένας νέος δεν πέτυχε στο σχολείο και κινδυνεύει να μην πετύχει στην ενήλικη ζωή, γι' αυτό πρέπει να δοθεί έμφαση στην πρώιμη διάγνωση, στην πρόληψη και στην αντιμετώπισή της.

Επιφώνηση

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία

[20] Παναγιωτάκη, Μ.,*Οι ψυχοκοινωνικές συνέπειες της σχολικής διαρροής και η σημασία της πρόληψης,* 2016.
[21] Παναγιωτάκη, Μ., *Οι ψυχοκοινωνικές συνέπειες της σχολικής διαρροής και η σημασία της πρόληψης,* 2016.
[22] Παναγιωτάκη Μαρία, ψυχολόγος – κοινωνιολόγος, c Αναπτυξιακή Ψυχολογία, υπεύθυνη του Συμβουλευτικού Σταθμού Νέων Ηρακλείου.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. Ο χώρος[23] και ο χρόνος[24] του ποιήματος[25] δίνονται αόριστα. Το ποίημα κινείται σε δύο χρονικά επίπεδα, στο παρελθόν («όπως κι εμείς όταν παιδιά … διάπλατα μας άνοιγε το μέλλον») στην τέταρτη στροφή του ποιήματος και στο παρόν στο υπόλοιπο ποίημα. Ο χρόνος[26] στο παρόν είναι ένα «Απόγευμα πρωτοχρονιάς» χωρίς άλλες χρονικές ενδείξεις, ενώ ο τόπος δίνεται ακόμα πιο αόριστα μέσω κάποιων τοπικών προσδιορισμών («στους δρόμους», «τα σταυροδρόμια και οι γωνίες», «μόνο κλειστά μεγάλα γκρίζα παράθυρα»). Οι άνθρωποι που κυκλοφορούν είναι μόνο κάποιοι μετανάστες που βιώνουν τη σκληρή καθημερινότητα («αλλότριας πατρίδας πλανόδιοι ανθοπώλες»), αλλά και οι νέοι, που κάνουν όνειρα για το μέλλον. Η διάψευση της παιδικής αθωότητας και το ανεκπλήρωτο των αθώων παιδικών ονείρων δημιουργεί μια στενάχωρη αίσθηση, μια θλίψη. Πολλοί από τους αναγνώστες του ποιήματος έχουν κάνει τα ίδια όνειρα ως παιδιά και βίωσαν την ίδια διάψευση. Η παιδική αθωότητα και τα όνειρά της διαψεύδονται από την πραγματικότητα, το μέλλον. Ωστόσο, οι προσδοκίες αυτές των παιδιών δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, διαψεύδονται και οι ελπίδες τους μοιάζουν ματαιωμένες. Έτσι, το ποίημα αποπνέει μια απαισιοδοξία, ένα αίσθημα θλίψης, μελαγχολίας και ματαίωσης.

---

[23] Ο χώρος, με την ευρύτερη και τη στενότερη έννοια του όρου, είναι ένας από τους πλέον σημαντικούς άξονες οργάνωσης του ποιητικού υλικού της Δημουλά. […] Τα ποιήματα των οποίων η δράση εκτυλίσσεται στον εσωτερικό χώρο είναι πολύ λιγότερα από εκείνα στα οποία η δράση εκτυλίσσεται στον εξωτερικό χώρο. Σπάνια, οι χώροι αυτοί προσφέρουν φιλοξενία και στέγη στους ήρωες των ποιημάτων της ποιήτριας, τους δίνουν την ευκαιρία να βρεθούν πιο κοντά και να συσφίξουν τις σχέσεις τους. […] Ένα άλλο ενδιαφέρον σημείο σ᾽ αυτή την αντιπαράθεση εσωτερικού-εξωτερικού χώρου ή ακόμα και στην απλή παρατήρηση του εξωτερικού χώρου στα ποιήματα της Δημουλά είναι ο σημαντικός ρόλος των παραθύρων, που συχνά λειτουργούν ως μεταίχμιο ανάμεσα στους δύο χώρους. Το παράθυρο και μερικές φορές το μπαλκόνι είναι το σημείο απ᾽ όπου ατενίζει συνήθως ο «έγκλειστος» ήρωας τον εξωτερικό χώρο. Απ᾽ αυτό ανοίγεται μπροστά του η άλλη όψη του εξωτερικού κόσμου και από το σημείο αυτό αντιπαραβάλλονται τα «αγαθά» που οι δύο χώροι/ κόσμοι, εσωτερικός και εξωτερικός, μπορούν να προσφέρουν στους ήρωες. (Αγάθη Γεωργιάδου, Εριέττα Δεληγιάννη, *Διαβάζοντας Κική Δημουλά,* εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001)

[24] Τα θέματα που ενδιαφέρουν την Κ. Δημουλά αλλά και ο τρόπος που τα χειρίζεται δεν έχουν μεγάλες αποκλίσεις, γιατί αυτό που κυρίως την απασχόλησε είναι το πώς θα δώσει ένα σχήμα στο εσωτερικό νόημα των πραγμάτων και με ποιον τρόπο θα κάνει τον ποιητικό λόγο ηχώ της απόκρυφης φωνής τους. Μινιμαλιστικό υπήρξε το έργο της από την αρχή, καθώς η προσοχή της ήταν πάντοτε επικεντρωμένη στα αποχρώντα, στα φαινομενικά μικρά κι επουσιώδη, σε αυτά που έμοιαζαν εντελώς «ελαφρά» και αντιποιητικά, σε μια εποχή η οποία είχε ως ποιητικό κανόνα της το ιστορικό δράμα, στην παγκόσμια ή στην τοπική του εκδοχή. Μερικά από τα πιο ιδιότυπα γνωρίσματά της είναι: η ευρηματική ευχέρειά της (που υπήρξε οδηγός για πολλούς από τους νεότερους ποιητές)· τα εσκεμμένα οξύμωρα που εμφανίζονται διαρκώς στους στίχους της, με τις σφοδρά αντίδρομες, πολλές φορές, σημασίες τους και που ενισχύουν κατακόρυφα την αίσθηση ότι η εφηβική αθωότητα και η ομορφιά χάνονται στην αμορφία της πόλης και του περιβάλλοντος· τέλος, η συχνότατη προσωποποίηση του χρόνου και των συμβολικών του προεκτάσεων. (Βλ. *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. Πατάκη)

[25] Στο ποίημα με τίτλο «Το κοριτσάκι με τα σπίρτα» από τη συλλογή *Μεταφερθήκαμε παραπλεύρως*, η ποιήτρια διαλέγεται με το ομότιτλο παραμύθι του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν. Η ποιήτρια εκμεταλλεύεται την ατμόσφαιρα του παραμυθιού για να σχολιάσει τη σκληρή καθημερινότητα των μεταναστών, αλλά και τα ατελέσφορα σχέδια των νέων για το μέλλον. (Βλ. Κική Δημουλά, «Το κοριτσάκι με τα σπίρτα», *Μεταφερθήκαμε παραπλεύρως*, Δέσποινα Παπαστάθη, *Η ποίηση και η ποιητική της Κικής Δημουλά*)

[26] Αξιοσημείωτος είναι […] ο τρόπος με τον οποίο η Κική Δημουλά κινείται στους χώρους του παρόντος και του παρελθόντος, ανατρέποντας τα αντικειμενικά χρονικά δεδομένα και, κυρίως, καταργώντας, με τη γλωσσική-λεκτική άνεση που τη χαρακτηρίζει την έννοια του σταθερού και του αυτονόητου, μετακινώντας ανοίκεια πράγματα στον χώρο των οικείων και αντιστρόφως· μεταποιώντας καταστάσεις που ανήκουν στον χώρο του υπεραισθητού, για να τις καταστήσει προσεγγίσιμες, καθημερινής χρήσεως έννοιες, και ανάγοντας καταστάσεις και πράγματα του παρόντος στο επίπεδο του συμβόλου. Και όλα αυτά με μία επιφανειακή ευκολία, αφού είναι γνωστό ότι, στην πραγματικότητα, ποιητικοί τρόποι όπως αυτοί της Δημουλά προ πο θέτουν την επώδυνη εξαργύρωση στο πάντα ανασφαλές χρηματιστήριο της γλώσσας, των βιωμάτων, των εμπειριών και άλλων, υπαρξιακής υφής εναγώνιων προβληματισμών γύρω από τον έρωτα, τον θάνατο, τη μοναξιά, τη φθορά, τον φόβο του αγνώστου.
Κώστας Γ. Παπαγεωργίου, *Η ελληνική ποίηση*, τ. ΣΤ΄, επιμ. Κώστας Γ. Παπαγεωργίου, Εκδ. Σοκόλη, Αθήνα 2003, σελ. 150-151.

Β2$_1$. Το κείμενο ανήκει στο κειμενικό είδος του άρθρου. Το **θέμα** του είναι η πρόωρη σχολική εγκατάλειψη και η κοινωνική περιθωριοποίηση των εφήβων και των νέων ως απόρροια της οικονομικής κρίσης. **Σκοπός** του αρθρογράφου είναι να πληροφορήσει την κοινή γνώμη για το σοβαρό αυτό φαινόμενο και παράλληλα να προβληματίσει, να ευαισθητοποιήσει και να αφυπνίσει τόσο την ελληνική πολιτεία, ώστε να αντιμετωπίσει το πρόβλημα με σοβαρότητα, όσο και την κοινωνία, ώστε αναπτύξει ένα ισχυρό δίκτυο κοινωνικής αλληλεγγύης απέναντι σε ευπαθείς ομάδες και ομάδες υψηλού κινδύνου στον εκπαιδευτικό και κοινωνικό αποκλεισμό.

Β2$_2$.

Συνώνυμο	**Αντώνυμο**	**Ομόρριζο Ουσιαστικό**	**Ομόρριζο Επίθετο**
καρπώνεται	χάνει	κέρδος	επικερδής
βοηθούν	υπονομεύουν	υποστήριξη	υποστηρικτικός
(να) σκεπάσει	(να) φανερώσει	κάλυψη	ακάλυπτος
λιγοστεύουν	αυξάνονται	μείωση	μειωτικός
σέβεται	διασύρει	υποτίμηση	επίτιμος

Β2$_3$. α)

i. Δίνει αριθμητικά δεδομένα και συγκεκριμένα διευκρινίζει τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

ii. Η διπλή παύλα χρησιμοποιείται γιατί ο αρθρογράφος περικλείει ένα επεξηγηματικό-διευκρινιστικό σχόλιο που θεωρείται αρκετά χρήσιμο, ώστε να περιλαμβάνεται στα γραφόμενα. Η λέξη «έλλειμμα» βρίσκεται σε εισαγωγικά γιατί χρησιμοποιείται μεταφορικά

iii. Η διπλή τελεία χρησιμοποιείται για να προαναγγείλει ο αρθρογράφος την πληροφορία που θα ακολουθήσει. Συγκεκριμένα παρουσιάζει την πικρή πραγματικότητα που παρατηρείται σε δημοτικά και νηπιαγωγεία.
Η παρένθεση διευκρινίζει, επεξηγεί τον όρο «μικρογεύματα».

β) i. Η σύνταξη είναι ενεργητική. «Αντικειμενικά δυσμενείς συνθήκες ανάπτυξης για όλα τα εκπαιδευτικά συστήματα διαμορφώνονται από την οικονομική κρίση, την ύφεση και την ανεργία».
ii. Η σύνταξη είναι ενεργητική. «Ήδη σε ολόκληρη την Ευρώπη κρούεται ο κώδωνας για την αύξηση του φαινομένου της πρόωρης σχολικής εγκατάλειψης».
Με την παθητική σύνταξη τονίζεται η ενέργεια του ρήματος, ενώ αποκρύπτεται το υποκείμενο. Δηλώνεται έμμεσα με το ποιητικό αίτιο. Το ύφος καθίσταται απρόσωπο και αποστασιοποιημένο. Ο λόγος είναι ακαδημαϊκός, επιστημονικός και δοκιμιακός. Τέλος, αποκτά ποικιλία η πλοκή του λόγου.

Β3$_1$. Το ποίημα αρχίζει και τελειώνει με την επανάληψη δυο στίχων («Απόγευμα πρωτοχρονιάς/ ψυχή στους δρόμους»). Με αυτό τον τρόπο δημιουργείται ένα σχήμα κύκλου. Με το σχήμα αυτό η Κ. Δημουλά δίνει έμφαση στο στοιχείο της μοναξιάς που κυριαρχεί στο σκηνικό του ποιήματος. Με αυτό τον τρόπο παγιώνεται η μοναξιά[27] ως μια μόνιμη κατάσταση που δεν αλλάζει και συνεχίζεται στο διηνεκές. Το σχήμα κύκλου προσδίδει μια άρτια οργάνωση και ισορροπία στο ποίημα.

Β3$_2$. α) Γλώσσα:[28] […] Η Δημουλά έχει προσωπικό ποιητικό ιδίωμα, με ιδιαίτερο γνώρισμα την επαναστατική χρήση λέξεων και φράσεων. Λέξεις, συνήθως κοινότοπες, κατασκευασμένες με ευτελή υλικά, επιστρατεύονται για να μεταδώσουν συνειρμικά με τη χρήση του υπερρεαλισμού δυνατές εντυπώσεις και συναισθήματα. Απροσδόκητοι συνδυασμοί λέξεων ή φράσεων, λεκτικά παιχνίδια, νεολογισμοί, σχήματα οξύμωρα και παρά προσδοκίαν φορτίζουν το ποίημα με ιδιαίτερο νοηματικό βάρος. Το λεξιλόγιό της είναι απλό, σχεδόν λαϊκό, η γλώσσα πεζολογική, ευέλικτη, παιγνιώδης, αποφθεγματική. […][29] Η ποιήτρια στο συγκεκριμένο ποίημα κάνει χρήση της δημοτικής γλώσσας, η οποία είναι ανάμεικτη με λόγιους τύπους («αλλότριας»). Ο λόγος της είναι ελλειπτικός. Στο λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί κυριαρχούν τα ουσιαστικά («χρόνου», «κρύο») και τα επίθετα («καινούργιου», «αγριωπό»), ενώ τα ρήματα είναι ελάχιστα και βρίσκονται σε ενεστώτα («Τρέμουν») και παρατατικό (ψαλιδίζαμε), καθώς το ποίημα κινείται σε δύο χρονικά επίπεδα (παρόν, παρελθόν). Γίνεται τολμητή χρήση επιθέτων μέσα σε απροσδόκητα ζεύγη λέξεων («αυτοδίδακτο ψαλίδι», «φτωχό χιονόνερο»). Επίσης, οι στίχοι του ποιήματος είναι έντονα εικονοποιητικοί («σ' εφημερίδα διπλωμένη ομοιόμορφα/ μικρά τετραγωνάκια ψαλιδίζαμε», «ψυχή στους δρόμους/ μόνο κλειστά μεγάλα γκρίζα παράθυρα»). Το προσφιλές μοτίβο της Δημουλά που κυριαρχεί στο ποίημα είναι η προσωποποίηση[30] («Τρέμουν από το κρύο/ τα σταυροδρόμια και οι γωνίες», «κι ένα φτωχό χιονόνερο που ζητιανεύει χιόνι»). Τέλος, χαρακτηριστικό γνώρισμα της γλώσσας του ποιήματος είναι η αμφισημία των λέξεων (π.χ. «παράθυρα»), απόρροια της επίδρασης της τεχνοτροπίας του υπερρεαλισμού. Η χρήση της γλώσσας από την Κ. Δημουλά χαρακτηρίστηκε ως «σουρεαλισμός της γραμματικής και του συντακτικού».

Ύφος: Το ύφος του ποιήματος είναι γλαφυρό, ζωντανό και παραστατικό, καθώς η Δημουλά χρησιμοποιεί αρκετά σχήματα λόγου, επίθετα και εικόνες. Η χρήση α΄ πληθυντικού προσώπου («ψαλιδίζαμε») κάνει το ύφος άμεσο και οικείο. Επιπλέον, τα συναισθήματα (απαισιοδοξία, θλίψη, απογοήτευση κτλ.) που αποπνέει το ποίημα το

---

[27] Στο ποίημα το αίσθημα της μοναξιάς (ψυχή στους δρόμους), η παγερή αποξένωση, η γκρίζα επανάληψη της φθοράς συνυπάρχουν με την εκδήλωση τρυφερής συμπάθειας για τους πλανόδιους, ανέστιους ανθοπώλες, που ανακαλούν νοσταλγικά με τις αδέξιες ανθοδέσμες τους τη μνήμη του οριστικά παρελθόντος παραδείσου της οριστικά απολεσθείσης παιδικής αθωότητας. (Τασούλα Καραγεωργίου, περιοδικό *Η Λέξη,* τεύχ. 194, Οκτώβρης-Δεκέμβρης 2007)

[28] Η Δημουλά κάνει πράγματα με τη γλώσσα που κανείς Έλληνας ποιητής δεν τόλμησε. Αλλάζει τα μέρη του λόγου, κάνει τα επίθετα ρήματα, τα ουσιαστικά επιρρήματα. Αναρχική των λέξεων, παίρνει εκδίκηση από τη γλώσσα για κάθε απουσία, κάθε μοναξιά, κάθε φόβο της ζωής. Τρομοκρατημένη από την ύπαρξη, η Δημουλά τρομοκρατεί τη γλώσσα. Άλλωστε, μόνο μια τέτοια ιδιόλεκτος μπορεί να εκφράσει το μηδέν. (Βλ. Νίκος Δήμου, «"Στην τετράγωνη νύχτα της φωτογραφίας". Σημειώματα σε ποιήματα της Κικής Δημουλά». *Δοκίμια ΙΙ. Τα πρόσωπα της ποίησης*, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, 1993)

[29] *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Βιβλίο Καθηγητή.

[30] Δεν αποδίδει μόνο στις έννοιες υποκειμενική διάσταση αλλά υποκειμενικοποιεί και τις ίδιες τις λέξεις, στις οποίες αποδίδει αυθύπαρκτη οντότητα. Αυτό λέγεται γλωσσικός ανιμισμός. Αυτός ο γλωσσικός ανιμισμός οδηγεί τη Δημουλά σε μια σχέση ανατρεπτική με τη γλώσσα.

καθιστούν λυρικό. Η συνύπαρξη προφορικών και λόγιων στοιχείων οδηγούν στη δημιουργία ποικιλίας ύφους («σφίγγονται κολλάνε να ζεσταθούν/ επάνω σε αλλότριας πατρίδας/ πλανόδιους ανθοπώλες», «με τρύπες διανθισμένη γύρω γύρω»).

β) Στην τέταρτη στροφή του ποιήματος η Δημουλά αλλάζει το ρηματικό πρόσωπο που χρησιμοποιεί από γ΄ πληθυντικό («σφίγγονται κολλάνε να ζεσταθούν») σε α΄ πληθυντικό («ψαλιδίζαμε»). Με το α΄ πληθυντικό πρόσωπο η ποιήτρια προσδίδει καθολικότητα στο βίωμα των παιδικών χρόνων εντάσσοντας και τον εαυτό της σε όλα εκείνα τα παιδιά τα οποία έκαναν όνειρα και αισιοδοξούσαν για το μέλλον, αλλά οι ελπίδες τους τελικά αποδείχτηκαν φρούδες. Έτσι, ο λόγος αποκτά αμεσότητα και οικειότητα και καταφέρνει να «πλησιάσει» και να «αγγίξει» περισσότερο τον αναγνώστη, ο οποίος συμπάσχει ή έχει ανάλογα βιώματα με την ποιήτρια. Με την εναλλαγή των ρηματικών προσώπων προβάλλεται εντονότερα η αμφιθυμία συναισθημάτων που αποπνέει το ποίημα.

21ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΒΑΝΔΑΛΙΣΜΟΙ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Α. Η συντάκτρια του κειμένου «Αγαπώ το θρανίο μου» που διάβασα απέδιδε τους βανδαλισμούς των σχολικών θρανίων από τους μαθητές στην ανία και την απογοήτευση που νιώθουν λόγω της απουσίας δημιουργικότητας, καθώς και στους ενήλικες, που δεν τους καλλιεργούν τον σεβασμό με τις πράξεις τους. Το γεγονός αυτό οφείλει να μας προβληματίσει, γιατί φαίνεται πως οι μαθητές θεωρούν το σχολείο ξένο και γι᾽ αυτό δεν το αγαπούν και δεν το προστατεύουν, όπως θα έκαναν με τα δικά τους πράγματα, αλλά αντίθετα το βανδαλίζουν.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («Ταυτόχρονα δείχνουν μία τεράστια έλλειψη σεβασμού…»), **β) ΣΩΣΤΗ** («Τα παιδιά δεν αγαπάνε το σχολείο και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο δεν αγαπάνε τα θρανία τους και τα βανδαλίζουν. Τα θεωρούν "ξένα"»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Να πάψει το σχολείο να είναι ένας τόπος μίζερος και σκοτεινός και να γίνει ένας χώρος χαράς, δημιουργίας και καλλιέργειας του πνεύματος»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Ο σεβασμός αποτελεί πρωταρχική αξία, την οποία δυστυχώς οι Νεοέλληνες δε μαθαίνουν στα παιδιά τους, ενδεχομένως γιατί και οι ίδιοι αγνοούν τη σημασία της»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Το να βρομίζουν οι μαθητές τα θρανία τους δείχνει την απαξίωσή τους για το σχολείο, τον εκπαιδευτικό και τη μάθηση. Μία τέτοια περιφρονητική αντιμετώπιση του σχολείου από τα παιδιά όχι μόνο δεν πρέπει να περάσει απαρατήρητη, αλλά οφείλει να μας προβληματίσει σοβαρά»).

Β2. α) αιτιολόγηση, χρονική σχέση, αντίθεση-εναντίωση, απαρίθμηση, αντίθεση-εναντίωση.

β) Με τη χρήση του ασύνδετου σχήματος παρατίθενται όροι της πρότασης χωρίς σύνδεσμο («θα μουντζουρώνουν τα θρανία, θα απαξιώνουν τον εκπαιδευτικό, θα βρίζουν τον γονιό, θα έρχονται σε σύγκρουση με τον συμμαθητή»). Με το σχήμα αυτό επιτυγχάνεται η δραματοποίηση, καθώς η συντάκτρια επισημαίνει τις επιπτώσεις που προκύπτουν για το σχολείο από την έλλειψη σεβασμού και αγάπης των μαθητών προς αυτό και παράλληλα προσπαθεί να προκαλέσει συναισθηματική φόρτιση και να ευαισθητοποιήσει τον αποδέκτη. Επίσης, δηλώνει ένταση, συμβάλλει στην παραστατικότητα, ενισχύει τη ζωντάνια και την αμεσότητα του κειμένου. Με το ασύνδετο σχήμα ο λόγος γίνεται πυκνός, ρέων και ασθματικός.

Β3. α) Ο Καβάφης στις δύο στροφές του ποιήματός του αντιπαραθέτει μεταξύ τους επίθετα και αντωνυμίες προκειμένου να καταστήσει με φανερό και σαφή τρόπο την τραγικότητα της ανθρώπινης ύπαρξης, προβάλλοντας ως αιτία τον αποκλεισμό κάθε ονείρου και ελπίδας, δηλαδή το μέγεθος του ανθρώπινου αδιεξόδου. Για να το πετύχει αυτό, ομαδοποιεί τα επίθετα. Αρχικά, αντιπαρατίθενται τα επίθετα της α΄ και της β΄ στροφής. Τα επίθετα της α΄ στροφής προβάλλουν το απελπιστικό «εδώ» απέναντι στην ελπίδα του «αλλού». Από την άλλη, στη β΄ στροφή αίρεται αυτή η ελπίδα από μια αρνητική στάση, από κάποια επίγνωση και κάποτε «μοίρα», που έχει τις ρίζες της στον ίδιο τον άνθρωπο, θέση από την οποία προκύπτει τραγική ειρωνεία. Κύριο υλικό των αντιπαραθέσεων αποτελούν τα επίθετα και οι αντωνυμίες, που προσδιορίζουν το «εδώ» ως το «αλλού» και ως εσωτερική-ψυχική κατάσταση και ως υλικό μέγεθος, αρνητικό από τη μια, θετικό από την άλλη, αντίστοιχα, και αυτό

επίσης σε σχέση και με τα προσδιοριζόμενα ουσιαστικά. Έτσι, στο πλαίσιο του ονείρου και της ελπίδας τα «άλλη γη», «άλλη θάλασσα», «πόλις άλλη», «καινούργιους τόπους», «άλλες θάλασσες» χαρακτηρίζονται από απέραντες διαστάσεις, ενώ το «εδώ» της πραγματικότητας, «η πόλις», με τους «ίδιους δρόμους», «τες γειτονιές τες ίδιες», «τα ίδια σπίτια» θα είναι η «πόλι αυτή», «η κώχη αυτή η μικρή», ως ένας χώρος περιορισμένων διαστάσεων, που γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο προκαλεί στο ποιητικό υποκείμενο τη διάθεση της φυγής. Μέσα σε αυτόν τον πνιγηρό χώρο «κάθε προσπάθεια μια καταδίκη είναι γραφτή», «είναι η καρδιά – σαν νεκρός– θαμένη». Όλα καταδικασμένα. Μένει μόνο η ελπίδα του «αλλού», αλλά κι αυτή αναιρείται. «Καινούργιους τόπους δεν θα βρεις». Άκυρη κάθε ελπίδα. Το επίθετο «καλλίτερη» συμβάλλει στη σύγκριση των δύο χώρων και υπάρχει ανιούσα κλιμάκωση με την αντωνυμία «άλλη». Το ουσιαστικό «καταδίκη» είναι σε θέση επιθέτου σε κατιούσα κλιμάκωση με το «αυτή», που επιτονίζεται με το ρηματικό επίθετο «γραφτή», τοποθετημένο στο τέλος του στίχου για να ομοιοκαταληκτίσει με την αντωνυμία «αυτή» του προηγούμενου στίχου, θέση που τονίζει και ηχητικά την έννοια του αδιεξόδου. Το επίθετο «νεκρός» με το παρομοιαστικό μόριο «σαν» – ως παρομοίωση αυτονομείται σε δύο παύλες για να προβάλει στον μέγιστο βαθμό το ψυχικό αδιέξοδο, που περιγράφεται με τη μετοχή «θαμένη» στο τέλος του στίχου. Η τελεία δημιουργεί μια παύση επιπλέον, ισχυρή, και ομοιοκαταληκτεί με το ρήμα του επόμενου στίχου «θα μένει», ομοιοκαταληξία που φτάνει τα όρια και μιας νοηματικής προσέγγισης (μεταφορά). Το «μαύρα» βρίσκεται σε αναλογία με το «νεκρός» (μεταφορά). Το «καινούργιος» στην αρχή του στίχου της έκτης στροφής αντιπαρατίθεται με το επίθετο «τους ίδιους» στον τρίτο στίχο. Το πρώτο προτάσσεται του προσδιοριζόμενου, ενώ το δεύτερο είναι σε διασκελισμό, για να αυτονομηθεί και με την τελεία και να προβληθεί το αρνητικό του νόημα, τονίζοντας την αντίθεση με το θετικό νόημα της λέξης «καινούργιους». Η επανάληψη αυτού του επιθέτου τρεις φορές στα τρία γένη επιτείνει την αντίθεση και προβάλλει την έννοια της απελπισίας, της απόγνωσης. Το επίθετο «μικρή» αντιπαρατίθεται στο «άλλες» του α΄ στίχου της β΄ στροφής, όπως και στο «άλλην» του α΄ στίχου της α΄ στροφής. Με αυτό τον τρόπο δημιουργείται αντίθεση μεγεθών: «άλλη γη», «άλλη θάλασσα», «καινούργιους τόπους», «η πόλις», «στην κώχη τούτη την μικρή».[1]

β) Στο ποίημα εναλλάσσεται το α΄ ενικό («Θα πάγω», «ρήμαξα και χάλασα») με το β΄ ενικό («δεν θα βρεις», «θα γυρνάς») ρηματικό πρόσωπο. Έτσι, το ποίημα αποκτά διαλεκτική μορφή.[2] Η πρώτη στροφή περιλαμβάνει τα λόγια του υποθετικού ομιλητή, ο οποίος ζητάει διέξοδο στο αδιέξοδο που βρίσκεται, ενώ η δεύτερη την απάντηση του ποιητή.[3] Η πρώτη στροφή αρχίζει με το «είπες» και ακολουθούν τα λόγια του υποθετικού ομιλητή σε εισαγωγικά (ευθύς λόγος). Το α΄ ενικό πρόσωπο έχει τη δύναμη της προσωπικής μαρτυρίας, προσδίδει στην αφήγηση εμπιστευτικό και

[1] Βλ. Ζωή Ι. Βογιάννου, *Το επίθετο στον Καβάφη. Μορφή, σύνταξη & ποιητική λειτουργία.*

[2] «Ο Καβάφης είναι και διαλεκτικός ποιητής και διδακτικός, όπως δείχνει η διμερής, απόλυτα συμμετρική δομή του ποιήματος και η διαλογική αντίθεση πρώτου και δεύτερου προσώπου ενικού». (Βλ. Γ. Π. Σαββίδης, *Μικρά Καβαφικά, Πρώτος τόμος)*

[3] Ο Καβάφης χρειάστηκε κάποια χρόνια για να συμφιλιωθεί με την πόλη όπου διάλεξε να ζήσει συνεχώς μετά το 1885 και φαίνεται πως ξεκαθάρισε τα αισθήματά του για την Αλεξάνδρεια μόνο λίγο πριν αναθεωρήσει το «Ἡ Πόλις» για να το δημοσιεύσει. Η σχέση του Καβάφη με την Αλεξάνδρεια ήταν μια εξελισσόμενη σχέση αγάπης-μίσους. Χαρακτηριστικοί είναι οι στίχοι από το σχεδίασμα του 1894 («Μισῶ τον κόσμο ἐδῶ και μέ μισεῖ/ ἐδῶ που την ζωή μου την μισή/ ἐπέρασα»). Η σαφέστερη όμως ένδειξη της έντασης είναι ένα ανέκδοτο σημείωμα, όταν ο ποιητής ήταν σαράντα τεσσάρων χρονών: «Την συνήθισα πια την Αλεξάνδρεια, και πιθανότατα και πλούσιος αν ήμουν, εδώ να έμνησκα. Αλλά με όλον τούτο, πως με στενοχωρεί. Τι δυσκολία, τι βάρος που είναι η μικρή πόλις – τι έλλειψις ελευθερίας… Αλλά πως εχρειάζονταν σ' έναν άνθρωπο σαν κ' εμένα –τόσο διαφορετικό– η μεγάλη πόλις». (Βλ. Ed. Keeley, *Η καβαφική Αλεξάνδρεια,* εκδ. Ίκαρος)

εξομολογητικό χαρακτήρα αλλά και αμεσότητα, πειστικότητα, αληθοφάνεια, ζωντάνια και σφριγηλότατα. Το β΄ πρόσωπο αποτελεί αποστροφή «εις εαυτόν». Προσδίδει στον λόγο αμεσότητα, ζωντάνια, θεατρικότητα. Έτσι, το ποίημα αποκτά δραματικό και διδακτικό χαρακτήρα. Στην πραγματικότητα βέβαια δεν πρόκειται για διάλογο αλλά για εσωτερικό μονόλογο, με τον οποίο ο ποιητής εξομολογείται το προσωπικό του δράμα. «Έχει, μάλιστα, διατυπωθεί η άποψη πως αυτό το ποίημα είναι η πιο απελπισμένη φωνή που αντήχησε από ανθρώπινα χείλη».[4] Αξίζει να σημειωθεί ότι το β΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο θεωρείται και ένα είδος της πρωτοπρόσωπης αφήγησης, με την έννοια ότι ο αφηγητής απευθύνεται στον εαυτό του.

Γ. Στη ζωή μας μπορεί να έρθουν κάποιες δύσκολες στιγμές και προβλήματα, τα οποία θα κληθούμε να διαχειριστούμε και να αντιμετωπίσουμε. Άλλοτε αυτά μπορεί να είναι μικρής ή μεγάλης έντασης, προσωπικά ή οικογενειακά, καθοριστικά ή όχι για τη ζωή μας. Οι δυσκολίες αυτές μπορεί να μας κατακλύζουν, να μας οδηγούν σε αδιέξοδο και απόγνωση και να αναχαιτίζουν την προσπάθειά μας για ένα καλύτερο μέλλον. Ωστόσο, δεν πρέπει να μας πτοούν και να μας καταβάλλουν. Χρειάζεται να βρούμε εκείνα τα ερείσματα από όπου θα αντλήσουμε δύναμη για να τις ξεπεράσουμε και να διεκδικήσουμε ένα καλύτερο μέλλον.
Για να διαχειριστούμε με επιτυχία δύσκολες καταστάσεις και να τις προσπεράσουμε χωρίς απώλειες, πρέπει να μείνουμε αισιόδοξοι και να διατηρήσουμε την ελπίδα μας. Βλέποντας τη θετική πλευρά των πραγμάτων και την όμορφη πλευρά της ζωής θα αντλήσουμε δύναμη και θα γίνουμε πιο ανθεκτικοί στις δυσκολίες. Οι δυσκολίες και τα προβλήματα αντιμετωπίζονται από τους αισιόδοξους ως ευκαιρίες για ναγίνουν σοφότεροι. Ακόμα και στις πιο δύσκολες στιγμές αναμένουν ότι η επόμενη μέρα θα φέρει κάτι καλύτερο. Επιπλέον, είναι ωφέλιμο να μας διακρίνει υπομονή, επιμονή και να έχουμε εμπιστοσύνη στον εαυτό μας και στις δυνατότητές μας. Με αυτό τον τρόπο θα διαμορφώσουμε έναν χαρακτήρα που δε θα υποκύπτει εύκολα στα δυσάρεστα συναισθήματα που προκαλούν οι αντιξοότητες της ζωής και μας ωθούν στην παραίτηση ή στην αποτυχία των προσπαθειών μας. Αξίζει μάλιστα να επισημάνουμε ότι οι ανθεκτικοί άνθρωποι έχουν την τάση να βλέπουν θετικά τις δυσκολίες και τις προκλήσεις της ζωής και να αντιδρούν με πράξεις, παρά με φόβο, μεμψιμοιρία ή αυτολύπηση. Συνειδητοποιώντας ότι η ζωή μπορεί να μας επιφυλάσσει πολλές δοκιμασίες, ένα σημαντικό βήμα για να γίνουμε πιο ανθεκτικοί είναι να αναπτύξουμε τον θετικό εσωτερικό διάλογο και την ενδοσκόπηση, θυμίζοντας στον εαυτό μας ότι είμαστε δυνατοί και μπορούμε να γίνουμε ακόμα δυνατότεροι και σοφότεροι αν χειριζόμαστε σωστά τις προκλήσεις. Σε καμία περίπτωση, επίσης, δε θα πρέπει να αφήνουμε τις δυσάρεστες καταστάσεις να επηρεάζουν συνολικά τη ζωή μας, τις σχέσεις μας, τις συναναστροφές μας, τη δουλειά μας. Είναι απαραίτητο να συνεχίζουμε με την ίδια ένταση και τους ίδιους ρυθμούς, εφόσον μας το επιτρέπει η υγεία μας, καθώς πολλές φορές μπορούμε να αντλήσουμε δύναμη, κουράγιο και υποστήριξη, έμπρακτη ή συναισθηματική, από τους άλλους. Άλλοτε πάλι είναι χρήσιμο να κάνουμε πράγματα που μας ευχαριστούν, ακόμα κι αν δεν έχουμε τη διάθεση. Θα μας βοηθήσουν να νιώσουμε καλύτερα, θα αποσπάσουν την προσοχή μας, έστω και προσωρινά, από τις δυσκολίες και θα βοηθήσουν να γεμίσουμε τις μπαταρίες μας και να αντιμετωπίσουμε τα προβλήματα με μια πιο φρέσκια ματιά.

[4] Σοφία Τατίδου, philologikitheorisi.blogspot.com.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Ανοιχτή επιστολή** προς δημοσίευση στον Τύπο με σκοπό να ασκήσει κριτική, να ενημερώσει, να πληροφορήσει, να διαμαρτυρηθεί για ένα σημαντικό ζήτημα κοινού ενδιαφέροντος.
Δομή: Ως προς τη δομή, διατηρεί τα γνωρίσματα μιας επίσημης επιστολής, μπορεί όμως και να τιτλοφορείται.
Τίτλος
Προσφώνηση: Προς την εφημερίδα (π.χ. Αγαπητή σύνταξη). Ενδέχεται μια επιστολή που δημοσιεύεται να απευθύνεται σε κάποιο πρόσωπο ή Αρχή, οπότε η προσφώνηση γίνεται όχι προς την εφημερίδα, αλλά προς το πρόσωπο αυτό. Τοποθετείται στο αριστερό μέρος της σελίδας.
Πρόλογος: Αφορμή για τη σύνταξη επιστολής και στόχος του επιστολογράφου.
Κύριο μέρος: Έκθεση ενός θέματος, ενός προβλήματος, ενός φαινομένου, μιας άποψης κτλ. Απόδειξη με τη χρήση λογικών επιχειρημάτων, τεκμηρίων, διαπιστώσεων, παραδειγματικών αναφορών, μαρτυριών. Απόκρουση των αντίπαλων επιχειρημάτων (προβολή αντιρρήσεων, επιφυλάξεων, περιορισμών), που ισχυροποιεί τη θέση του αποστολέα.
Επίλογος: Περιεκτική ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα/ συνδυασμός και των δύο:Εκφράζεται ο σκεπτικισμός, η συγκρατημένη αισιοδοξία ή καλείται ο αποδέκτης της επιστολής να συμμεριστεί, να κατανοήσει, να ευαισθητοποιηθεί, να ανταποκριθεί έμπρακτα, να αναλάβει πρωτοβουλίες, να κινητοποιήσει φορείς.
Επιφώνηση: Γράφεται στο κάτω δεξιό άκρο και μετά τον επίλογο. Είναι ανάλογη με την προσφώνηση. Π.χ. Ευχαριστώ για τη φιλοξενία (για επιστολή στον Τύπο) ή Με σεβασμό (αν απευθύνεται σε πρόσωπο).
Υπογραφή: (Στις Πανελλαδικές εξετάσεις ο μαθητής δεν πρέπει να υπογράψει.)
Ύφος: Επίσημο, τυπικό, σαφήνεια λόγου, προβληματισμός, οικείο (ανάλογα με τον αποδέκτη και το μέσο που δημοσιεύεται).
Γλώσσα: • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης, παρατακτικής-υποτακτικής σύνδεσης των προτάσεων, αναφορικής με την ποιητική χρήση της γλώσσας (επικαλούμενοι τη λογική αλλά και το θυμικό των αναγνωστών μας). • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης, τα οποία αποδίδουν τη διάθεση, το συναίσθημα αλλά και το σχόλιο του συγγραφέα. • Πρόσωπο ρημάτων: α΄, β΄ πληθυντικό γ΄ ενικό-πληθυντικό. • Αποφυγή της κατάχρησης του λόγιου και εξεζητημένου λεξιλογίου, επειδή ο αποστολέας είναι μαθητής.

Τίτλος: Σχολεία στο έλεος της καταστροφής

Προσφώνηση: Αγαπητή σύνταξη,

Πρόλογος

Με αφορμή την αλγεινή εντύπωση που προκαλεί η εικόνα πολλών σχολικών μονάδων σήμερα, όπου αυθαίρετες πράξεις ζημιών, καταστροφής τοίχων και θρανίων αποτελούν καθημερινό φαινόμενο, αποφάσισα να γράψω αυτή την επιστολή για να επισημάνω τους παράγοντες που ευθύνονται γι᾽ αυτή την αποκαρδιωτική εικόνα, καθώς και να προτείνω τρόπους ώστε να εξαλειφθούν τέτοια φαινόμενα, που αμαυρώνουν την εικόνα του σημερινού σχολείου.

Κύριο μέρος

Ερώτημα 1ο:

1. Είναι γεγονός ότι η γενικότερη αποδιοργάνωση της κοινωνίας αντανακλάται στην καθημερινότητα του σχολείου, με συνέπεια την υποβάθμιση, την αποστροφή για το σχολικό περιβάλλον, την απομάκρυνση από τις αξίες και τα ιδεώδη του σχολείου. Σε επίπεδο εκπαιδευτικής πραγματικότητας, οι συγχωνεύσεις των σχολείων, τα «σχολεία-μαμούθ», η αύξηση του αριθμούτων μαθητών ανά τάξη, οι ελλείψεις σε εκπαιδευτικό προσωπικό, η απουσία εξειδικευμένων επιστημόνων, η ελλιπής επιμόρφωση, η ανυπαρξία ενταξιακών διαδικασιών των αλλοδαπών μαθητών και των μαθητών με ειδικά χαρακτηριστικά, σε συνδυασμό με την όξυνση της οικονομικής κρίσης και τις επώδυνες συνέπειές της, τη φτωχοποίηση και την εξαθλίωση μεγάλων ομάδων του πληθυσμού, ευθύνονται για τους βανδαλισμούς στα σχολεία. Το σχολείο, ειδικά στις μέρες μας, δεν έχει καταφέρει να κερδίσει τον σεβασμό και την αγάπη των μαθητών, οι οποίοι αντιμετωπίζουν τα θρανία τους και γενικότερα τον σχολικό εξοπλισμό ως κάτι «ξένο» και καθόλου οικείο.
2. Η γενικότερη απαξίωση της ελληνικής εκπαίδευσης αποτελεί αναμφίβολα γενεσιουργό παράγοντα για το φαινόμενο. Επί χρόνια το σχολείο δεν μπόρεσε να ανταποκριθεί στις ανάγκες των παιδιών για την ανάπτυξη απαραίτητων δεξιοτήτων (όπως η καλή γνώση αγγλικών και πληροφορικής) και τη συμμετοχή σε δραστηριότητες (αθλητικές κτλ.). Ταυτόχρονα –και με ευθύνη των ισχυρών εκπαιδευτικών συντεχνιών– το εκπαιδευτικό έργο κατέληξε μια στείρα αναπαραγωγή γνώσεων, οι οποίες, όπως παρουσιάζονται, αφήνουν αδιάφορο τον μαθητή. Για την απαξίωση του δημόσιου σχολείου, μερίδιο ευθύνης φέρει και η ελληνική οικογένεια, που από νωρίς μπαίνει σε έναναγώνα αντοχής ώστε στα 18 του το παιδί να είναι έτοιμο να περάσει στο πανεπιστήμιο – φροντιστήρια από νωρίς ώστε το παιδί να μπορέσει να εξοπλιστεί με όλα τα απαραίτητα εφόδια (ξένες γλώσσες, γνώση υπολογιστών), αλλά και να προετοιμαστεί για τις πανελλαδικές εξετάσεις. Ευθύνη έχει επίσης η πολιτεία, καθώς το υπουργείο Παιδείας δεν έχει δώσει ποτέ κάποιο κίνητρο στους εκπαιδευτικούς, ώστε να βελτιώσουν τη δουλειά τους και να καταφέρουν να κερδίσουν έτσι την εμπιστοσύνη και την εκτίμηση των μαθητών.
3. Οι σημερινοί νέοι μεγαλώνουν σε μια κοινωνία που έχει θεοποιήσει το χρήμα και τα υλικά αγαθά και τα έχει αναγάγει σε ύψιστη επιδίωξη της ζωής. Έτσι, οι νέοι γαλουχούνται με καταναλωτικά πρότυπα και αξίες και απαξιώνουν τα πνευματικά

αγαθά, κύριος φορέας των οποίων είναι το σχολείο. Παράλληλα, η αντιπνευματική εποχή μας, με την κυριαρχία του τεχνοκρατικού πνεύματος, ευνοεί την εισβολή της τεχνολογίας στη ζωή μας, ενώ το σχολείο εξακολουθεί να παρέχει παρωχημένες και αναχρονιστικές γνώσεις, που δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες και στις απαιτήσεις μιας συνεχώς εξελισσόμενης εποχής. Απόρροια των παραπάνω είναι οι νέοι να απαξιώνουν κάθε πνευματικό αγαθό.

4. Η έλλειψη ηθικών αξιών και αρχών από την οικογένεια ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για τα φαινόμενα κακής μεταχείρισης του σχολείου από τους μαθητές, οι οποίοι δε δείχνουν τον απαιτούμενο σεβασμό στη δημόσια περιουσία. Οι γονείς σε μεγάλο βαθμό στις μέρες μας αδιαφορούν για την ηθικοπλαστική καλλιέργεια των νέων. Οι έντονοι ρυθμοί ζωής, ο καθημερινός αγώνας επιβίωσης και η έλλειψη ελεύθερου χρόνου δεν αφήνουν πολλά περιθώρια στους γονείς να γαλουχήσουν σωστά τα παιδιά τους εξοπλίζοντάς τους με τις απαραίτητες αρετές. Πολλές φορές μάλιστα η στάση των νέων απέναντι στο σχολείο αντικατοπτρίζει και τη δική τους άποψη για τη δημόσια περιουσία, την οποία αντιμετωπίζουν αυθαίρετα ως κτήμα τους που έχουν το δικαίωμα να του συμπεριφέρονται όπως θέλουν.Έτσι, και οι ίδιοι οι μαθητές δεν μπορούν να συνειδητοποιήσουν την αξία της δωρεάν παιδείας που η πολιτεία τούς παρέχει και ασεβούν απέναντι στο σχολείο.

Μεταβατική παράγραφος
Φαινόμενα βανδαλισμών και καταστροφών του σχολικού χώρου αμαυρώνουν την εικόνα του σχολείου και δημιουργούν προσκόμματα στην ομαλή λειτουργία του. Γι' αυτό είναι ανάγκη να εξαλειφθούν για να μη δυσχεραίνεται η εκπαιδευτική διαδικασία.

Ερώτημα 2ο:

1. Το εκπαιδευτικό σύστημα οφείλει να γίνει μαθητοκεντρικό, το αντίθετο δηλαδή από αυτό που ισχύει σήμερα. Σημαντικός είναι ο ρόλος που καλείται να διαδραματίσει ο καθηγητής στην τάξη, ο οποίος θα πρέπει να αποτελέσει πηγή έμπνευσης και να διευκολύνει τη διαδικασία μάθησης. Για να γίνει πραγματικότητα αυτό, είναι απαραίτητο ο καθηγητής να έχει τη δυνατότητα να αποδώσει ό,τι καλύτερο μπορεί, να εξασφαλιστεί ένα περιβάλλον δημιουργικό, ελεύθερο, εκκολαπτήριο νέων ιδεών και νέων προσεγγίσεων, ένα ουσιαστικό ακαδημαϊκό περιβάλλον. Ο μαθητής θα πρέπει να συμμετέχει ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία και να διδάσκεται με τρόπο βιωματικό και όχι στείρο, ώστε να αφομοιώνει τις ουσιαστικές γνώσεις.
2. Για να καταφέρει το σχολείο να κερδίσει τον σεβασμό και την αγάπη των μαθητών, ώστε να ολοκληρώσει με επιτυχία την επαναπροσέγγιση, χρειάζεται τη συνδρομή της πολιτείας. Χρειάζεται μεγαλύτερη ελευθερία στην επιλογή και στο πού θα δίνεται έμφαση στην ύλη, καθώς και στους τρόπους διδασκαλίας της. Η πολιτεία οφείλει να δίνει ευκαιρίες στους εκπαιδευτικούς να εκπαιδευτούν για ένα διαφορετικό σχολείο, να είναι καινοτόμοι, να τους στηρίζει στην υιοθέτηση σύγχρονων μεθόδων διδασκαλίας και να τους παρέχει οπτικοακουστικά μέσα που θα προσδίδουν στη μάθηση παιγνιώδη χαρακτήρα, θα ενισχύουν την αυτενέργεια του μαθητή και θα προσελκύουν το ενδιαφέρον του.
3. Κάθε κίνηση του σχολείου θα πρέπει να ξεκινάει και να καταλήγει στην προαγωγή του σεβασμού. Ο σεβασμός στο σχολείο ή θα είναι ένα απόλυτα καθολικό σύμπαν προς κάθε κατεύθυνση ή απλά δε θα υπάρχει. Ωστόσο, ο σεβασμός έχει δύο βασικές

πηγές. Η μία εκρέει από την οικογένεια και αφορά την ουσία της διαπαιδαγώγησης των γονέων προς τα παιδιά τους. Η δεύτερη ξεκινάει επίσης από τον κόσμο των μεγάλων και είναι υπόθεση του σχολείου, είναι ο σεβασμός των εκπαιδευτικών προς τους μαθητές, ως απτό και καθημερινό δείγμα της παιδαγωγικής αγάπης. Αν ο εκπαιδευτικός δε σέβεται τον μαθητή, δεν έχει κανένα δικαίωμα να απαιτήσει σεβασμό από τον μαθητή προς τον εαυτό του και το σχολείο το οποίο υπηρετεί. Ο σεβασμός κερδίζεται εμπνέοντάς τον και όχι απαιτώντας τον. Η έννοια και το σχήμα του εκπαιδευτικού υπάρχουν με προϋπόθεση την ύπαρξη και την «παιδαγωγική αναγνώριση» του μαθητή.

4. Απαιτείται η χάραξη μιας πολιτικής από την πλευρά της πολιτείας, η οποία θα επιτρέπει τη συνεργασία της με διάφορους κοινωνικούς φορείς προκειμένου τα σχολεία να αξιοποιούνται μετά το τέλος των μαθημάτων και παράλληλα να προστατεύονται. Ο χώρος των σχολείων θα μπορούσε να αποτελέσει σημείο αναφοράς για διάφορες πολιτιστικές δραστηριότητες, σεμινάρια, ημερίδες και άλλες δράσεις. Με αυτό τον τρόπο το σχολείο θα παραμένει ενεργό και πέραν των σχολικών μαθημάτων και θα περιορίζονται οι πιθανότητες καταστροφών που λαμβάνουν χώρα εκτός της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Για να μπορέσει το σχολείο να κερδίσει την εκτίμηση και τον σεβασμό της μαθητικής κοινότητας είναι αναγκαία η βελτίωση της αισθητικής και των υποδομών των σχολείων. Είναι χρήσιμο να γίνει ανάπλαση των ζωτικών χώρων των σχολικών συγκροτημάτων, όπως είναι οι αίθουσες, οι αύλειοι χώροι και οι διάδρομοι κίνησης εντός των κτιρίων, έτσι ώστε να αναβαθμιστεί η αισθητική τους και οι μαθητές να διακατέχονται από ευχάριστα συναισθήματα κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Επίσης, ο εκσυγχρονισμός και η ανανέωση των μέσων διδασκαλίας θα τονώσει το ενδιαφέρον των μαθητών για τη μάθηση και θα τους κάνει να συνειδητοποιήσουν ότι η πολιτεία ενδιαφέρεται πραγματικά να δημιουργήσει τις ιδανικές συνθήκες ώστε να αναβαθμιστεί η εκπαιδευτική και παιδαγωγική αξία του σχολικού περιβάλλοντος.

Επίλογος

Για να μπορέσει το σχολείο να ανταποκριθεί επαρκώς στους πολλαπλούς ρόλους που έχει να επιτελέσει στις μέρες μας, θα πρέπει η εκπαιδευτική διαδικασία να λαμβάνει χώρα σε ένα ασφαλές και προστατευμένο περιβάλλον, που θα εμπνέει αλλά και θα αντιμετωπίζεται με τον αναγκαίο σεβασμό.

Επιφώνηση

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. α) Στο ποίημα του Κ. Π. Καβάφη εκφράζεται με διάθεση απαισιόδοξη και κλειστοφοβική[5] η πικρή διαπίστωσή του ότι η ελπίδα για μια καλύτερη ζωή μακριά από την πατρίδα[6] διαψεύδεται απόλυτα και συνεχώς. Η ψυχική κατάσταση του πρωταγωνιστή φανερώνεται με τη φράση «ερείπια μαύρα» και με την απουσία του πλοίου ή της οδού που θα τον οδηγήσει έξω από την καταδίκη του. Η φυγή σε άλλους τόπους μοιάζει να είναι για τον πρωταγωνιστή του ποιήματος μια διέξοδος από τα λάθη και τα προβλήματα που ως τώρα συσσωρεύτηκαν στον βίο του, μια ευκαιρία ενός καινούριου ξεκινήματος. Όμως ο Καβάφης τον προειδοποιεί ότι αυτά τα λάθη, οι όποιες αστοχίες, αποτυχίες, λύπες, θα τον ακολουθούν όπου κι αν πάει («Η πόλις θα σε ακολουθεί»), θα τα κουβαλάει και θα τον στοιχειώνουν για πάντα. Έτσι, κανένας τόπος, όσο μακριά κι αν τον αναζητήσει, δε θα μπορέσει να τον λυτρώσει απ᾽ αυτά που διαμορφώνουν την προσωπικότητά του, από τις εμπειρίες και τις επιλογές του, από τις ρίζες του και τελικά από τον ίδιο του τον εαυτό.[7]

β) Όπως πολύ δικαιολογημένα διαπιστώνει ο Γ. Π. Σαββίδης, το σχόλιο του Καβάφη σ᾽ αυτό το ποίημα «δείχνει να κατέχει τον βασικό κανόνα του συμβολιστικού παιχνιδιού»: «Υπάρχει μια τάξις ποιημάτων που ο ρόλος των είναι να ‘‘υποβάλλουν’’. Το ποίημά μου υπάγεται σ᾽ αυτή την κατηγορία. Σ᾽ έναν καλλιεργημένο αναγνώστη με συμπαθητική διάθεση, που θα στοχασθή λίγο πάνω στο ποίημα, οι στίχοι μου, είμαι βέβαιος, θα υποβάλλουν μιαν εικόνα της βαθειάς κι ατελείωτης απελπισίας που περιέχουν αλλά δεν μπορούν να αποκαλύψουν (πλήρως)».[8]

«δεν έχει πλοίο για σε, δεν έχει οδό»: Ο στίχος αυτός έχει παροιμιακό χαρακτήρα και χρησιμοποιείται για να δηλώσει την έκφραση απόγνωσης, αδυναμίας, διαφυγής και μάταιης ελπίδας για μεταβολή μιας κατάστασης.

«Η πόλις»: Η «Πόλις»[9] έχει καθαρά συμβολικό περιεχόμενο. Ειδικότερα συμβολίζει το αδιέξοδο, την αποτυχία, την απογοήτευση και τον πόνο του ανθρώπου. Είναι η

---

[5] Το ποίημα έχει σκοπό να υποδηλώσει μια διάθεση που δεν μπορεί να αποκαλυφθεί εντελώς. Παρουσιάζει την τοπογραφία της ψυχής εκείνων που, δέσμιοι της ίδιας τους της αποτυχίας, δεν μπορούν πια να ξεφύγουν. (Βλ. Edmund Keeley, *Η Καβαφική Αλεξάνδρεια,* εκδ. Ίκαρος)

[6] Στο ποίημα αυτό παρουσιάζεται έντονη η επιθυμία της δραπέτευσης από μια πόλη και της εγκατάστασης σε κάποια άλλη, πουθενά όμως δεν αναφέρεται η πόλη για την οποία γίνεται λόγος. Όπως διευκρινίζει στις σημειώσεις του ο ίδιος ο ποιητής, πρόκειται για μια συμβολική πόλη: « άνθρωπος που ρήμαξε τη ζωή του εις μάτην θα προσπαθήσει να την ξαναζήσει καλύτερη, ηθικώτερη. Η πόλις, πόλις φανταστική, θα τον ακουλουθήσει, θα τον προσπεράσει, και θα τον περιμένει με τους ίδιους δρόμους και τις ίδιες συνοικίες». (Βλ. Γ. Λεχωνίτης, *Καβαφικά αυτοσχόλια. Με Εισαγωγικό Σημείωμα Τίμου Μαλάνου*)

[7] Κατά τη Σόνια Ιλίνσκαγια, στο ποίημα «Η Πόλις» εμφανίζεται ένα σημαντικό υπαρξιακό πρόβλημα, το πρόβλημα της προσωπικής ευθύνης που θα απασχολεί τον Καβάφη μόνιμα και ποικιλοτρόπως. Στο δεύτερο μέρος του ποιήματος –με την αρνητική εκδοχή– τονίζεται η απόρριψη της αυταπάτης, της απροθυμίας για ανάληψη της ευθύνης. Πρόκειται λοιπόν για δύο φωνές, και η δεύτερη προβάλλει μια απαιτητική κρίση που δεν αφήνει περιθώρια υπεκφυγής. (Βλ. Σόνια Ιλίνσκαγια, *Κ. Π. Καβάφης, Οι δρόμοι προς τον ρεαλισμό στην ποίηση του 20ού αιώνα,* εκδ. Κέδρος)

[8] Βλ. Σόνια Ιλίνσκαγια, *Κ. Π. Καβάφης, Οι δρόμοι προς τον ρεαλισμό στην ποίηση του 20ού αιώνα,* εκδ. Κέδρος.

[9] «Η πόλη έχει να κάνει με το λυτρωτικό ταξίδι που φτιάχνει γεμάτο ελπίδες η αφηρημένη μας σκέψη και το οποίο συνήθως δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Ο ποιητής εγκλωβίζεται, έχει μόνο κάποια σχέδια, δεν περατώνει τα όνειρά του και μένει με την ίδια απόγνωση με την οποία ξεκίνησε για να βρει τα μέσα για τη φυγή του. Η πόλις τελικά δεν είναι μόνο ένα ανεκπλήρωτο ταξίδι για τον ποιητή, αλλά και μια εσωτερική διαδρομή γεμάτη επιθυμίες, συγκρούσεις και αδιέξοδα που παραλύουν τον νου του, οδηγώντας τον σε έναν μαρασμό. Νιώθει σαν νεκρός, αν και ζωντανός. Τα μηνύματα λοιπόν που μας περνάει είναι πολλαπλά και βαθύτερα από το μοτίβο του εγκλωβισμού και την ακινησία». (Σοφία Τατίδου, philologikitheorisi.blogspot.com)

ίδια η ζωή του ανθρώπου, οι πράξεις, οι εμπειρίες και οι συνέπειες όλων αυτών. Επίσης, συμβολίζει την αναγνώριση των αδυναμιών, των παθών και των σφαλμάτων του. Η «Πόλις» του Καβάφη θα μείνει στην ελληνική ποίηση ως σύμβολο των δοσμένων όρων ζωής, που δεν επιτρέπουν να ξεφύγει κανείς από τις ευθύνες για τη στάση που παίρνει, και δε συγχωρεί τις μη άξιες λύσεις.[10] Σύμφωνα με σχόλιο του ίδιου του Καβάφη, «Η πόλη είναι αυτό που κουβαλάς μαζί σου», δηλαδή «οι ίδιες συνήθειες και τα ίδια πάθη θα σε ακολουθούν». Αποτελεί το πρώτο ποίημα των θεματικών του συλλογών και την αποφασιστική στροφή του ποιητή, καθώς χρειάστηκε πολλά χρόνια για να συμφιλιωθεί με την πόλη όπου διάλεξε να ζήσει συνεχώς μετά το 1885, δηλαδή από τα 22 έως τα 75 του χρόνια. Χρειάστηκε να περάσει ένα μεγάλο διάστημα προσαρμογής. Μικρή πόλη με έλλειψη ελευθερίας για «έναν άνθρωπο σαν κι εμένα – τόσο διαφορετικό»

«Για τα αλλού»: Η φράση ανεβάζει το προσωπικό συναίσθημα και τη διάθεση σε ένα επίπεδο γενικότερο και πιο συμβολικό. Αντιπροσωπεύει τη γη της ελπίδας, που είναι παντοτινά απρόσιτη για όσους παγιδεύτηκαν στην ερειπωμένη πόλη που κατάντησαν τη ζωή τους.

Β1$_2$. Θέμα του κειμένου είναι οι βανδαλισμοί των σχολικών θρανίων και κατ᾽ επέκταση του σχολικού χώρου από τους μαθητές κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ως απόρροια της ανίας, της απογοήτευσης και της ανάγκης να ξεφύγουν από το σχολείο, που εγκλωβίζει τη σκέψη τους και τους στερεί τη δυνατότητα να είναι δημιουργικοί. Επιπλέον, εξαιτίας της έλλειψης σεβασμού, για την οποία ευθύνονται οι ενήλικες.
Σκοπός της συντάκτριας είναι μέσω αυτής της συμπεριφοράς των παιδιών να καυτηριάσει την κατάσταση που επικρατεί στα σημερινά σχολεία, να ευαισθητοποιήσει και να προβληματίσει γονείς και εκπαιδευτικούς, στους οποίους και αποδίδει το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης για την κατάσταση αυτή.
Η συντάκτρια απευθύνεται αρχικά στα παιδιά, τα οποία οφείλουν να αντιληφθούν ότι το σχολείο δεν τους ανήκει, άρα οφείλουν να το διατηρούν καθαρό και να το προστατεύουν από κάθε είδους βανδαλισμό. Απευθύνεται όμως κυρίως στους γονείς, που έχουν υποχρέωση να διδάξουν στα παιδιά την έννοια και την ουσία του σεβασμού, αλλά και στους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι έχουν υποχρέωση σε συνεργασία με τους γονείς να αναβαθμίσουν τον ρόλο του σχολείου, ώστε να αποκτήσει την αξία που οφείλει να έχει.

Β2$_1$. α) Αποτελεί αφορμή για προβληματισμό και αφύπνιση, εφιστά την προσοχή για ενδεχόμενο κίνδυνο εξαιτίας της απαξίωσης του σχολείου.
β) να δώσουν στο σύγχρονο, ελληνικό δημόσιο σχολείο την αξία, το κύρος που οφείλει να έχει.

[10] Βλ. Σόνια Ιλίνσκαγια, *Κ. Π. Καβάφης, Οι δρόμοι προς τον ρεαλισμό στην ποίηση του 20ού αιώνα,* εκδ. Κέδρος.

Β2$_2$. α)

Λέξεις	Νέα Σύνθετη Λέξη
ξεφύγουν	φυγόπονος
παράδειγμα	δειγματοληψία
προσφέρει	φερέφωνο
καταγραφεί	γραφολόγος
δημιουργίας	εργοστάσιο

β) ασυνήθιστη, παρέχει, λοιδορία, απαξία, απέχει.

Β3. «κ' είν' η καρδιά μου –σαν νεκρός– θαμένη»: **παρομοίωση.** Σκοπός της παρομοίωσης είναι να φωτιστεί η σημασία του πρώτου συγκρινόμενου στοιχείου («η καρδιά μου») μέσα από την αντιπαραβολή του με κάτι πιο συγκεριμένο και σαφές («σαν νεκρός»). Η παρομοίωση προσδίδει στον λόγο ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα.

«Όπου το μάτι μου γυρίσω, όπου κι αν δω/ ερείπια μαύρα της ζωής μου βλέπω εδώ»: **εικόνα.** Η εικόνα προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στο ποίημα και καθιστά το ύφος γλαφυρό. Μέσω της εικόνας αισθητοποιείται η απόγνωση και η θλίψη που κυριαρχούν στην ψυχή του ποιητικού υποκειμένου. Συμβολίζει, επίσης, την προσωπική ευθύνη του ανθρώπου.[11]

Τα σημεία στίξης. Ο Καβάφης έδινε ιδιαίτερη σημασία στα σημεία στίξης. Στο συγκεκριμένο ποίημα χρησιμοποιεί διπλές παύλες («–σαν νεκρός–») στην πρώτη στροφή, οι οποίες αυτονομούν την παρομοίωση και προβάλλουν στον μέγιστο βαθμό το ψυχικό αδιέξοδο, που περιγράφεται με τη μετοχή «θαμένη» στο τέλος του στίχου. Στη δεύτερη στροφή χρησιμοποιεί ξανά τις διπλές παύλες («–μη ελπίζεις–») για να προβάλει την έλλειψη διεξόδου, τη διάψευση των ελπίδων για αλλαγή. Επίσης, χρησιμοποιεί τα εισαγωγικά για να μεταφέρει σε ευθύ λόγο τα λόγια του υποθετικού ομιλητή και να αποκτήσει το ποίημα διαλεκτική μορφή με την εναλλαγή α΄και β΄ ρηματικού προσώπου.

Τα ρηματικά πρόσωπα (α΄ και β΄ ενικό κυρίως) που χρησιμοποιεί ο ποιητής, με τα οποία επιτυγχάνεται διαλογική αντίθεση. Στην πραγματικότητα όμως πρόκειται για εσωτερικό μονόλογο του ίδιου του ποιητή. Άλλωστε το β΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο θεωρείται και ένα είδος της πρωτοπρόσωπης αφήγησης, με την έννοια ότι ο αφηγητής απευθύνεται στον εαυτό του.

[11] Βλ. Σόνια Ιλίνσκαγια, *Κ. Π. Καβάφης, Οι δρόμοι προς τον ρεαλισμό στην ποίηση του 20ού αιώνα,* εκδ. Κέδρος.

22ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Α. Πρόσφατα σε ένα άρθρο που διάβασα με θέμα «Καταλήψεις και αντιλήψεις» ο αρθρογράφος εντόπιζε τις συνέπειες των καταλήψεων στην απώλεια διδακτικών ωρών για τους μαθητές, στη βιαστική ολοκλήρωση της ύλης, στις καταστροφές από εξωσχολικούς στον χώρο του σχολείου και στη μη ικανοποίηση κανενός αιτήματος. Παράλληλα, επεσήμαινε ως σημαντικότερη συνέπεια την απαξίωση της δημόσιας παιδείας και την ενίσχυση καταστροφικών αντιλήψεων που λανθάνουν σε μια κατάληψη.

Β1. 1-β, 2-α, 3-δ, 4-ε, 5-γ.

Β2. α) Με τις ερωτήσεις («Γιατί, λοιπόν, το ανέχονται … ιδεοληπτικού κερδοσκόπου;») στην πέμπτη παράγραφο του κειμένου ο αρθρογράφος δίνει έμφαση και θέλει να προβάλει ιδιαίτερα τη στάση («σιωπηροί και απαθείς», «έχουν εφησυχασθεί») των γονιών απέναντι στις καταλήψεις. Προσδίδουν ζωντάνια, παραστατικότητα και πλαστικότητα στον λόγο. Επίσης, εκφράζει τον προβληματισμό και την ανησυχία του γι᾽ αυτή τη στάση και προσπαθεί να προκαλέσει αντίστοιχα συναισθήματα και στον δέκτη. Παράλληλα, ωθεί τον δέκτη στον εσωτερικό διάλογο, στην αυτοκριτική, στην κατανόηση των ευθυνών που του αναλογούν. Δημιουργούν κλίμα αμεσότητας και οικειότητας, δίνουν την αίσθηση του διαλόγου για τον αναγνώστη (θεατρικότητα). Αίρουν τη μονοτονία που επιφέρει η δεοντολογική διατύπωση, λειτουργούν ως συμπέρασμα και φανερώνουν τη διαφωνία του αρθρογράφου για τη στάση αυτή των γονιών απέναντι στις καταλήψεις.

β) Η κοινωνία και <u>γενικά</u> η Παιδεία, που είναι η βάση της, οφείλουν να <u>καταστρέψουν</u> νέες γενιές <u>απολίτιστων</u> και καταρτισμένων ανθρώπων με διάθεση για <u>κατανάλωση</u> και <u>οπισθοδρόμηση</u>. Τα σχολεία και τα μυαλά λειτουργούν και αλλάζουν μόνο όταν είναι ανοικτά.

Β3. α) i. Μεταφορά. Η μεταφορά συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[12] Η μεταφορική χρήση της λέξης προσδίδει στη γλώσσα πλούτο και δύναμη, εκφραστικότητα και ζωηρότητα. Η συγκεκριμένη μεταφορά εκφράζει το άγχος και το αδιέξοδο, τον φόβο του εφήβου λίγο πριν από το άνοιγμα των φτερών του, όταν συνειδητοποιεί ότι ενηλικιώνεται και ετοιμάζεται να χαράξει τη δική του ζωή. Δηλώνει έντονη συναισθηματική αντίδραση. Η ευστοχία της μεταφοράς συνίσταται στο κοινό αίσθημα που μεταδίδει, αφού όλοι μας σε κάποιες στιγμές στη ζωή μας αισθανθήκαμε ανάλογα («κόμπο στον λαιμό»).

ii. Μεταφορά. Η μεταφορά συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[13] Η μεταφορική χρήση της λέξης προσδίδει στη γλώσσα πλούτο και δύναμη, εκφραστικότητα και ζωηρότητα. Η συγκεκριμένη μεταφορά εκφράζει την ψυχική κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο έφηβος («Μυαλό και καρδιά είναι στον έφηβο στενά συνδεδεμένα. Το συναίσθημα στην εφηβεία κατευθύνει το νου»), τις σκέψεις και τα έντονα συναισθήματά του που

[12] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.
[13] Βλ. Υποσημείωση 1.

τον οδηγούν στην αντίδραση και την επαναστατικότητα. Λόγω των αλλαγών που επέρχονται σωματικά και ψυχικά κατά την περίοδο της εφηβείας δημιουργούνται στον νέο ψυχικές δίνες («στου μυαλού μου τα βάθη»).

β) Η επανάληψη αυξάνει την ένταση στον λόγο και την αισθητική απόλαυση. Η προσοχή του δέκτη στρέφεται στο επαναλαμβανόμενο στοιχείο, καθώς δίνεται έμφαση σε αυτό, και αποκτά μεγαλύτερη σημασία.

«Πατέρα σ' αγαπώ»: Σε έναν στίχο περικλείεται όλο το μεγαλείο της ψυχής του νέου. Προβάλλεται με έμφαση η αγάπη προς τον πατέρα. Ο στίχος είναι ανεξάρτητος από το υπόλοιπο ποίημα και λειτουργεί ως επωδός, θέλοντας με αυτό τον τρόπο να δείξει ότι η αγάπη προς τον πατέρα (γονείς) παραμένει αναλλοίωτη, παρά την προσπάθεια του εφήβου να ανεξαρτητοποιηθεί. Ένας στίχος που διαψεύδει όσους κακεντρεχείς θεωρούν τον νέο συναισθηματικά απαθή.

«Τι ώρα θα γυρίσω απόψε πατέρα/ Τι ώρα βάφουνε τις ειδήσεις με αίμα»: Δηλώνει τον φόβο του για τις συνθήκες που επικρατούν στην κοινωνία μας (παρέες, βία, ναρκωτικά κτλ.), που πολλές φορές δημιουργούνται από παρέες συνομηλίκων του και ενδεχόμενα από το φιλικό του περιβάλλον. Στην τάση για ανεξαρτητοποίηση ο έφηβος προβαίνει σε άμυαλες πράξεις –πολλές φορές ως ένδειξη «μαγκιάς»–, μην αναλογιζόμενος τις συνέπειές τους. Ο στίχος υπαινίσσεται και την αγωνία του γονιού, που κοιτάζει στις ειδήσεις τα όσα συμβαίνουν και δε θα ήθελε ποτέ να δει το παιδί του είτε ως θύμα είτε ως θύτη στις βαμμένες με αίμα σκηνές. Ο δεύτερος στίχος δηλώνει την ανησυχία, το άγχος και την ανασφάλεια που αισθάνονται οι γονείς εξαιτίας των κινδύνων που παραμονεύουν για τα παιδιά τους αλλά και την αδυναμία τους πολλές φορές να τα προστατέψουν.

«Πατέρα σ' αγαπώ/ πατέρα σε φτύνω/ Μαζί σου δεν μπορώ/ με τρόπο σ' αφήνω»: Η στροφή αυτή αποτελεί αναμφίβολα και την κεντρική ιδέα του ποιήματος. Προβάλλεται η εσωτερική σύγκρουση που βιώνει ο έφηβος, καθώς από τη μία θέλει να ανεξαρτητοποιηθεί, να απογαλακτιστεί από την οικογένειά του, αλλά είναι στη φύση του νέου να ζητά την ανεξαρτησία του, να ξεδιπλώσει τον χαρακτήρα του και να πάρει τη ζωή στα χέρια του. Κοιτάζει όμως και «πίσω». Διακρίνει την αγωνία και τη στεναχώρια των γονιών του, που θα μείνουν στην «άδεια φωλιά». Τους κατανοεί («με τρόπο σ' αφήνω»). Όμως ο κύκλος της ζωής και η ανθρώπινη φύση έχουν τους δικούς τους νόμους.

Γ. Η εφηβεία, η περίοδος μετάβασης από την παιδική στην ενήλικη ζωή, είναι γεμάτη αλλαγές, αναταράξεις, μεταπτώσεις, απώλειες αλλά είναι και μια περίοδος προβληματισμού στις πιο ήπιες περιπτώσεις, εξέγερσης και δυνατής σύγκρουσης στις πιο έντονες, όπως άλλωστε φαίνεται και μέσα από το συγκεκριμένο ποίημα. Οι έφηβοι την περίοδο αυτή ετοιμάζονται σιγά σιγά να ανοίξουν τα φτερά τους και να απογαλακτιστούν, να ανεξαρτητοποιηθούν και να τραβήξουν τον δικό τους δρόμο. Η διαδικασία αυτή βέβαια δεν είναι μια εύκολη υπόθεση, καθώς από τη μια είναι κάτι που το θέλουν και το επιδιώκουν, αλλά από την άλλη αισθάνονται φόβο, ανασφάλεια

και άγχος για την επόμενη μέρα («Έφτασα δεκαοχτώ … το μικρό μου παρελθόν», «Τα ’χω μπλέξει/ τι θα μου φέξει»). Έχουν ανάγκη τη γονική προστασία και ασφάλεια («σαν μωρό απ’ τα πόδια σου πιάνομαι»), αλλά παράλληλα η προσπάθειά τους να απελευθερωθούν από τα «δεσμά» της οικογένειας τους οδηγεί σε λάθη («μες στα λάθη μου χάνομαι») λόγω απειρίας, ανωριμότητας, ενθουσιασμού. Η προσπάθεια αυτή να κόψουν τον ομφάλιο λώρο με την οικογένειά τους τους οδηγεί αναπόφευκτα σε αντιπαραθέσεις, συγκρούσεις, σε αυτό που αποκαλείται «χάσμα των γενεών» («Πατέρα σ’ αγαπώ/ πατέρα σε φτύνω/ Μαζί σου δεν μπορώ/ με τρόπο σ’ αφήνω»). Οι γονείς είναι παρεμβατικοί, υπερπροστατευτικοί, αγχωτικοί, αγωνιούν για τους κινδύνους που εγκυμονούν και επιβάλλουν περιορισμούς και απαγορεύσεις στην προσπάθειά τους να προστατέψουν τα παιδιά τους («Τι ώρα θα γυρίσω απόψε πατέρα»). Όσο αναγκαία όμως είναι η σταδιακή αυτονόμηση από τους γονείς και η στροφή προς τους συνομηλίκους, άλλο τόσο είναι και η σταθερότητα και η συναισθηματική στήριξη που μπορούν να προσφέρουν οι γονείς («Χάνομαι, σαν μωρό απ’ τα πόδια σου πιάνομαι»). Οι έφηβοι νιώθουν μετέωροι ανάμεσα στο παιδικό και ανέμελο παρελθόν και το επόμενο βήμα που είναι η ενηλικίωση. Βρίσκονται μπροστά σε μια μεγάλη ενδοψυχική σύγκρουση ανάμεσα στην αυτονομία και την εξάρτηση («Μαζί σου δεν μπορώ/ με τρόπο σ’ αφήνω»). Η ελευθερία που κυνηγούν παράλληλα τους τρομάζει, γιατί τους φέρνει μπροστά σε ευθύνες. Μπροστά στη νέα κατάσταση που καλούνται να αντιμετωπίσουν γοητεύονται, αλλά παράλληλα αποζητούν και την ασφάλεια που τους δίνει κάτι σταθερό και σίγουρο, όπως είναι οι γονείς τους. Είναι, επομένως, μπερδεμένοι και δεν ξέρουν πώς να συμπεριφερθούν. Οι έφηβοι αισθάνονται επίσης την ανάγκη για αποδοχή και κατανόηση («Κι αν αποτύχω στη σχολή πατέρα μη με θίξεις/ όλα θολώνουν εδώ πέρα σαν χρησμός ήξεις αφήξεις») από τους γονείς τους. Φοβούνται την αποτυχία, γιατί δε θέλουν να τους απογοητεύσουν, καθώς έχουν πολλές φορές υψηλές προσδοκίες από αυτούς. Έντονη είναι πολλές φορές και η ευαισθησία που τους διακρίνει, με συνέπεια να μην τολμούν να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματά τους προς τους γονείς τους φοβούμενοι μήπως αυτό το εκλάβουν ως αδυναμία ή ανωριμότητα.

Τα χαρακτηριστικά αυτά των εφήβων επηρεάζουν τις σχέσεις τους με τους γονείς τους. Πολλοί γονείς ανησυχούν για τις συχνές μεταπτώσεις στη συμπεριφορά των παιδιών τους. Άλλοι πάλι δυσκολεύονται να προβλέψουν τη συμπεριφορά των έφηβων παιδιών τους βασιζόμενοι σε προηγούμενες συμπεριφορές. Πολλά παιδιά που ήταν εύκολο μέχρι πρότινος να συμμορφωθούν, φαίνονται επαναστάτες στους γονείς τους. Μπορεί λοιπόν οι ίδιοι να βλέπουν ένα υπάκουο παιδί να μετατρέπεται σε έναν απρόβλεπτο έφηβο και αυτό τους ανησυχεί, με συνέπεια να γίνουν πιο πιεστικοί και κυριαρχικοί και ο έφηβος να βλέπει την αυτονομία του να απειλείται. Όλο αυτό σίγουρα προκαλεί τριβές και συγκρούσεις στην οικογένεια. Βέβαια, οι συγκρούσεις αυτές και οι αντιπαραθέσεις δεν αποτελούν μια μόνιμη κατάσταση, καθώς εξακολουθεί να υπάρχει η αληθινή αγάπη και από τα δύο μέρη.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο**:** Ομιλία/ εισήγηση: Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος (σε σχολική εκδήλωση, σε τοπικούς πολιτιστικούς φορείς, σε εκδηλώσεις που διοργανώνει ο δήμος, εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο, σε δημοτικό συμβούλιο, στη Βουλή των Εφήβων, σε ηλεκτρονικό φόρουμ, σε τηλεοπτική συζήτηση).
Δομή
Προσφώνηση: Εισαγωγικός χαιρετισμός που απευθύνει ο ομιλητής στο ακροατήριό του. Είναι προσαρμοσμένη στο είδος του ακροατηρίου και τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Η προσφώνηση επιβάλλεται να είναι κλιμακωτή, δηλαδή ο πομπός απευθύνεται στο ακροατήριό του ξεκινώντας από τους πιο υψηλά ιστάμενους και προχωρώντας προς τους απλούς δέκτες.
Πρόλογος: Ο ομιλητής αναφέρεται στην αφορμή εκφώνησης της ομιλίας, στην ιδιότητά του, παρουσιάζει επιγραμματικά το θέμα, τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει επιδιώκοντας να κερδίσει και να κεντρίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου.
Κύριο μέρος: *Ο* ομιλητής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει, ανάλογα με το θέμα στο οποίο αναφέρεται, αξιοποιώντας τες συνδυαστικά, τις πιο κάτω τεχνικές ανάπτυξης/ μεθόδους: Αφήγηση: Πληροφορίες σχετικές με την ιστορική διαδρομή του θέματος ή αναδρομή στο παρελθόν. Βεβαίωση: Αποδεικτικό και τεκμηριωτικό υλικό υπέρ της υποστηριζόμενης θέσης. Παρατίθενται επιχειρήματα με παρουσίαση στοιχείων, δεδομένων, μαρτυριών, απόψεων ειδικών, έτσι που να καλύπτεται σφαιρικά το θέμα και να αναδεικνύεται η ορθότητα των θέσεων του πομπού. Ανασκευή και αντίκρουση: Εκ του αντιθέτου απόδειξη. Παρουσιάζεται η άλλη άποψη και αντικρούεται, γεγονός που ισχυροποιεί τη θέση του ομιλητή. Προβάλλονται οι κίνδυνοι που τυχόν θα προκύψουν από την επικράτηση του αντιθέτου.
Επίλογος:
Τονισμός ενός σημείου (διαπίστωσης, πρότασης κτλ.) Σύντομη ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα, κάποιες σκέψεις δικές του/ προβληματισμούς σχετικά με το θέμα, επιβεβαίωση των επιχειρημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη της θέσης.
Επιφώνηση: Τυποποιημένη φράση που τοποθετείται πάντοτε ανεξάρτητα από το κείμενο στο κάτω δεξιό μέρος του, με την οποία ο πομπός εκφράζει τις ευχαριστίες προς τους δέκτες.

Επικοινωνιακή περίσταση	**Γλώσσα**	**Ύφος**
Σχολική εκδήλωση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Εκδήλωση του δήμου	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, τυπικό
Εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο	γ΄ ενικό/ πληθυντικό (κυρίως), α΄ πληθυντικό, οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	επίσημο, τυπικό
Εισήγηση σε συνέδριο νέων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Βουλή των Εφήβων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο, τυπικό (σε κάποιες περιπτώσεις)
Ηλεκτρονικό φόρουμ	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Τηλεοπτική συζήτηση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Παρατηρήσεις

- Η εναλλαγή της ενεργητικής και παθητικής σύνταξης (ανάλογα με το αν θέλουμε να προβάλουμε το υποκείμενο ή το αποτέλεσμα της ενέργειας), της παρατακτικής και υποτακτικής σύνδεσης, της αναφορικής και μεταφορικής γλώσσας, καθώς και η χρήση των ερωτημάτων προσδίδουν ποικιλία στο ύφος του λόγου μας, αλλά προϋποθέτουν καλή γνώση και ορθή εφαρμογή των γραμματικών και συντακτικών κανόνων. Φροντίζουμε, επίσης, να τοποθετούμε τα κατάλληλα σημεία στίξης, που υποδεικνύουν τις μικρές και μεγάλες παύσεις, τις διακυμάνσεις και τον επιτονισμό της φωνής κ.ά.

- Μπορεί να επαναληφθεί η προσφώνηση πριν τον επίλογο.
- Το κύριο μέρος της ομιλίας/ εισήγησης διανθίζεται με στοιχεία προφορικότητας: αποστροφές στο κοινό, επικλήσεις στην εμπειρία, τις γνώσεις, την ευαισθησία του, διατύπωση ερωτημάτων.

Προσφώνηση: Αγαπητοί συμμαθητές, αγαπητές συμμαθήτριες,

Πρόλογος

Τα τελευταία χρόνια η μαθητική νεολαία επιδιώκει να κάνει αισθητή την παρουσία και τις παρεμβάσεις της με μια ακραία μορφή διαμαρτυρίας, που έχει τη μορφή καταλήψεων στα σχολεία. Με αφορμή τη σύγκλιση του σημερινού δεκαπενταμελούς συμβουλίου του σχολείου μας με θέμα την πραγματοποίηση κατάληψης θα ήθελα να εκφράσω τις σοβαρές μου επιφυλάξεις και αντιρρήσεις για τη χρησιμότητα και την αποτελεσματικότητα αυτής της μορφής διαμαρτυρίας.

1. Η κατάληψη του σχολείου και η μη διεξαγωγή των προγραμματισμένων μαθημάτων δημιουργεί προσκόμματα στην εκπαιδευτική διαδικασία απορυθμίζοντας και αποπροσανατολίζοντάς τη. Μολονότι χρησιμοποιούμε την κατάληψη ως μέσο άσκησης πίεσης προκειμένου να πετύχουμε την επίλυση σημαντικών προβλημάτων, που αναμφίβολα μαστίζουν το σύγχρονο σχολείο, τελικά η κατάληψη λειτουργεί εις βάρος μας, λόγω της απώλειας διδακτικών ωρών, της κάλυψης του προγράμματος και της ύλης σε ρυθμούς βιαστικούς, μη αποδοτικούς. Έτσι, οι καθηγητές μας αναγκάζονται να επιταχύνουν τις παραδόσεις μαθημάτων για να ολοκληρωθεί η προβλεπόμενη από το υπουργείο Παιδείας ύλη, να διδάσκουν τα γνωστικά αντικείμενα περιληπτικά και χωρίς την αναγκαία πληρότητα, με συνέπεια να υπονομεύεται και να διακινδυνεύει η μελλοντική μας σταδιοδρομία.
2. Οι καταλήψεις θεωρούνται ένα παρωχημένο και αναποτελεσματικό μέσο αντίδρασης, καθώς επηρεάζει ελάχιστα τις αποφάσεις των υπευθύνων. Αυτό μπορεί να γίνει αντιληπτό αν κοιτάξουμε τα αποτελέσματα που επέφερε τα τελευταία χρόνια και ακόμα περισσότερο αυτά που δεν επέφερε. Πέρα από τις χαμένες διδακτικές ώρες, οι καταλήψεις συνοδεύονται από βανδαλισμούς και ζημιές στους σχολικούς χώρους, κυρίως από εξωσχολικούς, που παρεισφρέουν στα σχολεία την περίοδο των καταλήψεων, τις οποίες καλείται να αποκαταστήσει ο Έλληνας φορολογούμενος, άρα οι οικογένειές μας. Επιπλέον, η ιστορία έχει αποδείξει ότι κανένα βασικό αίτημα, ούτε καν δευτερεύον, δεν ικανοποιήθηκε.
3. Τα τελευταία χρόνια γινόμαστε μάρτυρες μιας στρατηγικής υποβάθμισης ή υποτίμησης της κατάληψης μέσω της ταύτισής της με το κοινό σχολικό παράπτωμα. Συγκεκριμένα, παρουσιάζεται ως ευκαιρία για σκασιαρχείο, για χάσιμο μαθήματος, ενώ υποστηρίζεται ότι γίνεται χωρίς ουσιαστικά αιτήματα, με τη συνενοχή των καθηγητών μας, και μάλιστα σκόπιμα, για να μπορούν να αφοσιωθούν οι μαθητές της τελευταίας τάξης του λυκείου στο διάβασμά τους και στις υποχρεώσεις τους γενικότερα στα φροντιστήρια. Οι καταλήψεις παρουσιάζονται ως ένα έθιμο, ως μόδα ή μια συνήθεια. Το πρόβλημα είναι ότι γίνονται αντιληπτές ως κάτι που επαναλαμβάνεται κάθε σχολική χρονιά. Η προσέγγιση αυτή συχνά οδηγεί στην εκ προοιμίου αρνητική αξιολόγησή τους ως ανομικού γεγονότος, χωρίς να εξεταστούν τα κοινωνικά τους αίτια. Η στρατηγική αυτή είναι δοκιμασμένη και ενδεχομένως αποτελεσματική ως προς τη διαμόρφωση της στάσης της κοινής γνώμης απέναντι στις πολιτικές διαμαρτυρίες και στις δικές μας παρεμβάσεις. Όπως έχουν δείξει ποικίλες έρευνες (Such, Walker & Walker, 2005), η προσέγγιση της διαμαρτυρίας των παιδιών μέσω υποτιμητικών στερεοτύπων και η ταύτιση της πράξης με κοινό παράπτωμα αφαιρούν από την πράξη την πολιτική της διάσταση, εφόσον περιορίζεται στο σχολείο και υπόκειται αποκλειστικά στους σχολικούς κανόνες. Η πολιτική

διαμαρτυρία μετασχηματίζεται σε σχολικό παράπτωμα και η διαχείρισή της παίρνει διεκπεραιωτικό και λογιστικό χαρακτήρα.[14]

4. Δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι οι καταλήψεις αποτελούν ένα καλό επιχείρημα που χρησιμοποιεί η εκάστοτε πολιτική ηγεσία του υπουργείου Παιδείας για να υπονομεύσει και να απαξιώσει τη δημόσια εκπαίδευση. Το δημόσιο σχολείο απαιτεί χρήματα από τον κρατικό προϋπολογισμό προκειμένου να λειτουργήσει σωστά, κάτι το οποίο δεν καθίσταται εφικτό σε ικανοποιητικό βαθμό λόγω και της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης που βιώνει η χώρα μας τα τελευταία χρόνια. Έτσι, η ασυδοσία και η «μπαχαλοποίηση» που προκαλούν οι καταλήψεις ωθούν αφενός πολλές οικογένειες που έχουν την οικονομική δυνατότητα να στρέφονται στην ιδιωτική εκπαίδευση και αφετέρου το υπουργείο Παιδείας να προλειαίνει το έδαφος για την ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης. Άλλωστε δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι συνήθως οι αντιδράσεις του υπουργείου στις καταλήψεις των σχολείων είναι υποτονικές, θεωρώντας τες ως μια σχετικά ανώδυνη εκτόνωσης της έντασης των μαθητών.
5. Η κατάληψη είναι πράξη ακραία και βίαιη. Επίσης είναι, φυσικά, και παράνομη. Οι μαθητές σε καμιά περίπτωση δε νομιμοποιούμαστε να καταλαμβάνουμε περιουσία που δε μας ανήκει. Τα σχολεία έχουν πρωταρχικό στόχο να υπηρετούν μαθητές, αλλά δεν ανήκουν στους μαθητές· τα δημόσια σχολεία ανήκουν σε όλους τους πολίτες, Αφού λοιπόν δεν ανήκουν στους μαθητές, το κλείδωμα ενός κτιρίου με λουκέτο από μαθητές είναι πράξη παράνομη.

Επίλογος

Θεωρώ, επομένως, ότι οι καταλήψεις αποτελούν μια ακραία και επικίνδυνη πράξη για να διεκδικήσουμε μια καλύτερη παιδεία. Γι' αυτό θα ήταν προτιμότερο μέσα από τον διάλογο και τη συνεργασία με τους υπεύθυνους να επιδιώξουμε την επίτευξη των αιτημάτων μας χωρίς να παρακωλύουμε την ομαλή λειτουργία του σχολείου.

[Και η αντίθετη άποψη γίνεται αποδεκτή, εάν τεκμηριωθεί από τους μαθητές.]

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Η εφηβική αφηγηματική φωνή απευθύνεται στον πατέρα του/ της ομολογώντας τη συναισθηματική του/ της αναταραχή, μια ψυχική τρικυμία («Πατέρα σ' αγαπώ/ μα φοβάμαι/ να στο πω/ Τα 'χω μπλέξει/ τι θα μου φέξει»), που βιώνει λόγω της εφηβείας και των αλλαγών που προοικονομεί η ηλικία αυτή, καθώς και του φόβου («Χάνομαι, σαν μωρό απ' τα πόδια σου πιάνομαι») μπροστά στην ενηλικίωση («με τρόμο σ' αφήνω»). Επιπλέον, παρουσιάζει με τρόπο ρεαλιστικό (δίνει την αίσθηση στον αναγνώστη ότι ο διάλογος του εφήβου με τον πατέρα του διαδραματίζεται μπροστά του) τη μεταιχμιακή φάση της σχέσης με τον πατέρα του, τον οποίο ακόμα χρειάζεται, αλλά και την προσπάθεια να αποκοπεί από τη γονεϊκή εξάρτηση («Πατέρα σ' αγαπώ/ πατέρα σε φτύνω»). Ανάμεικτα και αντιφατικά συναισθήματα αντιπαλεύουν στην ευαίσθητη ψυχή του νέου («Μια σταγόνα βροχής μες στα μάτια μου/ που στον ύπνο μου γίνεται αγκάθι») και στην προσπάθειά του να ανοίξει τα φτερά του («Άνεμος, φυσάει άγριος άνεμος/ στου μυαλού μου τα βάθη»). Ομολογεί την αγωνιώδη προσπάθειά του. Στα λόγια του κρύβεται η ψυχική του κατάσταση. Αισθάνεται μόνος και ότι δεν τον καταλαβαίνει κανείς («Γιατί χορεύω μοναχός/ σ'

[14] Βλ. Πεχτελίδης, Ι., *Κοινωνιολογία της παιδικής ηλικίας.*

ένα πηγάδι»). Τα λόγια του ακούγονται σκληρά («πατέρα σε φτύνω»), όμως αυτή είναι η γλώσσα των νέων, την οποία χρησιμοποιούν στην επικοινωνία με τους φίλους τους. Άρα, η έκφραση αυτή περισσότερο δηλώνει οικειότητα και αμεσότητα παρά «απόρριψη» του γονιού. Και αυτό γίνεται φανερό από τον επαναλαμβανόμενο στίχο «πατέρα σ' αγαπώ», ο οποίος αποτελεί και τον τίτλο του ποιήματος, αποτυπώνοντας λιτά και απέριττα τα πραγματικά συναισθήματά του για τον πατέρα και κατ' επέκταση για τους γονείς του. Άλλωστε οι νέοι δυσκολεύονται να εκφράσουν στους γονείς τους, και ιδιαίτερα στον πατέρα, τα συναισθήματά τους, αφού μια τέτοια κίνηση τη θεωρούν πολλές φορές και ένδειξη αδυναμίας τους.

Β1$_2$. α) ΛΑΘΟΣ («Οι σχολικές καταλήψεις δεν επέφεραν καμία απολύτως θετική αλλαγή στο χώρο της Παιδείας»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Μέσα στο προαύλιο … τίποτα από αυτό που συμβαίνει»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Οι γονείς των περισσότερων παιδιών … απαθείς μπροστά σε αυτό το θέαμα;»), **δ) ΛΑΘΟΣ** («καμία ικανοποίηση βασικού αιτήματος, ούτε καν δευτερεύοντος»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («Οι σύγχρονες, πραγματικές επαναστάσεις που οδηγούν στις μεγάλες αλλαγές, βασίζονται στη γνώση και τη μόρφωση»).

Β2$_1$. α) (Από την κατάληψη) βλάπτονται οι άμεσα ενδιαφερόμενοι και αν υπάρχει ακόμα (αυτή), είναι γιατί παρασκηνιακά ωφελούνται κάποιοι.
Με την παθητική σύνταξη τονίζεται η ενέργεια του ρήματος (βλάπτονται), ενώ αποκρύπτεται το υποκείμενο, καθώς δηλώνεται έμμεσα με το ποιητικό αίτιο (Από την κατάληψη). Το ύφος καθίσταται απρόσωπο και αποστασιοποιημένο. Ο λόγος είναι ακαδημαϊκός, επιστημονικός και δοκιμιακός.

β) Στο ασύνδετο σχήμα, μολονότι με την παράλειψη των συνδέσμων τα μέρη της πρότασης εμφανίζονται χαλαρά δεμένα μεταξύ τους, δημιουργείται μια ιδιαίτερη ένταση στον λόγο, προσδίδοντάς του κίνηση, ζωντάνια, ζωηρότητα και γρήγορο ρυθμό. Αποκαλύπτει έντονο πάθος και ψυχική αναστάτωση (συναισθηματική φόρτιση). Χρωματίζει συναισθηματικά το κείμενο δίνοντας έμφαση στον λόγο. Απαριθμούνται όλες οι αρνητικές στάσεις και συμπεριφορές που επιβραβεύονται («η αδράνεια, η κωλυσιεργία, η στασιμότητα, ο βανδαλισμός, η κάθε μορφής απαξίωση της δημόσιας παιδείας»).

Β3$_1$. Εξωτερικά/ μορφικά χαρακτηριστικά
Η στίξη απουσιάζει από το ποίημα («Έφτασα δεκαοχτώ μ' ένα κόμπο στο λαιμό/ ήρθε η ώρα, ήρθε η ώρα ν' αρνηθώ/ το μικρό μου παρελθόν»).

Οι στίχοι δεν έχουν ορισμένο αριθμό συλλαβών. Είναι άνισα αναπτυγμένοι («ήρθε η ώρα, ήρθε η ώρα ν' αρνηθώ/ το μικρό μου παρελθόν»).
Το ποίημα δεν κατανέμεται και δεν οργανώνεται σε στροφές σταθερής μορφής.

Εσωτερικά χαρακτηριστικά
Στο ποίημα γίνεται χρήση καθημερινής γλώσσας. Ο ποιητής δεν επιδιώκει τη χρήση εντυπωσιακών, σπάνιων και ποιητικών λέξεων. Δεν υπάρχει κάποια λεξιλογική ιδιαιτερότητα («πηγάδι», «βάφουνε», «φτύνω»). Επίσης, καταπιάνεται με ένα υπαρξιακό θέμα. Συγκεκριμένα καταγράφεται η αγωνία του νέου και ο φόβος του μπροστά στη ζωή που του ανοίγεται και στις ευθύνες που επωμίζεται.

Άλλα χαρακτηριστικά
Διασκελισμοί («Γιατί χορεύω μοναχός/ σ' ένα πηγάδι»).
Δραματικότητα στίχου («Χάνομαι, σαν μωρό απ' τα πόδια σου πιάνομαι/ κι ύστερα πάλι/ μες στα λάθη μου χάνομαι»).
Άλογη ή ασύμβατη σύνδεση λέξεων («Κύματα, μου μάθανε τα βήματα/ μα ο χορός είναι παράλογα λιψός σαν χάδι/ Γιατί χορεύω μοναχός/ σ' ένα πηγάδι»).

$B3_2$. Το ποιητικό υποκείμενο επιλέγει ομοδιηγητικό-αυτοδιηγητικό (δραματοποιημένο) αφηγητή, καθώς αφηγείται τη δική του ιστορία σε α΄ ρηματικό πρόσωπο («Έφτασα», «Χάνομαι»). Η επιλογή αυτή του ποιητικού υποκειμένου δίνει φωνή στον έφηβο προκειμένου να εξωτερικεύσει προσωπικές του σκέψεις και συναισθήματα. Προσδίδει προσωπικό τόνο, αμεσότητα, ρεαλισμό, ζωντάνια, καθολικότητα, αφού τα λόγια αυτά θα μπορούσαν να ειπωθούν από τους περισσοτέρους νέους, καθώς και εξομολογητικό και εμπιστευτικό χαρακτήρα στα λεγόμενά του. Τέλος, δηλώνει έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις και εκφραστικές εντάσεις («όλα θολώνουν εδώ πέρα σαν χρησμός ήξεις αφήξεις»).

23ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΝΕΑ ΓΕΝΙΑ

Α. Σε ένα άρθρο που διάβασα στην *Ελευθεροτυπία* με τίτλο «Αυθεντικότητα» ο αρθρογράφος επεσήμαινε πως η νέα γενιά δημιουργεί σύγχυση σε γονείς και επιστήμονες, αφού επιθυμεί την άνετη διαβίωση χωρίς να προσανατολίζεται σε υλιστικές αξίες. Παράλληλα, υποστήριζε ότι είναι εξοικειωμένη με την τεχνολογία σε σχέση με τους μεγαλύτερους και δε δείχνει τη διάθεση να θυσιαστεί για τα μεγάλα κοινωνικά προβλήματα, ενώ οι γονείς αδυνατούν να κατανοήσουν τη μη αφοσίωσή της σε υψηλά ιδανικά.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («προσανατολίζεται σε μη υλιστικές αξίες, στον βαθμό όμως που είναι δυνατόν να συνδυαστούν με τις προσωπικές επιδιώξεις, επιζητά έντονα την ψυχαγωγία»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Και είναι φυσικό να χαμογελά συγκαταβατικά, αλλά να μην πείθεται, όταν οι γονείς εξανίστανται για συγκεκριμένες μορφές χρήσης της τεχνολογίας στην καθημερινή ζωή»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Δεν είναι η γενιά … ακατανόητο για τους μεγάλους, τρόπο»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι στα δικά της χρόνια βίωσαν την ανοιχτή απαξίωση ‘‘οι δήθεν’’, καθώς σημαντική αξία αυτής της γενιάς είναι η αυθεντικότητα»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Σήμερα αυτό δεν είναι πάντα δυνατόν … ανασφάλεια για το μέλλον»).

Β2. α) i. (εισαγωγικά):[15] Αυτούσια παράθεση των λεγομένων μιας δεκαεξάχρονης μαθήτριας.
ii. (διπλή τελεία): Η διπλή παύλα τοποθετείται γιατί ακολουθεί η επεξήγηση της λέξης «αξίες».
iii. (εισαγωγικά): Ειρωνεία.
iv. (εισαγωγικά): Χρησιμοποιούνται γιατί πρόκειται για ειδική ορολογία, που χρησιμοποιούν ορισμένοι κοινωνιολόγοι.

β)

Παράγωγο Ουσιαστικό	Παράγωγο Επίθετο
αγώνισμα	αγωνιστικός
έκφραση	εκφραστικός
βίωμα	βιωματικός

Β3. α) Ενδεικτικά: Η υποενότητα οργανώνεται με τη μέθοδο της σύγκρισης-αντίθεσης. Ο κριτικός συγκρίνει τον Όλιβερ Τουίστ με τον Χάρυ Πότερ και αντιθέτει τους κόσμους τους. Με τον τρόπο αυτό ο αναγνώστης έχει συνολική «εικόνα» των δύο ταινιών, αφού λειτουργεί η συγκεκριμένη υποενότητα ως επίλογος της εκτενούς κριτικής.

[15] Τα σημεία στίξης διακρίνονται ως προς τη λειτουργία τους σε:
Συντακτικά, όταν χρησιμοποιούνται για να χωρίσουν τον γραπτό λόγο σε μέρη, σε συντακτικές ενότητες.
Σχολιαστικά, όταν χρησιμοποιούνται για να αποδώσουν στον γραπτό λόγο τις επιτονικές διακυμάνσεις της φωνής του ομιλητή. Όταν τα συναντάμε με αυτό τον ρόλο, κάνουμε λόγο για τη «στίξη ως σχόλιο». Ως τέτοια χρησιμοποιούνται κυρίως το θαυμαστικό, το ερωτηματικό, τα αποσιωπητικά και τα εισαγωγικά, αν και ο γράφων μπορεί να χρησιμοποιήσει ως σχόλιο οποιοδήποτε σημείο στίξης.

β) Ενδεικτικά: Η απορία που εκφράζει ο τίτλος της κριτικής τον καθιστά ελκυστικό, αφού συνδυάζει τους δύο ήρωες των ταινιών, τον πρώτο ονομαστικά και τον δεύτερο με την κινηματογραφική του ιδιότητα. Διεγείρει το ενδιαφέρον του αναγνώστη, ενεργοποιεί τον προβληματισμό του, αφού οι πρωταγωνιστές είναι γνωστοί και δημοφιλείς. Ο τίτλος επιτρέπει στον αναγνώστη να κατανοήσει πως η κριτική θα του δώσει γνωστές και καινούριες πληροφορίες (προεκτάσεις πέρα από την κινηματογραφική οθόνη).

Γ. Ενδεικτικά

Οι νέοι του **κειμένου 1** ταιριάζουν περισσότερο με τον ήρωα της εποχής μας, τον Χάρυ Πότερ. Ο Χάρυ Πότερ είναι ο νέος που βιώνει τις καθημερινές συνθήκες ανταγωνισμού και άγχους σε έναν κόσμο που οι δεσμοί χαλαρώνουν και οι αξίες χάνονται. Είναι μπερδεμένος στον κόσμο της πληροφορίας, νερομαντικός ήρωας που προσπαθεί να βρει τον δρόμο του και την ταυτότητά του. Έτσι και ο νέος του **κειμένου 1** ενδιαφέρεται φανερά για μια επαγγελματική σταδιοδρομία που θα διασφαλίσει άνετη διαβίωση, προσανατολίζεται σε μη υλιστικές αξίες, στον βαθμό όμως που είναι δυνατόν να συνδυαστούν με τις προσωπικές επιδιώξεις, επιζητά έντονα την ψυχαγωγία. Δεν είναι η γενιά που θυσιάζεται για τα μεγάλα κοινωνικά προβλήματα.Η στρατηγική αυτών των νέων συνίσταται στη δημιουργία ενός προσωπικού συστήματος αξιών, όπου εξισορροπούνται, προς ίδιον όφελος, ακόμη και αντίθετες μεταξύ τους αξίες. Αυτά τα «ατομικά κοκτέιλ αξιών», όπως τα ονομάζουν ορισμένοι κοινωνιολόγοι, φαντάζουν για πολλούς από τους μεγαλύτερους ως «έλλειψη αρχών», η αλήθεια όμως είναι ότι πρόκειται για τη στρατηγική μιας γενιάς που βιώνει το μεγαλύτερο παράδοξο της ανθρώπινης ιστορίας: να ενηλικιώνεται σε έναν κόσμο αφάνταστου πλούτου και ταυτόχρονα να βρίσκεται αντιμέτωπη με μια απόλυτη και γενικευμένη ανασφάλεια για το μέλλον. Σαν άλλος Χάρυ Πότερ αναζητά την ταυτότητά της και νόημα στη ζωή.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος

Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά. •
Γλωσσικές επιλογές – ύφος
• Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθείστον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό •

Τίτλος: Ανασφαλείς οι νέοι για το μέλλον τους

Πρόλογος

Μια κοινωνία καθορίζεται από τη δυνατότητα που έχει να γεννά δημιουργικές και δυναμικές γενιές. Η σημερινή νεολαία ενηλικιώνεται σε έναν κόσμο που παρέχει άφθονα υλικά αγαθά και υψηλό βιοτικό επίπεδο, ωστόσο βρίσκεται αντιμέτωπη με μια απόλυτη και γενικευμένη ανασφάλεια για το μέλλον.

Κύριο μέρος

1. Η επικοινωνία και η επαφή των ανθρώπων και κυρίως των νέων στις μέρες μας έχουν αλλάξει ριζικά. Ζούμε στην εποχή που τα social media έχουν εισβάλει στη ζωή μας και καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τις σχέσεις μας. Οι νέοι δημιουργούν σχέσεις βασισμένες στα likes & share, ενώ ξεχνούν την ουσιαστική και άμεση ανθρώπινη επαφή και το συναίσθημα. Όταν τα πάντα είναι τόσο εύκολα και γρήγορα χάρη στις δυνατότητες του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όταν ο νέος μπορεί να ερωτευτεί, να χωρίσει με το πάτημα ενός κουμπιού, για ποιον λόγο να μπει στη διαδικασία να φλερτάρει, να επικοινωνήσει και να επενδύσει συναισθηματικά; Ολοένα και περισσότεροι νέοι «χτίζουν» σχέσεις διαδικτυακά και επικοινωνούν μέσω εφαρμογών των κινητών τους τηλεφώνων, των τάμπλετ ή των υπολογιστών, στερούμενοι το χάδι, το βλέμμα και το άγγιγμα. Αυτού του είδους όμως η επικοινωνία δεν καλύπτει το συναισθηματικό τους κενό, έστω κι αν έχουν χιλιάδες διαδικτυακούς φίλους, έστω και αν εισπράττουν καθημερινά εκατοντάδες like, έστω και αν μιλάνε με τις ώρες με τους διαδικτυακούς τους φίλους, έστω κι αν ερωτοτροπούν καθημερινά με τους διαδικτυακούς τους εραστές.
2. Η αλματώδης ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας, που δημιούργησε μια σχετική ευημερία στους ανθρώπους, λειτούργησε στις περισσότερες περιπτώσεις εις βάρος των ηθικών αξιών του ανθρώπου, οι οποίες διέρχονται μια παρατεταμένη κρίση. Απόρροια αλλά και δείγμα αυτής της κρίσης αποτελούν ο άκρατος ανταγωνισμός και ατομικισμός, με συνέπεια ο άνθρωπος να έχει γίνει «λύκος για τον άνθρωπο» («homo hominis lupus»). Έτσι, οι σχέσεις των ανθρώπων κλονίζονται, καθώς τις χαρακτηρίζει μια αχαλίνωτη υποκρισία, το ασύστολο ψέμα και ο αρρωστημένος εγωισμός. Η ατομική ιδιοκτησία θεωρείται ιερή και απαραβίαστη, ενώ η ξένη είναι αντικείμενο κλοπής και διαρπαγής. Ο θεσμός της οικογένειας φθίνει με την πάροδο του χρόνου, καθώς αυξάνονται τα διαζύγια και ο θεσμός του γάμου έχει καταντήσει προϊόν αγοραπωλησίας και συναλλαγής. Μέσα σε τέτοιες συνθήκες η υλική ευμάρεια μόνο δεν αρκεί ως εφόδιο για να κάνει τους νέους να προχωρήσουν προς το μέλλον με σταθερά και σίγουρα βήματα. Αντίθετα, όσο βλέπουν ότι η κοινωνία και οι θεσμοί διολισθαίνουν ολοένα και περισσότερο στη σήψη και την παρακμή τόσο αισθάνονται περισσότερη ανασφάλεια.
3. Η μετεξέλιξη της κοινωνίας σε καταναλωτική έχει οδηγήσει τον άνθρωπο σε επαναπροσδιορισμό των αξιών του. Η θεοποίηση του χρήματος και των υλικών αγαθών ξυπνά τα πιο ταπεινά ένστικτα και οδηγεί τους εκμεταλλευτές στα ειδεχθέστερα εγκλήματα σε βάρος της ανθρωπότητας. Οι σχέσεις των ανθρώπων απέκτησαν καθαρά υλικό και απρόσωπο χαρακτήρα. Καταργήθηκε κάθε άλλη σχέση ανάμεσα στους ανθρώπους εκτός από το υλικό συμφέρον, που καθορίζει και προσδιορίζει τις ανθρώπινες σχέσεις. Η προσωπική αξιοπρέπεια μετατράπηκε σε ανταλλακτική αξία, ενώ ο νους, τα συναισθήματα, η τιμή και η συνείδηση

έγιναν αντικείμενο προς αγοραπωλησία. Η επιδίωξη του χρήματος ελέγχει και κατευθύνει τον Τύπο, την επιστήμη, την τέχνη. Στον βωμό του χρήματος διεξάγονται σήμερα πόλεμοι που απειλούν να καταστρέψουν την ανθρωπότητα. Επομένως, οι νέοι είναι λογικό να αισθάνονται ότι δεν τους ξημερώνει ένα καλύτερο αύριο.

4. Η δυσπιστία με την οποία αντιμετωπίζει η κοινωνία τους πολιτικούς δεν αποτελεί εξαίρεση για τους νέους. Η πολιτική απάθεια και η κοινωνική αλλοτρίωση των νέων εμφανίζονται κυρίως ως μια στάση αδιαφορίας προς το πολιτικό γίγνεσθαι, τους πολιτικούς και πολιτισμικούς θεσμούς και την κοινωνία των πολιτών. Οι νέοι πιστεύουν ότι το πολιτικό προσωπικό της χώρας τούς βλέπει μόνο ως μέσο για τη διατήρηση του υπάρχοντος πολιτικού-κομματικού καθεστώτος, κάτι που τους προκαλεί δυσπιστία και αρνητικές ή απαξιωτικές αξιολογήσεις για την ίδια τη δημοκρατία. Παράλληλα, τους ανησυχεί το γεγονός ότι οι αποφάσεις για το μέλλον της κοινωνίας, άρα και το δικό τους, καθορίζονται από άλλους χωρίς καν να ερωτηθούν ή να ληφθούν υπόψη οι ιδέες, τα οράματα, οι προσδοκίες τους. Διαπιστώνουν καθημερινά ότι διαιωνίζονται η αναξιοκρατία, η αδικία και το ρουσφέτι, που εκτρέφει και συντηρεί το πελατειακό κράτος. Βλέπουν να αυξάνεται διαρκώς η ανεργία στις τάξεις των πτυχιούχων, ενώ η δαιδαλώδης γραφειοκρατία σε συνδυασμό με την υπέρογκη φορολογία ορθώνει εμπόδια στην προσπάθειά τους να εφαρμόσουν μια καινοτόμο επιχειρηματική ιδέα. Έτσι, απογοητευμένοι από το κλίμα αυτό, αισθάνονται ανασφάλεια για το μέλλον τους και πολλοί αναζητούν καλύτερες συνθήκες στο εξωτερικό.
5. Η σημερινή νεολαία ενηλικιώνεται σε έναν κόσμο αφάνταστου πλούτου, αλλά ταυτόχρονα βρίσκεται αντιμέτωπη με μια απόλυτη και γενικευμένη ανασφάλεια για το μέλλον. Εδώ και μερικές δεκαετίες τα παιδιά του δυτικού κόσμου μεγαλώνουν με κανακέματα, επαίνους και διαρκείς τονωτικές ενέσεις του «εγώ τους» σε μια καλών προθέσεων προσπάθεια ενίσχυσης της αυτοεκτίμησής τους. Μεγαλώνουν χωρίς όρια, μεγαλώνουν όμως με τρόπο που τα κάνει ανίκανα να αντιμετωπίσουν τον πραγματικό κόσμο. Οι γονείς κάνουν τα πάντα για να μην τους λείψει τίποτα, πράγμα που με την πάροδο του χρόνου τα καθιστά ανίκανα να λάβουν πρωτοβουλίες, να πάρουν αποφάσεις, να επιλέξουν σωστά, να απογαλακτιστούν. Όσο περισσότερο περιβάλλονται από τη χλιδή, την πολυτέλεια και τις ανέσεις τόσο πιο ανασφαλή γίνονται, «λυγίζουν» ευκολότερα κάτω από τις δυσκολίες της πραγματικής ζωής και ρέπουν περισσότερο προς την κατάθλιψη και τις εξαρτήσεις.

Επίλογος

Μέσα σε τέτοιες συνθήκες είναι λογικό οι νέοι να κατατρύχονται από ανασφάλεια και αβεβαιότητα για το μέλλον τους, καθώς δεν υπάρχουν τα εχέγγυα ότι αυτό θα είναι ευοίωνο. Χρειάζονται, επομένως, τη στήριξη και την αμέριστη συμπαράσταση όλων των φορέων αγωγής, για να μπορέσουν να ατενίσουν το μέλλον με περισσότερη αισιοδοξία και να βάλουν τα θεμέλια για μια καλύτερη κοινωνία και έναν καλύτερο κόσμο.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. Ενδεικτικά: Το **κείμενο 1** είναι κριτική κινηματογραφικών ταινιών και έχει δημοσιευθεί στην εφημερίδα *Καθημερινή*. Αρχικά (πληροφοριακό μέρος) παρουσιάζει τις ταινίες τις οποίες θα σχολιάσεικριτικά και πιο συγκεκριμένα την ταινία «Όλιβερ Τουίστ» του Πολάνσκι και την ταινία «Χάρυ Πότερ». Περιγράφει συνοπτικά την ιστορία και τις συνθήκες ζωής των ηρώων. Επικεντρώνεται στους κεντρικούς ήρωες, τους οποίους ψυχογραφεί και «συστήνει» στους αναγνώστες μέσα από το σενάριο της κάθε ταινίας, συγκρίνοντας και αντιπαραθέτοντας τους δυο κόσμους τους (σχολιασμός και κριτική). Ο Δημήτρης Μπούρας (γνωστός κριτικός κινηματογράφου) χειρίζεται με δεξιοτεχνία τον λόγο και διατυπώνει τεκμηριωμένα τη γνώμη του.

Β2$_1$. προσθήκη, αντίθεση, αιτιολόγηση, προσθήκη, χρονική σχέση.

Β2$_2$.

Λέξεις	Συνθετικά	Νέα Σύνθετη Λέξη
αφοπλιστικά	από + οπλίζω	οπλοστάσιο
ψυχαγωγία	ψυχή + άγω	ανάγωγος
διαφέρει	δια + φέρω	φοροτεχνικός
τεχνολογίας	τέχνη + λόγος	λογοθεραπευτής
προβάλλουν	προ + βάλλω	διαβολή

24ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΣΧΟΛΙΚΑ «ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ»

Α. Στο κείμενο «Τα μαργαριτάρια και οι χλευαστές τους» που διάβασα στην *Καθημερινή* ο συγγραφέας, με αφορμή τη διαπόμπευση μαθητών για τα λάθη/ μαργαριτάρια τους στις πανελλαδικές εξετάσεις, διερωτώμενος επέρριπτε την ευθύνη στους εκπαιδευτικούς, που, ενώ δίδαξαν αυτά τα παιδιά, αρνούνται να αναλάβουν τις ευθύνες τους. Παράλληλα τους αντιπαρέβαλε με έναν παλιό του καθηγητή, ο οποίος, διαθέτοντας φιλότιμο, αναλάμβανε την ευθύνη της αποτυχίας τους θεωρώντας την αποτέλεσμα της διδασκαλίας του.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Με προφανή χαιρεκακία και με θεατρινίστικους κοπετούς, ρεπόρτερ λοιδορούσαν μαθητές που είχαν γράψει διάφορα απίθανα»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Η ευθύνη, όμως, γι' αυτήν τη διαπόμπευση δεν ανήκει σ' αυτούς, τους κατά συνθήκη ειδικούς της ασημαντότητας»), **γ) ΣΩΣΤΗ** «Ποιος εξεταστής έδωσε στη δημόσια χλεύη τα αποτελέσματα της δικής του απόδοσης; Ποιος εξεταστής, πριν γίνει κουτσομπόλης, λησμόνησε ότι αυτός δίδαξε αυτά τα παιδιά, αποκλειστικά δικές του είναι και οι αποτυχίες τους; Ως Πόντιοι Πιλάτοι, κάποιοι απέτρεψαν το βλέμμα από τη δική τους ευθύνη», **δ) ΣΩΣΤΗ (**«Τα μαργαριτάρια δεν έπεσαν από τον ουρανό, είναι ο βίαιος καρπός ενός εκπαιδευτικού συστήματος που όλοι φιλολογούν για τη νοσηρότητά του»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («Ο καθηγητής μου είχε ένα φιλότιμο, που λείπει από τους αυτουργούς της διαπόμπευσης των αποτυχημένων γραπτών»).

Β2. α) Στην προλογική παράγραφο του κειμένου κυριαρχεί το α΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο («στα δικά μου χρόνια», «θυμάμαι»). Ο συγγραφέας αφηγείται σε α΄ πρόσωπο ένα προσωπικό του βίωμα από τα μαθητικά του χρόνια στο λύκειο. Η επιλογή του αυτή προσδίδει αμεσότητα, ζωντάνια, ζωηρότητα, ενδιαφέρον στον λόγο, καθώς η αφήγηση εμπεριέχει το στοιχείο της προσωπικής μαρτυρίας, ενώ οι σκέψεις του προβάλλονται εντονότερα και εναργέστερα στον αναγνώστη. Με τον αφηγηματικό πρόλογο επιδιώκει να κεντρίσει την προσοχή και το ενδιαφέρον των αναγνωστών για το θέμα που θα θίξει στη συνέχεια –τα μαργαριτάρια των μαθητικών γραπτών–, προκειμένου να τους ευαισθητοποιήσει και να τους προβληματίσει όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο αυτά αντιμετωπίζονται σήμερα από μερίδα εκπαιδευτικών. Μάλιστα, με την αφήγηση του προσωπικού αυτού βιώματος επιτρέπει στους αναγνώστες του να διακρίνουν το ήθος και το υψηλό αίσθημα ευθύνης που χαρακτήριζε τον καθηγητή του –παραθέτοντας και τα λόγια του σε ευθύ λόγο («μάλλον δεν σας τα εξήγησα καλά και κάποιοι από σας δεν το κατάλαβαν») –, και έμμεσα να το συγκρίνουν με τη στάση ορισμένων εκπαιδευτικών σήμερα, οι οποίοι όχι μόνο μεταθέτουν την ευθύνη των «μαργαριταριών» στους μαθητές, αλλά δράττονται της ευκαιρίας να τους περιγελάσουν, εθελοτυφλώντας για το μερίδιο ευθύνης που τους αναλογεί.

β) Συντάκτης του κειμένου είναι ο δημοσιογράφος Γιώργος Μπράμος. Θέμα του κειμένου είναι τα μαργαριτάρια των μαθητών που εξετάστηκαν στις πανελλαδικές εξετάσεις. Μέσω του κειμένου απευθύνεται στο ευρύ κοινό αλλά πρωτίστως σε μια μερίδα δημοσιογράφων και κυρίως εκπαιδευτικών, οι οποίοι όχι μόνο μεταθέτουν την ευθύνη των «μαργαριταριών» στους μαθητές, αλλά δράττονται της ευκαιρίας να τους περιγελάσουν, εθελοτυφλώντας για το μερίδιο ευθύνης που τους αναλογεί.

Β3. α) Η χρήση β΄ ενικού ρηματικού προσώπου αποτελεί γενικά μια αποστροφή στον δάσκαλο («Δάσκαλε, μάθαινε!»). ι αποστροφές ανοίγουν έναν «διάλογο» ανάμεσα στον ποιητή και τον αναγνώστη. Προσδίδουν στον λόγο αμεσότητα, ζωντάνια, θεατρικότητα. Έτσι, ο λόγος αποκτά δραματικότητα, καθώς και παραινετικό και διδακτικό χαρακτήρα. Ειδικότερα στο ποίημά του ο Μπρεχτ καταφεύγει σε μια σειρά από αποστροφές που έχουν τη μορφή συμβουλών («μάθαινε!», «Άσε τον μαθητή σου», «Να ακούς όταν μιλάς!»), με τις οποίες προσπαθεί με φιλικό τρόπο να μιλήσει και να συμβουλέψει τον δάσκαλο, προκειμένου να είναι σωστός απέναντι στα παιδιά. Ο δάσκαλος είναι πρόσωπο οικείο σε κάθε εποχή και σε κάθε άνθρωπο. Ο ρόλος του είναι δύσκολος και πολύπλοκος, γι᾽ αυτό ο Μπρεχτ τον νοιάζεται, θέλει να τον βοηθήσει και να του συμπαρασταθεί. Δείχνει την αγωνία και το ενδιαφέρον του για τον ίδιο και το έργο του, καθώς καλείται να διαπλάσει τον χαρακτήρα της νέας γενιάς και να μεταδώσει χρήσιμες γνώσεις, που θα αποδειχτούν πολύτιμες για το μέλλον. Αυτή η έντονη συναισθηματική φόρτιση που διακρίνει τον Μπρεχτ αποτυπώνεται στο ποίημά του στη χρήση των θαυμαστικών.

β) Με τις επαναλήψεις («Δάσκαλε, μάθαινε!») ο ποιητής απευθύνεται στον δάσκαλο (αποστροφή) με λαχτάρα και αγωνία να ακουστεί, να τον συμβουλεύσει και να τον καθοδηγήσει στο έργο του. Τονίζει τη σημασία του ρόλου του, το βάρος της ευθύνης που αυτός φέρει και καθένας που έχει αυτό τον ρόλο οφείλει να το θυμάται: Είναι «Δάσκαλος», καθοδηγητής και εμπνευστής για τα μυαλά και τις ψυχές του μέλλοντος. Ο δάσκαλος οφείλει να μετατρέψει το σχολείο σε χώρο δημιουργικό, να απορρίψει τον παρωχημένο τρόπο του δασκαλοκεντρικού μαθήματος, να αρνηθεί για τον εαυτό του τη θέση του «παντογνώστη δασκάλου» και να αναζητά πρώτος απ᾽ όλους τη διαρκή επιμόρφωση. Για να είναι σωστός κι αποτελεσματικός στο έργο του, πρωτίστως πρέπει να μαθαίνει ο ίδιος («Δάσκαλε, μάθαινε!»). Για να εκπαιδεύσει τους άλλους, πρέπει ο ίδιος να νιώθει δια βίου μαθητής, να είναι καλλιεργημένος, με πνεύμα ανήσυχο και ανοιχτό σε νέες ιδέες. Ζει και εργάζεται σε έναν κόσμο που διαρκώς μεταβάλλεται κι εξελίσσεται, οπότε δεν είναι δυνατόν να απευθύνεται σε νέους και να επιθυμεί να τους πείσει, αν δεν προσαρμόζεται ο ίδιος σε κάθε αλλαγή κι εξέλιξη. Δεν πρέπει ποτέ να νιώθει αυθεντία ή παντογνώστης, διότι τότε σίγουρα θα απορριφθεί από τους μαθητές του.

Γ. Ο δάσκαλος σε κάθε τόπο και σε κάθε εποχή είναι εκείνος που έχει τον προνομιούχο και συνάμα εξαιρετικά δύσκολο και πολύπλοκο ρόλο να συναναστρέφεται, να εκπαιδεύει, να καθοδηγεί και να επηρεάζει εμάς τους νέους, που θα αποτελέσουμε την κινητήρια δύναμη των κοινωνικών αλλαγών, τους διαμορφωτές του μελλοντικού κόσμου.

Ως εκ τούτου, μια από τις καίριες αρετές του θα πρέπει να αποτελεί η ικανότητά του να αφουγκράζεται τις ανάγκες, τις σκέψεις, τα συναισθήματά μας, έργο καθόλου εύκολο γι᾽ αυτόν. Ειδικά εμείς οι έφηβοι βρισκόμαστε σε μια από τις πιο ιδιαίτερες και ευαίσθητες φάσεις της ζωής μας και η προσέγγισή μας απαιτεί υπομονή, γνώση και κυρίως αγάπη. Είμαστε εκ φύσεως αντιδραστικοί απέναντι σε καθετί που μας παρουσιάζεται ως αυθεντία και μας επιβάλλεται ως δεδομένο. Αμφισβητούμε την παραδομένη κοινωνία και απεχθανόμαστε ό,τι θεωρούμε συντηρητικό σε αυτήν. Αυτά τα χαρακτηριστικά μας είναι που θα φέρουν την κοινωνική αλλαγή, που θα δώσουν την ώθηση για ένα διαφορετικό και καλύτερο αύριο. Το πρόβλημα είναι ότι, λόγω έλλειψης πείρας και λόγω κοινωνικής αδυναμίας (εξαρτιόμαστε εξολοκλήρου από τους μεγαλύτερους), συχνά εξωτερικεύουμε κι

εκφράζουμε με αρνητικό τρόπο, ακόμα και με επιθετικότητα και διαλυτική οργή, τα παραπάνω χαρακτηριστικά μας.

Ταυτόχρονα, είμαστε εύθικτοι και συχνά υπερβολικοί στις αντιδράσεις μας. Το συναίσθημά μας είναι παράφορο και κάποιες φορές υπερβολικό και θολώνει την κρίση μας. Και τότε είναι που δε χρειαζόμαστε επίκριση και «υψωμένα δάκτυλα», αλλά ανθρωπιά, ζεστασιά, κατανόηση, κάποιον να ακούει αληθινά και να μη βιάζεται να εκστομίσει εύκολες συμβουλές. Κι αν επιμένουμε στο δίκιο μας και καταδικάζουμε τους άλλους ως οπισθοδρομικούς και καταπιεστικούς, μπορούμε να λειάνουμε τις αιχμηρές λόγω ηλικίας πλευρές του χαρακτήρα μας, αρκεί να βρούμε έναν δάσκαλο που θα έχει το ταλέντο να είναι φίλος, αλλά ταυτόχρονα θα διατηρεί και τον ρόλο του, ώστε μέσα από την εμπειρία του να μας παρηγορήσει και να μας οδηγήσει μακριά από τα αδιέξοδα, να κατευνάσει τις εσωτερικές μας πρωτίστως συγκρούσεις.

Για τους λόγους αυτούς έχουμε ανάγκη από έναν δάσκαλο καθοδηγητή, που με μεγαλύτερη ηρεμία και αντικειμενικότητα σε σχέση με τους γονείς μας θα μας βοηθήσει να διοχετεύσουμε και να αξιοποιήσουμε την εφηβική μας ορμέμφυτη αμφισβήτηση με επωφελή τρόπο.

Ο δάσκαλος ίσως να βρίσκεται σε πλεονεκτικότερη θέση σε σχέση με τους γονείς, που η διαρκής τριβή με τα παιδιά και το άγχος τους να επιλύσουν καθημερινά, πρακτικά προβλήματα συμβίωσης μαζί τους, τους καθιστά εύκολους στόχους αμφισβήτησης και σύγκρουσης. Οφείλει όμως, αν θέλει να μας οδηγήσει με επιτυχία σε μια ομαλή σχέση με τον εαυτό μας και τον κόσμο γύρω μας και κατόπιν στη διαμόρφωση μιας υγιούς προσωπικότητας, να μας προσεγγίζει με αγάπη, κατανόηση και ειλικρίνεια, με ενσυναίσθηση και επίγνωση των δυσκολιών, χωρίς μεγαλοστομίες και αυταρέσκεια, λόγω της ηλικιακής και γνωστικής υπεροχής του.

Αναμφίβολα ο δάσκαλος, για να μπορέσει να μας προσεγγίσει και να μας βοηθήσει ουσιαστικά, θα πρέπει να καταφέρει να μας εμπνεύσει. Αυτό προφανώς δε θα το πετύχει αν παρουσιάζεται ως αυθεντία, με διάθεση αυτοπροβολής, αλλά αν είναι προσηνής, διαλλακτικός και συνεργάσιμος. Αν χρησιμοποιεί τον διάλογο στην εκπαιδευτική διαδικασία, αποφεύγοντας τον στείρο μονόλογο, που μας απωθεί από τη γνώση και τη μάθηση. Επιπλέον, πρέπει να στοχεύει, ως άλλος Σωκράτης, στην προώθηση της αμφιβολίας και της κριτικής, προκειμένου να μας δίνει τη δυνατότητα να παίρνουμε πρωτοβουλίες, να αναλαμβάνουμε ευθύνες, και να μας καθοδηγεί προς την κατάκτηση της γνώσης και όχι να μας την παρέχει έτοιμη.

Στην εκπαίδευση πρέπει να κυριαρχεί η αρχή της επιστημονικής και παιδευτικής εντιμότητας. Υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες ο δάσκαλος με διάφορα «μεγάλα λόγια» προσπαθεί να καλύψει την άγνοιά του, όταν θέτουμε ένα ερώτημα, στο οποίο εκείνη τη στιγμή δεν είναι έτοιμος να απαντήσει. Είναι προτιμότερο και παιδαγωγικά εντιμότερο να δηλώσει με αξιοπρέπεια ότι εκείνη τη στιγμή δεν είναι σε θέση να δώσει τη σωστή απάντηση. Βέβαια, αυτό δεν επιτρέπεται να γίνεται συχνά, γιατί έτσι μειώνεται το κύρος του. Αμέσως ο δάσκαλος πρέπει να καταφύγει στις πηγές και με την πρώτη ευκαιρία να δώσει τη σωστή απάντηση. Οι γνώσεις είναι αποτυπωμένες στα λεξικά και τις εγκυκλοπαίδειες. Πρέπει να μας διδάξει να τρέχουμε «σαν διψασμένα ελάφια» στις βιβλιοθήκες. Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι ο δάσκαλος δεν είναι παντογνώστης, ούτε κινητή εγκυκλοπαίδεια. Οι αρχές της συμμετοχικότητας και της συνερεύνησης είναι σπουδαία στοιχεία της μάθησης.

«Η άνοδος του βιοτικού επιπέδου και η κατάρρευση των αξιών έδωσε την εντύπωση ότι η αποστολή του δασκάλου είναι ασήμαντη. Ένα όμως παραμένει γεγονός. Ο εμπνευσμένος δάσκαλος είναι πνευματικός ηγέτης γιατί έχει στόχους και

δίνει νόημα στο έργο του. Πρέπει να είναι μακριά απ' αυτόν η νοοτροπία του υπαλλήλου που εκτελεί το έργο του σαν αγγαρεία, τυπικά, χωρίς ψυχή, που κουράζει και κουράζεται».[16]

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.

[16] Αλεξάνδρα Καπάτου (ψυχολόγος – παιδοψυχολόγος), Μαρία Μαμασούλα (δρ. Παιδαγωγικής).

Επίλογος

- Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών.
- Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος.
- Να είναι πρωτότυπος.
- Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.

Γλωσσικές επιλογές – ύφος

- Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθείστον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική.
- Πληροφοριακός χαρακτήρας
- Αναφορική χρήση της γλώσσας
- Απουσία προσωπικού οικείου τόνου
- Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης
- Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων
- Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης
- **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: Μαθητικά μαργαριτάρια

Πρόλογος (επικαιρική αφόρμηση)
Μετά τον Γολγοθά των υποψηφίων των πανελλαδικών εξετάσεων κάθε σχολική χρονιά αρχίζει ο μεγάλος αγώνας των καθηγητών που είναι επιφορτισμένοι με τη διόρθωση των γραπτών των μαθητών. Και δε φτάνει το άγχος τους να βαθμολογήσουν προσεκτικά τα γραπτά για να μην αδικήσουν κανέναν, έχουν να αντιμετωπίσουν και τα μαργαριτάρια ορισμένων μαθητών αλλά και τον... οίστρο που προφανώς είχαν κατά τη διάρκεια της εξέτασης. Οι παράγοντες που ευθύνονται γι' αυτό το φαινόμενο είναι πολλοί.

Κύριο μέρος
Ερώτημα 1ο:

1. Τα σημερινά σχολικά βιβλία διακρίνονται από στατικότητα και παθητικότητα και δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής. Γι' αυτό και οι μαθητές δεν τα αγαπούν, ακόμη και όταν αυτά έχουν εκδοθεί σύμφωνα με τους τελευταίους κανόνες της εκδοτικής τέχνης και τεχνικής. Είναι βιβλία που, με ελάχιστες εξαιρέσεις, ωθούν τον δάσκαλο και τον μαθητή στη στείρα απομνημόνευση. Είναι φορτωμένα με άφθονη και απροσπέλαστη πολλές φορές ύλη, που καθιστά το διάβασμα αποκρουστικό και καταναγκαστικό. Δεν έχουν συνειδητοποιήσει οι συγγραφείς ότι το σημερινό σχολείο δεν πρέπει να στοχεύει στη δημιουργία του homo sapiens, καθώς αυτός έχει περάσει στη δύση της διαδρομής του. Το σημερινό σχολείο προσπαθεί να συσσωρεύσει γνώσεις στους

μαθητές με εντελώς ανορθόδοξο τρόπο, δεν προσπαθεί να τους καταστήσει δημιουργικούς ανθρώπους, που θα μαθαίνουν για να μαθαίνουν, που θα δαμάζουν τη γνώση και θα τη χρησιμοποιούν για μια νέα και ωφέλιμη δημιουργία. Έτσι, οι μαθητές απομακρύνονται από το διάβασμα και την ουσιαστική επαφή με τη γνώση. Οι πληροφορίες που τους παρέχει το σχολείο δεν αφομοιώνονται, δεν έχουν γίνει γνώσεις, με συνέπεια να μη γνωρίζουν τη σωστή χρήση και αξιοποίησή τους και έτσι να προκύπτουν τα μαργαριτάρια.

2. Οι σημερινοί μαθητές βρίσκονται εγκλωβισμένοι σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα που τους γεμίζει άγχος, κούραση και ανασφάλεια. Είναι υποχρεωμένοι από την τρυφερή αυτή ηλικία να ξεκινήσουν έναν Γολγοθά διαβάσματος, διαγωνισμάτων και εξετάσεων προκειμένου να πετύχουν τον πολυπόθητο στόχο της εισαγωγής τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Πολλές φορές μάλιστα δεν είναι καν δικός τους στόχος αλλά αποτέλεσμα της πλύσης εγκεφάλου της οικογένειας, του κοινωνικού περίγυρου ή των προτύπων που προβάλλονται. Πιέζονται και αγχώνονται να αποκτήσουν γνώσεις, πτυχία και εφόδια για να γεμίζουν εντέλει τις στατιστικές της ανεργίας. Οι αδύναμοι μαθητές αντίστοιχα συνθλίβονται κάτω από την πίεση της πολύπλοκης και ανοργάνωτης ύλης. Όλη αυτή η κατάσταση κάνει το σχολείο αποκρουστικό και οι περισσότεροι μαθητές αντιμετωπίζουν τη σχολική πράξη ως... αγγαρεία και την απαξιώνουν.

3. Η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική φέρεται να εξυπηρετεί μικροπολιτικές σκοπιμότητες, αφού δεν υπάρχει σταθερή εκπαιδευτική πολιτική και κοινή γραμμή από όλα τα κόμματα. Με την εντυπωσιακή προβολή των εκπαιδευτικών ρυθμίσεων μέσα από τα ΜΜΕ οι εκάστοτε ενδιαφερόμενοι σκοπεύουν κάθε φορά να αποκομίσουν πρόσκαιρα πολιτικά οφέλη και όχι να επιτύχουν τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και των μεθόδων διδασκαλίας και άρα την ουσιαστική μάθηση. Η ελληνική εκπαιδευτική πρακτική των τελευταίων χρόνων τείνει να αγνοεί το γεγονός ότι οποιαδήποτε εκπαιδευτική ρύθμιση, για να είναι αποδοτική και αποτελεσματική, θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα ενός γόνιμου διαλόγου και να γίνεται στα πλαίσια μιας καθολικά αποδεκτής εκπαιδευτικής πολιτικής. Οι τακτικές αλλαγές σε σύντομο χρονικό διάστημα, που δεν είναι αποτέλεσμα μιας συγκεκριμένης εκπαιδευτικής πολιτικής και ιδεολογίας και έχουν τον χαρακτήρα ενός πειραματισμού χωρίς λογική σκέψη και σχεδίασμα, δημιουργούν σύγχυση και αποσυντονίζουν τους μαθητές, με συνέπεια αυτό να έχει αντίκτυπο και στις επιδόσεις τους, γεγονός που αποτυπώνεται ενίοτε και στα γραπτά τους με τα μαργαριτάρια των μαθητών να αυξάνονται με την πάροδο των χρόνων.

4. Στα σημερινά σχολεία η βαθμολογία είναι αυτοσκοπός και αποδίδεται δευτερεύουσα σημασία στην ουσιαστική μόρφωση, την προσωπική καλλιέργεια και την ευχαρίστηση που προέρχεται από αυτές τις διαδικασίες. Η κατάσταση αυτή συμβάλλει στη δημιουργία ενός κλίματος «σκληρού» ανταγωνισμού και μιας ιεραρχίας μέσα στην τάξη, όπου οι μαθητές κατατάσσονται σε κατηγορικές ομάδες επιτυχημένων και ικανών ή «κακών» μαθητών, με αντίκτυπο στη σχολική προσαρμογή και στις επιδόσεις. Το μοντέλο οργάνωσης των σχολείων δεν ευνοεί τους μαθητές με δυσκολίες στη μάθηση, δεν έχει δηλαδή την αναγκαία ευελιξία και προσαρμοστικότητα, για να μπορεί να εξατομικεύεται το διδακτικό πρόγραμμα ή να εντάσσεται ο μαθητής σε ομάδα με ομοιογενείς ικανότητες κτλ. Κάθε τάξη έχει ένα ή περισσότερα τμήματα, αλλά η κατάταξη των μαθητών σε αυτά γίνεται με αλφαβητική σειρά, ενώ θα μπορούσε να καθορίζεται ανάλογα με τις σχολικές ικανότητες των παιδιών. Επίσης, ο αριθμός των μαθητών κατά εκπαιδευτικό σε πολλές περιπτώσεις είναι πολύ μεγάλος και λειτουργεί εις βάρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Μεταβατική παράγραφος
Για τα μαργαριτάρια των μαθητών δεν ευθύνεται όμως μόνο το εκπαιδευτικό σύστημα με τις στρεβλώσεις και τις αδυναμίες του αλλά και οι ίδιοι οι μαθητές.

Ερώτημα 2ο:

1. Οι μαθητές συνήθως έχουν την τάση να απαιτούν πολλά από το σχολείο προσφέροντας όμως ελάχιστα. Ειδικότερα απαιτούν πολύ υψηλή βαθμολογία, χωρίς να έχουν κοπιάσει ή αποκτήσει τις γνώσεις που απαιτούνται γι' αυτό. Είναι ολοφάνερο ότι παραμελούν τις εκπαιδευτικές τους υποχρεώσεις για να διασκεδάσουν και εμπλέκονται με τα μαθητικά συμβούλια για να απουσιάζουν από τις υποχρεώσεις τους απέναντι στον εαυτό τους και στις σπουδές τους. Ταυτόχρονα, κατηγορούν τους διδάσκοντες ότι κάνουν διακρίσεις και δε μεταχειρίζονται ισότιμα και αξιοκρατικά όλους τους διδασκόμενους, χωρίς να θέλουν να δουν την πραγματικότητα και να αναλάβουν τις ευθύνες τους.
2. Η συρρίκνωση των ανθρωπιστικών σπουδών στη μέση εκπαίδευση τα τελευταία χρόνια και η παράλληλη ανεπάρκεια της γλωσσικής παιδείας, που παρέχεται στα εκπαιδευτικά ιδρύματα πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης διαδραματίζουν καταλυτικό ρόλο στα «μαργαριτάρια» των μαθητών στις εξετάσεις. Έτσι, η επιδίωξη της χρησιμοθηρικής γνώσης, η έλλειψη κατάλληλων μέσων και διδακτικών μεθόδων, η αδυναμία του ανεπαρκώς μορφωμένου και επιμορφωμένου διδακτικού προσωπικού να ανταποκρίνεται πάντα με επιτυχία στις απαιτήσεις ενός τόσο σύνθετου έργου, καθώς και η μη συστηματική και σε βάθος διδασκαλία της γλωσσικής παράδοσης οδηγούν στην ελλιπή εκμάθηση του πλούτου και των δυνατοτήτων της ελληνικής γλώσσας, καθώς και στην κακοποίησή της με γραμματικά και συντακτικά λάθη.
3. Το υπερβολικό άγχος έχει αρνητικές επιπτώσεις στην απόδοση των μαθητών στις εξετάσεις. Είναι επιστημονικά αποδεδειγμένο ότι, όταν το άγχος πάρει ανεξέλεγκτες διαστάσεις, λειτουργεί ανασταλτικά στο αποδοτικό διάβασμα, διότι δημιουργεί δυσκολίες στη συγκέντρωση και την απομνημόνευση. Ακόμα και σε καλά προετοιμασμένους μαθητές, μπορεί να προκαλέσει διανοητικό μπλοκάρισμα και να τους οδηγήσει πολλές φορές σε αδικαιολόγητα λάθη. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι μη ρεαλιστικές αρνητικές σκέψεις που κυριεύουν έναν υπερβολικά αγχωμένο μαθητή, τον προκαταβάλλουν αρνητικά για την ημέρα των εξετάσεων, μειώνουν την αυτοπεποίθησή του και μπορεί να τον ακινητοποιήσουν, που σημαίνει να σταματήσει να προσπαθεί. Έτσι, ενεδρεύει ο κίνδυνος της «αυτοεκπληρούμενης» προφητείας.
4. Η συχνή χρήση του κινητού τηλεφώνου δεν ωφελεί αλλά αποσυντονίζει τους μαθητές και επηρεάζει αρνητικά τις επιδόσεις τους. Τα smartphone αποσπούν την προσοχή των μαθητών, οι οποίοι, αντί να χρησιμοποιούν τα έξυπνα κινητά ως μέσα για να διευρύνουν τους εκπαιδευτικούς τους ορίζοντες, προτιμούν να τα χρησιμοποιούν ως εργαλείο για την πρόσβασή τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και για να ακούν μουσική, σπαταλώντας έτσι άσκοπα τον χρόνο τους. Οι περισσότεροι θα περίμεναν πως η απρόσκοπτη πρόσβαση στην πληροφορία ανά πάσα στιγμή θα βοηθούσε έναν μαθητή να αποδώσει καλύτερα στις εξετάσεις, στο διάβασμα και στις εργασίες του. Ωστόσο φαίνεται ότι οι συσκευές αυτές βλάπτουν την ικανότητα μάθησής του. Οι δυνατότητες των σύγχρονων κινητών τηλεφώνων για άμεση διασύνδεση στα κοινωνικά δίκτυα αποβαίνουν

συχνά εις βάρος της συγκέντρωσής του, απορροφούν τον χρόνο του και τον κρατάνε μακριά από άλλες δραστηριότητες ή από τη μελέτη.

5. Στις μέρες μας οι μαθητές απαξιώνουν το σχολείο και τη γνώση γενικότερα. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, η βαθιά οικονομική κρίση, η φτώχεια, η ανεργία και η περιθωριοποίηση μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού διαπερνά την εκπαιδευτική διαδικασία και τις συνθήκες εκπαίδευσης δεκάδων χιλιάδων μαθητών στα ελληνικά σχολεία. Οι μαθητές, διαπιστώνοντας ότι το εκπαιδευτικό σύστημα τους οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στην ανεργία, οδηγούνται στην πλήρη απαξίωση της γνώσης. Μάλιστα, η γνώση απαξιώνεται ακριβώς από τη γενιά εκείνη που τη χρειάζεται περισσότερο για να αλλάξει τον εαυτό της και τον κόσμο. Η απαξίωση οδηγεί στη λογική της ήσσονος προσπάθειας και στην ημιμάθεια, που ευθύνεται για τα «μαργαριτάρια».
6. Οι νέοι σήμερα υιοθετούν πρότυπα κυρίως από τα ΜΜΕ και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα οποία μιμούνται πολλές φορές μέχρι και στον τρόπο έκφρασής τους. Ειδικότερα στις μέρες μας οι νέοι επιλέγουν τα πρότυπα που υπερπροβάλλονται από τη βιομηχανία του θεάματος, άτομα που δεν επιδιώκουν και δε διακρίνονται για την προσωπική και πνευματική τους εξέλιξη, αλλά στηρίζονται στη λογική της «ήσσονος προσπάθειας», έχοντας ως σκοπό της ζωής τους το κέρδος, τη διασημότητα, την αναγνωρισιμότητα και τη θεοποίηση. Οι νέοι της εποχής ταυτίζονται με αυτά τα ευτελή πρότυπα και υιοθετούν πολλές φορές το φτωχό λεξιλόγιό τους και τον τρόπο έκφρασής τους που βρίθει σολοικισμών και βαρβαρισμών. Έτσι, δεν ασχολούνται με την πνευματική τους ανάπτυξη, τη διεύρυνση των πνευματικών τους οριζόντων και την ενασχόληση με τις τέχνες και τον πολιτισμό. Απομακρύνονται από την απόκτηση γνώσεων και την ουσιαστική μόρφωση. Οι στόχοι των νέων σήμερα επικεντρώνονται στο «φαίνεσθαι», στο επίκαιρο και στην επιβράβευση από τους υπόλοιπους μέσα από τα «like».

Επίλογος

Το φαινόμενο αυτό είναι σίγουρα ανησυχητικό, από τη στιγμή που δε φαίνεται να εκλείπει με την πάροδο των χρόνων, αλλά να διαιωνίζεται. Ωστόσο, δεν αρκεί μόνο η ανησυχία για τον περιορισμό του, αλλά απαιτούνται ουσιαστικές τομές στο εκπαιδευτικό σύστημα, ώστε να αναβαθμιστεί και να απαλλαγεί από τέτοια φαινόμενα, που αμαυρώνουν την εικόνα του.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Ο Μπρεχτ στο ποιημά του απευθύνεται στον δάσκαλο κάθε τόπου και κάθε εποχής, σε όποιον αναλαμβάνει το υπέρτατο καθήκον της μετάδοσης γνώσεων, αλλά και της διαμόρφωσης μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας των νέων ανθρώπων. Ο δάσκαλος φέρει την ευθύνη της εκπαίδευσης όσων θα αποτελέσουν το μέλλον της κοινωνίας, ως εκ τούτου ο ρόλος του είναι καίριος, ιδιαίτερα δύσκολος και απαιτητικός. Ο Μπρεχτ επιχειρεί μια σειρά παραινέσεων προς αυτόν, προκειμένου το έργο του να καταστεί πιο εύστοχο και πιο αποτελεσματικό. Και η τελευταία από αυτές, αυτή που επιδιώκει να εντυπωθεί εντονότερα στον αναγνώστη του, είναι η συμβουλή: «Να ακούς όταν μιλάς». Στον καιρό του Μπρεχτ, αλλά ακόμα και σήμερα, ένα από τα βασικά ατοπήματα που διαπράττουν οι δάσκαλοι (πολλές φορές και οι γονείς) είναι η βεβαιότητα που νιώθουν ότι είναι αυθεντίες, ότι, καθώς υπερέχουν –σε εμπειρίες, γνώσεις, πορεία ζωής– σε σχέση με τους νεότερους, έχουν πάντοτε δίκιο στον τρόπο που τους καθοδηγούν και τους συμβουλεύουν. Έτσι, συχνά καθίστανται ανίκανοι να αναλογιστούν τι λένε και πώς το λένε, να αμφισβητήσουν τα ίδια τους τα λόγια. Οι μεγαλύτεροι (γονείς, δάσκαλοι) θεωρούν δεδομένο ότι οι νέοι

οφείλουν σεβασμό και υπακοή, χωρίς να εξετάζουν πώς σκέφτονται αυτοί αλλά και ότι ζουν και αναπτύσσονται σε μια διαφορετική εποχή από τη δική τους. Τα εύκολα λόγια όμως δεν πείθουν τα ανήσυχα πνεύματα των νέων, που από τη φύση τους παρατηρούν, κρίνουν, αμφισβητούν και καθώς συναναστρέφονται καθημερινά τους μεγαλύτερους διαμορφώνουν την άποψη και την προσωπικότητά τους μέσα από όσα βλέπουν και όχι όσα ακούν. Ο δάσκαλος είναι το ζωντανό πρότυπο για τα παιδιά που είναι γύρω του. Εμπνέει ή απωθεί, πείθει ή απορρίπτεται απ᾽ όσα κάνει και όχι απ᾽ όσα εύκολα εκστομίζει, τα οποία όχι σπάνια αντιφάσκουν πλήρως με την αληθινή του δράση. Βέβαια, κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι και ο διάλογος με τους μαθητές και γενικότερα τους νέους δεν έχει την αξία του και δεν μπορεί –στον όποιο βαθμό– να τους επηρεάσει. Απαραίτητη προϋπόθεση βέβαια είναι αυτός ο διάλογος να γίνεται με τους καλύτερους όρους, με δημοκρατικότητα, κατανόηση, ειλικρίνεια και ευαισθησία από την πλευρά του δασκάλου. Κάθε παιδί είναι δέκτης πολλαπλών καταστάσεων και εμπειριών και χρήζει μιας ιδιαίτερης προσέγγισης, προκειμένου ο διάλογος μαζί του να έχει τα επωφελέστερα αποτελέσματα και να λειτουργήσει με τον θετικότερο τρόπο γι᾽ αυτό, τόσο όσον αφορά τα καθημερινά του προβλήματα όσο και τις βαθύτερες ανάγκες και αναζητήσεις του.

Β2$_1$. Ο συγγραφέας στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου του («οι ρεπόρτερ και οι διευθυντές τους … τη διαφορά του Γλέζου από τον Γκλέτσο») επιδιώκει με ένα ισχυρό μέσο όπως η ειρωνεία να πετύχει τη συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών, καθώς στρέφεται εναντίον των θέσεων/ επιχειρημάτων του αντιπάλου υποτιμώντας τες. Συγκεκριμένα στρέφεται εναντίον των εκπροσώπων της ενημέρωσης, που στον βωμό της τηλεθέασης εμφανίζονται «ως εισαγγελείς της κοινωνίας γενικά και τιμητές του εκπαιδευτικού συστήματος ειδικότερα». Η ειρωνεία αποτελεί ισχυρό μέσο, γιατί, καθώς ο δέκτης συμμερίζεται πρόθυμα την περιπαικτική διάθεση του πομπού, αποκτά ευνοϊκή διάθεση απέναντί του και υιοθετεί τις θέσεις του.

Β2$_2$. α) i. Η διπλή τελεία χρησιμοποιείται για να εισαγάγει αυτούσια τα λόγια του καθηγητή των μαθηματικών. Τα εισαγωγικά χρησιμοποιούνται για να παραθέσει ο συγγραφέας αυτούσια τα λόγια του καθηγητή των μαθηματικών.
ii. Τα εισαγωγικά δηλώνουν ειρωνεία, ενώ η διπλή τελεία χρησιμοποιείται για να συνδέσει προτάσεις, από τις οποίες η δεύτερη επεξηγεί την πρώτη.
iii. Λαϊκή ρήση με μεταφορική χρήση.

β) Οι ρητορικές ερωτήσεις στην τρίτη παράγραφο προσδίδουν στο κείμενο ζωντάνια, αμεσότητα, παραστατικότητα και πλαστικότητα προβάλλοντας με εμφαντικό τρόπο τη θέση του συγγραφέα. Συγκεκριμένα, ο συγγραφέας εκφράζει την οργή και την αγανάκτησή του εναντίον εκείνων των εκπαιδευτικών που χρησιμοποιούν τα μαργαριτάρια των μαθητών στις εξετάσεις προκειμένου να τους διαπομπεύσουν δημόσια παραβλέποντας τις δικές τους ευθύνες για την αποτυχία τους. Με την τελευταία ερώτηση μάλιστα εκφράζει με ειρωνικό και σαρκαστικό τρόπο τον προβληματισμό του για όσους εκμεταλλεύονται τα λάθη των μαθητών για να αποκτήσουν δημοσιότητα. Παράλληλα, οι ρητορικές ερωτήσεις καθιστούν συμμέτοχο τον δέκτη στον προβληματισμό του. Επίσης, προκαλούν ανησυχία και διεγείρουν τον προβληματισμό. Δημιουργούν κλίμα αμεσότητας και οικειότητας, δίνουν την αίσθηση του διαλόγου με τον αναγνώστη (θεατρικότητα).

Β2$_3$. α) Με τη συγκεκριμένη φράση ο συγγραφέας αναφέρεται στους εκπαιδευτικούς που μεταθέτουν τις ευθύνες τους για τα μαργαριτάρια των μαθητών στις εξετάσεις

και βρίσκουν, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, «πιο εύκολο τον δρόμο του καλαμπουριού», χωρίς οι ίδιοι να αναλαμβάνουν το μερίδιο ευθύνης που τους αναλογεί.

β) Η σύνταξη είναι ενεργητική. «Με προφανή χαιρεκακία και με θεατρινίστικους κοπετούς λοιδορούνταν μαθητές που είχαν γράψει διάφορα απίθανα από ρεπόρτερ». Με την παθητική σύνταξη το ύφος καθίσταται απρόσωπο και αποστασιοποιημένο.

Β2$_4$. α) κυριαρχούσε, προφανή, αποστροφή, τιμητές, χαιρεκακία.

β)

Λέξεις	Νέα Σύνθετη Λέξη
βαθμολογία	βαθμοθηρία
χαιρεκακία	συγχαρητήρια
φιλοθεάμον	φιλοσοφία
πρωταγωνίστριας	πρωτότοκος
δημοφιλής	δημοκρατία

Β3. Το σχήμα λόγου που εντοπίζεται είναι η προσωποποίηση. Ο δάσκαλος, ως διαμορφωτής του ευαίσθητου ψυχικού κόσμου των παιδιών, οφείλει να είναι ειλικρινής απέναντί τους, προκειμένου να έχουν μεγαλύτερη απήχηση τα διδάγματα και οι συμβουλές του. Επίσης, θα πρέπει να αποτελεί το ζωντανό πρότυπο για τους μαθητές του. Εμπνέει και πείθει ευκολότερα, όταν τον διακρίνει ευθύτητα, ειλικρίνεια και φιλαλήθεια. Όταν σέβεται τους μαθητές του και δεν προσπαθεί να υποτιμήσει τη νοημοσύνη τους με ανούσια διδάγματα που ούτε ο ίδιος δεν τα πιστεύει, δεν τα υιοθετεί και δεν τα εφαρμόζει στην προσωπική του ζωή. Έτσι, θα μπορέσει να βοηθήσει τους μαθητές να αντιμετωπίσουν τη ζωή και τα προβλήματά της με ωριμότητα. Αν αποδειχθεί ψεύτικος και υστερόβουλος ως άνθρωπος, αν κατακρεουργεί την αλήθεια προκειμένου να επιβάλλει την αυθεντία του στους μαθητές, αν παραποιεί την αλήθεια και την προσαρμόζει στα δικά του δεδομένα για να πείσει, αν υποδύεται έναν άλλο ρόλο που δεν ανταποκρίνεται στον χαρακτήρα του και την προσωπικότητά του, τότε θα έχει αποτύχει ως δάσκαλος. Το σχολείο θα πρέπει να μην είναι αποκομμένο από την κοινωνική και πολιτική ζωή, αλλά σε καμία περίπτωση ο δάσκαλος δε θα πρέπει να λειτουργεί ως κομματικό φερέφωνο αποκρύπτοντας την αλήθεια για να εξυπηρετήσει κομματικές σκοπιμότητες, ή να χρησιμοποιεί τον ρόλο του για να διεκδικήσει πολιτικά αξιώματα. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Ι. Θ. Κακριδής «ο νέος γυρεύει να βρει στον δάσκαλό του τον οδηγό της ζωής, κι έτσι που είναι ακόμα γεμάτος φλόγα και όνειρο και δίχως πείρα μεγάλη, έτσι που δεν ξέρει την πραγματικότητα και γι' αυτό θαρρεί πως μπορεί εύκολα να την αλλάξει και να τη διορθώσει, να τη δαμάσει και να την κατευθύνει αυτός, έτσι που πιστεύει απόλυτα στην ηθική και στην πνευματική δύναμη του ανθρώπου, είναι το μόνο φυσικό να δοθεί με όλη του την ψυχή στον δάσκαλό του, που τον περιμένει άξιο να του δείξει τον δρόμο για τη κατάχτηση της ζωής».[17]

[17] Βλ. *Έκφραση-έκθεση* Γ΄ Λυκείου, ΙΤΥΕ-Διόφαντος.

25ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΠΑΙΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Α. Ένα άρθρο που πρόσφατα είδε το φως της δημοσιότητας περιέγραφε τις απάνθρωπες συνθήκες που βιώνουν τα παιδιά-εργάτες στους δρόμους των μεγαλουπόλεων. Η εικόνα αυτή όχι μόνο δε συμβαδίζει με τον πολιτισμό μας, αλλά συνιστά και μορφή σωματικής και ψυχικής κακοποίησης, που τα συνοδεύει σε όλη τους τη ζωή. Ο πόνος και ο φόβος σβήνουν το χαμόγελο από τα χείλη τους και τους στερούν το δικαίωμα στην παιδικότητα, καθιστώντας το μέλλον τους δυσοίωνο.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Η ανεμελιά, το παιχνίδι ... μια καλύτερη ζωή»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Τα παιδιά ... μεγαλώνοντας»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («Και όσοι αφελώς πιστεύουν ... 20 χρόνια»), **δ) ΛΑΘΟΣ** («Η εξαθλιωμένη εικόνα ... στις βαριές εργασίες»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Η παιδική εργασία … με υπευθυνότητα»).

β) Παγκοσμίως υπολογίζεται ότι εκατομμύρια παιδιά κάθε χρόνο πέφτουν θύματα εργασιακής εκμετάλλευσης. Χιλιάδες παιδιά διακινούνται και στη χώρα μας λόγω ακραίας φτώχειας ή πολέμου στη χώρα τους. Εκατοντάδες παιδιά στους δρόμους της πόλης βιώνουν την πιο σκληρή εκδοχή της παιδικότητας. Δεν απολαμβάνουν στοιχειώδη δικαιώματα, στερούνται την παιδικότητα, το παιχνίδι, τη σχολική εκπαίδευση, τη φροντίδα. Ζουν στο κοινωνικό περιθώριο, εκτεθειμένα σε συνθήκες εκμετάλλευσης, παραμέλησης και κακοποίησης. Πέφτουν θύματα διακίνησης και εκμετάλλευσης σε χείριστες μορφές εργασίας: στον δρόμο, στην πορνεία, σε βαριές χειρωνακτικές εργασίες, σε εξαναγκαστική εργασία. Τα παιδιά αυτά δε χρειάζονται τον οίκτο μας. Χρειάζονται προστασία, σεβασμό, ενδιαφέρον και φροντίδα. Τους συμπεριφερόμαστε με χαμόγελο και ευγένεια, γιατί πάνω απ' όλα είναι παιδιά. Δεν πρέπει να τους δίνουμε χρήματα, γιατί έτσι συντηρούμε την παρουσία τους στον δρόμο και ενισχύουμε το φαινόμενο. Το σωστό είναι να τους δίνουμε τρόφιμα, χυμό, νερό, ρούχα, παιχνίδια, βιβλία, γάντια για να αποφεύγουν τις μολύνσεις (από τα σκουπίδια). Σημαντικό είναι επίσης να επικοινωνήσουμε με την οργάνωση «Άρσις» προκειμένου να εντοπίσουν και να βοηθήσουν τα παιδιά αυτά, ή ακόμα και να ζητήσουμε χρήσιμες πληροφορίες για να συνδράμουμε στο έργο της σώζοντας τα παιδιά από την εκμετάλλευση.

Β2. α) Η παράγραφος οργανώνεται (αναπτύσσεται) με τη μέθοδο του αιτίου-αποτελέσματος. Στη θεματική περίοδο («Τα παιδιά … κακοποιούνται») ο συντάκτης διαπιστώνει ότι τα εργαζόμενα παιδιά κακοποιούνται σε ένα άθλιο εργασιακό περιβάλλον και μέσα σε απάνθρωπες συνθήκες (αίτιο). Στη συνέχεια αναφέρει τι προκαλεί η κακοποίηση των παιδιών («Φοβισμένα παιδιά, υπάκουα, υποτακτικά … μεγαλώνοντας») (αποτέλεσμα).

β)
i. ειρωνεία
ii. για να δώσει έμφαση
iii. ειρωνεία
iv. επεξηγεί, διασαφηνίζει τα δικαιώματα του παιδιού
v. μεταφέρει αυτούσια τα λόγια της Γαλάτειας Καζαντζάκη

Β3. α) Το πρώτο στοιχείο διαφοροποίησης του συγκεκριμένου ποιήματος από την παραδοσιακή ποίηση είναι ότι δεν υπάρχει κατανομή και οργάνωση σε στροφές σταθερής μορφής. Το ποίημα κατανέμεται σε άνισα στροφικά σύνολα. Ειδικότερα, υπάρχουν στροφές που αποτελούνται από τέσσερις στίχους (1η-5η στροφή, 10η στροφή), μία στροφή από έξι (6η στροφή), άλλες από τρεις (7η-8η στροφή) και μία από επτά (9η στροφή) στίχους. Επιπλέον, ενώ οι στίχοι ενός παραδοσιακού ποιήματος έχουν ορισμένο αριθμό συλλαβών, το συγκεκριμένο ποίημα παρεκκλίνει από τον κανόνα αυτό («στους υπηρέτες θάρρος, τη φωνάζει: "Ειρήνη"/ Στο χωριό της, τη λέγανε Ρηνούλα…»). Τέλος, στο ποίημα εντοπίζουμε το στιχουργικό φαινόμενο του διασκελισμού,[18] ο οποίος παραβιάζει τον νόμο της ισομετρίας μορφής και περιεχομένου, που χαρακτηρίζει γενικά τους στίχους της παραδοσιακής ποίησης. («Σε λίγο αυτά τραβούν για το σχολειό τους. Κι' αυτή μένει/ με την "Κυρία" πούχει νεύρα τρομερά»). Γίνεται χρήση αντιλυρικών λέξεων, που χαλαρώνουν τη νοηματική συνοχή του στίχου («Κολατσίζει», «μπισκότα», «περιγέλιο», «πλυσταριό»).

Επιπλέον χαρακτηριστικά των νεοσυμβολιστών: Οι νεοσυμβολιστές, στους οποίους ανήκει και ο Μπουφίδης, επιφέρουν ρήγμα με την παράδοση διασπώντας τα μέτρα και τους ρυθμούς, εισάγοντας πεζολογικά στοιχεία (αντιποιητικές λέξεις, διάλογος) στα ποιήματά τους («Αλλοίμονο αν τολμήση να γελάση/ «Αναίσθητη» ακούει να τη φωνάζη/ η κυρία της. «Τεμπέλα … Του κόσμου περιγέλιο»/ Από τα χείλη της έχει χαθεί το γέλιο…»). Άλλο χαρακτηριστικό τους είναι το κλίμα διάλυσης, απαισιοδοξίας και θλίψης, καθώς και το αίσθημα κόπωσης από τη ζωή και η τάση φυγής.

β) «Παίζει, γελάει, κάνει την κυρία»: **Ασύνδετο σχήμα.** Το ασύνδετο σχήμα, μολονότι με την παράλειψη των συνδέσμων τα μέρη μιας πρότασης εμφανίζονται χαλαρά δεμένα μεταξύ τους, δημιουργεί μια ιδιαίτερη ένταση στον λόγο προσδίδοντάς του κίνηση, ζωντάνια, ζωηρότητα και γρήγορο ρυθμό. Αποκαλύπτει έντονο πάθος και ψυχική αναστάτωση (συναισθηματική φόρτιση).
«Βαρειές δουλειές»: **Μεταφορά.** Η μεταφορά (όπως και η παρομοίωση) συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[19] Προσδίδει πλούτο, βάθος και δύναμη στον λόγο, ζωντάνια και εκφραστικότητα. Το επίθετο «βαρειές» ίσως αντικατοπτρίζει και την άσχημη συναισθηματική και ψυχολογική κατάσταση της μικρής ηρωίδας, που είναι αναγκασμένη να ζει μέσα σε απάνθρωπες συνθήκες σε ένα αφιλόξενο και ανοίκειο περιβάλλον.
Εικόνες (π.χ. «Κολατσίζει – μαύρο ψωμί ... στην κουζίνα από τα χθες…», «Αυτή πηγαίνει το "γάλα" ... στα "παιδιά"»). Οι εικόνες προσδίδουν ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στο ποίημα και καθιστούν το ύφος γλαφυρό. Μέσω αυτών ο ποιητής αισθητοποιεί τις δύσκολες συνθήκες που βιώνει στο αφιλόξενο περιβάλλον που ζει και εργάζεται η μικρή Ειρήνη, την οποία η οικογένειά της λόγω των δύσκολων οικονομικών συνθηκών την έστειλε να εργαστεί ως οικιακή βοηθός από μικρή ηλικία.

«Και είχε μάθει εκεί τραγούδια ένα σωρό/ με τ' άλλα τα παιδιά/ Που να τολμήση τώρα να τα θυμηθή…/ Που να τολμήση τώρα να πη κάνα σκοπό…»: **Αντίθεση.**

[18] Στιχουργικό φαινόμενο κατά το οποίο σε ένα κείμενο συνταγμένο σε στίχους το νόημα δεν ολοκληρώνεται με το τέλος ενός στίχου, αλλά προχωρά για να ολοκληρωθεί στον επόμενο.
[19] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

Αντιθέτει την παιδική-σχολική ηλικία της με την κατάσταση που βιώνει τώρα ως υπηρέτρια σε ένα σπίτι μιας πλούσιας οικογένειας. Έμμεσα τονίζεται η αντίθεση του τρόπου ζωής που βιώνει η μικρή Ειρήνη και τα σχεδόν συνομήλικά της παιδιά της οικογένειας. Η αντίθεση αυτή καθιστά εντονότερη και εναργέστερη την κατάσταση που ζει η μικρή Ειρήνη. Μέσω αυτής δημιουργούνται συναισθήματα θλίψης και μελαγχολίας.

Άλλοι εκφραστικοί τρόποι: Ασύνδετο σχήμα («ο κύριος, η κυρία, τα παιδιά με τα καλά τους, το μωρό»), **μεταφορά** («τραγούδια ένα σωρό»).

Γ. Το ποίημα «Ειρήνη» του Νίκου Χάγερ Μπουφίδη εξακολουθεί να είναι επίκαιρο. Στην εποχή μας για εκατομμύρια παιδιά παγκοσμίως, η παιδική ηλικία τελείωσε πολύ νωρίς, καθώς είναι αναγκασμένα από την πιο τρυφερή τους ηλικία να μπουν στον δρόμο της καθημερινής βιοπάλης, της εκμετάλλευσης, στην πρόωρη απώλεια της αθωότητάς τους.

1. Η φτώχεια και η ανέχεια σπρώχνουν πολλά παιδιά να αφήσουν την ανέμελη παιδική ηλικία και να εργαστούν. Το φαινόμενο συναντάται κυρίως σε μειονοτικές ομάδες (πρόσφυγες, οικογένειες που επλήγησαν από την οικονομική κρίση, μετανάστες, Ρομά). Πολλά παιδιά βιώνουν τη σκληρή εκδοχή της παιδικότητας, εργαζόμενα κάτω από αντίξοες συνθήκες, για να βοηθήσουν τις οικογένειές τους, ενώ η κοινωνία διαιωνίζει το πρόβλημα αδιαφορώντας ή δείχνοντας μόνο οίκτο.
2. Τα περισσότερα είδη εργασίας είναι σε όλο τον κόσμο «καταναγκαστικά». Τα παιδιά σε αρκετές περιπτώσεις αποτελούν θύματα του άσχημου οικογενειακού περιβάλλοντος (χαμηλό μορφωτικό και βιοτικό επίπεδο). Οι ίδιες οι οικογένειες, αντί να προστατέψουν τα παιδιά τους και να τους εξασφαλίσουν ένα υγιές και ανθρώπινο περιβάλλον για να μεγαλώσουν, τα αναγκάζουν να εργαστούν προκειμένου να τα εκμεταλλευτούν. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που τα εξωθούν στην πορνεία και στην επαιτεία.
3. Σε πολλές περιπτώσεις η καταναγκαστική εργασία είναι αποτέλεσμα συναλλαγής των ίδιων των οικογενειών με εργοστάσια και μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες. Σε αρκετές περιπτώσεις τα παιδιά οδηγούνται στην εργασία για την αποπληρωμή χρεών των οικογενειών τους. Άλλοτε πάλι τα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα, κυρίως των πολυεθνικών εταιρειών, που έχουν τις έδρες τους σε χώρες με χαμηλό βιοτικό επίπεδο και χαμηλά ημερομίσθια, εκμεταλλεύονται την ανάγκη των ανθρώπων για επιβίωση. Οι εταιρείες αυτές προσλαμβάνουν παιδιά, γιατί αποτελούν φτηνά εργατικά χέρια, προκειμένου να εξασφαλίσουν περισσότερα κέρδη. Έτσι, αποδεικνύεται ότι τα παιδιά-σκλάβοι δεν αποτελούν τα αθώα θύματα μόνο της πολιτιστικής «καθυστέρησης» ορισμένων χωρών αλλά και ενός διεθνούς εμπορικού πολέμου.
4. Η κρίση του ανθρωπισμού και τα καταναλωτικά πρότυπα ζωής που έχουν επιβληθεί οδηγούν σε συστηματική παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και, κυρίως, των δικαιωμάτων των παιδιών. Ο άνθρωπος δεν αντιμετωπίζεται πλέον ως αξία, αλλά σε πολλές περιπτώσεις απαξιώνεται πλήρως. Αυτό έχει ως συνέπεια να μη δημιουργούνται οργανωμένες κοινωνικές δομές, που θα έχουν ως έργο να παρεμβαίνουν και να προστατεύουν τα παιδιά-σκλάβους και θα τους παρέχουν τροφή, στέγη, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και νομική προστασία από όσους τα εκμεταλλεύονται για προσωπικό όφελος.

5. Μεγάλος είναι ο αριθμός των παιδιών που εργάζονται ως οικιακοί βοηθοί σε σπίτια πλουσίων. Τα παιδιά αυτά συνηθίζεται να αποκαλούνται «αόρατα» και γι᾽ αυτό είναι δύσκολος έως αδύνατος πολλές φορές να υπολογιστεί ο ακριβής αριθμός τους. Η πλειονότητα των παιδιών αυτών είναι κορίτσια. Τα παιδιά ως οικιακοί βοηθοί συχνά είναι θύματα φυσικής, ψυχολογικής και ενίοτε σεξουαλικής βίας και εκμετάλλευσης. Άλλα πάλι παιδιά φροντίζουν μικρότερα αδέρφια ή βοηθούν σε αγροτικές εργασίες και επιχειρήσεις, εργαζόμενα τόσο πολλές ώρες, που είναι αδύνατον να τους απομένει χρόνος για παιχνίδι ή σχολείο.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.

Επίλογος

- Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών.
- Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος.
- Να είναι πρωτότυπος.
- Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.
-

Γλωσσικές επιλογές – ύφος

- Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθείστον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική.
- Πληροφοριακός χαρακτήρας
- Αναφορική χρήση της γλώσσας
- Απουσία προσωπικού οικείου τόνου
- Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης
- Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων
- Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης
- **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: Εκμετάλλευση της παιδικής αθωότητας

Πρόλογος (επικαιρική αφόρμηση)
Στις μέρες μας η παιδική εργασία είναι ένα φαινόμενο που τείνει να λάβει ανησυχητικές διαστάσεις όχι μόνο στις υπανάπτυκτες αλλά και στις αναπτυγμένες χώρες. Πολλά ανυπεράσπιστα παιδιά θυσιάζονται στον βωμό των οικονομικών, και όχι μόνο, συμφερόντων. Αποτελούν εύκολη λεία των επιτήδειων, που εμπορεύονται τα όνειρά τους, την αγωνία τους και την ανάγκη τους για επιβίωση.

Κύριο μέρος
Ερώτημα 1ο:

1. Υπάρχει σοβαρός κίνδυνος ατυχημάτων με τραυματισμούς ή και απώλεια της ζωής τους, καθώς πολλά παιδιά εργάζονται σε χώρους υψηλής επικινδυνότητας (φανάρια, δρόμους, εργοστάσια κ.ά.). Επίσης, η έκθεσή τους σε χώρους με υψηλή θερμοκρασία, θορύβους ή χημικές ουσίες, χωρίς να λαμβάνονται τα στοιχειώδη μέτρα προστασίας, τους προκαλεί προβλήματα υγείας, που σε πολλές περιπτώσεις είναι ανεπανόρθωτα.
2. Επακόλουθο της παιδικής εργασίας αποτελεί ο κλονισμός του ψυχικού κόσμου των παιδιών, που αναγκάζονται να εργαστούν κάτω από την άσκηση σωματικής και ψυχικής βίας. Άλλωστε, οι περισσότερες μορφές παιδικής εργασίας είναι «καταναγκαστικές», καθώς τα παιδιά μαθαίνουν να αποδέχονται τις συνθήκες ζωής τους και να μην οραματίζονται ένα καλύτερο μέλλον. Οι καταστάσεις αυτές

τους δημιουργούν συμπλέγματα κατωτερότητας, που τα δυσκολεύει να ενταχθούν με ομαλό τρόπο στην ενήλικη ζωή και στερούνται έτσι τη δυνατότητα να διεκδικήσουν τα όνειρα και τις φιλοδοξίες τους.

3. Η εγκατάλειψη του σχολείου συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την παιδική εργασία. Τα παιδιά, κυρίως από ορεινές και νησιωτικές περιοχές, εγκαταλείπουν το σχολείο και βρίσκουν διέξοδο ως εργάτες σε μαγαζιά, βιοτεχνίες και αγροτικές ή κτηνοτροφικές εργασίες. Το μέλλον τους διαγράφεται δυσοίωνο, επειδή δεν έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν τις ικανότητες, τις δεξιότητές τους και να διευρύνουν τους πνευματικούς τους ορίζοντες λόγω της απομάκρυνσής τους από το σχολικό περιβάλλον. Έτσι, οδηγούνται στην αμάθεια και στον αναλφαβητισμό, με συνέπεια να είναι εύκολα χειραγωγήσιμα.
4. Στερούνται την ανεμελιά, την ξεγνοιασιά και το παιχνίδι, με το οποίο μαθαίνουν να αγαπούν, να διαμορφώνουν φιλίες, να αποκτούν ταυτότητα, αλλά και να δομούν την αυτοεκτίμησή τους, και οδηγούνται με βίαιο τρόπο στην ωρίμανση. Αυτό έχει ως συνέπεια να μην έχουν μια ισορροπημένη και φυσιολογική ζωή.

Μεταβατική παράγραφος

Η παιδική εργασία δε συνάδει με τις αρχές της δημοκρατίας και του ανθρωπισμού, γι᾽ αυτό είναι επιβεβλημένο να καταβληθούν οι αναγκαίες προσπάθειες και να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα ώστε να περιοριστεί και να εκλείψει.

Ερώτημα 2ο:

1. Σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια άμβλυνσης του φαινομένου της παιδικής εργασίας μπορεί να διαδραματίσει η σφαιρική ενημέρωση και κατανόηση των παραμέτρων και των διαστάσεων του προβλήματος αλλά και ο ψύχραιμος και «ώριμος» στοχασμός γύρω από τις δυνατότητες αντιμετώπισής του. Προς αυτή την κατεύθυνση θα βοηθήσει η ενημέρωση μέσα από τον Τύπο, την τηλεόραση και το διαδίκτυο γύρω από φαινόμενα, περιστατικά ή γεγονότα που αφορούν την παιδική εργασία και την εκμετάλλευση των παιδιών από εταιρείες-κολοσσούς ή διεθνή κυκλώματα. Έτσι, με την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης θα δημιουργηθεί η απαραίτητη κοινωνική συναίνεση, ενώ παράλληλα θαμπορέσουν να ενεργοποιηθούν η πολιτεία και οι αρμόδιοι οργανισμοί ώστε να περιοριστεί το φαινόμενο αυτό.
2. «Τα παιδιά θα πρέπει να προσεγγίζονται από οργανωμένες ομάδες κοινωνικών λειτουργών και ερευνητών δρόμου, να καταγράφονται, να δημιουργούνται σχέσεις εμπιστοσύνης και να διερευνάται το πλαίσιο που τα οδηγεί σε αυτή την κατάσταση. Παράλληλα θα πρέπει να αναζητούνται οι γονείς ή οι συνοδοί τους, προς τους οποίους θα πρέπει να δίνεται ενημέρωση για το απαράδεκτο της παιδικής εργασίας και βοήθεια –στο μέτρο του εφικτού–, ώστε να μην οδηγούνται τα παιδιά στον δρόμο, να εγγράφονται και να φοιτούν κανονικά στο σχολείο. Για το παραπάνω έργο θα πρέπει να υπάρξει συνεργασία μεταξύ των κοινωνικών υπηρεσιών της τοπικής αυτοδιοίκησης και μη κυβερνητικών οργανώσεων εξειδικευμένων στο πεδίο. Ένα πολύ σημαντικό έργο, που θα πρέπει να γίνει κατεξοχήν από οργανωμένες ομάδες της κοινωνίας των πολιτών, είναι να διαδοθούν μηνύματα σε όλη την κοινωνία για να μη δίνονται ποτέ χρήματα στα παιδιά, γιατί έτσι συντηρείται το φαινόμενο της παιδικής εργασίας στον δρόμο».[20]
3. Για να αντιμετωπιστεί ριζικά το πρόβλημα της παιδικής εργασίας, θα πρέπει να καταπολεμηθεί η φτώχεια με την οποία είναι συνυφασμένο σε πολύ μεγάλο

[20] Γ. Μόσχος, Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

βαθμό. Για να καταστεί αυτό εφικτό, θα πρέπει να αναθεωρηθεί η οικονομική και κοινωνική πολιτική των κρατών και να ενισχυθούν οι θεσμοί κοινωνικής αλληλεγγύης, μέσα από τους οποίους θα κατευθύνονται περισσότερα κονδύλια στα οικονομικά ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα. Έτσι, θα πάψουν οι πλούσιοι να γίνονται πλουσιότεροι και οι φτωχοί φτωχότεροι. Επιπλέον, είναι αναγκαίο να σταματήσουν οι πολιτικές λιτότητας που εφαρμόζονται τα τελευταία χρόνια και η συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους, που οδηγούν ολοένα και μεγαλύτερα τμήματα του πληθυσμού στη φτώχεια, την ανεργία και την παιδική εργασία.

4. Σημαντικός και καθοριστικός κρίνεται ο ρόλος που μπορεί και πρέπει να διαδραματίσει η εκπαίδευση συνεπικουρούμενη από την πολιτεία για την αντιμετώπιση του σοβαρού αυτού προβλήματος. Η εκπαίδευση δε συμβάλλει στην άμεση καταπολέμηση του φαινομένου της παιδικής εργασίας αλλά στη βελτίωση των προοπτικών των παιδιών, καθώς και στημείωση των πιθανοτήτων να εκτεθούν σε τέτοιου είδους κινδύνους. Η πολιτεία οφείλει να ενισχύσει τους θεσμούς αντισταθμιστικής αγωγής (της αγωγής δηλαδή που βοηθάει μειονεκτούντα τμήματα του μαθητικού πληθυσμού), ώστε να στηριχθούν οι μαθητές φτωχών οικογενειών ή προσφύγων και μεταναστών και να μην οδηγούνται έξω από το σχολείο, στους δρόμους και την εκμετάλλευση. Η εκπαίδευση με αυτό τον τρόπο προστατεύει τους νέους από τους επιτήδειους, που προσπαθούν να τους εκμεταλλευτούν, αλλά, παράλληλα, διευρύνει τους πνευματικούς τους ορίζοντες και προετοιμάζει τους αυριανούς πολίτες, που θα συγκροτήσουν μια κοινωνία με δημοκρατία, δικαιοσύνη, ισότητα και σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
5. Οι νέοι που δείχνουν ιδιαίτερη ευαισθησία σε θέματα παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα πρέπει να αναζητήσουν –με τη συνδρομή και της εκπαίδευσης– τα δικαιώματά τους. Είναι ανάγκη να τα αποτυπώσουν και να τα βγάλουν από τη σφαίρα των αφηρημένων εννοιών. Γνωρίζοντας τα δικαιώματά τους, θα μπορούν να προστατευτούν από επιτήδειους που προσπαθούν να τους εκμεταλλευτούν. Επιπλέον, θα μπορούν να εντοπίσουν όσους (θεσμικούς ή μη) φορείς μπορούν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση φαινομένων παραβίασής τους.

Επίλογος

Επομένως, καθήκον κάθε πολιτισμένης κοινωνίας είναι να προστατεύει τα δικαιώματα και να αναγνωρίζει την αξία των παιδιών, κάτι που αποτελεί όχι μόνο θεμελιώδη συνταγματική επιταγή, αλλά και νομική υποχρέωση της πολιτείας και ηθικό καθήκον κάθε πολίτη. Αν η σημερινή κοινωνία δε φροντίζει για τα παιδιά, αλλά ανέχεται και υποθάλπει την παιδική εκμετάλλευση μέσω της εργασίας, ναρκοθετεί το μέλλον της.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Δημιουργός είναι η κοινωνική οργάνωση υποστήριξης νέων «Άρσις», που εδρεύει στη Θεσσαλονίκη. Με αυτό το ενημερωτικό φυλλάδιο/ υλικό, η οργάνωση θέλει να ευαισθητοποιήσει και να ενημερώσει για το πρόβλημα της παιδικής εργασίας/ εκμετάλλευσης, το οποίο έχει λάβει ανησυχητικές διαστάσεις και στη χώρα μας.

Β1$_2$. Κείμενο 1. Η ανεμελιά, το παιχνίδι, τα ξέγνοιαστα μαθητικά χρόνια, οι παιδικές φιλίες, η θαλπωρή, το χάδι, το γέλιο, τα φιλιά είναι άγνωστα για τα παιδιά που

αναγκάστηκαν να ενταχθούν –από την τρυφερή τους κιόλας ηλικία– στον χώρο της εργασίας και της παραγωγής. Σε έναν χώρο που τους δείχνει το πιο σκληρό του πρόσωπο κλέβοντας την παιδικότητά τους και στερώντας τους το δικαίωμα να ονειρευτούν μια καλύτερη ζωή.
Η πραγματικότητα έρχεται να καταρρίψει τον μύθο πως η παιδική εργασία είναι «προνόμιο» μόνο των φτωχών κρατών «Η εξαθλιωμένη εικόνα των παιδιών-εργατών πιστοποιεί πως τα δικαιώματα του παιδιού (ασφάλεια, εκπαίδευση και αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης) συνθλίβονται με την ίδια ευκολία που συνθλίβονται τα δάκτυλά τους στις βαριές εργασίες. Με την ίδια ευκολία που συνθλίβεται η ψυχή τους από την ανάγκη τους για επιβίωση. Η παιδική εργασία-εκμετάλλευση δεν είναι σύγχρονο φαινόμενο, αλλά αναντίρρητα έχει γιγαντωθεί λόγω κρίσης και για τον λόγο αυτό οφείλουμε να το προσεγγίσουμε με υπευθυνότητα.
Κείμενο 2:Χιλιάδες παιδιά διακινούνται και στη χώρα μας λόγω ακραίας φτώχειας ή πολέμου στη χώρα τους. Εκατοντάδες παιδιά στους δρόμους της πόλης βιώνουν την πιο σκληρή εκδοχή της παιδικότητας. Δεν απολαμβάνουν στοιχειώδη δικαιώματα, στερούνται την παιδικότητα, το παιχνίδι, τη σχολική εκπαίδευση, τη φροντίδα. Ζουν στο κοινωνικό περιθώριο, εκτεθειμένα σε συνθήκες εκμετάλλευσης, παραμέλησης και κακοποίησης. Πέφτουν θύματα διακίνησης και εκμετάλλευσης σε χείριστες μορφές εργασίας: στον δρόμο, στην πορνεία, σε βαριές χειρωνακτικές εργασίες, σε εξαναγκαστική εργασία.

Β1$_3$. Η κυρία είναι προφανώς η σύζυγος και μητέρα της οικογένειας, η οποία συνδέεται αμεσότερα με το μικρό κορίτσι, καθώς βρίσκεται κάτω από τον έλεγχο και τις εντολές της. Η κυρία κρατάει μια τυπική και απόμακρη στάση απέναντι στους υπηρέτες («δε δίνει στους υπηρέτες θάρρος»). Δεν είναι γενναιόδωρη μαζί τους («μαύρο ψωμί … κι᾽ ελιές … από τα χθες»). Είναι νευρική («πούχει νεύρα τρομερά») και επιθετική και η Ειρήνη γίνεται το εύκολο θύμα της. Η Ειρήνη δεν μπορεί καν να γελάσει ή να τραγουδήσει, γιατί η κυρία μπορεί να την τιμωρήσει με άσχημο τρόπο και να την εξευτελίσει («Αναίσθητη … περιγέλιο»). Τις Κυριακές απολαμβάνει τις εξορμήσεις με την οικογένειά της, όπως όλες οι αξιοσέβαστες κυρίες της τάξης της, ενώ η Ειρήνη βρίσκεται κλειδωμένη στο σπίτι, γεγονός που δε διαταράσσει την οικογενειακή ευτυχία της κυρίας. Πρόκειται για μια πραγματικότητα που όριζε ένα είδος κοινωνικής υποκρισίας. Οι αξιοσέβαστες αστικές οικογένειες, που απολάμβαναν μόρφωση, πλούτο, αποδοχή, έκρυβαν μυστικά σαδιστικών, απάνθρωπων συμπεριφορών απέναντι σε παιδιά που είχαν την ίδια ηλικία αλλά όχι την ίδια τύχη με τα δικά τους. Η Ειρήνη είναι μια φτωχή επαρχιωτοπούλα, που η ανέχεια της οικογένειάς της την ανάγκασε να βρεθεί στα χέρια ξένων ανθρώπων. Είναι ένα παιδί («εννιά χρονών») ταλαιπωρημένο, που αναγκάζεται να κάνει βαριές δουλειές. Είναι υπάκουη και υπηρετεί αδιαμαρτύρητα την κυρία και τα άλλα μέλη της οικογένειας. Ανέχεται τα νεύρα και τα ξεσπάσματα της κυρίας της. Είναι φανερά φοβισμένη, νιώθει ταπείνωση και εξευτελισμό και είναι αναγκασμένη να ξεχάσει το γέλιο και το τραγούδι. Τη χαρά και την ξενοιασιά έχουν αντικαταστήσει ο τρόμος και η μελαγχολία. Νοσταλγεί την παλιά ελεύθερη ζωή της («ω τι ευτυχισμένη εποχή»). Και δε σταματά να επαναφέρει στο μυαλό της αυτή την εποχή τις μοναχικές νύχτες της, παρά τις απαγορεύσεις και την καταπίεση («Τη νύχτα … σιγά»). Η παιδικότητά της βρίσκει ευκαιρία να εξωτερικευτεί όταν μένει μόνη της τις Κυριακές των εκδρομών της οικογένειας. Τότε αισθάνεται καλύτερα, απελευθερώνεται και ηρεμεί. Μέσα στο σκοτεινό δωμάτιο βρίσκει την ευκαιρία να παίξει μιμούμενη την κυρία της, αποκαλύπτοντας τη φρίκη που βιώνει καθημερινά και την οποία έχει εσωτερικεύσει. Παριστάνει την κυρία της και αντιγράφει τη συμπεριφορά της («κάνει την κυρία»).

Αυτό το παιχνίδι ρόλων λειτουργεί αποσυμπιεστικά για την κακοποιημένη ψυχή του μικρού παιδιού. Είναι ένας τρόπος να ξεφύγει από τη φρικτή πραγματικότητά της. Το ήθος και η αγνή ψυχή του μικρού κοριτσιού φαίνονται από τη νοερή της προσευχή, στην οποία δεν εύχεται κάτι κακό για τους τυράννους της, αλλά, αντίθετα, να τους δίνεται συχνά η ευκαιρία να διασκεδάζουν, για να ηρεμούν η ψυχή και το κορμάκι της από την κούραση.

Β1$_4$. Οι ποιητές του Μεσοπολέμου (στους οποίους ανήκει και ο Ν. Χάγερ Μπουφίδης), της περιόδου 1910-1930, διαθέτουν κοινά χαρακτηριστικά, καθώς η ποίησή τους διαμορφώθηκε υπό την επίδραση των ιστορικών γεγονότων και των πολιτικών και κοινωνικών συνθηκών της περιόδου. Απόρροια των συνθηκών αυτών είναι και τα συναισθήματα φόβου, λύπης, θλίψης, παραμέλησης και ταπείνωσης που αποπνέει το συγκεκριμένο ποίημα. Ειδικότερα, η πρωταγωνίστρια, η Ρηνούλα, βιώνει τον φόβο μέσα σε ένα αφιλόξενο και σκληρό περιβάλλον. Φοβάται να γελάσει και να τραγουδήσει («Αλλοίμονο αν τολμήση να γελάση»), καθώς υποχρεώνεται να είναι σοβαρή, παράταιρα από την παιδική της ηλικία. Αυτές οι συμπεριφορές προκαλούν τη λεκτική της κακοποίηση και ταπείνωση από την κυρία της («Αναίσθητη»). Το κορίτσι παραμελείται από την κυρία της, παρά το γεγονός ότι πρόκειται για ένα μικρό παιδί εννιά ετών. Δεν τρέφεται όπως θα έπρεπε για την ηλικία της και κινδυνεύει η υγεία της («Κολατσίζει – μαύρο ψωμί που παίρνουν μοναχά γι' αυτήν, κι' ελιές πούχουν αφήσει στην κουζίνα από τα χθες…»). Η Ειρήνη βιώνει την ταπείνωση. Υφίσταται λεκτική βία και εξευτελισμό χωρίς σοβαρή αφορμή, κάτι που την εξουθενώνει ψυχικά και την τρομοκρατεί («"Αναίσθητη", ακούει να τη φωνάζη η κυρία της. "Τεμπέλα … Του κόσμου περιγέλιο". Από τα χείλη της έχει χαθεί το γέλιο…»). Όλη αυτή η συμπεριφορά την κάνει να αισθάνεται λύπη, καθώς αντιδιαστέλλει τη σημερινή της τραγική ζωή με την όμορφη, σύντομη ζωή στο χωριό της. Αναπολεί το σχολείο και προφανώς την οικογένειά της («Κάποτε, όταν ήτανε … αυτήνε στο σχολειό»). Τέλος, βιώνει την παραμέληση καθώς κλειδώνεται μόνη της όσο η υπόλοιπη οικογένεια πηγαίνει στην εξοχή τις Κυριακές. Προφανώς κινδυνεύει και κανείς δε νοιάζεται για τη σωματική και ψυχική υγεία της («Αυτήνε την κλειδώνουν μοναχή/ μεσ' στην κουζίνα ή στο πλυσταριό…»).

Β2$_1$. α) Με το α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο ο συγγραφέας εντάσσει και τον εαυτό του στο ευρύτερο σύνολο (συλλογικότητα-καθολικότητα). Προσπαθεί να προβληματίσει για το φαινόμενο της παιδικής εργασίας, προβληματίζεται και ο ίδιος και δεν εξαιρεί τον εαυτό του από τις ευθύνες που αποδίδει. Τέλος, δημιουργεί έναν τόνο οικειότητας (αμεσότητα) με τον αναγνώστη.

β) Με τη χρήση του ασύνδετου σχήματος παρατίθενται όροι της πρότασης χωρίς σύνδεσμο («Η ανεμελιά, το παιχνίδι, τα ξέγνοιαστα μαθητικά χρόνια, οι παιδικές φιλίες, η θαλπωρή, το χάδι, το γέλιο, τα φιλιά…»). Με το σχήμα αυτό επιτυγχάνεται η δραματοποίηση, καθώς δηλώνονται όλα αυτά που στερούνται τα παιδιά προκειμένου να ενταχθούν στον χώρο της εργασίας και της παραγωγής. Παράλληλα, ο συντάκτης προσπαθεί να προκαλέσει συναισθηματική φόρτιση και να ευαισθητοποιήσει τον αποδέκτη για το θέμα της παιδικής εργασίας. Επίσης, το ασύνδετο σχήμα δηλώνει ένταση, συμβάλλει στην παραστατικότητα, ενισχύει τη ζωντάνια και την αμεσότητα του κειμένου. Τέλος, ο λόγος γίνεται πυκνός, ρέων και ασθματικός.

$B2_2$. α)

Λέξεις	**Νέα Σύνθετη Λέξη**
παραγωγής	ανάγωγος
κακοποιούνται	αρτοποιός
διαγράφεται	υπογραφή
καταρρίψει	απορρίμματα
ιδεολογίας	λογοθεραπεία

β) ξεγνοιασιά, πειθήνια, σκοτεινό/ ερεβώδες, χειροτέρευση, πλησιάσουμε.

26ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Α. Στο άρθρο που διάβασα με τίτλο «Η αναγνώριση και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων» ο αρθρογράφος διαπίστωνε ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν τηρούνται στις δημοκρατικές χώρες, αφού η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, το χαμηλό βιοτικό επίπεδο και η ανεργία υποβαθμίζουν την ποιότητα της ανθρώπινης ζωής. Επεσήμαινε ότι δεν αρκούν μόνο οι διακηρύξεις και η νομική κατοχύρωσή τους, αλλά απαιτείται καιη βελτίωση των όρων και των συνθηκών που θα διασφαλίσουν μια ζωή με ποιότητα.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («κάθε πολίτης οφείλει να σέβεται όχι μόνο τα δικαιώματα των ανθρώπων που βρίσκονται σε άμεση σχέση με αυτόν, αλλά και τα δικαιώματα των προσώπων εκείνων που δεν έχουν καμία σχέση και εξάρτηση μαζί του, εμπίπτουν όμως στη χριστιανική έννοια του πλησίον»), **β) ΣΩΣΤΗ** («αιμοσταγείς τύραννοι αυτοαποκαλούνται προστάτες και σωτήρες των λαών εξανδραποδιστές αυτοδιορίζονται τιμητές της ελευθερίας»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («Δυστυχώς, ακόμα και σε χώρες με δημοκρατική διακυβέρνηση, σε χώρες του λεγόμενου πολιτισμένου κόσμου, γίνονται καθημερινά παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Για ποια ανθρώπινα δικαιώματα και προστασία τους μπορούμε να μιλάμε, ακόμα και σε αυτές τις δημοκρατικές χώρες, όταν υπάρχουν εκατομμύρια άνεργοι και άστεγοι»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («Συνεπώς, δεν αρκούν μόνο τα συντάγματα και οι διακηρύξεις για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων»).

Β2. α) Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τη ρητορική ερώτηση στην έβδομη («Δυστυχώς, ακόμα και σε χώρες … και η ποιότητα της ανθρώπινης ζωής;») παράγραφο για να εκφράσει με ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα τον προβληματισμό του αναφορικά με τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις χώρες του λεγόμενου πολιτισμένου κόσμου, προσδίδοντας διαλογικό χαρακτήρα στο κείμενο. Επίσης, προσπαθεί με αυτή να διεγείρει το συναίσθημα του δέκτη. Τέλος, το κείμενο κερδίζει σε δραματικότητα και αποκτά υφολογική ποικιλία.
β) προσθήκη, αντίθεση, προσθήκη, συμπέρασμα.

Β3. α) «Γιορτές, κόσμος πολύς, κρύο και βουητό»: **Ασύνδετο σχήμα.** Μολονότι με το ασύνδετο σχήμα τα μέρη εμφανίζονται χαλαρά δεμένα μεταξύ τους, δημιουργείται μια ιδιαίτερη ένταση στον λόγο, προσδίδοντάς του ζωντάνια, ζωηρότητα και γρήγορο ρυθμό. Παράλληλα, αποκαλύπτει έντονο πάθος και ψυχική αναστάτωση, ενώ το ύφος γίνεται σύνθετο.
«Σαν τους φαροφύλακες και τους φαντάρους»: **Παρομοίωση.** Σκοπός της είναι να φωτιστεί η σημασία του πρώτου συγκρινόμενου στοιχείου («Οι ηλικιωμένοι αναζητούν τη χειραψία») μέσα από την αντιπαραβολή του με κάτι πιο συγκεκριμένο και σαφές. Μέσα από αυτή αποκαλύπτεται μια νέα διάσταση (μοναξιά) ανάμεσα στα δύο συγκρινόμενα. Παράλληλα, η παρομοίωση προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο.
«Καρδιά του κέντρου»: **Μεταφορά.** Η μεταφορά (όπως και η παρομοίωση) συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας

πρωτότυπους συσχετισμούς.[21] Προσδίδει πλούτο, βάθος και δύναμη στον λόγο, ζωντάνια και εκφραστικότητα.

β) Ο αφηγητής είναι ομοδιηγητικός, καθώς συμμετέχει ως παρατηρητής/ θεατής και αυτόπτης μάρτυρας των συμβάντων της αφήγησης. Ο ρόλος του είναι δευτερεύων, αφού ουσιαστικά είναι περαστικός στην ιστορία που αφηγείται.
Η αφήγηση γίνεται με εξωτερική εστίαση. Ο αφηγητής γνωρίζει πιο λίγα από τα πρόσωπα του έργου. Καταγράφει τις αντιληπτές πράξεις χωρίς να τις ερμηνεύει, όπως όταν μια κάμερα καταγράφει τις εξωτερικές κινήσεις ή το εξωτερικό περίβλημα προσώπων ή πραγμάτων, όχι όμως και τις εσωτερικές τους πλευρές. Έτσι, δεν έχουμε πρόσβαση στις σκέψεις ή στα αισθήματα των ηρώων της ιστορίας. Παραπέμπει στην τεχνική του κινηματογράφου: Αφηγητής-κάμερα ή αφηγητής-πράγμα, ουδέτερος φακός που καταγράφει απλώς εικόνες στο παρόν (κυρίαρχος ρόλος του ενεστώτα), χωρίς αναδρομές και προδρομές και χωρίς να σχολιάζει.

Γ. Ενδεικτικά: Και στα δύο κείμενα η συμπεριφορά των γηγενών είναι ψυχρή και αδιάφορη απέναντί τους. Στο ποίημα *Οι αλλοδαπές* οι άνθρωποι με τους οποίους συναναστρέφονται καθημερινά τηρούν παγερή στάση, χωρίς καμία διάθεση να τις συναισθανθούν, να ακούσουν τα προβλήματά τους και να τους πουν έναν λόγο αγάπης και παρηγοριάς, γνωρίζοντας μάλιστα πως πολλές από αυτές έχουν αφήσει στην πατρίδα τους τα παιδιά τους και ο πόνος αυτός του αποχωρισμού είναι δυσβάσταχτος. Ούτε το κουρασμένο τους χαμόγελο, ούτε ο κρυμμένος φόβος στα μάτια τους συγκινεί τους «συνανθρώπους» τους. Η σκληρή καθημερινότητα που έχουν να αντιμετωπίσουν οι γηγενείς, οι έγνοιες τους και τα προβλήματά τους στέγνωσαν την ψυχή τους από αισθήματα ανθρωπιάς. Αδιάφορος ο άλλος γι' αυτούς. Στο μικροδιήγημα *Αέρας καβαλάρης* ο κόσμος συμπεριφέρεται ψυχρά, καχύποπτα, με απαξίωση και με τρόπο που δηλώνει πως ο Αφγανός είναι ανεπιθύμητος. Τον κρίνουν από την καταγωγή του, είναι «ξένος» και άρα αποδιοπομπαίος. Ο ρατσισμός, η κακή ενημέρωση που καλλιεργεί τον φόβο, οι προκαταλήψεις και το μίσος για το διαφορετικό λανθάνουν στην απαράδεκτη συμπεριφορά των πολιτών απέναντί του. Οι τυχόν τύψεις τους για την απαξίωση που του δείχνουν είναι προσωρινές. Μήπως και στους συμπολίτες τους ίδια στάση δεν τηρούν; Φωτεινή εξαίρεση τα μικρά παιδιά, τα οποία με την αθωότητα που τα διακρίνει μιλούν στον πρόσφυγα χωρίς φόβο. Η αθώα ψυχή τους δεν έχει μολυνθεί ακόμα από το μικρόβιο του ρατσισμού και του μισανθρωπισμού.

[21] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.

Γλωσσικές επιλογές – ύφος
• Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθείστον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: «Καταπατήσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων»

Πρόλογος (Επικαιρική αφόρμηση)
Στη σύγχρονη εποχή, που χαρακτηρίζεται από παρατεταμένη κρίση ηθικών αξιών, οι ατομικές και κοινωνικές ανάγκες έχουν μονοδρομηθεί στον χώρο των παράλογων υλικοτεχνικών επιδιώξεων και έχει καταρρακωθεί κάθε έννοια σεβασμού προς τον άνθρωπο και τα δικαιώματά του. Παρά το γεγονός ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι συνταγματικά κατοχυρωμένα, εξακολουθούν να παραβιάζονται τόσο στις υποανάπτυκτες όσο και στις προηγμένες χώρες του δυτικού κόσμου.

Ερώτημα 1ο:

1. Οι γυναίκες αποτελούν αναμφίβολα τα αφανή θύματα σε πολλές χώρες του κόσμου, τόσο στις αναπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες. Ειδικότερα, υπάρχουν περιοχές του πλανήτη που εξαιτίας παράλογων προκαταλήψεων αλλά και νόμων καταπατώνται τα δικαιώματά τους. Δεν είναι όμως μόνο το νομοθετικό σύστημα που φαντάζει απάνθρωπο σε ορισμένες περιπτώσεις, αλλά και η ίδια η κουλτούρα χωρών που δεν υπολογίζουν τη γυναίκα ως αυτόνομο ον, άξιο σεβασμού. Σε αυτά τα μέρη οι γυναίκες είναι αποκλεισμένες από την πολιτική και κοινωνική ζωή, οι προσωπικές τους ελευθερίες είναι κάτι απαγορευμένο, δεν προστατεύονται από την ενδοοικογενειακή βία και τη σεξουαλική κακοποίηση, δεν επιτρέπεται να κυκλοφορούν δημόσια, είναι υποχρεωμένες να παντρεύονται ηλικιωμένους σε μικρή ηλικία και γενικά βρίσκονται υπό τον έλεγχο ενός αρσενικού κηδεμόνα. Αλλά ακόμα και στις θεωρητικά πολιτισμένες χώρες οι γυναίκες εξακολουθούν να αντιμετωπίζονται με υποτιμητικό τρόπο.

2. Τα τελευταία χρόνια έχουν αυξηθεί τα φαινόμενα βίας και εγκληματικότητας, αλλά και τα τυφλά τρομοκρατικά χτυπήματα σε πολλές δυτικές κυρίως χώρες – κι όχι μόνο. Τα φαινόμενα αυτά καλλιεργούν ένα κλίμα φόβου, ανασφάλειας, καχυποψίας αλλά και αβεβαιότητας. Οι πολίτες ζουν υπό το καθεστώς ψυχολογικής βίας, με συνέπεια πολλές φορές να περιορίζουν τις μετακινήσεις τους αλλά και την παρουσία τους σε δημόσιους χώρους που αποτελούν στόχους επιθέσεων αυτοκτονίας. Τα φαινόμενα αυτά θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή του ανθρώπου και του στερούν τη δυνατότητα να ζήσει ελεύθερα, να απολαύσει τα αγαθά της ζωής και να καλλιεργήσει διαπροσωπικές σχέσεις.

3. Πολλοί άνθρωποι στις μέρες μας αντιμετωπίζονται με ρατσιστικές διαθέσεις από μια μεγάλη μερίδα του πληθυσμού. Ευπαθείς ομάδες, όπως τα ΑμεΑ, οι τοξικομανείς ή οι φορείς του AIDS, οδηγούνται στην περιθωριοποίηση και στον κοινωνικό αποκλεισμό εξαιτίας της στάσης και της συμπεριφοράς των «συνανθρώπων» τους. Επίσης, η ισότητα των δύο φύλων στην πράξη αποδεικνύεται επίπλαστη, καθώς εξακολουθούν να γίνονται διακρίσεις εις βάρος των γυναικών στον οικογενειακό, κοινωνικό και πολιτικό χώρο. Εξάλλου, τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται φαινόμενα απάνθρωπης μεταχείρισης και εκμετάλλευσης προσφύγων, οι οποίοι είναι αναγκασμένοι να ζουν σε άθλιες συνθήκες, να αντιμετωπίζουν καθεστώς «εργασιακής δουλείας» αλλά και μαζικές απελάσεις. Σε πολλές περιπτώσεις πολλές από αυτές τις ομάδες αποτελούν τα εξιλαστήρια θύματα, καθώς τους αποδίδονται όλα τα αντικοινωνικά φαινόμενα που ταλανίζουν την εποχή μας.
4. Το δικαίωμα στην αντικειμενική, έγκυρη και έγκαιρη πληροφόρηση δε συνάδει με τη σημερινή στάση και λειτουργία των περισσότερων ΜΜΕ. Τα ΜΜΕ και κυρίως η τηλεόραση διαμορφώνουν την κοινή γνώμη και αναπόφευκτα αυτοί που τα ελέγχουν έχουν τη δυνατότητα χειραγώγησης του πολίτη και επηρεάζουν την ποιότητα της δημοκρατίας. Σήμερα η πληροφόρηση βρίσκεται κυρίως στα χέρια ιδιωτών. Οι ιδιοκτήτες των τηλεοπτικών καναλιών είναι ισχυροί άνδρες, οι οποίοι παρεμβαίνουν και αποφασίζουν ως προς τα πολιτικά μηνύματα που θα περάσουν στους τηλεθεατές, και γνώμονας αυτών των αποφάσεων δεν είναι σίγουρα το δημόσιο συμφέρον, αλλά οι προσωπικές τους επιδιώξεις. Η παραπληροφόρηση και η προπαγάνδα, έχοντας ενδυθεί τον μανδύα της αντικειμενικής ενημέρωσης, στοχεύουν στην ελεγχόμενη σκέψη και χειραγώγηση των πολιτών από πολιτικές και οικονομικές εξουσίες. Έτσι, η κοινή γνώμη αδυνατεί να διαμορφώσει μια ολοκληρωμένη και σωστή άποψη για όσα διαδραματίζονται στο κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό γίγνεσθαι.
5. Η οικονομική εξαθλίωση αλλά και οι οικονομικές ανισότητες που βιώνουν πολλές αναπτυσσόμενες –και όχι μόνο– χώρες αποτελούν αναμφίβολα κατάφωρη παραβίαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Ειδικότερα, ο υποσιτισμός, η πείνα και η φτώχεια μαστίζουν ένα μεγάλο μέρος του πλανήτη και κυρίως τις αναπτυσσόμενες χώρες. Η κατάσταση αυτή έχει ως αποτέλεσμα την παγκόσμια οικονομική ανισότητα στην κατανομή των πόρων και των αγαθών, καθώς και την εκμετάλλευση των αναπτυσσόμενων χωρών από τις αναπτυγμένες. Ιδιαίτερα η οικονομική κρίση που έχει ξεσπάσει τα τελευταία χρόνια έχει οδηγήσει τις οικονομικά αδύναμες χώρες σε μια μορφή αναγκαστικής υποτέλειας στις πιο ισχυρές, με την παροχή δανείων και την εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών τους.
6. Ιδιαίτερη αναφορά χρειάζεται να κάνουμε στην αλλοίωση και καταστροφή που υφίσταται στις μέρες μας το φυσικό περιβάλλον. Η αλλοίωση αυτή αφορά τη μορφή του περιβάλλοντος και την ισορροπία του ανθρώπου με τη φύση. Ο ασύδοτος τρόπος ζωής των σύγχρονων κοινωνιών έχει οδηγήσει σε περιβαλλοντικές αλλαγές, που οφείλονται στην αλόγιστη επέμβαση του ανθρώπου στο περιβάλλον και απειλούν την ικανότητα της βιόσφαιρας να διατηρήσει όχι μόνο το ανθρώπινο είδος, αλλά και πολλά άλλα είδη. Η ρύπανση των θαλασσών, η εξάντληση των φυσικών αποθεμάτων της Γης, η μόλυνση της ατμόσφαιρας από τα καυσαέρια των αυτοκινήτων, η καταστροφή των βιοτόπων, οι κλιματολογικές ανωμαλίες (φαινόμενο του θερμοκηπίου, τρύπα του όζοντος) είναι μερικές μόνο από τις μορφές αυτού του προβλήματος, που απειλεί με ανεπανόρθωτη καταστροφή τον πλανήτη.

Μεταβατική παράγραφος
Διαπιστώνουμε, επομένως, ότι παρά τις διακηρύξεις για την κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις μέρες μας παραβιάζονται συστηματικά. Για την προάσπισή τους σημαντικός διαγράφεται ο ρόλος της πολιτείας, καθώς τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν νομική υπόσταση.

Ερώτημα 2ο:

1. Η πολιτεία οφείλει να στηρίξει και να ενισχύσει το κράτος δικαίου και κοινωνικής πρόνοιας. Συγκεκριμένα οφείλει στο μέτρο του δυνατού να λάβει άμεσα μέτρα για την καταπολέμηση της φτώχειας και την ενίσχυση των ασθενέστερων κοινωνικών τάξεων. Η εξάλειψη των διακρίσεων, για παράδειγμα, θα άνοιγε σε πολλές περιπτώσεις τον δρόμο για τη συμμετοχή των φτωχών στην αγορά εργασίας και θα έδινε στις γυναίκες και τις μειονότητες πρόσβαση στην απασχόληση. Επιπλέον, είναι απαραίτητο να ληφθούν μέτρα για την ανάπτυξη της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, να υπάρξουν στοχευμένες πολιτικές για τους αστέγους και τα παιδιά του δρόμου, τα οποία είναι έρμαια επιτήδειων δουλεμπόρων που τα εκμεταλλεύονται.
2. Είναι ανάγκη να διασφαλίζεται η δημοκρατική λειτουργία των θεσμών, ώστε να εδραιώνεται έτσι η γνήσια δημοκρατία. Η προστασία της δημοκρατίας απ᾽ όσους οικονομικούς ή πολιτικούς παράγοντες την επιβουλεύονται προκειμένου να εξυπηρετήσουν ιδιοτελή συμφέροντα αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την προστασία των δικαιωμάτων όλων ανεξαιρέτως των πολιτών. Η πολιτεία οφείλει να θεσπίσει ένα αυστηρό νομοθετικό πλαίσιο που θα κατοχυρώνει και θα προστατεύει τα δικαιώματα και θα αποθαρρύνει όσους επιδιώκουν να τα καταστρατηγήσουν. Παράλληλα, θα πρέπει ο θεσμός της δικαιοσύνης να λειτουργεί απρόσκοπτα και ανεξάρτητα αλλά και να είναι αμείλικτος σε φαινόμενα διαφθοράς διασφαλίζοντας την ισονομία και την αξιοκρατία. Τέλος, χρειάζεται να στηριχθούν οικονομικά και ηθικά τα εθελοντικά σωματεία και οι διεθνείς οργανώσεις που αγωνίζονται κάτω από πολλές αντιξοότητες για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου ειδικά σε χώρες που καταστρατηγούνται βαύνασα.

Επίλογος
Είναι ανάγκη, αν θέλουμε να μιλάμε για πραγματική πρόοδο και ευημερία, να περιοριστούν τα φαινόμενα παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που αμαυρώνουν την εικόνα του σύγχρονου πολιτισμού και ναρκοθετούν τα θεμέλιά του. Η συνειδητοποίηση της αξίας τους, η διαρκής επαγρύπνηση και η ανθρωπιστική παιδεία μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. α) Το ποίημα επικεντρώνεται στην παρουσία αλλοδαπών γυναικών μέσα στη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα, μια παρουσία έντονη εδώ και τρεις δεκαετίες, και στον τρόπο που αυτές αντιμετωπίζονται από τους γηγενείς. Ο τρόπος που ο ποιητής τις σκιαγραφεί εξωτερικεύει την αγωνία και τον καθημερινό τους αγώνα για επιβίωση («Στο κουρασμένο τους χαμόγελο … τα παιδιά τους»). Καθημερινή είναι η προσπάθειά τους να ξαναχτίσουν τη ζωή τους, μέσα από όλες τις δυσκολίες και τα προσκόμματα που υψώνει μια ξένη χώρα, όπου δε λείπουν ο ρατσισμός, ο φόβος

(«μπορεί να κρύβουν και το φόβο») και τα φαινόμενα εκμετάλλευσης προς τον ξένο. Οι γυναίκες αυτές αντιμετωπίζονται με αδιαφορία από τον γηγενή πληθυσμό, τις προσπερνά σαν να μην υπάρχουν, ψυχρά, απορροφημένος στα δικά του προβλήματα και στις έγνοιες της καθημερινότητας («Εμείς όμως συνεχίζουμε … μια καλημέρα μαζί τους»).

β) Οι γυναίκες μετανάστριες είναι τις περισσότερες φορές συμπαθείς και προσηνείς, παρά το προσωπικό τους δράμα, και προσπαθούν με κάθε τρόπο να αντεπεξέλθουν όσο καλύτερα μπορούν στα εργασιακά τους καθήκοντα, τα οποία συχνά είναι σκληρά και πολύωρα, ιδιαίτερα καταπιεστικά, καθώς οι εργοδότριές τους δεν τις αντιμετωπίζουν με τον πρέποντα σεβασμό. Η ανάγκη στην οποία βρίσκονται τις καθιστά εύκολα θύματα εκμετάλλευσης από τα αφεντικά τους, που θεωρούν ότι οι μετανάστριες δεν έχουν εργασιακά δικαιώματα ούτε αξίζουν ανθρώπινη συμπεριφορά και αντιμετώπιση. Παλεύουν να σταθούν στα πόδια τους έχοντας μέσα τους τον πόνο του ξεριζωμού από μια κατεστραμμένη πατρίδα, τον πόνο του βίαιου αποχωρισμού από τα αγαπημένα τους πρόσωπα. Αυτές τις γυναίκες συναντάμε όλοι μας καθημερινά, καθώς χρόνια τώρα ζουν ανάμεσά μας. Τις γνωρίζουμε, τις αντικρίζουμε, ξέρουμε καλά πώς ζουν, τι παίρνουν, τα συναισθήματά τους είναι αποτυπωμένα στα κουρασμένα τους σώματα και πρόσωπα. Κι όμως απλώς αδιαφορούμε, κάνουμε ότι δεν καταλαβαίνουμε, τις αφήνουμε πίσω μας, γιατί δε μας βολεύει, μας ζορίζει η αντιμετώπισή τους. Είναι οι ξένες, οι φτωχές, οι περιθωριοποιημένες, αυτές που κάνουν τις δουλειές που εμείς υποτιμούμε. Είναι πλάσματα ενός κατώτερου θεού, που απέχουμε πολύ από το να τα θεωρήσουμε ισότιμους ανθρώπους, που είχαν απλώς μια χειρότερη τύχη από εμάς. Ο εγωισμός μας, η ηθική μας απογύμνωση, η αυτιστική ενασχόληση μόνο με τα προβλήματά μας μας καθιστά ανίκανους να αντικρίσουμε με γνήσιο ενδιαφέρον, με αλληλεγγύη και ανθρωπιά τον ξένο, τον άλλο, που βρέθηκε στη δική μας ανάγκη. Ούτε μια συμπονετική ματιά. Η κοινωνία μας έχει εξορίξει τις αξίες της και την ικανότητα της ενσυναίσθησης κι όμως είναι μια κοινωνία με πείρα στους ξεριζωμούς, στον ρατσισμό, στις δύσκολες ιστορικές συγκυρίες, που ωστόσο έχει τη γνώση μιας ενοχλητικής αλήθειας, ότι όλοι μας θα μπορούσαμε να βρεθούμε στη θέση αυτών των αλλοδαπών γυναικών, που σε ένα γύρισμα της μοίρας έχασαν κάθε βεβαιότητά τους.

Β2$_1$. α) Το ασύνδετο σχήμα δίνει ένταση και έκταση στον λόγο, συμβάλλει στην παραστατικότητα και ενισχύει τη ζωντάνια και την αμεσότητα του κειμένου. Ο λόγος γίνεται ρέων και ασθματικός, δίνοντας έμφαση στους τρόπους επικοινωνίας γονιών και παιδιών. Παράλληλα, επιδιώκεται η συναισθηματική εμπλοκή του αποδέκτη. Τέλος, χρησιμοποιείται για να δώσει έμφαση σε περιστατικά παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

β) Η θεματική περίοδος («Δυστυχώς, ακόμα και σε χώρες … των ανθρωπίνων δικαιωμάτων») της παραγράφου αναπτύσσεται με παραδείγματα. Συγκεκριμένα ο συγγραφέας παραθέτει παραδείγματα («όταν τα τσιμεντένια μεγαθήρια … η ποιότητα της ανθρώπινης ζωής;») για να δείξει ότι ακόμα και σε χώρες του λεγόμενου πολιτισμένου κόσμου γίνονται καθημερινά παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Β2$_2$. α) καθήκον, υπάγονται, εκτιμά/ υπολογίζει, εξασφαλίζονται, φτάνουν.

β) υποχρεώσεις, κακότεχνα, ασυνειδησία, επικυρώνουν/ καθιερώνουν, περιττό.

Β3$_1$. Ο σύντομος διάλογος ανάμεσα στον «μικρόσωμο κουλουριασμένο Αφγανό» και τα δύο παιδιά προσδίδει στην αφήγηση δραματικότητα, φυσικότητα και ζωντάνια. Συντελεί στην πειστικότερη διαγραφή των χαρακτήρων και τα πρόσωπα αποκτούν αληθοφάνεια. Εξυπηρετεί την εξέλιξη της δράσης και προετοιμάζει τη σκηνή που θα ακολουθήσει με την παρέμβαση της μητέρας των δύο παιδιών, που τα πήρε μαζί της και διέκοψε τη συζήτηση («Πρόλαβε η μάνα η κλώσα να τα τραβήξει μακριά»).

Β3$_2$. α) Εικόνα (κινητική). Δίνει ζωή, χρώμα και παλμό στο ποίημα κυρίως με την παρουσία του ανθρώπινου παράγοντα. Προβάλλει με ζωντανό και παραστατικό τρόπο την αδιαφορία («τις προσπερνάμε») των ανθρώπων για τις αλλοδαπές.

β) Μεταφορά. Η μεταφορά (όπως και η παρομοίωση) συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[22] Η μεταφορική χρήση της λέξης προσδίδει στη γλώσσα πλούτο και δύναμη, εκφραστικότητα και ζωηρότητα.

Β3$_3$. Ο ποιητής με το α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο («Αποφεύγουμε να τις κοιτάξουμε») εντάσσει τον εαυτό του μέσα σε ένα ευρύτερο σύνολο ατόμων (συμμετοχικότητα, καθολικότητα), τους οποίους ουσιαστικά εκπροσωπεί και μιλάει εκ μέρους τους. Με αυτό τον τρόπο πετυχαίνει να τους ευαισθητοποιήσει για το πρόβλημα που θίγει στο ποίημά του, την αδιαφορία για τις αλλοδαπές, να τους προβληματίσει και να τους ενεργοποιήσει, ώστε να αναλάβουν το χρέος που τους αναλογεί. Έτσι, ο λόγος του αποκτά αμεσότητα, ευρύτερη διάσταση και οικειότητα.

Β3$_4$. Ο στίχος είναι ελεύθερος, χωρίς ομοιοκαταληξία, ρυθμό και μέτρο («Τις Κυριακές/ στους έρημους δρόμους/ τις προσπερνάμε αδιάφοροι»). Υπάρχει, ωστόσο, εσωτερικός ρυθμός. Οι στίχοι δεν έχουν ορισμένο αριθμό συλλαβών («Ποιος ξέρει, μπορεί να κρύβουν και το φόβο»). Το ποίημα δεν κατανέμεται και δεν οργανώνεται σε στροφές σταθερής μορφής, αλλά αναπτύσσεται σε ένα ενιαίο, συνεχές και συμπαγές σύνολο στίχων, που θυμίζει πεζό λόγο. Ολόκληρο το ποίημα αποτελεί ουσιαστικά μια στροφή. Τέλος, υπάρχουν διασκελισμοί («Αποφεύγουμε να τις κοιτάξουμε/ κατάματα/ να διαβάσουμε τη θλίψη/ στο πρόσωπό τους»).

Γ1$_1$. Παρά την πρόοδο που έχει συντελεστεί στις μέρες μας στην επιστήμη και την τεχνολογία και τη φαινομενική άνοδο του βιοτικού επιπέδου του ανθρώπου, η ανάπτυξη αυτή δεν είναι ισόρροπη, καθώς ο υλικοτεχνικός πολιτισμός έχει υποσκελίσει τον ηθικοπνευματικό. Έτσι, δεν είναι λίγα τα περιστατικά που μας κάνουν να οδηγηθούμε στη διαπίστωση ότι ο πολιτισμός μας διέρχεται μια παρατεταμένη κρίση.

1. Τον σύγχρονο πολιτισμό τον χαρακτηρίζει η έξαρση του ατομικισμού, καθώς ο άνθρωπος προτάσσει το ατομικό συμφέρον σε βάρος του συλλογικού καλού. Η προώθηση και η επιδίωξη του ατομικού συμφέροντος τον έχει στεγνώσει από συναισθήματα και τον έχει μετατρέψει σε ένα σκληρό ον, που ενδιαφέρεται μόνο για την επίτευξη των επιδιώξεών του με κάθε μέσο και κάθε θυσία. Ο σύγχρονος άνθρωπος δείχνει αδιαφορία για τον συνάνθρωπό του. Το γεγονός αυτό εντείνει

[22] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

το αίσθημα της μοναξιάς, το οποίο γίνεται πιο οδυνηρό, αν αναλογιστούμε πως αυτό αντιστρατεύεται την ανθρώπινη φύση. Ακόμα και σε αυτόν που έχει ανάγκη και χρειάζεται βοήθεια δε δείχνει συμπόνια και αλτρουισμό.

2. Οι μεγαλουπόλεις χαρακτηρίζονται από τη χαμηλή ποιότητα ζωής. Οι έντονοι ρυθμοί ζωής σε συνδυασμό με τον υπερπληθυσμό και την πολυπολιτισμικότητα δυσχεραίνουν τις σχέσεις των ανθρώπων καθιστώντας τες ψυχρές και απρόσωπες. Έτσι, οι κάτοικοι των μεγαλουπόλεων βιώνουν σήμερα πολύ πιο έντονα το αίσθημα της μοναξιάς και της εγκατάλειψης, ιδιαίτερα οι ηλικιωμένοι, τα ΑμεΑ, οι πρόσφυγες και οι μετανάστες, οι άστεγοι, καθώς και πολλοί που ζουν στο περιθώριο. Παράλληλα, η κίνηση, ο θόρυβος και το καυσαέριο επιβαρύνουν την καθημερινότητα των ανθρώπων και δεν τους επιτρέπουν να έχουν έναν ήρεμο και υγιεινό τρόπο διαβίωσης.
3. Η σημερινή κοινωνία έχει αλλάξει σύσταση και δομή και έχει γίνει πολυπολιτισμική. Σε αυτή τη νέα μορφή δεν έπαιξε ρόλο μόνο η παγκοσμιοποίηση αλλά και τα μαζικά μεταναστευτικά και προσφυγικά ρεύματα των τελευταίων ετών. Επειδή σε πολλές περιπτώσεις η προσαρμογή στη νέα πραγματικότητα έγινε με βίαιο τρόπο και όχι ομαλά, αναβιώνουν φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας, που δηλητηριάζουν τις ψυχές των ανθρώπων και κυρίως τις ευαίσθητες, άδολες και αγνές παιδικές ψυχές. Η αδιαφορία και η απάθεια για τον συνάνθρωπο που έχει εκπατριστεί και αντιμετωπίζει δυσκολίες επιβίωσης σε μια ξένη και πολλές φορές αφιλόξενη χώρα είναι χαρακτηριστικό των σύγχρονων «πολιτισμένων» κοινωνιών. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις οι πρόσφυγες και οι μετανάστες στοχοποιούνται και γίνονται τα εύκολα θύματα της μισαλλοδοξίας που κυριαρχεί στην εποχή μας.

Γ2$_2$. Στη σημερινή πολυπολιτισμική κοινωνία συμβιώνουμε με άλλους ανθρώπους, διαφορετικούς ως προς το χρώμα, τη θρησκεία, την εθνικότητα, που για λόγους οικονομικούς, πολιτικούς ή εξαιτίας του πολέμου αναγκάστηκαν να εκπατριστούν και να αναζητήσουν μια άλλη πατρίδα για να ζήσουν. Η στάση και η συμπεριφορά μας απέναντι σε αυτούς τους συνανθρώπους μας δεν είναι πάντα η ενδεδειγμένη, αλλά χαρακτηρίζεται συχνά από αδιαφορία.

1. Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν τη στάση μας απέναντι στους αλλοδαπούς είναι οι στερεότυπες αντιλήψεις που έχουν παγιωθεί στην κοινωνία μας. Πρόκειται για τις τυποποιημένες και απλουστευμένες, αρνητικές κυρίως σκέψεις που συχνά σχηματίζουμε για τους ξένους υποκινούμενοι κυρίως από ατεκμηρίωτες επιστημονικά απλουστεύσεις και γενικεύσεις, άγνοια, σκοπιμότητες ή παραπληροφόρηση ότι αποτελούν κατώτερα όντα ή εγκληματικά στοιχεία, αποφεύγοντας την επικοινωνία και τη συναναστροφή μαζί τους. Οι στερεότυπες αντιλήψεις δε μας επιτρέπουν να βλέπουμε τα πράγματα αντικειμενικά χωρίς το επικάλυμμα των προκαταλήψεων για τους αλλοδαπούς, με συνέπεια να τους αντιμετωπίζουμε αδιάφορα, καχύποπτα ή και εχθρικά σε κάποιες ακραίες περιπτώσεις.
2. Η απουσία ανθρωπιστικής παιδείας και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, που θα βοηθήσει την κοινωνία να προσαρμοστεί καλύτερα στις αλλαγές που συντελούνται πλέον σε παγκόσμιο επίπεδο μας οδηγεί να συμπεριφερόμαστε με απάθεια και αδιαφορία προς τους αλλοδαπούς. Ο χαρακτήρας της κοινωνίας μας είναι πολυπολιτισμικός, κάτι που δυσκολεύει ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού να συνυπάρξει με πρόσφυγες, μετανάστες ή γενικά ανθρώπους που προέρχονται από άλλες χώρες, έχουν διαφορετικά ήθη και έθιμα και διαφορετική θρησκεία,

ειδικά μάλιστα αν δεν έχει γίνει η κατάλληλη προεργασία από το σχολείο. Έτσι, δεν έχουμε μάθει να δείχνουμε ενσυναίσθηση και αλληλεγγύη, ανοχή και σεβασμό στη διαφορετικότητα και γενικότερα ανθρωπιά. Προσπερνάμε ψυχρά τους ανθρώπους αυτούς αδιαφορώντας για τη δυστυχία, τον φόβο τους, τις δυσκολίες και τις κακουχίες που βιώνουν σε μια ξένη χώρα.

3. Ζούμε σε μια κοινωνία στην οποία αισθανόμαστε συχνά ότι απειλούμαστε. Η παγκοσμιοποίηση, οι φυσικές καταστροφές, η οικονομική κρίση, οι δυσκολίες της καθημερινής ζωής μάς δημιουργούν την αίσθηση ότι δεν καταφέρνουμε πλέον να αντιμετωπίσουμε απειλές που είναι συχνά απρόβλεπτες. Αισθανόμαστε ανυπεράσπιστοι και ανίκανοι να δράσουμε, και συνεπώς φοβόμαστε. Είναι ένας ακαθόριστος φόβος, τον οποίο μεταφέρουμε κυρίως στους ξένους. Ο Γάλλος κοινωνιολόγος Αλέν Τουρέν αποδίδει το φαινόμενο της ξενοφοβίας στην αντίδραση που αποκαλύπτει τις αντιφάσεις μιας όλο και πιο κατακερματισμένης και ανασφαλούς κοινωνίας: «Μέσα από την ξενοφοβία εκδηλώνεται ο φόβος για όποιον είναι διαφορετικός από μας όχι μόνο στη φυσική του μορφή, αλλά και στην κουλτούρα, τη θρησκεία ή τους τρόπους ζωής».[23] Τα χαρακτηριστικά του αλλοδαπού, ωστόσο, είναι μόνο ένα πρόσχημα, για να μπορούμε να προβάλλουμε πάνω του τις δικές μας αγωνίες. Με αυτό τον τρόπο, οδηγούμαστε στην απανθρωποποίησή του και αδυνατούμε να ζήσουμε μαζί του θεωρώντας τον απειλή. Εκδηλώνουμε αυτή την αδιαφορία, που μπορεί όμως να κρύβει σε κάποιες περιπτώσεις το μίσος ή και έναν ενδόμυχο φόβο ότι αυτός ο άλλος μπορεί να αποτελεί απειλή για εμάς.

[23] Θ. Γιαλκέτσης, enet.gr.

27ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΘΑΝΑΤΙΚΗ ΠΟΙΝΗ

Α. Στο κείμενο «Ο φόνος ως μέσο άσκησης δικαιοσύνης» που διάβασα στον ημερήσιο Τύπο, η αρθρογράφος αντιτασσόταν στη θανατική ποινή θεωρώντας ότι η επιβολή της από το κράτος αποτελεί παραλογισμό και είναι ασύμβατη με τη δημοκρατία. Επιπλέον, την απέρριπτε, γιατί αποτελεί εγκληματική πράξη με ανεπανόρθωτο χαρακτήρα, η οποία μάλιστα δε λειτουργεί κατασταλτικά για το έγκλημα. Τέλος, παρέθετε στατιστικά στοιχεία που δείχνουν πως η ποινή του θανάτου συναρτάται από την οικονομική και κοινωνική θέση του εγκληματία, γεγονός που επιβεβαιώνει και ο δικηγόρος θανατοποινιτών, Μάικλ Μέλο.

Β1. α) ΣΩΣΤΟ («αλλά κατ' επανάληψη … μικρούς υποψήφιους δήμιους»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Ενώ πουθενά … καταστολή του εγκλήματος»), **γ) ΣΩΣΤΟ** («Η θανατική ποινή … δημοκρατικής πολιτείας»), **δ) ΛΑΘΟΣ** («Ενώ μαύροι και λευκοί … μέγιστο μέρος του λευκό»), **ε) ΣΩΣΤΟ** («Είναι άλλωστε γνωστό … οικονομικής του θέσης»).

Β2. α)
i. (διπλή παύλα)[24]: Η φράση χρησιμοποιείται μέσα σε διπλές παύλες για να δηλώσει με έμφαση ότι οι φωνές για επαναφορά της θανατικής ποινής δεν προέρχονται μόνο από τα τηλεοπτικά μέσα αλλά και από αλλού. Αποτελεί, επομένως, απαραίτητη παρεμβολή στη συνέχεια του λόγου.
ii. (εισαγωγικά): Η λέξη «δικαίωμα» τοποθετείται μέσα σε εισαγωγικά γιατί η αρθρογράφος τη χρησιμοποιεί ειρωνικά. Δηλώνει τον αυθαίρετο και αυταρχικό τρόπο με τον οποίο το κράτος επιβάλλει τη θανατική ποινή, παραβιάζοντας κάθε έννοια ηθικής και ανθρωπισμού.
iii. (εισαγωγικά): Τα εισαγωγικά χρησιμοποιούνται επειδή πρόκειται για τίτλο βιβλίου.

β) Με τη χρήση του ασύνδετου σχήματος παρατίθενται όροι της πρότασης χωρίς σύνδεσμο («Αποκεφαλισμός, καύση στην πυρά, απαγχονισμός, θάλαμος αερίων, τουφεκισμός, ηλεκτρική καρέκλα, δηλητηριώδης ένεση…»). Με το σχήμα αυτό επιτυγχάνεται η δραματοποίηση, καθώς μέσα από αυτό δηλώνεται η οργή και η αγανάκτηση της αρθρογράφου, η οποία παράλληλα προσπαθεί να προκαλέσει συναισθηματική φόρτιση και να ευαισθητοποιήσει τον αποδέκτη δίνοντας έμφαση στις μεθόδους που επινοεί ο άνθρωπος προκειμένου να εξοντώσει τον συνάνθρωπό του. Επίσης, το ασύνδετο σχήμα δηλώνει ένταση, συμβάλλει στην παραστατικότητα, ενισχύει τη ζωντάνια και την αμεσότητα του κειμένου. Με το ασύνδετο σχήμα ο λόγος γίνεται πυκνός, ρέων και ασθματικός.

Β3. α) «το δεκαεφτά χρονώ αθώο παιδί»: Από την αρχή του ποιήματος ο Καβάφης εκδηλώνει με σαφή και ξεκάθαρο τρόπο τη στάση του απέναντι στο πραγματικό περιστατικό που συνέβη στο χωριό Ντενσουάι. Ο μελλοθάνατος χαρακτηρίζεται «αθώο παιδί». Είναι μια άμεση πολιτική στάση του ποιητή απέναντι στην αγγλική

[24] Τα σημεία της στίξης διακρίνονται ως προς τη λειτουργία τους σε:
Συντακτικά, όταν χρησιμοποιούνται για να χωρίσουν τον γραπτό λόγο σε μέρη, σε συντακτικές ενότητες.
Σχολιαστικά, όταν χρησιμοποιούνται για να αποδώσουν στον γραπτό λόγο τις επιτονικές διακυμάνσεις της φωνής του ομιλητή. Όταν τα συναντάμε με αυτό τον ρόλο, κάνουμε λόγο για τη «στίξη ως σχόλιο». Ως τέτοια χρησιμοποιούνται κυρίως το θαυμαστικό, το ερωτηματικό, τα αποσιωπητικά και τα εισαγωγικά, αν και ο γράφων μπορεί να χρησιμοποιήσει ως σχόλιο οποιοδήποτε σημείο της στίξης.

κατοχή και τις απαράδεκτες και άδικες ενέργειες με τις οποίες εκδήλωνε την επιβολή της. Η επανάληψη του επιθέτου «αθώος» σε συνδυασμό με την ηλικία του νέου φανερώνει το μέγεθος της αδικίας που διαπράττεται από τους Άγγλους κατακτητές.

«Δεκαφτά μέρες μοναχά»: Η μάρτυσσα μάνα, όπως την αποκαλεί ο ποιητής, υποβάλλεται σε μια φρικτή δοκιμασία. Είναι υποχρεωμένη να δει τον θάνατο του παιδιού της να εκτυλίσσεται μπροστά στα μάτια της. Αυτό την κάνει να χάσει την αίσθηση του χρόνου πιστεύοντας πως χάρηκε το παιδί της «Δεκαφτά μέρες μοναχά» κι όχι δεκαεφτά χρόνια. Βλέπει «το δεκαεφτά χρονώ αθώο παιδί» της να κρέμεται ελεεινά στο κενό («ελεεινά κρεμνιούνταν στο κενόν»)· βλέπει το παιδί, το οποίο γέννησε και ανέθρεψε με πόνους και αγωνίες, να κρέμεται νεκρό και αισθάνεται ότι ο χρόνος εκμηδενίζεται μέσα στην ψυχή της. Η συστολή αυτή του υποκειμενικού χρόνου, λόγω της δυνατής συγκίνησης που χρησιμοποίησε ο Καβάφης για να αποδώσει πιο παραστατικά την ψυχολογία της μάνας, αποτελεί προσφιλές μοτίβο σε όλες τις λογοτεχνίες και στην αιγυπτιακή παράδοση. Η επανάληψη αυτή επομένως δείχνει πόσο πικρό είναι για μια μάνα να χάσει το παιδί της και μάλιστα σε μια τόσο μικρή ηλικία. Σε ένα από τα *Ανέκδοτα* μια μάνα μοιρολογάει για το παιδί της, που το κρέμασαν και λέει: «δεκαφτά χρόνια μοναχά με τα ’ζησες παιδί μου». «Το σπάνιο αυτό ‘‘με τάζησες’’ έχει ένα ομαλό αντίβαρο στο τέλος του ποιήματος: δεκαεφτά μέρες μοναχά σε χάρηκα παιδί μου».[25]

β) Το καβαφικό ποίημα επιτελείται ως θεατρική παράσταση ή, γενικότερα, το καβαφικό έργο επιτελείται ως θεατρικό έργο μέσα στις συνιστώσες και με τους όρους μιας θεατρικής παράστασης.[26] Το στοιχείο θεατρικότητας προσδίδει στα ποιήματα του Καβάφη ζωντάνια και διεγείρει έτσι ακόμη περισσότερο το ενδιαφέρον των αναγνωστών του. Η θεατρικότητα επιτυγχάνεται μέσα από τον διάλογο των ηρώων του, τις αποστροφές, τις κινήσεις και γενικά με το θεατρικό σκηνικό που στήνει ο ποιητής. Στο συγκεκριμένο ποίημα στοιχεία θεατρικότητας αποτελούν η παρουσία προσώπων (μάνα, οι χριστιανοί που μεταφέρουν το παιδί, το παιδί), η αποστροφή της μάνας («Δεκαφτά χρόνια μοναχά με τα ’ζησες, παιδί μου») κάτω από την κρεμάλα του παιδιού της, η περιγραφή της εξωτερικής («Σαν το ’φεραν οι Χριστιανοί να το κρεμάσουν… Κι όταν το ανέβασαν την σκάλα της κρεμάλας») και της εσωτερικής δράσης («πότε ούρλιαζε, και κραύγαζε σα λύκος, σα θηρίο/ και πότε εξαντλημένη η μάρτυσσα μοιρολογούσε»).

Γ. Έχει τύχει πολλές φορές να πέσουμε θύματα αδικίας ή να θεωρήσουμε ότι αδικούμαστε στην καθημερινότητά μας. Σε τέτοιες στιγμές αισθανόμαστε να μας πνίγει το δίκιο, θυμώνουμε και θέλουμε να ξεσπάσουμε. Δε θα πρέπει όμως σε καμία περίπτωση να αντιδρούμε κάτω από την επήρεια του θυμού.
Καλό είναι, όταν αδικούμαστε, να δείχνουμε αυτοσυγκράτηση και να μην εκτρεπόμαστε σε ακραίες συμπεριφορές. Σε τέτοιες περιπτώσεις ο θυμός και η οργή

[25] Πέτρος Κολακλίδης, *«Το δούλεμα της γλώσσας στον Καβάφη»,* ο επίσημος δικτυακός τόπος του αρχείου Καβάφη.
[26] Βλ. Αραμπατζίδου Λ. *Ο Καβάφης, ποιητής θεατρικός.*

δεν αποτελούν καλό σύμβουλο, καθώς μπορεί να μας οδηγήσουν σε πράξεις που θα μας κάνουν να μετανιώσουμε. Θα πρέπει αρχικά να ηρεμήσουμε και να σκεφτούμε αν με τη στάση και τη συμπεριφορά μας προκαλέσαμε αυτή την αδικία εις βάρος μας. Η αυτοκριτική αυτή θα μας βοηθήσει να συνειδητοποιήσουμε τυχόν λάθη μας και να μην τα επαναλάβουμε στο μέλλον, ώστε να μη δώσουμε αφορμή να υποστούμε μια άδικη συμπεριφορά εξαιτίας της δικής μας ανάρμοστης στάσης.

Αν κάποιος μας αδίκησε, σίγουρα η πληγή που μας προκαλεί είναι μεγάλη και η επούλωσή της πολύ πιο δύσκολη, ειδικά αν είναι συγγενικό μας πρόσωπο ή φίλος. Η μόνη λύση σε μια τέτοια περίπτωση είναι η συζήτηση. Είμαστε άνθρωποι και έχουμε αναπτύξει τη γλώσσα ώστε να επικοινωνούμε με όλη την ψυχοσύνθεσή μας. Είναι πολύ σημαντικό δηλαδή να μιλήσουμε με τον άνθρωπό μας, να βγάλουμε από μέσα μας ό,τι μας πόνεσε και να του επισημάνουμε το λάθος του. Οι εποικοδομητικές συζητήσεις μόνο καλό αποτέλεσμα μπορούν να έχουν. Το σημαντικότερο όμως είναι να γίνονται πάντα σε ήπιους τόνους, χωρίς εγωισμούς και να έχουμε το μεγαλείο ψυχής να συγχωρέσουμε το πρόσωπο που μας αδίκησε, εφόσον είναι σε θέση να αναγνωρίσει το λάθος του.

Σε καμιά περίπτωση δε χρειάζεται όταν αδικούμαστε να εμμένουμε στην πικρία, γιατί ουσιαστικά διπλασιάζουμε τα δυσάρεστα συναισθήματα που αισθανόμαστε. Από την μια είναι η αδικία που μας κάνει ο άλλος και από την άλλη είναι η αδικία που κάνουμε εμείς οι ίδιοι στον εαυτό μας: Διότι με το να πικραθούμε και να κρατήσουμε μέσα μας κακία εναντίον αυτού που μας αδίκησε δηλητηριάζουμε τελικά οι ίδιοι τον εαυτό μας και γινόμαστε ανίκανοι να βιώσουμε τη χαρά. Είναι προτιμότερο, επομένως, –για εμάς τους ίδιους– να μη φέρνουμε στον νου μας αυτόν που μας αδίκησε. Θα μας ωφελήσει περισσότερο αν αποβάλουμε το γεγονός της αδικίας από μέσα μας, ώστε να προχωρήσουμε τη ζωή μας ελεύθεροι από πάθη και μνησικακίες. Αρκεί μόνο να μαθαίνουμε το μάθημά μας, ώστε να μην είμαστε ευάλωτοι στο ίδιο πάθημα όταν προκύψουν ξανά παρόμοιες περιστάσεις.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος

Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε, τη θέση μας. Κι αν χρειαστεί να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.
Γλωσσικές επιλογές – ύφος
• Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό •

Τίτλος: Θανατική ποινή στο ... «εκτελεστικό απόσπασμα»

Πρόλογος

Στην εποχή μας, παρά τους αγώνες που έχουν γίνει για την κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την αναγνώριση της ζωής ως υπέρτατο δικαίωμα και προϋπόθεση για την ύπαρξη όλων των υπολοίπων, η θανατική ποινή συνεχίζει να εφαρμόζεται όχι μόνο στις αναπτυσσόμενες χώρες αλλά και σε πολλές προηγμένες, κυρίως σε πολλές πολιτείες των ΗΠΑ. Παράλληλα, ακόμα και σε χώρες που δεν εφαρμόζεται πληθαίνουν οι φωνές για την επαναφορά της.

Κύριο μέρος

1. Η θανατική ποινή δε λειτουργεί προληπτικά για κανένα έγκλημα. Άλλωστε, οι καθ' έξιν εγκληματίες ή οι ψυχροί και φανατισμένοι δολοφόνοι δεν την υπολογίζουν καθόλου, αφού πολλοί από αυτούς δε διστάζουν να συμμετέχουν ακόμη και σε επιχειρήσεις αυτοκτονίας. Παράλληλα, στατιστικές πολλών χωρών έδειξαν ότι μετά την κατάργηση της θανατικής ποινής δεν αυξήθηκαν τα κακουργήματα, όπως επίσης και ότι σε χώρες όπου επιβάλλεται η συγκεκριμένη ποινή υπάρχει υψηλή εγκληματικότητα. Με άλλα λόγια, η αύξηση ή η μείωση της πιθανότητας επιβολής θανατικής ποινής δεν επηρεάζει τους ειδεχθείς εγκληματίες.
2. Βασικό καθήκον και πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας αποτελεί ο σεβασμός και η προστασία της ανθρώπινης ζωής και της αξίας της προσωπικότητας του κάθε ανθρώπου, όπως προβλέπεται από την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Το Άρθρο 4 του Αφρικανικού Χάρτη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και των Λαών διακηρύσσει ότι «η ανθρώπινη ύπαρξη είναι απαραβίαστη. Ο σεβασμός της ζωής, της σωματικής και της ψυχικής ακεραιότητας είναι δικαίωμα κάθε ανθρώπινης ύπαρξης». Ο εγκληματίας, παρά την παραβατική του συμπεριφορά, δε στερείται την ανθρώπινη ιδιότητά του και η ζωή του δεν μπορεί να εξαιρεθεί αυτής της προστασίας. Κάθε δημοκρατική χώρα οφείλει να προστατεύει την ανθρώπινη ζωή απόλυτα, χωρίς να εξαρτάται από καμία παράμετρο.
3. Σκοπός της ποινής πρέπει να είναι ο σωφρονισμός του δράστη κι όχι η εκδίκηση. Το σωφρονιστικό σύστημα δεν πρέπει να αποβλέπει στην εκδίκηση και στην εξόντωση, αλλά να έχει σωφρονιστικό χαρακτήρα, με τελική επιδίωξη τη διόρθωση, την επανένταξη και την εκ νέου κοινωνικοποίηση του εγκληματία. Η θανατική ποινή ακυρώνει ουσιαστικά τη λειτουργία αυτή του σωφρονιστικού συστήματος και εξαλείφει κάθε πιθανότητα μετάνοιας και μεταμέλειας από τον εγκληματία.
4. Με τη θανατική καταδίκη και την εκτέλεση ενός ανθρώπου το κράτος εκπίπτει και αυτό στο επίπεδο του δολοφόνου, διαπράττει φόνο και επιδεικνύει την ίδια ετοιμότητα να χρησιμοποιήσει σωματική βία έναντι του θύματός του, όπως και ο εγκληματίας. Παράλληλα, η επιβολή θανατικής ποινής, με τον βάναυσο και απάνθρωπο χαρακτήρα της, προκαλεί το κοινό αίσθημα, φανατίζει και εξάπτει το μίσος διχάζοντας την κοινωνία και υπάρχει ενδεχόμενο να προκαλέσει αναταραχές, συγκρούσεις και αναρχία μέσα στο κοινωνικό σύνολο.
5. Η επιβολή της θανατικής ποινής ενέχει τον κίνδυνο εκτέλεσης αθώων ανθρώπων. Άλλωστε, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ένα από τα σημαντικότερα μειονεκτήματά

της είναι ο μη αναστρέψιμος χαρακτήρας της σε περίπτωση δικαστικής πλάνης. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις, παρά την πρόοδο που έχει συντελεστεί στον τομέα της εγκληματολογίας και της βιοϊατρικής, που τα πορίσματα της έρευνας έχουν αποδειχθεί λανθασμένα, με συνέπεια να έχουν καταδικασθεί σε θάνατο αθώοι άνθρωποι. Ανάλογη είναι και η περίπτωση όταν υπάρχουν ελαφρυντικά υπέρ του δράστη τα οποία προσκομίζονται στις αρχές ή αποδεικνύονται σε μεταγενέστερο της εκτέλεσης χρόνο.

Επίλογος

Σε μια εποχή πολιτισμικής προόδου, η εκτέλεση της θανατικής ποινής, ακόμα και για το πιο στυγερό έγκλημα, αποτελεί παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στόχος της πολιτείας θα πρέπει να είναι η πρόληψη της εγκληματικότητας, δημιουργώντας τις συνθήκες που απαιτούνται για την αρμονική συμβίωση των ανθρώπων, κι όχι η καταστολή με το βάρβαρο μέτρο της θανατικής ποινής, που δε συνάδει με μια πολιτισμένη κοινωνία.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. Κεντρικό πρόσωπο του ποιήματος είναι η μητέρα ενός Αιγύπτιου νέου «δεκαεφτά χρονώ»,[27] ο οποίος απαγχονίστηκε μαζί με άλλους τέσσερις από Άγγλους στρατιώτες.[28] Στο επίκεντρο του ποιήματος βρίσκεται το μοιρολόι της μάνας («η μάρτυσσα μοιρολογούσε»), που το παιδί της οδηγείται στον θάνατο.[29] Το μοιρολόι της μάνας «μιμείται» τον χορικό τραγικό θρήνο. Όσο πλησιάζει η ώρα της εκτέλεσης του παιδιού της τόσο κλιμακώνεται ο πόνος, η οδύνη και η αγωνία της για τον επικείμενο χαμό του. Στην αρχή σέρνεται και χτυπιέται («σέρνονταν και χτυπιούνταν μες στα χώματα»), ενώ αργότερα εξαντλημένη μοιρολογεί θυμίζοντας το μοιρολόι της μάνας στην ελληνική δημοτική ποίηση. Η φρικτή δοκιμασία στην οποία υποβάλλεται και ο πόνος που την κατακλύζει την κάνουν να χάσει την αίσθηση του χρόνου πιστεύοντας πως χάρηκε το παιδί της «Δεκαφτά μέρες μοναχά» κι όχι δεκαεφτά χρόνια. Βλέπει «το δεκαεφτά χρονώ αθώο παιδί» της να κρέμεται ελεεινά στο κενό («ελεεινά κρεμνιούνταν στο κενόν»)· βλέπει το παιδί, το οποίο γέννησε και ανέθρεψε με πόνους και αγωνίες, να κρέμεται νεκρό και αισθάνεται ότι ο χρόνος εκμηδενίζεται μέσα στην ψυχή της. Η συστολή αυτή του υποκειμενικού χρόνου λόγω της δυνατής συγκίνησης που χρησιμοποίησε ο Καβάφης για να αποδώσει πιο παραστατικά την ψυχολογία της μάνας αποτελεί προσφιλές μοτίβο σε όλες τις λογοτεχνίες και στην αιγυπτιακή παράδοση. Τέλος, η Αιγύπτια μάνα μοιάζει με τη μητέρα του Χριστού, την Παναγία, καθώς και αυτή είχε ανάλογη στάση όταν ο γιος της οδηγούνταν στον σταυρό του μαρτυρίου. Αποτελεί την άλλη όψη μιας άδικης

[27] Κατά τον Τσίρκα, ο Καβάφης επενέβη στην ηλικία «για να μειώσει στο ελάχιστο το ερωτικό στοιχείο […] και να συγκεντρώσει το βάρος του ποιήματος στο σπαραγμό της ‘‘μάνας της μάρτυσσας’’».

[28] Το περιστατικό έλαβε χώρα στο χωριό Ντενσουάι το 1906. Άγγλοι στρατιωτικοί που ταξίδευαν μεταξύ της Αλεξάνδρειας και του Καΐρου σταμάτησαν στο χωριό Ντενσουάι και πυροβόλησαν μερικά περιστέρια που ανήκαν στους χωρικούς. Αποτέλεσμα ήταν να ξεσπάσει ένα βίαιο επεισόδιο ανάμεσα στους χωρικούς και τους Άγγλους στρατιώτες, κατά τη διάρκεια του οποίου ένας Άγγλος χτυπήθηκε με πέτρα στο κεφάλι και αργότερα πέθανε από ηλίαση αφού επέστρεψε στο βρετανικό στρατόπεδο. (Βλ. D. Mendelsohn, *C.P. Cavafy*, σελ. 567)

29 Ο Καβάφης ήταν αντίθετος στη θανατική ποινή («όποτε έχω την ευκαιρία το ξεκαθαρίζω», γράφει σε σημείωμά του τον Οκτώβριο του 1902).

εκτέλεσης και δείχνει την πίκρα όσων μένουν πίσω για να θυμούνται το αγαπημένο τους πρόσωπο που χάθηκε άδικα.[30]

Β2$_1$. χωρίς περιστροφές/ ρητά, ξεκάθαρες, δισταγμούς, ξεπέρασμα, εφευρετικότητα.

Β2$_2$. τηλεοπτικές (τηλέ + ορώ): κάτοψη, **δημοκρατικής** (δήμος + κρατικός < κράτος): εγκρατής, **αποτροπή** (από + τροπή < τρέπω): επίτροπος, **διαπράξει** (διά + πράττω): απραξία, **γεωγραφίας** (γεω + γραφία < γράφω): άγραφος.

Β3. Η γλώσσα του Καβάφη είναι μεικτή και επιτυγχάνει περίτεχνα τη σύζευξη καθαρεύουσας και δημοτικής με λαϊκές εκφράσεις, με ιδιώματα της πόλης, που ξαφνιάζουν. Το γλωσσικό σύμπαν της καβαφικής ποίησης αγκαλιάζει την ελληνικότητα, οι πηγές έμπνευσής του, ο ελεύθερος πεζολογικός στίχος και το ύφος του καταδεικνύουν ότι ο Καβάφης άνοιξε τον δρόμο της μοντέρνας ποίησης.[31] Ειδικότερα, η γλώσσα[32] που χρησιμοποιεί στο συγκεκριμένο ποίημα είναι ιδιότυπη. Διατηρεί ορισμένα χαρακτηριστικά της αθηναϊκής καθαρεύουσας («επέρασαν», «εφηβικόν»), που αναμειγνύονται με λόγια[33] στοιχεία («ούρλιαζε», «κραύγαζε») αλλά και ιδιωματικά στοιχεία της Κωνσταντινούπολης και της Αλεξάνδρειας («με τα ’ζησες»). «Η γλώσσα του είναι ζωντανή ακριβώς επειδή γράφει με μια ποικιλία γλωσσικών στοιχείων που ανήκουν και σε παλαιότερες και σε νεότερες μορφές της ελληνικής. Ο Καβάφης ανήκει στη λογοτεχνική γενιά που ‘‘διεύρυν[ε] το εκφραστικό φάσμα της δημοτικής’’ όχι απλά επειδή συνδύασε λέξεις και στοιχεία της λόγιας παράδοσης με εκφράσεις και τύπους της λαϊκής, αλλά διότι χρησιμοποίησε λέξεις και εκφράσεις απ’ όλες τις ιστορικές φάσεις της ελληνικής γλώσσας, συνυφαίνοντας αβίαστα στοιχεία από την αρχαία, μεσαιωνική και νεότερη ελληνική. Έτσι, ενσωμάτωσε στον λιτό προφορικό λόγο της ποίησής του γλωσσικά στοιχεία με τον ίδιο τρόπο που ο κάθε μορφωμένος Έλληνας, σήμερα έχοντας απελευθερώσει εκφραστικά τη γλώσσα του από την αντιπαλότητα καθαρεύουσας-δημοτικής, κάνει σωστή χρήση του πλούτου της ελληνικής αναμειγνύοντας λεξιλόγιο και μορφές και από τον λόγιο γραπτό και τον απλούστερο προφορικό λόγο».

Το ποίημα «27 Ιουνίου 1906, 2 μ.μ.» είναι ένα πολιτικό ποίημα[34] που ξεχειλίζει συναισθήματα κι οργή, η οποία όμως δε δίνεται άμεσα αλλά με την αξιοποίηση της

---

[30] Αξίζει να σημειωθεί, όπως επισημαίνει ο Ηρ. Κακαβάνης στο βιβλίο του *Ο άγνωστος ΒΑΡΝΑΛΗΣ και 19 αδημοσίευτα ποιήματά του*, ότι υπάρχει μια ποιητική επικοινωνία από παλιά μεταξύ Κ. Π. Καβάφη και Κ. Βάρναλη. Ο Βάρναλης με το δικό του ποίημα (*Ντενσουάι 27 Ιουνίου 1906*) απαντάει στο ανέκδοτο ποίημα του Καβάφη, που δημοσιεύτηκε στην *Επιθεώρηση Τέχνης*. Ο Βάρναλης εστιάζει στο γεγονός, στην αιτία και στον ένοχο, που δε είναι άλλος από τους «αδικητάδες» που τα θέλουν όλα δικά τους και ο μόνος τρόπος για να τ’ αποκτήσουν είναι με τη βία. Ο Βάρναλης αφιερώνει το ποίημά του στον Στρατή Τσίρκα απαντώντας παράλληλα και στην άποψή του για τον «πολιτικό» Καβάφη, πως δηλαδή δεν είναι αδιάφορος για τα σύγχρονα γεγονότα και το έργο του έχει κοινωνικές αναφορές.

[31] Βλ. «Κ.Π. Καβάφης: Ο ποιητής, η ποίηση και η ποιητική του», *Φιλολογική* (125).

[32] Anita Skarpathiotis, Department of Classics and Mediterranean Studies,University of Illinois at Chicago.

[33] Λόγιες ονομάζουμε τις λέξεις που εισήγαγαν μετά την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους οι λόγιοι συγγραφείς με δύο τρόπους: α) με την επαναφορά στον γραπτό καταρχήν λόγο λέξεων της αρχαίας ελληνικής οι οποίες είχαν πάψει να χρησιμοποιούνται για πολλούς αιώνες, όπως π.χ. *καθηγητής*, *συμβόλαιο* κ.ά., και β) με τη δημιουργία νέων λέξεων, που δεν υπήρξαν στο παρελθόν, με βάση όμως στοιχεία (ρίζες, καταλήξεις κτλ.) από αρχαίες ελληνικές λέξεις, όπως *γραμματολογία, πυροσβέστης* κ.ά.

[34] Το ποίημα (το ανακάλυψε ο Γ. Π. Σαββίδης), σύμφωνα με τον Στρ. Τσίρκα, κάνει λόγο και για έναν πολιτικό Καβάφη, που η ποίησή του σχετιζόταν με την κοινωνία και την ιστορία της εποχής του, με τα παροικιακά πράγματα και με τους αντιαποικιακούς αγώνες. Η ανακάλυψη του Σαββίδη και η σχετική μελέτη που έκανε ο Τσίρκας γι’ αυτό άνοιγαν έναν πολύ σημαντικό δρόμο για την ιστορική και πολιτική προσέγγιση του Καβάφη. Ο

λεπτής ειρωνείας,[35] που αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της καβαφικής ποίησης. Η ειρωνεία του ποιητή έχει αποδέκτες τους κατακτητές Άγγλους ή γενικότερα όλους τους Ευρωπαίους αποικιοκράτες. Ο ποιητής, όπως φαίνεται, ενδιαφερόταν πάρα πολύ για τα γεγονότα που διαδραματίζονταν στην πατρίδα του, την Αίγυπτο. Ορισμένα σύγχρονά του γεγονότα έπαιξαν σημαντικό ρόλο στον συναισθηματισμό του. Το ποίημα αυτό είναι γραμμένο ενάμιση χρόνο μετά το περιστατικό της εκτέλεσης του νεαρού, η οποία εξακολουθεί να φαντάζει νωπή στη μνήμη του. Ο Καβάφης στην αρχή του ποιήματος δεν κατονομάζει τους Άγγλους δήμιους του νεαρού, αλλά τους αποκαλεί χριστιανούς. Με τον χαρακτηρισμό αυτό εντείνεται το πικρό συναίσθημα που του δημιουργούσαν οι Άγγλοι. «Οι Χριστιανοί», που υποτίθεται ότι δίδασκαν την αγάπη, εκτελούν «το δεκαεφτά χρονώ αθώο παιδί», το οποίο τόλμησε να αντιδράσει απέναντι στις αυθαίρετες και προκλητικές ενέργειές τους. Ως χριστιανοί όφειλαν να σέβονται την ανθρώπινη ζωή κι όχι να καταφεύγουν σε τέτοιες απάνθρωπες πράξεις. Ωστόσο, το υποκείμενο «Οι Χριστιανοί» και η στάση της μάνας μπροστά στον επικείμενο θάνατο του παιδιού της θυμίζουν άμεσα το βιβλικό χωρίο (Ματθαίος 27:46) από τη Σταύρωση στον Γολγοθά. Με αυτό τον τρόπο ο Καβάφης παρομοιάζει ποιητικά τον Χριστό με τον νεαρό που χριστιανοί τον εκτέλεσαν και τη μάνα του με την Παναγία.

Καβάφης δεν ήταν πια μόνο ο ηδονικός ποιητής της ερωτικής επιθυμίας ούτε ο υμνητής της παρακμιακής τάξης, αλλά ο πολιτικά ευαίσθητος κριτικός της αποικιοκρατίας. Το ποίημα αξίζει να πάρει θέση στις ανθολογίες της αγωνιστικής ποίησης όλων των καιρών κι όλων των τόπων.

[35] Οι τεχνικές που χρησιμοποιεί ο Καβάφης για να εκφράσει την ειρωνεία του είναι: Ι. Υφολογική σηματοδότηση στην οποία υπάγονται η μετρική συμπεριφορά (το μέτρο, η ειρωνική ρίμα και παρήχηση, η στίξη), ο συγκερασμός των διαφόρων γλωσσικών επιπέδων, η σύνταξη και δομή του λόγου και η γραμματική και η επανάληψη, ΙΙ. Μεταγλωσσική υπόμνηση (η ειρωνεία προκύπτει από μια αυτοαναφορική λειτουργία της γλώσσας σε συνδυασμό με επαναλήψεις), ΙΙΙ. Αμφισημία, IV. Αντίθεση, V. Υπερβολή, VI. Υποκριτική άγνοια ή υποκριτική αμφιβολία, VII. Τίτλοι, VIII. Ειρωνεία μέσω αναλογίας, IX. Ειρωνικό προσωπείο. (Βλ. Κωστίου Κ. *Η ποίηση του κράματος,* εκδ. ΠΕΚ).

28ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ

Α. Ο Π. Τσίμας στο άρθρο του «Η αρρώστια της ανισότητας» που διάβασα υποστήριζε ότι οι άνθρωποι δεν είναι ίσοι απέναντι στις ασθένειες και τον θάνατο. Κατέγραφε ως παράδειγμα την περίπτωση των φορέων του AIDS στις δυτικές χώρες, των οποίων η επιβίωση είναι εξασφαλισμένη, σε αντίθεση με τους αντίστοιχους της Αφρικής, οι οποίοι δε διαθέτουν μέσα πρόληψης και θεραπείας, παρά τον αυξημένο αριθμό τους, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τα στοιχεία διεθνών οργανισμών.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («Μια ματιά στα στοιχεία … κλονίζει την, περί ισότητας μπροστά στη συμφορά, παλαιά θυμόσοφη ρήση»), **β) ΣΩΣΤΗ** («για τον όμοιό του σε μια χώρα της υποσαχάριας Αφρικής ο θάνατος είναι η άφευκτη μοίρα»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («Ένας κόσμος ολόκληρος πεθαίνει, κυριολεκτικά και συμβολικά, από μια ασθένεια για την οποία έχουμε στη διάθεσή μας πλήρη μέσα πρόληψης και θεραπείας»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Οι ειδικοί υποστηρίζουν ότι, αν οι πλούσιες χώρες κινδυνεύουν από μια νέα έξαρση, αυτό οφείλεται στη χαλάρωση των εκστρατειών ενημέρωσης και πρόληψης και στη χαλάρωση της προσοχής μας»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («και στην Αφρική προπάντων απειλούνται από μια έκρηξη επιδημίας, κυρίως επειδή δεν έχουν οικονομικά μέσα»).

Β2. α) Ο συγγραφέας με τα καταληκτικά ερωτήματα δίνει έμφαση στην αδιαφορία που χαρακτηρίζει τον πλανήτη για το πρόβλημα των ασθενών και ιδιαίτερα στην αδιάφορη στάση όλων των «ευαισθητοποιημένων» για τα προβλήματα του κόσμου, οι οποίοι σιωπούν για τα θύματα του AIDS στις αφρικανικές χώρες και τις άθλιες συνθήκες στις οποίες ζουν. Φαίνεται πως η ειρωνεία που υφέρπει στα ερωτήματα δηλώνει και την αγανάκτηση του συγγραφέα για τη στάση των διαδηλωτών και προβάλλει αυτά που θέλει να τονίσει ιδιαίτερα. Οι ερωτήσεις προσδίδουν ζωντάνια, παραστατικότητα και πλαστικότητα στον λόγο. Δημιουργούν κλίμα αμεσότητας και οικειότητας, δίνουν την αίσθηση του διαλόγου για τον αναγνώστη (θεατρικότητα). Αίρουν τη μονοτονία που επιφέρει η δεοντολογική διατύπωση, λειτουργούν ως συμπέρασμα και φανερώνουν τον προβληματισμό και συνάμα την επικριτική διάθεση του συγγραφέα απέναντι σε όλους αυτούς που βγήκαν στους δρόμους για να διαδηλώσουν κατά της παγκοσμιοποίησης, ενώ «Ένας κόσμος ολόκληρος πεθαίνει, κυριολεκτικά και συμβολικά, από μια ασθένεια για την οποία έχουμε στη διάθεσή μας πλήρη μέσα πρόληψης και θεραπείας». Παράλληλα, προσδίδουν ειρωνικό τόνο στον λόγο του. Τέλος, επιτυγχάνουν καλύτερο αποτέλεσμα, αφού αποτυπώνονται ως κοινό ερώτημα, προβληματίζουν τον αναγνώστη και τον θέτουν ενώπιον των δικών του ευθυνών, εφόσον είναι η τελευταία εντύπωση και εικόνα που του δημιουργείται.

β) προ(υπόθεση), αιτιολόγηση, προσθήκη, χρονική σχέση, αιτιολόγηση.

Β3. α) «Στο εδώλιο μαυροφορούσες τους πενθούσαν/ δηλώνοντας αθώες και θύματα πλεκτάνης»: Ο ποιητής με την ειρωνεία στους συγκεκριμένους στίχουςκαυτηριάζει την υποκριτική συμπεριφορά γυναικών που, ενώ έχουν δολοφονήσει με δηλητήριο κάποιο συγγενικό τους πρόσωπο, υποκρίνονται ότι θλίβονται για τον χαμό του δηλώνοντας αθώες. Κάτω από το υποκριτικά θλιμμένο βλέμμα τους, αναρωτιούνταν τι έκαναν λάθος στη δόση του δηλητηρίου και

αποκαλύφθηκε η ενοχή τους. Δείχνουν αμετανόητες, έτοιμες να το επαναλάβουν αν χρειαστεί με μικρότερη δόση, που είναι ικανή να επιφέρει τον θάνατο, αλλά αποτελεί ανεπαρκές τεκμήριο για την καταδίκη τους.

«Ωστόσο να προσέχουμε τα σκουπίδια που πετάμε/ από τους κάδους τρώνε άνθρωποι»: Ο ποιητής καυτηριάζει ειρωνικά τη στάση των ανθρώπων που ζουν σε προηγμένες χώρες του δυτικού κόσμου, σε χώρες της ευμάρειας και της αφθονίας, θέτοντας σε κίνδυνο τους περιθωριοποιημένους ανθρώπους. Οι πρώτοι διαθέτουν πλούσια υλικά αγαθά, ειδικά φαγητό και νερό, σε βαθμό κορεσμού, από τα οποία ένα μεγάλο ποσοστό καταλήγει στα σκουπίδια, ενώ αντίθετα οι άλλοι στερούνται τα αναγκαία για να ζήσουν, με συνέπεια πολλές φορές να καταφεύγουν στα σκουπίδια αναζητώντας τροφή. Χρησιμοποιεί α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο γιατί απευθύνεται σε όλους μας (συλλογικότητα, καθολικότητα) αλλά και στον εαυτό του με τη συμβουλή/ προτροπή να προσέχουμε τι πετάμε στα σκουπίδια. Έμμεσα προβάλλει την ανάγκη να βοηθάμε όσους ανθρώπους είναι σε δεινή θέση, για να μην είναι αναγκασμένοι να καταφεύγουν στα σκουπίδια για να τραφούν. Έτσι, μας τοποθετεί ενώπιον των ευθυνών μας για την κατάσταση που περιγράφεται στους στίχους.

Με την αξιοποίηση της ειρωνείας το ύφος γίνεται σαρκαστικό, ζωντανό και παραστατικό. Ο ποιητής εγείρει προβληματισμούς, φορτίζει συγκινησιακά τον αναγνώστη και του δίνει τη δυνατότητα να εικονοποιήσει όσα περιγράφονται και ενδεχόμενα να επαναφέρει στη μνήμη του γνωστές περιπτώσεις «δηλητηριασμένων». Με τον τρόπο αυτό μεταβαίνει κατ' αναλογία στη σύγχρονη εποχή, έχοντας φορτίσει τον αναγνώστη με συναισθήματα θλίψης και θυμού, οργής και αγανάκτησης, προκειμένου να κατανοήσει καλύτερα ότι σε μια ανάλογη θέση βρισκόμαστε κι εμείς, με θύματα τους φτωχούς, και να προβληματιστεί οδηγώντας τον στην ενσυναίσθηση των ανθρώπων που υποφέρουν.

β) Το ποίημα ανήκει στη μοντέρνα ποίηση.
Εξωτερικά (μορφικά) χαρακτηριστικά: Ο στίχος είναι ελεύθερος, χωρίς ομοιοκαταληξία, ρυθμό και μέτρο. Οι στίχοι δεν έχουν ορισμένο αριθμό συλλαβών («Εξαλείφθησαν οι δηλητηριάσεις ως μέσον δολοφονίας/ Σύνηθες στις αυτοκρατορικές αυλές/ μα και στα φτωχόσπιτα»). Τέλος, το ποίημα δεν κατανέμεται σε στροφές σταθερής μορφής. Συγκεκριμένα η πρώτη στροφή αποτελείται απότρεις στίχους, ενώ οι υπόλοιπες από δυο.
Εσωτερικά χαρακτηριστικά: Γίνεται χρήση καθημερινής γλώσσας («σκουληκιασμένα τρόφιμα και μουχλιασμένα»). Επίσης υπάρχει δραματικότητα στίχου («Ωστόσο να προσέχουμε τα σκουπίδια που πετάμε/ από τους κάδους τρώνε άνθρωποι»).

Άλλα χαρακτηριστικά
Διασκελισμοί («με σκυμμένο κεφάλι απορούσαν πόση δόση/ τάχα χρειαζόταν για να μην ανακαλυφθούν»).

Εκφραστική τόλμη και πρωτοτυπία εκφράσεων («Παραμένουν απτόητες οι εξ αμελείας δηλητηριάσεις»).

Γ. Ο Β. Λαδάς στο ποίημά του επικεντρώνεται σε έναν από τους παλιούς και συνήθεις τρόπους αλληλοεξόντωσης των ανθρώπων, τη δηλητηρίαση. Σήμερα, η δηλητηρίαση δεν είναι μια εξίσου συχνή επιλογή ενός δολοφόνου, εξακολουθεί όμως να απειλεί τη ζωή κάποιων συνανθρώπων μας με έναν τρόπο πιο έμμεσο αλλά σοκαριστικό, καθώς ο ποιητής επισημαίνει ότι στις σύγχρονες δηλητηριάσεις θύτες είμαστε στην ουσία όλοι μας, τα μέλη των ανεπτυγμένων, δυτικών κοινωνιών, και θύματα οι λιγότερο ευνοημένοι συνάνθρωποί μας, οι φτωχοί, οι περιθωριοποιημένοι, εκείνοι που δε μετέχουν στην υλική αφθονία που κυριαρχεί γύρω μας. Χωρίς βέβαια δόλο, σκοπιμότητα και συνείδηση, οι ευνοημένοι του σημερινού κόσμου καταναλώνουν αχόρταγα υλικά αγαθά και τρόφιμα και απορρίπτουν στα σκουπίδια μεγάλες ποσότητες από αυτά, τα οποία όμως γίνονται η βασική τροφή για τους φτωχούς («από τους κάδους τρώνε άνθρωποι»), πράγμα που είναι επικίνδυνο για την υγεία τους, καθώς τα τρόφιμα αυτά είναι ακατάλληλα («σκουληκιασμένα τρόφιμα και μουχλιασμένα»). Η κατάσταση που περιγράφει ο Β. Λαδάς στο ποίημά του, εκτός από λύπη και θλίψη, γεννά οργή και αγανάκτηση, καθώς είναι απαράδεκτο να υπάρχουν άνθρωποι στον σημερινό πολιτισμένο κόσμο οι οποίοι είναι αναγκασμένοι να καταφεύγουν στα σκουπίδια προκειμένου να αναζητήσουν τα προς το ζην.

Σε καμία περίπτωση κανένας άνθρωπος δεν μπορεί να μείνει ασυγκίνητος, αδιάφορος και αναίσθητος απέναντι στα παραπάνω. Είναι συγκλονιστικό το θέαμα κάποιου που δεν έχει πρόσβαση ούτε καν στα βασικά αγαθά επιβίωσης, το φαγητό και το νερό. Και μας ταράζει ακόμα εντονότερα, καθώς για μας τους ευνοημένους το φαγητό είναι τόσο άφθονο και η προσφορά του τόσο υπερβολική, που θεωρούμε αυτονόητο ότι δε θα μας λείψει ποτέ, οπότε δεν το εκτιμούμε κι εύκολα το πετάμε. Συναισθηματικά σίγουρα κινητοποιούμαστε και ευαισθητοποιούμαστε, όμως πρακτικά αντιδρούμε ανάλογα; Συνήθως όχι. Τις περισσότερες φορές μένουμε τελικά απαθείς κι αδιάφοροι, προσπερνάμε εύκολα και συνεχίζουμε τη ζωή μας. Και η απάθεια εκφράζεται με αμέλεια να ενισχύσουμε, να βοηθήσουμε τους άπορους, ώστε να ανακουφίσουμε τα προβλήματά τους. Συνήθως μόνο σε γιορτινές περιόδους μπαίνουμε στη διαδικασία να προσφέρουμε από το υστέρημά μας σε φτωχές οικογένειες, τον υπόλοιπο καιρό μένουμε απομονωμένοι στον δικό μας μικρόκοσμο και στην καθημερινότητά μας, θεωρώντας ότι έχουμε τα δικά μας προβλήματα, που δε μας επιτρέπουν να ασχοληθούμε με τους άλλους. Όμως, η απάθεια που μας χαρακτηρίζει έχει κι άλλη μια, ακόμα πιο ύπουλη όψη: Αρνούμαστε να συνειδητοποιήσουμε ότι οφείλουμε να αλλάξουμε τη νοοτροπία μας, τη στάση και τη φιλοσοφία της ζωής μας, τον τρόπο που αντιμετωπίζουμε τα υλικά αγαθά, ακόμα και τα πιο στοιχειώδη, όπως το φαγητό. Για τους ανθρώπους των εύπορων κοινωνιών είναι αυτονόητη η καθημερινή σπατάλη. Οι περισσότερες οικογένειες ξοδεύουν πολλά χρήματα για φαγητό, που τελικά καταλήγει στα σκουπίδια, χωρίς καμία ενοχή στη σκέψη ότι άλλες οικογένειες δεν έχουν να φάνε. Μοιάζει να είναι ίδιον του σύγχρονου πολιτισμού της αφθονίας η αδυναμία μας και η αναλγησία μας να καταλάβουμε και να εκτιμήσουμε την αξία πραγμάτων και αγαθών τα οποία ουδέποτε στερηθήκαμε, και θεωρούμε ότι αυτό δε θα συμβεί ποτέ. Και ίσως πιο σπουδαίο από την αποσπασματική παροχή οικονομικής και πρακτικής ενίσχυσης στους συνανθρώπους μας είναι η αλλαγή αυτής της νοοτροπίας μας απέναντι στα υλικά αγαθά και κυρίως στο φαγητό. Είναι ζήτημα ηθικής ευθύνης και ανθρώπινης συνείδησης πολιτισμένων ατόμων. Θα πρέπει να αποφασίσουμε ότι μπορούμε να ζήσουμε καλά και ποιοτικά καταναλώνοντας με μέτρο και σύνεση ό,τι αληθινά μάς χρειάζεται και διεκδικώντας για τον κόσμο μας μια δικαιότερη κατανομή των αγαθών. Γιατί είναι αλήθεια ότι αληθινή ικανοποίηση της ψυχής μας προσφέρει η

συνύπαρξή μας με συνανθρώπους όχι δυστυχείς και στερημένους, αλλά χορτασμένους και συναισθηματικά ήρεμους και πλήρεις.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος •
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε, τη θέση μας. Κι αν χρειαστεί να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.

Γλωσσικές επιλογές – ύφος
• Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθείστον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: Οι σύγχρονοι κίνδυνοι για την υγεία

Πρόλογος

Η προστασία της υγείας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό στις μέρες μας από το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο γεννιέται, μεγαλώνει, εκπαιδεύεται, εργάζεται και ζει κάθε άτομο. Το κοινωνικό περιβάλλον επιδρά στην υγεία με διάφορους τρόπους. Οι οικονομικές δυνατότητες κάθε ατόμου ή κάθε ομάδας ατόμων, η μορφή της κοινωνικής οργάνωσης, η οικογένεια, η εκπαίδευση, η εργασία, οι υπηρεσίες υγείας και βέβαια ο πολιτισμός, που σφραγίζει την ιδιαιτερότητα και τη διαφορετικότητα κάθε κοινωνίας, αποτελούν μείζονος σημασίας παράγοντες που επιδρούν στην υγεία.

Κύριο μέρος

Ερώτημα 1ο:

1. Συνυφασμένη με την κακή υγεία, η φτώχεια δημιουργεί έναν αυτοτροφοδοτούμενο φαύλο κύκλο, καθώς τα άτομα που ζουν σε συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού είναι εκείνα που αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο να υποφέρουν από σοβαρές, ακόμη και θανατηφόρες ασθένειες, ενώ έχουν και τις μεγαλύτερες δυσκολίες πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας. Περιορισμένη είναι και η πρόσβαση των ατόμων χαμηλού εισοδήματος στη χρήση υπηρεσιών υγείας, κυρίως όταν η δαπάνη βαραίνει τα ίδια και δεν την καλύπτουν οι ασφαλιστικοί φορείς. Έτσι, οι φτωχοί σε πολύ μεγάλα ποσοστά δεν καταφέρνουν να επισκεφτούν τον ειδικό γιατρό για την αντιμετώπιση προβλημάτων τους. Κάπως έτσι γίνεται η σύνθεση και η αλληλοτροφοδότηση του φαύλου κύκλου, καθώς η ασθένεια περιορίζει τις επαγγελματικές ευκαιρίες και τις εκπαιδευτικές δυνατότητες, στερώντας το άτομο αφενός από εισόδημα και αφετέρου από γνώσεις για τις απειλές κατά της υγείας, χώρια την υποβαθμισμένη διαβίωση στην οποία εξαναγκάζονται λόγω ένδειας. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις ανθρώπων οικονομικά εξαθλιωμένων να πουλούν τα όργανά τους προκειμένου να εξασφαλίσουν χρήματα για τη θεραπεία μελών της οικογένειάς τους ή συγγενικών τους προσώπων. Με αυτά τα εμπόδια στην πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας δεν είναι τυχαίο που για αρκετά φτωχά νοικοκυριά η αντιμετώπιση

κάποιου αιφνίδιου ή σοβαρού προβλήματος υγείας οδηγεί στη χρεοκοπία, καθώς μπορεί οι ιδιωτικές δαπάνες, με εξαίρεση αυτές για φάρμακα, να είναι μικρότερες για τους φτωχούς, δεν παύουν όμως να είναι δυσανάλογα βαρύτερες.

2. Μπορεί να παρατηρούνται ορισμένες βελτιώσεις στη σωματική και στην ψυχική υγεία των εφήβων σε αρκετές ανεπτυγμένες χώρες κατά την τελευταία δεκαετία, όμως αυτή η θετική εξέλιξη δεν αφορά όλους τους νέους στον ίδιο βαθμό. Αυτό οφείλεται στο ότι –καθώς διευρύνονται γενικότερα οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες στον πλανήτη– διευρύνονται σταδιακά και οι ανισότητες στο πεδίο της υγείας μεταξύ των πλουσίων και των φτωχών στο εσωτερικό πολλών χωρών. Αν οι ανισότητες στην υγεία διευρύνονται σε τόσο πλούσιες χώρες, ιδίως στη διάρκεια των λεγόμενων «υγιών ετών» της εφηβείας, τότε αυτές οι τάσεις είναι άκρως ανησυχητικές για τη μελλοντική υγεία του πληθυσμού. Οι ανισότητες στην υγεία κατά τη νεανική ηλικία διαμορφώνουν τις μελλοντικές ανισότητες στην εκπαίδευση, στην απασχόληση, στην υγεία των ενηλίκων και στο προσδόκιμο ζωής.
3. Οι άνθρωποι που ζουν σε χώρες υψηλού εισοδήματος συνήθως θεωρείται πως έχουν καλή υγεία ή τουλάχιστον μπορούν εύκολα να την εξασφαλίσουν. Ωστόσο, αυτό το ύψιστο αγαθό δεν είναι ομοιόμορφα κατανεμημένο σε όλο τον πληθυσμό. Οι άνθρωποι που προέρχονται από φτωχότερες οικογένειες, από φτωχότερες χώρες και οικονομικά πιο άνισες κοινωνίες έχουν πολύ χειρότερο επίπεδο υγείας, σε ένα ευρύ φάσμα δεικτών σωματικής και ψυχικής υγείας. Οι ανισότητες υγείας μεταξύ των ανθρώπων αυξήθηκαν με γοργούς ρυθμούς με την αύξηση των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων μεταξύ πλουσίων και φτωχών στις δυτικές κοινωνίες. Μάλιστα οι αυξανόμενες εισοδηματικές ανισότητες στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική συμπίπτουν με τις ευρύτερες ανισότητες ως προς την ψυχική και σωματική υγεία. Επιδημιολογικά δεδομένα αποτυπώνουν μέσα από αριθμούς τις ανισότητες αυτές. Η φτώχεια συνδέεται επίσης με πολύ χαμηλότερα επίπεδα συχνών ιατρικών εξετάσεων, πράγμα που συχνά οδηγεί στον εντοπισμό μιας ασθένειας σε προχωρημένο στάδιο, ενώ συνεπάγεται, επίσης, ότι υπάρχουν λιγότερες πιθανότητες να προσφερθεί στον ασθενή η καλύτερη, που τις περισσότερες φορές είναι και ακριβότερη, θεραπεία. Πολλοί ερευνητές πιστεύουν ότι η «ψαλίδα» του προσδόκιμου ζωής άρχισε να διευρύνεται αισθητά πριν από περίπου 40 χρόνια, όταν άρχισε να διευρύνεται και η οικονομική ανισότητα. Το αποτέλεσμα είναι ότι, όπως και στην οικονομία μεγαλώνει η «πίτα» προς διανομή, αλλά μοιράζεται ολοένα και πιο άνισα, υπάρχει μεν μια διαρκής ιατρική και τεχνολογική πρόοδος, όμως απλούστατα δεν επωφελούνται όλοι από αυτήν. Μεγάλα τμήματα του πληθυσμού μένουν «απέξω» – και πεθαίνουν νωρίτερα.

Μεταβατική παράγραφος

Η καλή υγεία, επομένως, στις μέρες μας καθορίζεται από την οικονομική κατάσταση και την κοινωνική τάξη των ανθρώπων, γεγονός που οφείλει να μας προβληματίσει, αν αναλογιστούμε τους κινδύνους που απειλούν την υγεία του σύγχρονου ανθρώπου.

Ερώτημα 2ο:

1. Οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν για την ανθρώπινη υγεία από την ανεξέλεγκτη χρήση των χημικών ουσιών σε συνδυασμό με την αλλαγή του κλίματος, την καταστροφή της στιβάδας του στρατοσφαιρικού όζοντος και της φθίνουσας πορείας της βιοποικιλότητας, καθώς και το φαινόμενο του θερμοκηπίου έχουν ήδη αρχίσει να αυξάνονται και να απειλούν πλέον ξεκάθαρα τη βιολογική υπόσταση του

ανθρώπου. Οι καρδιαγγειακές, αναπνευστικές και άλλες χρόνιες ασθένειες, που απειλούν ευπαθείς ομάδες πληθυσμού με υψηλό κίνδυνο νοσηρότητας και θνησιμότητας, η αύξηση των κρουσμάτων ανίατων ασθενειών και η ενδεχόμενη εξάπλωση και άνθηση επιδημιών του παρελθόντος, καθώς και άλλων νέων ασθενειών αποτελούν μόνο μερικούς από τους κινδύνους που θέτουν εν αμφιβόλω το παρόν αλλά και το μέλλον του ανθρώπου. Παράλληλα, η συσσώρευση σκουπιδιών στους δρόμους και σε δημόσιους χώρους αποτελεί εστία πολλαπλών μολύνσεων, που απειλούν άμεσα την υγεία εκατομμυρίων πολιτών.

2. Η οικονομική κρίση, σε παγκόσμια κλίμακα, αποτελεί καταλυτικό παράγοντα στην υγεία. Η συρρίκνωση των εισοδημάτων και η αύξηση της ανεργίας, που επιφέρει η οικονομική κρίση, επηρεάζουν αρνητικά μια κοινωνία προξενώντας μεγάλο πλήγμα στην αυτοεικόνα και την αυτοεκτίμηση των ατόμων, προκαλώντας ψυχολογικές διαταραχές όπως ανησυχία, άγχος, αϋπνίες, ανασφάλεια, κρίσεις πανικού, κατάθλιψη, διενέξεις στο οικογενειακό και επαγγελματικό περιβάλλον, δημιουργώντας σοβαρά κοινωνικά προβλήματα, όπως τον εθισμό και την εξάρτηση σε ουσίες και αλκοόλ, την αύξηση των αυτοκτονιών, την υιοθέτηση μη υγιεινού τρόπου ζωής κυρίως στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Το «σύνδρομο της ανεργίας» αγκαλιάζει και τους εργαζόμενους που τελούν υπό την απειλή της απόλυσης και την αποδοχή όρων εργασιακού μεσαίωνα. Η ιερότητα των ανθρώπινων σχέσεων βεβηλώνεται, καθώς ο φόβος, η ανασφάλεια και η αβεβαιότητα που δημιουργούνται εξαιτίας της οικονομικής κρίσης υπονομεύουν την αντοχή των σχέσεων μεταξύ γονιών, συζύγων, συγγενών και φίλων.
3. Ο σύγχρονος τρόπος ζωής και οι συνήθειες του σύγχρονου ανθρώπου αποτελούν παράγοντες που επιβαρύνουν την υγεία του. Ειδικότερα, οι έντονοι ρυθμοί ζωής, το άγχος και οι πιέσεις της καθημερινότητας, η μοναξιά και η απομόνωση στις αφιλόξενες πόλεις, καθώς και τα καθημερινά προβλήματα αποτελούν παράγοντες που οδηγούν μια μεγάλη μερίδα ανθρώπων στο να αναζητήσουν διέξοδο στο αλκοόλ, τα ναρκωτικά, τα ηρεμιστικά ή το τσιγάρο. Όλα αυτά σε συνδυασμό με την κακή διατροφή, λόγω της κατανάλωσης ανθυγιεινών ή ανεπαρκούς ποσότητας τροφών επιβαρύνουν την υγεία. Το φαινόμενο αυτό έχει οξυνθεί τις τελευταίες δεκαετίες, καθώς το καταναλωτικό πρότυπο ζωής έχει επηρεάσει αναμφίβολα και τις διατροφικές συνήθειες του ανθρώπου οδηγώντας τον σε νέα διατροφικά πρότυπα, τα οποία είναι ξένα προς την κουλτούρα και τις συνήθειές του. Τέλος, θα πρέπει να προσθέσουμε ότι επιβαρυντικό στοιχείο για την υγεία του ανθρώπου αποτελεί και η καθιστική ζωή σε συνδυασμό με την έλλειψη άσκησης, καθώς η κουλτούρα του δυτικού κόσμου «επιβάλλει» πλέον να περνάμε ένα μεγάλο μέρος της ζωής μας καθιστοί μπροστά σε έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή, σε μια τηλεόραση, στο αυτοκίνητο ή στα μέσα μαζικής μεταφοράς.

Επίλογος

Η υγεία, αναμφίβολα, αποτελεί το πολυτιμότερο αγαθό για τον άνθρωπο. Γι' αυτό είναι ανάγκη ο σύγχρονος άνθρωπος να έχει ως πρώτη προτεραιότητα την προστασία και τη διαφύλαξή της από κάθε κίνδυνο, ώστε να μπορεί να απολαύσει τα αγαθά και τις χαρές της ζωής. Ο περιορισμός της φτώχειας, η καταπολέμηση της ανεργίας και η αναβάθμιση της εκπαίδευσης θα παίξουν καταλυτικό ρόλο στο ξεπέρασμα των συνεπειών λόγω της κοινωνικο-οικονομικής υστέρησης. Η βελτίωση του κοινωνικού και οικονομικού επιπέδου των ανθρώπων θα συμβάλει και στη βελτίωση της υγείας πολλών.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. Το ποίημα του Β. Λαδά[36] αναφέρεται σε ένα ιδιαίτερο μέσο δολοφονίας των ανθρώπων, το δηλητήριο. Το ποίημα κινείται σε δυο χρονικά επίπεδα, σε αυτό του παρελθόντος και σε αυτό του παρόντος. Θύτες στο παρελθόν οι γυναίκες που θανάτωναν τα θύματά τους (σύζυγο, συγγενείς) με δηλητήριο και σημάδεψαν τα ποινικά χρονικά (εικόνες των γυναικών αυτών είναι οικείες στον ποιητή, αφού ο ίδιος είναι νομικός), ενώ στο παρόν θύτες είμαστε όλοι εμείς που με την αδιαφορία μας δηλητηριάζουμε τους φτωχούς και εξαθλιωμένους. Ειδικότερα στις τέσσερις πρώτες στροφές ο ποιητής επισημαίνει ότι το δηλητήριο το επέλεξαν δολοφόνοι από τα ανώτερα και κατώτερα κοινωνικά στρώματα, πολιτικοί δολοπλόκοι για να εξοντώσουν ισχυρότερους αντιπάλους τους, αλλά και απλές νοικοκυρές για να απαλλαγούν από μέλη του στενού οικογενειακού τους περιβάλλοντος. Ιδιαίτερα κάνει αναφορά στις γυναίκες δολοφόνους που έχουν παραδοσιακά την ευθύνη της διατροφής της οικογένειάς τους και χρησιμοποιούν το δηλητήριο μέσα στο φαγητό για να εξοντώσουν κυρίως κοντινά τους πρόσωπα, ακόμα και τα ίδια τους τα παιδιά ή τους συζύγους τους («όπου επιδέξιες μαγείρισσες φαρμάκωναν συζύγους/ γαμπρούς και πεθερούς καταπιεστές»). Τέτοια εγκλήματα συνήθως ακολουθούνται από υποκριτική συμπεριφορά («Στο εδώλιο μαυροφορούσες τους πενθούσαν/ δηλώνοντας αθώες και θύματα πλεκτάνης») και προσπάθεια αθώωσης, που κάνουν ακόμα πιο αποκρουστική την ειδεχθή τους φύση. Αν και, σύμφωνα με τον ποιητή, το δηλητήριο έχει εγκαταλειφθεί σε μεγάλο βαθμό σήμερα ως μέσο δολοφονίας, ωστόσο εξακολουθούμε να δηλητηριάζουμε τους φτωχούς, οι οποίοι ψάχνουν την τροφή τους στα σκουπίδια, αφού ο ανθρωπισμός μας εξαντλείται μόνο στην ενοχική σιωπή μας μπροστά σε τέτοιες θλιβερές εικόνες και όχι έμπρακτα με την αγάπη μας (καθαρή τροφή, καθαρό νερό).

Οι τέσσερις τελευταίες στροφές του ποιήματος αφορούν τη σύγχρονη εποχή, όπου η «δηλητηρίαση» έχει μεταλλαχθεί ως έννοια και τρόπος εξουδετέρωσης ανθρώπου από άνθρωπο. Δεν αποτελεί πλέον όπλο εκ προθέσεως δολοφόνων που στρέφεται εναντίον συγκεκριμένων, στοχευμένων θυμάτων. Έχει όμως γίνει ένας τρόπος με τον οποίο οι ευνοημένοι του σύγχρονου δυτικού πολιτισμού της ευμάρειας και της αφθονίας «επιτίθενται» και θέτουν σε κίνδυνο τους περιθωριοποιημένους ανθρώπους. Οι πρώτοι διαθέτουν πλούσια υλικά αγαθά, ειδικά φαγητό και νερό, σε βαθμό κορεσμού, από τα οποία ένα μεγάλο ποσοστό καταλήγει στα σκουπίδια. Η υπερπροσφορά υλικών αγαθών καταλήγει στην έλλειψη της εκτίμησής τους. Στις σύγχρονες κοινωνίες τα απορρίμματα θα μπορούσαν να στηρίξουν την επιβίωση ολόκληρων χωρών του Τρίτου Κόσμου. Από την άλλη πλευρά και σε άκρα αντίθεση, οι φτωχοί των ανεπτυγμένων χωρών ή οι κάτοικοι του υπανάπτυκτου κόσμου δεν έχουν καν πρόσβαση σε καθαρή τροφή και νερό, στα βασικά και στοιχειώδη δηλαδή αγαθά επιβίωσης. Αναγκάζονται να τρώνε βρόμικα τρόφιμα, ακόμα και από τους κάδους των σκουπιδιών («σκουληκιασμένα τρόφιμα και μουχλιασμένα/ ή πίνουν βρόμικο νερό στις ξηρασίες»), διακινδυνεύοντας την υγεία τους. Αυτή η οικτρή εικόνα έρχεται σε πλήρη αντιδιαστολή και φαντάζει εντελώς παράλογη στα πλαίσια του σημερινού πολιτισμού. Αποκαλύπτει την έλλειψη συνείδησης, ανθρωπισμού και συλλογικής υπευθυνότητας που διακατέχει τους ανθρώπους γύρω μας, που χορτασμένοι ως τον βαθμό της παθολογικής κατάστασης, υποτιμούν την αξία των

[36] Ο λόγος του Λαδά γενικά είναι λιτός, αφηγηματικός, προζαϊκός (όπως, λόγου χάρη, στα ποιήματα «Των ανθισμένων κερασιών», «Του χωρισμού», «Των γενεθλίων»), υπακούοντας στον σταθερό βηματισμό της περιγραφικότητας. Αυτά τα χαρακτηριστικά δημιουργούν αναμφίβολα φυσικότητα, αμεσότητα, ροή. (Δημοσθένης Κερασίδης https://www.bookpress.gr)

υλικών αγαθών που εξασφαλίζουν την επιβίωσή τους, τα καταναλώνουν αφειδώς και χωρίς όρια και τα πετάνε με ελαφριά συνείδηση, αδιαφορώντας για τις ανάγκες των άλλων.

Β2$_1$. α) 4η παράγραφος: Οι επιπτώσεις του AIDS στην Αφρική.
6η παράγραφος: Η χαλάρωση της ενημέρωσης και της πρόληψης οδηγεί στην έξαρση του AIDS στις πλούσιες χώρες.

β)
i. θυμόσοφη ρήση, ρήση-απόφθεγμα που είναι καταστάλαγμα, απόσταγμα της εμπειρίας της ζωής με κοινή απήχηση
ii. για να δοθεί έμφαση
iii. δηλώνει έντονα συναισθήματα (έκπληξη, οργή, ανησυχία)
iv. εκφράζει τον προβληματισμό και την ανησυχία του συγγραφέα
v. δίνει μια πρόσθετη, δευτερεύουσας σημασίας πληροφορία

Β2$_2$. α) ασθένειας, εύπορη, άφευκτη, απρόσιτες, απλώς.

β) θεράπων, γνώση, σθεναρός, λαβή, σχέση.

Β3. «Σύνηθες στις αυτοκρατορικές αυλές/ μα και στα φτωχόσπιτα»: **Αντίθεση.** Στόχος της αντίθεσης είναι να παρουσιάσει με περισσότερο εμφαντικό τρόπο ότι η μέθοδος της εξόντωσης με δηλητήριο ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής σε όλες τις κοινωνικές τάξεις κατά το παρελθόν.
«Παραμένουν απτόητες οι εξ αμελείας δηλητηριάσεις»: **Προσωποποίηση.** Η προσωποποίηση προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα, παραστατικότητα και πρωτοτυπία στον λόγο. Η προσωποποίηση δίνει εναργέστερα το συναίσθημα της αδιαφορίας που θέλει να μας μεταδώσει ο ποιητής.

Άλλα σχήματα λόγου
«μαυροφορούσες»: **Μετωνυμία.**

29ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

Α. Ένα άρθρο του Ν. Βαγενά που διάβασα στο *Βήμα* αναφερόταν στη διαφημιστική βαρβαρότητα της εποχής μας. Επεσήμαινε τη βίαιη εισβολή της διαφήμισης στην ιδιωτική και τη δημόσια ζωή. Υποστήριζε ότι η συχνότητα και η πυκνότητα των διαφημίσεων, ο εμφαντικός τρόπος προβολής τους και η σύγχυση μεταξύ είδησης και διαφήμισης καταργούν τη διαφημιστική δεοντολογία και συνιστούν διαφημιστική βαρβαρότητα, που καθιστά δυσοίωνο το μέλλον της διαφήμισης και αποδεικνύει τη βάρβαρη πλευρά του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού.

Β1. α) ΣΩΣΤΟ («...η επιθετικότητα αυτής της επέκτασης, που έχει λάβει τον χαρακτήρα βαθύτατης εισβολής τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό χώρο, μας επιτρέπουν να μιλάμε για διαφημιστική βία»), **β) ΣΩΣΤΟ** («Η ουσιαστική κατάλυση κάθε διαφημιστικής δεοντολογίας δηλώνει την εγκαθίδρυση στον χώρο της διαφήμισης ενός ολοκληρωτικού καθεστώτος»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («Το πιο ανησυχητικό στο φαινόμενο που προσπαθώ να περιγράψω δεν είναι η βιαιότητα την οποία έχει αναπτύξει σήμερα η διαφήμιση· είναι η ανοχή απέναντι σ' αυτό το βίαιο καθεστώς, η οποία, στον βαθμό που παραμένει σιωπηλή και δεν εκδηλώνει ουσιώδεις τάσεις δυσφορίας, ισοδυναμεί με πλήρη υποταγή»), **δ) ΣΩΣΤΟ** («η μετάβαση από την εποχή των ΜΜΕ στην εποχή του διαδικτύου, που τελείται σήμερα, θα μεταβάλει τη φύση της διαφήμισης από ‘‘εισβολική’’ επί του δέκτη της σε ‘‘προσδοκώσα’’), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Τα περιστατικά της διαφημιστικής βίας που βιώνουμε καθημερινά συνθέτουν μια νέα βαρβαρότητα, τη διαφημιστική βαρβαρότητα, που αποτελεί το πλέον περίοπτο στοιχείο της βάρβαρης πλευράς του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού»).

Β2. α) Με τα ερωτήματα ο συντάκτης εκφράζει τον προβληματισμό του για την ανοχή του ανθρώπου απέναντι στη διαφήμιση και επιδιώκει να τον προβληματίσει και να τον βγάλει από την απάθεια με την οποία την αντιμετωπίζει. Οι ερωτήσεις, επίσης, προσδίδουν στον λόγο ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα, ενώ, παράλληλα, διεγείρουν το συναίσθημα του δέκτη.
β) Τα παραδείγματα που χρησιμοποιεί ο Νάσος Βαγενάς στο κείμενό του προσδίδουν ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στον λόγο, διευκολύνοντας τον αναγνώστη να κατανοήσει τον ρόλο της διαφήμισης στις μέρες μας. Με τα παραδείγματα εκλαϊκεύει το κείμενο καθιστώντας πιο εύληπτο το περιεχόμενο και τα νοήματά του. Το κείμενο έτσι γίνεται πιο οικείο και προσιτό συμβάλλοντας στην επικοινωνία του συντάκτη με τον αναγνώστη. Επιπλέον, προσδίδουν κύρος και μεγαλύτερη αποδεικτική ισχύ στις απόψεις του, καθώς αποτελούν τεκμήρια. Γενικά τα παραδείγματα δίνουν τη δυνατότητα στον συντάκτη να εκθέσει με σαφήνεια και πληρότητα την άποψή του.

Β3. α) Ο αφηγητής είναι ομοδιηγητικός-αυτοδιηγητικός (δραματοποιημένος), καθώς συμμετέχει ως βασικός ήρωας στην ιστορία που αφηγείται. Βλέπει ό,τι συμβαίνει γύρω του με εσωτερική εστίαση και η αφήγησή του γίνεται σε α΄ ρηματικό πρόσωπο («Έτσι θέλω να γίνω», «Έτσι θέλω τη ζωή μου … Βαρέθηκα … Φταίω εγώ»).

β) «Σαπούνι, οδοντόκρεμα, ρολό υγείας, κονσέρβα, αναψυκτικό»: **Ασύνδετο σχήμα.**
Το είδος αυτό της σύνδεσης προσδίδει κίνηση, ζωντάνια και ζωηρότητα στον λόγο, αποκαλύπτοντας την ψυχική αναστάστωση της ηρωίδας.

«να μου σπάσουν τα νεύρα»: **Μεταφορά.** Η μεταφορά (όπως και η παρομοίωση) συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[37] Προσδίδει πλούτο, βάθος και δύναμη στον λόγο, ζωντάνια και εκφραστικότητα. Εκφράζει τη συναισθηματική φόρτιση της ηρωίδας.

«Είμαι η χειρότερη. **Όλες** οι γυναίκες στη διαφήμιση είναι καλύτερες από μένα. **Όλες** με νικάνε. **Όλες** φτάνουν στο νήμα πριν από μένα. **Όλες** παίρνουν το κύπελλο, όσο **εγώ** μένω τελευταία και καταϊδρωμένη στα αποδυτήρια της ζωής μου»: **Επανάληψη.** Η επανάληψη αυξάνει την ένταση στον λόγο και την αισθητική απόλαυση· η προσοχή του δέκτη στρέφεται στο επαναλαμβανόμενο στοιχείο («**Όλες**»), που αποκτά μεγαλύτερη σημασία, αφού μάλιστα πρόκειται για εσωτερικό μονόλογο. Με την επανάληψη δίνεται έμφαση στην κατάσταση που βιώνει εξαιτίας των διαφημιστικών μηνυμάτων η ηρωίδα.

«Τα παιδιά εισβάλλουν στο σπίτι ουρλιάζοντας.»: **Εικόνα** (ακουστική, κινητική, οπτική). Προσδίδει πλούτο και δύναμη, ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο. Ενεργοποιεί τη φαντασία και την οδηγεί στη μετουσίωση συναισθημάτων και καταστάσεων, καθιστώντας τη μέσο κατανόησης της πραγματικότητας

Άλλοι εκφραστικοί τρόποι
«Όμως στη χώρα του Υπέρλαμπρου Σποτ τα ζευγάρια **δε μαλώνουν** ποτέ. **Δε χωρίζουν** ποτέ. Διαζύγια **δεν υπάρχουν**. Απιστίες, εκνευρισμοί, τσακωμοί, καβγάδες, εντάσεις, διαψεύσεις, όνειρα που **δεν εκπληρώθηκαν**, εφιάλτες που εκπληρώθηκαν στο ακέραιο – **δεν υπάρχουν**»: **Συνεχείς αρνήσεις.**
«Όχι, **δε φταίει** το απορρυπαντικό. **Δε φταίει** ο λεκές. **Δε φταίει** το φούτερ. **Φταίω εγώ**. **Εγώ**»: **Άρση-θέση.**

«Γιατί χτυπιέμαι, κοπανιέμαι, γδέρνω τα δάκτυλά μου, κι ο λεκές στη θέση του, αξιοπρεπής κι αμετακίνητος, μου βγάζει τη γλώσσα;»: **Προσωποποίηση.**

Γ. Η ηρωίδα του αποσπάσματος φαίνεται να είναι μια απλή, καθημερινή γυναίκα, εργαζόμενη, σύζυγος, μητέρα, νοικοκυρά. Καλείται διαρκώς να αντεπεξέλθει με επάρκεια σε πολλαπλούς και απαιτητικούς ρόλους, δοκιμάζοντας τις αντοχές της. Είναι μια σύγχρονη γυναίκα στον σκληρό σύγχρονο κόσμο. Σε κάποιες περιπτώσεις αδυνατεί να ανταποκριθεί, όπως θα ήθελε ή θα έπρεπε, στις προκλήσεις. Και τότε αισθάνεται ανεπαρκής, απογοητευμένη, ματαιωμένη. Η συγγραφέας προβάλλει έναν εσωτερικό ενοχικό μονόλογο, που δηλώνει πόσο απέχει «η γυναίκα της διαφήμισης» από «τη γυναίκα της καθημερινότητας, της διπλανής πόρτας».

1. Η διαφήμιση, που εισβάλλει ανελέητα από την τηλεοπτική οθόνη, έρχεται να επιβεβαιώσει και να επιτείνει τα προσωπικά αδιέξοδα της ηρωίδας. Προβάλλοντας γυναίκες πρότυπα, γυναίκες άψογες σε όλους τους ρόλους τους, επιτυχημένες και ευτυχισμένες, χωρίς προβλήματα και άγχη, που ουδέποτε χάνουν τον έλεγχο της ζωής τους, διογκώνει τα αισθήματα ανεπάρκειας και ελλείψεων των αληθινών γυναικών.
2. Τα διαφημιστικά μηνύματα δημιουργούν την ψευδαίσθηση μιας εύκολης, ισορροπημένης, στρωτής πραγματικότητας, όπου όλα τα προβλήματα έχουν μια απλή λύση, συνήθως χάρη σε ένα θαυματουργό προϊόν. Προφανώς ο στόχος τους είναι ακριβώς να διαμορφώσουν την αντίληψη ότι όλες οι δυσκολίες μπορούν να

[37] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

ξεπεραστούν και όλες οι ανεπάρκειες να καλυφθούν με τη βοήθεια των προϊόντων που προβάλλουν και υπηρετούν.

3. Οι διαφημίσεις στοχεύουν στο ασυνείδητο της ταλαιπωρημένης, σύγχρονης γυναίκας και προσπαθούν να την πείσουν ότι, αποκτώντας τα αγαθά που προβάλλουν, θα έχει και αυτή τη δυνατότητα να πλησιάσει τα πρότυπα των διαφημίσεων, να έχει πρόσβαση στον τέλειο, απαστράπτοντα κόσμο τους. Θα γίνει κι αυτή τελικά μια τέλεια νοικοκυρά, μητέρα, σύζυγος.
4. Η καταναλώτρια, όταν αγοράζει το πολυδιαφημισμένο προϊόν, συνειδητοποιεί ότι θα αδυνατεί για πάντα να γίνει τέλεια, να ξεπεράσει τις αδυναμίες της, να ικανοποιήσει με επάρκεια όλες τις απαιτήσεις των πολλών και διαφορετικών ρόλων της. Ουσιαστικά δημιουργείται ένας εμπορευματικός φετιχισμός, όπου τα εμπορεύματα μετατρέπονται σε αντικείμενα λατρείας, η δύναμη των οποίων μεταφέρεται στον καταναλωτή κάτοχό τους. Καθώς διαπιστώνει ότι δεν τα καταφέρνει, απογοητεύεται κι άλλο, χάνει την αυτοπεποίθηση και τη δύναμή της, βουλιάζει στο αδιέξοδό της και, τελικά, εξαιτίας της διαφήμισης, εξουθενώνεται ψυχικά και σωματικά.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: Ομιλία/ εισήγηση: Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος (σε σχολική εκδήλωση, σε τοπικούς πολιτιστικούς φορείς, σε εκδηλώσεις που διοργανώνει ο δήμος, εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο, σε δημοτικό συμβούλιο, στη Βουλή των Εφήβων, σε ηλεκτρονικό φόρουμ, σε τηλεοπτική συζήτηση).
Δομή
Προσφώνηση: Εισαγωγικός χαιρετισμός που απευθύνει ο ομιλητής στο ακροατήριό του. Είναι προσαρμοσμένη στο είδος του ακροατηρίου και τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Η προσφώνηση επιβάλλεται να είναι κλιμακωτή, δηλαδή ο πομπός απευθύνεται στο ακροατήριό του ξεκινώντας από τους πιο υψηλά ιστάμενους και προχωρώντας προς τους απλούς δέκτες.
Πρόλογος: Ο ομιλητής αναφέρεται στην αφορμή εκφώνησης της ομιλίας, στην ιδιότητά του, παρουσιάζει επιγραμματικά το θέμα, τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει επιδιώκοντας να κερδίσει και να κεντρίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου.
Κύριο μέρος: Ο ομιλητής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει, ανάλογα με το θέμα στο οποίο αναφέρεται, αξιοποιώντας τες συνδυαστικά, τις πιο κάτω τεχνικές ανάπτυξης/ μεθόδους: <u>Αφήγηση:</u> Πληροφορίες σχετικές με την ιστορική διαδρομή του θέματος ή αναδρομή στο παρελθόν. <u>Βεβαίωση:</u> Αποδεικτικό και τεκμηριωτικό υλικό υπέρ της υποστηριζόμενης θέσης. Παρατίθενται επιχειρήματα με παρουσίαση στοιχείων, δεδομένων, μαρτυριών, απόψεων ειδικών, έτσι που να καλύπτεται σφαιρικά το θέμα και να αναδεικνύεται η ορθότητα των θέσεων του πομπού. <u>Ανασκευή και αντίκρουση:</u> Εκ του αντιθέτου απόδειξη. Παρουσιάζεται η άλλη άποψη και αντικρούεται, γεγονός που ισχυροποιεί τη θέση του ομιλητή. Προβάλλονται οι κίνδυνοι που τυχόν θα προκύψουν από την επικράτηση του αντιθέτου.

Επίλογος:		
Τονισμός ενός σημείου (διαπίστωσης, πρότασης κτλ.) Σύντομη ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα, κάποιες σκέψεις δικές του/ προβληματισμούς σχετικά με το θέμα, επιβεβαίωση των επιχειρημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη της θέσης.		
Επιφώνηση: Τυποποιημένη φράση που τοποθετείται πάντοτε ανεξάρτητα από το κείμενο στο κάτω δεξιό μέρος του, με την οποία ο πομπός εκφράζει τις ευχαριστίες προς τους δέκτες.		
Επικοινωνιακή περίσταση	**Γλώσσα**	**Ύφος**
Σχολική εκδήλωση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Εκδήλωση του δήμου	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, τυπικό
Εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο	γ΄ ενικό/πληθυντικό (κυρίως), α΄ πληθυντικό, οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	επίσημο, τυπικό
Εισήγηση σε συνέδριο νέων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Βουλή των Εφήβων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο, τυπικό (σε κάποιες περιπτώσεις)
Ηλεκτρονικό φόρουμ	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Τηλεοπτική συζήτηση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Παρατηρήσεις

- Η εναλλαγή της ενεργητικής και παθητικής σύνταξης (ανάλογα με το αν θέλουμε να προβάλουμε το υποκείμενο ή το αποτέλεσμα της ενέργειας), της παρατακτικής και υποτακτικής σύνδεσης, της αναφορικής και μεταφορικής γλώσσας, καθώς και η χρήση των ερωτημάτων προσδίδουν ποικιλία στο ύφος του λόγου μας, αλλά προϋποθέτουν καλή γνώση και ορθή εφαρμογή των γραμματικών και συντακτικών κανόνων. Φροντίζουμε, επίσης, να τοποθετούμε τα κατάλληλα σημεία στίξης, που υποδεικνύουν τις μικρές και μεγάλες παύσεις, τις διακυμάνσεις και τον επιτονισμό της φωνής κ.ά.

- Μπορεί να επαναληφθεί η προσφώνηση πριν τον επίλογο.
- Το κύριο μέρος της ομιλίας/ εισήγησης διανθίζεται με στοιχεία προφορικότητας: αποστροφές στο κοινό, επικλήσεις στην εμπειρία, τις γνώσεις, την ευαισθησία του, διατύπωση ερωτημάτων.

Προσφώνηση: Αγαπητοί συμμαθητές/ Αγαπητές συμμαθήτριες,

Πρόλογος

Τα τελευταία χρόνια η διαφήμιση έχει εισβάλει με καταιγιστικούς ρυθμούς στη ζωή μας, χωρίς να μας αφήνει πολλά περιθώρια αντίδρασης. Με αφορμή και τη σημερινή συζήτηση για τον ρόλο της διαφήμισης θα ήθελα να αναφερθώ στους λόγους για τους οποίους δείχνουμε ανοχή απέναντι στην εισβολή της διαφήμισης στη ζωή μας, καθώς και στους τρόπους με τους οποίους θα αντισταθούμε στη «διαφημιστική επιδρομή».

Ερώτημα 1ο:

1. Ο σύγχρονος τρόπος ζωής αλλά και τα πρότυπα που κυριαρχούν στη σημερινή κοινωνία αποτελούν παράγοντες που διευκολύνουν το έργο της διαφήμισης. Ειδικότερα, οι έντονοι ρυθμοί ζωής σε συνδυασμό με την έλλειψη ελεύθερου χρόνου, η απόλυτη εξειδίκευση αλλά και τα καταναλωτικά πρότυπα που έχουν επιβληθεί καθιστούν τον άνθρωπο ευάλωτο στον καταιγισμό των διαφημιστικών μηνυμάτων. Έτσι, ο καθημερινός του βομβαρδισμός από διαφημίσεις δεν του αφήνει και πολλά περιθώρια να επεξεργαστεί τα μηνύματα και να αντιδράσει. Επομένως, άγεται και φέρεται, παρακολουθώντας απαθής και ανήμπορος να κάνει κάτι.
2. Η απουσία κριτικής ικανότητας και γενικότερα η αποπνευματοποίηση που χαρακτηρίζει τη σύγχρονη εποχή επιτείνουν το πρόβλημα. Μεγάλο μερίδιο ευθύνης έχει το σχολείο και γενικότερα οι φορείς αγωγής, που δε φροντίζουν να βοηθήσουν τους νέους να διαμορφώσουν μια ολοκληρωμένη και ισορροπημένη προσωπικότητα, με αναπτυγμένη κριτική ικανότητα, αλλά στόχος τους είναι η δημιουργία παραγωγικών ανθρώπων. Ο σύγχρονος άνθρωπος, ως δημιούργημα της υλιστικής εποχής, είναι φτιαγμένος έτσι ώστε να μπορεί να ανταποκρίνεται στα κελεύσματα του καταναλωτισμού και των διαφημιστικών μηνυμάτων, του οποίου τα συμφέροντα εξυπηρετεί.

3. Η διαφήμιση, χάρη στην πρόοδο που έχει συντελεστεί στον τομέα της, την επιστημονική οργάνωσή της και τις δυνατότητες που της παρέχουν τα ΜΜΕ και κυρίως η τηλεόραση, ασκεί καταλυτική επίδραση στον άνθρωπο. Η πλύση εγκεφάλου από τα διαφημιστικά μηνύματα, με τα εύστοχα συνθήματα, τα εντυπωσιακά πρόσωπα και τον συνδυασμό ήχου και εικόνας, έχει ως συνέπεια να αιχμαλωτίζεται η σκέψη, ενώ δεν αφήνει πολλά περιθώρια στον άνθρωπο να επεξεργαστεί τις πληροφορίες που προβάλλονται. Έτσι, μετατρέπεται σε πειθήνιο όργανο της διαφήμισης, χωρίς να μπορεί να αντιδράσει.

Μεταβατική παράγραφος
Παρά το γεγονός ότι η «διαφημιστική επιδρομή» στις μέρες μας φαίνεται δύσκολο να αντιμετωπιστεί, ο άνθρωπος μπορεί να αναπτύξει άμυνες και να αντισταθεί σε αυτή, καταφέρνοντας έτσι να επωφεληθεί από τα θετικά της διαφήμισης.

Ερώτημα 2ο:

1. Για να μπορέσει ο σύγχρονος άνθρωπος να αντισταθεί στον καταιγισμό των διαφημιστικών μηνυμάτων, πρέπει να βρίσκεται σε διαρκή εγρήγορση και να διαθέτει κριτική ικανότητα. Ειδικότερα, δε θα πρέπει να παραμένει απαθής και αδρανής, αλλά είναι αναγκαίο να αξιολογεί τα μηνύματα, να κρίνει, να συγκρίνει και στη συνέχεια να επιλέγει. Επίσης, οφείλει να γνωρίζει τις μεθόδους και τα μέσα που μετέρχεται η διαφήμιση για να πετύχει τους στόχους της, και να συνειδητοποιήσει ότι δε λειτουργεί πάντα με «αγαθές προθέσεις».

2. Σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση των αντιστάσεων, ειδικά των νέων, μπορούν να διαδραματίσουν οι φορείς αγωγής. Τόσο το σχολείο όσο και η οικογένεια θα πρέπει να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και του προβληματισμού των νέων, με απώτερο στόχο να διαμορφώσουν σκεπτόμενους ανθρώπους. Επίσης, θα πρέπει να συμβάλλουν στην καλλιέργεια μιας ολοκληρωμένης και ισορροπημένης προσωπικότητας, που δε θα στοχεύει αποκλειστικά στη δημιουργία του παραγωγικού ανθρώπου, ο οποίος θα υπηρετεί τις ανάγκες της καταναλωτικής κοινωνίας και έτσι θα εκτελεί τις εντολές της διαφήμισης. Τέλος, οφείλουν να προβάλλουν υγιή πρότυπα συμπεριφοράς, ενθαρρύνοντας τους νέους να τα υιοθετήσουν μέσα από τον διάλογο.

3. Χρήσιμο θα ήταν να υπάρξει ένας κώδικας διαφημιστικής δεοντολογίας με κανόνες οι οποίοι θα ανταποκρίνονται στον σύγχρονο ρόλο της διαφήμισης και θα σέβονται το καταναλωτικό κοινό χωρίς να χρησιμοποιούν αθέμιτα μέσα. Παράλληλα, θα πρέπει να δημιουργηθεί μια επιτροπή παρακολούθησης και ελέγχου των διαφημίσεων, καθώς και εφαρμογής των κανόνων δεοντολογίας, ώστε να προστατεύεται το καταναλωτικό κοινό.

4. Ο σύγχρονος άνθρωπος, για να μπορέσει να προστατευτεί από την εισβολή της διαφήμισης στη ζωή του, θα πρέπει να ιεραρχήσει σωστά τις αξίες του. Οφείλει να συνειδητοποιήσει ότι δεν έχουν αξία μόνο τα υλικά αγαθά, αλλά υπάρχουν άλλες, πιο σημαντικές πτυχές της ζωής. Έτσι, θα μπορεί να αντισταθεί στις επιταγές των διαφημιστικών μηνυμάτων και να μη μετατρέπεται σε εύκολο θύμα τους.

Επίλογος
Χρειάζεται, επομένως, να αντισταθούμε στη διαφημιστική επιδρομή των ημερών μας, για να μη μεταβληθούμε σε μια μάζα πειθήνιων και χειραγωγούμενων πολιτών, αλλά να λειτουργούμε ως μια κοινωνία ελεύθερων και σκεπτόμενων ανθρώπων, που δε θα ικανοποιούν αβίαστα τις επιταγές της διαφήμισης.

Επιφώνηση
Ευχαριστώ για την προσοχή σας

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. Η συγγραφέας παραθέτει με γλαφυρό και καυστικό τρόπο τους προβληματισμούς και τις σκέψεις της σχετικά με την επίδραση των διαφημίσεων στον σύγχρονο άνθρωπο, εστιάζοντας στο πρότυπο ζωής που επιχειρούν να διαμορφώσουν. Η διαφήμιση στοχεύει στη σύγχρονη, πολυάσχολη και αγχωμένη γυναίκα, προβάλλοντάς της ένα πρότυπο που απέχει πολύ από την πραγματικότητα. Δημιουργεί έναν ψεύτικο κόσμο, στον οποίο τα διαφημιζόμενα προϊόντα δίνουν λύσεις και καταξιώνουν όσους τα χρησιμοποιούν, αλλά, παράλληλα, οδηγούν τη γυναίκα τηλεθεάτρια σε μια αναπόφευκτη σύγκριση, με συνέπεια να απογοητεύεται και να αισθάνεται ανεπαρκής. Έτσι, αισθάνεται περισσότερο άγχος, αδιέξοδο και ένα αίσθημα αποτυχίας. Τέλος, η ηρωίδα της συγγραφέα, με την οποία ταυτίζεται η ίδια, με ειρωνεία και πικρία εκφράζει μια ενδόμυχη επιθυμία του καθημερινού ανθρώπου να ζήσει όπως οι ήρωες στον ψεύτικο, λαμπερό κόσμο των διαφημιστικών σποτ, που είναι ευτυχισμένοι, γελαστοί, χωρίς έγνοιες και προβλήματα. Ο κόσμος των διαφημίσεων αποτελεί για την ηρωίδα μια μικρή, έστω, απόδραση από τη σκληρή πραγματικότητα, επειδή στην αληθινή ζωή αδυνατεί να προσεγγίσει τα ευτυχισμένα πρόσωπα και να ζήσει την ευτυχία τους.

Β2$_1$. α) εισβολής (εις + βάλλω): απόβλητα, καταβολή, **τηλεοπτικών:** (τήλε + ορώ): διορατικός, ύποπτος, **κατάληψη** (κατά + λαμβάνω): χειρολαβή, παραλήπτης, **συνθέτουν** (συν + θέτω < τίθημι): διάθεση, νομοθέτης, **διαγράφεται** (διά + γράφω): απογραφή, γραφολόγος.

β) μεταβολή, μπέρδεμα/ ασάφεια, επιθυμίες, πτυχής, εξωτερικεύει.

Β2$_2$.

- Ο συντάκτης επιθυμεί να προσδώσει έναν τόνο ειρωνείας.
- Αποδίδει έναν ιδιαίτερο χαρακτηρισμό στη διαφήμιση.
- Ο συντάκτης αποδίδει έναν ιδιαίτερο χαρακτηρισμό στη διαφήμιση.
- Ο συντάκτης συμπληρώνει τα λεγόμενά του, δίνει μια πρόσθετη πληροφορία.
- Επεξηγεί-αιτιολογεί τον χαρακτηρισμό «εγγενή».

Β3. Γλώσσα: Η γλώσσα του αποσπάσματος είναι δημοτική απλή, καθημερινή. Είναι ανάμεικτη με ξένες λέξεις που χρησιμοποιούνται στον προφορικό λόγο από όλους μας («Σποτ», «λάιφ στάιλ», «ντεκόρ» κ.ά.), ιδιωματικές εκφράσεις («με κονσέρβα θα τη βγάλουμε», «μου βγάζει τη γλώσσα» κ.ά.) και καθημερινές λέξεις («μούρη», «κονσέρβα», «τηλεκοντρόλ» κ.ά.), που προσδίδουν ποικιλία στον λόγο της ηρωίδας. Οι ρηματικοί τύποι που χρησιμοποιεί βρίσκονται σε χρόνο ενεστώτα και σε οριστική έγκλιση («θέλω», «αδειάζει», «ενθουσιάζεται» κτλ.), καθώς αναφέρεται σε βιώματα από τη ζωή της. Με τη χρήση αυτής της γλώσσας, η συγγραφέας πετυχαίνει να περάσει με αμεσότητα τα συναισθήματά της, ως ηρωίδας, στον αναγνώστη, καθιστώντας τον μέτοχο των προβληματισμών και των συναισθημάτων της, αφού δυνητικά αποτελούν σκέψεις και συναισθήματα του καθημερινού ανθρώπου.

Ύφος: Το ύφος του αποσπάσματος είναι άμεσο και οικείο, με τη χρήση καθημερινού λεξιλογίου («μούρη», «κονσέρβα» κτλ.), του α΄ ρηματικού προσώπου («θέλω», «χτυπιέμαι», «κοπανιέμαι» κ.ά.) και του ασύνδετου σχήματος («Μοναξιά, αδιέξοδο, στρες…»). Με τα σχήματα λόγου («σαν εξώφυλλο», «να μου σπάσουν τα νεύρα» κ.ά.), τις εικόνες («Οι άντρες … ουλίτιδα»), τον ευθύ λόγο («Έτσι τη θέλω τη ζωή μου») γίνεται γλαφυρό, ζωντανό και παραστατικό. Η έντονη χρήση λεπτής ειρωνείας («στη Χώρα του Υπέρλαμπρου Σποτ», «Μαμά, όταν μεγαλώσω θέλω να γίνω σποτ!» κ.ά.) καθιστά το ύφος καυστικό. Είναι εμφανές, επίσης, το ιδιαίτερο συγγραφικό

ύφος της Έλενας Ακρίτα, το άμεσο, ευαίσθητο, με λεπτή ειρωνεία, που κάνει τον αναγνώστη της να χαμογελάσει ή να συγκατανεύσει στα γραφόμενά της, απολαμβάνοντας το ιδιαίτερο χιούμορ της με το οποίο περιγράφει και καταγράφει την πραγματικότητα.

30ό ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ

Α. Σε επιφυλλίδα που διάβασα στο διαδίκτυο ο επιφυλλιδογράφος αναφερόταν στην «κουλτούρα του θριάμβου» που χαρακτηρίζει τα νέα κοινωνικά πρότυπα και σύμφωνα με την οποία οι αξίες της εργασίας και της οικογένειας έχουν υποχωρήσει και η επιτυχία πλέον συναρτάται με την απόκτηση υλικών αγαθών. Έτσι, οι σύγχρονοι άνθρωποι προσδιορίζονται με βάση τις καταναλωτικές τους προτιμήσεις και τον τρόπο ζωής κι όχι το επάγγελμα και δίνοντας μεγαλύτερη αξία στα αντικείμενα που κατέχουν παρά στη χρήση τους.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Ο σύγχρονος τρόπος ζωής σε μεγάλο βαθμό κατασκευάζεται από ένα σύστημα το οποίο παράγει μαζικά εικόνες που μας λένε ποιοι είμαστε με κριτήριο τα αγαθά που κατέχουμε»), **β) ΣΩΣΤΗ** («Στην αντικατάσταση των παραδοσιακών αξιών του πολίτη από τις καταναλωτικές αξίες συνέβαλε η διαδικασία κοινωνικοποίησης όπου η τηλεόραση έπαιξε σημαντικό ρόλο»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («Οι διαφημιστικές στρατηγικές προώθησαν νέους στόχους, που σχετίζονταν με την κατάκτηση της ευτυχίας. Οι διαφημίσεις άρχισαν να σχεδιάζονται αποσκοπώντας στο να εμφυσήσουν το αίσθημα στους ανθρώπους-καταναλωτές ότι βρίσκονταν έξω από τις δημόσιες προτιμήσεις και παράλληλα να τους διαβεβαιώσουν ότι θα μπορούσαν να το πετύχουν με την αγορά συγκεκριμένων προϊόντων»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Όμως από τη δεκαετία του 1980 βιώνουμε αυτό που ο Νικλάους Μιλς έχει χαρακτηρίσει ως την ‘‘κουλτούρα του θριάμβου’’, μια κουλτούρα που βασίζεται στον θαυμασμό της κατοχής. Η κουλτούρα του θριάμβου είναι η κουλτούρα των διασημοτήτων που αποτελούν παράλληλα τα νέα κοινωνικά πρότυπα»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Το αποτέλεσμα είναι ότι οι περισσότεροι άνθρωποι στις μέρες μας προτιμούν να προσδιορίζουν τον εαυτό τους με τις καταναλωτικές τους προτιμήσεις και τον τρόπο ζωής παρά με γνώμονα την επαγγελματική τους θέση»).

Β2 α)
i. μεταφορική χρήση της φράσης,
κοινωνιολογική ορολογία
ii. τίτλος της επιστημονικής θεωρίας του Νικλάους Μιλς
iii. ειρωνεία

β) Ο συγγραφέας με τη χρήση του α΄ πληθυντικού ρηματικού προσώπου («Ενώ οι ανάγκες μας … θεωρείται αδιανόητη») εντάσσει τον εαυτό του («περιορίζουμε») μέσα σε ένα ευρύτερο σύνολο ατόμων (συμμετοχικότητα), ουσιαστικά γίνεται «ένα με αυτούς», μιλάει «μαζί με αυτούς και γι’ αυτούς» προσπαθώντας να δημιουργήσει ένα αίσθημα συλλογικής ευθύνης. Αποσκοπεί στο να προσδώσει καθολικότητα στο πρόβλημα στο οποίο αναφέρεται (καταναλωτισμός), και έτσι πετυχαίνει να τους ευαισθητοποιήσει κατά τον καλύτερο και πιο αποτελεσματικό τρόπο, να τους περάσει άμεσα το μήνυμα και ενδεχομένως να τους πείσει. Μιλάει εντάσσοντας και τον εαυτό του σε όλους τους ανθρώπους που υποκύπτουν στην καταναλωτική κουλτούρα που επιβάλλει η τηλεόραση και έτσι ο λόγος του αποκτά ευρύτερη διάσταση, καθολικότητα, μεγαλύτερη αποδοχή και ίσως εγκυρότητα. Ο λόγος με τη χρήση του α΄ πληθυντικού ρηματικού προσώπου αποκτά αμεσότητα και προσδίδει στο ύφος οικειότητα, στοχεύοντας να ενισχύσει την επικοινωνία με τον αναγνώστη. Τέλος, με

την επιλογή αυτή μετριάζονται ο διδακτισμός και ο δογματισμός του κειμένου και ο αναγνώστης είναι περισσότερο δεκτικός στο να συμμετάσχει στον προβληματισμό του συγγραφέα.

Β3. α) Εξωτερικά-μορφικά χαρακτηριστικά

στίχος του ποιήματος είναι ελεύθερος, φλερτάρει με την πρόζα, χωρίς ομοιοκαταληξία, ρυθμό και μέτρο. Οι στίχοι δεν έχουν ορισμένο αριθμό συλλαβών. («Τό δεῖπνο κύλησε ἤσυχα, χωρίς ἀπρόοπτα/ Ὅπως ἦταν φυσικό/ ἀντάλλαξαν μεταξύ τους ἐλάχιστες κουβέντες»). Επίσης, υπάρχουν διασκελισμοί («Ὅπως ἦταν φυσικό/ ἀντάλλαξαν μεταξύ τους ἐλάχιστες κουβέντες»).

Εσωτερικά χαρακτηριστικά

Στο ποίημα γίνεται χρήση καθημερινής γλώσσας («ἀραιά καί ποῦ», «σούσι», «Instagram»). Ο ποιητής δεν επιδιώκει τη χρήση εντυπωσιακών, σπάνιων και ποιητικών λέξεων. Δεν υπάρχει κάποια λεξιλογική ιδιαιτερότητα. Το καθημερινό λεξιλόγιο –άμεση, ως έναν βαθμό, συνέπεια της δραματικότητας–, σε αντίθεση προς το «ποιητικό» λεξιλόγιο της παραδοσιακής, κάνει τη νέα ποίηση να πλησιάζει προς το λεξιλόγιο της πεζογραφίας και τον τόνο της προφορικής ομιλίας.[38] Το ποίημα όμως δεν υπολείπεται σε στοχαστικότητα. Αποφεύγει το μονότροπο ύφος σχολιάζοντας τον σύγχρονο κόσμο. Ο τίτλος δεν είναι δηλωτικός του περιεχομένου.

β) Γλώσσα: Η γλώσσα[39] που χρησιμοποιεί ο Χάρης Βλαβιανός στο ποιητικό του απόσπασμα είναι δημοτική. Η ποιητική του γραφή και γλώσσα αντλείται από την τρέχουσα καθημερινή ομιλία και είναι ρεαλιστική. Παρατηρείται λιτότητα στην έκφραση. Το λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί είναι απλό, καθημερινό, χωρίς ποιητικές λέξεις στις οποίες κυριαρχεί το ρήμα παρά την ισχυρή παρουσία του ουσιαστικού. Το ποίημα όμως δεν υπολείπεται σε στοχαστικότητα. Αποφεύγει το μονότροπο ύφος σχολιάζοντας τον σύγχρονο κόσμο [(«Καλύτερα νά κρατᾶς κάποιες ἀποστάσεις/ (Ἀποτρέπουν ὡς γνωστόν τίς ματαιώσεις.)»]. Όπως ομολογεί και ο ίδιος ο ποιητής σε συνέντευξή του, η σχέση του με τη γλώσσα δεν είναι ποτέ δεδομένη. Γράφει αργά και προσεκτικά προσπαθώντας κάθε φορά να κατακτήσει εκ νέου κάθε λέξη του. Προσπαθεί να εκφράσει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια, κάτι που έχει ως αποτέλεσμα η ποίησή του να χαρακτηρίζεται από διαύγεια και καθαρότητα. Τέλος, διαπιστώνουμε μια φαινομενική ψυχρότητα στην έκφραση, όπως γράφει και ο Χαράλαμπος Γιαννακόπουλος.[40]

---

[38] Νάσος Βαγενάς, *Για έναν ορισμό του μοντέρνου στην ποίηση*, εκδ. Στιγμή.

[39] «Θα έλεγα πως αυτό είναι το μόνο και το πιο ορμητικό ρεύμα που διαπερνά ολόκληρη τη ζωή μου: το γεγονός ότι βρίσκομαι πάντοτε εντός και εκτός των πραγμάτων. Η ελευθερία μου να επιλέγω τον ποιητικό χώρο, όπου θα κινηθώ, είναι ταυτόχρονα πηγή μεγάλης αγωνίας, αφού αισθάνομαι διαρκώς ξένος, ότι κανένα πλαίσιο δε με περιέχει. "Ελληνικότητα" για μένα σημαίνει, λοιπόν, παθολογική αγάπη για την ελληνική ποίηση (παθολογική με την έννοια ότι προσπαθώ μέσω της γλώσσας να βρω ένα σταθερό σημείο να κρατηθώ), από την άλλη, όμως, άγχος, που φτάνει στα όρια της αφόρητης δυσφορίας, μήπως η αγάπη αυτή με εγκλωβίσει σε κάτι στείρο και μη δημιουργικό. Αυτή η αντίπαλη συνθήκη σημαίνει και κάτι ακόμη: ότι η σχέση μου με τη γλώσσα δεν είναι ποτέ δεδομένη. Γράφω αργά και με μεγάλη προσοχή, αφού σχεδόν κάθε λέξη που χρησιμοποιώ στα ποιήματά μου είναι σαν να πρέπει να την κατακτήσω εκ νέου. Αυτό που κάποιοι κριτικοί χαρακτηρίζουν "διαύγεια" και "καθαρότητα" στην ποίησή μου δεν είναι παρά αποτέλεσμα αυτής της ανοικειότητας που νιώθω με τη γλώσσα και της ανάγκης μου να εκφράσω σκέψεις και συναισθήματα με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια. Χρειάστηκε πάντως να περάσουν αρκετά χρόνια για να καταλάβω πως το γεγονός ότι ήμουν ένας outsider θα μπορούσε να αποτελέσει στοιχείο δύναμης και όχι αυτό που ήταν ως τότε, ως τα σαράντα μου σχεδόν: μια συνθήκη βαθιάς θλίψης, απώλειας, αδυναμίας». (http://www.kathimerini.gr)

[40] www.andro.gr

Ύφος: Το ύφος του ποιητικού αποσπάσματος είναι απλό και λιτό, καθώς απουσιάζουν τα καλολογικά στοιχεία, ενώ παράλληλα κυριαρχούν τα ρήματα και τα ουσιαστικά. Ωστόσο, αυτό δεν περιορίζει την επιτυχία του ποιητή να εκφράσει με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια τις σκέψεις και τα συναισθήματά του καθιστώντας το ύφος του εναργές. Ολόκληρη τη συλλογή, *Αυτοπροσωπογραφία του λευκού*, στην οποία ανήκει και το ποιητικό απόσπασμα, τη χαρακτηρίζει το πεζολογικό, κατά τόπους δοκιμιακό (κάθε άλλο πάντως παρά αντιποιητικό) και στοχαστικό ύφος.

Γ. Πρόσωπα κολλημένα σε μια «έξυπνη» συσκευή και μεγάλα όνειρα εγκλωβισμένα σε μια μικρή οθόνη. Κάπως έτσι φαίνεται να είναι η γενιά μας, την οποία μάλιστα κάποιοι χαρακτήρισαν ως γενιά του «με βλέπω, άρα υπάρχω». Τα ψηφιακά εργαλεία αντικατέστησαν τις ανθρώπινες σχέσεις και όλο και περισσότεροι, όχι μόνο νέοι, αλλά και μεγαλύτεροι σε ηλικία, ζουν σε έναν ψευδαισθησιακό κόσμο, εικονικό, γεμάτο αυταπάτες. Στις αχανείς πόλεις τριγυρισμένοι από πολλούς ανθρώπους είμαστε μόνοι και αυτό μάλλον φαίνεται να είναι το τίμημα της εποχής μας. Η μοναξιά των πολλών. Άγχος, ανασφάλεια, φόβος, κυριαρχούν παντού και γι᾽ αυτό απομονώνεται ο ένας από τον άλλον. Η μοναξιά των πολλών, η μοναξιά του πλήθους. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και οι βιομηχανίες υψηλής τεχνολογίας προείδαν το μέλλον μας και φρόντισαν να μας προσφέρουν τις έξυπνες συσκευές για να τις ανταλλάξουν με την ελευθερία μας, όπως σε άλλες εποχές οι «καλοί» λευκοί πρόσφεραν χάντρες στους ιθαγενείς για να τους αρπάξουν το βιός τους και να τους «εκπολιτίσουν». Έτσι λοιπόν, μας χειραγώγησαν, μας έκαναν να πιστέψουμε πως το «must» και το «in» είναι πλέον να έχουμε φίλους εξ αποστάσεως, διαδικτυακούς, όχι πραγματικούς και αληθινούς. Διαδικτυακοί φίλοι, ανύπαρκτοι στις δύσκολες στιγμές μας, άπειρα «likes» και μέσα μας ένα αίσθημα κενού, ένα εσωτερικό κενό που προσπαθούμε να το καλύψουμε είτε με την ύλη είτε με την αποθέωσή μας από τους διαδικτυακούς φίλους μας. Εθισμός. Αυτό είναι το αποτέλεσμα της ψηφιακής εποχής. Ένας απροσδιόριστος φόβος μήπως και δεν είμαστε σαν τους άλλους που βλέπουμε και θαυμάζουμε επιτείνει το άγχος μας. Η δύναμη της εικόνας ελαχιστοποίησε την αυτοεικόνα μας και την αυθεντικότητα του χαρακτήρα μας και πλέον ζούμε μέσα από μια οθόνη και για μια οθόνη, στην οποία παρουσιαζόμαστε «σαν» αυτόν τον σωματότυπο, χαρακτήρα, ομορφιά, τύπο, που θα θέλαμε να έχουμε. Και η ευτυχία μας διαρκεί 15 δευτερόλεπτα, όσο δηλαδή διαρκεί ένα insta story. Ο τεχνολογικός θρίαμβος των έξυπνων συσκευών έκανε τον ψηφιακό κόσμο κομμάτι του πραγματικού. Την ανάγκη μας για συντροφικότητα την έκανε ανάγκη για likes. Ίσως να μην είμαστε όλοι έτσι. Φοβάμαι όμως πως είμαστε οι περισσότεροι. Και σίγουρα δεν είμαστε μόνο οι νέοι. Περίεργα συναισθήματα, δύσκολα να τα περιγράψουμε. Λύπη και θλίψη γιατί εγκλωβιζόμαστε σε μια εικονική πραγματικότητα που μας απομονώνει και μας απομακρύνει από τον πραγματικό κόσμο και την αληθινή ζωή χαλαρώνοντας τους δεσμούς φιλίας και τις σχέσεις γενικότερα και οδηγώντας μας νομοτελειακά στη μοναξιά. Θυμός γιατί αφήνουμε να χαθούν η ανθρώπινη επικοινωνία και οι ουσιαστικές σχέσεις αντικαθιστώντας τες με την απρόσωπη, άψυχη και «άγευστη» επικοινωνία των τεχνολογικών μέσων. Απογοήτευση γιατί η εικόνα αυτή δεν παρουσιάζεται μόνο στον κόσμο των νέων αλλά και στον κόσμο των μεγάλων, ακόμα και μέσα στην ίδια την οικογένεια. Γονείς και παιδιά δεν είναι οι φορές που επικοινωνούν ψηφιακά. Οργή γιατί επιτρέπουμε στον εαυτό μας να αναλώνει τη δημιουργικότητα, τη φαντασία και τη ζωντάνια που τον χαρακτηρίζουν σε ανούσια πράγματα. Απελπισία γιατί έχουμε παρασυρθεί από αυτή τη δίνη των μεταμοντέρνων καιρών μας χωρίς να βλέπουμε ένα φως στον ορίζοντα που θα μας

δώσει ελπίδα ότι μπορούμε να βγούμε από αυτή την καταθλιπτική εικονική πραγματικότητα που μας αλλοτριώνει.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.

Γλωσσικές επιλογές – ύφος
• Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθείστον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: Η καταναλωτική κουλτούρα

Πρόλογος (επικαιρική αφόρμηση)
Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά των ανθρώπων της σημερινής εποχής είναι ο υπέρμετρος καταναλωτισμός. Ο άνθρωπος, ανεξαρτήτως ηλικίας, νιώθει μια συνεχή και ακόρεστη ανάγκη να καταναλώνει ολοένα και περισσότερα αγαθά, στην προσπάθειά του να καλύψει τα εσωτερικά κενά και να ικανοποιήσει τις ψυχολογικές ανάγκες του. Η ανάγκη αυτή οξύνεται περισσότερο από το σύστημα των εικόνων που επιστρατεύεται κυρίως από τη βιομηχανία του θεάματος το οποίο καθορίζει τις επιθυμίες και τις ανάγκες του σύγχρονου ανθρώπου.

Κύριο μέρος

Ερώτημα 1ο:

1. Καταλυτική επίδραση στην εμμονική και αδιάκοπητάση του σύγχρονου ανθρώπου να εξοικονομήσει υλικά αγαθά διαδραματίζει, αναμφίβολα, η διαφήμιση. Στην εποχή μας η διαφήμιση γίνεται με επιστημονικές μεθόδους και προωθείται τόσο από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και κυρίως την τηλεόραση όσο και από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, που είναι ιδιαίτερα δημοφιλή, αξιοποιώντας σε πολύ μεγάλο βαθμό τη δύναμη της εικόνας. Η μεγάλη επιρροή που ασκεί η εικόνα στον θεατή επιβεβαιώνεται από τον τρόπο που αξιοποιείται στις τηλεοπτικές διαφημίσεις. Έχοντας το πλεονέκτημα να συνδυάζεται με τον λόγο, ο αντίκτυπός της είναι καταλυτικός, με συνέπεια να προωθεί σχετικά εύκολα τα μηνύματα που θέλει, στην πλειοψηφία τους καταναλωτικά. Εκμεταλλευόμενη η διαφήμιση τον συνδυασμό ήχου και εικόνας αποσκοπεί στην πρόκληση των αισθήσεων λειτουργώντας στο ασυνείδητο του τηλεθεατή, ενσταλάζοντας πόθους και επιθυμίες, που λαμβάνουν τη μορφή πλαστών αναγκών που πρέπει να ικανοποιηθούν, καθώς με αυτές συναρτάται η ευτυχία του.
2. Στη σημερινή εποχή η αντίθεση μεταξύ του «φαίνεσθαι» και του «είναι» έχει διευρυνθεί σε μεγάλο βαθμό. Ο άνθρωπος είναι εγκλωβισμένος στη μέγγενη του «φαίνεσθαι», καθώς η εποχή μας χαρακτηρίζεται ως η εποχή της εικόνας, που η

δύναμή της είναι ακατανίκητη. Η προσκόλληση του ανθρώπου στο φαινομενικό, δηλαδή σε αυτό που φαίνεται, σε αυτό που θέλει να βλέπει, αφήνει το ουσιώδες τμήμα των πραγμάτων να χάνεται. Έτσι, παρασύρεται, δίνει έμφαση στην εξωτερική του εμφάνιση και στα υλικά αγαθά παραβλέποντας άλλες πτυχές της προσωπικότητάς του. Ο σημερινός άνθρωπος έχει χάσει το νόημα της ύπαρξής του, φαίνεται να είναι εγκλωβισμένος στις εντυπώσεις των αισθήσεων, χάνοντας έτσι την ουσία που βρίσκεται από πίσω. Το μόνο πράγμα που τον ενδιαφέρει είναι πως όλα πρέπει φαινομενικά να είναι τέλεια ή όμορφα, ενώ στην ουσία δεν είναι.

3. Η τηλεόραση και ο κινηματογράφος, που έχουν περίοπτη θέση στη λεγόμενη βιομηχανία του θεάματος, διαδραματίζουν καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση και την αποθέωση της καταναλωτικής νοοτροπίας, στη χειραγώγηση των «επιλογών» του κοινού. Προβάλλουν πρότυπα που στηρίζουν την επιτυχία τους στην εξωτερική τους εμφάνιση, στην επίπλαστη ομορφιά, στο κυνήγι της αιώνιας νεότητας, που τους αναγκάζει να ακολουθούν πιστά τα κελεύσματα που επιβάλλει το star system. Πίσω από αυτό το κυνήγι έχει στηθεί ένας ολόκληρος μηχανισμός, στον οποίο συμμετέχουν εταιρείες-κολοσσοί καλλυντικών, πλαστικοί χειρουργοί και άλλα επαγγέλματα που σχετίζονται με τον χώρο της ομορφιάς, που διαφημίζουν την αποτελεσματικότητα των προϊόντων και των ικανοτήτων τους αξιοποιώντας καλλίγραμμα μοντέλα και ευπαρουσίαστους ηθοποιούς προκειμένου να καταστήσουν πιο αποτελεσματικά τα μηνύματά τους.
4. Ζούμε σε μία εποχή όπου κύριο χαρακτηριστικό των σύγχρονων ανεπτυγμένων κοινωνιών είναι η προώθηση συγκεκριμένων προτύπων ομορφιάς, που υπόσχονται την πολυπόθητη αποδοχή και κοινωνική επιτυχία, με τις περιπτώσεις διατροφικών διαταραχών να κάνουν την εμφάνισή τους ολοένα και πιο συχνά. Ραγδαίοι ρυθμοί ζωής, άγχος, απογυμνωμένες από κάθε ηθική αξία κοινωνικές δομές, επιδερμικές διαπροσωπικές σχέσεις, αλλοτρίωση, φοβίες. Μία συνεχής «πλύση εγκεφάλου», στην οποία ιδιαίτερα οι νέοι άνθρωποι υπόκεινται καθημερινά προσπαθώντας με υπερβολικά μέσα να επιτύχουν, προκειμένου να συμβαδίσουν με τις κοινωνικές επιταγές. Τρέχουν αγωνιωδώς να αιχμαλωτίσουν τα κύτταρά τους σε μικροσκοπικά κομμάτια υφάσματος για να μοιάσουν στα πρότυπα που κυριαρχούν παντού γύρω τους. Το «φαίνεσθαι» στις μέρες μας ισοδυναμεί με κοινωνική και προσωπική επιτυχία ή πιο σωστά οι άνθρωποι νομίζουν πως ισοδυναμεί, καθώς υιοθετώντας τέτοιες αντιλήψεις δε γνωρίζουν πως ήδη έχουν πέσει σε μία μεγάλη πλάνη του νου, με καταστροφικές συνέπειες για την ψυχοσύνθεσή τους. Υψηλές απαιτήσεις, μεγάλοι στόχοι, αναζήτηση του «τέλειου», άγχος και πίεση αποτελούν τα κύρια γνωρίσματα ανθρώπων που υποτάσσονται στην εικόνα όπως η κοινωνία επιβάλλει μέσα από τα πρότυπά της, για να αποκτήσουν αυτό που όλοι από νεογνά επιζητούμε: την αποδοχή.

Μεταβατική παράγραφος

Ο σύγχρονος άνθρωπος όμως οφείλει να μην υποκύψει στις επιταγές των καταναλωτικών προτύπων που προωθούνται χάρη και στη δύναμη της εικόνας. Για να το πετύχει αυτό, απαιτείται προσωπική προσπάθεια και αγώνας ώστε να αποκτήσει εκείνα τα αντισώματα που θα τον προστατέψουν.

Ερώτημα 2ο:

1. Ο άνθρωπος, για να καταφέρει να αντισταθεί στην επιβαλλόμενη καταναλωτική κουλτούρα, θα πρέπει να έχει αυτοπειθαρχία και αυτοσυγκράτηση, να ασκεί

αυτοκριτική και να υποτάσσει τις παράλογες επιθυμίες στις επιταγές της λογικής. Έτσι, θα ιεραρχεί σωστά τις ανάγκες του προτάσσοντας και ικανοποιώντας τις ουσιαστικές, με συνέπεια να αποφεύγει την παγίδα των πλαστών αναγκών που του επιβάλλονται έντεχνα. Παράλληλα, είναι απαραίτητο να συνειδητοποιήσει ότι η πραγματική ουσία της ζωής δε βρίσκεται στην ποσότητα των υλικών αγαθών, αλλά στην ποιότητα της ζωής του, στο ήθος και την ανθρωπιά του. Μόνο έτσι θα αποβάλει τη μονοδιάστατη αντίληψη για τη ζωή και θα γίνει σεμνός, ταπεινός και συνάνθρωπος.

2. Απαραίτητο εφόδιο για τον άνθρωπο αποτελεί η διαμόρφωση μιας υγιούς και ισορροπημένης προσωπικότητας, που δε θα υποκύπτει στα κελεύσματα των καταναλωτικών προτύπων και των μέσων που τα διοχετεύουν. Ο άνθρωπος, εκτός από τις γνώσεις, που θα του επιτρέψουν να αντιλαμβάνεται και να κατανοεί τις μεθόδους και τους στόχους της διαφημιστικής προπαγάνδας, οφείλει να αποκτήσει και ανθρωπιστική παιδεία, που μεταβιβάζει ιδανικά, καλλιεργεί πνευματικά, κοινωνικά και πολιτικά ενδιαφέροντα, ενισχύει την κριτική ικανότητα και δημιουργεί τις προϋποθέσεις αντίστασης στον καταναλωτισμό. Αποκτώντας ήθος και κριτική ικανότητα θα μπορέσει να παρακάμψει τις σύγχρονες καταναλωτικές σειρήνες.
3. Ο άνθρωπος είναι αναγκαίο να διαθέτει αυτογνωσία. Ειδικότερα, εάν γνωρίζει τον χαρακτήρα του, τις κλίσεις, τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντά του, θα μπορέσει να αποκτήσει αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση. Έτσι, θα μπορεί να προβαίνει σε σωστές επιλογές, οι οποίες υπαγορεύονται από τις πραγματικές του ανάγκες και όχι από τις πλασματικές, που του δημιουργούν τα ΜΜΕ και κυρίως η διαφήμιση. Θα προβαίνει σε αγορές που θα στοχεύουν στην ουσιαστική βελτίωση της ποιότητας της ζωής του και θα αναδεικνύουν σωστά πτυχές του χαρακτήρα του και της προσωπικότητάς του αλλά και της εμφάνισής του, χωρίς να στοχεύει αποκλειστικά στο «φαίνεσθαι».
4. Η δημιουργία μιας πολυδιάστατης και πολυσχιδούς προσωπικότητας είναι παράγοντας καθοριστικός για την αντιμετώπιση της καταναλωτικής λαίλαπας που πλήττει τη σημερινή κοινωνία. Ο άνθρωπος, αξιοποιώντας δημιουργικά τον ελεύθερο χρόνο του, θα καταφέρει να αποκτήσει κοινωνικά, πολιτικά και πολιτιστικά ενδιαφέροντα, που θα τον κάνουν να συνειδητοποιήσει την πραγματική σημασία της ζωής και την ασημαντότητα των υλικών αγαθών τουλάχιστον όσων δεν ανταποκρίνονται στις άμεσες βιοποριστικές του ανάγκες.

Επίλογος

Η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής του ανθρώπου αναστέλλεται σήμερα από το σύστημα των εικόνων, που καθορίζει και επιβάλλει καταναλωτικές επιθυμίες και ανάγκες στον άνθρωπο. Είναι ανάγκη επομένως, για να αποκτήσει περιεχόμενο η ζωή του ανθρώπου, να επαναπροσδιορίσει τις προτεραιότητές του μέσα από τη σωστή παιδεία, ώστε να συλλάβει το πραγματικό νόημα της ζωής.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. Θέμα της συγκεκριμένης επιφυλλίδας[41] είναι η καταναλωτική κουλτούρα που χαρακτηρίζει τον σύγχρονο τρόπο ζωής και η οποία επιβάλλεται από τα ΜΜΕ και τη διαφήμιση.

Στο πλαίσιο αυτό ο άνθρωπος έχει ως κοινωνικά πρότυπα διασημότητες και ταυτίζει την επιτυχία με την κατοχή υλικών αγαθών, ενώ παράλληλα προσδιορίζει τον εαυτό του με βάση τις καταναλωτικές του προτιμήσεις. Η επιφυλλίδα αποβλέπει στην ανάλυση ενός ζωτικού προβλήματος της δημόσιας ζωής (ο καταναλωτισμός και η κοινωνική καταξίωσή μας μέσω αυτού). Σκοπός δεν είναι τόσο η πληροφόρηση του δέκτη, έστω κι αν έμμεσα επιτυγχάνεται και αυτή. Βασικός σκοπός είναι ο προβληματισμός, η διαπαιδαγώγηση, η αφύπνιση και ο διαφωτισμός του αναγνώστη. Πιο συγκεκριμένα απευθύνεται στο αναγνωστικό κοινό του έντυπου Τύπου, στον οποίο δημοσιεύεται, σε αναγνώστες οι οποίοι έχουν και ένα πνευματικό επίπεδο, τέτοιο ώστε να κατανοήσουν σε βάθος τα γραφόμενα του επιφυλλιδογράφου.

Β2$_1$. α) i. Η σύνταξη είναι παθητική. «Οι πολιτικές, οικονομικές και τεχνολογικές δυνάμεις και συγκυρίες επηρεάζουν την καταναλωτική κουλτούρα». Το ύφος γίνεται πιο άμεσο, ζωντανό, παραστατικό και προσωπικό, ενώ ο λόγος, επειδή ακολουθεί τη λογική σειρά των μετεχόντων στην ενέργεια-δράση, είναι πιο καθαρός και κατανοητός, διευκολύνοντας τις διαδικασίες πρόσληψης και κατανόησης των νοημάτων.

ii. Η σύνταξη είναι ενεργητική. «Από τη διαφήμιση, διαμέσου των ΜΜΕ και κυρίως της τηλεόρασης, προβάλλονται προϊόντα και παρέχεται το πλαίσιο κατανάλωσής τους». Το ύφος καθίσταται απρόσωπο και αποστασιοποιημένο. Ο λόγος είναι ακαδημαϊκός, επιστημονικός και δοκιμιακός. Τέλος, αποκτά ποικιλία η πλοκή του λόγου.

β) έμφαση, αιτιολόγηση, αντίθεση, αντίθεση, αντίθεση.

Β2$_2$. α)

Παράγωγο Ουσιαστικό	**Παράγωγο Επίθετο**
κατασκευαστής	κατασκευαστικός
συνοδός	συνοδευτικός
προώθηση	προωθητικός
βίωμα	βιωματικός
μεταφορά	μεταφορικός

[41] Η επιφυλλίδα αντλεί τα θέματά της από την επικαιρότητα, χωρίς να την παρακολουθεί στενά. Η επιφυλλίδα είναι ένας τύπος κειμένου που αναφέρεται σε διάφορα θέματα φιλολογικά, επιστημονικά, κοινωνικά, καλλιτεχνικά, πολιτικά κτλ. και γράφεται από πρόσωπο ειδικό στο θέμα (ο Στέλιος Παπαθανασόπουλος είναι καθηγητής του Τμήματος Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης του Πανεπιστημίου Αθηνών). Ο επιφυλλιδογράφος μπορεί να ξεκινήσει από ένα επίκαιρο θέμα (ο σύγχρονος τρόπος ζωής σε μεγάλο βαθμό κατασκευάζεται από ένα σύστημα το οποίο παράγει μαζικά εικόνες που μας λένε ποιοι είμαστε με κριτήριο τα αγαθά που κατέχουμε), αλλά δε μένει προσκολλημένος στο επίκαιρο. Προχωρεί σε παρατηρήσεις και σκέψεις διαχρονικού χαρακτήρα και γενικότερου ενδιαφέροντος.

β)
Τα υλικά **αγαθά** δεν εξασφαλίζουν αληθινή ευτυχία.
Λόγω της οικονομικής κρίσης παρατηρείται ραγδαία **μετατόπιση** του πληθυσμού στα κατώτερα εισοδηματικά κλιμάκια.
Μετά την παραίτηση του υπουργού **δρομολογήθηκαν** εξελίξεις για την αντικατάστασή του.
Υπάρχει **διάσταση** απόψεων μεταξύ κυβέρνησης και αντιπολίτευσης στο θέμα των ιδιωτικών πανεπιστημίων.
Οι μαθητές αποκόμισαν χρήσιμες **εμπειρίες** από την επίσκεψή τους στο μουσείο της Ακρόπολης.

Β2$_3$. Ο τίτλος του κειμένου (Η «κουλτούρα του θριάμβου») είναι αποτελεσματικός, αφού είναι ικανός να προσελκύσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη με τη μεταφορική χρήση των λέξεων, είναι σύντομος, ελκυστικός, περιεκτικός και πρωτότυπος και είναι προσηλωμένος στο νοηματικό κέντρο του κειμένου. Υποδηλώνει στον αναγνώστη πως οι προτάσεις/ ιδέες οι οποίες αναπτύσσονται στο κείμενο/ κειμενικό είδος θα του δώσουν γνωστές αλλά και καινούριες πληροφορίες, χωρίς να υπάρχει κίνδυνος η γνώση να χαθεί στην πληροφορία. Για να είναι αποδεκτό ένα κείμενο, πρέπει να περιέχει για τους συγκεκριμένους αποδέκτες τόσες καινούριες πληροφορίες ώστε να καθίσταται ενδιαφέρον αλλά όχι δυσνόητο.

Β3. α) Στο ποιητικό απόσπασμα κυριαρχεί το γ΄ ενικό-πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο («κύλησε», «ἀντάλλαξαν, «προτιμοῦσαν»). Το γ΄ ρηματικό πρόσωπο προσδίδει στον λόγο αμεροληψία, ουδετερότητα, αντικειμενικότητα, αποστασιοποίηση· εξετάζει τα γεγονότα και τις καταστάσεις με εξωτερική οπτική γωνία. Έτσι, η αφήγηση σε γ΄ πρόσωπο αποδίδει την παντογνωσία (ή και τη σχετική γνώση του αφηγητή). Εκτός από το γ΄ πρόσωπο που κυριαρχεί στο απόσπασμα το ποιητικό υποκείμενο χρησιμοποιεί το β΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο («νά κρατᾶς»). Το β΄ πρόσωπο αποτελεί το πρόσωπο του διαλόγου. Αποτελεί αποστροφή «εις εαυτόν»-εσωτερικό μονόλογο αλλά και αποστροφή προς τον αναγνώστη. ι αποστροφές ανοίγουν έναν «διάλογο» ανάμεσα στον αφηγητή και τον αναγνώστη. Προσδίδει στον λόγο αμεσότητα, ζωντάνια, θεατρικότητα, καθώς ο δημιουργός μοιάζει να ανοίγει διάλογο με τον αναγνώστη. Έτσι, η αφήγηση αποκτά δραματικότητα, καθώς και παραινετικό και διδακτικό χαρακτήρα (με τη χρήση προτρεπτικής υποτακτικής). Το γ΄ ρηματικό πρόσωπο («Ἀποτρέπουν») επανέρχεται στο τέλος του αποσπάσματος με τον παρενθετικό στίχο, χαμηλώνοντας τον τόνο για να εκφέρει μια διαπίστωση («Ἀποτρέπουν ὡς γνωστόν τίς ματαιώσεις»).

β) Στους αφηγηματικούς τρόπους ανήκουν οι τεχνικές αφήγησης και οι εκφραστικοί τρόποι. Στο ποιητικό απόσπασμα παρατηρούμε ότι ο ποιητής κάνει χρήση εικόνων («Ὅπως ἦταν φυσικό/ ἀντάλλαξαν μεταξύ τους ἐλάχιστες κουβέντες» (ακουστική εικόνα), «Σήκωναν τά κεφάλια τους/ ἀραιά καί ποῦ/ μόνο γιά νά δοκιμάσουν/ τό σούσι πού εἶχαν παραγγείλει/ καί γιά νά πιοῦν λίγο λευκό κρασί»). Οι εικόνες προσδίδουν ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στο ποίημα και καθιστούν το ύφος γλαφυρό. Μέσω αυτών ο ποιητής αισθητοποιεί την έλλειψη ουσιαστικής επαφής και επικοινωνίας μεταξύ δύο ανθρώπων αποτυπώνοντας την ψυχική απόσταση που τους χωρίζει. Επιπλέον στο ποιητικό απόσπασμα γίνεται χρήση αφηγηματικού σχολίου [«Ἡ πραγματικότητα εἶναι προφανῶς πολύ πληκτική/–

προβλέψιμη θά διόρθωνε/ ὁ «διανοούμενος» τῆς παρέας–/ ὅταν γίνεται ὑπερβολικά ἀπτή/ Καλύτερα νά κρατᾶς/ κάποιες ἀποστάσεις/ (Ἀποτρέπουν ὡς γνωστόν τίς ματαιώσεις)»]. Με το σχόλιό του ο ποιητής τονίζει την έλλειψη επικοινωνίας και ουσιαστικής επαφής που χαρακτηρίζει τους δυο ήρωες του ποιητικού αποσπάσματος, διευρύνοντας και γενικεύοντας παράλληλα τον προβληματισμό του για τις ανθρώπινες σχέσεις. Ο δοκιμιακού τύπου στοχασμός του προβληματίζει τον αναγνώστη, ο οποίος και ταυτίζεται με τις σκέψεις του. Το σχόλιό του αποτελεί και μια εις εαυτόν αποστροφή (β΄ πρόσωπο), ένα είδος εσωτερικού μονολόγου, αλλά ταυτόχρονα και μια προτροπή στον αναγνώστη («Καλύτερα νά κρατᾶς»).

Γίνεται ακόμα χρήση της μεταφοράς: «Τό δεῖπνο κύλησε ἥσυχα». Η μεταφορά συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[42] Η μεταφορική χρήση της λέξης προσδίδει στη γλώσσα πλούτο και δύναμη, εκφραστικότητα και ζωηρότητα.

[42] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

31ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Α. Στο άρθρο «Ανάπτυξη και Περιβάλλον» που διάβασα ο αρθρογράφος εξέφραζε την απαισιοδοξία του για εξεύρεση λύσης σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος, επειδή και η φιλελεύθερη και η σοσιαλιστική πρόταση επιδιώκουν την επιτάχυνση της ανάπτυξης με την αξιοποίηση των φυσικών πόρων. Ο καπιταλισμός διέψευσε τον Μαρξ επιταχύνοντας τους ρυθμούς καταστροφής του περιβάλλοντος. Η δε πρόταση για αειφόρο ανάπτυξη όχι μόνο έμεινε ανεφάρμοστη, αλλά και η ισχύουσα ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος έχασε τον προληπτικό της χαρακτήρα, αφού εφαρμόζεται μετά την καταστροφή.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Το φυσικό περιβάλλον … με το φυσικό περιβάλλον»), **β) ΣΩΣΤΗ** («Το περιβάλλον είναι σύνθετο, ενιαίο … στο σύνολό του»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («Η ανάπτυξη τροφοδοτείται αποκλειστικά από το περιβάλλον και με τους ρυθμούς που έχει σήμερα το απειλεί είτε με την εξάντληση των φυσικών πόρων είτε με επιβλαβή υποπροϊόντα»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Ο Κάρολος Μαρξ... πλανητική κλίμακα»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («Πολλοί στοχαστές προσπάθησαν... η καταστροφή του περιβάλλοντος...»).

Β2. α) Σκοπός της παρομοίωσης είναι να φωτιστεί η σημασία του πρώτου συγκρινόμενου («Το φυσικό περιβάλλον») στοιχείου μέσα από την αντιπαραβολή του με κάτι πιο συγκεκριμένο και σαφές («παρομοιάζεται με επιφάνεια πάνω στην οποία οι άνθρωποι χάραξαν και χαράζουν το πέρασμά τους, την ανάπτυξή τους, την ιστορία τους και ολόκληρο τον πολιτισμό τους, μεταβάλλοντάς το από γεωφυσικό σε γεωιστορικό ή γεωπολιτιστικό»). Μέσα από τη συγκεκριμένη παρομοίωση αποκαλύπτεται μια νέα διάσταση (η μετατροπή του περιβάλλοντος από γεωφυσικό σε γεωιστορικό ή γεωπολιτιστικό) ανάμεσα στα δύο συγκρινόμενα. Περιγράφει ικανοποιητικά την αντιφατική σχέση ανάμεσα στο σύνθετο περιβάλλον και στην ανάπτυξη. Η παρομοίωση προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο, καθιστώντας πιο εύληπτο το περιεχόμενο.

β) Οι ερωτήσεις προσδίδουν στον λόγο ζωντάνια, παραστατικότητα, ζωηρότητα, αμεσότητα και πλαστικότητα. Ειδικότερα, το συγκεκριμένο ερώτημα («Πλήρες αδιέξοδο;») που εισάγει την καταληκτική παράγραφο του κειμένου αποτελεί μια **αντίπαλη ερώτηση,** με την οποία ο αρθρογράφος συμπυκνώνει σε μια σύντομη ερώτηση τον προβληματισμό και την απαισιοδοξία του για την αδυναμία επίλυσης του περιβαλλοντικού προβλήματος. Με την ερώτηση προσπαθεί να προβληματίσει και να ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη, εφόσον είναι η τελευταία εντύπωση και εικόνα που του δημιουργείται, μιας και το ερώτημα αυτό συμπυκνώνει όλες τις ιδέες του κύριου μέρους. Τέλος, με το ερώτημα αυτό επιτυγχάνεται η ομαλή μετάβαση στην τελευταία παράγραφο (επίλογος) του κειμένου.

Β3. α) «Ήρθαν κύριοι με τσάντες και μεζούρες,
μέτρησαν το οικόπεδο, άνοιξαν χαρτιά,
οι εργάτες έδιωξαν τα περιστέρια,
ξήλωσαν το χαγιάτι, έριξαν το σπίτι,
σβήσαν ασβέστη μες στον κήπο,
φέραν τσιμέντο, στήσαν σκαλωσιές –
θα χτίσουν κι άλλη πολυκατοικία.

Ρίχνουν τα ωραία σπίτια ένα ένα,
τα σπίτια που μας ανάστησαν από μικρά,
με τα φαρδιά παράθυρα, τις ξύλινες σκάλες,
με τα ψηλά νταβάνια, τις λάμπες στους τοίχους,
τρόπαια λαϊκής αρχιτεκτονικής»

Η περιγραφή, πέρα από την αισθητική απόλαυση που προσφέρει στον αναγνώστη, καθώς αισθητοποιεί την εικόνα των παλιών σπιτιών της Θεσσαλονίκης, περιγράφει το γκρέμισμα των παλιών σπιτιών από τους εργολάβους, αποκαλύπτει τη συναισθηματική φόρτιση του ποιητή, αυξάνοντας παράλληλα την ένταση, καθώς ο ίδιος αναπολεί («μας ανάστησαν») τις στιγμές που έζησε σε ένα τέτοιο σπίτι. Επιπλέον, διεγείρει τη συγκίνηση του αναγνώστη, ο οποίος έχει ανάλογες αναμνήσεις.

β) Η αφήγηση είναι με μηδενική εστίαση. Πιο συγκεκριμένα, ο αφηγητής είναι παντογνώστης (ή αφηγητής Θεός),[1] καθώς γνωρίζει τα πάντα, όλα όσα συμβαίνουν («θα χτίσουν κι άλλη πολυκατοικία»). Δεν παίρνει μέρος στην αφήγηση (είναι ανεξάρτητος από τα πρόσωπα της αφήγησης), αλλά είναι παντού και βλέπει, αντιλαμβάνεται, σχολιάζει, συνειδητοποιεί, γνωρίζει τα πάντα, ακόμη και τις πιο κρυφές σκέψεις των προσώπων της αφήγησης. Όσον αφορά τη συμμετοχή του στην ιστορία, είναι ετεροδιηγητικός, καθώς δε συμμετέχει ο ίδιος στην ιστορία που αφηγείται. Η αφήγηση γίνεται σε γ΄ ρηματικό πρόσωπο («Ήρθαν», «μέτρησαν», «κατατρέχουν», «διώχνουν»).

Γ. Στο ποίημά του ο Χριστιανόπουλος με πικρία επισημαίνει ένα από τα φαινόμενα του σύγχρονου πολιτισμού, την προσπάθεια εξοβελισμού οποιασδήποτε μορφής κι εκδήλωσης της λαϊκής κληρονομιάς και της λαϊκής παράδοσης από τη ζωή και την καθημερινότητά μας. Το λαϊκότροπο έχει συνδεθεί εννοιολογικά με το γραφικό κι αυτό με τη σειρά του έχει αποκτήσει στην εποχή μας μια αρνητική, υποτιμητική χροιά. Το ποίημα βέβαια επικεντρώνεται στην καταστροφή της λαϊκής αρχιτεκτονικής στον βωμό της σύγχρονης οικοδομικής φρενίτιδας, όμως ο λαϊκός πολιτισμός έχει ποικίλες και πλούσιες εκφάνσεις, που εκφράζονται στην τέχνη, στο τραγούδι, στον χορό, στη μαγειρική, στην ενδυμασία, ακόμα και στις εορταστικές εκδηλώσεις (π.χ. αναρίθμητα ελληνικά πανηγύρια).
Για τους σύγχρονους ανθρώπους, ειδικά των πόλεων, και πιο πολύ για τους νέους, αυτή η παραδοσιακή κουλτούρα αντιμετωπίζεται σαν κάτι παρωχημένο, ίσως «χαριτωμένο» ή αξιοπερίεργο, γίνεται αντικείμενο ειρωνείας ή ακόμα χειρότερα, απόρριψης. Θεωρείται αταίριαστη με τον σημερινό τρόπο ζωής, με την παγκοσμιοποιημένη κοινωνία μας, που όλο και περισσότερο προσπαθεί να απεκδυθεί

[1] Ως προς την οπτική γωνία/ εστίαση.

τις ιδιαιτερότητες και τις ρίζες της και να εναρμονιστεί με μια ομοιόμορφη, ισοπεδωτική, δυτικότροπη νοοτροπία.

Η πρόοδος του πολιτισμού, της τεχνολογίας, της επιστήμης, η όσμωση των λαών και η ανταλλαγή ερεθισμάτων μεταξύ τους, ο εν γένει εκσυγχρονισμός του τρόπου ζωής και σκέψης μας είναι κάτι αναπόφευκτο και σε γενικές γραμμές θετικό. Όμως τις τελευταίες δεκαετίες αυτός ο «εκσυγχρονισμός» της ελληνικής κοινωνίας παρανοήθηκε και ταυτίστηκε με την άκριτη απόρριψη οποιουδήποτε στοιχείου μάς συνέδεε με το παρελθόν και την παράδοσή μας και την τυφλή πρόσδεσή μας στο άρμα της παγκοσμιοποίησης και της ξενομανίας. Είναι σίγουρα απογοητευτική αυτή η αδυναμία ενός ολόκληρου λαού να ισορροπήσει το χθες και το σήμερα, να αξιοποιήσει το παρελθόν του και τον πλούτο του, να αποδεχτεί την ίδια του την ταυτότητα. Είναι μια ένδειξη συλλογικής ανωριμότητας η πεποίθηση ότι οτιδήποτε μοντέρνο και ξένο είναι καλύτερο. Ειδικά για την ελληνική λαϊκή παράδοση είναι λυπηρό το φαινόμενο της απόρριψής της, που διαγράφει από τη συνείδησή μας έναν αφάνταστο πλούτο υλικού και πνευματικού πολιτισμού. Είναι ταυτόχρονα και επίφοβο, επικίνδυνο για το μέλλον, γεννά μια αναπόφευκτη ανασφάλεια για το αύριο ενός λαού που αποκόπτεται και ξεχνά το παρελθόν και τις ρίζες του.

Όμως, όπως και ο Χριστιανόπουλος επισημαίνει στον τελευταίο στίχο του ποιήματός του, τα σημερινά παιδιά είναι αυτά που περισσότερο θα επηρεαστούν αρνητικά από αυτόν τον εξοστρακισμό του «γραφικού». Αυτά θα χάσουν εξολοκλήρου την ευκαιρία να αποκτήσουν μνήμες κι εμπειρίες που αποτελούν εφόδια ζωής και διαμόρφωσης μιας ισχυρής εθνικής και κοινωνικής ταυτότητας. Δε θα έχουν την ευκαιρία να γεμίσουν την ψυχή τους με τον πλούτο και την ομορφιά ενός λαϊκού πανηγυριού, ενός παραδοσιακού γλεντιού, όπως αυτά που απολάμβαναν οι άνθρωποι στο παρελθόν κι επιβιώνουν ακόμα μόνο σε επαρχίες και με τη σφραγίδα του «γραφικού» και αξιοπερίεργου δρώμενου. Θα χάνουν έτσι όλο και περισσότερο την αίσθηση της κοινωνικής συνοχής που αυτές οι εκδηλώσεις εξυφαίνουν έντονα, τα αισθήματα «του ανήκειν» σε μια ευρύτερη ομάδα που διαμορφώνει και μοιράζεται κοινές εμπειρίες και συναισθήματα. Την ίδια στιγμή, τα σημερινά παιδιά βιώνουν μια καθημερινότητα όλο και πιο αποκομμένη από τις ρίζες και τον πολιτισμό τους, γεμάτη ξενόφερτες συνήθειες, προϊόντα, νοοτροπίες. Ζουν σε ψυχρά, ομοιόμορφα κτίσματα, χωρίς ψυχή, χωρίς καμία ιδιαιτερότητα και ταυτότητα. Δεν έρχονται σε επαφή με την υπέροχη λαϊκή τέχνη, που κάποτε ομόρφαινε με αμέτρητα αντικείμενα τα ελληνικά σπίτια, δε δοκιμάζουν τις ξεχωριστές ελληνικές γεύσεις, που αντικατοπτρίζουν την ίδια την ιστορία και την εμπειρία αιώνων του λαού μας. Έτσι όμως δεν καλλιεργούν την καλαισθησία τους, ξεχνούν τις ρίζες τους, δε μαθαίνουν από πού έρχονται για να καθορίσουν πού πάνε. Δεν προσδιορίζουν πρώτα την ιδιαιτερότητα της ξεχωριστής ταυτότητας και του πολιτισμού τους, προκειμένου να γίνουν μετά συνειδητοί πολίτες του σύγχρονου κόσμου. Η μοναξιά, η αλλοτρίωση, η απομόνωση, η ψυχική σύγχυση που χαρακτηρίζει τους σημερινούς ανθρώπους, κυρίως των μεγαλουπόλεων, δεν είναι ασύνδετες με τα παραπάνω και τείνουν να επιδεινώνονται. Γι᾽ αυτό τα παιδιά θα πρέπει να ενθαρρύνονται χωρίς δισταγμό να έρχονται σε επαφή με τον λαϊκό πολιτισμό και να εκτιμούν την ομορφιά του, να μπορούν, χωρίς τον φόβο να χαρακτηριστούν «γραφικά», να υιοθετούν ο,τιδήποτε τους αρέσει σε αυτόν, να μετέχουν στις εκδηλώσεις που τον αναβιώνουν, να χαίρονται και να θαυμάζουν τον πλούτο και την ποικιλία του. Και με αυτό το ανοιχτό μυαλό και την απροκατάληπτη αντίληψη θα καταφέρουν να συνδυάσουν τα καλύτερα του χθες με τις αναρίθμητες προοπτικές του μέλλοντος και θα επιτύχουν τη βέλτιστη οικοδόμηση αυτού.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.

Γλωσσικές επιλογές – ύφος
• Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: «Η ανάπτυξη ενάντια στο περιβάλλον»

Πρόλογος (επικαιρική αφόρμηση)
Ο σύγχρονος άνθρωπος, εκμεταλλευόμενος τις δυνατότητες που του παρέχει η επιστήμη και τα τεχνολογικά μέσα που έχει στη διάθεσή του, έχει στηρίξει την ανάπτυξή του αποκλειστικά στο φυσικό περιβάλλον, εξαντλώντας σταδιακά τους φυσικούς πόρους που του παρέχει αυτό ή παράγοντας επιζήμια για την υγεία υποπροϊόντα. Αναμφίβολα, η πορεία του ανθρώπου προς αυτό που συνηθίζουμε να αποκαλούμε ανάπτυξη συνδέεται άρρηκτα με την καταστροφή του περιβάλλοντος.

Κύριο μέρος
Ερώτημα 1ο:

Η εμμονή του σύγχρονου ανθρώπου να στηρίζει τη ραγδαία ανάπτυξη αποκλειστικά στο περιβάλλον οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στην εξάντληση των φυσικών πόρων αλλά και στην παραγωγή επιβλαβών υποπροϊόντων.

1. Η έλλειψη κάθε οικολογικής πρόνοιας στην οργάνωση των σύγχρονων κοινωνιών έχει προκαλέσει ανεπανόρθωτες βλάβες στο περιβάλλον. Ειδικότερα η αστυφιλία και η αστικοποίηση δημιούργησαν τα μεγάλα αστικά κέντρα, τα οποία χαρακτηρίζονται από αυθαίρετη και άναρχη δόμηση αλλά και τη ραγδαία επέκτασή τους λόγω της συνεχούς αύξησης του πληθυσμού, χωρίς κανέναν προγραμματισμό για τη διασφάλιση χώρων πρασίνου και χωρίς καμία ρυμοτομία. Έτσι, οι φυσικοί, οικολογικοί και παραγωγικοί πόροι μέσα στον αστικό ιστό των σύγχρονων πόλεων συρρικνώνονται με αμείωτους ρυθμούς και τα ευαίσθητα οικοσυστήματα γύρω από αυτές έχουν φτάσει σε μη αναστρέψιμο σημείο.
2. Η ανάπτυξη και η εξέλιξη της γενετικής επιστήμης είχαν ως αποτέλεσμα την παραγωγή μεταλλαγμένων τροφίμων.[2] Η καλλιέργεια μεταλλαγμένων προϊόντων

[2] Είναι τρόφιμα και ζωοτροφές που προέρχονται από φυτά στο DNA των οποίων έχουν προστεθεί γονίδια που ανήκουν σε άλλα φυτά, ζώα, βακτήρια ή ιούς. Με τη βοήθεια της γενετικής μηχανικής, τα επιλεγμένα γονίδια μεταφέρονται από το ένα είδος στο άλλο, ακόμη και μεταξύ οργανισμών που δε συγγενεύουν μεταξύ τους. Πρόκειται δηλαδή για διασταυρώσεις που δεν προκύπτουν στη φύση, αλλά καθίστανται εφικτές στο εργαστήριο, χάρη στην ανθρώπινη παρέμβαση.

μπορεί να έχει οδυνηρές συνέπειες για το περιβάλλον. Υπάρχει πιθανότητα να μεταφερθούν τα γενετικά τροποποιημένα γονίδια από τις μεταλλαγμένες καλλιέργειες στις συμβατικές ή σε άγρια είδη φυτών. Κάτι τέτοιο ενδέχεται να απειλήσει σοβαρά τη βιοποικιλότητα,[3] καθώς τα μεταλλαγμένα είναι σχεδιασμένα να αυτοπροστατεύονται έναντι ασθενειών, φυτοφαρμάκων ή βλαπτικών οργανισμών, με αποτέλεσμα να επικρατήσουν των φυσικών ποικιλιών μειώνοντας προοδευτικά τον πληθυσμό τους. Παράλληλα, ελλοχεύει ο κίνδυνος να υπάρξει ροή γονιδίων από γενετικά τροποποιημένα φυτά στα συγγενικά φυτά του γύρω περιβάλλοντος, με ενδεχόμενες σοβαρές οικολογικές επιπτώσεις αλλά και έκρηξη επιδημιών από νεοφανείς οργανισμούς.

3. Η εντατικοποίηση της παραγωγής, στην οποία υποχρεώθηκαν από τον διεθνή ανταγωνισμό οι τοπικές και εθνικές οικονομίες, τις ανάγκασε, προκειμένου να επιβιώσουν, να προχωρήσουν σε αύξηση των ρυθμών της ανάπτυξης, με ολέθριες τελικά επιπτώσεις για το περιβάλλον και την παγκόσμια οικολογική ισορροπία. Σήμερα είναι πια γνωστό ότι η υπερθέρμανση του πλανήτη και η κλιματική αλλαγή οφείλονται στην αύξηση των εκπομπών των αερίων της καύσης, των λεγόμενων και θερμοκηπικών αερίων, που ήταν το αποτέλεσμα της μεγάλης εντατικοποίησης των οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως της βιομηχανίας, της παραγωγής ενέργειας, των μεταφορών κτλ. Είναι επίσης γνωστό σήμερα ότι η καταστροφή των αποθεμάτων των λεγόμενων κοινών αγαθών της γης, στα οποία συμπεριλαμβάνονται η ατμόσφαιρα, το νερό, τα δάση, το έδαφος, τα μέταλλα, το πετρέλαιο και οι υπόλοιποι μη ανανεώσιμοι φυσικοί και ενεργειακοί πόροι, τα οικοσυστήματα, οι θάλασσες κτλ., συνδέεται ευθέως με την κατακόρυφη αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας και τους φρενήρεις ρυθμούς ανάπτυξης που επιβλήθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες της παγκοσμιοποίησης.[4]
4. Η μεγιστοποίηση του κέρδους, που ήταν απόρροια της Βιομηχανικής Επανάστασης, οδήγησε σε ένα μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης σε οικουμενικό επίπεδο που δεν είναι βιώσιμο. Ο σύγχρονος άνθρωπος έχει επιδοθεί σε μια ληστρική επιδρομή στο φυσικό περιβάλλον, προκειμένου να το εκμεταλλευθεί στο έπακρο για να αποκομίσει ολοένα και περισσότερα κέρδη. Έχει μετατραπεί σε ένα αδηφάγο ον, που καταναλώνει λαίμαργα καθετί που του προσφέρει η φύση, χωρίς ποτέ να ικανοποιείται. Έτσι, οδηγούμαστε στη σταδιακή εξάντληση των πρώτων υλών, στην αλόγιστη χρήση των παραδοσιακών πηγών ενέργειας και στην υπερπαραγωγή και κατανάλωση αγαθών, στην αλόγιστη χρήση φυτοφαρμάκων, που δείχνουν την ασυδοσία με την οποία συμπεριφερόμαστε στη φύση.

Μεταβατική παράγραφος

Η εξέλιξη και η ανάπτυξη του ανθρώπινου πολιτισμού συνδέεται με την καταστροφή του περιβάλλοντος. Γι᾽ αυτό είναι ανάγκη, για να συνεχίσει ο άνθρωπος να απολαμβάνει τα αγαθά που του παρέχει αφειδώλευτα το περιβάλλον, να συνυπάρξουν αρμονικά η ανάπτυξη και το περιβάλλον.

[3] Η δυνατότητα μιας βιοκοινωνίας να έχει πολλά είδη φυτών και ζώων, των οποίων η αφθονία δεν παρουσιάζει μεγάλες διαφορές.

[4] Γιάννης Α. Μυλόπουλος, καθηγητής Πολυτεχνικής Σχολής ΑΠΘ.

Ερώτημα 2ο:

1. Όσο περισσότερες μορφές αποκτά η οικολογική κρίση και όσο πιο ορατές γίνονται οι επιπτώσεις της τόσο πιο πιεστικό καθίσταται το καθήκον του επαναπροσδιορισμού των αξιών του ανθρώπου προς την κατεύθυνση της συνεκτίμησης και συμπερίληψης των μη ανθρώπινων όντων κατά τη συγκρότηση των ηθικών θεωρήσεών του. Τα οικολογικά προβλήματα του πλανήτη μάς υποχρεώνουν να θεμελιώσουμε αυτού του είδους τις ηθικές σχέσεις, που μέχρι τώρα δεν είχαν μελετηθεί συγκροτημένα και συστηματικά: τα καθήκοντα του ανθρώπου προς τη φύση. Ο άνθρωπος πρέπει να αναθεωρήσει τη στάση του και να δείξει αλτρουισμό απέναντι στα άλλα όντα του φυσικού κόσμου. Πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι είναι απαραίτητη η επέκταση των συνόρων της ηθικής κοινότητας, ώστε να συμπεριληφθούν στους κόλπους της νερό, φυτά, ζώα, έδαφος κ.ά., ενώ, παράλληλα, πρέπει να αναλάβει ηθικές υποχρεώσεις απέναντι στον φυσικό κόσμο. Πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι λεηλατώντας τη φύση ουσιαστικά οδηγείται με μαθητική ακρίβεια και στη δική του καταστροφή.
2. Είναι ανάγκη να δημιουργηθεί μία νέα ανθρωποκεντρική αντίληψη, στα πλαίσια όμως του οικολογικού κινήματος, η οποία θα αποτελεί την κυρίαρχη ηθική στάση του σύγχρονου ανθρώπου απέναντι στη φύση. Το νέο αυτό ανθρωποκεντρικό ρεύμα χρειάζεται να οργανώνει τη διαχείριση όλης της βιόσφαιρας γύρω από τα συμφέροντα του ανθρώπου στη βάση της αειφορίας, δηλαδή της προσπάθειας για μέγιστη ανάπτυξη, διατηρώντας όμως αυτή τη δυνατότητα και για όλες τις επόμενες γενεές και χωρίς να προκαλούνται ανεπανόρθωτες βλάβες στο φυσικό περιβάλλον, που θα την υπονόμευαν (βιώσιμη ή αειφορική ανάπτυξη). Οι φυσικοί πόροι προφανώς και πρέπει να τύχουν ορθολογικής διαχείρισης, ώστε οι ανθρώπινες ανάγκες να είναι ικανοποιήσιμες, ενώ η ρύπανση πρέπει να μένει σε ανεκτά επίπεδα για να μην υπάρχουν ανθρώπινα θύματα. Συμπερασματικά, ο μη ανθρώπινος κόσμος δεν παύει να έχει εργαλειακή αξία, απλώς οφείλουμε να τον χρησιμοποιούμε με σύνεση, για να οικοδομήσουμε τον πολιτισμό μας και να εξασφαλίσουμε τη διαιώνιση του είδους μας.
3. Ο άνθρωπος θα πρέπει να αλλάξει τον τρόπο προσέγγισης του οικοσυστήματος. Η προσέγγισή του είναι ανάγκη να είναι ουσιαστική και να στοχεύει όχι μόνο στις συνέπειες που έχει η μόλυνση του περιβάλλοντος στην ανθρώπινη ζωή αλλά και στις συνθήκες ζωής κάθε είδους και συστήματος. Μια τέτοια οπτική θέτει υπό αμφισβήτηση το πώς αντιλαμβανόμαστε μέχρι σήμερα τους κατάλληλους τρόπους παραγωγής και κατανάλωσης και κατά πόσο αυτοί ικανοποιούν ζωτικές μας ανάγκες και υπηρετούν ό,τι θεωρούμε ως θεμελιώδεις αξίες. Ο άνθρωπος δε θα πρέπει να αντιμετωπίζει κανένα πλάσμα ή φυτό αποκλειστικά ως μέσο που θα του χρησιμεύσει για να ικανοποιήσει τις καταναλωτικές του ανάγκες. Βασισμένος σε μια συνολική οικολογική προσέγγιση, θα χρησιμοποιεί τους φυσικούς πόρους με τέτοιον τρόπο, ώστε να υπηρετεί τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του, αντί για την αύξηση της καταναλωτικής του ευχέρειας.
4. Ο άνθρωπος είναι υποχρεωμένος να δημιουργήσει ένα εκπαιδευτικό σύστημα που θα έχει αυξημένη ευαισθησία στα μη καταναλωτικά αγαθά και στην υιοθέτηση πολιτικών σωφροσύνης και εγκράτειας, που θα οδηγούν σε επάρκεια αγαθών για όλους. Στον τομέα της επιστήμης, το βάρος πρέπει να μετατοπιστεί περισσότερο προς τις «ήπιες» επιστήμες, ιδιαίτερα εκείνες που δίνουν έμφαση στις τοπικές ιδιαιτερότητες αλλά και στην παγκόσμια συνεργασία.
5. Πρέπει να επέλθει μια αλλαγή της νοοτροπίας του ανθρώπου σε οικονομικό, ιδεολογικό και τεχνολογικό επίπεδο. Οι πολιτικές που εφαρμόζονται στα

σύγχρονα βιομηχανικά κράτη έχουν ελάχιστες ομοιότητες με αυτό που εννοούμε ζητούμενη βιώσιμη ανάπτυξη. Αλλά ακόμα και η επίτευξη μιας τέτοιας ανάπτυξης δε θα ήταν επαρκής λύση, αφού ο όρος «βιώσιμη» νοείται μονάχα ως «βιώσιμη για τον άνθρωπο». Επιπλέον, η κυρίαρχη ιδεολογία δίνει αξία μόνο σε πράγματα που είναι σε έλλειψη ή έχουν εμπορευματική αξία, και έχει προσδώσει γόητρο και κύρος στην άκρατη σπατάλη και κατανάλωση. Παρόλο, λοιπόν, που η τοπικότητα αποτελεί έννοια-κλειδί για την οικολογία, οποιεσδήποτε αλλαγές θα πρέπει να γίνουν αναγκαστικά σε παγκόσμιο επίπεδο, αν θέλουμε να έχουν νόημα. Όσον αφορά τις αλλαγές σε τεχνολογικό επίπεδο, ο άνθρωπος πρέπει να στραφεί προς εναλλακτικές και πιο ήπιες τεχνολογίες, που θα προωθούν και θα προάγουν τους βασικούς στόχους που θέτει κάθε ξεχωριστό πολιτισμικό σύνολο.

Επίλογος

Ο σύγχρονος άνθρωπος χρειάζεται να συνειδητοποιήσει ότι η ανάπτυξη χωρίς καμία λογική και κανέναν προγραμματισμό μπορεί να έχει ολέθριες επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον. Γι' αυτό θα πρέπει να υιοθετήσει μια πιο λελογισμένη και ηθική στάση, που θα συμβάλλει στο να διατηρηθούν η ισορροπία και η βιωσιμότητα του οικοσυστήματος.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Στο ποίημά του ο Χριστιανόπουλος[5] χωρίς μελοδραματισμούς[6] χειρίζεται την έντονη ανησυχία, την πικρία και τη συγκίνησή του απέναντι σε ένα φαινόμενο ολοένα κι εντονότερο στον σύγχρονο πολιτισμό, την προσπάθεια εξαφάνισης οτιδήποτε μας συνδέει με τη λαϊκή μας παράδοση και κουλτούρα, και που πλέον θεωρείται, με αρνητική έννοια, «γραφικό» και παρωχημένο. Το θέμα του ποιήματος επικεντρώνεται βέβαια στη λαϊκή αρχιτεκτονική, αφού αφορά την οικοδόμηση μιας ακόμα πολυκατοικίας στη θέση ενός παλιού κτίσματος, το οποίο αντιμετωπίζεται από τον ποιητή όχι ως ένα άψυχο σύνολο οικοδομικών υλικών, αλλά ως ένας ζωντανός μίτος που μας συνδέει με το δικό μας χθες, αλλά και ολόκληρου του λαού μας, με την ταυτότητα και την ψυχή του. Τα παλιά σπίτια ισοπεδώνονται διαρκώς, περιορίζονται μόνο σε πλαίσια συγκεκριμένων σημείων εκτός αστικού ιστού ή γίνονται μουσεία, όταν δεν γκρεμίζονται ολοσχερώς. Αντικαθίστανται από ψυχρές, ομοιόμορφες, δυτικότροπες πολυκατοικίες, που εξυπηρετούν τις ανάγκες του σύγχρονου τρόπου ζωής. Όμως, αυτή η προσπάθεια αποκοπής από το «λαϊκό» και το παραδοσιακό δεν αφορά σίγουρα μόνο την αρχιτεκτονική, αλλά και τις υπόλοιπες εκφάνσεις του λαϊκού μας πολιτισμού (ενδυμασία, τραγούδια, χοροί, φαγητά, εκδηλώσεις κτλ.). Και προβληματίζει ιδιαίτερα τον ποιητή, καθώς διαβλέπει ότι σε λίγο καιρό κανένα ψήγμα του δε θα έχει απομείνει ζωντανό, θα έχει σβηστεί ολοκληρωτικά από το

---

[5] Σέ ὑπολογίσιμο βαθμό, μέ τή συλλογή ἰδίως *Ὁ ἀλλοίθωρος*, ἔχουμε ἐποχιακές ἀναφορές στά δύσκολα κατοχικά καί νεότερα χρόνια. Ἡ ἐκφραστική του ἰδιατερότητα, ἀπό τ' ἄλλο μέρος, χαρακτηρίζεται ἀπό τήν, μετά τό πρῶτο βιβλίο του, ἀπερίφραστη, ἄμεση, λιτή καί ὀνομαστική ἀναφορά στό ἑκάστοτε ἀντικείμενό του. Αὐτή ἡ λιτότητα φτάνει κάποτε σέ ἐξαιρετικά λιγόστιχες ποιητικές μορφές, ἀκόμα καί σέ τρίστιχες καί δίστιχες. Π.χ.:
ὅσο κι ἄν μπαινοβγαίνουν οἱ χαφιέδες τό τάβλι συνεχίζεται ἀμείωτο.
Στά νεότερα ποιήματά του, ἄν καί δέν παρατηροῦμε σημαντικές διαφοροποιήσεις ἀπό τήν προηγούμενη παραγωγή του, ἔχουμε ὡστόσο μερικές διακριτές ἀποκλίσεις. Ὁ λόγος του, ἐξαιρουμένης τῆς πρώτης συλλογῆς του, γίνεται κατά τι μεταφορικότερος καί στοχαστικότερος. Ὁ κοινωνικός προβληματισμός ἐπίσης κερδίζει ἔδαφος. Ἐπιπλέον ἔχουμε ἤδη κείμενα μέ ἐθνικό περιεχόμενο. (Βλ. Ευαγγέλου & Α. Αράγης, Γ. *Δεύτερη Μεταπολεμική Ποιητική Γενιά (1050-1970)*, εκδ. Gutenberg-Γιώργος & Κώστας Δαρδανός)

[6] […] Η έκφρασή του, ο λόγος του ο ποιητικός είναι απλός και άμεσος, απογυμνωμένος από τερτίπια και στολίδια. Αγκαλιάζει τα πράγματα, απλά και γνήσια, όπως είναι, πολλές φορές επώδυνα και καταστροφικά, με μια αξιοζήλευτη λιτότητα. […] (Παπαγεωργίου Κ., *Η ελληνική ποίηση, Ανθολογία-Γραμματολογία*, εκδ. Σοκόλη, Στ΄, Αθήνα, 2002)

μυαλό και την ψυχή, κυρίως των σημερινών παιδιών. Έτσι όμως ο λαός μας θα χάσει την πολιτισμική του ταυτότητα και ιδιαιτερότητα, θα ξεχάσει τις ρίζες του, θα λησμονήσει έναν απέραντο πλούτο υλικής και πνευματικής κληρονομιάς. Ο Χριστιανόπουλος έχει μεγαλώσει στη Θεσσαλονίκη και είχε την ευκαιρία να γνωρίσει την υπέροχη γραφική όψη της. Η καταστροφή των παραδοσιακών σπιτιών και η, στο όνομα του κέρδους, τσιμεντοποίηση της πόλης του τον γεμίζουν θλίψη και πικρία. Κάθε στοιχείο ομορφιάς, αρμονίας και γραφικότητας τείνει να εξαφανισθεί. Ειδικά οι νεότεροι θα στερηθούν εκείνες τις εμπειρίες και τις μνήμες που διαμορφώνουν και διαπλέκουν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία κάθε λαού, που ενισχύουν τη συνοχή του, θα νιώθουν «άδειοι», θα βρεθούν στον παγκοσμιοποιημένο, ανερμάτιστο σύγχρονο πολιτισμό, δίχως τα εφόδια εκείνα που καθορίζουν την ιδιαίτερη, ισχυρή, εθνική και κοινωνική ταυτότητα κάθε ανθρώπου, κι έτσι θα κινδυνεύουν να χαθούν μέσα σε αυτόν, να αφομοιωθούν από την ομοιομορφία που επιβάλλει στη σκέψη και το συναίσθημα. Τα παιδιά θα μεγαλώσουν σε μια απρόσωπη μεγαλούπολη, χωρίς ομορφιά, σε ένα «ομοιόμορφο συνεχές γκρίζο». Ένα τοπίο ψυχρό που θα τα διαμορφώσει ανάλογα και ψυχικά.

Β1$_2$. Ήδη από τον πρώτο στίχο («Ήρθαν κύριοι με τσάντες και μεζούρες») του ποιήματος εμφανίζονται οι άνθρωποι εκείνοι που θα κάνουν πράξη την καταστροφή ενός παλιού, παραδοσιακού σπιτιού, βάσει σχεδίου και συγκεκριμένων εντολών. Είναι οι υπάλληλοι κάποιου γραφείου, μηχανικοί, αρχιτέκτονες, εργολάβοι, όλοι εκείνοι που εμπλέκονται στις οικοδομικές εργασίες. Είναι επίσης οι εργάτες, εκείνοι που θα εκτελέσουν τις εντολές τους και θα αναμορφώσουν την εικόνα του οικοπέδου αντικαθιστώντας το παλιό κτίσμα με μια καινούρια, σύγχρονη πολυκατοικία. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι, αποκομίζοντας κέρδη κι επαγγελματικά οφέλη, γίνονται οι πρωταγωνιστές της αλλαγής, εκείνοι που στα πρόσωπά τους συμβολίζεται η ισοπέδωση της λαϊκής αρχιτεκτονικής και η κυριαρχία των μοντέρνων, ομοιόμορφων κτισμάτων, που εξυπηρετούν τον σύγχρονο τρόπο ζωής. Απέναντί τους στέκουν προβληματισμένοι και πικραμένοι οι άνθρωποι της γενιάς του ποιητή, και ο ίδιος προφανώς, που βλέπουν τα πατρογονικά τους σπίτια να γκρεμίζονται ένα ένα θάβοντας στα ερείπιά τους μνήμες και συναισθήματα, εμπειρίες και συγκινήσεις, αλλά και έναν ολόκληρο πολιτισμό, με την ιδιαίτερη, πλούσια τέχνη του και τα αριστουργήματά της. Στον τελευταίο στίχο αναφέρονται τα παιδιά («ούτε στη μνήμη και την ψυχή των παιδιών μας»), οι επόμενες γενιές, εκείνα που δε θα τους δοθεί ποτέ η ευκαιρία να αποκτήσουν εμπειρίες και μνήμες από τη λαϊκή μας παράδοση εν γένει, που η παραδοσιακή ομορφιά θα τους είναι άγνωστη και το αστικό τοπίο ψυχρό. Και επειδή τα σπίτια είναι ζωντανά και μεταφέρουν τον πολιτισμό μας, αφού εξυπηρετούν τις ανάγκες των ανθρώπων τους και φανερώνουν την αισθητική τους, στέγασαν τα όνειρά τους, τις χαρές και τις λύπες τους και τα στοιχεία εκείνα που θα τους βοηθούσαν να διαμορφώσουν την ιδιαίτερη εθνική και πολιτισμική τους ταυτότητα και να αισθανθούν τη συνεκτική δύναμή τους στη συλλογική συνείδηση κάθε λαού.

Ο τόπος και ο χρόνος του ποιήματος δε διευκρινίζονται με σαφήνεια, εντούτοις ο αναγνώστης είναι σε θέση να καταλάβει την πόλη του Χριστιανόπουλου. Από τις πληροφορίες που δίνονται, φαίνεται να πρόκειται για τη Θεσσαλονίκη («στην πάνω πόλη»), στην οποία υπάρχουν πολυκατοικίες αλλά και μια παλιά πόλη, αποκομμένη από τον κύριο αστικό ιστό, στην οποία προφανώς έχουν απομείνει όρθια κάποια παραδοσιακά διατηρητέα κτίσματα, που όμως αντιμετωπίζονται ως μουσειακά, τουριστικά εκθέματα, χωρίς ζωή και πρακτική αξία. Με τον στίχο «τη διώχνουν

διαρκώς στην πάνω πόλη» ο ποιητής αναφέρεται στην πάνω πόλη της Θεσσαλονίκης, η οποία μέχρι σήμερα διατηρεί το παραδοσιακό γραφικό της ύφος.
Ο χρόνος, ακόμα πιο αόριστος στο ποίημα, θα μπορούσε να είναι η δεκαετία του 1950 ή του 1960, στη διάρκεια των οποίων παρατηρήθηκε στην Ελλάδα οικονομική και πληθυσμιακή ανάκαμψη, η οποία συνδέθηκε με μια ραγδαία αστικοποίηση της ελληνικής κοινωνίας και την παράλληλη έντονη οικοδομική μετάλλαξη των μεγαλουπόλεων, στις οποίες οι πολυκατοικίες αντικατέστησαν με φρενήρη ρυθμό τα παραδοσιακά σπίτια. Ο λόγος που δίνονται ασαφή είναι για να αναδειχθεί το πρόβλημα στην έκτασή του, σε κάθε πόλη που συμβαίνει αυτό, η καταστροφή δηλαδή των αισθητικά όμορφων κτιρίων και το χτίσιμο «εξαμβλωμάτων» στη θέση τους, απόρροια μιας νέας αισθητικής που δημιουργεί η άναρχη δόμηση.

$B2_1$. α)

i. (παρένθεση)[7]: Χρησιμοποιείται για να συμπληρώσει τον όρο «βιομηχανικά απόβλητα».

ii. (εισαγωγικά): Ειρωνεία.

iii. (θαυμαστικό): Ειρωνεία/ απογοήτευση.

iv. (διπλή τελεία και αποσιωπητικά): Η διπλή τελεία δηλώνει επεξήγηση, ενώ τα αποσιωπητικά χρησιμοποιούνται για να προβληματίσουν τον αναγνώστη.

β) Ο μακροπερίοδος λόγος επιλέγεται γιατί πρόκειται για ένα κείμενο επιχειρηματολογίας, που αφορά τη σχέση της ανάπτυξης με το φυσικό περιβάλλον (η ανάπτυξη λειτουργεί εις βάρος του φυσικού περιβάλλοντος), στο οποίο ο πομπός εκφράζει περίπλοκες και σύνθετες σκέψεις. Συγκεκριμένα αναφέρεται στην αναγκαιότητα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Αποτελεί δείγμα του υψηλού επιπέδου γνώσεων, του πνευματικού πλούτου και της πολύ καλής ικανότητας χειρισμού της γλώσσας από τον πομπό. Επιπλέον, προσδίδει έμφαση και ένταση στον λόγο, με συνέπεια το κείμενο να αποκτά δυναμικό και γοργό ρυθμό. Με τον μακροπερίοδο λόγο το ύφος του κειμένου γίνεται σύνθετο, σοβαρό, επίσημο και τυπικό. Βοηθά τον δέκτη να αντιληφθεί καλύτερα τις διαπλεκόμενες έννοιες που πραγματεύεται ο αρθρογράφος.

$B2_2$. α) Οι ρυθμίσεις αυτές όμως δε σηματοδοτούν κάποια <u>ίδια (πανομοιότυπη)</u> επιλογή. <u>Εμφανίζονται</u> εκεί όπου η <u>δημιουργία</u> έχει ήδη χαράξει α<u>σαφή</u> όρια.

β) i. «Η αντιφατική σχέση ανάμεσα στο σύνθετο περιβάλλον και στην ανάπτυξη περιγράφεται ικανοποιητικά από την παρομοίωση».
ii. «Κάποια διαφορετική επιλογή δε σηματοδοτείται όμως από τις ρυθμίσεις αυτές».
Η παθητική σύνταξη δίνει έμφαση στο αποτέλεσμα της ενέργειας. Με την παθητική σύνταξη, επίσης, το ύφος γίνεται τυπικό και ουδέτερο, απρόσωπο και αποστασιοποιημένο. Ο λόγος είναι ακαδημαϊκός, επιστημονικός και δοκιμιακός.

[7] Τα σημεία της στίξης διακρίνονται ως προς τη λειτουργία τους σε:
Συντακτικά, όταν χρησιμοποιούνται για να χωρίσουν τον γραπτό λόγο σε μέρη, σε συντακτικές ενότητες.
Σχολιαστικά, όταν χρησιμοποιούνται για να αποδώσουν στον γραπτό λόγο τις επιτονικές διακυμάνσεις της φωνής του ομιλητή. Όταν τα συναντάμε με αυτό τον ρόλο, κάνουμε λόγο για τη «στίξη ως σχόλιο». Ως τέτοια χρησιμοποιούνται κυρίως το θαυμαστικό, το ερωτηματικό, τα αποσιωπητικά και τα εισαγωγικά, αν και ο γράφων μπορεί να χρησιμοποιήσει ως σχόλιο οποιοδήποτε σημείο της στίξης.

Β3$_1$. Με την εναλλαγή των χρόνων δημιουργούνται δύο χρονικά επίπεδα. Το πρώτο αναφέρεται στο παρελθόν. Συγκεκριμένα στην πρώτη και δεύτερη στροφή κυριαρχούν τα ρήματα σε αόριστο, που δίνονται με κλιμακωτό σχήμα («Ήρθαν», «μέτρησαν», «ξήλωσαν», «σβήσαν», «στήσαν»/ «ανάστησαν») και δείχνουν τον βίαιο χαρακτήρα και τις απότομες και χωρίς οίκτο κινήσεις των εργολάβων, που οδηγούν στη βίαιη καταστροφή της γραφικότητας. Το δεύτερο χρονικό επίπεδο αναφέρεται στο παρόν. Συγκεκριμένα στην τρίτη στροφή τα ρήματα σε ενεστώτα («Κατατρέχουν», «διώχνουν», «εκπνέει») αποδίδουν τη διάσταση του παρόντος και ειδικότερα τη συντελεσμένη και οριστική καταστροφή της γραφικότητας, η οποία θα συνεχιστεί και στο μέλλον («δε θα υπάρχει»). Οι εργολάβοι «κατατρέχουν» και «διώχνουν» τη γραφικότητα, με αποτέλεσμα η πόλη να «εκπνέει», αφού η ψυχή της, η ομορφιά της, η γραφικότητά της υφίστανται διωγμό. Παράλληλα, η γραφικότητα, εκτός από την πόλη, «εκπνέει» και από τη μνήμη μας («σε λίγο δε θα υπάρχει ούτε στις καρτ-ποστάλ/ ούτε στη μνήμη και την ψυχή των παιδιών μας»).

Β3$_2$. «εκπνέει σαν προδομένη επανάσταση»: **Παρομοίωση.** Σκοπός της παρομοίωσης είναι να φωτιστεί η σημασία του πρώτου συγκρινόμενου («τη γραφικότητα») στοιχείου μέσα από την αντιπαραβολή του με κάτι πιο συγκεκριμένο και σαφές («σαν προδομένη επανάσταση»). Μέσα από τη συγκεκριμένη παρομοίωση αποκαλύπτεται μια νέα διάσταση (η φθίνουσα πορεία της γραφικότητας) ανάμεσα στα δύο συγκρινόμενα. Παράλληλα, η παρομοίωση προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο.

«Ρίχνουν τα ωραία σπίτια ένα ένα,
τα σπίτια που μας ανάστησαν από μικρά,
με τα φαρδιά παράθυρα, τις ξύλινες σκάλες,
με τα ψηλά νταβάνια, τις λάμπες στους τοίχους»: **Εικόνες.** Οι εικόνες προσδίδουν στο ποίημα ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα. Συμβάλλουν στην ένταση και στη συναισθηματική φόρτιση, καθώς ανακαλούν στη μνήμη τα βιώματα του ποιητή αλλά και όσων έζησαν σε ανάλογα παραδοσιακά σπίτια.

«Ήρθαν κύριοι με τσάντες και μεζούρες,
μέτρησαν το οικόπεδο, άνοιξαν χαρτιά,
οι εργάτες έδιωξαν τα περιστέρια,
ξήλωσαν το χαγιάτι, έριξαν το σπίτι,
σβήσαν ασβέστη μες στον κήπο,
φέραν τσιμέντο, στήσαν σκαλωσιές–»: **Ασύνδετο.** Στο ασύνδετο σχήμα, μολονότι με την παράλειψη των συνδέσμων τα μέρη της πρότασης εμφανίζονται χαλαρά δεμένα μεταξύ τους, δημιουργείται μια ιδιαίτερη ένταση στον λόγο προσδίδοντάς του κίνηση, ζωντάνια, ζωηρότητα και γρήγορο ρυθμό. Αποκαλύπτει έντονο πάθος και ψυχική αναστάτωση (συναισθηματική φόρτιση). Χρωματίζει συναισθηματικά το κείμενο δίνοντας έμφαση στον λόγο. Απαριθμεί τις ενέργειες των μηχανικών και εργολάβων για να γκρεμίσουν τα παλιά σπίτια και στη θέση τους να στήσουν πολυκατοικίες.

«Κατατρέχουν τη γραφικότητα,
τη διώχνουν διαρκώς στην πάνω πόλη»: **Προσωποποίηση.** Η προσωποποίηση προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα, παραστατικότητα και πρωτοτυπία στον λόγο. Ο

ποιητής αντιμετωπίζει τη γραφικότητα σαν ανθρώπινο ον που προσπαθούν να το διώξουν, να το αφανίσουν.

Άλλοι εκφραστικοί τρόποι: Αντίθεση (πολυκατοικίες-παλιά όμορφα αρχοντικά/ «ξήλωσαν», «έριξαν», «στήσαν», «θα χτίσουν»), **πολυσύνδετο σχήμα** («Ήρθαν… μέτρησαν… έδιωξαν… σβήσαν… στήσαν… θα χτίσουν»).

32ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Α. Στο άρθρο «Η Ευρώπη και ο πολιτισμός» που διάβασα ο αρθρογράφος μεταξύ άλλων πρότεινε την, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, αξιοποίηση της τεράστιας πολιτισμικής μας παράδοσης στο πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης. Καθοριστικό ρόλο στο έργο αυτό θεωρούσε ότι έχουν τόσο οι πνευματικοί άνθρωποι, που μπορούν να επηρεάσουν τους πολιτικούς, όσο και ο κάθε πολίτης προκειμένου το ευρωπαϊκό όραμα να γίνει πραγματικότητα.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («Δεν έχουμε άλλη … κοινωνικά κατηγορίες πολιτών»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Διότι η βελτίωση των οικονομικών μεγεθών μακροπρόθεσμα, αλλά σε ορισμένους τομείς και μεσοπρόθεσμα, οδηγεί στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου…»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Το όραμα, όμως, της Ενωμένης Ευρώπης δεν εξαντλείται στον οικονομικό τομέα. Δεν είναι μόνο σύγκλιση οικονομιών και αριθμών, είναι όραμα σύγκλισης σε όλα τα επίπεδα: θεσμών, αξιών, πολιτισμών»), **δ) ΛΑΘΟΣ** («Άλλωστε έχει αποδειχθεί και ιστορικά πως, όταν η πολιτισμική επίδραση προηγείται, οδηγεί νομοτελειακά και σε οικονομική επίδραση»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Οι άνθρωποι του πνεύματος μιλούν την ίδια γλώσσα … μπορούν περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο να ασκήσουν επιρροή στους πολιτικούς ηγέτες»).

Β2. α) Η παράγραφος οργανώνεται (αναπτύσσεται) με τη μέθοδο της αιτιολόγησης. Συγκεκριμένα ο συγγραφέας αναφέρει ότι «Ο πολιτισμός είναι ό,τι πολυτιμότερο μπορούμε να ‘‘εξάγουμε’’» και στη συνέχεια αιτιολογεί τη θέση του αυτή («γιατί είναι ο τομέας στον οποίο έχουμε διακριθεί, τον γνωρίζουμε και μπορούμε να τον αξιοποιήσουμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο»). Ο συγκεκριμένος τρόπος ανάπτυξης επιβεβαιώνεται με τη χρήση της διαρθρωτικής λέξης «γιατί».

β) επεξήγηση, αιτιολόγηση, αντίθεση-εναντίωση, ταξινόμηση-διαίρεση, αποτέλεσμα.

Β3. α) Το εκφραστικό μέσο που αξιοποιεί ο ποιητής στους στίχους αυτούς είναι η μεταφορά. Η μεταφορά συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[8] Με τη μεταφορά ο ποιητής μεταδίδει τον πόνο και τη θλίψη που του προκαλεί η ανάμνηση των σκοτωμένων φίλων του. Παράλληλα, η μεταφορική χρήση της λέξης προσδίδει στη γλώσσα πλούτο και δύναμη, εκφραστικότητα και ζωηρότητα.

β) «Δεν είναι η θύμηση των σκοτωμένων φίλων
που μου σκίζει τώρα τα σωθικά.
Είναι ο θρήνος για τους χιλιάδες άγνωστους
που αφήσανε στα ράμφη των πουλιών
τα σβησμένα μάτια τους
που σφίγγουνε στα παγωμένα χέρια τους
μια φούχτα κάλυκες κι αγκάθια»

[8] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

Με το σχήμα της άρσης-θέσης ο ποιητής επιδιώκει να δώσει έμφαση στον θρήνο που του προκαλεί ο πόνος όλων εκείνων των αγνώστων που χάθηκαν δίνοντας τη ζωή τους για να ζει σήμερα ο ίδιος. Με αυτό τον τρόπο αποτίνει φόρο τιμής αναγνωρίζοντας και εκτιμώντας την προσφορά τους.

Γ. Ο ποιητής μέσα από το ποίημά του εκφράζει με περισσή ειλικρίνεια την οφειλή που αισθάνεται απέναντι σε όλους αυτούς, γνωστούς αλλά κυρίως αγνώστους, που έδωσαν τη ζωή τους για να μπορεί να απολαμβάνει ο ίδιος τη δική του ζωή. Η συγκινητική αυτή στάση του ποιητή αποτελεί αναμφίβολα δείγμα άξιο θαυμασμού και εκτίμησης. Αποτελεί πρότυπο προς μίμηση, καθώς έχει το θάρρος να αναγνωρίζει τη συνεισφορά όλων αυτών των άγνωστων κυρίως ανθρώπων που δε δίστασαν να θυσιάσουν τη ζωή τους για τους άλλους. Και δείχνει πράγματι το μεγαλείο της ψυχής του ανθρώπου που έχει τη δύναμη να το κάνει αυτό αποτελώντας παράλληλα παράδειγμα προς μίμηση. Αναγνωρίζοντας την οφειλή μας και το χρέος μας σε φίλους ή αγνώστους που μας έχουν βοηθήσει να ξεπεράσουμε δύσκολες καταστάσεις ή ακόμα και να βρούμε στη ζωή μας καλύτερες συνθήκες, γινόμαστε και οι ίδιοι καλύτεροι άνθρωποι, αφού αποβάλλουμε τον εγωισμό μας και αναγνωρίζουμε την προσφορά αλλά και την αξία του άλλου. Παραδεχόμαστε τη δύσκολη θέση στην οποία βρισκόμαστε αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα και την αδυναμία μας να αντεπεξέλθουμε στις δυσκολίες χωρίς τη βοήθεια των άλλων. Αυτό συμβάλλει στη σύσφιξη των σχέσεων με τους άλλους ανθρώπους και στην καλλιέργεια της αλληλεγγύης και της συνεργασίας. Παράλληλα, κατανοούμε και εμείς με τη σειρά μας το χρέος μας να βοηθήσουμε κι άλλους ανθρώπους να ξεπεράσουν τις δύσκολες καταστάσεις που βιώνουν. Καλλιεργείται έτσι το πνεύμα της αλληλεγγύης, της ανθρωπιάς, άρα δημιουργείται ένα αίσθημα ασφάλειας μέσα στην κοινωνία.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: Ομιλία/ εισήγηση: Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος (σε σχολική εκδήλωση, σε τοπικούς πολιτιστικούς φορείς, σε εκδηλώσεις που διοργανώνει ο δήμος, εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο, σε δημοτικό συμβούλιο, στη Βουλή των Εφήβων, σε ηλεκτρονικό φόρουμ, σε τηλεοπτική συζήτηση).
Δομή
Προσφώνηση: Εισαγωγικός χαιρετισμός που απευθύνει ο ομιλητής στο ακροατήριό του. Είναι προσαρμοσμένη στο είδος του ακροατηρίου και τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Η προσφώνηση επιβάλλεται να είναι κλιμακωτή, δηλαδή ο πομπός απευθύνεται στο ακροατήριό του ξεκινώντας από τους πιο υψηλά ιστάμενους και προχωρώντας προς τους απλούς δέκτες.
Πρόλογος: Ο ομιλητής αναφέρεται στην αφορμή εκφώνησης της ομιλίας, στην ιδιότητά του, παρουσιάζει επιγραμματικά το θέμα, τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει, επιδιώκοντας να κερδίσει και να κεντρίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου.

Κύριο μέρος: Ο ομιλητής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει, ανάλογα με το θέμα στο οποίο αναφέρεται, αξιοποιώντας τες συνδυαστικά, τις πιο κάτω τεχνικές ανάπτυξης/ μεθόδους: Αφήγηση: Πληροφορίες σχετικές με την ιστορική διαδρομή του θέματος ή αναδρομή στο παρελθόν. Βεβαίωση: Αποδεικτικό και τεκμηριωτικό υλικό υπέρ της υποστηριζόμενης θέσης. Παρατίθενται επιχειρήματα με παρουσίαση στοιχείων, δεδομένων, μαρτυριών, απόψεων ειδικών, έτσι που να καλύπτεται σφαιρικά το θέμα και να αναδεικνύεται η ορθότητα των θέσεων του πομπού. Ανασκευή και αντίκρουση: Εκ του αντιθέτου απόδειξη. Παρουσιάζεται η άλλη άποψη και αντικρούεται, γεγονός που ισχυροποιεί τη θέση του ομιλητή. Προβάλλονται οι κίνδυνοι που τυχόν θα προκύψουν από την επικράτηση του αντιθέτου.
Επίλογος:
Τονισμός ενός σημείου (διαπίστωσης, πρότασης κτλ.). Σύντομη ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα, κάποιες σκέψεις δικές του/ προβληματισμούς σχετικά με το θέμα, επιβεβαίωση των επιχειρημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη της θέσης.
Επιφώνηση: Τυποποιημένη φράση που τοποθετείται πάντοτε ανεξάρτητα από το κείμενο στο κάτω δεξιό μέρος του, με την οποία ο πομπός εκφράζει τις ευχαριστίες προς τους δέκτες.

Επικοινωνιακή περίσταση	**Γλώσσα**	**Ύφος**
Σχολική εκδήλωση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Εκδήλωση του δήμου	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, τυπικό
Εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο	γ΄ ενικό/πληθυντικό (κυρίως), α΄ πληθυντικό, οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	επίσημο, τυπικό
Εισήγηση σε συνέδριο νέων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Βουλή των Εφήβων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο, τυπικό (σε κάποιες περιπτώσεις)
Ηλεκτρονικό φόρουμ	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Τηλεοπτική συζήτηση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Παρατηρήσεις

- Η εναλλαγή της ενεργητικής και παθητικής σύνταξης (ανάλογα με το αν θέλουμε να προβάλουμε το υποκείμενο ή το αποτέλεσμα της ενέργειας), της παρατακτικής και υποτακτικής σύνδεσης, της αναφορικής και μεταφορικής γλώσσας, καθώς και η χρήση των ερωτημάτων προσδίδουν ποικιλία στο ύφος του λόγου μας, αλλά προϋποθέτουν καλή γνώση και ορθή εφαρμογή των γραμματικών και συντακτικών κανόνων. Φροντίζουμε, επίσης, να τοποθετούμε τα κατάλληλα σημεία στίξης, που υποδεικνύουν τις μικρές και μεγάλες παύσεις, τις διακυμάνσεις και τον επιτονισμό της φωνής κ.ά.

- Μπορεί να επαναληφθεί η προσφώνηση πριν τον επίλογο.
- Το κύριο μέρος της ομιλίας/ εισήγησης διανθίζεται με στοιχεία προφορικότητας: αποστροφές στο κοινό, επικλήσεις στην εμπειρία, τις γνώσεις, την ευαισθησία του, διατύπωση ερωτημάτων.

Προσφώνηση: Φίλες και φίλοι,

Πρόλογος
Ως πολίτες της Ευρώπης έχουμε το πλεονέκτημα, πέρα από τη δική μας ξεχωριστή εθνική συνείδηση, να έχουμε και μια κοινή ενιαία πατρίδα, την Ευρώπη, και είμαστε φορείς του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Με αφορμή και την έναρξη του συνεδρίου με θέμα «Το μέλλον της Ευρώπης» θα ήθελα να αναφερθώ στο μοναδικό αυτό επίτευγμα, καθώς και στο χρέος μας να δημιουργήσουμε μια καλύτερη Ευρώπη.

Κύριο μέρος
Ερώτημα 1ο:

1. Μέσα στο πλαίσιο της ΕΕ επιτυγχάνεται η πολιτιστική προσέγγιση των λαών. Η προσέγγιση αυτή, εκτός από το ότι προάγει τους πολιτισμούς των χωρών μέσω της αλληλεπίδρασης, συμβάλλει και στην εδραίωση ενός κλίματος φιλίας, αλληλεγγύης, σύμπνοιας και συνεργασίας. Έτσι, οι λαοί της Ευρώπης βιώνουν

την Ευρώπη ως ενιαίο χώρο, ως σύνθετη ολότητα, ως χώρο συνάντησης και αλληλεπίδρασης πολιτισμών, που όλοι μαζί απαρτίζουν τον ευρωπαϊκό πολιτισμό. Μέσα από τον σεβασμό στις παραδόσεις και στις πολιτιστικές ιδιαιτερότητες των λαών-μελών της κοινότητας, η προσπάθεια για οικονομική και πολιτική ολοκλήρωση της Ευρώπης δε θέτει σε κίνδυνο την εθνική φυσιογνωμία τους.

2. Η Ενωμένη Ευρώπη επιδιώκει την προώθηση της αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των ευρωπαϊκών λαών και του σεβασμού της πολιτισμικής τους διαφορετικότητας. Για τον σκοπό αυτό ενθαρρύνεται η προστασία της κοινής πολιτιστικής κληρονομιάς, η μελέτη της γλωσσικής κληρονομιάς, της ιστορίας και του πολιτισμού των κρατών, καθώς και οι πολιτιστικές δραστηριότητες. Ουσιαστικά η προωθούμενη εδραίωση διαπολιτισμικού διαλόγου μπορεί να διευκολύνει τον εντοπισμό και τελικά την αντιμετώπιση ενδεχόμενων πηγών αντιπαράθεσης. Καθίσταται, όμως, σαφές ότι ο διαπολιτισμικός διάλογος οικοδομείται στη βάση των αξιακών συστημάτων, της αμοιβαίας αποδοχής και της δημιουργικής συνύπαρξης των κρατών. Έτσι, η πολιτισμική πολυμορφία και η διαφορετικότητα αποτελούν κύριο στοιχείο για τη διασφάλιση της ευρωπαϊκής ενότητας και, επομένως, συμβάλλουν στην αποφυγή συγκρούσεων λόγω πολιτισμικών ή θρησκευτικών διαφορών.
3. Η ΕΕ δε συνιστά ούτε θεωρείται απλώς μια οικονομική δύναμη με κοινή φωνή και θέσεις στα τεκταινόμενα στους διεθνείς οργανισμούς, αλλά ένα καινοφανές, επιτυχημένο κοινωνικό και πολιτισμικό εγχείρημα. Εξάλλου, τα οικονομικά αγαθά είναι αναλώσιμα, σε αντίθεση προς τον πολιτισμό, που αποτελεί πηγή έμπνευσης και δημιουργικότητας, συμβάλλει στη δημιουργία «ευρωπαϊκής συνείδησης» και γεννά το αίσθημα του «ανήκειν» σε ένα ευρύτερο σύνολο, στο σύνολο της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτισμικής σύνθεσης που εκφράζει την ιστορία και τις προοπτικές του ευρωπαϊκού εγχειρήματος, στον ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Μεταβατική παράγραφος
Ως μελλοντικοί πολίτες της Ευρώπης έχουμε χρέος να συνεχίσουμε να υλοποιούμε το όραμα της Ενωμένης Ευρώπης, συμβάλλοντας έτσι σε ένα δημιουργικότερο μέλλον των λαών.

Ερώτημα 2ο:

1. Εμείς, η νέα γενιά, έχουμε χρέος να συμβάλλουμε στην πρόοδο και την ευημερία του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, επιδεικνύοντας πνεύμα ανεκτικότητας, συνεργασίας και ανιδιοτέλειας. Αξιοποιώντας τις δυνατότητες που μας παρέχει η νέα τεχνολογία και κυρίως το διαδίκτυο, μπορούμε να αναπτύξουμε διαύλους επικοινωνίας με τους νέους άλλων ευρωπαϊκών κρατών, συσφίγγοντας τις σχέσεις μας, ανταλλάσσοντας απόψεις για τα θέματα που μας απασχολούν και διαμορφώνοντας έτσι μια κοινή ευρωπαϊκή συνείδηση, απαλλαγμένοι από προκαταλήψεις και ακραίες αντιλήψεις, που αντιμάχονται την ενότητα του ευρωπαϊκού οικοδομήματος.
2. Η επαφή μας όμως με την ευρύτερη κοινότητα της οποίας είμαστε μέλη και πολίτες δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στην εξ αποστάσεως επαφή και επικοινωνία. Είναι χρήσιμη από πολλές απόψεις η συμμετοχή μας σε προγράμματα ανταλλαγών, όπως είναι το Erasmus και το Socrates. Μέσα από αυτά τα προγράμματα μπορούμε να επωφεληθούμε από γλωσσική, πολιτισμική

και εκπαιδευτική πλευρά από την εμπειρία άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Επίσης, τα προγράμματα αυτά συμβάλλουν στην προαγωγή της συνεργασίας μεταξύ των νέων της Ευρώπης και στην αναβάθμιση της κοινωνίας γενικότερα, εφοδιάζοντάς μας με υψηλή εξειδίκευση, ευρεία αντίληψη και διεθνή εμπειρία με στόχο να αποτελέσουμε τους επαγγελματίες του μέλλοντος.

3. Ως νέοι με ευαισθησίες δεν πρέπει να εφησυχάζουμε απέναντι σε προβλήματα που θέτουν σε κίνδυνο το ευρωπαϊκό όραμα. Τέτοια προβλήματα, αναμφίβολα, αποτελούν ο ρατσισμός και η ξενοφοβία, που εκτρέφουν ακραίες ιδεολογίες και αντιλήψεις και υποσκάπτουν τα θεμέλια της δημοκρατίας, που αποτελεί μια από τις βάσεις στις οποίες εδράζεται το ευρωπαϊκό όραμα. Έτσι, είναι επιτακτική ανάγκη η συμμετοχή μας σε πολιτικά και κοινωνικά κινήματα και η ανάληψη κοινής δράσης, ώστε να ευαισθητοποιήσουμε την κοινή γνώμη αλλά και όσους παίρνουν αποφάσεις και να συμβάλουμε με αυτό τον τρόπο στην αντιμετώπιση πανευρωπαϊκών προβλημάτων.
4. Πιστεύω πως η βάση και η αφετηρία για την επίτευξη αυτών των στόχων είναι η παιδεία. Οφείλουμε να θωρακιστούμε με την κατάλληλη εκπαίδευση, η οποία θα πρέπει να έχει ευρωπαϊκή και εθνική διάσταση και θα μας επιτρέψει να αποκτήσουμε ευρωπαϊκή συνείδηση και ευρύ τρόπο σκέψης. Έτσι, θα μπορούμε να προσαρμοζόμαστε στις ταχύτατες εξελίξεις των επιστημονικών και τεχνολογικών δεδομένων, να είμαστε παραγωγικοί και να προάγουμε τη γνώση και την έρευνα. Σε μια εποχή που οι εξελίξεις στην επιστήμη και την τεχνολογία τρέχουν με ιλιγγιώδεις ρυθμούς χρειάζεται να αποκτήσουμε αποτελεσματική επιστημονική εξειδίκευση, με επαρκή ευελιξία, ούτως ώστε να μπορούμε να παρακολουθήσουμε τις ραγδαίες αλλαγές στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας που σημειώνονται διεθνώς.

Επίλογος

Για να γίνει, φίλες και φίλοι, το όραμα της Ενωμένης Ευρώπης πραγματικότητα, είναι απαραίτητη η συστράτευση όλων μας και κυρίως εμάς των νέων, που αποτελούμε το μέλλον της Ευρώπης. Έχουμε χρέος απέναντι σε όσους έβαλαν τα θεμέλια του ευρωπαϊκού οικοδομήματος να συμβάλλουμε στην εδραίωση αλλά και στην πρόοδό του.

Επιφώνηση

Ευχαριστώ για την προσοχή σας

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Ο τίτλος του ποιήματος «Οι φίλοι» συνδέεται νοηματικά με το περιεχόμενό του. Ο Πατρίκιος[9] αναφέρεται όχι τόσο στους στενούς του φίλους που σκοτώθηκαν στον εμφύλιο πόλεμο («Δεν είναι η θύμηση των σκοτωμένων φίλων/ που μου σκίζει τώρα τα σωθικά») όσο στους χιλιάδες άγνωστους που θυσιάστηκαν σε αυτόν («Τους χιλιάδες άγνωστους φίλους»), και έτσι μπορεί να απολαμβάνει ο ίδιος και οι υπόλοιποι άνθρωποι τη ζωή και την ελευθερία. Στην ποίηση του Πατρίκιου πολλοί είναι οι σκοτωμένοι φίλοι. Ο θάνατος, η ιστόρηση θανάτων φίλων είναι ένα θέμα που έρχεται και ξαναέρχεται στην ποίησή του.[10] Αυτούς που χάθηκαν θεωρεί πραγματικούς φίλους ο ποιητής και αισθάνεται χρέος απέναντί τους. Δείχνει την αγάπη, την εκτίμηση και την ευγνωμοσύνη του για τη θυσία τους.

Β1$_2$. 1-β, 2-δ, 3-στ, 4-ε, 5-α.

Β2$_1$. α) Ο αρθρογράφος με το α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο («να είμαστε», «να πετύχουμε») εντάσσει τον εαυτό του μέσα σε ένα ευρύτερο σύνολο ατόμων (συμμετοχικότητα, συλλογικότητα), των Ελλήνων πολιτών, που πρέπει από κοινού να συμβάλουν ώστε να σταματήσει η χώρα να θεωρείται «ουραγός της Ευρώπης» και «υπηρέτης των Ευρωπαίων». Προσδίδει έτσι καθολικότητα, πετυχαίνοντας να τους ευαισθητοποιήσει κατά τον καλύτερο και πιο αποτελεσματικό τρόπο. Παράλληλα, ο λόγος του αποκτά αμεσότητα και δημιουργείται μια αίσθηση οικειότητας με τον αναγνώστη δίνοντας έμφαση στη συλλογική ευθύνη.
β) Τέταρτη παράγραφος («Το όραμα … ευρωπαϊκό πολιτισμό»): Η οικοδόμηση του οράματος της ενιαίας Ευρώπης.
Πέμπτη παράγραφος («Πιστεύω … σημειώνονται διεθνώς»): Οι στόχοι της εκπαιδευτικής πολιτικής των σύγχρονων ευρωπαϊκών κρατών.

Β2$_2$. α)

Λέξεις	Ομόρριζες Λέξεις
επιλογή	πρόλογος, λέξη
ουραγοί	αγωγός, άγημα
σύγκλισης	κλινική, κλίνη
οικοδόμησης	δομικός, δόμος
αξιοποιήσουμε	ποιητής, ποίημα

β) πλούσιες, χειροτέρευση, τέλος, υποβιβάζει, έπεται.

Β3$_1$. Εξωτερικά/ Μορφικά χαρακτηριστικά
Οι στίχοι είναι ελεύθεροι, χωρίς ομοιοκαταληξία («Δεν είναι η θύμηση των σκοτωμένων φίλων/ που μου σκίζει τώρα τα σωθικά»). Δεν έχουν ορισμένο αριθμό

[9] Θεωρήθηκε από τους βασικούς εκπροσώπους της ποίησης της ήττας, οι οποίοι συνέδεσαν άμεσα το αίτημα της κοινωνικής αλλαγής με την ποιητική δημιουργία τους. Πραγματικά η κρίση του κομματικού μηχανισμού της Αριστεράς, που προκάλεσε η ήττα της πολιτικής παράταξης, αποτελεί τον κύριο θεματικό ιστό των περισσότερων ποιητικών του συλλογών. Η απολογιστική στάση του ποιητή έναντι του παρελθόντος προσδίδει έμμονη ιδεολογική χροιά στον ποιητικό του λόγο, ο οποίος χαρακτηρίζεται σε μεγάλο βαθμό από τη διάθεση για αναψηλάφηση της Ιστορίας. Στην ώριμη φάση της ποίησής του η οπτική γωνία του Πατρικίου γίνεται πιο διεισδυτική, διερευνά τον μύθο και την Ιστορία και προσεγγίζει εκ νέου τη θεματική τους, εκσυγχρονίζοντας τόσο τον κοσμοθεωρητικό όσο και τον ιδεολογικό προβληματισμό του για το παρελθόν, με γνώμονα τη σύγχρονη αίσθηση της εποχής μας. (Βλ. *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. Πατάκη, σσ. 1752-1753)

[10] Μ. Λάμπρου, *Η ποίηση του ίτου Πατρίκιου την τριακονταετία 1943-1973.*

συλλαβών («Δεν είναι η θύμηση των σκοτωμένων φίλων/ που μου σκίζει τώρα τα σωθικά»). Επίσης, η στίξη είναι ελλιπής. Υπάρχουν μόνο τέσσερις τελείες και απουσιάζουν άλλα σημεία στίξης.

Περιεχόμενο
Στο ποίημα γίνεται χρήση καθημερινής γλώσσας. Ο ποιητής δεν επιδιώκει χρήση εντυπωσιακών, σπάνιων και ποιητικών λέξεων («μια φούχτα κάλυκες»). Επίσης, υπάρχει εκφραστική τόλμη («που αφήσανε στα ράμφη των πουλιών/ τα σβησμένα μάτια τους»).

Άλλα χαρακτηριστικά
Διασκελισμοί («που αφήσανε στα ράμφη των πουλιών/ τα σβησμένα μάτια τους», («Τους χιλιάδες άγνωστους φίλους/ που έδωσαν τη ζωή τους/ για μένα»).
Από το ποίημα απουσιάζουν οι στροφές.

Β3$_2$. «που αφήσανε στα ράμφη των πουλιών/ τα σβησμένα μάτια τους».
«που μόνο κάποτε για λίγο κοιταχτήκαμε/ όταν μας έδωσαν τη φωτιά του τσιγάρου τους».

εικόνα στη λογοτεχνία παίζει οργανικό και πολύτροπο ρόλο, αφού ενεργοποιεί τη φαντασία και την οδηγεί στη μετουσίωση συναισθημάτων και καταστάσεων, καθιστώντας τη μέσο κατανόησης της πραγματικότητας.[11] Προσδίδει χρώμα και παλμό στο ποίημα, ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα και καθιστά το ύφος γλαφυρό.
Ειδικότερα με την πρώτη εικόνα αισθητοποιείται ο θάνατος των χιλιάδων αγνώστων που έπεσαν στα πεδία των μαχών και έγιναν βορά στα όρνια θυσιάζοντας τον εαυτό τους για τους υπόλοιπους. Η δεύτερη εικόνα αναφέρεται επίσης στους άγνωστους διαβάτες και στις φευγαλέες συναντήσεις για το άναμμα ενός τσιγάρου. Άνθρωποι άγνωστοι που μπορεί να τους συνάντησε και να τους προσπέρασε αδιάφορα. Αυτοί όμως έδωσαν τη ζωή τους για τη δική του ζωή, χωρίς αντάλλαγμα.

[11] Γιούλη (Αγγελική) Χρονοπούλου, «Λογοτεχνία και εικόνα, μια περιδιάβαση», http://users.sch.gr/achrono/wordpress.

33ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΝΕΟΝΑΖΙΣΜΟΣ

Α. Στο κείμενο του Μ. Χατζηδάκι «Ο νεοναζισμός δεν είναι οι άλλοι» που διάβασα επισημαινόταν ότι τα αντικοινωνικά και αντιανθρώπινα φαινόμενα δεν έχουν σχέση με ιδεολογία. Αντίθετα, αποτελούν το κτήνος που εκκολάπτεται μέσα μας και εκδηλώνεται όταν ευνοούν οι κοινωνικοπολιτικές συνθήκες. Για την αντιμετώπιση του κτήνους ο συντάκτης πρόβαλε τον ρόλο της αληθινής παιδείας, που όμως δεν καλλιεργείται από τις κομματικές παρατάξεις, επειδή διαμορφώνει ελεύθερους και ασυμβίβαστους πολίτες.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Είναι η μεγεθυμένη έκφραση-εκδήλωση του κτήνους που περιέχουμε μέσα μας, χωρίς εμπόδιο στην ανάπτυξή του…»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Η μόνη αντιβίωση … συμπερασματολογία»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Όμως μια τέτοια παιδεία δεν ευνοείται από τις πολιτικές παρατάξεις και από όλες τις κυβερνήσεις, διότι κατασκευάζει ελεύθερους και ανυπότακτους πολίτες, μη χρήσιμους για το ευτελές παιχνίδι των κομμάτων και της πολιτικής»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Ο φασισμός … εδραιώνεται η πρόκληση»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Το φάντασμα … στο εσωτερικό τους»).

Β2. α) Η έκτη παράγραφος («Το φάντασμα … οικονομικά ενδιαφέροντα») του κειμένου αναπτύσσεται με τη μέθοδο της αναλογίας. Ειδικότερα, ο συγγραφέας, για να δείξει την επιρροή που ασκούν τα ΜΜΕ σε έναν τρόπο ζωής που ευνοεί το εμπόριο («Η επιρροή ... ευνοεί το εμπόριο») παραλληλίζει/ συγκρίνει το εμπόριο ναρκωτικών («Κι όπως η εμπορία ναρκωτικών ... νέους») με τη μουσική, τις ιδέες, τον χορό και όσα σχετίζονται με τον τρόπο ζωής των νέων, τα οποία έχουν δημιουργήσει βιομηχανία και τεράστια οικονομικά ενδιαφέροντα («...έτσι και η μουσική ... οικονομικά ενδιαφέροντα»).

β) Μεταφορά. Η μεταφορά συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[12] Η μεταφορική χρήση της φράσης προσδίδει στη γλώσσα πλούτο και δύναμη, εκφραστικότητα και ζωηρότητα. Καθιστά πιο παραστατικά τα συναισθήματα οργής και αγανάκτησης, που κατακλύζουν τον εξοργισμένο ποιητή και τον ωθούν να γράψει την επιστολή με την οποία ζητάει από τους τυράννους να κάψουν τα βιβλία του.

Β3. α) «κι από παντού κεντρίζανε τα βόδια/ να σέρνουν κάρα ολόκληρα/ με βιβλία για την πυρά».
«Χίμηξε στο γραφείο του».

εικόνες στη λογοτεχνία παίζουν οργανικό και πολύτροπο ρόλο, αφού ενεργοποιούν τη φαντασία και την οδηγούν στη μετουσίωση συναισθημάτων και καταστάσεων, καθιστώντας τη μέσο κατανόησης της πραγματικότητας. Οι δύο αυτές κινητικές εικόνες, που είναι δοσμένες με μια κινηματογραφική τεχνική, αισθητοποιούν δύο διαφορετικά γεγονότα, που όμως σχετίζονται μεταξύ τους. Η πρώτη παρουσιάζει με ζωντανό και παραστατικό τρόπο τα βιβλία που οδηγούνται με κάρα στην πυρά. Η βιασύνη να οδηγηθούν τα βιβλία στην πυρά και το πλήθος των βιβλίων τονίζονται με τη φράση «από παντού κεντρίζανε τα βόδια/ να σέρνουν κάρα ολόκληρα με βιβλία για την πυρά». Η δεύτερη εικόνα παρουσιάζει την έντονη συναισθηματική φόρτιση

[12] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

του ποιητή, ο οποίος ξεχειλίζει από οργή και αγανάκτηση, μόλις συνειδητοποιεί ότι τα βιβλία του δεν ανήκουν στον κατάλογο όσων πρόκειται να καούν. Η οργή του και η αγανάκτησή του τον οδηγούν με ορμητικό τρόπο να σπεύσει να γράψει μια επιστολή διαμαρτυρίας προς το ναζιστικό καθεστώς απαιτώντας να καούν και τα δικά του βιβλία. Με αυτό τον τρόπο επιδιώκει να δείξει ότι δεν ταυτίζεται με την ιδεολογία του όσα πρεσβεύει αυτό.

β) Περιγραφή («Δέντρα, δάση ολόκληρα στα χέρια, στον λαιμό χάνονταν μέσα στο μαύρο μπλουζάκι κι έβγαιναν από την άλλη μεριά φίδια, τέρατα, νεκροκεφαλές»). Η συγκεκριμένη περιγραφή αξιοποιείται από τον συγγραφέα για να παρουσιάσει την εξωτερική εμφάνιση του ήρωα, που σε συνδυασμό με τη στάση και τη συμπεριφορά του προκαλούσε φόβο και δέος. Συντελεί στη μετάβαση από το ένα αφηγηματικό μέρος στο άλλο, καθώς του δίνεται η ευκαιρία να κάνει μια αναδρομή στο παρελθόν για να παρουσιάσει τα βιώματα του ήρωα από το σχολείο, τα οποία επηρέασαν τη μετέπειτα συμπεριφορά του.

Διήγηση: Αφηγείται ένας απρόσωπος αφηγητής με τη δική του φωνή σε γ΄ ρηματικό πρόσωπο («Κάθεται κατάχαμα», «Κυνήγησε το θήραμα», «Ύστερα έφαγε πρόθυμα»), ο οποίος μεταφέρει τα λόγια των άλλων σε πλάγιο λόγο. Έχουμε υποκειμενική παρουσίαση του μύθου, αφού την παρακολουθούμε μέσω ενός απρόσωπου αφηγητή.

Γ. Ο κεντρικός ήρωας του διηγήματος είναι «Το Ροτβάιλερ», που αποτελεί το παρατσούκλι ενός νέου κατάστικτου με τατουάζ, βαφτισμένου έτσι από τον εκπαιδευτή του με σκοπό «να γίνει ένας καινούριος άνθρωπος». Σε μικρή ηλικία έπεσε θύμα σχολικού εκφοβισμού («τ' άλλα παιδιά τον χλεύαζαν», «…κι από τότε οι συμμαθητές του τον γάβγιζαν») από τους συμμαθητές του λόγω ενός ατυχούς αστείου της καθηγήτριάς του στο σχολείο («Χριστόφορος ο κυνοκέφαλος»[13] τον φώναζε μια θεολόγος στο γυμνάσιο), γεγονός που αναμφίβολα επηρέασε τον ψυχισμό του, όπως και η απουσία του πατέρα, που σκοτώθηκε σε εργατικό ατύχημα, σε συνδυασμό με την απουσία της μητέρας για δουλειά από το σπίτι. Το Ροτβάιλερ αισθάνεται προστάτης της οικογένειας και κυρίως της αδερφής του, την οποία υπεραγαπά. Αυτοαναγορεύεται υπερασπιστής του νόμου και της τάξης ενάντια στις δυνάμεις της αναρχίας. Ο αισθανόμενος ως εκλεκτός Σπαρτιάτης νεαρός αποδέχτηκε το βάπτισμα μια «μαύρη νύχτα» στο Πέραμα. Η ιστορική του «γνώση» επιλεκτική, προσανατολισμένη σε συγκεκριμένη ιδεολογία, προσεκτικά διαλεγμένη: ο Γεφυραίος Εφιάλτης, η Νύχτα των Κρυστάλλων, η Πηγάδα του Μελιγαλά, τα κατορθώματα του Άξμαν. Ο έλεγχος πάνω του είναι πλέον ολοκληρωτικός, όσο εμφανής είναι και ο εχθρός: Αυτοί που πήραν τις δουλειές, αυτοί που θα μας πάρουν και τα κορίτσια. Οι επικίνδυνες αυτές απόψεις αποτελούν το υπόβαθρο της συμπεριφοράς του στο τέλος του αποσπάσματος. Το τέλος της ιστορίας δεν μπορεί παρά να είναι και το τέλος ενός αθώου ανθρώπου, που θεώρησε ο δράστης ότι πείραζε την αδερφή του. Μια απάνθρωπη πράξη, που σίγουρα προκαλεί την οργή και την αγανάκτηση του αναγνώστη. Ο ξένος για το Ροτβάιλερ αποτελεί τον εύκολο στόχο, το εξιλαστήριο θύμα για να εκτονώσει τη συσσωρευμένη οργή εναντίον της κοινωνίας για τα δικά του ίσως προβλήματα. Έτσι, μέσα από το διήγημα αναδεικνύεται ο τρόπος με τον οποίο οι άλλοι επιδρούν στον ψυχισμό του «αδύναμου», υποβάλλουν ιδεοληψίες,

[13] Σκυλοκέφαλος.

φανατίζουν, αφιονίζουν και διαμορφώνουν όχι τον καταπιεσμένο αλλά τον «κακό» άνθρωπο, αυτόν που εχθρεύεται τον ξένο, τον «άλλο» και δε σταματά εκεί, αλλά εξαπολύει σφοδρό αγώνα για την εξάλειψή του. Δυστυχώς και στις μέρες μας αναβιώνουν ανάλογα περιστατικά και παρόμοιες καταστάσεις με αυτές που αφηγείται ο συγγραφέας. Άνθρωποι όπως ο «Χοντρός» εκμεταλλεύονται την αφέλεια, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και τα προβλήματα νέων κυρίως ανθρώπων και τους προσηλυτίζουν σε ακραίες ιδεολογίες, σπέρνοντας έτσι το μίσος και τον φανατισμό στην κοινωνία και δυσχεραίνοντας την ομαλή κοινωνική συμβίωση. Νέοι όπως «το Ροτβάιλερ», ξενοφοβικοί, εθνικιστές, υπερασπιστές μιας ιδεολογίας ξεπερασμένης και επικίνδυνης εξακολουθούν να υπάρχουν στην κοινωνία μας. Αυτόκλητοι υπερασπιστές του έθνους, ανακαλύπτουν διαρκώς εχθρούς και προσπαθούν να απαλλάξουν την κοινωνία από την παρουσία τους καταφεύγοντας σε κάθε μορφή βίας.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος

Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.
Γλωσσικές επιλογές – ύφος
• Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό •

Τίτλος: Ποια «τέρατα» μας απειλούν;

Πρόλογος
Ο σημερινός άνθρωπος δεν έχει καταφέρει να κατακτήσει την ευτυχία που ευαγγελίζεται ο σύγχρονος πολιτισμός, καθώς καθημερινά έχει να αντιπαλέψει με προβλήματα που του προκαλούν ανησυχία και θέτουν σε κίνδυνο τη σωματική και ψυχική του υγεία αλλά και την ομαλή κοινωνική συμβίωση, υπονομεύοντας έτσι κάθε προσπάθεια για ουσιαστική πρόοδο και ευημερία.

Ερώτημα 1ο:

1. Ο ρατσισμός, είναι ένα πρόβλημα με το οποίο έρχονται αντιμέτωποι πολλοί άνθρωποι σε καθημερινή βάση, όταν κρίνονται και αντιμετωπίζονται από τους άλλους σαν πολίτες δεύτερης κατηγορίας, εξαιτίας της διαφορετικότητάς τους. Τα τελευταία χρόνια, λόγω και του κύματος των προσφυγικών και μεταναστευτικών ρευμάτων, το πρόβλημα του φυλετικού ρατσισμού έχει οξυνθεί σε μεγάλο βαθμό, έχοντας στο επίκεντρο ανθρώπους που για διάφορους λόγους έχουν εγκαταλείψει

την πατρίδα τους αναζητώντας καλύτερες συνθήκες διαβίωσης σε μια προηγμένη χώρα. Ο ρατσισμός δηλητηριάζει τις ψυχές των ανθρώπων και δυσχεραίνει την αρμονική συμβίωση μεταξύ τους. Συχνά μάλιστα το μίσος για το διαφορετικό παίρνει τη μορφή επιθετικής συμπεριφοράς, που προκαλεί δυσλειτουργίες στην κοινωνία και καθιστά προβληματική τη ζωή των ανθρώπων. Παράλληλα, τα θύματα της ρατσιστικής συμπεριφοράς βιώνουν την απόρριψη, την περιθωριοποίηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό, νιώθοντας μειονεξία και ανασφάλεια.

2. Στη σύγχρονη εποχή ο άνθρωπος έχει να αντιμετωπίσει μεγάλες μεσσιανικές ιδεολογίες και λαοπλάνους ηγέτες, που χρησιμοποιώντας τον λαϊκισμό και την προπαγάνδα προσπαθούν να πείσουν τον λαό για τις αγαθές τους προθέσεις και να τον χειραγωγήσουν. «Η εναπόθεση στις αγκάλες μιας μεσσιανικής ολοκληρωτικής ιδεολογίας που υπόσχεται τον επίγειο παράδεισο και τη δημιουργία του ‘‘νέου ανθρώπου’’ συνεπαίρνει κάποιους τόσο πολύ, ώστε αυτό να λειτουργεί ως αναισθητικό που κοιμίζει τη συνείδηση. Ο μεσσιανισμός είναι το όπιο των συνειδήσεων. Εξαιτίας της τρομακτικής γοητείας τους πάνω στους ανθρώπους, οι μεσσιανικές ιδεολογίες χειραγωγούν τα άτομα, τα στεγνώνουν από ανθρωπιά, τα απαλλάσσουν από την υποχρέωση μιας ατομικής, συχνά άβολης, ηθικής».[14] Παράλληλα, πολιτικά μορφώματα καλλιεργούν τη μισαλλοδοξία, τον ρατσισμό, τον φανατισμό και υποθάλπουν τη βία απέναντι στο διαφορετικό, ειδικά όταν το επιτρέπουν οι συνθήκες (π.χ. οικονομική κρίση), προκειμένου να διευρύνουν την εκλογική τους βάση.

Μεταβατική παράγραφος

Η διαχείριση των προβλημάτων αυτών δεν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση για τον σημερινό άνθρωπο. Ούτε θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με κατασταλτικά μέτρα, καθώς πολλά από αυτά είναι διαχρονικά και αναβιώνουν ανάλογα με την εποχή και τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες.

Ερώτημα 2ο:

1. Με την κριτική στάση απέναντι σε φαινόμενα λαϊκισμού και προπαγάνδας ο άνθρωπος θα μπορεί να κρίνει, να συγκρίνει και κατόπιν να υιοθετεί απόψεις ή να ασπάζεται ιδεολογίες. Με αυτό τον τρόπο θα αποφεύγει ακραίες αντιλήψεις, που δηλητηριάζουν την ψυχή του μετατρέποντάς τον ουσιαστικά σε ενεργούμενο πολιτικοοικονομικών συμφερόντων και σκοτεινών σκοπιμοτήτων, με συνέπεια να μην του επιτρέπουν να συνυπάρχει αρμονικά με τους συνανθρώπους του. Παράλληλα, ο άνθρωπος χρειάζεται να γίνει ενεργός πολίτης, συμμετέχοντας στην κοινωνική και πολιτική ζωή, ώστε να συμβάλλει και ο ίδιος στην επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η κοινωνία και να μην αφήνει έτσι περιθώρια σε λαοπλάνους και τυχοδιώκτες πολιτικούς να παρουσιάζονται ως μεσσίες, που θα απαλλάξουν ως δια μαγείας την κοινωνία και τη χώρα από τα προβλήματα που την ταλανίζουν και θα τη βάλουν στον δρόμο της ανάπτυξης και της προόδου. Ο πολίτης επομένως, μέσα από την ενεργή παρουσία του στο πολιτικό και κοινωνικό γίγνεσθαι, θα αποκτήσει δημοκρατική συνείδηση, που αποτελεί προϋπόθεση της πολιτικής ευαισθησίας ενάντια στον λαϊκισμό.

[14] Ν. Μαραντζίδης, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

2. Ο σύγχρονος άνθρωπος, για να μπορέσει να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που δυσχεραίνουν τη ζωή του και του προτάσσουν διαρκώς προσκόμματα, οφείλει να καλλιεργήσει μια ισορροπημένη και ολοκληρωμένη προσωπικότητα. Ο σύγχρονος άνθρωπος δε στερείται γνώσεων, καθώς η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας τού έχει εξασφαλίσει πρόσβαση στη γνώση από πολλές και διαφορετικές πηγές. Περισσότερο στερείται παιδείας και μάλιστα ανθρωπιστικής. Γι᾽ αυτό είναι ανάγκη το σχολείο, ανταποκρινόμενο στις απαιτήσεις της εποχής, να παρέχει όχι μόνο τεχνοκρατική εκπαίδευση αλλά και ουσιαστική παιδεία. Ο άνθρωπος θα πρέπει να μάθει μέσω της ανθρωπιστικής παιδείας να αναγνωρίζει και να σέβεται τη διαφορετικότητα, να διαθέτει κοινωνική ευαισθησία, ομαδικό και συνεργατικό πνεύμα και να λειτουργεί με βάση τις αρχές της δικαιοσύνης και της δημοκρατίας. Παράλληλα, θα πρέπει και ο ίδιος, αξιοποιώντας δημιουργικά τον ελεύθερο χρόνο του, να απαγκιστρωθεί από τη στείρα εξειδίκευση και να έρθει κοντά στον συνάνθρωπό του, δημιουργώντας ουσιαστικές σχέσεις και δείχνοντας την ανθρωπιά του μέσα από εθελοντικές δράσεις που προάγουν την αλληλεγγύη και τον πολιτισμό.

Επίλογος

Ο σύγχρονος άνθρωπος, επομένως, οφείλει να συνειδητοποιήσει ότι η ζωή του δεν κυλάει απρόσκοπτα και ότι ανακύπτουν προβλήματα που υποσκάπτουν την ηρεμία και τη γαλήνη του. Απέναντι σε αυτές τις καταστάσεις οφείλει να αξιοποιήσει τις δυνατότητες που του δίνει η παιδεία για να ξεπεράσει τις συμπληγάδες και να ατενίσει με περισσότερη αισιοδοξία τη ζωή του.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Ο τίτλος του διηγήματος, «Το ροτβάιλερ», σχετίζεται έμμεσα με το περιεχόμενό του. Το Ροτβάιλερ[15] παραπέμπει σε ένα πολύ δυνατό και εργατικό σκυλί, με έντονο το ένστικτο να προστατεύσει την οικογένεια και το σπίτι του, που, όταν παραμεληθεί, μπορεί να εκδηλώσει επιθετική συμπεριφορά. Ροτβάιλερ στο διήγημα είναι το προσωνύμιο του κεντρικού ήρωα, ενός εθνικιστή και ρατσιστή νέου με τραυματικές παιδικές μνήμες, εμπειρίες και βιώματα («Όταν ήταν πιτσιρίκος τ᾽ άλλα παιδιά τον χλεύαζαν. ‘‘Χριστόφορος ο κυνοκέφαλος’’ τον φώναζε μια θεολόγος στο γυμνάσιο κι από τότε οι συμμαθητές του τον γάβγιζαν»), χαμηλή παιδεία, χωρίς κριτική σκέψη, ο οποίος έγινε μέλος μιας εθνικιστικής οργάνωσης, της οποίας ο αρχηγός τού απέδωσε το προσωνύμιο («Ροτβάιλερ» τον βάφτισε ο Χοντρός. Ήταν ο Αρχηγός»), γιατί ήταν βίαιος κι εκτελούσε όποια διαταγή έπαιρνε, και επιδίδεται σε επιθέσεις εναντίον ξένων. Είναι επίσης υπάκουος («Δουλευταράς εκ πεποιθήσεως και υπάκουος») και προστατεύει το σπίτι του, χαρακτηριστικά που προσιδιάζουν στον σκύλο της ομώνυμης ράτσας, που εκπαιδεύεται πολλές φορές γι᾽ αυτό τον λόγο. Είχε αναλάβει την προστασία του σπιτιού του μετά τον θάνατο του πατέρα του («Ήταν ο φύλακας-άγγελος του σπιτιού») και την πατρίδα του («Χτυπάμε ακαριαία τους εσωτερικούς εχθρούς της πόλης και την κάνουμε στα γρήγορα»). Παράλληλα, γίνεται άγριος, με δολοφονικό ένστικτο, όταν του δημιουργείται η εντύπωση ότι κάποιος αλλοδαπός ενοχλεί την αδερφή του.

[15] «Στο διήγημα *Ροντβάιλερ* αναδεικνύεται πόσο οι άλλοι μπορούν να επιδράσουν καθοριστικά στην καταπιεσμένη προσωπικότητα ενός ανθρώπου, να υποβάλουν ιδεοληψίες, να φανατίσουν και να αφιονίσουν, να διαμορφώσουν τελικά έναν ‘‘κακό’’ άνθρωπο που εχθρεύεται τον ‘‘άλλο’’ και εξαπολύει αγώνα για την εξάλειψή του: Συγκεκριμένα, στο διήγημα *Ροντβάιλερ* αναδεικνύεται ο τρόπος με τον οποίο οι άλλοι επιδρούν στον ψυχισμό του ‘‘αδύναμου’’, υποβάλλουν ιδεοληψίες, φανατίζουν, αφιονίζουν και διαμορφώνουν όχι τον καταπιεσμένο αλλά τον ‘‘κακό’’ άνθρωπο, αυτόν που εχθρεύεται τον ξένο, τον ‘‘άλλο’’ και δε σταματά εκεί, αλλά εξαπολύει σφοδρό αγώνα για την εξάλειψή του». (Αγάθη Γεωργιάδου, *Φιλολογική*, τ. 126)

Β1$_2$. α) ΛΑΘΟΣ («Όταν ήταν πιτσιρίκος τ' άλλα παιδιά τον χλεύαζαν»), **β) ΣΩΣΤΟ** («Το πρωί κοιμόταν, το απόγευμα έπαιρνε δρόμο και χανόταν»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («Την αδελφή του τη λάτρευε»), **δ) ΣΩΣΤΟ** («Κι αυτός να φουσκώνει από μίσος»), **ε) ΣΩΣΤΟ** («Ένα άλλο βράδυ… εκτέλεσε στο ακέραιο το καθήκον του»).

Β1$_3$. α) ΛΑΘΟΣ («Όταν διαταγή έβγαλε το καθεστώς να καούνε/ σε δημόσιες πλατείες τα βιβλία»), **β) ΣΩΣΤΟ** («κι από παντού κεντρίζανε τα βόδια/ να σέρνουν κάρα ολόκληρα/ με βιβλία για την πυρά»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («ένας εξορισμένος/ ποιητής, ένας απ' τους καλύτερους/ διαβάζοντας των βιβλίων τον κατάλογο/ με φρίκη του είδε πως τα δικά του/ τα είχανε ξεχάσει»), **δ) ΛΑΘΟΣ** (''«Κάψτε με!''…»), **ε) ΣΩΣΤΟ** («Δε μπορείτε να μου το κάνετε αυτό, εμένα!/ Την αλήθεια δεν έγραφα πάντα στα βιβλία μου; Και τώρα/ μου φερνόσαστε σα να 'μαι ψεύτης!»).

Β1$_4$. Θέμα του ποιήματος είναι το κάψιμο ενός σεβαστού αριθμού βιβλίων, τα οποία το γερμανικό καθεστώς θεωρούσε ως απειλή γι' αυτό, που οργανώθηκε σε πολλές γερμανικές πόλεις με βαθύτερο σκοπό φυσικά να τεθούν όλα κάτω από τον απόλυτο έλεγχο της ναζιστικής ιδεολογίας. Με αφορμή αυτό το γεγονός ένας ποιητής, επειδή δεν είδε τα βιβλία του στον κατάλογο αυτών που κάηκαν, γράφει μια οργισμένη επιστολή διαμαρτυρίας ζητώντας να καούν και τα δικά του βιβλία, δηλώνοντας με αυτό τον τρόπο την αντίθεσή του στο ναζιστικό καθεστώς. Είναι σημαντική η επισήμανση που γίνεται στο ποίημα πως πρόκειται για «έναν από τους καλύτερους ποιητές», γεγονός που δηλώνει το «ειδικό βάρος» του ως πνευματικού ανθρώπου και την ευθύνη του απέναντι στον λαό. Φαίνεται σαν να πρόδωσε το κοινό του/ τους ανθρώπους που ταυτίστηκαν με τις ιδέες του. Χρέος του ήταν να γράφει την αλήθεια («Και τώρα μου φερνόσαστε σα να 'μαι ψεύτης!»). Η απόρριψη των βιβλίων του από το ναζιστικό καθεστώς τον κατέτασσε αυτόματα στους «φίλους» του. Αυτή η πράξη αποτέλεσε μια προπαγανδιστική κίνηση των ναζιστών για να παραπλανήσουν το πλήθος και να εμφανίσουν ως «φιλοναζιστή» και υπερασπιστή του καθεστώτος έναν ποιητή τέτοιου βεληνεκούς.

Β1$_5$. Ενδεικτικά: Πρόκειται για άτομα χωρίς παιδεία, με παρωπιδικές αντιλήψεις και αρνητικά συναισθήματα. Ξενοφοβικός, με συμπλεγματική συμπεριφορά ο ήρωας του Χριστόπουλου, με μίσος στο διαφορετικό. Οι άνθρωποι που καίνε τα βιβλία στο ποίημα του Μπρεχτ είναι σκοταδιστές, εμφορούμενοι από μια μισάνθρωπη ιδεολογία. Θα λέγαμε ότι οι άνθρωποι που έκαιγαν τα βιβλία γέννησαν το Ροτβάιλερ.

Β2. «Ανοχή και παθητικότητα λοιπόν. Κι έτσι εδραιώνεται η πρόκληση. Με την ανοχή των πολλών». Ο μικροπερίοδος λόγος καθιστά το ύφος απλό, λιτό, σαφές και πυκνό. Παράλληλα, ο λόγος γίνεται ασθματικός, αγχώδης επιδιώκοντας ο πομπός (Μάνος Χατζιδάκις) να μεταδώσει τα συναισθήματα (απογοήτευση, αγανάκτηση) που βιώνει στον αναγνώστη. Προσδίδει στο ύφος χαρακτήρα λιτό, απέριττο, γοργό, κοφτό (ελλειπτικός λόγος). Βοηθά στην κατανόηση των νοημάτων. Προσδίδει έμφαση, αμεσότητα και ζωντάνια στο κείμενο.

Άλλη περίπτωση μικροπερίοδου λόγου: «Είναι μια παράσταση. Εσείς κι εμείς. Και πρωταγωνιστεί ο Θάνατος».

Β3$_1$. συντελούν, αυταρέσκεια, τιθασεύονται, ευάλωτος, ελλοχεύει.

Β3$_2$. Γλώσσα: Πρόκειται για ένα καλογραμμένο διήγημα, στο οποίο κυριαρχεί ο υπαινικτικός λόγος. Η γλώσσα του διηγήματος είναι δημοτική, ανάμεικτη όμως με λόγιες λέξεις («κυνοκέφαλος», «Υπό μάλης», «αλυχτώντας») και φράσεις από την αρχαία ελληνική γλώσσα («Εν χρω κεκαρμένος»), που σχετίζονται κυρίως με τον πρωταγωνιστή λόγω της ακραίας εθνικιστικής ιδεολογίας που πρεσβεύει. Επίσης, χρησιμοποιεί ξένες λέξεις («Ροτβάιλερ», «pc», «Gooks»), αλλά και καθημερινές λέξεις-εκφράσεις («κωλότσεπη», «παίξε γέλασε») που προσδίδουν ποικιλία στον λόγο του αφηγητή. Στο λεξιλόγιο κυριαρχούν τα ρήματα σε παρελθοντικούς χρόνους («ήταν», «χάζευαν», «έπιασε»), καθώς ο αφηγητής ανατρέχει σε περιστατικά από το παρελθόν προκειμένου να σκιαγραφήσει καλύτερα την προσωπικότητα του «Ροτβάιλερ».

Ύφος: Το ύφος του διηγήματος είναι άμεσο και οικείο με τη χρήση καθημερινού λεξιλογίου («κωλότσεπη», «παίξε γέλασε», «κιτρινιάρηδες, αραπάδες, παλιόφατσες»). Με τα σχήματα λόγου («με την ουρά στα σκέλια», τ' αυτιά γερμένα προς τα πίσω») και τις εικόνες («Κάθεται κατάχαμα στο υγρό τσιμέντο λουσμένος ιδρώτα») και τις περιγραφές («Δέντρα, δάση ολόκληρα στα χέρια, στον λαιμό χάνονταν μέσα στο μαύρο μπλουζάκι κι έβγαιναν από την άλλη μεριά φίδια, τέρατα, νεκροκεφαλές») το ύφος γίνεται γλαφυρό, ζωντανό και παραστατικό.

Β3$_3$. «με την ουρά στα σκέλια»: **Μεταφορά.** Η μεταφορά συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[16] Η μεταφορική χρήση της λέξης προσδίδει στη γλώσσα πλούτο και δύναμη, εκφραστικότητα και ζωηρότητα. Η συγκεκριμένη μεταφορά χρησιμοποιείται για να δείξει με τρόπο παραστατικό την ντροπή ή τον φόβο του ήρωα.

«σαν εκείνους τους εκλεκτούς Σπαρτιάτες που εκπαιδεύονταν στην Κρυπτεία»: **Παρομοίωση.** Σκοπός της παρομοίωσης είναι να φωτιστεί η σημασία του πρώτου συγκρινόμενου («Ένιωσε») στοιχείου μέσα από την αντιπαραβολή του με κάτι πιο συγκεκριμένο και σαφές («σαν εκείνους τους εκλεκτούς Σπαρτιάτες»). Μέσα από τη συγκεκριμένη παρομοίωση αποκαλύπτεται μια νέα διάσταση (ικανοποίηση, περηφάνεια) ανάμεσα στα δύο συγκρινόμενα. Παράλληλα, η παρομοίωση προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο.

Άλλοι εκφραστικοί τρόποι: εικόνες («Κάθεται κατάχαμα στο υγρό τσιμέντο λουσμένος ιδρώτα»).

Β3$_4$. α) Με τη χρήση του ευθέος λόγου («''Κάψτε με!… Κάψτε με!''») εννοώντας τα βιβλία του, που περιέχουν τις ιδέες του και αποτελούν τα πνευματικά του παιδιά, ο ποιητής αποδίδει την ένταση και την οργή του και καθιστά τον αναγνώστη ένα είδος αυτήκοου μάρτυρα, ο οποίος παρακολουθεί και αντιλαμβάνεται ευκολότερα τις σκέψεις και τα συναισθήματα που θέλει να μεταδώσει. Ο ευθύς λόγος προσδίδει αμεσότητα, που βοηθά τον αναγνώστη να βιώσει άμεσα τις απόψεις και τα συναισθήματα, ζωντάνια, παραστατικότητα και θυμίζει έντονα τον προφορικό λόγο.

[16] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

Με τον ευθύ λόγο μεταφέρει τα λόγια ενός ομότεχνού του ποιητή, ο οποίος εξεγείρεται, όταν μαθαίνει ότι τα δικά του βιβλία δεν πρόκειται να οδηγηθούν στην πυρά, καθώς με αυτό τον τρόπο φαίνεται να ταυτίζεται ιδεολογικά με τις αρχές του ναζιστικού καθεστώτος της Γερμανίας. Η οργή, η αγανάκτηση αλλά και η έκδηλη απογοήτευση εκδηλώνονται με την επανάληψη «Κάψτε με!», καθώς και με το θαυμαστικό, που επαναλαμβάνεται έξι φορές. Διατάσσει τους τυράννους να κάψουν και τα δικά του βιβλία, γιατί και ο ίδιος ήταν αντίθετος, και το εξέφραζε μέσα από τα βιβλία του, με όσα πρέσβευαν και πρεσβεύουν. Τα βιβλία του Μπρεχτ ήταν μεταξύ αυτών που κάηκαν.[17]

β) Εξωτερικά (Μορφικά) χαρακτηριστικά

Ο στίχος είναι ελεύθερος, χωρίς ομοιοκαταληξία, ρυθμό και μέτρο. Επίσης, οι στίχοι δεν έχουν ορισμένο αριθμό συλλαβών («Όταν διαταγή έβγαλε το καθεστώς να καούνε/ σε δημόσιες πλατείες τα βιβλία του»). Τέλος, εντοπίζονται διασκελισμοί («να σέρνουν κάρα ολόκληρα/ με βιβλία για την πυρά, ένας εξορισμένος/ ποιητής, ένας απ' τους καλύτερους»).

Εσωτερικά χαρακτηριστικά

Στο ποίημα γίνεται χρήση καθημερινής γλώσσας («κεντρίζανε τα βόδια»), που καθιστά το ύφος πεζολογικό. Ο ποιητής δεν επιδιώκει τη χρήση εντυπωσιακών, σπάνιων και ποιητικών λέξεων. Επίσης, εντοπίζουμε δραματικότητα του στίχου («''Κάψτε με!'' έγραφε… Κάψτε με!'').

[17] 10 Μαΐου 1933. Η ημέρα που οι ναζί έκαψαν 25.000 τίτλους βιβλίων Εβραίων, κομμουνιστών και αναρχικών συγγραφέων. Στο Βερολίνο περίπου 40.000 άτομα συγκεντρώθηκαν στην Πλατεία Κρατικής Όπερας, με παρελάσεις από διάφορα σημεία της πόλης. Κρατώντας αναμμένους πυρσούς (κάτι θυμίζει αυτό, πιο σύγχρονο) έκαψαν όλα τα «αντιγερμανικά» βιβλία. Ενδεικτικά αναφέρουμε ονόματα συγγραφέων, έργα των οποίων κάηκαν στην πυρά των ναζί: Άλμπερτ Αϊνστάιν, Σίγκμουντ Φρόιντ, Βάλτερ Μπένγιαμιν, Ερνστ Μπλοχ, Μπέρτολτ Μπρεχτ, Φρίντριχ Ένγκελς, Καρλ Μαρξ, Γκέοργκ Λούκατς, Ρόζα Λούξεμπουργκ, Στέφαν Τσβάιχ και πάμπολλοι άλλοι. Ακόμη πολλοί μη Γερμανοί συγγραφείς απαγορεύτηκαν: Βλαντιμίρ Μαγιακόφσκι, Λέο Τολστόι, Λένιν, Ναμπόκοφ, Ρομέν Ρολάν, Βίκτορ Ουγκό κ.ά. (alfavita.gr)

34ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΩΝ

Α. Σε ένα άρθρο που διάβασα με τίτλο «Η φυσαρμόνικα του αντιφασισμού» ο αρθρογράφος επέκρινε με τρόπο δηκτικό τη νοοτροπία του Έλληνα να επιβιώνει με κάθε μέσο, κάτι που εξηγεί κατά κάποιον τρόπο τη λανθασμένη διαχείριση των δυσάρεστων ιστορικών γεγονότων και την απουσία συλλογικής ταυτότητας. Του προσέδιδε τα χαρακτηριστικά του ατομικιστή και του ωφελιμιστή, που χρεώνει τα λάθη στους άλλους και είναι έτοιμος να επιτεθεί σε όποιον του αντιτίθεται. Ευθύνη αυτού του τύπου Έλληνα θεωρεί τη συντήρηση του πελατειακού κράτους και της διαφθοράς.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Ο πολιτικός λαϊκισμός δε θα μπορούσε να εξαπλωθεί αν δεν προϋπήρχε ένα ισχυρό λαϊκό υπόστρωμα κουλτούρας ακροτήτων…»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Ο Έλληνας δεν ασχολήθηκε ποτέ με την ‘‘τέχνη του (αγαθού και δίκαιου) βίου’’»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Ο Νεοέλληνας του Τίποτα, ο γκρεμιστής της πραγματικότητας, ο χρεώνων τα προβλήματα που ο ίδιος δημιουργεί σε άλλους»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Ο δήθεν αφελής… και της διαφθοράς»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («Αν δε διώξουμε… Θα φανεί πολύ σύντομα»).

Β2. α) Η παράγραφος αναπτύσσεται με τη μέθοδο των παραδειγμάτων. Ειδικότερα, ο συγγραφέας διατυπώνει στη θεματική περίοδο την άποψη ότι «Άπαντες μεταλλάσσονται, αλλά ουδείς αλλάζει» και στις λεπτομέρειες παραθέτει παραδείγματα, τα οποία διασαφηνίζουν τη θέση αυτή («Ο καθείς υπερασπίζεται… ανεύθυνος για οποιοδήποτε δράμα»).
Τα παραδείγματα προσδίδουν ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στον λόγο διευκολύνοντας τον αναγνώστη να κατανοήσει το περιεχόμενο του κειμένου. Με τα παραδείγματα ο συγγραφέας διασαφηνίζει και εκλαϊκεύει το κείμενο καθιστώντας πιο εύληπτο το περιεχόμενο και τα νοήματά του. Το κείμενο έτσι γίνεται πιο οικείο και προσιτό, συμβάλλοντας στην επικοινωνία του συγγραφέα με τον αναγνώστη. Επιπλέον, προσδίδουν κύρος και μεγαλύτερη αποδεικτική ισχύ στις απόψεις του συγγραφέα, καθώς αποτελούν τεκμήρια/ αποδεικτικά μέσα.

β) Οι ερωτήσεις στο τέλος του κειμένου στοχεύουν στο να δώσουν έμφαση και να προβάλλουν ιδιαίτερα αυτά που θέλει να τονίσει περισσότερο ο συγγραφέας κάνοντας συμμέτοχο τον δέκτη στους προβληματισμούς του. Προκαλούν ανησυχία και διεγείρουν τον προβληματισμό. Ωθούν τον δέκτη στον εσωτερικό διάλογο, στην αυτοκριτική, στην κατανόηση των ευθυνών που του αναλογούν. Δημιουργούν κλίμα αμεσότητας και οικειότητας, δίνουν την αίσθηση του διαλόγου για τον αναγνώστη ή τον ακροατή. Προσδίδουν ζωντάνια, παραστατικότητα και πλαστικότητα στον λόγο. Εστιάζουν την προσοχή, κεντρίζουν το ενδιαφέρον του δέκτη σε ένα συγκεκριμένο γεγονός-θέμα, γιατί λειτουργούν εμφατικά. Προσδίδουν ειρωνικό τόνο στον λόγο του συγγραφέα, καθώς αυτός ασκεί έμμεσα κριτική στην αδράνεια και στην ανευθυνότητα που διακρίνει τους Νεοέλληνες (συμπεριλαμβανομένου και του εαυτού του) απέναντι σε φαινόμενα λαϊκισμού. Με την τοποθέτησή τους στο τέλος του κειμένου επιτυγχάνεται καλύτερο αποτέλεσμα, γιατί απασχολούν για περισσότερο χρόνο τον δέκτη, εφόσον είναι η τελευταία εντύπωση και εικόνα που του

δημιουργείται, μιας και τα ερωτήματα αυτά συμπυκνώνουν όλες τις ιδέες του κυρίως μέρους.

Β3. α) Ο αφηγητής είναι ομοδιηγητικός. Είναι ένα πρόσωπο-αφηγητής που ανήκει στην κύρια αφήγηση και αφηγείται τη δική του ιστορία («Αδύνατη ήταν πια η παραμονή μου στη γενέθλια πόλη. Αφήνοντας σαν το φίδι το παλιό μου πουκάμισο έπρεπε να φύγω. Γυμνός»), είναι δηλαδή αφηγητής-πρωταγωνιστής (αυτοδιηγητικός[18]). Η αφήγηση γίνεται με εσωτερική εστίαση. Είναι η αφήγηση στην οποία η αφηγηματική σκοπιά είναι περιορισμένη και ο αφηγητής, που ταυτίζεται με ένα πρόσωπο του έργου (συμμετέχει στα συμβάντα αφήγησης), ξέρει όσα του επιτρέπει η ανθρώπινη φύση του. Έτσι, ο αναγνώστης δε μαθαίνει όλα τα γεγονότα, αλλά μόνο όσα υποπίπτουν στην αντίληψη αυτού του προσώπου και μάλιστα υποκειμενικά (αφηγητής-άνθρωπος). Η αφήγηση είναι πρωτοπρόσωπη («Έκανα κάποιες μικροδουλειές», «Κάθομαι στο κατάστρωμα»), καθώς εκφράζει προσωπικές απόψεις, σκέψεις, εκτιμήσεις, βιώματα. Έχει τη δύναμη της προσωπικής μαρτυρίας, προσδίδει στην ιστορία εμπιστευτικό και εξομολογητικό χαρακτήρα αλλά και αμεσότητα, πειστικότητα, αληθοφάνεια, ζωντάνια και σφριγηλότητα.

β) «‘‘Θα φύγω στον Πειραιά, μετά θα δω τι θα κάνω, εδώ δε με χωράει’’. Κάπνιζε εκείνος σιωπηλός. Κούνησε το κεφάλι του. ‘‘Δική σου είναι η ζωή’’ είπε ‘‘κάνε ό,τι νομίζεις’’. ‘‘Είναι ανάγκη, δεν κάνω ό,τι θέλω’’. Κούνησε το κεφάλι του. Είχε αδυνατίσει, είχε ένα βλέμμα κουρασμένο, σαν να είχε παραιτηθεί από κάθε ελπίδα. ‘‘Τη μάνα σου τη σκέφτηκες;’’, ‘‘Δε θα με χάσετε’’ είπα. Κούνησε το κεφάλι του. Άναψε και πάλι τσιγάρο. ‘‘Για τίποτε στον κόσμο δε θα σε αφήσει να φύγεις’’. ‘‘Δε θα με χάσετε’’ επανέλαβα. Σιωπηλός κουνούσε το κεφάλι του. ‘‘Ας είναι’’ είπε ‘‘ό,τι κι αν γίνει, θέλω να είσαι μαζί μας, δε θα προσχωρήσεις στους άλλους’’. ‘‘Αυτό το ξέρεις’’»: **Διάλογος.** Πρόκειται για τεχνική καθαρά θεατρική. Προσδίδει στην αφήγηση δραματικότητα, φυσικότητα και ζωντάνια. Συμβάλλει στην πειστικότερη διαγραφή των χαρακτήρων (αληθοφάνεια). Ο αναγνώστης αντλεί μέσω του διαλόγου πληροφορίες για τα πρόσωπα (αφηγητής, πατέρας) και τα γεγονότα (πρόθεση του αφηγητή να φύγει). Εξυπηρετεί την εξέλιξη της δράσης, καθώς προετοιμάζει τις σκηνές που θα ακολουθήσουν. Συγκεκριμένα τη συζήτηση του αφηγητή με τη μητέρα του και τη φυγή του.

«Κάθομαι στο κατάστρωμα. Νύχτα. Ένα αίσθημα αλληλεγγύης και δικαιοσύνης με πλημμυρίζει. Βαθιά επιθυμία ν’ αντέξω. Μια πρόθεση σχεδόν μεταφυσική. Μια υπόσχεση σχεδόν ανέφικτη. Θέλω κάποτε να μιλήσω για όλους όσους δεν πρόλαβαν. Γι’ αυτούς που η γλώσσα τους έφτασε μέχρι το ουρλιαχτό, μέχρι το κλάμα.

[18] Η ιδεολογική σκευή της πεζογραφίας του Μάρκογλου διαφαίνεται, δεν υπερτονίζεται. Υποβάλλεται, αλλά μέσα από τη διακριτική υποβολή καταφέρνει και επιβάλλεται· πρωτεύον η ανασύσταση της βιωματικής και αυτοβιογραφικής ύλης, η εστίαση στις σωματικές, ψυχικές και κοινωνικές πληγές, η ψηλάφηση των καρπών της μνήμης. Αυτά είναι που οδηγούν στη δημιουργία μιας εύχυμης και συγκινησιακά δονούσας γραφής, η οποία λειτουργεί και δραστηριοποιείται και στο πλαίσιο των «επάλληλων διηγημάτων» που συγκροτούν την πεζογραφική κατάθεση του συγγραφέα: «Διέφυγε το μοιραίον». Κοινή θεματική παράμετρος των κειμένων ο θάνατος, που μερικές φορές αναστέλλεται, αλλά είναι αδύνατον να ματαιωθεί, εφόσον αποτελεί την αναπόδραστη κατάληξη της ανθρώπινης πορείας. Ωστόσο το «μοιραίον», που συμπίπτει με τη λησμονιά και την αδικαίωτη ύπαρξη, μπορεί να αποφευχθεί και με την καλλιτεχνική δημιουργία (το έργο τέχνης μπορεί να ζει, ακόμα και όταν ο δημιουργός έχει κλείσει τον βιολογικό του κύκλο) και με τη βίωση μιας αγωνιστικής και βασισμένης σε ανθρωπιστικές αξίες ζωής, έστω κι αν αυτή δεν τελεσφόρησε από υλικής πλευράς. («Δημήτρης Κόκορης, Η λογοτεχνική πορεία του Πρόδρομου Χ. Μάρκογλου», περ. *Ο Πολίτης*, Δεκέμβριος 2004, τ. 128)

Να μιλήσω, έστω, για μένα, αναγνωρίζοντας το πρόσωπό μου, αναγνωρίζοντας τον εαυτό μου μέσα στον κόσμο.

Πρέπει, σκέφτηκα, να διαλέγουν οι άνθρωποι τη ζωή τους»: **Εσωτερικός μονόλογος.** Αποδίδει τις σκέψεις, τα συναισθήματα του ήρωα και προσδίδει στην αφήγηση ζωντάνια, αμεσότητα και δραματοποίηση.

Άλλοι αφηγηματικοί τρόποι

«Έκλεινε μια δεκαετία με πολέμους, θανάτους, αίμα, πείνα, πόνο. Ένα αίσθημα εξευτελισμού και ταπείνωσης. Μια ανέκκλητη απώλεια. Μια έλλειψη συνέχειας του χρόνου. Χρόνος νεκρός. Μόνο με τη λογική, χωρίς αισθήματα, ίσως και έπρεπε να γίνει και πάλι μια αρχή. Κάτι να επιζήσει»: **Σχόλιο.** Η αφετηριακή παράγραφος του **κειμένου 2** συμπυκνώνει τον θεματικό ιστό της λογοτεχνικής συνεισφοράς του Μάρκογλου.[19] Βοηθά τον αναγνώστη να διαμορφώσει άποψη για τις καταστάσεις που έχει βιώσει ο ήρωας /κεντρικό πρόσωπο, παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά της εποχής και καλύπτει κενά τα οποία δε φωτίζονται από την αφήγηση.

Γ. Ο ήρωας παίρνει μια σημαντική απόφαση, για να συνεχίσει τη ζωή του υπερνικώντας τις όποιες αντιρρήσεις των δικών του ανθρώπων και τις όποιες προσωπικές αναστολές και ενδεχόμενους φόβους. Με αποφασιστικότητα κάνει πράξη την επιθυμία του, αφού πρώτα ωρίμασε στο μυαλό του. Ήθελε να γνωρίσει τον εαυτό του, να μετρήσει τις δυνάμεις του και να κάνει πράξη τα όνειρά του. Το μήνυμα της κίνησής του αυτής και η στάση του απέναντι στη ζωή φανερώνουν τη δύναμη που κρύβει ο άνθρωπος μέσα του. Τον διακρίνει τόλμη και δύναμη, πίστη στον εαυτό του και στις ικανότητές του.

Το ζήτημα της ελευθερίας είναι από τα πλέον σημαντικά στη ζωή μας. Κι αυτό επειδή καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο βλέπουμε τόσο τον εαυτό μας όσο και τις σχέσεις μας με τους άλλους, αλλά κυρίως γιατί η ελευθερία έχει να κάνει με τις επιλογές μας και τις καθορίζει σε μεγάλο βαθμό. Σήμερα, ωστόσο, υπάρχουν παράγοντες που αντιστρατεύονται την ελευθερία των επιλογών μας. Ένας τέτοιος παράγοντας είναι η καταναλωτική μανία, που δένει τον άνθρωπο στο άρμα του υλικού ευδαιμονισμού και τον καθιστά υποχείριό της, μεταθέτοντας όλο και πιο μακριά το όριο ικανοποίησης των υλικών αναγκών του. Ο άνθρωπος με αυτό τον τρόπο χάνει την εσωτερική του ελευθερία και μετατρέπεται σε ενεργούμενο των καταναλωτικών προτύπων που προβάλλονται έντεχνα από τη διαφήμιση και τα ΜΜΕ. Οι επιλογές του καθορίζονται από τους μηχανισμούς αυτούς που προωθούν τα καταναλωτικά πρότυπα, όσο κι αν έχει την ψευδαίσθηση ότι είναι δικές του. Επιπλέον η υποταγή του ανθρώπου στα κελεύσματα των μηχανισμών παραγωγής και προώθησης της μαζικής κουλτούρας, μεταξύ των οποίων εξέχουσα θέση έχουν τα ΜΜΕ και η μόδα, τον οδηγεί στην απώλεια της ατομικής του συνείδησης, της σκέψης, της βούλησης και γενικότερα της ικανότητας ανάληψης πρωτοβουλιών, περιστέλλοντας έτσι την ελευθερία του. Η ελευθερία του ανθρώπου περιορίζεται και εξαιτίας του φανατισμού, του ρατσισμού και των στερεότυπων αντιλήψεων που αναβιώνουν στις μέρες μας. Η υιοθέτηση

[19] «Δημήτρης Κόκορης, Η λογοτεχνική πορεία του Πρόδρομου Χ. Μάρκογλου», περ. *Ο Πολίτης*, Δεκέμβριος 2004, τ. 128.

ακραίων αντιλήψεων οδηγεί σε πνευματική τύφλωση τους ανθρώπους και τους εμποδίζει να σκεφτούν λογικά, ψύχραιμα και ώριμα, με συνέπεια πολύ συχνά να οδηγούνται σε κάθε μορφής ακρότητες. Αλλά και η ανέχεια, η ανεργία, που αποτελούν απόρροια της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης, περιορίζουν τις επιλογές του ανθρώπου που βιώνει αυτές τις καταστάσεις. Ο σύγχρονος άνθρωπος και κυρίως η νέα γενιά αδυνατεί να υλοποιήσει τα όνειρα και τις φιλοδοξίες της, αναγκάζεται να συμβιβαστεί με καταστάσεις που δεν την ικανοποιούν, όπως είναι η μετανάστευση ή η απασχόληση σε εργασιακούς τομείς που δεν ανταποκρίνονται στις κλίσεις και στα ενδιαφέροντά της, προκειμένου να αποφύγει την ανεργία και να εξασφαλίζει έτσι μόνο τα στοιχειώδη για να ζήσει, βάζοντας φραγμούς όμως στην ανάγκη για ουσιαστική και γνήσια ψυχαγωγία και δημιουργία οικογένειας.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.

Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.
Γλωσσικές επιλογές – ύφος
• Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας. • Αναφορική χρήση της γλώσσας. • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου. • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης. • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων. • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: Ο χαρακτήρας του Νεοέλληνα

Πρόλογος
Καθημερινά γινόμαστε αυτόπτες ή αυτήκοοι μάρτυρες περιστατικών που αποδεικνύουν την ολιγωρία, την αμέλεια, την αδιαφορία, τον εγωισμό, τον ατομικισμό και την ανευθυνότητα του σύγχρονου Έλληνα. Αυτούς τους λίγους που είναι πρόθυμοι να υπηρετήσουν –ή υπηρετούν– το συλλογικό συμφέρον η πλειοψηφία τούς αντιμετωπίζει υποτιμητικά ή χλευαστικά και θεωρεί αρετή την αδράνεια τη δική του, που πηγάζει από την οκνηρία και την ευθυνοφοβία του.

Κύριο μέρος

Ερώτημα 1ο:

1. Η ατομική ευθύνη για την κατάληξη της ζωής μας και η συνυπεθυνότητα για την πορεία της χώρας εξαφανίστηκαν. Πάντοτε κάποιοι άλλοι έχουν το χρέος να ρυθμίζουν τα οικονομικά μας, να στήνουν γύρω μας αποτελεσματικούς θεσμούς για την προστασία μας. Κάπως έτσι αποποιούμαστε διαρκώς τις ευθύνες μας για όσα αρνητικά συμβαίνουν και επιρρίπτουμε τις ευθύνες στους άλλους. Το πολιτικό σύστημα, με την παταγώδη συνολική κατάρρευσή του, πληρώνει το ακριβό τίμημα πως δε μίλησε ποτέ στον Έλληνα για την ατομική του ευθύνη. Διαπαιδαγωγεί νέες γενιές με τη λογική πως είμαστε οι

καλύτεροι, επομένως όλοι οι άλλοι είναι υποχρεωμένοι να μας διατηρούν στη ζωή. Κάτι σαν ένα είδος υπό προστασία. Δυστυχώς, τα μέσα κοινωνικής ενημέρωσης και δικτύωσης επιτείνουν την ανευθυνότητα του Νεοέλληνα. Αναμεταδίδουν ανεξέλεγκτα κάθε πληροφορία δήθεν ανθελληνική, τονώνουν μια καταστροφική εσωστρέφεια, αφαιρούν από τη νέα γενιά τη δύναμη να ανοίξει τα φτερά της, να δοκιμάσει νέες πτήσεις, για μια Ελλάδα καλύτερη. Μια Ελλάδα με σεβασμό στην ευθύνη, μια χώρα όπως την ονειρεύτηκε ο Καζαντζάκης.

2. Εξίσου σοβαρό μειονέκτημα είναι το ατομιστικό πνεύμα του Έλληνα. Δε νοιάζεται για το κοινό καλό, αλλά τον ενδιαφέρει κυρίως πώς ο ίδιος θα βολευτεί και θα περάσει καλά. Ο Έλληνας πάντα προωθεί το προσωπικό του συμφέρον σε βάρος του συλλογικού. Τον χαρακτηρίζει υπερτροφικός εγωισμός, ανεδαφική υπεροψία αλλά και υπερβολική φροντίδα για την ατομική άνεση και καλοπέραση. Στην καθημερινότητά του ο εγωιστής Έλληνας προσπαθεί να κάνει τα πάντα για να αποφύγει την ουρά του ταμείου, να βρει πλάγιους τρόπους να ανταγωνιστεί τους άλλους, να καταφύγει στο ρουσφέτι για να παρακάμψει τη νομοθεσία και γενικά να χρησιμοποιήσει κάθε θεμιτό και αθέμιτο μέσο για να πετύχει το προσωπικό του συμφέρον.
3. Ο Νεοέλληνας επιπλέον διακρίνεται από ματαιοδοξία και από την επιθυμία για προβολή και διάκριση. Ο σύγχρονος Έλληνας επιθυμεί να ξεχωρίζει, να επιδεικνύει τον πλούτο και τα υλικά αγαθά και να υπερηφανεύεται για τις τυχόν επιτυχίες του στη ζωή, έστω κι αν δεν είναι ικανός και άξιος ή αν δε στηρίζεται αποκλειστικά στις δικές του δυνάμεις και ικανότητες. Αυτή η υπέρμετρη επιθυμία για προβολή και δημοσιότητα μπορεί να προκαλέσει σοβαρά προβλήματα τόσο στη διαμόρφωση του ψυχικού του κόσμου όσο και στην επικοινωνία του με τους άλλους ανθρώπους, καθώς συχνά δυσχεραίνει τις σχέσεις του με τους άλλους και δημιουργεί προβλήματα στην ομαλή κοινωνική συμβίωση.
4. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι σημερινοί Έλληνες κρίνουν με ευκολία πρόσωπα και καταστάσεις και έχουν άποψη για όλα, ακόμα και για θέματα που δεν άπτονται των ενδιαφερόντων τους ή έχουν άγνοια γι᾽ αυτά. Παρουσιάζονται ως ειδήμονες επί παντός επιστητού και υποστηρίζουν με πάθος και απολυτότητα τις απόψεις τους, ακόμα κι αν στερούνται λογικής βάσης. Όταν όμως χρειαστεί να συνεισφέρουν έμπρακτα, αδιαφορούν και με πλάγιες κινήσεις αποφεύγουν να αναλάβουν το μερίδιο ευθύνης που τους αναλογεί, επικαλούμενοι διάφορες προφάσεις και εκβιάζοντας λύσεις για προσωπικό τους όφελος.

Μεταβατική παράγραφος
Ο ατομικισμός και η ανευθυνότητα που χαρακτηρίζουν τον Νεοέλληνα αποτελούν αναμφίβολα ελαττώματα που μπορούν να οδηγήσουν τη χώρα σε επικίνδυνες καταστάσεις και να υποθηκεύσουν το μέλλον της.

Ερώτημα 2ο: Ποιες, κατά τη γνώμη σας, θα είναι οι συνέπειες αν δεν καταφέρουμε να διώξουμε από μέσα μας τον κακό μεταπολιτευτικό Έλληνα;

1. Η ανευθυνότητα και ο ατομικισμός αποτελούν χαρακτηριστικά που αντιστρατεύονται την ομαλή λειτουργία της κοινωνίας. Οδηγούν τους

ανθρώπους στην απειθαρχία ή την παρανομία, στην αμφισβήτηση και την εριστικότητα. Με τα δύο αυτά ελαττώματα του πολίτη συνδέεται και η έλλειψη ορίων, που διέπει συχνά τον Έλληνα, δηλαδή η άκρατη ελευθερία, που συχνά εκτρέπεται σε ασυδοσία και αναρχία και φτάνει ως την καταπάτηση της ελευθερίας των άλλων. Δημιουργείται λανθασμένα η εντύπωση ότι ελευθερία είναι να ενεργεί κάποιος όπως θέλει αδιαφορώντας για τις επιπτώσεις στους άλλους, με συνέπεια πολλές φορές η συμπεριφορά αυτή να εκτρέφει φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας. Επόμενο είναι συνεπώς η κοινωνία να μη λειτουργεί ως συγκροτημένο σύνολο, αλλά ως ένα πλήθος ετερόκλητων και αντιμαχόμενων πολλές φορές προσώπων.

2. Τα ελαττώματα αυτά αντιστρατεύονται την πολιτική ηρεμία και υπονομεύουν το δημοκρατικό πολίτευμα. Ουσιαστικά ωθούν τον μεταπολιτευτικό Έλληνα σε αγώνες που αποβλέπουν στο ατομικό όφελος και στην ικανοποίηση καθαρά προσωπικών φιλοδοξιών, με συνέπεια η νοοτροπία αυτή να εμποδίζει την πολιτικοποίησή του οδηγώντας σε πολιτικές παρενέργειες, ακόμα και στη διχόνοια ή και τον εθνικό διχασμό. Παρεμποδίζονται οι συλλογικές διαδικασίες, ο κομματικός πλουραλισμός και τα περιθώρια σύγκλισης των απόψεων για τα φλέγοντα θέματα που αφορούν τη χώρα. Η κατάσταση αυτή γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από λαϊκιστές ηγέτες, που αναρριχώνται στην εξουσία εκμεταλλευόμενοι τη νοοτροπία του Νεοέλληνα. Αυτοί εξυπηρετούν συντεχνιακά συμφέροντα για ψηφοθηρικούς σκοπούς, «βολεύουν» με ρουσφέτια τους ημέτερους και έτσι ο φαύλος κύκλος της διαφθοράς και της αναξιοκρατίας –πολλές φορές προκλητικά– διαιωνίζεται.

3. Η συμπεριφορά αυτή που διέκρινε και διακρίνει τον μεταπολιτευτικό Έλληνα αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Δεν πρέπει να ξεχνάμε άλλωστε ότι η αρρωστημένη αυτή νοοτροπία αποτέλεσε βασική αιτία της οικονομικής κρίσης, που ταλανίζει ακόμα τη χώρα στις μέρες μας. Η χρησιμοθηρία και η μυωπική αντίληψη για το συμφέρον αποτελούν αναχώματα για την ανάπτυξη, την πρόοδο και την ευημερία της χώρας, καθώς θυσιάζεται το γενικό καλό στον βωμό του ατομικού συμφέροντος. Έτσι, η χώρα καταντά μη ανταγωνιστική στις ξένες αγορές και ουραγός της Ευρώπης.

Επίλογος

Αν θέλουμε επομένως η χώρα να βγει από το τέλμα και να αποφύγει δυσάρεστες καταστάσεις στο μέλλον, οφείλουμε να αναθεωρήσουμε τη στάση μας, για να βάλουμε τις βάσεις για ένα ευοίωνο μέλλον. Χρειάζεται να αποκτήσουμε παιδεία, που θα μας υπαγορεύει να προτάσσουμε το γενικό καλό πάνω από το ατομικό και να αναλαμβάνουμε την ευθύνη των πράξεών μας και να μην τις εναποθέτουμε στους άλλους.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Ο ήρωας του διηγήματος διακρίνεται από μια τάση φυγής από τη «γενέθλια πόλη», η οποία υπαγορεύεται από τις κοινωνικές και πολιτικές καταστάσεις της εποχής. Ειδικότερα η ανάγκη του να αλλάξει περιβάλλον τροφοδοτείται από τα οδυνηρά βιώματα μιας δεκαετίας «με πολέμους, θανάτους, αίμα, πείνα, πόνο». Προφανώς τα οδυνηρά αυτά βιώματα προέχονται από την Κατοχή και τον αδελφοκτόνο Εμφύλιο[20] Πόλεμο που ακολούθησε. Αλλά και στο αφηγηματικό παρόν ο ήρωας προφανώς βιώνει τις παρενέργειες του Εμφυλίου, καθώς το ελληνικό κράτος καταδιώκει με όποιο μέσο διαθέτει τους βαριά ηττημένους πολιτικούς του αντιπάλους, ενώ οι αριστεροί εντός και εκτός φυλακών προσπαθούν πάση θυσία να επιβιώσουν («εδώ δε με χωράει», «ό,τι κι αν γίνει, θέλω να είσαι μαζί μας, δε θα προσχωρήσεις στους άλλους»). Τα λόγια του πατέρα («ό,τι κι αν γίνει, θέλω να είσαι μαζί μας, δε θα προσχωρήσεις στους άλλους») αποκαλύπτουν αυτό το μετεμφυλιακό κλίμα του διχασμού, του φόβου, της ανασφάλειας και των διώξεων. Παράλληλα, η αναζήτηση μιας καλύτερης τύχης σε μια μεγαλύτερη πόλη («Θα φύγω στον Πειραιά») και γενικά η επιθυμία του να πραγματοποιήσει τα όνειρά του («Η αλήθεια είναι πως κάποτε θα ήθελα να γίνω συγγραφέας») τον οδηγούν στην εσωτερική μετανάστευση, φαινόμενο ιδιαίτερα έντονο κατά τις μεταπολεμικές δεκαετίες.

Β1$_2$. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα έχουμε τον διάλογο μεταξύ μάνας και αφηγητή, όπου ο τελευταίος ανακοινώνει στη μητέρα του την απόφασή του να εγκαταλείψει τη «γενέθλια πόλη». Ο διάλογος διακόπτεται από τις σιωπές τόσο του αφηγητή όσο και της μητέρας του. Η συγκίνηση, ο πόνος, η θλίψη και γενικά η έντονη συναισθηματική φόρτιση και των δύο τους οδηγούν σε αυτές τις σιωπές. Τα έντονα συναισθήματα που κάνουν και τους δύο να βουρκώνουν («Είχε βουρκώσει … Τα μάτια της ήταν βουρκωμένα») δυσκολεύουν τη συζήτηση και εντείνουν την αμηχανία τους. Μέσα τους διεξάγεται μια πάλη ανάμεσα στο συναίσθημα και τη λογική και έτσι είναι λογικό η συζήτηση να διακόπτεται από σιωπές, καθώς ίσως δυσκολεύονται να βρουν τα κατάλληλα λόγια για να μιλήσουν.

Β2$_1$. α) ακαλλιέργητος, επέλεξε, ερμηνεύει, μεταβάλλονται, κατακτήσουν.

β) αδύναμο, πρόοδος, παίρνει/λαμβάνει, ατομική, αξιοκρατίας.

---

[20] Ανήκω στη λεγόμενη δεύτερη μεταπολεμική γενιά, με συμβατικούς προσδιορισμούς, σ' αυτούς που γεννήθηκαν κάπου μεταξύ 1930-1940 και πρωτοδημοσίευσαν κάπου μεταξύ 1951-1967, χωρίς να αποκλείονται οι εξαιρέσεις. Τους ποιητές της γενιάς μου προσδιορίζει ο πόλεμος, η Κατοχή, ο Εμφύλιος, αλλά η ωρίμανση αρχίζει μέσα στη μισαλλόδοξη περίοδο του μετεμφυλιακού κράτους που εδραιώνεται μετά την ήττα της Αριστεράς. Η κρίση της ελληνικής κοινωνίας ακόμη εκεί έχει της ρίζες της. Οι ποιητές της γενιάς μου αναγκάσθηκαν, από τις συνθήκες, σε μια αναδίπλωση για να επιβιώσουν ακόμη και βιολογικά μέσα στην καθημαγμένη εποχή, μέσα στην ερήμωση, γι' αυτό και δεν ομαδοποιήθηκαν, δε δημιούργησαν κοινά εκφραστικά μέσα, κοινούς χώρους. Υπάρχουν σαν μοναχικές φωνές. Κοινό τους χαρακτηριστικό η στέρηση για τα πράγματα της ζωής, ένα αίσθημα μόνωσης, η τραγική αντίληψη του κόσμου. Δεν είχαν ποτέ το αίσθημα του κορεσμού, της σπατάλης, την πολυτέλεια του περιττού, δεν είχαν τίποτε δικό τους, ή είχαν πολύ αργά για να το απορρίψουν. Σε μια εποχή διάψευσης προσδοκιών και οραμάτων, θέλοντας να μείνουν πιστοί στον εαυτό τους, αρνήθηκαν την προσαρμογή στη νέα πραγματικότητα με γνώση και δεν πήραν μέρος στην κοινωνική διαρπαγή της καινούριας Εποχής.
Ήταν λοιπόν μια εποχή με στερήσεις και αφανισμούς. Πλούσια όμως σε γεγονότα, σε ανθρώπινα αισθήματα και οράματα. Πλούσια σε συντροφικά βιώματα. Οι ποιητές της γενιάς μου σήκωσαν τις φτωχές τους λέξεις και πορεύτηκαν στην έρημο της Εποχής. Ακόμη πορεύονται. (Το κείμενο αυτό διαβάστηκε σε εκδήλωση που οργάνωσε το Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου Καλαμαριάς και το περιοδικό *Εντευκτήριο* του Γιώργου Κορδομενίδη για τον συγγραφέα Πρόδρομο Χ. Μάρκογλου.)

Β2$_2$. α)
i. ειρωνεία
ii. αυτούσια παράθεση στίχου από το ποίημα του ποιητή Κώστα Μάστρακα
iii. ειρωνεία
iv. μεταφορική έκφραση
v. μεταφορική χρήση

β) Στις δύο τελευταίες παραγράφους («Αν δε διώξουμε … Θα φανεί πολύ σύντομα») του κειμένου κυριαρχεί το α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο («διώξουμε», «θα γλιτώσουμε», «να σφυρίζουμε»). Ο συγγραφέας με τη χρήση του εντάσσει τον εαυτό του μέσα σε ένα ευρύτερο σύνολο ατόμων (συμμετοχικότητα), ουσιαστικά γίνεται «ένα με αυτούς», μιλάει «μαζί με αυτούς και γι' αυτούς» προσπαθώντας να δημιουργήσει ένα αίσθημα συλλογικής ευθύνης. Προσδίδει καθολικότητα στο πρόβλημα στο οποίο αναφέρεται, και έτσι πετυχαίνει να τους ευαισθητοποιήσει κατά τον καλύτερο και πιο αποτελεσματικό τρόπο, να τους περάσει άμεσα το μήνυμα και ενδεχομένως να τους πείσει. Μιλάει εντάσσοντας και τον εαυτό του σε όλους τους ανθρώπους που οφείλουν να αφυπνιστούν, να ενεργοποιηθούν, να αναλάβουν δράση για να αποτινάξουν τον λαϊκισμό, που αποτελεί εχθρό του λαού. Έτσι, ο λόγος του αποκτά ευρύτερη διάσταση, καθολικότητα, μεγαλύτερη αποδοχή και ίσως και εγκυρότητα. Ο λόγος με τη χρήση του α΄ πληθυντικού προσώπου αποκτά αμεσότητα και προσδίδει στο ύφος οικειότητα, στοχεύοντας να ενισχύσει την επικοινωνία με τον αναγνώστη. Τέλος, με την επιλογή αυτή μετριάζονται ο διδακτισμός και ο δογματισμός του κειμένου και ο αναγνώστης είναι περισσότερο δεκτικός στο να συμμετάσχει στον προβληματισμό του συγγραφέα.

Β3. «εδώ δε με χωράει»: **Μεταφορά.** Η μεταφορά συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[21] Η μεταφορική χρήση της λέξης προσδίδει στη γλώσσα πλούτο και δύναμη, εκφραστικότητα και ζωηρότητα. Η συγκεκριμένη μεταφορά δείχνει με παραστατικό και ζωντανό τρόπο ότι οι συνθήκες δεν επιτρέπουν πλέον στον αφηγητή να μείνει στον τόπο του.

«Αφήνοντας σαν το φίδι το παλιό μου πουκάμισο έπρεπε να φύγω»: **Παρομοίωση.** Σκοπός της είναι να φωτιστεί η σημασία του πρώτου συγκρινόμενου στοιχείου μέσα από την αντιπαραβολή του με κάτι πιο συγκεκριμένο και σαφές («σαν το φίδι»). Μέσα από την παρομοίωση αποκαλύπτεται η διάθεση του πρωταγωνιστή να χαράξει μια νέα ζωή, πιο γόνιμη και δημιουργική, αφήνοντας πίσω την παλιά του ζωή και όσα αρνητικά βιώματα τη συνόδευαν. Η παρομοίωση προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο.

«Έσκυψε και με φίλησε στο μέτωπο … Σηκώθηκε απ' το ντιβάνι, πήγε στην κουζίνα. Κοιτούσα απ' το παράθυρο τα δέντρα του κήπου, στο βάθος γαλάζια η κορυφή του Παγγαίου»: **Εικόνα.** Οι εικόνες δίνουν χρώμα και παλμό στο διήγημα, ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα και καθιστούν το ύφος γλαφυρό. Οι συγκεκριμένες εικόνες παρουσιάζουν τη συναισθηματική φόρτιση της μητέρας του πρωταγωνιστή.

[21] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

«Δε θα με χάσετε»: **Επανάληψη.** Η επανάληψη αυξάνει την ένταση στον λόγο και την αισθητική απόλαυση. Η προσοχή του δέκτη στρέφεται στο επαναλαμβανόμενο στοιχείο, που αποκτά μεγαλύτερη σημασία. Με την επανάληψη ο πρωταγωνιστής προσπαθεί να καθησυχάσει τη μητέρα του και να διασκεδάσει τον φόβο και την ανησυχία της ότι θα τους εγκαταλείψει οριστικά, τώρα που οι γονείς του θα μείνουν μόνοι τους («Το βλέπεις, μείναμε μόνοι, εγώ και ο πατέρας σου»).

35ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Α. Στο άρθρο «Δημοκρατίας εγκώμιον» που διάβασα ο πανεπιστημιακός Ν. Μαραβέγιας τόνιζε ότι η δημοκρατία ως πολιτικό σύστημα έχει ποικίλες μορφές, ενώ ως αξία είναι μοναδική, με κύρια χαρακτηριστικά τον σεβασμό στη διαφορετικότητα και την ελευθερία εντός των ορίων της κοινωνίας. Προϋπόθεση λειτουργίας της δημοκρατίας υποστήριζε πως είναι οι κανόνες που εφαρμόζονται με σύνεση και ελεύθερη βούληση και καλλιεργούνται από το σχολείο.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Δημοκρατία σημαίνει ελευθερία δράσης, όχι όμως πέρα από τα όρια της κοινωνικής συμβίωσης...»), **β) ΣΩΣΤΗ** («Γι' αυτό η δημοκρατία απαιτεί υψηλό επίπεδο ευθύνης, ωριμότητας και παιδείας»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («Το ζήτημα δεν είναι μόνο η τιμωρία των νοσταλγών της επιστροφής στο πιο σκοτεινό παρελθόν του ευρωπαϊκού πολιτισμού...»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Το ζήτημα δεν είναι μόνο η τιμωρία των νοσταλγών της επιστροφής στο πιο σκοτεινό παρελθόν του ευρωπαϊκού πολιτισμού...»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («Η δημοκρατία στις σύγχρονες κοινωνίες εξασφαλίζει την ελεύθερη πρόσβαση στην εκπαίδευση και στη γνώση, που είναι ο μόνος τρόπος για να αλλάξει προς το καλύτερο η ζωή των πολιτών»).

Β2. α) Ένας από τους τρόπους με τους οποίους αναπτύσσεται η παράγραφος είναι η μέθοδος της αιτιολόγησης. Στη θεματική περίοδο («Η εμπέδωση … των ανίσχυρων») ο αρθρογράφος αναφέρει ότι η δημοκρατία μπορεί να εξαλείψει κάθε εστία μισαλλοδοξίας, φυλετικού μίσους και καταπίεσης των δικαιωμάτων των ανίσχυρων. Στη συνέχεια επισημαίνει ότι αυτό συμβαίνει γιατί «μόνο μέσα στο πλαίσιο της δημοκρατίας μπορεί να αλλάξουν οι συνθήκες της ζωής των πολιτών, να βελτιωθεί η θέση των οικονομικά ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων, να προστατευθούν οι μειονότητες, να ισχύσει το κράτος δικαίου και για τους λιγότερο ισχυρούς». Επίσης, τονίζει ότι «η δημοκρατία στις σύγχρονες κοινωνίες εξασφαλίζει την ελεύθερη πρόσβαση στην εκπαίδευση και στη γνώση, που είναι ο μόνος τρόπος για να αλλάξει προς το καλύτερο η ζωή των πολιτών» («Μόνο μέσα στο πλαίσιο … προς το καλύτερο η ζωή των πολιτών»). Η χρήση αιτιολόγησης διαφαίνεται και από τη διαρθρωτική λέξη «γιατί».

β) συνύπαρξης, ανεξάρτητη, διαμορφώνεται, φανερό, μεταβληθούν.
συ νύπαρξη των γονιών με τα ενήλικα παιδιά είναι συχνά δύσκολη.
ν ομοθετική εξουσία πρέπει να είναι ανεξάρτητη από την εκτελεστική.
Οι τιμές των τροφίμων διαμορφώθηκαν σε πολύ υψηλά επίπεδα.
Ο Υπουργός δεν έκρυψε τη φανερή ενόχλησή του για την ερώτηση των δημοσιογράφων.
Οι συνήθειες των καταναλωτών μεταβάλλονται συνεχώς.

Β3. α) Ενδεικτικά: Το κείμενο είναι απόσπασμα αποδεικτικού δοκιμίου (τίτλος: Η συνείδηση της δημοκρατίας). Είναι λογικά συγκροτημένο, γιατί έχει λογική οργάνωση, συνοχή, συνεκτικότητα και αλληλουχία. Επιπλέον είναι συνεπές ως προς το θέμα, τον σκοπό, τους αποδέκτες του, την πολιτισμική γνώση που ενέχει. Κυριαρχεί το γ΄ ρηματικό πρόσωπο (αντικειμενικότητα) και ως τρόπο πειθούς αξιοποιεί την επίκληση στη λογική. Το ύφος είναι σοβαρό και τυπικό. Έχουμε αναφορική λειτουργία της γλώσσας (αποδίδει τα νοήματα με σαφήνεια και πληρότητα).

β) Ενδεικτικά: Ο συντάκτης του κειμένου είναι ο δοκιμιογράφος, πολιτικός και πεζογράφος Παναγιώτης Φωτέας. Σκοπός του είναι να προβληματίσει τους αναγνώστες του, καθιστώντας τους κοινωνούς των προβληματισμών του, να οξύνει την κρίση τους και να τους πείσει. Δεν αναπτύσσει ένα επίκαιρο θέμα, αλλά ένα θέμα διαχρονικό.

Γ. Ενδεικτικά

Κείμενο 1: Η δημοκρατία εκφράζεται με τον σεβασμό στον νόμο και στο κράτος δικαίου, με τον σεβασμό στη μειοψηφία, στη διαφορετικότητα και στη διαφορετική άποψη, χωρίς να ανέχεται τη βία, λεκτική ή φυσική. Δημοκρατία σημαίνει ελευθερία δράσης, όχι όμως πέρα από τα όρια της κοινωνικής συμβίωσης, σημαίνει ελευθερία του λόγου, όχι όμως επιβολή απόψεων με τη βία και την παραπλανητική προπαγάνδα. Η δημοκρατία χρειάζεται κανόνες για να λειτουργήσει, κανόνες που δεν επιβάλλονται με τη βία, αλλά με συναίνεση και ελεύθερη βούληση. Γι' αυτό απαιτεί υψηλό επίπεδο ευθύνης, ωριμότητας και παιδείας, που δεν μπορεί να κατακτηθεί παρά μόνο με την εκπαίδευση στο σχολείο, στην οικογένεια και στην κοινότητα. Η δημοκρατία δεν μπορεί να κατακτηθεί παρά μόνο μέσα σε μια ευνομούμενη πολιτεία και με την παραδειγματική συμπεριφορά των πνευματικών, πολιτικών και οικονομικών ηγεσιών της. Μόνο μέσα στο πλαίσιο της δημοκρατίας μπορεί να αλλάξουν οι συνθήκες της ζωής των πολιτών, μέσα στη δημοκρατία υπάρχουν δυνατότητες να βελτιωθεί η θέση των οικονομικά ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων, γιατί οι πολίτες που ανήκουν στις ομάδες αυτές είναι οι περισσότεροι, έχουν την πλειοψηφία. Μέσα στη δημοκρατία μπορούν ταυτόχρονα να προστατευθούν οι μειονότητες, να ισχύσει το κράτος δικαίου και για τους λιγότερο ισχυρούς. Η δημοκρατία στις σύγχρονες κοινωνίες εξασφαλίζει την ελεύθερη πρόσβαση στην εκπαίδευση και στη γνώση, που είναι ο μόνος τρόπος για να αλλάξει προς το καλύτερο η ζωή των πολιτών.

Κείμενο 2: Η δημοκρατία είναι δύσκολο πολίτευμα, ακριβώς διότι τελεί υπό τη συνεχή δοκιμασία της μεσότητας, η οποία κυοφορεί τις τολμηρές λύσεις. Οι λύσεις της μεσότητας, άρα οι δημοκρατικές λύσεις, σημαίνουν μια πληρότητα ή τουλάχιστον μια τάση προς ολοκλήρωση. Το σπουδαιότερο όμως όλων είναι, ότι ακριβώς γι' αυτούς τους λόγους, η μεσότητα αρνείται και αναιρεί τον μεγαλύτερο κίνδυνο που διατρέχουν οι εξουσίες: την αλαζονεία και την τυφλότητα της δύναμης. Μεσότητα σημαίνει ανοιχτή ακοή, δηλαδή διάλογος, άρα και αντίλογος. Μεσότητα σημαίνει ότι, για να διαμορφώσω άποψη, ακούω τις άλλες πλευρές, ακούω τον κριτικό λόγο τους.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: Ομιλία/ εισήγηση: Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος (σε σχολική εκδήλωση, σε τοπικούς πολιτιστικούς φορείς, σε εκδηλώσεις που διοργανώνει ο δήμος, εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο, σε δημοτικό συμβούλιο, στη Βουλή των Εφήβων, σε ηλεκτρονικό φόρουμ, σε τηλεοπτική συζήτηση).

Δομή
Προσφώνηση: Εισαγωγικός χαιρετισμός που απευθύνει ο ομιλητής στο ακροατήριό του. Είναι προσαρμοσμένη στο είδος του ακροατηρίου και τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Η προσφώνηση επιβάλλεται να είναι κλιμακωτή, δηλαδή ο πομπός απευθύνεται στο ακροατήριό του ξεκινώντας από τους πιο υψηλά ιστάμενους και προχωρώντας προς τους απλούς δέκτες.
Πρόλογος: Ο ομιλητής αναφέρεται στην αφορμή εκφώνησης της ομιλίας, στην ιδιότητά του, παρουσιάζει επιγραμματικά το θέμα, τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει επιδιώκοντας να κερδίσει και να κεντρίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου.
Κύριο μέρος: Ο ομιλητής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει, ανάλογα με το θέμα στο οποίο αναφέρεται, αξιοποιώντας τες συνδυαστικά, τις πιο κάτω τεχνικές ανάπτυξης/ μεθόδους: Αφήγηση: Πληροφορίες σχετικές με την ιστορική διαδρομή του θέματος ή αναδρομή στο παρελθόν. Βεβαίωση: Αποδεικτικό και τεκμηριωτικό υλικό υπέρ της υποστηριζόμενης θέσης. Παρατίθενται επιχειρήματα με παρουσίαση στοιχείων, δεδομένων, μαρτυριών, απόψεων ειδικών, έτσι που να καλύπτεται σφαιρικά το θέμα και να αναδεικνύεται η ορθότητα των θέσεων του πομπού. Ανασκευή και αντίκρουση: Εκ του αντιθέτου απόδειξη. Παρουσιάζεται η άλλη άποψη και αντικρούεται, γεγονός που ισχυροποιεί τη θέση του ομιλητή. Προβάλλονται οι κίνδυνοι που τυχόν θα προκύψουν από την επικράτηση του αντιθέτου.
Επίλογος:
Τονισμός ενός σημείου (διαπίστωσης, πρότασης κτλ.) Σύντομη ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα, κάποιες σκέψεις δικές του/ προβληματισμούς σχετικά με το θέμα, επιβεβαίωση των επιχειρημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη της θέσης.
Επιφώνηση: Τυποποιημένη φράση που τοποθετείται πάντοτε ανεξάρτητα από το κείμενο στο κάτω δεξιό μέρος του, με την οποία ο πομπός εκφράζει τις ευχαριστίες προς τους δέκτες.

Επικοινωνιακή περίσταση	**Γλώσσα**	**Ύφος**
Σχολική εκδήλωση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Εκδήλωση του δήμου	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, τυπικό

Εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο	γ΄ ενικό/πληθυντικό (κυρίως), α΄ πληθυντικό, οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	επίσημο, τυπικό
Εισήγηση σε συνέδριο νέων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Βουλή των Εφήβων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο, τυπικό (σε κάποιες περιπτώσεις)
Ηλεκτρονικό φόρουμ	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Τηλεοπτική συζήτηση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Παρατηρήσεις

- Η εναλλαγή της ενεργητικής και παθητικής σύνταξης (ανάλογα με το αν θέλουμε να προβάλουμε το υποκείμενο ή το αποτέλεσμα της ενέργειας), της παρατακτικής και υποτακτικής σύνδεσης, της αναφορικής και μεταφορικής γλώσσας, καθώς και η χρήση των ερωτημάτων προσδίδουν ποικιλία στο ύφος του λόγου μας, αλλά προϋποθέτουν καλή γνώση και ορθή εφαρμογή των γραμματικών και συντακτικών κανόνων. Φροντίζουμε, επίσης, να τοποθετούμε τα κατάλληλα σημεία στίξης, που υποδεικνύουν τις μικρές και μεγάλες παύσεις, τις διακυμάνσεις και τον επιτονισμό της φωνής κ.ά.

- Μπορεί να επαναληφθεί η προσφώνηση πριν τον επίλογο.
- Το κύριο μέρος της ομιλίας/ εισήγησης διανθίζεται με στοιχεία προφορικότητας: αποστροφές στο κοινό, επικλήσεις στην εμπειρία, στις γνώσεις, την ευαισθησία του, διατύπωση ερωτημάτων.

Προσφώνηση: Αγαπητοί συμμαθητές, Αγαπητές συμμαθήτριες,

Πρόλογος
Με αφορμή την ημερίδα που διοργανώνει το σχολείο μας με θέμα «Δημοκρατία και εκπαίδευση» θα ήθελα να μοιραστώ μαζί σας τις σκέψεις μου για την αξία της δημοκρατίας, καθώς και για τη συμβολή του σχολείου στην καλλιέργεια της δημοκρατικής συνείδησης στους μαθητές, εφόσον αποτελεί βασικό φορέα κοινωνικοποίησης.

Ερώτημα 1ο:

1. Η δημοκρατία βέβαια δεν εκλαμβάνεται μόνο με τη στενή έννοια ενός τρόπου πολιτειακής οργάνωσης αλλά και ως τρόπος ζωής γενικότερα. Δεν είναι μόνο ένα πολίτευμα. Είναι αξία. Υπό αυτή την έννοια η αξία της δημοκρατίας είναι ανεκτίμητη. Δημοκρατικός τρόπος ζωής σημαίνει σεβασμός της ετερότητας και της διαφοράς, σεβασμός των δικαιωμάτων και των γραπτών και άγραφων κανόνων που διέπουν μια κοινωνία όχι υπό τον φόβο της τιμωρίας αλλά συνειδητά. Σημαίνει, επίσης, αρμονική κοινωνική συμβίωση στηριζόμενη στις αρχές του ενσυνείδητου σεβασμού στον άλλο, της συνεργασίας, της αλληλεγγύης και του διαλόγου.
2. Οι πολίτες έχουν εμπεδώσει πως η δημοκρατία έχει στο επίκεντρό της τον άνθρωπο ως αξία. Ο ίδιος ο άνθρωπος με τις πράξεις και τις αποφάσεις του διαμορφώνει και καθορίζει τη ζωή του. Η πολιτική ελευθερία που του εξασφαλίζει το δημοκρατικό πολίτευμα τον κάνει υπεύθυνο και συνεπή στις υποχρεώσεις του, να έχει συνείδηση των ορίων του, να αναγνωρίζει και να σέβεται τα δικαιώματα των άλλων αποβάλλοντας τη μισαλλοδοξία και τον φανατισμό. Καλλιεργείται και διασφαλίζεται με αυτό τον τρόπο η εμπιστοσύνη, η συνεργασία και η αλληλεγγύη, στοιχεία απαραίτητα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που παρουσιάζονται και δυσχεραίνουν τη ζωή του ανθρώπου και την ομαλή κοινωνική συμβίωση.
3. Οι πολίτες εμπιστεύονται τη δημοκρατία ως παράγοντα, προϋπόθεση και εγγύηση που συμβάλλει ώστε να διαμορφώσει ο άνθρωπος μια ολοκληρωμένη και ισορροπημένη προσωπικότητα. Μέσα από τους θεσμούς που ισχύουν σε μια ευνομούμενη δημοκρατική κοινωνία ο άνθρωπος μυείται στις αρετές της συνεργασίας, της υπευθυνότητας, της συνέπειας, αποβάλλει τα πάθη και τα ταπεινά ένστικτα που δηλητηριάζουν την ψυχή του και αναπτύσσει κοινωνική συνείδηση, με αποτέλεσμα να υπερβαίνει τον ατομικισμό του. Ο άνθρωπος βρίσκει μέσα σε ένα δημοκρατικό περιβάλλον πρόσφορο έδαφος για να καλλιεργήσει τις αρχές του ανθρωπισμού και να δημιουργήσει ορθές διαπροσωπικές σχέσεις, καθώς η δημοκρατία δεν αφήνει περιθώρια να υπονομεύσει ο ένας τον άλλο.
4. Η δημοκρατία διασφαλίζει τις συνθήκες για την επίτευξη υψηλού βιοτικού επιπέδου και την ατομική και κοινωνική πρόοδο. Ο πολίτης σε μια ευνομούμενη δημοκρατική πολιτεία μπορεί να επιδίδεται απρόσκοπτα στις οικονομικές του δραστηριότητες μέσα στα όρια που ορίζει ο νόμος. Η δημοκρατία διασφαλίζει επιπλέον την ιδιοκτησία και καθορίζει τα δικαιώματα εργαζομένων και εργοδοτών. Μεριμνά έτσι ώστε οι αδύναμοι πολίτες να μπορούν να απολαμβάνουν τα κοινωνικά αγαθά που λόγω συγκυριών στερούνται. Η ύπαρξη και η λειτουργία κράτους πρόνοιας, που εξασφαλίζει η δημοκρατία, περιορίζει τις

κοινωνικές ανισότητες, αντιπαραθέσεις και εντάσεις και εξασφαλίζει ηρεμία και γαλήνη στην κοινωνία.

5. Οι πολίτες με δημοκρατική συνείδηση παραμερίζουν το ατομικό συμφέρον υπέρ του κοινού συμφέροντος. Και επειδή η δημοκρατία δεν είναι αυτονόητη, οι συνειδητοποιημένοι πολίτες δίνουν καθημερινά αγώνες υπερασπιζόμενοι τις αρχές της, προκειμένου τα φαινόμενα που την υπονομεύουν και την αποδυναμώνουν, όπως η μισαλλοδοξία, ο ρατσισμός και η παραβίαση των δικαιωμάτων των ασθενέστερων, να εξαλειφθούν. Κατανοούν και σέβονται τη δημοκρατία ως το μοναδικό πολιτειακό σύστημα που διασφαλίζει την ελευθερία και την ισότητα, ακριβώς γιατί αναγνωρίζει την ανθρώπινη αξία ως θεμελιώδη αξία του κοινωνικού βίου. Οι άνθρωποι βέβαια διαφέρουν ως προς τις σωματικές, πνευματικές, ψυχικές ιδιότητες και ικανότητές τους. Η δημοκρατία όμως είναι το μόνο πολίτευμα που παραμερίζει τις διαφορές μεταξύ των ανθρώπων, αφού αποδέχεται και σέβεται την ετερότητα και τη διαφορά, και εξασφαλίζει σε όλους ανεξαιρέτως κοινή αφετηρία και ίσες ευκαιρίες για την αξιοποίηση των ικανοτήτων τους. Η βούληση καθενός πολίτη έχει την ίδια βαρύτητα με τη βούληση οποιουδήποτε άλλου και αυτή είναι μια από τις βασικότερες κατακτήσεις της δημοκρατίας. Στη δημοκρατία οι πολίτες μπορούν να συμμετέχουν οι ίδιοι στην άσκηση της εξουσίας, να ψηφίζουν νόμους, να εκλέγονται στα αξιώματα, να αυτοκαθορίζονται. Είναι επομένως ελεύθεροι άνθρωποι. Με την έννοια της ελευθερίας συνυφαίνεται η έννοια της ισότητας: όλοι οι ελεύθεροι πολίτες που απαρτίζουν τον δήμο μιας δημοκρατικής πολιτείας πρέπει και μπορούν να συμμετέχουν εξίσου στην άσκηση της πολιτικής εξουσίας.

Μεταβατική παράγραφος

Διαπιστώνουμε, επομένως, ότι η δημοκρατία αποτελεί ικανή και αναγκαία συνθήκη για να εξαλειφθούν φαινόμενα όπως η μισαλλοδοξία, το φυλετικό μίσος και η παραβίαση των δικαιωμάτων των αδύναμων κοινωνικών ομάδων. Γι’ αυτό ο άνθρωπος πρέπει να γαλουχηθεί με τις αρχές της δημοκρατίας ήδη από τα μαθητικά του χρόνια.

Ερώτημα 2ο:

1. Το σχολείο, με την παροχή γνώσεων και την ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας των νέων, διαμορφώνει προσωπικότητες που μπορούν να αντισταθούν στη μισαλλοδοξία, στον φανατισμό και τον εθνικισμό, που υποσκάπτουν τα θεμέλια του δημοκρατικού πολιτεύματος. Το σχολείο βοηθάει τους νέους να συνειδητοποιήσουν ότι η δημοκρατία στηρίζεται στον διάλογο και όχι στις κομματικές υποδείξεις. Έτσι, οι νέοι πολιτικοποιούνται και δεν κομματικοποιούνται.
2. Με τη διδασκαλία μαθημάτων που αναπτύσσουν τον κοινωνικό και πολιτικό προβληματισμό στους νέους. Η αξιοποίηση μαθημάτων όπως οι Βασικές Αρχές Κοινωνικών Επιστημών (ΒΑΚΕ), η Πολιτική Παιδεία και η Ιστορία βοηθά τους μαθητές να γνωρίσουν τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους και να έρθουν σε μια πρώτη επαφή με τους θεσμούς της πολιτείας.
3. Με τη διαμόρφωση ολοκληρωμένης και ισορροπημένης προσωπικότητας των νέων μέσω της μετάδοσης ηθικών-ανθρωπιστικών ιδανικών και κοινωνικών αξιών, που είναι απαραίτητες για την αρμονική συνύπαρξη των ανθρώπων. Το σχολείο μαθαίνει στους νέους την ειλικρίνεια, την ανιδιοτέλεια, το μέτρο και τον

σεβασμό στα δικαιώματα των άλλων, εφόδια απαραίτητα για την ομαλή κοινωνική συμβίωση.

4. Με τον σεβασμό και την κατανόηση της αξίας του θεσμού των μαθητικών κοινοτήτων οι μαθητές εθίζονται στις δημοκρατικές διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούνται για τη λήψη αποφάσεων, παίρνουν πρωτοβουλίες και μαθαίνουν να πειθαρχούν στις αποφάσεις των εκλεγμένων εκπροσώπων τους. Επιπλέον, συνειδητοποιούν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους αρχικά στο πλαίσιο της σχολικής κοινότητας αλλά και ως αυριανοί πολίτες. Ακόμη, με την αξιοποίηση και την αναβάθμιση του θεσμού της Βουλής των Εφήβων, οι μαθητές μέσα από την ενεργότερη συμμετοχή τους θα μυηθούν στις δημοκρατικές διαδικασίες.
5. Με τη διαμόρφωση κοινωνικής συνείδησης. Το σχολείο καλλιεργεί στους νέους το συλλογικό πνεύμα, καθώς και τη συμμετοχή και τη συνεργασία στην επίλυση των προβλημάτων που απασχολούν την κοινωνία. Επίσης, τους διδάσκει να προτάσσουν το συλλογικό συμφέρον έναντι του ατομικού.
6. Το σχολείο δεν πρέπει να είναι αποκομμένο από την κοινωνική και πολιτική ζωή και τις εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα σε αυτούς τους τομείς. Οι μαθητές είναι απαραίτητο να είναι ενημερωμένοι και ευαισθητοποιημένοι για τα κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά προβλήματα που απασχολούν τη χώρα, καθώς αυτά δεν αφορούν μόνο τους ενήλικες αλλά όλους όσοι ζουν σε αυτή. Επομένως, θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι απαιτείται συλλογικό πνεύμα, υπευθυνότητα και εγρήγορση για την αντιμετώπισή τους.

Επίλογος

Ως ένας από τους πιο σημαντικούς φορείς κοινωνικοποίησης, το σχολείο μπορεί να συμβάλει στην καλλιέργεια της δημοκρατικής συνείδησης των μαθητών και στην εδραίωση της δημοκρατίας, για να μπορέσουμε να ατενίζουμε το μέλλον με περισσότερη αισιοδοξία και προοπτικές.

Επιφώνηση

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. Η μεσότητα είναι η αρετή που θα πρέπει να διακρίνει τους πολιτικούς προκειμένου να αποφεύγουν την αλαζονεία που τους δίνει η εξουσία. Μόνο οι πολιτικοί που κοσμούνται με την αρετή αυτή μπορούν να ακούν και τη φωνή των άλλων και τη φωνή της συνείδησής τους.

Β2. Ο μακροπερίοδος λόγος επιλέγεται γιατί πρόκειται για ένα κείμενο επιχειρηματολογίας που αφορά τον θεσμό της δημοκρατίας, στο οποίο ο πομπός (Ναπολέων Μαραβέγιας) εκφράζει περίπλοκες και σύνθετες σκέψεις. Συγκεκριμένα αναφέρεται στις προϋποθέσεις ώστε να αναγνωριστεί η αξία της δημοκρατίας. Αποτελεί δείγμα του υψηλού επιπέδου γνώσεων, του πνευματικού πλούτου και της πολύ καλής ικανότητας χειρισμού της γλώσσας από τον πομπό. Επιπλέον, προσδίδει έμφαση και ένταση στον λόγο, με συνέπεια το κείμενο να αποκτά δυναμικό και γοργό ρυθμό. Με τον μακροπερίοδο λόγο το ύφος του κειμένου γίνεται σύνθετο, σοβαρό, επίσημο και τυπικό. Βοηθά τον δέκτη να αντιληφθεί καλυτέρα τις διαπλεκόμενες έννοιες που πραγματεύεται ο συγγραφέας.

36ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Α. Στο άρθρο «Διαφθορά και δημοκρατία» που διάβασα ο συντάκτης επεσήμαινε ότι η διαφθορά παραχαράσσει τη λαϊκή εντολή και νοθεύει τη λαϊκή βούληση, με αποτέλεσμα οι εκλεγμένοι άρχοντες να μην είναι οι αληθινοί εκπρόσωποι του λαού και η εξουσία να μην ασκείται υπέρ αυτού. Τόνιζε πως έτσι το κράτος δικαίου αποδυναμώνεται και η εφαρμογή των νόμων ατονεί.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Τους κινδύνους που συνεπάγεται η διαφθορά ... δημοκρατία»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Στο επίπεδο της νομοθεσίας ... και παραλύει»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Η διαφθορά αποτελεί σοβαρότατο εμπόδιο στην προστασία και την απόλαυση των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων»), **δ) ΛΑΘΟΣ** («Οι εκλεγόμενοι μέσω των διαδικασιών ... αθέμιτα ωφελήματα»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («η εφαρμογή των νόμων, λόγω της διαφθοράς ατονεί»).

Β2.α) Δομή: Θεματική περίοδος («Διαφθορά είναι … ιδιωτικού οφέλους»), **λεπτομέρειες-σχόλια** («Στα δημοκρατικά πολιτεύματα … την κατάλυση της δημοκρατίας»), **κατακλείδα** δεν υπάρχει.

Τρόπος ανάπτυξης: Ένας από τους τρόπους με τους οποίους αναπτύσσεται η παράγραφος είναι η μέθοδος του αιτίου-αποτελέσματος («Στα δημοκρατικά πολιτεύματα … κατάλυση της δημοκρατίας»). Συγκεκριμένα ο συγγραφέας επισημαίνει ότι η κατάχρηση της δημοκρατικής εξουσίας (αίτιο) «μπορεί, ανάλογα με την έκταση και την έντασή της, να οδηγήσει από την απλή νόθευση μέχρι την κατάλυση της δημοκρατίας» (αποτέλεσμα).

Άλλος τρόπος ανάπτυξης: ορισμός [«Διαφθορά (οριστέα έννοια) είναι η κατάχρηση δημόσιας εξουσίας (γένος) για τον πορισμό αθέμιτου ιδιωτικού οφέλους» (ειδοποιός διαφορά)].

β) «Οι εκλεγόμενοι μέσω των διαδικασιών αυτών άρχοντες, διαφθειρόμενοι, ενεργούν όχι κατά τη βούληση των εκλογέων τους και ως γνήσιοι εκπρόσωποι αυτών, αλλά κατά την υπαγορευμένη βούληση των εκπροσωπούντων τα παντοειδή συμφέροντα, από τους οποίους λαμβάνουν τα κάθε είδους αθέμιτα ωφελήματα». Ο μακροπερίοδος λόγος επιλέγεται γιατί έχουμε ένα κείμενο επιχειρηματολογίας, στο οποίο ο πομπός (Ιωάννης Τέντες) εκφράζει περίπλοκες και σύνθετες σκέψεις, αφού επιδιώκει να καταδείξει πως μέσω της διαφθοράς και της διαπλοκής παραχαράσσεται και νοθεύεται η λαϊκή εντολή που εκφράζεται από τις εκλογικές διαδικασίες. Με τον μακροπερίοδο λόγο το ύφος του κειμένου γίνεται σύνθετο, επίσημο και τυπικό.

Β3. α) Στο ποίημα του Καρυωτάκη[22] κυριαρχεί η οριστική ενεστώτα («λιώνουν και τελειώνουν», «μουτζουρώνουν»). Οι εγκλίσεις γενικά φανερώνουν την εσωτερική

[22] Πρώτα ο Φιλύρας, ο Λαπαθιώτης, κι ο Ουράνης, έπειτα ο Κλέων Παράσχος, ο Καρυωτάκης, ο Μπουφίδης, ο Άγρας, ο Παπανικολάου, κατόπιν μερικοί απ' όσους παρουσιάστηκαν ύστερα από το 1920 έρχονται, ο ένας μετά τον άλλο, […] να ταράξουν την ορθοδοξία της παράδοσης, ανακατεύοντας τα μέτρα και τους ρυθμούς, σπάζοντας την ως εκείνη τη στιγμή λογοκρατική αντίληψη και προετοιμάζοντας έτσι το έδαφος για τις νέες τάσεις και τη

διάθεση του ομιλητή σε σχέση με αυτό που δηλώνει το ρήμα. Η οριστική, που είναι η έγκλιση του πραγματικού, και ο ενεστώτας, που αναφέρεται στο παρόν, δηλώνουν ότι το ποιητικό υποκείμενο έχει αποδεχθεί πλήρως την περιγραφόμενη κατάσταση, η οποία δεν επιδέχεται καμία αμφισβήτηση και δεν αφήνει κανένα περιθώριο και καμία προοπτική διεξόδου. Το ποιητικό υποκείμενο διακατέχεται από μια σιγουριά και βεβαιότητα ότι δεν πρόκειται να βγει από το τέλμα στο οποίο βρίσκεται. Ο ενεστώτας, ως εξακολουθητικός χρόνος, τονίζει επίσης ότι αυτό το τέλμα διαιωνίζεται, χωρίς να υπάρχει διέξοδος από αυτό.

β) Ο Καρυωτάκης, ενώ με τις πρώτες του ποιητικές συλλογές κινείται στον χώρο της παράδοσης, με τη συλλογή *Ελεγεία και σάτιρες* επιχειρεί ρήξη με την παράδοση. Ο Καρυωτάκης μαζί με τον Κ. Π. Καβάφη προκάλεσαν τα πρώτα ρήγματα και υπονόμευσαν την κυριαρχία της παραδοσιακής ποίησης. Γι᾽ αυτό και θεωρείται ανανεωτής της παραδοσιακής ποίησης και πρόδρομος της νεωτερικότητας. Ανήκει στους Έλληνες ποιητές που επηρεάστηκαν από τον συμβολισμό, ακμάζουν την εποχή του Μεσοπολέμου και επηρεάζονται κυρίως από τον γαλλικό συμβολισμό.

Χαρακτηριστικά παραδοσιακής ποίησης

Το ποίημα είναι έμμετρο και έχει ομοιοκαταληξία. Είναι ένα «ιταλικό σονέτο» (sonnet),[23] το οποίο αποτελείται από δεκατέσσερις στίχους, κατανεμημένους σε δύο τετράστιχες («οκτάβα») και δύο τρίστιχες («εξάστιχο») στροφές. Η ομοιοκαταληξία του ποιήματος τηρείται στην οκτάβα κατά το σχήμα *αβαβ-αβαβ*, όμως η ομοιοκαταληξία στο εξάστιχο έχει τη μορφή *γδγ-δδγ*[24]. Τέλος, σε ό,τι αφορά το συλλαβικό πλήθος κάθε στίχου, ο αριθμός κυμαίνεται όπως ακριβώς και το μετρικό φορτίο. Το ποίημα φαίνεται πως ακολουθεί ως μέτρο τον ρυθμό ενός καταληκτικού ιαμβικού πεντάμετρου (στίχος ενδεκασύλλαβος). Επίσης, ο τίτλος είναι δηλωτικός του περιεχομένου.

Χαρακτηριστικά νεωτερικής ποίησης

Γίνεται χρήση καθημερινής γλώσσας, αντιλυρικών λέξεων και πεζολογικών στοιχείων, που χαλαρώνουν τη νοηματική συνοχή του στίχου («μουτζουρώνουν», «κουρντισμένοι», «συνάλλαγμα»). Ο ποιητής δεν επιδιώκει τη χρήση εντυπωσιακών, σπάνιων και ποιητικών λέξεων.

Διασκελισμός («Κάθονται στις καρέκλες, μουτζουρώνουν/ αθώα λευκά χαρτιά χωρίς αιτία»).

μεγάλη στροφή που έμελλε ν᾽ ακολουθήσει. Πρόκειται για μια αλλαγή γλώσσας και κλίματος, που φέρνει τους τελευταίους τούτους ανανεωτές του παραδοσιακού στίχου σε αισθητή αντίθεση με το παλαιοπαραδοσιακό πνεύμα. Η τέχνη τους εκφράζει μια γενική κόπωση και απαισιοδοξία, συνδυασμένη με την αίσθηση του ανικανοποίητου και του αδιέξοδου. Κλείνεται στο απομονωμένο άτομο και υψώνει «τείχη», βρίσκει τόνους αβρούς για να τραγουδήσει τη φθορά, καταφεύγει στη μνήμη και στην ομορφιά ή κραυγάζει από απόγνωση και απιστία. Άλλωστε, δεν μπορεί κανένας πλατύτερος πνευματικός ορίζοντας να τους ανοιχτεί και να τους τραβήξει. Δεν υπάρχει ούτε κι η πίστη για μια οποιαδήποτε αντίσταση. Υπάρχει μονάχα η α ί σ θ η σ η , μαζί με μιαν αξεδίψαστη περιπάθεια ─ κι όσο τα ερεθίσματα διατηρούν τη γοητεία τους, η ποίηση γι᾽ αυτούς είναι ένα μελαγχολικό καταφύγιο. Ύστερα, πέφτει πιο κάτω ακόμα: γίνεται «το καταφύγιο που φθονούνε», όπως το είπε ο σημαντικότερος κι αντιπροσωπευτικότερος απ᾽ όλους, ο Καρυωτάκης, που μαζί με τον Άγρα, τον Φιλύρα και τον Παπανικολάου στάθηκαν οι πιο προωθημένοι της σχολής, μολονότι ο Ουράνης είχε προηγηθεί χρονολογικά απ᾽ όλους με τη συλλογή του *Spleen* (1912) στην αλλαγή του τόνου. (Κώστας Στεργιόπουλος, *Η ελληνική ποίηση. Ανθολογία-Γραμματολογία*, τ. Γ΄, εκδ. Σοκόλη, Αθήνα, 1990)

[23] Brogan T. V. F., Lawrence J. Zillman, Clive Scott, «Sonnet», στο *PEPP*, σσ. 1167-1170.

[24] Το ιταλικό σονέτο συνήθως περιλαμβάνει πέντε ομοιοκατάληκτα σχήματα, ενώ εδώ είναι τέσσερα.

Επιπλέον χαρακτηριστικά της νεωτερικής ποίησης: Ο ανισοσύλλαβος στίχος («Κάθονται στις καρέκλες, μουτζουρώνουν/ αθώα λευκά χαρτιά, χωρίς αιτία») και οι μετρικοί παρατονισμοί[25] [(||Κάθο|νται στὶς| καρέ|κλες, μου|τζουρώ|νουν|| (στ. 5)]. Παρατονισμούς συναντάμε επίσης στον 8ο, 10ο και 13ο στίχο και συγκεκριμένα στον πρώτο πόδα (μεταφορά τόνου από την πρώτη στη δεύτερη συλλαβή). Οι παρατονισμοί δείχνουν τη διάλυση που επικρατούσε στην εποχή του ποιητή.

Γ. Ο Καρυωτάκης έγραψε αυτό το ποίημα για τους δημόσιους υπαλλήλους το 1927. Πολλά χρόνια έχουν περάσει από τότε, κάποια πράγματα είναι ίδια, άλλα έχουν διαφοροποιηθεί. Οι δημόσιοι υπάλληλοι, πάντως, εξακολουθούν να αποτελούν σημείο αναφοράς ολόκληρων κοινωνιών. Και η γραφειοκρατία, για την οποία δεν ευθύνονται πάντα οι ίδιοι, καλά κρατεί. Ο δημόσιος τομέας αναμφίβολα είναι ο καθρέπτης της ελληνικής πραγματικότητας. Είναι ένας θεσμός που από μοχλός ανάπτυξης και βοήθειας προς τον πολίτη καταντάει συχνά αποθήκη ημετέρων. Αυτό φυσικά είναι το αποτέλεσμα της μεγαλύτερης γάγγραινας του νεοελληνικού κράτους: της πελατειακής σχέσης μεταξύ κράτους και (ορισμένων) πολιτών. Το δημόσιο πια, κυρίως μετά τη μεταπολίτευση, θεωρείται η βασικότερη αναζήτηση κάθε νέου που ψάχνει για δουλειά. Δυστυχώς όμως, επειδή κάποτε, για να μπει κάποιος στις δημόσιες υπηρεσίες, δε χρειαζόταν απαραίτητα να έχει τα τυπικά προσόντα για μια θέση ή το αντίστοιχο πτυχίο, αλλά τον πολιτικό που θα τον διορίσει κάπου, έχουμε καταλήξει, σε μεγάλο βαθμό, να έχουμε έναν δημόσιο τομέα που υπολειτουργεί, με κακές διοικήσεις και ακατάλληλους υπαλλήλους, οι οποίοι δεν έχουν κανένα κίνητρο να βελτιωθούν και να εξελιχθούν –μιας και δεν υπάρχουν ουσιαστικές κυρώσεις για αστοχίες ούτε ουσιαστική αξιολόγηση– και η καλή λειτουργία μιας υπηρεσίας εξαρτάται από την ευσυνειδησία ενός ή περισσότερων υπαλλήλων. Πολλές φορές επίσης ο δημόσιος τομέας λειτουργεί ως ανεξάρτητο κράτος μέσα στο κράτος, σε βαθμό που αφήνεται να παραβιάζει συστηματικά τους νόμους και να λειτουργεί ανεξέλεγκτα. Το πιο σοβαρό όμως είναι η νοοτροπία του δημοσίου υπαλλήλου, η μιζέρια, η μεμψιμοιρία, ο οχαδελφισμός και η μετάθεση των ευθυνών στους άλλους. Ωστόσο, υπάρχουν πολλοί υπάλληλοι στο δημόσιο που φιλότιμα προσπαθούν να εξυπηρετήσουν το κοινό και να κάνουν το καλύτερο δυνατό, που διαθέτουν αντικειμενικά προσόντα και έχουν καταλάβει τη θέση τους μέσα από αξιοκρατικές διαδικασίες.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.

[25] Οι παρατονισμοί στίχων συνιστούν ίσως την «παραφωνία» με τη μεγαλύτερη λειτουργικότητα στην καρυωτακική ποίηση. (Χρήστος Παπάζογλου, *Παρατονισμένη μουσική, Μελέτη για τον Καρυωτάκη*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1988)

Τίτλος

- Ευρηματικός
- Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση
- Νοηματικά ενεργός
- Περιγραφικός
- Περιεκτικός
- Πρωτότυπος
- Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης)
- Σύντομος

Δομή

Πρόλογος

Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.)

- Ενημέρωση για το θέμα
- Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος
- Πρόκληση ενδιαφέροντος

Κύριο μέρος

Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.

Επίλογος

- Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών.
- Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος.
- Να είναι πρωτότυπος.
- Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.

Γλωσσικές επιλογές – ύφος

- Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική.
- Πληροφοριακός χαρακτήρας
- Αναφορική χρήση της γλώσσας
- Απουσία προσωπικού οικείου τόνου
- Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης
- Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων
- Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης
- **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: Η Διαφθορά: καρκίνωμα της κοινωνικής και πολιτικής ζωής

Πρόλογος

Ένα από τα μελανά σημεία της σύγχρονης κοινωνίας αποτελούν αναμφίβολα τα φαινόμενα διαφθοράς που ενδημούν στην κοινωνική ζωή, την πολιτική αλλά και την εθνική μας υπόσταση. Η διαφθορά έχει επεκταθεί και εκμοντερνιστεί σε τέτοιον βαθμό στις μέρες μας, ώστε να απειλεί να υποσκάψει την ίδια τη δομή της κοινωνίας. Σε μερικές χώρες μάλιστα, σχεδόν τίποτε δεν μπορεί να γίνει αν δε δωροδοκηθούν άτομα που βρίσκονται σε καίριες θέσεις και παίρνουν αποφάσεις. Η δωροδοκία του κατάλληλου ατόμου μπορεί να βοηθήσει κάποιον να πετύχει στις εξετάσεις, να κλείσει μια συμφωνία ή να κερδίσει μια δίκη ή έναν αγώνα.

Κύριο μέρος

1. Η διαφθορά και η κακοδιοίκηση στον δημόσιο τομέα, ειδικότερη μορφή της οποίας είναι η διαπλοκή, κλονίζουν τους κρατικούς θεσμούς και την εμπιστοσύνη των πολιτών στην κρατική λειτουργία και μάλιστα ενισχύουν την επικρατούσα στην πλειονότητα των πολιτών άποψη ότι ορισμένα ζητήματα, για τα οποία η γραφειοκρατία δημιουργεί εμπόδια για την ταχεία επίλυσή τους, μόνο με πλάγιες μεθόδους, όπως η δωροδοκία, είναι δυνατόν να επιλυθούν. Η διαφθορά παραβιάζει, επομένως, τα δικαιώματα της ισονομίας και της αξιοκρατίας, που αποτελούν βασικές αρχές της δημοκρατίας, με συνέπεια να ωφελούνται τελικά μόνο όσοι έχουν τη δυνατότητα να εξαγοράσουν τις υπηρεσίες των δημόσιων λειτουργών, ενώ οι υπόλοιποι ταλαιπωρούνται εσκεμμένα και παρακωλύεται η διευθέτηση των υποθέσεών τους.
2. Σημαντική συνιστώσα στη διαμόρφωση των φαινομένων διαφθοράς αποτελούν τα ΜΜΕ. Τα ΜΜΕ είναι επιχειρήσεις που στοχεύουν κυρίως στο κέρδος, με συνέπεια οι ιδιοκτήτες και οι δημοσιογράφοι να διαχειρίζονται επιτήδεια το εργαλείο της ενημέρωσης για την προώθηση συγκεκριμένων συμφερόντων και προσώπων, με το ανάλογο κάθε φορά αντίτιμο. Στον βωμό του κέρδους, λοιπόν, παραπληροφορούν, αποπροσανατολίζουν, αποκρύπτουν ειδήσεις ή τις προβάλλουν υπερβολικά, υποκινούν και προπαγανδίζουν τον λαϊκισμό αποσκοπώντας στο να διαμορφώσουν την κοινή γνώμη με βάση τα οικονομικά ή πολιτικά συμφέροντα που εξυπηρετούν. Έτσι, καταστρατηγείται το δικαίωμα της έγκυρης, έγκαιρης και αντικειμενικής ενημέρωσης των πολιτών, που θεωρείται αναφαίρετο στη δημοκρατία.
3. Η διαφθορά μειώνει τα δημόσια έσοδα και αυξάνει τις δημόσιες δαπάνες, δηλαδή συμβάλλει σε μεγαλύτερα δημοσιονομικά ελλείμματα και καθιστά δύσκολο το να εφαρμοστεί μια υγιής δημοσιονομική πολιτική. Επίσης, διαστρεβλώνει τις αγορές και την κατανομή των πόρων, οπότε είναι πιθανό να μειώσει την οικονομική αποδοτικότητα και την ανάπτυξη. Έτσι, παρατηρείται το φαινόμενο να διατίθενται υπέρογκα ποσά για εξοπλισμούς ή για τη συντήρηση του κρατικού μηχανισμού, και πενιχρά ποσά για την παιδεία, την υγεία και γενικότερα για την άσκηση κοινωνικής πολιτικής, με σκοπό να ικανοποιηθούν ουσιαστικές ανάγκες των πολιτών και να εξασφαλιστεί η ευημερία και η κοινωνική προστασία.
4. Η παρατεταμένη διαφθορά εκκολάπτει το καταστροφικό σύστημα του κόμματος-κράτους. Σε αυτό το σύστημα οι πελατειακές σχέσεις αποτελούν τη βάση της διαφθοράς. Μέσω αυτών των σχέσεων καταργούνται η ισονομία και η

ισοπολιτεία, που αποτελούν τους ακρογωνιαίους λίθους της συνταγματικής οργάνωσης, και φαλκιδεύεται η δημοκρατία, καθώς παραβιάζονται ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα προς όφελος των κομματικών οπαδών ή συντεχνιών που στηρίζουν την εκάστοτε κυβέρνηση. Στο πλαίσιο αυτό γίνονται διορισμοί στον δημόσιο τομέα με αδιαφανή κριτήρια, ευνοούνται συγκεκριμένες συντεχνίες ή εκλογικές περιφέρειες εις βάρος άλλων. Οι πολίτες που δεν εντάσσονται στην κατηγορία των ευνοούμενων μειονεκτούν έναντι των υπολοίπων, γιατί δεν απολαμβάνουν τα προνόμια και τα δικαιώματα που εξασφαλίζει το δημοκρατικό πολίτευμα και ένα κράτος δικαίου και έτσι αισθάνονται μόνοι, καθώς εγκλωβίζονται σε κρατικούς μηχανισμούς μηχανισμούς και υπηρεσίες.

5. Η διαφθορά και η κακοδιαχείριση στον κρατικό μηχανισμό λειτουργούν τις περισσότερες φορές εις βάρος του απλού πολίτη και των μεσαίων ή κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων. Συνήθως οι οικονομικά και κοινωνικά ισχυροί έχουν τη δυνατότητα να ασκούν την εξουσία ή να ελέγχουν τους κρατικούς λειτουργούς και τη δικαιοσύνη. Έτσι, με πράξεις ή παραλείψεις τους αποδιαρθρώνουν τους δημοκρατικούς θεσμούς, εντείνουν το αίσθημα της αδικίας, διαρρηγνύουν τη σχέση πολίτη-κράτους και απειλούν την κοινωνική συνοχή. Έχοντας ως αποκλειστικό στόχο την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους με αθέμιτα μέσα, εκμαυλίζουν τη δημοκρατική συνείδηση και εκφυλίζουν τις ανθρώπινες σχέσεις, νομιμοποιώντας τη διαφθορά ως μέσο διακυβέρνησης και ζημιώνοντας την πλειοψηφία των πολιτών.

Επίλογος

Είναι ανάγκη, επομένως, να δημιουργηθούν ενεργοί και συνειδητοποιημένοι πολίτες που θα συμβάλλουν στη μείωση της διαφθοράς και στην προώθηση πολιτικών για τη διαφάνεια και τη δημοκρατία. Έτσι, θα εξασφαλιστεί μια ισορροπημένη σχέση προσωπικού και συλλογικού συμφέροντος και θα περιοριστούν φαινόμενα και πρακτικές που διαρρηγνύουν τον κοινωνικό ιστό, πλήττουν την αλληλεγγύη, καλλιεργούν την ασυδοσία, ανακόπτουν την ανάπτυξη, δηλητηριάζουν την κοινωνική δικαιοσύνη και οδηγούν στην ηθική και κοινωνική κατάπτωση.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Το ποίημα[26] του Κ. Καρυωτάκη «Δημόσιοι υπάλληλοι[27]» έχει μία απαξιωτική στάση[28] απέναντι όχι τόσο στο έργο που επιτελούν οι δημόσιοι υπάλληλοι όσο στην ίδια την ιδιότητα, τη θέση του δημόσιου υπαλλήλου. Οι δημόσιοι υπάλληλοι εκλαμβάνονται ως αναλώσιμα υλικά («Οι υπάλληλοι όλοι λιώνουν και τελειώνουν/ σαν στήλες»), κάτι που αναδεικνύει τη φύσει κοινωνική παθητικότητά τους. Ο αναλώσιμος χαρακτήρας τους μάλιστα παρουσιάζεται εμφαντικά από την πρόνοια του «χρήστη» αυτών των «υλικών» για μία «μέθοδο αντικατάστασής» τους («τους ανανεώνουν»). Ο βίος τους χαρακτηρίζεται από ηθική κρίση («Κάθονται στις

[26] Το ποίημα ανήκει στη συλλογή *Ελεγεία και Σάτιρες*. Τα μέλη του τίτλου λειτουργούν παραπληρωματικά. Την εσωστρέφεια, τον ατομικό πόνο, τη ρομαντική στάση των «Ελεγείων» διαδέχεται η εξωστρέφεια, το πέρασμα στο γενικό, ο ποιητικός ρεαλισμός των «Σατίρων». Η σάτιρα που εξελίσσεται σε σαρκασμό και έχει στόχο κοινωνικές συμπεριφορές και θεσμούς, δεν απουσιάζει από τα «Ελεγεία», με τον ίδιο τρόπο που ο σπαραγμός διαπερνά τις «Σάτιρες». (Βλ. *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. Πατάκη)

[27] Από τον τίτλο απουσιάζει το άρθρο θέλοντας με αυτό τον τρόπο ο ποιητής να προσδώσει συμβολικό, καθολικό και διαχρονικό χαρακτήρα στο ποίημά του.

[28] Ο Κ. Καρυωτάκης, αν και ο ίδιος δημόσιος υπάλληλος (η δημοσιοϋπαλληλική σταδιοδρομία του άρχισε στις 31 Οκτωβρίου του 1919, όταν ήταν 23 ετών), απεχθάνεται την κρατική γραφειοκρατία και την καυτηριάζει συχνά, κάτι που είχε ως συνέπεια την αντιπάθεια και τις διώξεις από τους ανωτέρους του.

καρέκλες, μουτζουρώνουν/ αθώα λευκά χαρτιά, χωρίς αιτία»). Τους διακρίνει απάθεια, αβουλία και νωθρότητα. Λειτουργούν μηχανικά («σαν κουρντισμένοι»), χωρίς να σκέφτονται ουσιαστικά ή χωρίς να ενδιαφέρονται να εξετάσουν περισσότερο, μολονότι επιτελούν κάποιου είδους πνευματική διεργασία. Παραιτούνται από τον αναστοχασμό του έργου που επιτελούν και από την ευθύνη που έχουν, μολονότι αποτελούν μέλη ενός οργανωμένου συστήματος. Οι «σηκωμένοι ώμοι» υποδηλώνουν την αποδοχή της άγνοιά τους αλλά και την αδιαφορία τους ή την εγκατάλειψη της προσπάθειας να την υπερβούν. Ο ποιητής ανήκει (επαγγελματικά) σε αυτούς (ο λογοτέχνης/ ποιητής είναι υπάλληλος) και περιγράφοντάς τους αυτοσαρκάζεται. Ο Καρυωτάκης είχε αναπτύξει έντονη συνδικαλιστική δράση και είχε ηγηθεί της πανελλήνιας ένωσης των δημοσίων υπαλλήλων.

Β1$_2$. Το συγκεκριμένο σχήμα, μολονότι δημιουργεί απορία για τη σχέση που υπάρχει μεταξύ των τριών αυτών όρων, εξυπηρετεί το ποιητικό υποκείμενο για να προσδιορίσει το περιεχόμενο των όρων «Πολιτεία» και «Θάνατος» σύμφωνα με τη λέξη «Ηλεκτρολόγοι». Ο ηλεκτρολόγος ασχολείται με ηλεκτρικά κυκλώματα, που χρειάζονται συνεχή αντικατάσταση των ελαττωματικών, κατεστραμμένων (εδώ σχετίζεται με την «Πολιτεία») αλλά και ληγμένων στοιχείων (εδώ σχετίζεται με τον «Θάνατο») προκειμένου να λειτουργήσουν. Μάλιστα, η αλλαγή αυτή θα πρέπει να γίνεται κατά τακτά χρονικά διαστήματα για να μπορέσουν να λειτουργήσουν σωστά και να μη διακοπεί η ροή του κυκλώματος. Προς αυτή την κατεύθυνση το «γραφειοκρατικό κύκλωμα» χρειάζεται συνεχή ανατροφοδότηση στοιχείων που διατηρούν σταθερή την ισχύ της ροής της παρεχόμενης ενέργειας. Την ευθύνη αυτή την έχει αναλάβει αρχικά «η Πολιτεία» και στη συνέχεια ο «Θάνατος». Έτσι, στην «καρυωτακική Πολιτεία» δεν επιτελείται κανένα ουσιαστικό έργο, παρά μόνο η διαχείριση της παρούσης οργάνωσης. Η «Πολιτεία» και ο «Θάνατος» λειτουργούν για τον Καρυωτάκη ως δύο εκφάνσεις του ίδιου πράγματος: της απόλυτης εξουσίας.

Β2$_1$. α) κωλύματα/ προσκόμματα, σπουδαιότερο, αλλοίωση, εκπορεύονται, θέληση.
β) ευμενείς/ ευνοϊκές, ύφεση/ παρακμή, θεμιτού, ασύμμετρης, ενδυναμώνεται.

Β2$_2$. α) Είναι παθητική σύνταξη. «Η διαφθορά και η διαπλοκή παραχαράσσουν τη λαϊκή εντολή και νοθεύουν τη λαϊκή βούληση».
Με την ενεργητική σύνταξη το ύφος γίνεται πιο άμεσο, ζωντανό, παραστατικό και προσωπικό, ενώ ο λόγος, επειδή ακολουθεί τη λογική σειρά των μετεχόντων στην ενέργεια-δράση, είναι πιο καθαρός και κατανοητός, διευκολύνοντας τις διαδικασίες πρόσληψης και κατανόησης των νοημάτων.
β) διαβολή, φθοροποιός/ κατάσταση, άχρηστος.

Β3$_1$. «Οι υπάλληλοι όλοι λιώνουν και τελειώνουν/ σαν στήλες δύο δύο μες στα γραφεία»:
Παρομοίωση. Σκοπός της παρομοίωσης είναι να φωτιστεί η σημασία του πρώτου συγκρινόμενου («Οι υπάλληλοι όλοι») στοιχείου μέσα από την αντιπαραβολή του με κάτι πιο συγκεκριμένο και σαφές («σαν στήλες δύο δύο μες στα γραφεία»). Μέσα από τη συγκεκριμένη παρομοίωση αποκαλύπτεται μια νέα διάσταση (ο αναλώσιμος χαρακτήρας των «υπαλλήλων) ανάμεσα στα δύο συγκρινόμενα. Παράλληλα, η

παρομοίωση προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο καθιστώντας πιο εύληπτο το περιεχόμενο.

«Παίρνουν κάστανα, σκέπτονται τους νόμους/ σκέπτονται το συνάλλαγμα»: **Ασύνδετο σχήμα.** Στο ασύνδετο σχήμα, μολονότι με την παράλειψη των συνδέσμων τα μέρη της πρότασης εμφανίζονται χαλαρά δεμένα μεταξύ τους, δημιουργείται μια ιδιαίτερη ένταση στον λόγο, προσδίδοντάς του κίνηση, ζωντάνια, ζωηρότητα και γρήγορο ρυθμό. Αποκαλύπτει έντονο πάθος και ψυχική αναστάτωση (συναισθηματική φόρτιση). Χρωματίζει συναισθηματικά το κείμενο δίνοντας έμφαση στον λόγο. Το ποιητικό υποκείμενο σχολιάζει με δηκτικό και ειρωνικό τρόπο την αβουλία των δημοσίων υπαλλήλων, οι οποίοι επιτελούν κάποιου είδους πνευματική διεργασία. Βέβαια, δεν κατανοούν τι είναι αυτό που σκέφτονται, ίσως δεν ενδιαφέρονται να το εξετάσουν περισσότερο. Με το ασύνδετο σχήμα ο λόγος γίνεται πυκνός, ρέων και ασθματικός.

Άλλα σχήματα λόγου
Παρηχήσεις του «λ» («Οι υπάλληλοι όλοι λιώνουν και τελειώνουν»), του «θ-ν» (Ηλεκτρολόγοι θα ’ναι η Πολιτεία/ κι ο Θάνατος»).
Παρομοίωση («σαν κουρντισμένοι»).

Β3$_2$. Η αντίδραση του Καρυωτάκη στην κοινωνική πίεση εκδηλώνεται με την εξάρθρωση των ποιητικών συμβάσεων, τόσο στη γλώσσα όσο και στη μορφή. Η γλωσσική ανορθοδοξία αποβλέπει στη δημιουργία ενός προσωπικού ιδιώματος και δε διστάζει να χρησιμοποιεί τύπους της καθαρεύουσας («Συν τῃ παρούσῃ αλληλογραφίᾳ έχομεν την τιμήν»), τη στιγμή που στην ποίηση επικρατεί η δημοτική, εκπλήσσοντας εκείνους που πίστευαν στην καθαρή γλώσσα της ποίησης. Μάλιστα στις *Σάτιρες* γενικότερα έχουμε εκτεταμένη χρήση στοιχείων της δημοσιοϋπαλληλικής καθαρεύουσας που βίωνε στον χώρο εργασίας του. Ίσως το γλωσσικό αυτό κράμα να οφείλεται στην προσπάθειά του να «νομιμοποιήσει αισθητικά την ανάγκη του να γράφει τη γλώσσα που αναγκαζόταν να μιλάει». Επιπλέον, ο συνδυασμός στοιχείων της καθαρεύουσας και της δημοτικής (μεικτή γλώσσα) αποτελεί μια συνειδητή επιλογή μετουσίωσης του σοβαρού περιεχομένου σε διάχυτη διάθεση επικράτησης του σαρκαστικού στοιχείου, του σατιρικού τόνου απέναντι στον «κόσμο των δημοσίων υπαλλήλων». Ο αφηγητής στο «Δημόσιοι υπάλληλοι» προσπαθεί να παντρέψει τον θρηνητικό τόνο με τον εμβατηριακό παλμό, τη θλίψη με την αισιοδοξία, το σύνθημα για κοινωνικό αγώνα με την αποδοχή της εκούσιας παραίτησης. Η χρήση ρημάτων σε εξακολουθητικό χρόνο («λιώνουν και τελειώνουν») δηλώνει το αδιέξοδο, το τέλμα των δημοσίων υπαλλήλων και του ίδιου του ποιητή, που διαιωνίζεται χωρίς να υπάρχει διέξοδος από αυτό.

37ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΚΟΜΦΟΡΜΙΣΜΟΣ

Α. Σε ένα άρθρο που διάβασα στο διαδίκτυο με θέμα τον κομφορμισμό η συγγραφέας επεσήμαινε πως τα ΜΜΕ καλλιεργούν τον κοινωνικό κομφορμισμό ανακυκλώνοντας εύπεπτα θέματα. Κατά συνέπεια, το κοινό αναπαράγει παθητικά τα στερεότυπα που προβάλλονται από τη βιομηχανία του θεάματος, αφού αδρανοποιείται η σκέψη του και ελέγχεται το πνεύμα του από τη μαζική κουλτούρα. Με αυτό τον τρόπο η απομόνωση, η υπερκατανάλωση και η μοναξιά γίνονται τρόπος ζωής.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Ο κομφορμιστής "ερωτοτροπεί'' με την κανονικότητα, αποζητά την ασφάλεια στο να είναι ένας σαν όλους τους άλλους»), **β) ΣΩΣΤΗ** («Ωστόσο οι άνθρωποι συνεχίζουν να παρουσιάζουν ορισμένα ομοιογενή χαρακτηριστικά, που είναι το αντικαθρέφτισμα που ασκεί η δύναμη της μάζας στο κάθε μεμονωμένο άτομο. Με άλλα λόγια, υπάρχει μία τάση ταύτισης και εξομοίωσης του κάθε ατόμου με τους άλλους»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Ο νέος κομφορμισμός είναι εδώ, με τη δύναμη της μάζας να είναι τόσο ισχυρή, που το άτομο "καταπίνεται'' από αυτήν χάνοντας την πνευματική του ανεξαρτησία»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Η βιομηχανία του θεάματος δημιουργεί ένα ομοιόμορφο μοντέλο κοινωνικής συμπεριφοράς, προωθώντας τη λεγόμενη "μαζική κουλτούρα''»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Δεν κάνει μεγάλα όνειρα, δεν επιδιώκει ανατροπές, δεν οραματίζεται έναν καλύτερο κόσμο, διότι ο κομφορμιστής δε θέλει να αλλάξει τον κόσμο»).

Β2. α) Η τρίτη παράγραφος αναπτύσσεται: **α)** με αιτιολόγηση, καθώς η συγγραφέας στη θεματική περίοδο διατυπώνει μια άποψη («Η ίδια η φύση μάς διδάσκει ότι το φυσιολογικό είναι η πολυμορφία κι αυτή δεν αφορά μόνο τα βιολογικά είδη») και στις λεπτομέρειες αιτιολογεί την άποψη αυτή («Είναι γνώρισμα των κοινωνιών και των πολιτισμικών δημιουργημάτων τους»), **β)** με παραδείγματα, καθώς διατυπώνει την άποψή της («Κάθε βιολογικό είδος που απαντάται στον πλανήτη έχει τα δικά του ειδικά χαρακτηριστικά, που το ξεχωρίζουν από τα άλλα») και στη συνέχεια παραθέτει παραδείγματα, τα οποία τεκμηριώνουν τη θέση αυτή («Ο άνθρωπος, για να τονίσει τη διαφορετικότητα και τη μοναδικότητά του, εφηύρε τη μόδα, τα καλοραμμένα ρούχα, τις ακριβές τσάντες, τα δυνατά αρώματα, τα γρήγορα αυτοκίνητα»).

β) τίτλος έργου, μεταφορά, φράση που δεν ανήκει στην κοινή γλώσσα και χρησιμοποιείται ειρωνικά, μεταφορά, μεταφορά.

Β3. α) Μολονότι ο Καβάφης δε χρησιμοποιεί στα ποιήματά του ομοιοκαταληξία, τα οποία μάλιστα διακρίνει πεζολογικός τόνος, στο συγκεκριμένο ποίημα υπάρχει.
«Η ομοιοκαταληξία, σε όποια ποιήματα του Καβάφη υπάρχει, δεν προσφέρει τίποτε το ποιητικό. Όπως λέει χαρακτηριστικά ο Τέλλος Άγρας: "σατανικότερος εμπαιγμός της ομοιοκαταληξίας δεν έχει ξαναγίνει. Σάτιρα αληθινά αριστοκρατική". Η ομοιοκαταληξία ηχεί και σαν παιχνίδι ή σαν ειρωνεία».[29] Ειδικότερα, στο ποίημα διακρίνουμε πλεχτή[30] παροξύτονη ομοιοκαταληξία, με την οποία γίνεται εντονότερη η αίσθηση της μονότονης επανάληψης:

[29] Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική Λογοτεχνία, α΄ λυκείου, προτάσεις διδασκαλίας*, εκδ. Πατάκη, 2012.
[30] Σε ένα τετράστιχο ομοιοκαταληκτούν ο πρώτος με τον τρίτο και ο δεύτερος με τον τέταρτο στίχο (Θρασύβουλος Σταύρου, *Νεοελληνική Μετρική*, σ. 107-108)

1η στροφή: άλλη-πάλι (1ος-3ος στίχος)
Θα γίνω-αφίνω (2ος και 4ος στίχος)

2η στροφή: μήνα-εκείνα (1ος και 3ος στίχος)
Εικάζει-μοιάζει (2ος και 4ος στίχος)
Στόχος του Καβάφη είναι να ειρωνευτεί τη μονότονη και ανιαρή ζωή που ζει ο ίδιος αλλά και ο άνθρωπος γενικότερα. Γι' αυτό και επιλέγει την ομοιοκαταληξία για να ειρωνευτεί αυτό τον τρόπο ζωής με τις επαναλαμβανόμενες ενέργειες. Σκοπός του επομένως δεν είναι να προσδώσει με αυτή κάτι ποιητικό, όπως έκαναν άλλοι ομότεχνοί του, αλλά να εμπαίξει με τη χρήση της τη ζωή στην οποία κυριαρχούν η ρουτίνα και η πλήξη. «Ο Καβάφης δε χρησιμοποιεί κατά κανόνα ειρωνεία. Εδώ που το κάνει φαίνεται πως είναι επιλογή του για να ειρωνευτεί, με έναν ακόμα τρόπο, το μαγκανοπήγαδο που έχουμε ενταχθεί και μας εμπαίζει. Επανάληψη η ζωή, επανάληψη και ο στίχος…».[31]

β) «μονότονην-μονότονη»: **Επανάληψη.** Η αυτούσια επανάληψη της λέξης «μονότονη» προσδίδει δύναμη στον λόγο, χάρη και έμφαση στο συναίσθημα. Ο ποιητής τονίζει μορφικά, εκτός από σημασιολογικά, πόσο πεζή και ανιαρή είναι η ζωή με την αδιάκοπη επανάληψη συγκεκριμένων ενεργειών. Άλλωστε ο Καβάφης βίωνε και σε προσωπικό επίπεδο την ίδια μονοτονία και ανία, εξαιτίας της καθημερινότητάς του στο Γραφείο Αρδεύσεων της Αλεξάνδρειας, και προσπαθούσε να βρει διέξοδο στην ποίηση. Το επίθετο «μονότονη», που στο ουσιαστικό του τιτλοφορεί και το ποίημα, βρίσκεται σε δύο συνεχόμενους στίχους, χαρακτηρίζοντας την ίδια λέξη (και χρονική διάσταση), «ημέρα», δύο φορές. Στον έβδομο στίχο υπάρχει και η ποιότητα που αποδίδεται στα εννοούμενα από τον αντωνυμιακό τύπο «εκείνα» (πράγματα): Θεωρούνται «βαρετά», επισημαίνοντας την τοποθέτηση του ποιητή απέναντι στα πράγματα, μαζί με την ψυχική του διάθεση».[32]
«η όμοιες στιγμές μας βρίσκουνε και μας αφίνουν»: **Μεταφορά.** Η μεταφορά συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[33] Προσδίδει πλούτο, βάθος και δύναμη στον λόγο, ζωντάνια και εκφραστικότητα. Τονίζει, επίσης, τη μονοτονία, που αποτελεί και την κεντρική ιδέα του ποιήματος. Το «μας» δίνει την αίσθηση του συνόλου του ανθρώπινου γένους, που στην ποιητική αντίληψη είναι μέτοχος «των όμοιων στιγμών» που «βρίσκουν και αφίνουν». Στην ίδια σφαίρα κινείται και η «αφηγηματική τεχνική» του ποιήματος: Τα γεγονότα παρουσιάζονται στην εξέλιξή τους ως «κινούμενα» από ένα τρίτο πρόσωπο: Κάποιοι άλλοι κινούν τα νήματα και όλοι εμείς («μας») είμαστε μαριονέτες, όπως συμβαίνει και με το μόνο έμψυχο πρόσωπο, που σε σχέση με αυτά στέκεται εξωτερικά και είναι ποιοτικά αδιάφορο: «κανείς» (στ. 6).[34]

[31] Χαρά Κοσεγιάν, *Κ. Καβάφης «Μονοτονία»: δοκιμή υφολογικής ανάλυσης στο πρότυπο του ρωσικού φορμαλισμού και του R. Jacobson, δια-κριτικές ματιές στη λογοτεχνική έκφραση*, εκδ. το βιβλίο.
[32] Χαρά Κοσεγιάν, *Κ. Καβάφης «Μονοτονία»: δοκιμή υφολογικής ανάλυσης στο πρότυπο του ρωσικού φορμαλισμού και του R. Jacobson, δια-κριτικές ματιές στη λογοτεχνική έκφραση*, εκδ. το βιβλίο.
[33] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.
[34] Χαρά Κοσεγιάν, *Κ. Καβάφης «Μονοτονία»: δοκιμή υφολογικής ανάλυσης στο πρότυπο του ρωσικού φορμαλισμού και του R. Jacobson, δια-κριτικές ματιές στη λογοτεχνική έκφραση*, εκδ. το βιβλίο.

Γ. «Το «αύριο» του όγδοου στίχου αντιπαρατίθεται στο «χτεσινά» του έβδομου και φορτίζεται ποιοτικά από το διπλανό του επίθετο «βαρετά». Στον τελευταίο στίχο κορυφώνεται η ένταση του μηνύματος.[35] Η μονοτονία και η ανία που χαρακτηρίζουν τη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου και τον οδηγούν στην αλλοτρίωση και το τέλμα δεν αποτελούν μη αναστρέψιμη κατάσταση. Ο άνθρωπος βέβαια θα πρέπει να αναθεωρήσει σε σημαντικό βαθμό τις προτεραιότητες αλλά και τα ενδιαφέροντά του, για να ανακτήσει το χαμένο ενδιαφέρον του για τη ζωή.

1. Ο σύγχρονος άνθρωπος είναι αναγκαίο να στραφεί σε δραστηριότητες που συμβάλλουν στην ηθικοποίησή του, στην κοινωνικοποίηση, καθώς και στην πνευματική του καλλιέργεια αξιοποιώντας δημιουργικά τον ελεύθερο χρόνο του. Σε μια εποχή που μαστίζεται από πλήθος προβλημάτων, όπως η καταστροφή του περιβάλλοντος, η οικονομική κρίση, τα προσφυγικά ρεύματα, όσοι έχουν τη δυνατότητα θα μπορούσαν να βοηθήσουν, συμμετέχοντας σε εθελοντικές οργανώσεις, παράλληλα με την πολιτεία, στον περιορισμό των προβλημάτων αυτών και στην ανακούφιση του ανθρώπινου πόνου, ενισχύοντας και συσφίγγοντας τις ανθρώπινες σχέσεις και εξασφαλίζοντας την κοινωνική συνοχή. Πέρα όμως από τον εθελοντισμό, ο άνθρωπος μπορεί να αναζητήσει νέα ενδιαφέροντα σε δραστηριότητες που καλλιεργούν τη φαντασία, εμπλουτίζουν τις γνώσεις, οξύνουν την κρίση του και τον ανανεώνουν σωματικά και ψυχικά, όπως είναι το διάβασμα, τα ταξίδια και ο αθλητισμός.
2. Σημαντικός είναι ο ρόλος που καλείται να διαδραματίσει η οικογένεια στην αγωγή της νέας γενιάς. Ειδικότερα, οι γονείς οφείλουν μέσω του διαλόγου να μυήσουν τους νέους σε ηθικές αξίες και ανθρωπιστικά ιδανικά και να προβάλλουν θετικά πρότυπα συμπεριφοράς, που θα τους βοηθήσουν να υιοθετήσουν μια σωστή στάση ζωής στο μέλλον. Χρέος των γονιών δεν είναι μόνο να παρέχουν υλικά αγαθά στα παιδιά τους και να καλύπτουν τις καταναλωτικές τους ανάγκες, αλλά να τους δώσουν θετικά ερεθίσματα, να είναι πρότυπο δημιουργικών και όχι μίζερων ανθρώπων, ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν την πολύπλευρη αλλοτρίωση της εποχής μας και την επακόλουθη ανία και μονοτονία που προκαλεί.
3. Για να αποκτήσει νόημα η ζωή του σύγχρονου ανθρώπου, θα πρέπει να έρθει σε επαφή με δραστηριότητες στη φύση (περιηγήσεις, ταξίδια κ.ά.). Κοντά στη φύση απελευθερώνεται το ανθρώπινο πνεύμα, ενισχύεται η δημιουργική φαντασία και ο κριτικός στοχασμός και έτσι ο άνθρωπος οδηγείται σε μια γόνιμη πνευματική ζωή. Επιπλέον, η επαφή με τη φύση και τα ερεθίσματα που προσφέρει επενεργούν καθοριστικά στην ψυχοσύνθεσή του και τον βοηθούν να διατηρήσει την ψυχολογική ισορροπία του, που σήμερα λόγω της ανίας και της μονοτονίας κινδυνεύει να χάσει. Παράλληλα, με τα ταξίδια έρχεται σε επαφή με άλλους ανθρώπους, πολιτισμούς, ήθη και έθιμα. Με αυτό τον τρόπο αποκτά γνώσεις, εμπειρίες, ανανεώνεται και ανακτά τις δυνάμεις του για να συνεχίσει τον αδιάκοπο αγώνα της ζωής. Η επαφή με τη φύση είναι επιβεβλημένη για τον σύγχρονο άνθρωπο, ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της ζωής, να δώσει λύση στα προβλήματά του και να βγει από τη ρουτίνα που βιώνει καθημερινά.
4. Απαραίτητη προϋπόθεση για να μπορέσει ο άνθρωπος να αναθεωρήσει τη στάση του απέναντι στη ζωή και να ανακτήσει το χαμένο του ενδιαφέρον γι' αυτή αποτελεί, αναμφίβολα, η ενδοσκόπηση και η αυτοκριτική, που θα τον οδηγήσουν

[35] Χαρά Κοσεγιάν, *Κ. Καβάφης «Μονοτονία»: δοκιμή υφολογικής ανάλυσης στο πρότυπο του ρωσικού φορμαλισμού και του R. Jacobson, δια-κριτικές ματιές στη λογοτεχνική έκφραση*, εκδ. το βιβλίο.

στην αυτογνωσία, την αυτοσυνειδησία και την αυτοεκτίμηση. Με τον τρόπο αυτό θα μπορέσει να κατανοήσει τις ικανότητες και τις δυνατότητές του, θα ισορροπήσει και θα κατακτήσει την εσωτερική του ελευθερία. Παράλληλα, γίνεται δραστήριος και ενεργητικός, καθώς αξιοποιεί τα προσόντα και τις κλίσεις του σε δραστηριότητες που δίνουν νόημα στη ζωή του και ανανεώνουν το ενδιαφέρον του γι' αυτή.

5. Η δημιουργία ορθών διαπροσωπικών σχέσεων μπορεί να βοηθήσει τον άνθρωπο να αποβάλει την ανία και τη μονοτονία της καθημερινότητάς του. Ο σύγχρονος άνθρωπος είναι αναγκαίο να επενδύσει στις διαπροσωπικές σχέσεις και να επιδιώξει να δημιουργήσει αληθινές φιλίες. Έτσι, θα μπορεί να αναπτύξει μια ουσιαστική επικοινωνία, που θα τον βοηθήσει να καταπολεμήσει την εσωστρέφεια, τη μοναξιά και την πλήξη. Επιπλέον, θα μπορεί να αξιοποιεί δημιουργικά τον ελεύθερο χρόνο του σε δραστηριότητες που τον ωφελούν (κινηματογράφος, θέατρο, ταξίδια κ.ά.) και δίνουν νόημα στη ζωή του.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος

Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.
Γλωσσικές επιλογές – ύφος • Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: «Αντίσταση στη μαζική κουλτούρα»

Πρόλογος (Επικαιρική αφόρμηση)
Ένα από τα πλέον ανησυχητικά φαινόμενα που χαρακτηρίζουν τη σύγχρονη εποχή είναι ότι, παρά το γεγονός ότι αυτή διέπεται από δημοκρατικές αρχές, που διασφαλίζουν την ελευθερία έκφρασης και δράσης, ο άνθρωπος τείνει να προσαρμόζει τη συμπεριφορά του στις αντιλήψεις, τις συνήθειες και τα έθιμα της κοινωνίας στην οποία ανήκει, ακόμα κι αν δεν τον εκφράζουν, με συνέπεια να παθητικοποιείται, να ετεροκατευθύνεται και να τρέπεται, τελικά, σε άβουλη μάζα. Τα ΜΜΕ διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην επιβολή της μαζικής κουλτούρας στις μέρες μας.

Ερώτημα 1ο:

1. Τα ΜΜΕ και ιδιαίτερα η τηλεόραση έχουν υποβαθμίσει την ποιότητα των προγραμμάτων τους προβάλλοντας ως επί το πλείστον προϊόντα υποκουλτούρας, επειδή αποσκοπούν πρωτίστως στο κέρδος, με συνέπεια να ευνοούν την πνευματική νάρκωση των τηλεθεατών. Η τηλεόραση, συνδυάζοντας ήχο και

εικόνα και επιστρατεύοντας τους μηχανισμούς της διαφήμισης, που στηρίζεται και σε επιστημονικά μέσα πλέον, ασκεί καταλυτική επίδραση στον σύγχρονο άνθρωπο, ο οποίος αδυνατεί να αντιδράσει στη δύναμη της επιβολής της. Καθημερινά το κοινό βομβαρδίζεται κυριολεκτικά από διαφημιστικά μηνύματα και συγκεκριμένα πρότυπα συμπεριφοράς, τα οποία επιβάλλουν μια μαζική κουλτούρα, που προωθεί έναν τυποποιημένο τρόπο ζωής. Όλες οι ανθρώπινες σχέσεις (φιλικές, ερωτικές, οικογενειακές κ.ά.), οι ανθρώπινες συμπεριφορές και το τι θεωρείται επιτυχία και ευτυχία καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από τα πρότυπα που προβάλλονται από τις τηλεοπτικές οθόνες.

2. Η τηλεόραση, το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης συντελούν στην απώλεια της ατομικότητας αλλά και της εθνικής ιδιαιτερότητας. Τα μέσα αυτά, που είναι ιδιαίτερα δημοφιλή στη νεολαία, προβάλλουν μαζικά ξένα πρότυπα στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, ενισχύοντας την ξενομανία και προωθώντας έντεχνα τη μαζική κουλτούρα. Παράλληλα, η άμεση και ταχύτατη ενημέρωση που παρέχουν έχει ως αποτέλεσμα τη διάδοση ξενόφερτων ιδεών, αξιών και συμπεριφορών, που εξαναγκάζουν ουσιαστικά τους νέους να τις ενστερνιστούν.
3. Τα ΜΜΕ έχουν μεταλλαχθεί στις μέρες μας σε μεγάλο βαθμό από μέσα ενημέρωσης σε μέσα παραπληροφόρησης και προπαγάνδας, που αποπροσανατολίζουν και ετεροκατευθύνουν την κοινή γνώμη. Έτσι, καθημερινά γινόμαστε μάρτυρες της υπερπροβολής ανούσιων γεγονότων και αποσιώπησης άλλων σημαντικών, καθώς και της περιστολής του πλουραλισμού και της πολυφωνίας που θα έπρεπε να τα διακρίνει. Με αυτό τον τρόπο δεν αφήνουν περιθώρια ανάπτυξης της κριτικής σκέψης και διαμόρφωσης μιας αντικειμενικής άποψης από την κοινή γνώμη, αλλά, αντίθετα, χειραγωγούν την ανθρώπινη βούληση και περιορίζουν την πνευματική ελευθερία. Αυτό έχει ως συνέπεια οι επιθυμίες των οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων που εξυπηρετούν να καθορίζουν τις απόψεις και τα ενδιαφέροντα της κοινής γνώμης.

Μεταβατική παράγραφος

Απέναντι σε αυτούς τους ισχυρούς μηχανισμούς της βιομηχανίας του θεάματος που οδηγεί στη μαζική κουλτούρα το άτομο καλείται να αντισταθεί και να διατηρήσει την ατομικότητά του.

Ερώτημα 2ο:

1. Το άτομο οφείλει να δώσει έμφαση και σε άλλες πτυχές της ζωής του, ξεφεύγοντας από τις επιταγές της στείρας εξειδίκευσης και των καταναλωτικών προτύπων, που το οδηγούν στη μαζοποίηση. Η διεύρυνση των πνευματικών του οριζόντων μέσω της επαφής με την τέχνη, το βιβλίο και γενικότερα τον πολιτισμό θα το βοηθήσει να διαμορφώσει μια πιο ισορροπημένη προσωπικότητα. Παράλληλα, μέσω της γνώσης και της καλλιέργειας που του προσφέρουν θα καλλιεργήσει την κριτική του ικανότητα, ώστε να μπορεί να αναπτύξει άμυνες απέναντι στη μαζική κουλτούρα και να μην είναι ευάλωτο στις προσπάθειες χειραγώγησής του από τα ΜΜΕ. Η κριτική του στάση είναι επιβεβλημένη, προκειμένου να καταφέρει να διατηρήσει ακέραια την ατομικότητά του και να μη μεταβληθεί σε άμορφη μάζα μέσα σε μια παγκοσμιοποιημένη κοινωνία.
2. Ο σύγχρονος άνθρωπος, για να μπορέσει να αντισταθεί στην ομοιομορφία που επιβάλλει ο σύγχρονος πολιτισμός, απαιτείται να κάνει αυτοκριτική και ενδοσκόπηση, ώστε να καταφέρει να φτάσει στην αυτογνωσία. Μέσα από αυτή τη διαδικασία θα μπορέσει να ελέγξει τις απόψεις του, τις αποφάσεις και γενικότερα τη συμπεριφορά του, να εντοπίσει τα λάθη, τις αδυναμίες και τις παραλείψεις του,

ώστε να αποφεύγει ανάλογες στο μέλλον. Παράλληλα, θα καλλιεργήσει τις κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τις ιδιαιτερότητές του, θα αναπτύξει την επιθυμία του για αυτοέκφραση και θα απορρίψει την ομοιομορφία που επιβάλλει ο σύγχρονος πολιτισμός.

3. Ο σύγχρονος άνθρωπος θα πρέπει να αξιοποιήσει δημιουργικά τον ελεύθερο χρόνο του. Είναι γεγονός ότι στις μέρες μας έχει ελάχιστο ελεύθερο χρόνο εξαιτίας των πολλών υποχρεώσεων και του έντονου ρυθμού ζωής. Παράλληλα, και αυτός ο λιγοστός ελεύθερος χρόνος δεν αξιοποιείται σε δημιουργικές δραστηριότητες. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, το ίντερνετ και η τηλεόραση, που απορροφούν τον ελεύθερο χρόνο μας σήμερα, είναι αυτά που σε μεγάλο βαθμό ευθύνονται για την επιβολή της μαζικής κουλτούρας. Άρα ο άνθρωπος οφείλει να στραφεί σε άλλα ενδιαφέροντα και δραστηριότητες (αθλητισμός, τέχνη, εθελοντισμός κ.ά.), που προάγουν το πνεύμα του, καλλιεργούν την κρίση και τη φαντασία του και τον βοηθούν να χτίσει μια υγιή και ισορροπημένη προσωπικότητα, καθιστώντας τον περισσότερο ενεργητικό, υπεύθυνο και αυτόβουλο.

Επίλογος

Είναι αναγκαίο, επομένως, το άτομο, για να μπορέσει να βασίζεται στα δικά του θέλω και να μην άγεται και φέρεται σαν άβουλη μάζα, να αποκτήσει αυτογνωσία και να επαναξιολογήσει τη συμπεριφορά και τα ενδιαφέροντά του.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. Στο ποίημα «Μονοτονία» ο Κ. Π. Καβάφης προσπαθεί να δώσει την εικόνα μιας ψυχικής κατάστασης, της ανίας.[36] Η ανία υπάρχει και κάνει αισθητή την παρουσία της καθημερινά. Ειδικότερα αναφέρεται στον άνθρωπο που αισθάνεται κενός και εγκλωβισμένος στον εαυτό του. Κάθε μέρα είναι ίδια με την προηγούμενη, με συνέπεια όλα να είναι ανιαρά και μονότονα. Η επανάληψη των ίδιων ενεργειών σε καθημερινή βάση κάνει τον άνθρωπο να αισθάνεται ότι πνίγεται. Ουσιαστικά δεν περιμένει κάτι διαφορετικό από τη μια μέρα στην άλλη. Αυτή η ρουτίνα της καθημερινότητας τον γεμίζει με απαισιοδοξία. «Διακρίνονται παρηχήσεις με καθαρότητα των ένρινων “ν” στην αρχή της κάθε στροφής: στον 1ο στίχο, της 1ης στροφής, οπότε και έχουμε επιπλέον ηχητικό σούρσιμο από το “ρ”. Όλα αυτά συντελούν σε ένα ηχητικό άκουσμα του ρυθμού που ανταποκρίνεται στη μονοτονία, πραγματώνοντας τον ηχητικό συμβολισμό των λέξεων. Ο Καβάφης επέλεξε ολόκληρο το ποίημα να είναι γεμάτο από παραλληλισμούς επαναληπτικού χαρακτήρα».[37] «Ο Καβάφης δεν είναι λυρικός ποιητής. Η γλώσσα του, παρά την πεζότητά της, λειτουργεί συγκινησιακά, με αποτέλεσμα ανάλογο με κείνο της λυρικής γλώσσας, γιατί είναι γλώσσα δραματική, με την έννοια που ορίζει τη δραματικότητα ο Έλιοτ: τα ποιήματα του Καβάφη, όπως τα ποιήματα του Ομήρου και του Δάντη –αλλά και του ίδιου του Έλιοτ– αναπαριστούν την ανθρώπινη δράση και την ανθρώπινη συμπεριφορά, είναι γεμάτα από ένα πλήθος ανθρώπων και δραματικών καταστάσεων που παράγουν συγκίνηση».[38]

---

[36] Edmund Keeley, *Η Καβαφική Αλεξάνδρεια*, 1996, σελ. 34.

[37] Χαρά Κοσεγιάν, *Κ. Καβάφης «Μονοτονία»: δοκιμή υφολογικής ανάλυσης στο πρότυπο του ρωσικού φορμαλισμού και του R. Jacobson, δια-κριτικές ματιές στη λογοτεχνική έκφραση*, εκδ. το βιβλίο.

[38] Νάσος Βαγενάς, «Ο Καβάφης της κριτικής και ο Καβάφης του Σεφέρη», Επίσημος Δικτυακός Ιστότοπος του Αρχείου Καβάφη, 1991.

Β2$_1$. Η αρθρογράφος χρησιμοποιεί ειρωνεία στην έκτη παράγραφο του κειμένου («Αφού ‘‘Εν αρχήν είναι ο λόγος’’ τα Μαζικά Μέσα Ενημέρωσης … στην τσάντα της μία γυναίκα».) Με την ειρωνεία καυτηριάζει τα ΜΜΕ, τα οποία καλλιεργούν τον κοινωνικό κομφορμισμό, αδρανοποιούν τη σκέψη, το πνεύμα του ανθρώπου, με συνέπεια να επιβάλλουν την αποξένωση και τα καταναλωτικά πρότυπα. Η ειρωνεία αποτελεί ισχυρό μέσο για τη συγκινησιακή διέγερση του ακροατηρίου, καθώς ο δέκτης συμμερίζεται πρόθυμα την περιπαιχτική διάθεση του πομπού, αποκτά ευνοϊκή διάθεση απέναντί του και υιοθετεί τις θέσεις του.

Β2$_2$. α) συνωστίζονται, εξακολουθούν, ελευθερία, κλονίζουν, παθητικοποιείται.

β)

Λέξεις	**Συνθετικά**	**Νέα Σύνθετη Λέξη**
μαζοποίηση	μάζα + ποιώ	μορφοποίηση
βιολογικό	βίος + λογικός	παράλογος
ομοιογενή	όμοιος + γένος	γενόσημο
ανατροπές	ανά + τροπή < τρέπω	ιδιότροπος
παραγωγής	παρά + αγωγή < άγω	ανάγωγος

Β2$_3$. α) αντίθεση, επεξήγηση, αντίθεση, (προ)υπόθεση.

β) Με τη χρήση του ασύνδετου σχήματος, παρατίθενται όροι της πρότασης χωρίς σύνδεσμο («Ο άνθρωπος, για να τονίσει τη διαφορετικότητα και τη μοναδικότητά του, εφηύρε τη μόδα, τα καλοραμμένα ρούχα, τις ακριβές τσάντες, τα δυνατά αρώματα, τα γρήγορα αυτοκίνητα»). Με το σχήμα αυτό η αρθρογράφος δίνει έμφαση στα μέσα που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος προκειμένου να τονίσει τη διαφορετικότητά του. Επίσης, δηλώνει ένταση, συμβάλλει στην παραστατικότητα, ενισχύει τη ζωντάνια και την αμεσότητα του κειμένου. Με το ασύνδετο σχήμα ο λόγος γίνεται πυκνός, ρέων και ασθματικός.

38ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΜΟΝΑΞΙΑ

Α. Σε ένα άρθρο που διάβασα με τίτλο «Ατομικισμός, μαζοποίηση και μοναξιά» ο αρθρογράφος επεσήμαινε ότι οι έντονοι ρυθμοί ζωής αποξενώνουν τον άνθρωπο από τον εαυτό του, απομακρύνοντάς τον από την αυτογνωσία και το μέτρο. Απέδιδε την αποξένωση αυτή στην έλλειψη χρόνου και εσωτερικής ηρεμίας, που δεν επιτρέπει στο άτομο να καταλάβει την αξία του σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο. Διαπίστωνε ότι όσο ο άνθρωπος απομακρύνεται από την αυτογνωσία, την κοινωνική συμμετοχή και την ευαισθησία θα βιώνει την αβάσταχτη μοναξιά.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Μέσα σε ένα σκηνικό … του εγωπαθούς και αντικοινωνικού ατομικισμού»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Στην επίταση της σύγχυσης … εσωτερική καλλιέργεια του ανθρώπου»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Είναι ωστόσο πολύ ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι τόσο το ρεύμα του ατομικισμού όσο και αυτό της μαζοποίησης συμβάλλουν το ίδιο καταστροφικά στην αποσύνδεση του ατόμου από μια κοινωνία των πολιτών»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Και αυτό δεν είναι τυχαίο … απαιτεί πρωτίστως χρόνο και εσωτερική ηρεμία»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («Ενόσω λοιπόν ο άνθρωπος … της ύπαρξής του»).

Β2. α) i. Η λέξη «πειραγμένοι» έχει μεταφορικό περιεχόμενο, καθώς δεν αναφέρεται κυριολεκτικά στους οδοδείκτες που υπάρχουν στους δρόμους και μας κατευθύνουν στον προορισμό μας, αλλά σε όλους αυτούς τους παράγοντες που δεν καθοδηγούν σωστά τον άνθρωπο στον δρόμο της ζωής.

ii. Η φράση μέσα στις διπλές παύλες χρησιμοποιείται για να δηλώσει με έμφαση τον μοναδικό στόχο στον οποίο, σύμφωνα με τον αρθρογράφο, ανταποκρίνεται το σημερινό σχολείο.

iii. Η λέξη «χάσιμο» έχει μεταφορικό περιεχόμενο, καθώς αναφέρεται στην απώλεια της ταυτότητας και της ιδιαιτερότητας του ανθρώπου μέσα στο πλήθος και της ταύτισής του με αυτό.

β) Ενδεικτικά: Ο διάλογος αποτελεί μια τεχνική καθαρά θεατρική. Προσδίδει αμεσότητα, φυσικότητα, δραματικότητα και ζωντάνια στην αφήγηση και συμβάλλει στην καλύτερη διαγραφή των χαρακτήρων. Ο αναγνώστης/ ακροατής αισθάνεται πως παρακολουθεί από κοντά τη σκηνή. «Βλέπει», «ακούει», αισθάνεται. Άλλωστε ο Ορκένι, αξιοποιώντας τον διάλογο ως κύριο στοιχείο τεχνικής, σε συνδυασμό με την αφαιρετική αφήγηση, την παράλειψη λεπτομερειών, που αποσπούν την προσοχή του αναγνώστη, την εστίαση σε ένα μόνο περιστατικό, στην κορύφωσή του, και τον μικρό αριθμό προσώπων στην αφήγηση, βοηθά τον αναγνώστη να κατανοήσει τις συναισθηματικές και ψυχικές καταστάσεις που βιώνουν οι ήρωες των ιστοριών του, χωρίς μελοδραματισμούς και εκφραστικές ακρότητες.

Β3. α) Το ποίημα είναι γραμμένο σε α΄ ρηματικό πρόσωπο («κάθομαι και απελπίζομαι»), κάτι που δε συμβαίνει συνήθως στα ποιήματα του Καβάφη, καθώς χρησιμοποιεί κατά κανόνα δεύτερο ή τρίτο πρόσωπο, ακόμα κι αν αναφέρεται στον εαυτό του. Με το α΄ πρόσωπο ο ποιητής εκφράζει προσωπικές απόψεις, σκέψεις και βιώματα («Α όταν έκτιζαν τα τείχη πώς να μην προσέξω», «Αλλά δεν άκουσα ποτέ κρότον κτιστών ή ήχον»). Άλλωστε τα «τείχη» κλείνουν μέσα και τον ίδιο τον ποιητή. Εξάλλου ο Καβάφης διακρίνεται για την ικανότητά του να μετουσιώνει τα

προσωπικά του βιώματα και διλήμματα σε οικουμενικά μηνύματα. Ο ποιητικός του λόγος έχει τη δύναμη της προσωπικής μαρτυρίας καθιστώντας το ύφος εξομολογητικό και εμπιστευτικό. Έτσι, το ποίημα αποκτά αμεσότητα, ζωντάνια, αληθοφάνεια και πειστικότητα.

β) Στην ποίηση, οι ομοιοκαταληξίες με ομόηχα θεωρούνταν υποδεέστερες. Ωστόσο, ο Καβάφης τόλμησε στο ποίημα «Τείχη» να χρησιμοποιήσει τρεις τέτοιες ομοιοκαταληξίες («αιδώ-εδώ», «τείχη-τύχη», «είχον-ήχων»). Στους συγκεκριμένους στίχους έχουμε ομοιοτέλευτο ή ομοιοκατάληκτο σχήμα. Οι ομόηχες[39] λέξεις «τείχη» και «τύχη» συνείρουν αμοιβαία σημασία αντιστοιχίζοντας στο ίδιο σημαίνον διαφορετικά σημαινόμενα. Η «τύχη» που επιφυλάσσεται στο ποιητικό υποκείμενο αποκαλύπτεται τελικά ως εμπειρία εγκλεισμού μέσα στα «τείχη». Αυτό που αρχικά φαίνεται ως τύχη αποκρύπτει ως απώτερη ουσία του τα τείχη, την αθέλητη και απροσδόκητη απομόνωση. Αυτό που αρχικά αποτελεί προσδοκία τύχης αποδεικνύεται εντέλει ατυχία. Το παιχνίδι απόκρυψης και αποκάλυψης επενδύει σε μια θεατρικότητα, που αντιστοιχίζει στην ένδυση του «φαίνεσθαι» και στην απέκδυση του «είναι».[40] Η μεταφορά «τον νουν μου τρώγει αυτή η τύχη» δείχνει τον προβληματισμό του ποιητικού υποκειμένου εξαιτίας του εγκλωβισμού του σε στενούς περιορισμούς, του αποκλεισμού και της κοινωνικής ασφυξίας στο οποίο είναι καταδικασμένο.

Γ. Ο σημερινός κόσμος είναι ένας κόσμος γεμάτος διαύλους επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων, γεμάτος ευκαιρίες προσέγγισης και επαφής, που καταργούν και απαλείφουν όρια και σύνορα. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει κυρίως συμβάλει σε αυτό. Η παγκοσμιοποίηση είναι πλέον μια πραγματικότητα, οι ορίζοντες μοιάζει να μην τελειώνουν πουθενά, οι πληροφορίες και οι γνώσεις κυκλοφορούν ταχύτατα κι ελεύθερα. Σε μια τέτοια κοινωνία όμως γιατί υπάρχουν ακόμα άνθρωποι, και μάλιστα νέοι, που μπορεί να νιώθουν απομονωμένοι ή αποκλεισμένοι από τις δυνατότητες που διαμορφώνονται γύρω τους, από τους συνανθρώπους τους, από την ίδια τη ζωή και τον πλούτο της;
Είναι αλήθεια ότι η σημερινή κοινωνία, σε πλήρη αντίφαση με τα παραπάνω, κυριαρχείται από συναισθήματα μοναξιάς, ανασφάλειας, φόβου, τα οποία είναι διάχυτα παντού. Η συνεχής επικοινωνία με πολλούς ανθρώπους, κυρίως μέσα από τα ηλεκτρονικά δίκτυα, στερείται τις περισσότερες φορές ποιότητας και ουσίας, χάνοντας έτσι το αληθινό νόημά της, ακόμα και τη σωματική, φυσική της διάσταση. Κλεισμένοι μέσα στα σπίτια τους οι νέοι αποκτούν φιλίες, οικοδομούν σχέσεις, ανταλλάσσουν απόψεις, μένοντας διαρκώς απομονωμένοι, αποτραβηγμένοι από την πραγματική ζωή. Οι σχέσεις σήμερα χαρακτηρίζονται από ιδιοτέλεια, εγωισμό και υποκρισία, παραμένουν ρηχές και αποσπασματικές, καθώς όλοι μοιάζουν παγιδευμένοι στο άγχος του καθημερινού τους μικρόκοσμου, που τους κρατά κλεισμένους σε ένα νοητό κλουβί, από το οποίο αδυνατούν να ξεφύγουν. Την ίδια στιγμή, ειδικά οι νέοι βλέπουν πολλαπλά εμπόδια να υψώνονται στην πορεία τους προς το μέλλον που ονειρεύονται. Παρά τις ευκαιρίες που φαινομενικά τους προσφέρονται αφειδώς, πολλοί από αυτούς στερούνται ακόμα και στις μέρες μας ευκαιρίες εκπαίδευσης και κατάρτισης λόγω οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών, αδυνατώντας έτσι να πραγματώσουν το ιδανικό της πνευματικής καλλιέργειας που

[39] Ομώνυμα ή ομόηχα είναι οι λέξεις που προφέρονται όμοια, έχουν όμως διαφορετική σημασία, π.χ. λίρα-λύρα. Συνήθως οι ομώνυμες λέξεις έχουν διαφορετική ορθογραφία.
[40] Βλ. Λένα Αραμπατζίδου, *ο διακείμενο του αισθητισμού στην ποιητική του Κ. Π. Καβάφη.*

οραματίζονται για τον εαυτό τους και την επαγγελματική αποκατάσταση που θα τους ικανοποιούσε. Εξαιτίας των παραπάνω, οι νέοι νιώθουν αποκλεισμένοι από τις άπειρες δυνατότητες που ο κόσμος σήμερα προσφέρει, απογοητευμένοι ψυχικά, ματαιωμένοι και συχνά οργισμένοι για την κατάστασή τους. Αισθάνονται «κοινωνικοί παρίες», περιθωριοποιημένοι και μόνοι. Και άλλα όμως «τείχη» υψώνει καθημερινά η σημερινή κοινωνία στους νέους. Και αυτά προκύπτουν από μια ακόμα εγγενή αντίφασή της. Ενώ, επιφανειακά τουλάχιστον, ζούμε σε μια εποχή ιδιαίτερα εξελιγμένη σε όλους τους τομείς, με τρομακτική πρόοδο να σημειώνεται στην επιστήμη, στην τεχνολογία και στον πολιτισμό, οι κυρίαρχες αντιλήψεις και απόψεις της κοινωνίας δε φαίνεται να συμπλέουν και να συνάδουν με την παραπάνω πρόοδο. Έτσι, ο συντηρητισμός, ύπουλος και διαβρωτικός, απλώνεται παντού, στερεοτυπικές αντιλήψεις αναπαράγονται ασταμάτητα θυμίζοντας το παρελθόν και αποδεικνύοντας ότι οι παλιές ιδέες δεν ξεριζώνονται εύκολα από το κοινωνικό ασυνείδητο και το συλλογικό υποσυνείδητο. Οι νέοι αισθάνονται περιορισμένοι και καταπιεσμένοι στο να εκφράσουν ελεύθερα τις βαθύτερες επιθυμίες και τα όνειρά τους, να εξωτερικεύσουν τον αληθινό τους εαυτό, όπως ιδανικά θα ήθελαν. Οι μεγαλύτεροι και κυρίως όσοι βρίσκονται σε θέσεις-κλειδιά της κοινωνικής και πολιτικής ζωής προσπαθούν να τους χρησιμοποιήσουν μόνο για να πετύχουν τα ιδιοτελή τους συμφέροντα, χωρίς να τους υπολογίζουν πραγματικά ή να υιοθετούν τις καινοτόμες ιδέες τους, κάτι που τους γεμίζει απογοήτευση, θυμό και ματαίωση. Αναγκάζονται συχνά να προσαρμοστούν στις περιρρέουσες νόρμες και να πραγματώσουν ξένα όνειρα και οράματα. Νομίζουν ότι με αυτόν τον τρόπο δε θα περιθωριοποιηθούν, τελικά όμως πετυχαίνουν το αντίθετο, τουλάχιστον όσον αφορά την ψυχική τους κατάσταση και τα συναισθήματά τους. Η προσωπική τους ματαίωση, η απομάκρυνσή τους από την ίδια τους την ύπαρξη τους γεμίζει μοναξιά και θυμό απέναντι στον περίγυρό τους. Κι εκείνοι όμως που έχουν το θάρρος να διατρανώσουν τις επιθυμίες τους, να εκφράσουν τον αληθινό τους εαυτό, να εμμείνουν στις διαφορετικές επιλογές τους, να ζήσουν σύμφωνα με τα «θέλω» και όχι τα «πρέπει», συχνά καλούνται να πληρώσουν σκληρό τίμημα. Η κοινωνία, ακόμα και το στενό τους περιβάλλον, με ευκολία τούς θέτει στο περιθώριο, τους απομονώνει, τους στιγματίζει ή τους αγνοεί. Οι άνθρωποι με δυσκολία αποδέχονται όποιον δεν ακολουθεί τη δική τους λογική και δε συμμερίζεται τον τρόπο ζωής και σκέψης τους και με ευκολία τον θέτουν εκτός, καταδικάζοντάς τον σε μια μοναχική πορεία, υψώνοντάς του «τείχη» απροσπέλαστα. Η στάση αυτή της κοινωνίας δημιουργεί αισθήματα απογοήτευσης και παραίτησης στους νέους, πολλοί από τους οποίους αναζητούν διέξοδο στις εξαρτήσεις και στο περιθώριο.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.

Τίτλος

- Ευρηματικός
- Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση
- Νοηματικά ενεργός
- Περιγραφικός
- Περιεκτικός
- Πρωτότυπος
- Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης)
- Σύντομος

Δομή

Πρόλογος

Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.)

- Ενημέρωση για το θέμα
- Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος
- Πρόκληση ενδιαφέροντος

Κύριο μέρος

Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.

Επίλογος

- Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών.
- Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος.
- Να είναι πρωτότυπος.
- Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.

Γλωσσικές επιλογές – ύφος

- Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική.
- Πληροφοριακός χαρακτήρας
- Αναφορική χρήση της γλώσσας
- Απουσία προσωπικού οικείου τόνου
- Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης
- Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων
- Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης
- **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: Τα εμπόδια στον δρόμο προς την αυτογνωσία

Πρόλογος
Καθοριστικό ρόλο στην ατομική και κοινωνική πρόοδο διαδραματίζουν αναμφίβολα η ανάπτυξη και η ολοκλήρωση της προσωπικότητας του ανθρώπου. Για να επιτευχθεί όμως αυτό, απαιτούνται ο περιορισμός και η εξάλειψη των αρνητικών στοιχείων της προσωπικότητάς του, αφού προηγηθεί ενδοσκόπηση, που θα οδηγήσει στην αυτογνωσία, και συνάμα η καλλιέργεια όσων συμβάλλουν στην επιτυχία. Σήμερα όμως πολλοί παράγοντες δυσκολεύουν τον σύγχρονο άνθρωπο να γνωρίσει τον εαυτό του.

Κύριο μέρος
Ερώτημα 1ο:

1. Στην εποχή μας ο άνθρωπος έχει αναγάγει σε ύψιστη αξία τα υλικά αγαθά, υποτιμώντας και υποβαθμίζοντας, παράλληλα, τις ηθικοπνευματικές αξίες. Είναι μια εποχή αντιπνευματική, που προβάλλει αφειδώλευτα το πρότυπο της υλικής ευμάρειας και του φαίνεσθαι, ενώ αποσιωπά κάθε δραστηριότητα που έχει σχέση με την τέχνη και τον πολιτισμό, που προάγουν το πνεύμα και εξασφαλίζουν την αρμονία και την ισορροπία του ανθρώπου, βοηθώντας τον να φτάσει στην αυτοπραγμάτωση. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες ο άνθρωπος έχει αφοσιωθεί ψυχή τε και σώματι στην απόκτηση υλικών αγαθών κι όχι στην ενδοσκόπηση, στην αυτοκριτική, που θα τον οδηγήσουν στην αυτογνωσία και στη βελτίωση σε προσωπικό και ηθικοπνευματικό επίπεδο.
2. Την αδυναμία μας να συναντηθούμε αναστοχαστικά με τον εαυτό μας επιτείνουν τα συστήματα πνευματικής και ψυχικής υποδούλωσης, που έχουν αναπτυχθεί χάρη στην εξέλιξη της επιστήμης και της τεχνολογίας. Τα ΜΜΕ και ιδιαίτερα η τηλεόραση έχουν υποβαθμίσει την ποιότητα των προγραμμάτων τους, προβάλλοντας ως επί το πλείστον προϊόντα υποκουλτούρας, με συνέπεια να ευνοούν την πνευματική νάρκωση των τηλεθεατών. Παράλληλα, έχουν μεταλλαχθεί σε μεγάλο βαθμό από μέσα ενημέρωσης σε μέσα παραπληροφόρησης και προπαγάνδας, που αποπροσανατολίζουν και ετεροκατευθύνουν την κοινή γνώμη. Με αυτό τον τρόπο δεν αφήνουν περιθώρια ανάπτυξης της κριτικής σκέψης και διαμόρφωσης μιας αντικειμενικής άποψης από την κοινή γνώμη, αλλά, αντίθετα, χειραγωγούν την ανθρώπινη βούληση και περιορίζουν την πνευματική ελευθερία. Έτσι, με ατροφικό εσωτερικό κόσμο ο άνθρωπος δε δύναται να κάνει αυτοκριτική, ώστε να επισημάνει τις αδυναμίες και τα λάθη του και να βελτιωθεί.
3. Το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα οποία ευνοούν έναν απρόσωπο και επιφανειακό τρόπο επικοινωνίας, που χαρακτηρίζεται από την τάχιστη επικοινωνία, το ψέμα, την υποκρισία αλλά και την εξαπάτηση, δεν αφήνουν και πολλά περιθώρια στους χρήστες για ενδοσκόπηση και αυτογνωσία. Ο άνθρωπος συχνά ζει σε μια εικονική πραγματικότητα που δημιουργούν τα μέσα αυτά, υποδυόμενος συχνά ένα άλλο πρόσωπο με διαφορετική ταυτότητα, εκμεταλλευόμενος την ανωνυμία του διαδικτύου. Η έλλειψη ουσιαστικών διαπροσωπικών σχέσεων, που δημιουργούνται σταδιακά μέσα από την άμεση επαφή και επικοινωνία, αποτελεί αντικίνητρο για τον άνθρωπο να αναζητήσει την

αυτοβελτίωση μέσω της αυτοκριτικής και του αυτοελέγχου. Έτσι, ζει στον κόσμο των ψευδαισθήσεων του καθησυχάζοντας τον εαυτό του ότι όλα είναι ιδανικά.

4. Οι ανθρώπινες σχέσεις στις μέρες μας διέρχονται κρίση, καθώς έχουν καταντήσει απρόσωπες, επιφανειακές και χωρίς αισθήματα. Οι γρήγοροι ρυθμοί εξέλιξης, οι μεγάλες απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας, η έλλειψη ελεύθερου χρόνου και οι υπερμεγέθεις και ψυχρές μεγαλουπόλεις, που δεν ευνοούν την επικοινωνία, αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για τη δημιουργία σωστών διαπροσωπικών σχέσεων. Η απουσία υγιών διαπροσωπικών σχέσεων εμποδίζει τον άνθρωπο μέσω της επικοινωνίας και της συναναστροφής να συνειδητοποιήσει τα ελαττώματα και τις αδυναμίες του, τις ανάγκες, τα κίνητρα και τις βαθύτερες επιθυμίες του. Και αφού τα εντοπίσει να τα αξιολογήσει, να κάνει αυτοκριτική και έτσι να αυτοβελτιωθεί.

Μεταβατική παράγραφος

Τα εμπόδια που συναντά ο σύγχρονος άνθρωπος δεν του επιτρέπουν να γνωρίσει τον εαυτό του, με αποτέλεσμα να υφίσταται δυσάρεστες συνέπειες, που θέτουν σε κίνδυνο την πνευματική του υπόσταση αλλά και την αρμονική κοινωνική συμβίωση.

Ερώτημα 2ο:

1. Η έλλειψη αυτοκριτικής και αυτοελέγχου, που οδηγούν στην αυτογνωσία, έχει ως αποτέλεσμα ο άνθρωπος να αντιμετωπίζει τα γεγονότα και τις καταστάσεις καθαρά υποκειμενικά και να μην μπορεί να διαμορφώσει μια σφαιρική εικόνα της πραγματικότητας. Έτσι, υποπίπτει σε λάθη και αστοχίες στις επιλογές και τις αποφάσεις του, γιατί δε γνωρίζει τις δυνατότητες και τις αδυναμίες του. Επιπλέον, χειραγωγείται εύκολα, καθώς δεν έχει διαμορφώσει τη δική του προσωπικότητα και τη δική του κοσμοθεωρία. Γίνεται παθητικός δέκτης και φερέφωνο των απόψεων και των αντιλήψεων των άλλων, χωρίς να μπορεί ο ίδιος να επηρεάσει ή και να καθορίσει την εξέλιξη των γεγονότων. Έτσι, οδηγείται εύκολα στη μονόπλευρη θεώρηση των πραγμάτων και συγκεκριμένα στον δογματισμό, τον φανατισμό και την προκατάληψη.
2. Η απουσία αυτοκριτικής και αυτογνωσίας δυσχεραίνει την κοινωνικοποίηση του ανθρώπου και την ανάπτυξη υγιών σχέσεων με τους άλλους, αφού εκτρέφει τον εγωισμό, την αλαζονεία και τον δογματισμό εις βάρος της ταπεινότητας και της υποχωρητικότητας. Ο άνθρωπος δεν μπορεί να αποδεχτεί εύκολα τα λάθη και τις αδυναμίες του, καθώς και την καλοπροαίρετη κριτική των άλλων, διότι δεν έχει μπει στη διαδικασία να τα εντοπίσει πρώτος και να προσπαθήσει να τα περιορίσει, ώστε να συμβάλει στην αρμονική κοινωνική συμβίωση.
3. Ο άνθρωπος που αποφεύγει την αυτοκριτική δεν μπορεί να πετύχει την ηθική του βελτίωση και εξύψωση. Αντίθετα, αγνοώντας τις αδυναμίες και τα ελαττώματά του, προβάλλει μέσω της καθημερινότητας αρνητικές συμπεριφορές, όπως η αδικία, η ασυνειδησία, η ανευθυνότητα, ο ατομικισμός και η αμετροέπεια. Δε διστάζει μάλιστα να χρησιμοποιήσει αθέμιτα μέσα προκειμένου να αναρριχηθεί επαγγελματικά και να καταξιωθεί κοινωνικά. Εξαιτίας αυτής της συμπεριφοράς δημιουργεί προσκόμματα στην ομαλή κοινωνική συμβίωση και στην πρόοδο της κοινωνίας.
4. Η απουσία της ηθικής αρετής της αυτογνωσίας οδηγεί τον άνθρωπο στην άστοχη επιλογή επαγγέλματος με κριτήρια το υλικό κέρδος και τα κοινωνικά στερεότυπα. Αυτό όμως έχει ως συνέπεια να εγκλωβίζεται σε ένα επάγγελμα που δεν καλύπτει

τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντά του και συνεπώς δεν τον εκφράζει. Απογοητεύεται με αυτόν τον τρόπο ο ίδιος και διαψεύδει τις προσδοκίες των γύρω του, καθώς δεν προσφέρει στο κοινωνικό σύνολο. Η ατομική του ελευθερία συρρικνώνεται σημαντικά και χωρίς αυτοκυριαρχία και αυτοέλεγχο επιδίδεται χωρίς κανέναν ηθικό ενδοιασμό σε πράξεις κερδοσκοπίας και παραοικονομίας, που στις μέρες μας ταλανίζουν την οικονομική και κοινωνική ζωή.

Επίλογος

Η αληθινή γνώση του εαυτού μας, τελικά, είναι δύσκολη υπόθεση. Αυτό δε σημαίνει όμως ότι θα πρέπει να εγκαταλείψουμε την προσπάθεια για ενδοσκόπηση, αυτοκριτική και αυτοβελτίωση, γιατί έτσι θα βάλουμε τις βάσεις για μια ισορροπημένη προσωπικότητα και δε θα κινδυνεύουμε να χάσουμε την ατομική και κοινωνική μας υπόσταση.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. «Τα Τείχη»[41] είναι ένα καθαρά αλληγορικό ποίημα,[42] στο οποίο ο ποιητής παρουσιάζει έναν υπαρξιακό προβληματισμό. Με τα «Τείχη» ο Καβάφης πρότεινε ο ίδιος τη μεταφορά της απόκρυψης και του εγκλωβισμού εξαρχής ως κεντρική στο έργο του. Άξονας του ποιήματος είναι τρία επίθετα («μεγάλα», «υψηλά», «πολλά»), που με την αντιθετική τοποθέτηση των δύο πρώτων προς το τρίτο αισθητοποιείται η έννοια του αδιεξόδου και καταργείται κάθε δυνατότητα διαφυγής και ελευθερίας. Η κοινωνία είναι αυτή που χτίζει γύρω από τους ανθρώπους μεγάλα και ψηλά τείχη «χωρίς περίσκεψιν, χωρίς λύπην, χωρίς αιδώ», είναι αυτή που βάζει όρια κάθε είδους, χωρίς να το καταλαβαίνουμε. Μια ανάλογη κατάσταση βιώνει και ο ποιητής. Αφού δεχτεί το γεγονός, καταλαβαίνει πόσο δύσκολο θα είναι για αυτόν να ξεχάσει τα αγαπημένα του πράγματα που έχουν μείνει έξω από τη «φυλακή» του. Ο ποιητής νιώθει απελπισία και διακατέχεται από απαισιοδοξία («Και κάθομαι και απελπίζομαι τώρα εδώ»).[43] Συλλογίζεται σχετικά με τη ζωή χωρίς περιορισμούς και διαπιστώνει πόσο ομορφότερη θα ήταν εάν ο καθένας μπορούσε να θέσει τα όριά του. Δεν μπορεί να αναγνωρίσει τη δημιουργία των τειχών, διότι απλούστατα δε δημιουργήθηκαν όταν τα αντιλήφθηκε ο ίδιος, αλλά προϋπήρχαν («Αλλά δεν άκουσα ποτέ κρότον κτιστών ή ήχον/ Ανεπαισθήτως μ' έκλεισαν από τον κόσμον έξω»). [44] Ο Καβάφης το

[41] Τα τείχη είναι ένα σύμβολο πλατιάς έννοιας σε διάφορες σφαίρες: στην καθημερινή κοινωνική ζωή – η συνθήκη· στην ανθρώπινη ψυχολογία – το υποσυνείδητο και το υπεξούσιο της βούλησης· στην ανθρώπινη φυσιολογία – η κληρονομικότητα και η εξέλιξη· στη μεταφυσική το πεπρωμένο. (Βλ. Τέλος Άγρας, *Κριτικά* Α΄)

[42] Βλ. *Μικρά Καβαφικά*, τ. Β΄ «Εἰς τά *εἴχη*, εἰς τά *Παράθυρα* […] εἴχαμεν καθαρῶς ἀλληγορικά ποιήματα. Ἐννοούσαμεν εἰς τά δύο πρῶτα Περιωρισμένην Ζωήν…»

[43] «Το ωραίο αυτό ποίημα εις το οποίον ο ποιητής χύνει τόση απαισιοδοξίαν και μελαγχολίαν και τόσην πικρίαν για μερικές κοινωνικές σκληρότητες» θα πει για τα «Τείχη» ο Π. Πετρίδης (και ξέρουμε πως αυτά λέγονταν με την έγκριση του ίδιου του Καβάφη). (Βλ. Σ. Ιλίνσκαγια, *Κ.Π. Καβάφης, Οι δρόμοι προς τον ρεαλισμό στην ποίηση του 20ού αιώνα*, εκδ. Κέδρος)

[44] Βλ. Δημήτρης Παπανικολάου, *«Σαν κ' εμένα καμωμένοι»*, εκδ. Πατάκη: «Ο Αλέξανδρος Νεχαμάς σημειώνει ότι τους στίχους αυτούς μπορείς να τους διαβάσεις είτε ''με κλείσανε έξω από τον κόσμο'' (δηλαδή με εξόρισαν, με έβγαλαν στο περιθώριο), είτε ''με κλείσανε από τον έξω κόσμο, με κλείσανε σε μια φυλακή, ανήμπορο να βγω στον έξω κόσμο''. Και ίσως η μαγεία του ποιήματος είναι ότι τα ακούς και τα δυο ταυτόχρονα: ο αντικανονικός εαυτός συνάμα φυλακή, μαζί και εξορία. […] ''Τα Τείχη, που ο Καβάφης, όταν ήταν νέος, ένιωθε ότι ήταν φυλακή, έγιναν για αυτόν, λίγο λίγο, το φυσικό του περιβάλλον'' έγραφε ο Κ. Ουράνης τη χρονιά του θανάτου του ποιητή. Το σχόλιο δείχνει έναν Καβάφη που μετατρέπει ένα άχθος σε παράσταση, μια κατασκευή σε ''δεύτερη φύση''. Τα Τείχη χρησιμοποιήθηκαν έκτοτε για να υπονοήσουν την ομοφυλοφιλία του ποιητή χωρίς να χρησιμοποιούν τη λέξη, είχαν την προοπτική να μετατραπούν από κρυμμένο της ταυτότητας σε ενεργητική πηγή της εκφοράς της».

ποίημα αυτό, που είναι το πρώτο που δημοσίευσε, το συμπεριέλαβε σε πολλές συλλογές, κάτι που δε συνέβαινε με άλλα ποιήματά του.

Β1$_2$. Ενδεικτικά: Αποτυπώνει την αγωνία και τη λαχτάρα του μικρού κοριτσιού να οδηγηθεί στην ελευθερία. Έχοντας μεγαλώσει μέσα σε στρατόπεδο/ φυλακή, έχει βιώσει τη σκληρότητα της στέρησης της ελευθερίας. Φαίνεται να επαναλαμβάνει τα λόγια που άκουγε από τους μεγαλύτερους και από τη μητέρα της: «να το σκάσουμε». Η ερώτηση ενεργοποιεί συγκινησιακά τον αναγνώστη, τον προβληματίζει, ενώ η απόδοσή της με ευθύ λόγο προσδίδει αμεσότητα και ζωντάνια στον λόγο.

Β1$_3$. Ενδεικτικά: Και στα δύο κείμενα οι ήρωες βιώνουν το αδιέξοδο και τον εγκλωβισμό. Στο **κείμενο 2** το «εγώ» αναφέρεται στα τείχη που υψώνει η κοινωνία με τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις, καταστάσεις που γίνονται η «φυλακή» του. Αισθάνεται αδύναμος να ξεφύγει, αφού καταργούν κάθε δυνατότητα διαφυγής και ελευθερίας. Μόνο ποιητικά «δραπετεύει». Ο Π. Πετρίδης θα πει για τα «Τείχη»: «Το ωραίον αυτό ποίημα εις το οποίον ο ποιητής χύνει τόση απαισιοδοξίαν και μελαγχολίαν και τόσην πικρίαν για μερικές κοινωνικές σκληρότητες».[45] Στην αγγλική μετάφραση του ποιήματος ο τίτλος ήταν περισσότερο δηλωτικός της κατάστασης που βίωνε ο ποιητής: «My walls». Οι ηρωίδες του **κειμένου 3**, έχοντας ζήσει τα τείχη της φυλακής/ στρατοπέδου, ετοιμάζονται (η μητέρα φαίνεται δυνατή) για την «επικείμενη αλλαγή»: Να φύγουν από τα τείχη μέσα στα οποία είχαν εγκλωβιστεί και να πάνε «στο σπίτι», όπως προϊδεάζει ο τίτλος του κειμένου.
Β1$_4$. α) ΛΑΘΟΣ («Και κάθομαι και απελπίζομαι τώρα εδώ/ Άλλο δεν σκέπτομαι: τον νουν μου τρώγει αυτή η τύχη/ διότι πράγματα πολλά έξω να κάμω είχον»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Α όταν έκτιζαν τα τείχη πώς να μην προσέξω»), **γ. ΣΩΣΤΟ**[46] (Το ποίημα αυτό παρουσιάζει έναν διαφορετικό υπαρξιακό προβληματισμό, καθώς δεν αφορά τα χρόνια που περνούν γρήγορα, αλλά τη ζωή που χάνεται από τα «τείχη», δηλαδή τα όρια κάθε είδους, που μας θέτει η κοινωνία χωρίς να το καταλαβαίνουμε.), **δ) ΣΩΣΤΟ** («Α όταν έκτιζαν τα τείχη πώς να μην προσέξω/ Αλλά δεν άκουσα ποτέ κρότον κτιστών ή ήχον»), **ε) ΣΩΣΤΟ** («απελπίζομαι»).

Β2$_1$. α) «Και αυτό δεν είναι τυχαίο, αφού η δημιουργική όσο και συχνά ενοχλητική αυτή συνύπαρξη –χωρίς την οποία δεν μπορούν να υπάρξουν περισυλλογή και βαθύτητα σκέψης, αυτοεξέταση και αυτογνωσία, συναισθηματική και κοινωνική ζωή και μια ενατένιση και μελλοντική προβολή του βίου– απαιτεί πρωτίστως χρόνο και εσωτερική ηρεμία, ώστε να κατανοήσει ο άνθρωπος τόσο την αυταξία του όσο και την κοινωνική του αξία ως αλληλέγγυο και ισότιμο μέλος μιας ευρύτερης ανθρώπινης αλλά και βιοκεντρικά προσανατολισμένης κοινωνίας, απαλλαγμένης από αλλοτριωτικές, εξουσιαστικές και ολοκληρωτικές τάσεις».

Ο αρθρογράφος χρησιμοποιεί υποτακτική σύνδεση, γιατί επιδιώκει να εκφράσει πιο σύνθετες σκέψεις. Επίσης, ο λόγος γίνεται πυκνός, καθιστά το ύφος σύνθετο και

[45] Βλ. Σ. Ιλίνσκαγια, *Κ.Π. Καβάφης, Οι δρόμοι προς τον ρεαλισμό στην ποίηση του 20ού αιώνα*, εκδ. Κέδρος.
[46] Σύμφωνα με υπόδειξη του ίδιου του Καβάφη, τα ποιήματά του ανήκουν σε τρεις περιοχές: τη φιλοσοφική (ή της σκέψης), την ηδονική (ή αισθητική) και την ιστορική. Ο διαχωρισμός αυτός είναι αρκετά σχηματικός, στην πράξη όμως δεν είναι απόλυτος, καθώς δε λείπουν οι επικαλύψεις και ένα ποίημα ενδέχεται να εντάσσεται σε περισσότερες από μια περιοχές.

αποτελεί δείγμα υψηλού πνευματικού επιπέδου, ενώ προσδίδει πειστικότητα στις απόψεις του.
β) Η σύνταξη είναι ενεργητική. «Σήματα νεφελώδη, δυσανάγνωστα και παραπειστικά, συχνά εκπέμπονται από ανεπαρκείς και ‘‘πειραγμένους’’ οδοδείκτες».

Β2$_2$. οικουμενικής, ψεύτικες/ ανυπόστατες, ισχύος, αυτεπίγνωση, να καταλάβει/ να αντιληφθεί.

Β3. Η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Κ. Π. Καβάφης στα ποιήματά του είναι ιδιότυπη. Είναι γλώσσα μεικτή και επιτυγχάνει περίτεχνα τη σύζευξη καθαρεύουσας («περίσκεψιν», «Ανεπαισθήτως») και δημοτικής. Ο λόγος του είναι απλός και λιτός, χωρίς πομπώδεις λέξεις και έννοιες. Τα επίθετα που χρησιμοποιεί είναι ελάχιστα («μεγάλα κ’ υψηλά»), ενώ κυριαρχούν τα ρήματα και τα ουσιαστικά, τα οποία διακρίνονται για την ακρίβεια και τη δραστικότητά τους.

Από τα ποιήματα του Καβάφη απουσιάζει συνήθως η ομοιοκαταληξία.[47] Σε πολύ πρώιμο στάδιο άρχισε να γράφει ποιήματα σε παραδοσιακή, αυστηρή μετρική και ομοιοκαταληξία. Η ομοιοκαταληξία (ανά δύο δίστιχα) είναι πλεκτή, ενώ το μέτρο είναι χαλαρό ιαμβικό. Άλλωστε τον Καβάφη τον ενδιαφέρει η αρτιότητα του έργου και όχι η εξωτερική εμφάνιση. Η χρήση της ομοιοκαταληξίας δεν είναι τυχαία αλλά λειτουργική. Κατ’ αναλογία με την ομοιοκαταληξία «τύχη-τείχη» λειτουργούν και τα ομόηχα ζεύγη «εδώ-αιδώ», «είχον-ήχον», «προσέξω-έξω».[48] Στην ποίηση, οι ομοιοκαταληξίες με ομόηχα θεωρούνταν υποδεέστερες. Ωστόσο, ο Καβάφης τόλμησε στο ποίημα «Τείχη» να χρησιμοποιήσει τρεις τέτοιες ομοιοκαταληξίες.

[47] Σε πολύ πρώιμο στάδιο ο Καβάφης άρχισε να γράφει σε παραδοσιακή, αυστηρή μετρική και ομοιοκαταληξία (βλ. Peter Mackridge, «Μετρικὴ καὶ νόημα στὸν Καβάφη», *Παλίμψηστον*, τεύχ. 13)
[48] Βλ. Λένα Αραμπατίδου, *ο διακείμενο του αισθητισμού στην ποιητική του Κ. Π. Καβάφη*.

39ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟΣ

ΠΡΟΣΟΧΗ: ΣΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2019 ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΘΗΚΕ ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΤΟ ΣΥΝΟΔΕΥΟΥΝ. ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΠΑΡΑΤΙΘΕΝΤΑΙ ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ ΤΗΣ 1ης ΕΚΔΟΣΗΣ.

ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2019, ΔΕΙΤΕ ΠΑΡΑΚΑΤΩ.

ΣΗΜΕΙΩΝΕΤΑΙ ΟΤΙ ΟΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΑΛΛΑΞΕΙ ΣΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2019.

Α. Το άρθρο του Χ. Κωνσταντίνου που διάβασα κατέγραφε την επίγνωση της σωστής συμπεριφοράς και των κανόνων ως όρων για την κοινωνική συμβίωση και ως βάση των κοινωνικών θεσμών. Αυτοί καθορίζονται από το πολιτισμικό και μορφωτικό επίπεδο των ανθρώπων και συμβάλλουν στη συνέχιση και διάρκεια των σχέσεών τους. Υποστήριζε πως σε αυτές τις αξίες πρέπει να αποσκοπεί και το σχολείο, προκειμένου να διαμορφώσει την κοινωνική συμπεριφορά και γενικά την προσωπικότητα του μαθητή.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («η κοινωνική συμβίωση προϋποθέτει έναν ελάχιστο βαθμό συναίνεσης ανάμεσα στα μέλη που απαρτίζουν το κοινωνικό σύστημα. Προϋποθέτει δηλαδή επίγνωση πώς πρέπει να συμπεριφέρεται κανείς σε κάθε περίσταση»), **β) ΣΩΣΤΗ** («Το σχολείο διακηρύσσει και διδάσκει τις αξίες της συλλογικότητας και της αλληλεγγύης στις εκπαιδευτικές του διαδικασίες. Ωστόσο, και σύμφωνα με τις έρευνες, στην πράξη μονοπωλούν το εκπαιδευτικό κέντρο βάρους οι ατομικές διαδικασίες μάθησης, εξέτασης και βαθμολόγησης, ενώ μειονεκτούν οι ομαδικές και συλλογικές διαδικασίες, που προάγουν τη συνεργασία και την ομαδικότητα ανάμεσα στους μαθητές»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («ο μαθητής βιώνει, επίσης, καθημερινά στο οικογενειακό περιβάλλον … φυσιολογικές πράξεις»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («η πολιτεία οφείλει να αναβαθμίσει το σχολείο … ανάμεσα στους μαθητές τους»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («…την κουλτούρα της συμπεριφοράς τους, μέσα από τις πρακτικές και τις εμπειρίες που βιώνουν καθημερινά, περισσότερο ως προϊόν καθημερινού βιώματος και λιγότερο ρητορικής διδασκαλίας και διακήρυξης»).

Β2. α) επεξήγηση, συμπέρασμα, επιβεβαίωση, αντίθεση-εναντίωση, παράδειγμα-διευκρίνιση.

β) Η πέμπτη παράγραφος αναπτύσσεται με τη μέθοδο της σύγκρισης-αντίθεσης. Ειδικότερα στη θεματική περίοδο της παραγράφου («Το σχολείο διακηρύσσει … στις εκπαιδευτικές του διαδικασίες») ο συντάκτης αναφέρει ότι «το σχολείο διακηρύσσει και διδάσκει τις αξίες της συλλογικότητας και της αλληλεγγύης στις εκπαιδευτικές του διαδικασίες». Αντίθετα, στην πράξη δίνει έμφαση στις «ατομικές διαδικασίες μάθησης, εξέτασης και βαθμολόγησης, ενώ μειονεκτούν οι ομαδικές και συλλογικές διαδικασίες που προάγουν τη συνεργασία και την ομαδικότητα ανάμεσα στους μαθητές». Η μέθοδος της σύγκρισης-αντίθεσης επιβεβαιώνεται με τη χρήση της διαρθρωτικής λέξης «Ωστόσο».

Β3. α) Το σχήμα που εντοπίζουμε στη στροφή είναι η άρση-θέση («Δεν μπορώ ... μπορώ...»). Χρησιμοποιείται για την επίτευξη ζωηρότερης και σαφέστερης έκφρασης, καθώς και για έμφαση.

β) Γλώσσα: Η γλώσσα του ποιήματος είναι η ζωντανή, άμεση και καθημερινή δημοτική, με συνέπεια να προκαλεί έντονα συναισθήματα. Επίσης, έχει βιωματικό χαρακτήρα. Στο λεξιλόγιο κυριαρχούν τα ρήματα σε α΄ και β΄ ρηματικό πρόσωπο («Δεν μπορώ», «Ας βελτιώσουμε», «Να ξέρεις») και τα ουσιαστικά, ενώ τα επίθετα είναι ελάχιστα. Ο ποιητής χρησιμοποιεί κυρίως υποτακτική («Ας βελτιώσουμε»), προκειμένου να δώσει προτρεπτικό τόνο στο ποίημά του.

Ύφος: Το ύφος είναι διδακτικό-προτρεπτικό με τη χρήση υποτακτικής («Ας βελτιώσουμε», «Να ακούμε»), με την οποία ο ποιητής μάς παροτρύνει όσον αφορά τη στάση ζωής που οφείλουμε να υιοθετήσουμε, άμεσο και οικείο με το καθημερινό λεξιλόγιο («παραπατήματα») και τη χρήση α΄ και β΄ ρηματικού προσώπου («Δεν μπορώ», «Να ξέρεις»). Τέλος, είναι λυρικό, εξαιτίας της συναισθηματικής φόρτισης του ποιητή και της έκφρασης του εσωτερικού του κόσμου, και υψηλό, καθώς αποτελεί έναν ύμνο στη φιλία.

Γ. Το ποίημα του Μπόρχες αποτελεί έναν ύμνο στη γνήσια φιλία και αλληλεγγύη. Καθώς η φιλία αποτελεί μια σταθερή και ζωτικής σημασίας αξία στην ανθρώπινη ζωή, το νόημα του ποιήματος δεν μπορεί παρά να χαρακτηριστεί διαχρονικό και πανανθρώπινο. Μέσα στους στίχους του κλείνονται οι σκέψεις και τα συναισθήματα ενός ιδανικού φίλου, που αντιλαμβάνεται τη σχέση του με τους φίλους του ως ένα ειλικρινές, ανιδιοτελές δόσιμο, μια ολόψυχη προσφορά, της οποίας οι δυνατότητες δεν είναι απεριόριστες, είναι όμως ικανές να βελτιώσουν και να ομορφύνουν τον απαιτητικό και δύσβατο συχνά βίο μας. Διαβάζοντας το ποίημα είναι σχεδόν βέβαιο ότι οι περισσότεροι αναγνώστες θα δυσκολευτούν να αναγνωρίσουν τον εαυτό τους ή τις φιλικές τους σχέσεις σε αυτό.

Η πραγματικότητα είναι τις πιο πολλές φορές πολύ λιγότερο ιδανική και οι ανθρώπινοι δεσμοί καθορίζονται από ποικίλα ελαττώματα και αδυναμίες, που χαρακτηρίζουν όλους τους ανθρώπους. Δεν είναι ποτέ εύκολο κάποιος να υπερβεί τον εγωισμό, τα πάθη του, τις σκοτεινές πτυχές του και να συνδεθεί απόλυτα αρμονικά με τον συνάνθρωπό του. Ειδικά στη σύγχρονη εποχή, οι εξοντωτικοί ρυθμοί της ζωής, ο ανταγωνισμός, σε επαγγελματικό και προσωπικό επίπεδο, η αποξένωση, η αλλοτρίωση, που απομακρύνει τα άτομα από τις αληθινές αξίες και τα κάνει να αναδιπλώνονται στον εαυτό τους (ατομικισμός), η θεοποίηση του κέρδους και των υλικών αγαθών, η κυριαρχία των απρόσωπων ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας είναι παράγοντες που καθιστούν ακόμα δυσχερέστερο το πλησίασμα των ανθρώπων και το χτίσιμο ειλικρινών, σταθερών σχέσεων, που προσφέρουν υποστήριξη, ασφάλεια και συναισθηματική ικανοποίηση.

Ανάμεσα σε όσα ιδανικά αναφέρει ο Μπόρχες για τη φιλία, αξίζει ίσως να επικεντρωθούμε στην επισήμανση που αφορά τον τρόπο που ο αληθινός φίλος οφείλει να αντιμετωπίζει τις επιτυχίες και τις χαρούμενες στιγμές στη ζωή των φίλων του. Είναι αναμφίβολο ότι είναι ευκολότερο να παρηγορεί κάποιος έναν άνθρωπο που βρίσκεται σε δύσκολη κατάσταση παρά να είναι δίπλα του στην ευτυχία και στις όμορφες στιγμές και να χαίρεται ολόψυχα και αυτός. Συχνά οι άνθρωποι θα συντρέξουν στη λύπη ή στην αποτυχία των άλλων, θα δηλώσουν τη συμπόνοια τους,

θα προσφέρουν τη βοήθειά τους. Το ερώτημα είναι ποιοι συμπάσχουν ειλικρινά και ποιοι απλώς τρέφουν τον εγωισμό τους και αισθάνονται ικανοποιημένοι που οι ίδιοι, έστω περιστασιακά, βρίσκονται σε καλύτερη θέση από τους άλλους. Αν μη τι άλλο, αυτές οι σκέψεις είναι ανθρώπινες, είναι ένα από τα αδύναμα στοιχεία της ανθρώπινης ύπαρξης. Σήμερα λίγοι είναι αυτοί που ξεπερνούν τον εγωισμό τους και συμπάσχουν αληθινά με τους άλλους. Οι υπόλοιποι προστρέχουν ευκαιριακά και υποκριτικά.

Η δοκιμασία για τον πραγματικό φίλο παρουσιάζεται στις καλές στιγμές της ζωής των φίλων του. Ο Μπόρχες τονίζει ότι οι επιτυχίες και οι χαρές των φίλων του δεν είναι δικές του. Δεν μπορεί να κομπάσει την ώρα εκείνη για όσα έχει προσφέρει ως φίλος. Θα ήταν σαν να προσπαθεί να ιδιοποιηθεί την ευτυχία του άλλου. Άρα οφείλει να ξεπεράσει τον εγωισμό του και να μη θριαμβολογήσει. Η αγάπη μένει αθόρυβη, διακριτική, ομορφαίνει τη ζωή των γύρω μας, δίχως να επαίρεται ναρκισσιστικά. Από την άλλη πλευρά, οι χαρές των φίλων μας δε συμπίπτουν πάντοτε με τις δικές μας όμορφες στιγμές. Ίσως ο φίλος μας να μεγαλουργεί και να ευτυχεί όταν εμείς βρισκόμαστε σε δυσχέρεια. Η δική του καλοτυχία ενδεχομένως να μην μπορεί να αγγίξει και να επηρεάσει θετικά τη δική μας ζωή.

Το μεγάλο στοίχημα είναι να έχουμε την ψυχική δύναμη να σταθούμε δίπλα στον φίλο μας με την ίδια αγάπη και ειλικρίνεια και όταν δεν έχει την ανάγκη μας. Όταν είναι ευτυχισμένος, χρειάζεται το ίδιο, ίσως και περισσότερο, να δει στο βλέμμα μας την αληθινή χαρά. Για τον Μπόρχες ο φίλος πρέπει να χαίρεται πραγματικά για τις επιτυχίες των φίλων του. Αυτή η χαρά αποτελεί μια ειλικρινή στάση αλληλεγγύης, σεβασμού και αναγνώρισης του άλλου. Αυτό όμως προϋποθέτει ότι έχουμε αποβάλει κάθε ίχνος εγωισμού και μικρότητας κι έχουμε γίνει άξιοι της πραγματικής αγάπης.

Για τους παραπάνω λόγους είναι δύσκολη αυτή η δυνατή σχέση σήμερα. Στον καιρό του ατομικισμού, του εγωκεντρισμού και του άκρατου ανταγωνισμού, η ευτυχία του άλλου γίνεται αντανάκλαση της δικής μας ανεπάρκειας, των προσωπικών μας ματαιώσεων. Δεν αποδεχόμαστε εύκολα την προσωπική ή επαγγελματική επιτυχία του φίλου μας, σε μια κοινωνία που διαρκώς απαιτεί από εμάς να είμαστε οι καλύτεροι και δε συγχωρεί τις αποτυχίες και τις αδυναμίες μας. Και καθώς το πλαίσιο όπου ζούμε απαιτεί από εμάς να έχουμε πολλά, να είμαστε πολλά, ποτέ δε νιώθουμε ικανοποιημένοι ή επαρκείς αρκετά, ποτέ δεν είμαστε ευγνώμονες από τη ζωή μας. Οι ξένες χαρές, λοιπόν, συνήθως μας επιβαρύνουν ψυχολογικά. Ακόμα κι αν υποκριθούμε το αντίθετο, αν χαρούμε μαζί με τον φίλο μας, πόσο ειλικρινείς θα ήμασταν με τον εαυτό μας και μαζί του, πόσο εύκολο θα ήταν να ζήσουμε δίπλα του, καθώς εκείνος ίσως απολαμβάνει όσα εμείς θα λαχταρούσαμε; Ο κόσμος μας δεν ευνοεί τις συναισθηματικές και ψυχικές υπερβάσεις.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: Ομιλία/ εισήγηση: Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος (σε σχολική εκδήλωση, σε τοπικούς πολιτιστικούς φορείς, σε εκδηλώσεις που διοργανώνει ο δήμος, εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο, σε δημοτικό συμβούλιο, στη Βουλή των Εφήβων, σε ηλεκτρονικό φόρουμ, σε τηλεοπτική συζήτηση).
Δομή
Προσφώνηση: Εισαγωγικός χαιρετισμός που απευθύνει ο ομιλητής στο ακροατήριό του. Είναι προσαρμοσμένη στο είδος του ακροατηρίου και τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Η προσφώνηση επιβάλλεται να είναι κλιμακωτή, δηλαδή ο πομπός απευθύνεται στο ακροατήριό του ξεκινώντας από τους πιο υψηλά ιστάμενους και προχωρώντας προς τους απλούς δέκτες.
Πρόλογος: Ο ομιλητής αναφέρεται στην αφορμή εκφώνησης της ομιλίας, στην ιδιότητά του, παρουσιάζει επιγραμματικά το θέμα, τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει, επιδιώκοντας να κερδίσει και να κεντρίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου.
Κύριο μέρος: Ο ομιλητής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει, ανάλογα με το θέμα στο οποίο αναφέρεται, αξιοποιώντας τες συνδυαστικά, τις πιο κάτω τεχνικές ανάπτυξης/ μεθόδους: Αφήγηση: Πληροφορίες σχετικές με την ιστορική διαδρομή του θέματος ή αναδρομή στο παρελθόν. Βεβαίωση: Αποδεικτικό και τεκμηριωτικό υλικό υπέρ της υποστηριζόμενης θέσης. Παρατίθενται επιχειρήματα με παρουσίαση στοιχείων, δεδομένων, μαρτυριών, απόψεων ειδικών, έτσι που να καλύπτεται σφαιρικά το θέμα και να αναδεικνύεται η ορθότητα των θέσεων του πομπού. Ανασκευή και αντίκρουση: Εκ του αντιθέτου απόδειξη. Παρουσιάζεται η άλλη άποψη και αντικρούεται, γεγονός που ισχυροποιεί τη θέση του ομιλητή. Προβάλλονται οι κίνδυνοι που τυχόν θα προκύψουν από την επικράτηση του αντιθέτου.
Επίλογος: Τονισμός ενός σημείου (διαπίστωσης, πρότασης κτλ.) Σύντομη ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα, κάποιες σκέψεις δικές του/ προβληματισμούς σχετικά με το θέμα, επιβεβαίωση των επιχειρημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη της θέσης.
Επιφώνηση: Τυποποιημένη φράση που τοποθετείται πάντοτε ανεξάρτητα από το κείμενο στο κάτω δεξιό μέρος του, με την οποία ο πομπός εκφράζει τις ευχαριστίες προς τους δέκτες.

Επικοινωνιακή περίσταση	**Γλώσσα**	**Ύφος**
Σχολική εκδήλωση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Εκδήλωση του δήμου	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, τυπικό
Εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο	γ΄ ενικό/πληθυντικό (κυρίως), α΄ πληθυντικό, οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	επίσημο, τυπικό
Εισήγηση σε συνέδριο νέων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Βουλή των Εφήβων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο, τυπικό (σε κάποιες περιπτώσεις)
Ηλεκτρονικό φόρουμ	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Τηλεοπτική συζήτηση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Παρατηρήσεις

- Η εναλλαγή της ενεργητικής και παθητικής σύνταξης (ανάλογα με το αν θέλουμε να προβάλουμε το υποκείμενο ή το αποτέλεσμα της ενέργειας), της παρατακτικής και υποτακτικής σύνδεσης, της αναφορικής και μεταφορικής γλώσσας, καθώς και η χρήση των ερωτημάτων προσδίδουν ποικιλία στο ύφος του λόγου μας, αλλά προϋποθέτουν καλή γνώση και ορθή εφαρμογή των γραμματικών και συντακτικών κανόνων. Φροντίζουμε, επίσης, να τοποθετούμε τα κατάλληλα σημεία στίξης, που υποδεικνύουν τις μικρές και μεγάλες παύσεις, τις διακυμάνσεις και τον επιτονισμό της φωνής κ.ά.
- Μπορεί να επαναληφθεί η προσφώνηση πριν τον επίλογο.
- Το κύριο μέρος της ομιλίας/ εισήγησης διανθίζεται με στοιχεία προφορικότητας: αποστροφές στο κοινό, επικλήσεις στην εμπειρία, τις γνώσεις, την ευαισθησία του, διατύπωση ερωτημάτων.

Προσφώνηση: Φίλες και φίλοι,

Πρόλογος
Με αφορμή τη σημερινή συνεδρίαση της Βουλής των Εφήβων θα ήθελα να αναφερθώ στον ρόλο του σύγχρονου σχολείου, το οποίο παρά τις αντίθετες διακηρύξεις και διδασκαλίες, δίνει έμφαση στις ατομικές διαδικασίες μάθησης, εξέτασης και βαθμολόγησης. Παράλληλα, θα ήθελα να αναφερθώ στη σημασία της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου διδασκαλίας, τόσο στην εκπαιδευτική διαδικασία όσο και στη διαμόρφωση της κοινωνικής συμπεριφοράς του μαθητή.

Κύριο μέρος
Ερώτημα 1ο:

Το σημερινό σχολείο προωθεί τον ατομικισμό και τον ανταγωνισμό και παραμελεί τον συνεργατικό τρόπο οργάνωσης, που είναι βασική ανάγκη του παιδιού αλλά και της σύγχρονης κοινωνίας. Η μάθηση περιορίζεται στην επικοινωνία δασκάλου-μαθητή, που είναι λιγότερο αμφίδρομη και περισσότερο μονοδρομική, μονοδιάστατη και ξένη προς το συλλογικό πνεύμα. Ο ρόλος του μαθητή περιορίζεται συνήθως σε αυτόν του παθητικού δέκτη, ενώ ο ρόλος του συμμαθητή υποβαθμίζεται. Επιπλέον, ο εξετασιοκεντρικός χαρακτήρας του εκπαιδευτικού συστήματος έχει απομακρύνει το σχολείο από τον πραγματικό του ρόλο, που είναι να παρέχει ουσιαστική γνώση και παιδεία. Η γνώση έτσι αντιμετωπίζεται καθαρά χρησιμοθηρικά και καλλιεργείται ο ανταγωνισμός και η βαθμοθηρία, που μας γεμίζουν με άγχος, χωρίς να μας επιτρέπουν να αποκομίσουμε οφέλη από την εκπαιδευτική διαδικασία. Επιπλέον, ο ανταγωνισμός που καλλιεργείται από το σχολείο οδηγεί στον ατομικισμό, που αντιστρατεύεται τον στόχο για τη δημιουργία σωστών αυριανών πολιτών και την ορθή κοινωνικοποίησή μας. Τέλος, παρά τις αντίθετες εξαγγελίες για περιορισμό της αποστήθισης έτοιμων γνώσεων, το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα απαιτεί τη μηχανοποιημένη γνώση, που συνθλίβει την κριτική ικανότητα και την καθιστά ατροφική, με συνέπεια ως αυριανοί πολίτες να μην μπορούμε να ανταποκριθούμε στους σύγχρονους και καλοστημένους μηχανισμούς της προπαγάνδας και της παραπληροφόρησης, που μας χειραγωγούν και μας αποπροσανατολίζουν.

Μεταβατική παράγραφος
Είναι ανάγκη λοιπόν το σχολείο να στραφεί σε περισσότερο ομαδικές και συλλογικές διαδικασίες, που προάγουν τη συνεργασία ανάμεσα στους μαθητές, όπως είναι η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία.

Ερώτημα 2ο:

1. Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία αποβαίνει ωφέλιμη για την εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς εμπλέκει εμάς τους μαθητές περισσότερο ενεργά στη διαδικασία μάθησης, με τον εκπαιδευτικό να παύει να μονοπωλεί το ενδιαφέρον και να μετατρέπεται σε συνεργάτη και καθοδηγητή μας. Έτσι, δημιουργείται ένα πιο άνετο και φιλικό περιβάλλον και ενισχύεται η ανάπτυξη ποικιλίας

στρατηγικών αντιμετώπισης ενός ζητήματος. Με τη μέθοδο αυτή έχουμε τη δυνατότητα να επιχειρηματολογούμε, να αναπτύσσουμε στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων, αιτιολόγησης, να αξιολογούμε και να αναπτύσσουμε τεχνικές για την πραγματοποίηση των στόχων, αναπτύσσοντας και καλλιεργώντας με αυτό τον τρόπο την κριτική μας ικανότητα. Έτσι, μέσα από την αντιπαράθεση απόψεων και ιδεών που διατυπώνουμε η μάθηση μεγιστοποιείται. Τέλος, ενδυναμώνεται το ενδιαφέρον μας για το διδακτικό αντικείμενο και αναπτύσσουμε εσωτερικά κίνητρα, που μας ωθούν να ενισχύσουμε την προσπάθειά μας.

2. Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία συμβάλλει, επιπλέον, και στη διαμόρφωση της κοινωνικής μας συμπεριφοράς. Πιο συγκεκριμένα, καλλιεργεί τις αξίες και τις δεξιότητες της συνεργασίας, της διαλλακτικότητας και της διαπραγμάτευσης για την επίτευξη ενός κοινού στόχου. Ως εκ τούτου, συμβάλλει στη διαμόρφωση πολιτών με συγκροτημένη ατομική και κοινωνική ταυτότητα, με δημοκρατικό ήθος, κριτική σκέψη, ηθική και γνωστική αυτονομία. Παράλληλα, όταν δουλεύουμε συνεργατικά, αναπτύσσουμε θετικές διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ μας και έτσι είναι δυνατή η αποδοχή κάθε είδους διαφορετικότητας. Παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, με προβλήματα στη συμπεριφορά τους ή με δυσκολίες στη μάθηση νιώθουν ασφάλεια και εισπράττουν την αποδοχή των συμμαθητών τους, ώστε να ενσωματώνονται ομαλά. Οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ μας εξασφαλίζουν τη μείωση των κρουσμάτων αρνητικής συμπεριφοράς και αντικοινωνικών τάσεων και αυξάνουν τις πιθανότητες υιοθέτησης συμπεριφορών κοινωνικά αποδεκτών.

Επίλογος

Νομίζω, φίλες και φίλοι, ότι όλοι μπορούμε να συμφωνήσουμε πως θα θέλαμε πολίτες ελεύθερους, αυτόνομους, κριτικούς, ευέλικτους, συνεργατικούς, δημιουργικούς. Πολίτες που να θέλουν και να μπορούν να προσφέρουν. Πολίτες ψυχικά υγιείς και ισορροπημένους μέσα σε μια κοινωνία πολυπολιτισμική, αξιοκρατική και ανθρώπινη. Το συνεργατικό σχολείο μπορεί να συμβάλει στην υλοποίηση του οράματος γι' αυτή την κοινωνία και για αυτούς τους πολίτες.

Επιφώνηση

Ευχαριστώ για την προσοχή σας

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Με τις τρεις άμεσες προτροπές-συμβουλές σε β΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο («Να κοιμάσαι», «Να εκπέμπεις», Να ξέρεις») ο ποιητής απευθύνεται σε έναν φίλο του με διάθεση απολογισμού και εξομολόγησης. Τον φέρνει στο μυαλό του ανάμεσα στους υπόλοιπους αδυνατώντας να τον κατατάξει σε σειρά προτεραιότητας. Κάθε φίλος του είναι ξεχωριστός και εξίσου σπουδαίος για τον ποιητή. Οι προτροπές αποπνέουν τρυφερότητα. Του ζητάει να τελειώνει την ημέρα του έχοντας μέσα του θετικά συναισθήματα, να μη σταματήσει να κάνει όσα μπορούν να του χαρίσουν την αληθινή ευτυχία. Λαχταράει να είναι καλά, καθώς τον αγαπάει χωρίς εγωισμό και ζήλια και αντλεί ικανοποίηση γνωρίζοντας ότι δεν έχει προβλήματα. Του υπενθυμίζει την αξία της αγάπης και τον συμβουλεύει να τη δίνει απλόχερα στους άλλους. Όπως ο ποιητής αγαπάει ειλικρινά τον φίλο του, θέλει κι εκείνος να μοιράζει απλόχερα στους άλλους αυτό το συναίσθημα που απολαμβάνει. Έτσι, οι άνθρωποι γίνονται

αγωγοί και συγκοινωνούντα δοχεία θετικών συναισθημάτων, φωτίζοντας τον κόσμο και τη ζωή τους, που είναι εφήμερη, για να μην είναι όμορφη. Είμαστε περαστικοί, μας θυμίζει ο ποιητής. Ο βίος μας είναι μόνο μια ανάσα και δεν αξίζει να είναι σκοτεινός, μίζερος, μοναχικός. Μόνο η αγάπη, η φιλία, η ανθρώπινη επαφή νοηματοδοτούν τη σύντομη ζωή μας.
Με τις τέσσερις άμεσες προτροπές-συμβουλές («Ας βελτιώσουμε», «Να αρπάζουμε», Να ακούμε», «Να εκτιμούμε») σε α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο ο ποιητής απευθύνεται στους αναγνώστες του. Το μήνυμά του αγκαλιάζει κάθε άνθρωπο, κάθε εποχής και κοινωνίας και κάθε ανθρώπινη σχέση. Μας προτρέπει να βελτιώσουμε τις σχέσεις μας με τον συνάνθρωπό μας, να ξεπεράσουμε τον εγωισμό μας, τον ατομικισμό μας, τη μοναξιά που μας αρρωσταίνει και μας οδηγεί στη δυστυχία. Η ζωή μας θα αλλάξει προς το καλύτερο μόνο όταν με ειλικρίνεια, ενδιαφέρον και αγάπη πλησιάσουμε τον άλλο. Είμαστε κοινωνικά όντα και μόνο μέσα από την επικοινωνία μπορούμε να βρούμε την πραγματική ευτυχία. Κανένα άλλο αγαθό δεν είναι αρκετό για να μας την εξασφαλίσει. Για να πετύχουμε το πραγματικό πλησίασμα, θα πρέπει να δώσουμε προτεραιότητα στα συναισθήματά μας, να κάνουμε οδηγό την καρδιά μας και να ευγνωμονούμε τη ζωή και τη μοίρα μας για καθετί καλό που μας προσφέρει. Μην αναλώνεσαι, μοιάζει να φωνάζει ο ποιητής. Μη βουλιάζεις στη μιζέρια της καθημερινότητας, στις ψεύτικες υποσχέσεις ευτυχίας μέσα από την απόκτηση ολοένα και περισσότερων υλικών αγαθών. Κυνηγώντας το κέρδος, την πρωτιά και άλλες ανούσιες επιδιώξεις, ξεχνάμε να ζούμε το παρόν, τη χαρά της συναναστροφής, της συναισθηματικής αμοιβαιότητας. Τελικά η ζωή μας καταντά ένας αδιάκοπος αγώνας, χωρίς νόημα και αξία, για εφήμερα αγαθά. Μαθαίνουμε να λειτουργούμε μόνο με την ψυχρή λογική, να υποδουλωνόμαστε στο κέρδος, να το αφήνουμε να καθορίζει τη ζωή μας. Ξεχνάμε την ανθρώπινη υπόστασή μας και στο τέλος της ημέρας –και της ζωής μας– είμαστε μόνοι και δυστυχείς.

Β1$_2$. α) Θέμα του είναι ο ατομικισμός με τον οποίο γαλουχείται ο μαθητής σήμερα τόσο από το σχολείο, παρά το γεγονός ότι αυτό διακηρύσσει και διδάσκει τις αξίες της συλλογικότητας και της αλληλεγγύης, όσο και από την οικογένεια. **Σκοπός** του κειμένου είναι να ευαισθητοποιήσει, να προβληματίσει για την κατάσταση αυτή, που δε συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση και στη διαμόρφωση μιας σωστής κοινωνικής συμπεριφοράς του μαθητή, αλλά και να επικρίνει τη στάση του σχολείου και της οικογένειας, που καλλιεργούν το ατομικιστικό πνεύμα στους νέους. Το κείμενο **απευθύνεται** στο ευρύ κοινό αλλά κυρίως στην πολιτεία, την οποία καλεί να αναβαθμίσει τον ρόλο του σχολείου ως προς τον παιδευτικό του ρόλο.
β) Ο ατομικισμός ως ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Β2$_1$.α)

Λέξεις	Ομόρριζες Λέξεις
κοινωνικοποίησης	ποιητής, ποίηση
συμβίωση	αβίωτος, βιώσιμος
ταξινομούν	νομός, διανομέας
δημοκρατία	κρατικός, ακρατής
προαγωγής	αγωγός, αγωγιμότητα

β) βεβαιότητα, απόρριψης, αποκρύπτεται, συλλογικές, αχρείαστο/ περιττό.

Β2$_2$. α) i. Η σύνταξη είναι ενεργητική. «Οι αξίες της συλλογικότητας και της αλληλεγγύης στις εκπαιδευτικές (του) διαδικασίες διακηρύσσονται και διδάσκονται από το σχολείο».
ii. Η σύνταξη είναι ενεργητική. «Η κοινωνική συμπεριφορά των ανθρώπων προσδιορίζεται και προσανατολίζεται από τις κοινωνικές αξίες».
Με την παθητική σύνταξη τονίζεται η ενέργεια του ρήματος, ενώ αποκρύπτεται το υποκείμενο. Δηλώνεται έμμεσα με το ποιητικό αίτιο. Το ύφος καθίσταται απρόσωπο και αποστασιοποιημένο. Ο λόγος είναι ακαδημαϊκός, επιστημονικός και δοκιμιακός. Τέλος, αποκτά ποικιλία η πλοκή του λόγου.
β) Με τη χρήση του ασύνδετου σχήματος παρατίθενται όροι της πρότασης χωρίς σύνδεσμο («…ανήκουν η ζωή, η δημοκρατία, η ειρήνη, η ψυχική ηρεμία, η συλλογικότητα, η αλληλεγγύη, η παιδεία κ.ο.κ.»). Με το σχήμα αυτό ο συγγραφέας παραθέτει τις οικουμενικές αξίες που χαρακτηρίζουν τις εκπαιδευτικές διαδικασίες και τους σκοπούς του σχολείου σε θεωρητικό επίπεδο. Επίσης, δηλώνει ένταση, συμβάλλει στην παραστατικότητα, ενισχύει τη ζωντάνια και την αμεσότητα του κειμένου. Με το ασύνδετο σχήμα ο λόγος γίνεται πυκνός, ρέων και ασθματικός.

Β3. Ο στίχος του ποιήματος είναι ελεύθερος, χωρίς μέτρο και ομοιοκαταληξία («Οι χαρές σου, οι θρίαμβοι και οι επιτυχίες σου/ δεν είναι δικές μου/ Όμως ειλικρινά απολαμβάνω να σε βλέπω ευτυχισμένο»). Γίνεται χρήση απλού, καθημερινού λεξιλογίου («παραπατήματα», «μαζέψω», «κοιμάσαι»). Τέλος, το ποίημα κατανέμεται σε άνισες στροφές. Υπάρχουν στροφές που αποτελούνται από έναν στίχο («Ας βελτιώσουμε τις σχέσεις με τους άλλους»), τρεις («Οι χαρές σου … να σε βλέπω ευτυχισμένο»), τέσσερις («Δεν μπορώ να περιορίσω … για να μεγαλουργήσεις»), πέντε («Δεν μπορώ να σου πω … είμαι φίλος σου») και έξι στίχους («Δεν μπορώ να αποτρέψω … ξανά πιο δυνατή»).

Άλλα χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης: Ανισοσύλλαβος στίχος, πεζολογικό ύφος, διασκελισμοί.

ΠΡΟΣΟΧΗ: ΣΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2019 ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΘΗΚΕ ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ, ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΤΟ ΣΥΝΟΔΕΥΟΥΝ. ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΠΑΡΑΤΙΘΕΝΤΑΙ ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

ΘΕΜΑ Γ. Ο Αργ. Χιόνης, από την οπτική του αυτόπτη-μάρτυρα/ παρατηρητή, καταγράφει στο ποίημά του, με τόνο χαμηλόφωνο και αιχμηρό μια πικρή διαπίστωση της εποχής μας· την απουσία ανθρώπινης επαφής, τον δισταγμό και τον φόβο να πλησιάσει ο ένας τον άλλον. Το μήνυμα εικονοποιείται με την περιγραφή των ανθρώπινων χεριών, που είναι το μέσο για ανθρώπινη επαφή, για έκφραση συναισθήματος, για μια απόπειρα –έστω– προσέγγισης («οι άνθρωποι το πιο συχνά/ δεν ξέρουν τι να κάνουνε τα χέρια τους»). Σαρκάζει την υποκρισία των ανθρώπων («τα δίνουν – τάχα χαιρετώντας»), τον δισταγμό τους και τον φόβο τους, που τελικά αφήνουν τα χέρια τους ανενεργά («σαν αποφύσεις άνευρες»). Οι άνθρωποι δεν έχουν καμία διάθεση ή «δεν βρίσκουν λόγο» να τα χρησιμοποιήσουν, για να προσεγγίσουν ουσιαστικά τους άλλους για μια ανθρώπινη επαφή, για ένα χάδι. Με τρόπο τρυφερό, ευαίσθητο, επισημαίνει τις συνέπειες αυτής της πραγματικότητας· την τραγικότητα της ανθρώπινης ύπαρξης: άνθρωποι μονάχοι, άνθρωποι ανέραστοι, χέρια που δεν μπορούν να γίνουν αγκαλιά, να αγγίξουν, να χαϊδέψουν, να δημιουργήσουν («Στο μεταξύ ένα σωρό κορμιά μένουν αχάιδευτα/ Ένα σωρό ποιήματα άγραφα»). Και οι άνθρωποι εξακολουθούν να διψούν για πραγματική ανθρώπινη επαφή, να νοσταλγούν ένα χάδι τρυφερό, φιλικό, ακόμα και ερωτικό, μια κίνηση ανθρώπινη, ζεστή, ουσιαστική. Ανίκανοι να καταλάβουν πόσα τους στερούν τα άγραφα ποιήματα.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

1. α) Εξωτερικά-μορφικά χαρακτηριστικά

Ο στίχος του ποιήματος είναι ελεύθερος, χωρίς ομοιοκαταληξία, ρυθμό και μέτρο. Υπάρχει, ωστόσο, εσωτερικός ρυθμός. («Οι άνθρωποι το πιο συχνά/ δεν ξέρουν τι να κάνουνε τα χέρια τους»). Επίσης, η στίξη είναι ελλιπής. Τέλος, οι στίχοι δεν έχουν ορισμένο αριθμό συλλαβών («Στο μεταξύ ένα σωρό κορμιά μένουν αχάιδευτα/ Ένα σωρό ποιήματα άγραφα»).

Εσωτερικά χαρακτηριστικά

Στο ποίημα γίνεται χρήση καθημερινής γλώσσας. Ο ποιητής δεν επιδιώκει τη χρήση εντυπωσιακών, σπάνιων και ποιητικών λέξεων. Δεν υπάρχει κάποια λεξιλογική ιδιαιτερότητα. Το καθημερινό λεξιλόγιο –άμεση, ως έναν βαθμό, συνέπεια της δραματικότητας–, σε αντίθεση προς το «ποιητικό» λεξιλόγιο της παραδοσιακής, κάνει τη νέα ποίηση να πλησιάζει προς το λεξιλόγιο της πεζογραφίας και τον τόνο της προφορικής ομιλίας[49] («τα ρίχνουμε στις τσέπες τους»).

β) Γλώσσα: Η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Αργύρης Χιόνης στο ποίημά του είναι δημοτική. Η ποιητική του γραφή και γλώσσα αντλείται από την τρέχουσα

[49] Νάσος Βαγενάς, *Για έναν ορισμό του μοντέρνου στην ποίηση,* εκδ. Στιγμή.

καθημερινή ομιλία και είναι ρεαλιστική, όπως άλλωστε και των άλλων εκπροσώπων της γενιάς του ΄70. Το λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί είναι απλό, καθημερινό, χωρίς ποιητικές λέξεις.

Ύφος: Το ύφος του ποιήματος είναι στοχαστικό και ήπια μελαγχολικό, όπως άλλωστε και των άλλων εκπροσώπων της γενιάς του ΄70. Η χρήση σχημάτων λόγου («σαν αποφύσεις άνευρες», «τα ρίχνουνε στις τσέπες τους») και εικόνων το καθιστά γλαφυρό, ζωντανό και παραστατικό. Επίσης, απουσία περίπλοκων σχημάτων λόγου, εξεζητημένων λέξεων και η χρήση καθημερινού λεξιλογίου κάνει το ύφος απλό. Ο σύντομος και μεστός νοημάτων λόγος του καθιστά το ύφος πυκνό.

2. Το ποίημα του Αργ. Χιόνη το διακρίνει η ακρίβεια που όπως γράφει και ο ίδιος είναι μια από τις αρετές της ποίησης. Ειδικότερα, ο ποιητής χρησιμοποιεί απλό καθημερινό και μεστό λόγο προκειμένου να προβάλει το μήνυμα του μέσω του ποιήματος του. Ειδικότερα θέλει να θίξει τη νωθρότητα, την έλλειψη εσωτερικών κινήτρων δράσης, την πλήξη που διακρίνει τον άνθρωπο τόσο για να δημιουργήσει όσο και για να προσεγγίσει ουσιαστικά τον συνάνθρωπό του. Χαρακτηριστική είναι η εικόνα («Τα δίνουν –τάχα χαιρετώντας– σ’ άλλους») με την οποία αποδίδει την υποκριτική και αδιάφορη στάση του σημερινού ανθρώπου απέναντι στον συνάνθρωπό του. Η ίδια ακρίβεια υπάρχει στην παρομοίωση («Τ’ αφήνουνε να κρέμονται σαν αποφύσεις άνευρες») η μεταφορά («τα ρίχνουνε στις τσέπες τους») που αποδίδουν πολύ παραστατικά τη νωθρότητα και την αδράνεια του ανθρώπου και τη μοναξιά του.

3. Η στίξη είναι ελλιπής. Το καθημερινό λεξιλόγιο κάνει το ποίημα να πλησιάζει προς το λεξιλόγιο της πεζογραφίας και τον τόνο της προφορικής ομιλίας («τσέπες», «ένα σωρό κορμιά»). Επίσης, υπάρχουν διασκελισμοί («Οι άνθρωποι το πιο συχνά/ δεν ξέρουν τι να κάνουνε τα χέρια τους»).

40ό ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Α. Σε ένα άρθρο που διάβασα στον ημερήσιο Τύπο με θέμα «Παιδεία και πολιτισμός σε δοκιμασία» η αρθρογράφος υποστήριζε ότι μεταξύ παιδείας και πολιτισμού υπάρχει μια διαλεκτική σχέση, η οποία πραγματώνεται μέσα από την αξιοποίηση του πλούτου της γνώσης και των αξιών από την εκπαίδευση. Τόνιζε ότι η εκπαίδευση ως κοινωνική λειτουργία οφείλει, εκτός από την κατάρτιση, να καθιστά το άτομο ενεργό πολίτη. Επεσήμαινε ότι η εκπαίδευση και η κοινωνικοποίηση ως πολιτισμικές αξίες αλληλεπιδρούν με τα πολιτισμικά στοιχεία και μέσα από την επικοινωνία τους με τις πανανθρώπινες αξίες αναδεικνύουν την ιδιαίτερη πολιτισμική ταυτότητα.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («Θεωρητικά, παιδεία και πολιτισμός είναι έννοιες απόλυτα συνυφασμένες»), **β) ΣΩΣΤΗ** («Η εκπαίδευση ... αναπτύσσει την αυτογνωσία και την ετερογνωσία»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Εκπαίδευση ... με τη συλλογική συνείδηση και μνήμη»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Η εμπέδωση της σύζευξης παιδείας και πολιτισμού ... άρα και πολιτική»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («Η παιδεία και ο πολιτισμός αποτελούν αγαθά ... στο κοινωνικό σύνολο»).

Β2. α) Το ύφος του κειμένου είναι τυπικό ή επίσημο.

β) i. Κυριαρχεί η υποτακτική σύνδεση με μεγάλες περιόδους («Η γλωσσική και πολιτισμική πολυμορφία … από κάποιον άλλο»). Η υποτακτική σύνδεση χρησιμοποιείται για να εκφράσει η συγγραφέας πιο σύνθετες σκέψεις. Με την υποτακτική σύνδεση ο λόγος γίνεται πυκνός, το ύφος του κειμένου πιο περίπλοκο, σύνθετο, τυπικό και επίσημο, καθώς αναδεικνύονται οι νοηματικές σχέσεις μεταξύ των προτάσεων, προσδίδεται πειστικότητα στις απόψεις της συγγραφέα, ενώ παράλληλα καταδεικνύεται η ικανότητά της να χειρίζεται τον λόγο. Η υποτακτική σύνδεση είναι πιο κατάλληλη για να εκφράσει σύνθετες λογικές συσχετίσεις και ο λόγος είναι πιο οργανωμένος και επεξεργασμένος, δείγμα υψηλού πνευματικού επιπέδου. **ii.** Κυριαρχεί η παθητική σύνταξη («συντελούνται», «μεταβλήθηκε», «να αποφευχθούν») και το γ΄ ρηματικό πρόσωπο. Με την παθητική σύνταξη τονίζεται η ενέργεια του ρήματος, ενώ αποκρύπτεται το υποκείμενο (δηλώνεται έμμεσα με το ποιητικό αίτιο). Το ύφος καθίσταται απρόσωπο και αποστασιοποιημένο. **iii.** Κυριαρχεί η κυριολεκτική χρήση της γλώσσας («Ο σεβασμός … και της ξενοφοβίας»), η οποία χρησιμοποιείται όταν οι λέξεις έχουν την αρχική τους σημασία, την κυριολεκτική. Ο λόγος χαρακτηρίζεται από ακρίβεια και σαφήνεια. Σκοπός της συγγραφέα είναι κυρίως η πληροφόρηση, η ενημέρωση.

Β3. α) Ο αφηγητής στο συγκεκριμένο απόσπασμα («Είναι και κάτι … να δει τι είναι») είναι εξωδιηγητικός-ετεροδιηγητικός αφηγητής. Ο αφηγητής δεν είναι παρών (ως αφηγητής) στην αφήγηση και αφηγείται σε γ΄ ρηματικό πρόσωπο («Περιφέρονται στις χορταριασμένες αυλές, ανεβοκατεβαίνουν») μια ιστορία στην οποία δε μετέχει. Το απόσπασμα αποτελεί εισαγωγική αφήγηση, όπου ο αφηγητής εκφράζει προσωπικές σκέψεις που δεν έχουν οργανική σχέση με τα εξιστορούμενα γεγονότα. Ο αφηγητής στο κύριο μέρος του μικροδιηγήματος είναι παντογνώστης (ή αφηγητής Θεός). Συγκεκριμένα γνωρίζει τα πάντα, όλα τα γεγονότα που συμβαίνουν, τις ενέργειες και τις απόψεις όλων όσοι συμμετέχουν, ακόμη και τις βαθύτερες σκέψεις των προσώπων της αφήγησης. Είναι επίσης αμέτοχος, καθώς δεν παίρνει μέρος στην

αφήγηση (είναι ανεξάρτητος από τα πρόσωπα της αφήγησης), αλλά είναι παντού και βλέπει, αντιλαμβάνεται, σχολιάζει, συνειδητοποιεί, γνωρίζει τα πάντα, ακόμα και τις κρυφές σκέψεις των προσώπων και προσεγγίζει τα πράγματα με μηδενική εστίαση. Η αφήγησή του γίνεται σε γ΄ ρηματικό πρόσωπο («Περιφέρονται», «Λένε ερωτόλογα. Δίνουν συμβουλές», «Βγάζει ο παππούς…»), γιατί αποστασιοποιείται από τα λεγόμενά του προσδίδοντας στον λόγο του αμεροληψία, ουδετερότητα και αντικειμενικότητα.

β) Στο συγκεκριμένο απόσπασμα έχουμε αναδρομική αφήγηση, καθώς ο συγγραφέας αναφέρεται σε γεγονότα προγενέστερα («Εδώ λοιπόν ζούσε κάποτε ο Βασίλης») από το σημείο της ιστορίας στο οποίο βρισκόμαστε τη δεδομένη στιγμή. Συγκεκριμένα αφηγείται το περιστατικό που ο μικρός Βασίλης, ακούγοντας το κράξιμο ενός βατράχου κοντά στο πηγάδι (δραματικό απρόοπτο) και στην προσπάθειά του να τον πλησιάσει, πέφτει στο πηγάδι και πνίγεται («Ένα βατράχι κοάζει στο πηγάδι τους και θέλει οπωσδήποτε να δει τι είναι»). Η αναδρομική αφήγηση προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στην αφήγηση, καθώς ο αφηγητής ανακαλεί στη μνήμη του το κεντρικό περιστατικό του μικροδιηγήματος και το παρουσιάζει σαν να διαδραματίζεται στο παρόν.

Γ. Τραγική φιγούρα του μικροδιηγήματος αποτελεί αναμφίβολα ο παππούς του μικρού Βασίλη. Είναι αυτός που έχει αναλάβει να προσέχει τον μικρό εγγονό του, αφού οι γονείς είναι άνθρωποι βιοπαλαιστές («Πάει ο μπαμπάς του να οργώσει. Η μαμά του από τα χαράματα στην τσάπα») και καταγίνονται με τις γεωργικές εργασίες. Ο παππούς είναι άνθρωπος καλόκαρδος αλλά παράλληλα και λυπημένος, γεγονός που μπορεί να σχετίζεται και με τις μνήμες του Εμφυλίου πολέμου και των πεθαμένων συντρόφων του που επανέρχονται στο μυαλό του με τη βοήθεια του κρασιού. Οι αναμνήσεις αυτές ευθύνονται και για το γεγονός ότι χάνει από την επίβλεψή του τον μικρό Βασίλη, με αποτέλεσμα αυτός, όπως αφήνεται να εννοηθεί από τον συγγραφέα, να πέσει στο πηγάδι και να πνιγεί. Οι λόγοι αυτοί προφανώς οδήγησαν τον αφηγητή να εξομολογηθεί «Τον λυπάμαι (τον παππού) κατά βάθος». Ο παππούς σίγουρα αποτελεί έναν βασανισμένο άνθρωπο που ο Εμφύλιος τον έχει σημαδέψει ανεξίτηλα. Η καταφυγή του στο κρασί δείχνει ότι δεν μπορεί να ξεπεράσει όσα έζησε εκεί, τα οποία τον γεμίζουν πόνο και θλίψη, αλλά επιζητά και το ποτό, καθώς του φέρνει στη μνήμη όσα βίωσε και κυρίως τους φίλους που έχασε. Με αυτό τον τρόπο απαλύνει τον πόνο και τη θλίψη που του προκάλεσε. Οι αναμνήσεις αυτές τον εγκλωβίζουν στο παρελθόν, με συνέπεια να αμελεί την ευθύνη που έχει αναλάβει και να πνιγεί ο εγγονός του. Γι᾽ αυτό τον λόγο αποτελεί αναμφίβολα τραγικό πρόσωπο.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.

Τίτλος

- Ευρηματικός
- Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση
- Νοηματικά ενεργός
- Περιγραφικός
- Περιεκτικός
- Πρωτότυπος
- Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης)
- Σύντομος

Δομή

Πρόλογος

Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.)

- Ενημέρωση για το θέμα
- Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος
- Πρόκληση ενδιαφέροντος

Κύριο μέρος

Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.

Επίλογος

- Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών.
- Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος.
- Να είναι πρωτότυπος.
- Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.

Γλωσσικές επιλογές – ύφος

- Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική.
- Πληροφοριακός χαρακτήρας
- Αναφορική χρήση της γλώσσας
- Απουσία προσωπικού οικείου τόνου
- Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης
- Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων
- Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης
- **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: Εκπαίδευση και πολιτισμός

Πρόλογος (επικαιρική αφόρμηση)
Η άρρηκτη σχέση ανάμεσα στον πολιτισμό και την εκπαίδευση καθιστά επιτακτική και αυτονόητη την ανάγκη να αναζητούμε διαρκώς νέους τρόπους μέσω των οποίων ο πολιτισμός θα μπορέσει να προσεγγίσει ολοένα και μεγαλύτερες κοινωνικές ομάδες. Γι᾽ αυτό και η εκπαίδευση, που δεν εξαντλείται μόνο στη μετάδοση της γνώσης, οφείλει να μεταλαμπαδεύει και να εμπνέει αξίες. Και οι πολιτιστικές αξίες, ιδιαίτερα στη χώρα μας που διαθέτει πλούσια πολιτισμική παράδοση, οφείλουν να βρίσκονται ψηλά στην κλίμακα των προτεραιοτήτων του εκπαιδευτικού μας συστήματος.

Κύριο μέρος
Ερώτημα 1ο:

1. Καθοριστικό ρόλο για να μυηθούν οι νέοι στην αξία του πολιτισμού μπορεί να διαδραματίσει η θέσπιση και καθιέρωση μαθημάτων που θα αφορούν τον πολιτισμό (π.χ. Ιστορία της Τέχνης) ή μέσω της διαθεματικής προσέγγισης του πολιτισμού στα σχολεία (σύνδεση με μαθήματα ιστορίας, γλώσσας, τεχνολογίας, κτλ.). Στο πλαίσιο της διδασκαλίας αυτών των μαθημάτων οι νέοι θα έχουν τη δυνατότητα, εκτός από το θεωρητικό κομμάτι, μέσα από την ενεργή τους συμμετοχή να παράγουν πολιτιστικό έργο (θεατρικές παραστάσεις, μουσικές συναυλίες, λογοτεχνικά έργα, εκθέσεις φωτογραφίας ή ζωγραφικής κτλ.). Επιπλέον, θα δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές να επισκεφτούν χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και χώρους όπου θα έρθουν σε επαφή με την τέχνη και τον πολιτισμό (κινηματογραφικές αίθουσες, μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους κτλ.).
2. Η επαφή με τον πολιτισμό δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στα στενά όρια του κράτους, καθώς οι πολιτισμοί είναι συμπληρωματικοί. Γι᾽ αυτό το σχολείο μπορεί να συμβάλει στη γνωριμία με τους πολιτισμούς άλλων χωρών μέσω προγραμμάτων ανταλλαγής μαθητών, όπως είναι τα Εκπαιδευτικά Σχέδια Comenius, τα οποία ενσωματώνουν στη θεματική της πολιτιστικής κληρονομιάς την ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης. Επιπλέον, η επαφή αυτή με τον πολιτισμό άλλων χωρών μπορεί να επιτευχθεί χάρη στην αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας μέσω διαδικτυακών περιηγήσεων σε μουσεία ή αρχαιολογικούς χώρους του κόσμου αλλά και μέσω τηλεδιασκέψεων, όπου οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να μιλήσουν με ειδικούς επιστήμονες ή να παρακολουθήσουν διαλέξεις από πανεπιστήμια της Ελλάδας ή του εξωτερικού.
3. Η μύηση στην αξία του πολιτισμού μπορεί να γίνει πραγματικότητα και μέσα από τις καθιερωμένες σχολικές εορτές και πολιτιστικές δραστηριότητες. Η διοργάνωση μιας τέτοιας εκδήλωσης αποτελεί μια μορφή διδασκαλίας που φέρνει σε επαφή τους μαθητές με την τέχνη, την παράδοση και γενικότερα με τον πολιτισμό της πατρίδας τους. Η συμμετοχή σε τέτοιες εκδηλώσεις, ειδικά όταν γίνεται με βιωματικό τρόπο, όταν υπάρχει δραματουργία σεναρίου και όταν οι μαθητές συμμετέχουν και δεν παρακολουθούν απλώς παθητικά μπορεί να καταστήσει το σχολείο μέτοχο και συμμέτοχο στον πολιτισμό, που θα τον μεταλαμπαδεύσει στη νέα γενιά.

4. Η γνωριμία της νέας γενιάς με τον πολιτισμό μπορεί να επιτευχθεί και μέσα από εκπαιδευτικές εκδρομές και ταξίδια, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, με πολιτιστικό χαρακτήρα. Στόχος των εκδρομών αυτών θα πρέπει να είναι η πολιτισμική καλλιέργεια μέσα από τις επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, σε μουσεία, σε εθνικούς δρυμούς κτλ. αξιοποιώντας και τις νέες τεχνολογίες αλλά και την πρωτοβουλία, την αυτενέργεια και την ομαδοσυνεργατική λειτουργία των μαθητών / μαθητριών.
5. «Θα πρέπει να εισαχθεί μια "ζώνη πολιτισμού'' στο πρόγραμμα, όχι τόσο ως ''μάθημα'' αλλά ως μάθηση, ως καλλιέργεια, ως δραστηριότητα, ως ευαισθητοποίηση. Ένα δίωρο την εβδομάδα σε ένα σχολικό πρόγραμμα θα πρέπει να αφιερωθεί στην πολιτιστική καλλιέργεια των μαθητών. Όλων των μαθητών. Ένα δίωρο που άλλος μαθητής θα επιλέγει και θα αφιερώνει στη μουσική, άλλος στη ζωγραφική, άλλος στο θέατρο, άλλος στον κινηματογράφο, άλλος στη ρητορική, άλλος στην ιστορία της τέχνης κτλ. Και μάλιστα με εναλλαγή των επιλογών στα έτη του σχολείου, ώστε να παρακολουθήσει περισσότερα αντικείμενα. Δίωρο υποχρεωτικό για όλους, με πρόβλεψη στο πρόγραμμα και επιλογή των ίδιων των μαθητών. Με στενή συνεργασία με τον καθηγητή της μουσικής, με τον καθηγητή των καλλιτεχνικών, με τον θεατρολόγο, με τον φιλόλογο, με τον ιστορικό της τέχνης. Σε μια άλλη διάρθρωση των αντίστοιχων αντικειμένων, με ανάλογο πρόγραμμα, κάποιες ειδικές αίθουσες- εργαστήρια και ό,τι χρειάζεται». [50]

Μεταβατική παράγραφος

Εφόσον το σχολείο καταφέρει να υιοθετήσει πρακτικές με τις οποίες θα φέρει σε επαφή τους νέους με τον πολιτισμό, τότε σίγουρα αυτοί θα αποκομίσουν πολλαπλά οφέλη.

Ερώτημα 2ο:

1. Η επαφή με τις διάφορες εκφάνσεις του πολιτισμού μέσω της διδασκαλίας μπορεί να αποτελέσει τη γέφυρα μετάβασης από την απλή στην κριτική σκέψη και από το ένα στάδιο συνειδητοποίησης στο επόμενο, συμβάλλοντας στη γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών. Η ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας και η απόκτηση κοινωνικής συνείδησης αποτελούν σημαντικά εφόδια για τους νέους για να απαλλαγούν από φανατισμούς και κάθε μορφή χειραγώγησης και προπαγάνδας που ανθούν στις μέρες μας. Παράλληλα, χάρη στη μύησή τους στις τέχνες και τον πολιτισμό οι νέοι καλλιεργούν πολύπλευρα ενδιαφέροντα, αποφεύγοντας έτσι την πνευματική μονομέρεια που επιβάλλεται λόγω της ειδίκευσης.
2. Με την αξιοποίηση μέσα στο σχολείο θεμάτων που πηγάζουν από τον πολιτισμό, οι νέοι ανιχνεύουν τις δικές τους πολιτισμικές ρίζες και προσεγγίζουν με ενδιαφέρον μια μεγάλη παρακαταθήκη πολιτισμικών αξιών, που διαμορφώνουν τις αντιλήψεις, την ψυχοσύνθεση και την πολιτισμική ιδιαιτερότητα της κοινωνίας στην οποία ανήκουν. Η γνώση της ιστορίας και πολιτισμού επιδρά γενικότερα στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του κάθε ατόμου, επειδή το εντάσσουν ομαλά στις δομές του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου με λιγότερο ή περισσότερο κοινά χαρακτηριστικά. Ιδιαίτερα στις μέρες μας, που συντελούνται ριζικές αλλαγές στην κοινωνία λόγω της παγκοσμιοποίησης αλλά και των

[50] Γ. Μπαμπινιώτης

ανακατατάξεων στη δομή και τη σύνθεση των κοινωνιών, η επαφή με τον πολιτισμό κρίνεται όχι μόνο ωφέλιμη για τη νέα γενιά αλλά και επιβεβλημένη.

3. Ο πολιτισμός αποτελεί πρόσφορο πεδίο για την πραγματοποίηση «πολιτισμικής συνάντησης» και ανάδειξης διαφορών, αλλά κυρίως κοινών πολιτισμικών στοιχείων, ανάμεσα στον «δικό μας» πολιτισμό και τον πολιτισμό «άλλων» λαών. Η επαφή και η γνωριμία με ξένα πολιτιστικά αγαθά μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας, καθώς στις μέρες μας όλα σχεδόν τα σχολεία έχουν πολυποπολιτισμική σύνθεση, βοηθάει τους μαθητές να διαπιστώσουν ότι οι πολιτισμοί είναι συμπληρωματικοί και «επικοινωνούν», κι αυτό με τη σειρά του τους βοηθάει να αποβάλουν τις στερεότυπες αντίληψεις, τη μισαλλοδοξία, τον εθνικισμό και τον ρατσισμό και να συνυπάρξουν αρμονικά μέσα σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία.
4. Η ουσιαστική επαφή με τα πολιτιστικά αγαθά του τόπου τους βοηθάει τους νέους να οικοδομήσουν μια βιωματική σχέση με την ιστορία και τον πολιτισμό τους. Μέσα από αυτή τη διαδικασία κατανοούν το πολιτιστικό τους παρελθόν και αναβαθμίζουν την αισθητική τους αντίληψη, που στις μέρες μας έχει διαβρωθεί από τον καταιγισμό προϊόντων υποκουλτούρας που προβάλλονται κυρίως από τα ΜΜΕ και το διαδίκτυο. Παράλληλα, τους δίνεται η δυνατότητα να γνωρίσουν τους δημιουργούς και να αποκτήσουν σεβασμό προς όλους αυτούς τους ανθρώπους των οποίων τα επιτεύγματα είναι διαχρονικά και διακρίνονται για το πνεύμα και τη μεγαλοπρέπειά τους.
5. Η επαφή της νέας γενιάς με τον πολιτισμό παίζει καταλυτικό ρόλο στην ηθικοποίησή της και στη διαμόρφωση μιας ισορροπημένης και υγιούς προσωπικότητας. Η συγκίνηση και η ευαισθησία που προκαλούν τα πολιτιστικά αγαθά εξευγενίζουν την εύπλαστη ψυχή των νέων ανθρώπων και τους καθιστούν πραγματικούς Ανθρώπους. Έτσι, δημιουργείται ένα σημαντικό ανάχωμα, που δεν αφήνει να αναπτυχθούν τα πάθη, ο εγωισμός, το ψέμα και η υπερβολή, που χαρακτηρίζουν τον σύγχρονο άνθρωπο, εξαιτίας του καταναλωτισμού και του υλισμού, που αποτελεί το κυρίαρχο πρότυπο ζωής.

Επίλογος

Το σχολείο, ως κύριος φορέας αγωγής της νέας γενιάς, έχει χρέος να φέρει σε επαφή τους νέους με τον πολιτισμό και να τους μυήσει στις αξίες και τα ιδανικά των οποίων είναι φορέας, ώστε να πλουτίσουν τη σκέψη τους και την ψυχή τους.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Ο τίτλος «Χαλάσματα» συνδέεται νοηματικά με το περιεχόμενο του μικροδιηγήματος. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τίτλο χωρίς οριστικό άρθρο για να αναφερθεί όχι μόνο στο σκηνικό («Είναι και κάτι σπίτια όρθια χαλάσματα. Με μισογκρεμισμένες στέγες, λίθινους ή χωμάτινους τοίχους και ξεχαρβαλωμένες πόρτες ανάμεσα στα χαλάσματα») στο οποίο θα εκτυλιχθεί το δράμα αλλά και στις «χαλασμένες» ζωές των ανθρώπων που ταλαιπωρούνταν, στα ψυχικά ράκη, όπως ο παππούς, αλλά και σε αυτούς που τελικά χάθηκαν, όπως ο μικρός Βασίλης. Ο τίτλος λειτουργεί και ως προσήμανση για όσα θα περιγραφούν, προετοιμάζοντας τον αναγνώστη ψυχολογικά, αφού καταφέρνει με μια λέξη λιτή να εικονοποιήσει τα βάσανα και τους καημούς των ανθρώπων που τελειωμό δεν έχουν.

Β1$_2$. 1-β, 2-δ, 3-γ, 4-ε, 5-α.

Β2$_1$. α) συνεχής/ αδιάκοπη, ενδυναμώνει, καθοριστική, φροντίδα, δείγμα.
β) περιττή, αποβάλλει/ απομονώνει, ατομική, απαξίες, διευρύνεται.

Β2$_2$. α) Η δεύτερη παράγραφος («Η εκπαίδευση, ως υποσύνολο … και ενεργό πολίτη») αναπτύσσεται με συνδυασμό μεθόδων: **α)** με **αιτιολόγηση,** καθώς η αρθρογράφος στη θεματική περίοδο διατυπώνει την άποψη ότι «Η εκπαίδευση, ως υποσύνολο της παιδείας, δεν πρέπει να περιορίζεται στην κατάρτιση του ατόμου με στόχο την επαγγελματική αποκατάσταση και την επιτυχή ένταξή του στον οικονομικό και παραγωγικό ιστό», και στις λεπτομέρειες αιτιολογεί την άποψη αυτή («Πρόκειται … ενεργό πολίτη»), **β)** με **ορισμό** («Πρόκειται … ενεργό πολίτη»). Ειδικότερα έχουμε οριστέα έννοια (εκπαίδευση»), γένος («μια βαθύτατα κοινωνική λειτουργία») και ειδοποιό διαφορά («η οποία διαπλάθει την προσωπικότητα … και ενεργό πολίτη»).

β) 1η προκείμενη: Η παιδεία και ο πολιτισμός αποτελούν αγαθά, που, σε αντίθεση με τα περισσότερα άλλα, η επίδρασή τους δεν περιορίζεται σε όσους τα «καταναλώνουν».
2η προκείμενη: Τα οφέλη τους διαχέονται και δρουν πολλαπλασιαστικά στο κοινωνικό σύνολο.
Συμπέρασμα: Συνιστούν, συνεπώς, «κεφάλαιο», όχι μόνο χάρη στις άυλες αξίες που ενσωματώνουν, αλλά και λόγω της ευρύτατης αναπτυξιακής τους διάστασης. Ο συλλογισμός είναι **επαγωγικός**, αφού από μια ειδική θέση («Η παιδεία και ο πολιτισμός αποτελούν αγαθά, που, σε αντίθεση με τα περισσότερα άλλα, η επίδρασή τους δεν περιορίζεται σε όσους τα ‘‘καταναλώνουν’’») καταλήγει στο γενικό συμπέρασμα ότι αποτελούν πλεονέκτημα για το κοινωνικό σύνολο και έχουν πολυδιάστατη αξία («Τα οφέλη τους διαχέονται … της ευρύτατης αναπτυξιακής τους διάστασης»).

Β3. «Γιατί έχουν μιλιά τα παλιά τα σπίτια. Λένε ερωτόλογα. Δίνουν συμβουλές»: **Προσωποποίηση.** Στη συγκεκριμένη προσωποποίηση ο συγγραφέας παρουσιάζει τα σπίτια να μιλάνε, να λένε ερωτόλογα και να δίνουν συμβουλές. Με αυτό τον τρόπο προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα, παραστατικότητα και πρωτοτυπία στον λόγο.
«Ένα βατράχι κοάζει στο πηγάδι τους...»: **Εικόνα ακουστική (δραματικό απρόοπτο).**
«Πιάνει μαζί τους τις γυροβολιές»: **Εικόνα οπτική**
Οι εικόνες δίνουν χρώμα και παλμό στο ποίημα, ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα και καθιστούν το ύφος γλαφυρό. Η συγκεκριμένη εικόνα συμβάλλει στο δραματικό απρόοπτο.

«Κάποιοι πεθαμένοι σύντροφοι στήνουνε χορό μες στο μυαλό του»: **Μεταφορά.** Η μεταφορική χρήση της λέξης προσδίδει στη γλώσσα πλούτο και δύναμη, εκφραστικότητα και ζωηρότητα. Παρουσιάζει με ζωντανό και παραστατικό τρόπο τις αναμνήσεις του παππού.

«Όρθια χαλάσματα»: **Οξύμωρο σχήμα.** Συνδυάζονται δύο αντιφατικά στοιχεία, τα οποία στην πραγματικότητα είναι ασυμβίβαστα και αλληλοαποκλειόμενα, εντούτοις το νόημα του σχήματος (συνδυασμού) είναι ορθό. Τα σπίτια, μολονότι έχουν γκρεμιστεί, εξακολουθούν να είναι φορείς αναμνήσεων που τα κρατούν όρθια στη μνήμη των ανθρώπων.

41ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Α. Σε ένα άρθρο που διάβασα με θέμα τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας ο αρθρογράφος τόνιζε μεταξύ άλλων την αναγκαιότητα να γίνει το μάθημα της Λογοτεχνίας δημιουργικό και συμμετοχικό, ώστε να το αγαπήσουν οι μαθητές, να αφομοιώσουν τις λογοτεχνικές αρχές και να εξασκηθούν στον γραπτό λόγο. Επεσήμαινε ότι σε συνδυασμό με τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας θα βελτιωθεί το γλωσσικό επίπεδο των μαθητών.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («Αξίζει να σημειώσουμε … από τον κύκλο της Τέχνης»), **β) ΛΑΘΟΣ** («…κι έχει μετεξελιχθεί σε ένα ακόμα μάθημα στείρας κρίσης…»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («…είναι δυνατόν το μάθημα … των ίδιων των μαθητών»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Η διδασκαλία οφείλει να είναι βιωματική … Το διδακτικό αντικείμενο θα γίνει αγαπητό…»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («Έτσι, η στροφή του αναλυτικού προγράμματος … του γλωσσικού επιπέδου»).

Β2. α)
i. μεταφορική χρήση της λέξης
ii. διευκρίνιση, επεξήγηση
iii. δευτερεύουσα πληροφορία
iv. επεξήγηση
v. επεξήγηση, διευκρίνιση

β) i. αλλά, **ii.** ακόμα και, **iii.** μάλιστα, **iv.** Ταυτόχρονα, **v.** λοιπόν.

Β3. α) Οι «νύχτες» διακρίνονται από ήρεμο διηγηματικό τόνο. Στις νύχτες («θυμάσαι;) υπάρχει μια αντίθεση: από τη μια η δυστυχία, ο πόνος, η ταλαιπωρία, ψυχική και σωματική, ο θάνατος, και από την άλλη η ομορφιά της σχέσης του αφηγητή με το άλογο. Μια σχέση τρυφερή, αμοιβαίας αγάπης. Η παρουσία των ζώων στη ζωή των ανθρώπων είναι σημαντική και επηρεάζει τον ανθρώπινο ψυχισμό. Ο χώρος και ο χρόνος λειτουργούν υποβλητικά και δημιουργούν εικόνες στον αναγνώστη, όμοιες με τις αναμνήσεις του αφηγητή. Η ρεαλιστική γραφή του συγγραφέα είναι ευαίσθητη, αλλά όχι μελοδραματική.

i. Δημιουργεί μια ατμόσφαιρα συντροφικότητας, τρυφερότητας μέσα στη ζοφερή και βροχερή νύχτα του πολέμου. Οι δύσκολες συνθήκες φέρνουν τον συγγραφέα πιο κοντά με το άλογό του, με το οποίο αναπτύσσει έναν συναισθηματικό δεσμό σαν να είναι άνθρωπος. Υπάρχει αίσθηση ζεστασιάς, θαλπωρής μέσα στην αβεβαιότητα και την απανθρωπιά του πολέμου. Η αίσθηση αυτή ενισχύεται από τον έντονα συναισθηματικό λόγο που χρησιμοποιεί ο αφηγητής.

ii. Εικονοποιείται η φρίκη του πολέμου. Συγκεκριμένα παρουσιάζεται το σκληρό και απάνθρωπο κλίμα του πολέμου μέσα στο οποίο και ο ίδιος ο άνθρωπος απευαισθητοποιείται, συνηθίζει τη φρίκη του και γίνεται και ο ίδιος σκληρός. Δημιουργείται έτσι μια ατμόσφαιρα αγωνιώδης.
iii. Παρουσιάζει τη φρίκη του πολέμου, την ταπείνωση και τον εξευτελισμό του ανθρώπου μέσα στις άθλιες συνθήκες («Είν’ αφάνταστη η λύπη κι η κακομοιριά που

δοκιμάζεις σαν αισθάνεσαι να ’σαι και να βλέπεις ανθρώπους και ζώα και τα πάντα μες στη λάσπη») του πολέμου. Είναι η χειρότερη στιγμή αλλά και η πιο συγκινητική, η πιο συναισθηματικά φορτισμένη του διηγήματος, καθώς έχουμε το τέλος μιας όμορφης σχέσης. Στο συγκεκριμένο σημείο υπάρχει η κορύφωση των συναισθημάτων του συγγραφέα και του αναγνώστη.

β) Το κείμενο του Καββαδία είναι ένα αυτοβιογραφικό επιστολικό κείμενο, αφιερωμένο στο νεκρό άλογό του, κάτι που φαίνεται και από τον τίτλο με τη χρήση της κτητικής αντωνυμίας «μου», καθώς και από τη χρήση του β΄ ενικού ρηματικού προσώπου («θυμάσαι»). Το β΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο θεωρείται ένα είδος πρωτοπρόσωπης αφήγησης, με την έννοια ότι ο αφηγητής απευθύνεται στον εαυτό του. Το άλογο το χρησιμοποιούσε για τη μεταφορά των τραυματιών στον Ελληνοϊταλικό πόλεμο (1940-1941). Τα στοιχεία που το επιβεβαιώνουν είναι οι αναφορές στον πόλεμο («Έπαψα πια να σε χάνω μέσα στ’ άλλα τα ζώα της μονάδας μας», «Μπορούσε κοντά από ’κεί να κουβαλήσουμε τραυματίες. Ακούσαμε μαζί τον θόρυβο του πολέμου και τον συνηθίσαμε», «Πήραμε το παλικάρι με το πληγωμένο πόδι και φύγαμε», «Πιο πέρα από μας ένας Ιταλός σκοτωμένος») και οι αναφορές στα ταξίδια του στη θάλασσα ως ναυτικός («όπως δεν τα κάρφωσα τότε που αναζητούσα φανάρια στη Βόρειο θάλασσα», «Οι κάλοι των χεριών μου από τα λουριά σου μου είναι τόσο αγαπητοί, όσο εκείνοι που κάποτε απόχτησα στις θαλασσινές μου πορείες», «Πάνω μας η Μεγάλη Άρκτος, το Βόρειο Στέμμα, ο Αστερισμός του Ωρίωνα ψιχάλιζαν φως»). Τέλος, στο κείμενο έχουμε ομοδιηγητικό αφηγητή (αφηγητής-πρωταγωνιστής), που αφηγείται τη δική του ιστορία σε α΄ πρόσωπο (αυτοδιηγητικός αφηγητής). «Ο Καββαδίας άλλωστε με σύνεση και συνέπεια περιοριζόταν, τόσο στα ποιήματά του όσο και στα πεζά του, στο βιωματικό του υλικό».[1]

Γ. Ο Καββαδίας δίνει ανθρώπινη υπόσταση στο άλογό του, του προσφέρει απέραντη στοργή και βγάζει όλη του την ευαισθησία σε αυτό. Άλλωστε, άνθρωποι και άλογα ήταν ένα στον πόλεμο, οπότε δικαιολογείται ο συναισθηματικός δεσμός που αναπτύσσεται ανάμεσα στον συγγραφέα και το ζώο του. Οι δύσκολες συνθήκες που βίωσαν κατά τη διάρκεια του πολέμου, το περιβάλλον οι νεκροί, οι τραυματίες, η θλίψη τον φέρνουν πιο κοντά με το άλογο, το οποίο δεν είναι γι’ αυτόν απλώς ένα ζώο για να μεταφέρει τους τραυματίες από το πεδίο της μάχης αλλά ο συνοδοιπόρος του, ο φίλος του, ο συμπαραστάτης του στις δύσκολες στιγμές. Αισθάνεται ότι μπορεί να του μιλήσει και να τον κατανοήσει, κάτι που πιθανόν δεν κατάφερε με τους ανθρώπους («Πόσοι άνθρωποι δεν κοιμούνται όρθιοι περπατώντας, δίχως να ’χουν τη δική σου νόηση; Ας είναι...»). Θεωρεί ότι του χρωστάει ευγνωμοσύνη, γιατί στις δύσκολες συνθήκες που είχαν να αντιμετωπίσουν το άλογο στάθηκε όρθιο («Εσύ όρθιο») και τον βοήθησε να αντεπεξέλθει στις δυσκολίες, θεωρώντας ίσως ότι του χρωστάει και τη ζωή του («Η όσφρησή σου μας έσωσε»). Αντιλαμβάνεται όπως ένας άνθρωπος τις δύσκολες καταστάσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν και προσαρμόζεται σε αυτές («Πήραμε το παλικάρι με το πληγωμένο πόδι και φύγαμε. Ποτέ μου δε σε είδα πιο προσεχτικό και τόσο αλαφροπάτητο. Είχες ξεχάσει κείνο το νευρικό σου συνήθειο να πηδάς σηκώνοντας το σαμάρι. Τα ’χες όλα νιώσει ίσως πριν από μένα»). Η συνύπαρξή του αυτή με το ζώο επηρέασε βαθύτατα τον ψυχισμό του

[1] Στέφανος Χρ. Λαμπίκης, «Μια γνωριμία με τον Νίκο Καββαδία». (Academia.edu, 2014)

συγγραφέα, μολονότι ήταν η πρώτη ουσιαστική επαφή που είχε με άλογο, όπως ομολογεί και ο ίδιος («Ίσως για πρώτη φορά έβλεπα άλογο από τόσο κοντά»). Ωστόσο, η τρυφερή αυτή σχέση που αναπτύχθηκε ανάμεσά τους άφησε ανεξίτηλα σημάδια στην ψυχή του. Γι᾽ αυτό και ο αφηγητής δείχνει έμπρακτο σεβασμό και αγάπη στο ζώο-συνοδοιπόρο του μετά τον θάνατό του, που τον τιμά. («Θυμάσαι πόσο προσπάθησα. Δεν το κατόρθωσα. Πρέπει να νιώσεις καλά πως δε φταίω. Ποτέ δεν προσπάθησα τόσο. Έμεινα δίπλα σου ολόκληρη νύχτα.... Φυλάω ακόμη το ξυστρί και τη βούρτσα σου. Κι όταν κάποτε κι αυτά θα τα παραδώσω, θα σε φυλάξω στη μνήμη μου»).

Η συνύπαρξή μας με τα ζώα επηρεάζει βαθιά τον ψυχισμό μας. Από την παιδική ηλικία του ανθρώπου η επαφή με τα ζώα αποτελεί ένα αληθινό, καθημερινό μάθημα στοργής και ψυχικού «δεσίματος» με ένα άλλο έμβιο ον. Τα ζώα αποτελούν μια συντροφιά πλούσια σε θετικά συναισθήματα, όπως είναι η αγάπη άνευ όρων, το μοίρασμα, η ικανοποίηση, η χαρά, η ευχαρίστηση, η ευγνωμοσύνη και η τρυφερότητα, συμβάλλοντας έτσι στον περιορισμό των συμπτωμάτων του άγχους και της κατάθλιψης. Η παρουσία ενός ζώου στο οικιακό περιβάλλον καλλιεργεί το αίσθημα της ευθύνης και βοηθά το παιδί να ωριμάσει, καθώς μαθαίνει ότι πρέπει να είναι συνεπές. Μάλιστα, τα παιδιά που έχουν μεγαλώσει σε σπίτι όπου υπήρχε κάποιο ζώο εμφανίζουν καλύτερες κοινωνικές δεξιότητες και αισθήματα συμπόνιας σε σχέση με τα παιδιά που μεγαλώνουν χωρίς ζώο. Η συντροφιά που προσφέρει ένα κατοικίδιο ωφελεί επίσης τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Η ψυχική σύνδεση του παιδιού με ειδικές ανάγκες με το κατοικίδιο, μέσω της καθημερινής επαφής με αυτό, αποτελεί ένα είδος κοινωνικοποίησης, ενώ προσφέρει και μια μορφή επικοινωνίας με το περιβάλλον. Η συντροφιά ενός κατοικίδιου μπορεί να αλλάξει τη ζωή τους, αποτελώντας ένα είδος απασχόλησης και γεμίζοντας τις ημέρες τους. Τους δίνει τη χαρά της προσδοκίας και τους βοηθά να υιοθετήσουν μια πιο αισιόδοξη και χαρούμενη στάση ζωής. Η συντροφιά των ζώων, λοιπόν, δεν ομορφαίνει απλώς τη ζωή μας, αλλά της δίνει νόημα και αποτελεί πηγή χαράς. Συνεισφέρει με ποικίλους τρόπους στη θετική διαμόρφωση του ψυχισμού και της διάθεσής μας.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος
• Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος

Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.
Γλωσσικές επιλογές – ύφος
• Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: Η αξία του μαθήματος της Λογοτεχνίας

Πρόλογος (επικαιρική αφόρμηση)
Η διδασκαλία του μαθήματος της Λογοτεχνίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση με τον παραδοσιακό τρόπο προσέγγισης, που περιορίζεται σε μια επιφανειακή και στείρα ανάλυση, έχει ως αποτέλεσμα την υποβάθμιση και την απώλεια της καλλιτεχνικής του διάστασης. Έτσι, στις μέρες μας έχει καταντήσει καθαρά διαδικαστικού χαρακτήρα, με ευθύνη τόσο των αναλυτικών προγραμμάτων όσο και των

εκπαιδευτικών. Γι' αυτό είναι ανάγκη να αποκτήσει την καλλιτεχνική του αίγλη, καθώς έτσι θα μπορέσει να αποβεί ωφέλιμο για τους μαθητές.

Ερώτημα 1ο:

1. Η ιστορία που περικλείεται σε ένα λογοτεχνικό κείμενο δημιουργεί διόδους διεύρυνσης της φαντασίας. Πιο συγκεκριμένα προσκαλεί τον αναγνώστη να φανταστεί τον εαυτό του μέσα σε αυτή, να γίνει και ο ίδιος συμμέτοχος των γεγονότων και των καταστάσεων που βιώνουν οι ήρωες του έργου, να ξεπεράσει τα όρια του χρόνου και να ζήσει σε διαφορετικές εποχές. Το λογοτεχνικό κείμενο επιτρέπει στον αναγνώστη-μαθητή να βάλει τον εαυτό του στη θέση του χαρακτήρα της ιστορίας και να πρωταγωνιστήσει και ο ίδιος στο έργο. Όταν συμβεί αυτό, μπορεί να κατανοήσει τον βαθύτερο συναισθηματικό και ψυχολογικό κόσμο των ηρώων. Το λογοτεχνικό κείμενο, επομένως, μπορεί να γεφυρώσει την απόσταση μεταξύ της πραγματικής και της φανταστικής ζωής, προσφέροντας στον αναγνώστη μια πραγματικότητα που δεν έχει ζήσει ή δε θα μπορούσε να ζήσει.
2. Το μάθημα της Λογοτεχνίας μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη και την οικοδόμηση ενός αξιακού συστήματος στους μαθητές, χάρη στη μορφωτική του δύναμη σε συνδυασμό με τη δυνατότητα που παρέχει για διαλεκτική ανάλυση προβληματικών καταστάσεων ή για διαλεκτικές αντιπαραθέσεις των μαθητών πάνω σε διλημματικές καταστάσεις.[2] Η λογοτεχνία είναι ένας ζωντανός οργανισμός, είναι γλώσσα, πολιτισμός και πολιτιστικό φαινόμενο, γιατί καταγράφει, εγγράφει και μεταπλάθει τη ζωή και τις αξίες της όπως αποτυπώνονται από τον δημιουργό τους. Το αξιακό πλαίσιο είναι διαχρονικό και παγκόσμιο. Μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα προβάλλονται αξίες όπως η αγάπη, η παράδοση, ο έρωτας, η ειρήνη, η φιλία κτλ.
3. Μέσω της λογοτεχνίας επιτυγχάνεται η καλλιέργεια της αισθητικής εμπειρίας, που συνταιριάζει την κατανόηση και τη βίωση μέσα σε μια αδιάρρηκτα διαλεκτική σχέση, οδηγώντας τους μαθητές στη διαμόρφωση στάσεων και συστήματος αξιών. Η γνωστική και συγκινησιακή εμπειρία καλλιεργεί την αυτογνωσία, εκλεπτύνει το αίσθημα του μαθητή-αναγνώστη εισάγοντάς τον στο βάθος της ανθρώπινης υπόστασης και ανοίγει τον δρόμο για τη διαμόρφωση της προσωπικής του βιοθεωρίας.
4. Η διδασκαλία της Λογοτεχνίας φέρνει σε επαφή τους μαθητές με τα γραπτά κείμενα της πνευματικής παράδοσης. Έτσι, οι μαθητές ανακαλύπτουν την έννοια «λογοτεχνικότητα» και εξασκούνται στο να τη διακρίνουν μέσα στο γραπτό και κατ' επέκταση μπορούν να ξεχωρίζουν ποιο θεωρείται λογοτεχνικό κείμενο και ποιο όχι. Μαθαίνουν ακόμη τις διάφορες τεχνικές που επιστρατεύει ο εκάστοτε δημιουργός κατά τη συγγραφή. Γνωρίζουν τη γλώσσα τους, καθώς στο «ταξίδι» τους στις διάφορες περιόδους έρχονται αντιμέτωποι με διάφορες πτυχές και μορφές της. Παράλληλα, μέσα από την ανάγνωση διαμορφώνουν το γλωσσικό τους αισθητήριο, αφού τα κείμενα αποτελούν έκφραση του ζωντανού εργαστηρίου της γλώσσας. Ειδικά στις μέρες μας, που έχει επιβληθεί ο υποβαθμισμένος και τυποποιημένος τηλεοπτικός λόγος, ο οποίος σε πολλές περιπτώσεις κατακρεουργεί τη γλώσσα, η επαφή με τη λογοτεχνία παρέχει τη δυνατότητα στον νέο να αποκτήσει πλούσιο λεξιλόγιο και εκφραστική άνεση.

[2] Παπούλια-Τζελέπη, Π. «Ηθική αγωγή και εκπαίδευση», στο *Παιδαγωγική και Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια,* τόμος 4, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1990, σ. 2255-2259.

5. Η λογοτεχνία, ως αντικείμενο διδασκαλίας, δε συνδέεται με τη χρησιμότητα και την ανάγκη, όπως τα αντικείμενα των θετικών επιστημών. Ο συνδυασμός της αισθητικής, της πολιτιστικής και της ιδεολογικής διάστασης που χαρακτηρίζει το μάθημα της Λογοτεχνίας το αντιδιαστέλλει από τα άλλα μαθήματα και έτσι η διδασκαλία της λογοτεχνίας μπορεί να αποτελέσει έναν από τους μοχλούς για την ανανέωση της εκπαιδευτικής πρακτικής. Αυτή η διδασκαλία μπορεί να μετατρέψει τη διαδικασία παθητικής πρόσληψης της γνώσης σε μια διαδικασία ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών και δημιουργικής έκφρασης της προσωπικότητάς τους, γιατί τους βοηθάει να δουν μέσα από αυτήν τους εαυτούς τους και τον κόσμο που τους περιβάλλει.

Μεταβατική παράγραφος
Βέβαια, για να μπορέσει το μάθημα της Λογοτεχνίας να αξιοποιηθεί προς όφελος των μαθητών θα πρέπει να απεμπλακεί από τις δασκαλοκεντρικές αναλύσεις και να αναζητηθούν νέοι προσανατολισμοί που θα το καταστήσουν αποτελεσματικό.

Ερώτημα 2ο:

1. Η αξιοποίησης της εικόνας στη διδασκαλία της λογοτεχνίας μπορεί να καταστήσει το μάθημα πιο αποτελεσματικό. Η χρήση της εικόνας εντάσσεται στη βιωματική μάθηση, αποτελεί μια μορφή πολυτροπικής διδασκαλίας, έχει τη δυνατότητα να διευρύνει τους ορίζοντες και τα σύμβολα και να εντάξει αδιάφορους ή διαφορετικούς μαθητές στη μαθησιακή διαδικασία. Προσφέρεται κατεξοχήν για τάξεις πολυπολιτισμικές και ετερογενείς, ενώ ασκεί παράλληλα την αισθητική αγωγή. Η εικόνα (πίνακας, φωτογραφία, σκίτσο, αφίσα) μπορεί να συμπληρώνει, να τεκμηριώνει και να διευρύνει τη γνώση, αλλά και να προσφέρει δυνατότητες ερμηνείας και εμβάθυνσης, όσο και αφορμές για δημιουργικότητα. Πολύ σημαντικό είναι το γεγονός ότι προσφέρει ερεθίσματα, προκαλεί το ενδιαφέρον και με αυτή την έννοια αποτελεί κίνητρο για μάθηση, συμβάλλοντας έτσι στο μαθησιακό αποτέλεσμα. Απαραίτητη προ πόθεση είναι ασφαλώς η λειτουργική ένταξη της εικόνας στη διδασκαλία και η συνομιλία με το κείμενο. Προς αυτή την κατεύθυνση απαιτείται όχι απλώς η εύστοχη επιλογή εικόνας (που μπορεί να προέρχεται είτε από το σχολικό εγχειρίδιο είτε εκτός αυτού) αλλά και η κατάλληλη αξιοποίησή της από τον εκπαιδευτικό, η σύνδεσή της με τους στόχους της διδασκαλίας, η ανάλυση της υπονοούμενης γλώσσας, ο συσχετισμός με άλλα είδη πηγών.[3]
2. Οι εφαρμογές των πολυμέσων και της πληροφορικής μπορούν να υποστηρίξουν γόνιμα και αποτελεσματικά τη διδασκαλία της λογοτεχνίας. Βέβαια, για να συμβεί αυτό, θα πρέπει να στηρίζονται σε ουσιαστικό και καινοτόμο μεθοδολογικό προβληματισμό, να προωθούν συγκεκριμένα εκπαιδευτικά ζητούμενα και να προκύπτουν από τη συνεργασία έμπειρων φιλολόγων-ερευνητών με τους αρμόδιους τεχνικούς. Με τη χρήση των μέσων αυτών ο εκπαιδευτικός θα καταφέρει να κερδίσει την προσοχή και το ενδιαφέρον των μαθητών, καθώς το μάθημα γίνεται πιο ζωντανό και ξεφεύγει από τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας. Παράλληλα, αξιοποιώντας τις δυνατότητες του διαδικτύου ο εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει υλικό από ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες και ηλεκτρονικά περιοδικά. Ιδιαίτερα χρήσιμες για τη διδασκαλία

[3] Χρονοπούλου, Α. «Η αξιοποίηση της εικόνας στη διδασκαλία της λογοτεχνίας». (http://users.sch.gr/achrono/wordpress)

της λογοτεχνίας είναι και οι θεματικά οργανωμένες διαδικτυακές σελίδες για εκπαιδευτική χρήση.

3. Το μάθημα της Λογοτεχνίας μπορεί να αποτελέσει την αφορμή για εξοικείωση των μαθητών με τη συγγραφική δραστηριότητα και παραγωγή. Προς αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες που παρέχει η δημιουργική γραφή, μια εκπαιδευτική μέθοδος που αναδεικνύει τον ρόλο της έκφρασης, της γραφής, του λόγου. Η δημιουργική γραφή ενθαρρύνει την αυτενέργεια των μαθητών, ανοίγει δρόμους μελέτης της λογοτεχνίας εκ των έσω και ενισχύει την επικοινωνιακή λειτουργία της διδασκαλίας.
4. Μέσα από τη διοργάνωση ενδοσχολικών φεστιβάλ ή ευρύτερων διαγωνισμών είναι δυνατόν να κινητοποιηθούν οι νεαροί μαθητές προς τη συγγραφή λογοτεχνικών κειμένων, να παίξουν με τις λέξεις, να γράψουν ποιήματα, διηγήματα ή νουβέλες. Έτσι, το μάθημα θα ξεφεύγει από τη στειρότητα των παραδοσιακών αναλύσεων και των εξετάσεων και, επιπλέον, η αξιολόγηση δε θα γίνεται με τα κλασικά διαγωνίσματα, που προξενούν άγχος στους μαθητές, αλλά μέσα από την παραγωγή λόγου που θα επιλέξουν οι ίδιοι.
5. Η διδασκαλία στα πλαίσια του μαθήματος της Λογοτεχνίας θα πρέπει να αποκτήσει χαρακτήρα βιωματικό, δημιουργικό και διαθεματικό. Έτσι, θα είναι ευκολότερη η μύηση των μαθητών στις λογοτεχνικές τεχνικές, στα λογοτεχνικά ρεύματα, στα σχήματα λόγου κτλ. και θα μπορέσουν να προσεγγίσουν και να κατανοήσουν καλύτερα ένα λογοτεχνικό κείμενο. Αν το μάθημα γίνει δημιουργικό (και φυσικά μπορεί να γίνει συμμετοχικό και συνεργατικό), θα στραφεί στην έκθεση των απόψεων και των λογοτεχνικών ανησυχιών του μαθητή μπροστά στο κοινό της τάξης ή του σχολείου. Το διδακτικό αντικείμενο θα γίνει αγαπητό και θα έχει υλοποιηθεί ο πραγματικός σκοπός της διδακτικής: η δημιουργική και κριτική αφομοίωση των βασικών αρχών της νεοελληνικής λογοτεχνικής παραγωγής και η εξάσκηση των μαθητών στον γραπτό λόγο.

Επίλογος

Είναι καιρός, επομένως, να αναθεωρηθεί ο παραδοσιακός τρόπος διδασκαλίας της Λογοτεχνίας, που έχει στο επίκεντρό του τον εκπαιδευτικό. Η αξιοποίηση των νέων τεχνολογικών επιτευγμάτων και μεθόδων και η ενεργητική συμμετοχή του μαθητή στη διδασκαλία θα δώσουν νέα πνοή στο μάθημα της Λογοτεχνίας.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

$B1_1$. Μέσα από το κείμενο διαφαίνεται η σχέση αγάπης και αφοσίωσης που είχε αναπτυχθεί ανάμεσα στον συγγραφέα και το άλογό του κατά τη διάρκεια του Ελληνοϊταλικού πολέμου. Θα λέγαμε μάλιστα ότι απουσιάζει ο άνθρωπος και το κύριο βάρος πέφτει στο άλογο. Το επιστολικό αυτό κείμενο ανατρέπει το στερεότυπο της κυριαρχίας των ανθρώπων απέναντι στα ζώα. Διαπιστώνουμε ότι ο ψυχισμός του αφηγητή επηρεάζεται από τη σχέση που έχει με το άλογό του. Ο συγγραφέας δίνει ανθρώπινη υπόσταση στο ζώο, του προσφέρει απέραντη στοργή και βγάζει όλη του την ευαισθησία. Αναπολεί ιδιαίτερες στιγμές με το άλογό του και σε αυτές χωράει και ο θάνατος. Μοιράζεται με το άλογο τα προβλήματά του, νιώθει ότι βρίσκει κατανόηση και ανταπόκριση πιο πολύ σε αυτό παρά στους ανθρώπους, μένει δίπλα του και το φροντίζει όταν είναι ετοιμοθάνατο, φυλάσσει τα είδη περιποίησης του αλόγου μετά τον θάνατό του και, τέλος, του γράφει ένα γράμμα, όταν αυτό έχει φύγει

από τη ζωή, για να εκφράσει με συγκινητικό τρόπο την αγάπη και την εκτίμηση που τρέφει γι᾽ αυτό ακόμα και τώρα.

Β1$_2$. α) ΣΩΣΤΟ («Το να γράψει σ᾽ ένα ζώο είναι αφάνταστα δύσκολο»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Ίσως για πρώτη φορά έβλεπα άλογο από τόσο κοντά. Τ᾽ άλογα που είχα δει στη ζωή μου ήτανε στα τσίρκα, που τα δουλεύανε κοζάκοι, και στις κούρσες, που τα παίζαν οι άνθρωποι»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («Πήραμε το παλικάρι με το πληγωμένο πόδι και φύγαμε. Ποτέ μου δε σε είδα πιο προσεχτικό και τόσο αλαφροπάτητο. Είχες ξεχάσει κείνο το νευρικό σου συνήθειο να πηδάς σηκώνοντας το σαμάρι»), **δ) ΣΩΣΤΟ** («Άξαφνα έπεσες. Πέσαμε, θέλω να πω. Με τα δυο σου πόδια σπασμένα, με το κεφάλι χωμένο στις λάσπες. Θυμάσαι πόσο προσπάθησα. Δεν το κατόρθωσα. Πρέπει να νιώσεις καλά πως δε φταίω. Ποτέ δεν προσπάθησα τόσο. Έμεινα δίπλα σου ολόκληρη νύχτα»), **ε) ΣΩΣΤΟ** («Φυλάω ακόμη το ξυστρί και τη βούρτσα σου. Κι όταν κάποτε κι αυτά θα τα παραδώσω, θα σε φυλάξω στη μνήμη μου»).

Β2$_1$. α) Η παράγραφος αναπτύσσεται με τη μέθοδο του αιτίου-αποτελέσματος. Ειδικότερα στη θεματική περίοδο ο συγγραφέας αναφέρει ότι «Η διδασκαλία οφείλει να είναι βιωματική, δημιουργική και διαθεματική» (αίτιο) και στις λεπτομέρειες επισημαίνει ότι «Έτσι, θα είναι ευκολότερη η εκμάθηση των τεχνικών που χρησιμοποιούν οι λογοτέχνες, των σχημάτων λόγου κτλ.» (αποτέλεσμα). Ο συγκεκριμένος τρόπος ανάπτυξης επιβεβαιώνεται με τη χρήση της διαρθρωτικής λέξης «Έτσι».

β) «καλλιτεχνική λάμψη», «στείρας κρίσης», «για έργα του λόγου με στόχο να μεταφέρουν μηνύματα και συναισθήματα», «εισπράττουν συναισθηματικά», «να παίξουν με τις λέξεις».
Οι μεταφορικές εκφράσεις καθιστούν το κείμενο άμεσο, ζωντανό, παραστατικό. Τα μηνύματα είναι πιο κατανοητά και πιο αποτελεσματικά. Διεγείρουν τον συναισθηματικό κόσμο του δέκτη και προσελκύουν το ενδιαφέρον του. Ευαισθητοποιείται έτσι το αναγνωστικό κοινό και έρχεται πιο κοντά στον προβληματισμό του συγγραφέα. Μετριάζουν την αυστηρότητα, το επίσημο ύφος και τη δεοντολογία του κειμένου. Τέλος, ο λόγος αποκτά πρωτοτυπία, ποικιλομορφία και αίρεται η μονοτονία.

Β2$_2$. α)

Λέξεις	**Νέα Σύνθετη Λέξη**
παραβλέποντας	επίβλεψη
αυθαίρετα	αφαίρεση
παραγωγή	διαγωγή
εκμάθηση	μαθητολόγιο
λογοτεχνικών	καλλιτέχνης

β) δευτερεύον, ενδιαφέρον, απραξία, αποδυναμώνοντας, ψεύτικος.

Β3. α) «Πόσοι άνθρωποι δεν κοιμούνται όρθιοι περπατώντας δίχως να ’χουν τη δική σου νόηση;»: Δείχνει την ψυχική επαφή και το δέσιμο που είχε αναπτυχθεί

ανάμεσα στον αφηγητή και το άλογό του, που του επέτρεπε να επικοινωνεί καλύτερα απ᾽ ό,τι με κάποιους ανθρώπους. Καυτηριάζει την ανθρώπινη ανοησία, αναισθησία, την έλλειψη επικοινωνίας, την αδιαφορία του ανθρώπου προς τον άνθρωπο. Αισθάνεται ότι έβρισκε ανταπόκριση και στήριξη στις δυσκολίες και τις κακουχίες που συνάντησε στο μέτωπο από το άλογο, ένα ζώο πιο ευαίσθητο και πιο οξυδερκές, με το οποίο μπορούσε να επικοινωνίσει καλύτερα από ό,τι με πολλούς ανθρώπους.
«θα σε φυλάξω στη μνήμη μου»: Δείχνει την αγάπη, την αφοσίωση του αφηγητή στο άλογό του, αισθήματα τα οποία εισέπραξε και ο ίδιος από αυτό όσο ζούσε, και τώρα μετά τον θάνατο του αλόγου του κρατάει τις αναμνήσεις του ως ένδειξη αγάπης και ευγνωμοσύνης για τις υπηρεσίες που του προσέφερε.

Άλλες μεταφορικές εκφράσεις
«Κάρφωνα τα νυσταγμένα μου μάτια στο νυχτερινό παραπέτασμα, όπως δεν τα κάρφωσα τότε που αναζητούσα φανάρια στη Βόρειο θάλασσα», «Άλογα και μουλάρια πεσμένα μάς κόψανε το δρόμο».

β) «Με τα δυο σου πόδια σπασμένα, με το κεφάλι χωμένο στις λάσπες. Θυμάσαι πόσο προσπάθησα …ο Αστερισμός του Ωρίωνα ψιχάλιζαν φως»: **Περιγραφή.** Παρουσιάζει τα πρόσωπα («αφηγητής», «άλογο») και δίνει χρήσιμες πληροφορίες για την αφήγηση, αυξάνοντας παράλληλα την ένταση και την αγωνία στον αναγνώστη με την επιβράδυνση της δράσης. Συντελεί στη μετάβαση από το ένα αφηγηματικό μέρος στο άλλο και προσφέρει αισθητική απόλαυση. Πρόκειται για υποκειμενική περιγραφή, καθώς οι λεπτομέρειες που επιλέγονται («Με τα δυο σου πόδια σπασμένα, με το κεφάλι χωμένο στις λάσπες») συνυπάρχουν με τα συναισθήματα που ανακαλεί στον συγγραφέα (πόνος, θλίψη, συμπόνια) το αντικείμενο της περιγραφής και γι᾽ αυτό είναι επίμονη η παρουσία του πρώτου ρηματικού προσώπου («Δεν το κατόρθωσα …δε φταίω …Ποτέ δεν προσπάθησα…»), που εισάγει στον λόγο τη διάσταση της γλωσσικής υποκειμενικότητας.

«Και τώρα, η νύχτα στο βουνό με τη λάσπη: βαρυφορτωμένοι, κατάκοποι προχωρούσαμε»: **Προσήμανση.** Με την προσήμανση προϊδεάζεται ο αναγνώστης για τον επικείμενο θάνατο του αλόγου με τους υπαινιγμούς που αφήνει ο αφηγητής («η νύχτα στο βουνό με τη λάσπη, βαρυφορτωμένοι, κατάκοποι»). Έτσι, προετοιμάζεται ψυχολογικά ο αναγνώστης για το επικείμενο θλιβερό τέλος του αγαπημένου αλόγου του αφηγητή.

Άλλες αφηγηματικές τεχνικές
«Θυμάσαι τη νύχτα με τη βροχή; … Θυμάσαι πόσο προσπάθησα»: **Εσωτερικός μονόλογος.** Το κείμενο του Καββαδία είναι ένα αφήγημα αυτοβιογραφικό, ένα επιστολικό κείμενο, μια τρυφερή εξομολόγηση, μια αποστροφή μιας τρυφερής καρδιάς. Το β΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο θεωρείται ένα είδος πρωτοπρόσωπης αφήγησης, με την έννοια ότι ο αφηγητής απευθύνεται στον εαυτό του.

«Ανελέητα κι οι δυο μουσκεμένοι ... ανάψαμε μεγάλη φωτιά»: **Εικόνες.** Ο αφηγητής ανακαλεί στη μνήμη του το σκηνικό της πρώτης νύχτας με τη βροχή που πέρασε παρέα με το άλογό του. Οι εικόνες αυτές ενεργοποιούν τη φαντασία και την οδηγούν στη μετουσίωση συναισθημάτων και καταστάσεων, καθιστώντας τη μέσο κατανόησης της πραγματικότητας. Προσδίδουν πλούτο και δύναμη, ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο.

42ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΕΠΙΔΗΜΙΑ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ

Α. Στο κείμενο «Επιδημία κουλτούρας» που διάβασα ο συγγραφέας καυτηρίαζε τη λαϊκίστικη αναπαραγωγή θεαμάτων της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και επέκρινε την προσπάθεια εντυπωσιασμού και εξευρωπαϊσμού που επιδιώκουν οι κυβερνήσεις, υποσχόμενες υψηλή τέχνη με ξενόφερτους καλλιτέχνες, καθώς και τη μετατροπή του Έλληνα σε καταναλωτή αυτής της δήθεν υψηλής τέχνης. Τέλος, με τρόπο δηκτικό κατέκρινε την επιθυμία των νέων να ασχοληθούν με την «καλλιτεχνικότητα» για να λύσουν εύκολα το επαγγελματικό τους αδιέξοδο.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («Οι "πολιτιστικές εκδηλώσεις'' σαρώνουν σαν επιδημία αυτόν τον τόπο … κάθε ιστορική στιγμή της χώρας»), **β) ΣΩΣΤΗ** («Θέλει έτοιμα θεάματα … μόνο με τη μεγάλη τέχνη»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Ως γνωστόν, ο επαγγελματικός προσανατολισμός, πρόβλημα άλυτο για τη νεολαία, βρήκε ευτυχή διέξοδο στην "καλλιτεχνικότητα"»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Έχουμε φτάσει σε ένα σημείο όπου η γκαλερί μετράει περισσότερο από τη ζωγραφική, ο εκδότης περισσότερο από τον συγγραφέα, το πόστο περισσότερο από τον άνθρωπο»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Σε μια εποχή που η εκπαίδευση … μέχρι τον καρπό»).

Β2. α)
i. ειρωνεία
ii. ειρωνεία
iii. ειρωνεία
iv. ξένη λέξη, έκφραση προφορικού λόγου
v. όρος, έμφαση, εστίαση προσοχής

β) Με το **πρώτο ερώτημα** ο συγγραφέας προβληματίζει τον αναγνώστη, προσελκύει το ενδιαφέρον και την προσοχή του, κινητοποιεί τη σκέψη του. Εισάγει κατευθείαν στο θέμα. Χαρίζει αμεσότητα και ζωντάνια στον λόγο, καθώς δίνεται η αίσθηση διαλόγου (ερώτηση-απάντηση). Διευκολύνει τον συγγραφέα να επικοινωνήσει με τον αναγνώστη.

Το **δεύτερο ερώτημα** είναι ένα ρητορικό ερώτημα, που ο συγγραφέας θέτει και εις εαυτόν. Το ρητορικό ερώτημα δίνει έμφαση και προβάλλει ιδιαίτερα αυτό που θέλει να τονίσει ο συγγραφέας. Συγκεκριμένα εκφράζει τον προβληματισμό του για την κατάσταση αυτή («την εικόνα μιας κοινωνίας που δεν έχει άλλη μέριμνα από το θεάσθαι και θεατρίζεσθαι») και παρακινεί τον αναγνώστη να διερωτηθεί γιατί, παρά τη μαζική παραγωγή τέχνης, τελικά δε φαίνεται να αναβαθμίζεται το πνευματικό επίπεδο του λαού. Κάνει συμμέτοχο τον δέκτη στον προβληματισμό του συγγραφέα. Προκαλεί ανησυχία και διεγείρει τον προβληματισμό. Ωθεί τον δέκτη στον εσωτερικό διάλογο, στην αυτοκριτική, στην κατανόηση των ευθυνών που του αναλογούν. Δημιουργεί κλίμα αμεσότητας και οικειότητας, δίνει την αίσθηση του διαλόγου με τον αναγνώστη (θεατρικότητα). Προσδίδει ζωντάνια, παραστατικότητα και πλαστικότητα στον λόγο. Έχει επίσης μεταβατικό ρόλο, αφού όσα υπαινίσσεται τα αιτιολογεί στις επόμενες παραγράφους.

Β3. α) Εξωτερικά χαρακτηριστικά
Ο στίχος είναι ελεύθερος, χωρίς ομοιοκαταληξία, ρυθμό και μέτρο («Φθάνουν ἁπλὰ πράγματα γιὰ σένα/ Ένα ἐπάγγελμα γιὰ μέτριο βιοπορισμὸ»). Επίσης, η στίξη είναι ελλιπής, οι στίχοι δεν έχουν ορισμένο αριθμό συλλαβών («Τετράγωνη σκέψη, σωστὲς κουβέντες/ Μετρημένη ἐμφάνιση»). Τέλος, υπάρχουν διασκελισμοί («Γιὰ τὴν ἐπιτυχία αὐτοῦ τοῦ σχεδίου/ Νὰ διατηρήσεις τὴν αἰσιοδοξία σου/ Σὲ ὑψηλὰ ἐπίπεδα»).

Εσωτερικά χαρακτηριστικά
Στο ποίημα γίνεται χρήση καθημερινής γλώσσας[4] («βιοπορισμὸ», «βιβλιάριο ἀσθένειας»). Επίσης, ο ποιητής καταπιάνεται με θέμα υπαρξιακό.

β) Η παρένθεση δίνει ίσως την αίσθηση ότι ο ποιητής χαμηλώνει τον τόνο της φωνής του, σαν να μιλάει ψιθυριστά στον αναγνώστη του, να προσπαθεί να απευθυνθεί κατευθείαν στον εσώτερο, υποσυνείδητο εαυτό του, μια αποστροφή εις εαυτόν, να στοχεύσει το επίκεντρο, την ουσία της ανθρώπινης φύσης, που είναι συνυφασμένη με την ανάγκη για υψηλότερες και σπουδαίες επιτεύξεις. Κάποιες φορές οι καθημερινές φροντίδες απορροφούν τις δυνάμεις και τις δυνατότητες του ανθρώπου και τον καθιστούν πνευματικά και ψυχικά παθητικό και ανενεργό. Κι αν ακόμα οι ωραίοι στόχοι δεν υπάρχουν ή αν δεν επιτευχθούν ποτέ, και μόνο η διανοητική κατασκευή τους αφυπνίζει τον ισοπεδωμένο άνθρωπο, τον εξαναγκάζει σε δράση και ενεργητικότητα και του εξασφαλίζει τις πλούσιες εμπειρίες του καβαφικού ταξιδιού. Το ποιητικό υποκείμενο εκφράζει με σαρκαστική και κυνική διάθεση, με στυφή ειρωνεία, αλλά και απόγνωση μια προσπάθεια διαφυγής, μια αγωνιώδη απόπειρα να ξεφύγει από τα αδιέξοδα που το εγκλωβίζουν και το περιορίζουν και τα οποία στο συγκεκριμένο ποίημα αποτυπώνονται με την παρένθεση.

Γ. Για τους περισσότερους ανθρώπους του κόσμου και της εποχής μας, οι επιδιώξεις και οι στόχοι είναι μετρημένοι και απλοί. Αρκεί μια ικανοποιητική εργασία, που παρέχει μια αρκετά άνετη διαβίωση, σχετικά ασφαλή. Η κοινωνική αποδοχή, οι συμβατικά ομαλές και ενίοτε ευχάριστες σχέσεις και συναναστροφές είναι επίσης ωφέλιμες. Με όλα αυτά ο βίος οριοθετείται και κυλά σχετικά ήρεμα κι απρόσκοπτα. Το ερώτημα είναι αν μια τέτοια ζωή –τακτοποιημένη, ακύμαντη, λογική– αρκεί αληθινά για να ικανοποιήσει την ουσία της ανθρώπινης ύπαρξης, το εκ φύσεως «άνω θρώσκω» της ετυμολογίας της. Ο ποιητής συμβουλεύει τους αναγνώστες του να μην εγκλωβίζονται στα παραπάνω. Πίσω και κάτω από αυτή την ωραία επιφάνεια, να επιδιώκουν τον διανοητικό και συναισθηματικό αναβρασμό, να μη διστάζουν να θέτουν στόχους βαθιά προσωπικούς, πιο ουσιαστικούς και πραγματικά υψηλούς. Είτε αφορούν τις σχέσεις είτε το επάγγελμα είτε ανοίγονται σε ευρύτερα κοινωνικά πλαίσια (π.χ. φιλανθρωπικές, περιβαλλοντικές δράσεις), αυτές οι επιδιώξεις συνάδουν και τροφοδοτούν την ανάγκη του ανθρώπου για διαρκή πρόοδο και αυτοβελτίωση και τον βοηθούν να αποφύγει τον κίνδυνο μιας συμβιβασμένης ζωής. Τον αφυπνίζουν

[4] Σύμφωνα με τον Γ. Βαρβέρη, «Κύρια γνωρίσματα της ποίησης του Καραβίτη είναι η δωρική γραφή, η αρχιτεκτονική δομή, ο σαρκασμός (που στρέφεται ακόμα και προς τον ίδιο τον εαυτό του) και η απαισιόδοξη φιλοσοφική διάθεση». (Βαρβέρης Γ., Βασίλης Καραβίτης, *Η ελληνική ποίηση, Ανθολογία-Γραμματολογία* (*Η δεύτερη μεταπολεμική γενιά*), τ. Στ΄ εκδ. Σοκόλη, Αθήνα, 2002)

απέναντι στον εαυτό του και το περιβάλλον του, στενότερο κι ευρύτερο. Τον καθιστούν καλύτερο άτομο και καλύτερο πολίτη. Δεν έχει τόσο μεγάλη σημασία αν αυτοί οι στόχοι επιτευχθούν τελικά στο ακέραιο, η πορεία, το «ταξίδι», η προσπάθεια και η προσήλωση που απαιτούν είναι ήδη πολύ σημαντικά οφέλη. Απαραίτητη προ πόθεση είναι βέβαια ο άνθρωπος να μην «καταθέτει τα όπλα» ποτέ όσο ζει, να μην εγκαταλείπει τους αγώνες του, μεγάλους ή μικρούς, να μην καταβάλλεται από απαισιοδοξία, ματαίωση, απογοήτευση. Για να θέτει στόχους, πρέπει ως το τέλος του βίου του να έχει βαθιά πίστη στον εαυτό του, στον κόσμο, στη δύναμη της ζωής, να διατηρεί μια αέναη αισιόδοξη προοπτική, να μένει ανοιχτός στους καιρούς, στις προκλήσεις και τις ευκαιρίες, να προχωρά μπροστά ακατάβλητος και να ξεπερνά τις αναφυόμενες δυσκολίες που συχνά θα συναντά.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός
• Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.

Επίλογος

- Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών.
- Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος.
- Να είναι πρωτότυπος.
- Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική η προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.

Γλωσσικές επιλογές – ύφος

- Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική.
- Πληροφοριακός χαρακτήρας
- Αναφορική χρήση της γλώσσας
- Απουσία προσωπικού οικείου τόνου
- Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης
- Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων
- Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης
- **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: «Ο «καλλιτέχνης» ως σήμα-κατατεθέν του δημόσιου βίου

Πρόλογος

Στις μέρες μας βιώνουμε καθημερινά πλέον την εμπειρία των πολιτιστικών υποπροϊόντων που μας σερβίρονται απλόχερα κυρίως από την τηλεόραση, τον κινηματογράφο, το θέατρο, τη μουσική και γενικότερα από τη βιομηχανία του θεάματος, βαφτίζοντας όλα αυτά τα υποπροϊόντα ως πολιτιστικά αγαθά και αποθεώνοντας τους εκπροσώπους τους, οι οποίοι συχνά εξαργυρώνουν τη δημοφιλία και τη δημοσιότητα που αποκτούν καταλαμβάνοντας ή επιδιώκοντας να καταλάβουν μια θέση στον δημόσιο βίο της χώρας.

Κύριο μέρος

Ερώτημα 1ο:

1. Οι νέοι καλλιτέχνες διαπαιδαγωγούνται στη λογική του «star system», του ανταγωνισμού και στη φορμαλιστική αντίληψη για την τέχνη. Στηρίζονται στην εξωτερική τους εμφάνιση και όχι στη μουσική ή στην καλλιτεχνική τους παιδεία, στις σπουδές ή στην αγάπη τους για την ποιοτική τέχνη. Συνήθως ασχολούνται με τα εύπεπτα, τα τυποποιημένα, βιομηχανοποιημένα και εμπορικά «καλλιτεχνικά δημιουργήματα», προσδοκώντας το εύκολο και γρήγορο κέρδος, εξαργυρώνοντας

παράλληλα τη δημοσιότητα που έχουν αποκτήσει λόγω της συμμετοχής τους σε κάποιο talent show. Αυτού του είδους οι καλλιτέχνες δεν προάγουν την καλλιτεχνική δημιουργία και δε συμβάλλουν στην άνοδο του πολιτιστικού επιπέδου, αλλά αντίθετα συντελούν στην υποβάθμισή του μέσω των υποπροϊόντων κουλτούρας που διανθίζουν τα προγράμματα των ΜΜΕ.

2. Η μόδα της εποχής είναι τα ριάλιτι τηλεπαιχνίδια, που δημιουργούν και αναγορεύουν σε τηλεοπτικούς και καλλιτεχνικούς αστέρες νέους και νέες χωρίς σαφείς στόχους στη ζωή, που αναζητούν επαγγελματικό προσανατολισμό άκοπα, εκμεταλλευόμενοι τη δημοσιότητα, έστω και πρόσκαιρη, των συγκεκριμένων παιχνιδιών. Εκπομπές που υπόσχονται ακόμα και σε άτομα χωρίς καλλιτεχνική φλέβα πως μπορούν να διαπρέψουν στον καλλιτεχνικό χώρο, αρκεί να εκτεθούν σε λαϊκό δημοψήφισμα και στη χλεύη του κόσμου, όπως στις ρωμαϊκές αρένες. Οι εκπομπές αυτές παρέχουν φτηνό θέαμα για ευρεία κατανάλωση, διαμορφώνουν αρνητικά πρότυπα κυρίως για τη νεολαία υποβαθμίζοντας το αισθητικό και πολιτιστικό επίπεδο του κοινού. Παράλληλα, λειτουργώντας εντελώς χρησιμοθηρικά και τυχοδιωκτικά, όλοι αυτοί οι διάττοντες καλλιτεχνικοί αστέρες εκτίθενται και γελοιοποιούνται πολλές φορές, ενώ συχνά γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης πολιτικών παρατάξεων ή ακραίων ιδεολογιών, των οποίων γίνονται φερέφωνα. Επιδιώκουν το εύκολο και γρήγορο χρήμα, εξαργυρώνουν τη δημοτικότητά τους ξεπουλώντας την ιδιωτική τους ζωή και για να ζήσουν το όνειρό τους είναι διατεθειμένοι να κάνουν πολλές υποχωρήσεις. Μάλιστα και η ανταπόκριση του κοινού φαίνεται να είναι τέτοια, αφού ενθαρρύνει τους επίδοξους νέους καλλιτέχνες να προσφέρουν τον εαυτό τους βορά σε μια κοινωνία που διψά για «άρτο και θεάματα».
3. Η παρουσία «αστραφτερών» ονομάτων του καλλιτεχνικού κόσμου στα έδρανα του κοινοβουλίου δεν αποτελεί νέο «φρούτο» στην κεντρική πολιτική σκηνή. Τα τελευταία χρόνια όμως αποτελεί σχεδόν πάγια τακτική των πολιτικών παρατάξεων να διανθίζουν τα ψηφοδέλτια και τα έδρανα της βουλής με εκπροσώπους της ελληνικής «κουλτούρας», με τη διαφορά ότι αυτοί οι σημερινοί εκπρόσωποι δεν έχουν το εκτόπισμα των καλλιτεχνών του παρελθόντος. Τα πολιτικά κόμματα επενδύουν στη λάμψη των προσώπων αυτών και προσπαθούν να ενισχύσουν, για ευνόητους λόγους, τα ψηφοδέλτιά τους με υποψήφιους βουλευτές που συγκεντρώνουν πάνω τους τα φώτα της δημοσιότητας, έστω και προσωρινά.

Μεταβατική παράγραφος

Για να περιοριστεί αυτή η κακώς εννοούμενη κουλτούρα που ανθεί στις μέρες μας, είναι ανάγκη η νέα γενιά να μυηθεί στην ποιοτική πολιτιστική δημιουργία, και ο κατάλληλος φορέας για να το πετύχει αυτό είναι το σχολείο.

Ερώτημα 2ο:

1. Το σχολείο σε συνεργασία με το υπουργείο Πολιτισμού μπορεί να υλοποιήσει ειδικά προγράμματα που απευθύνονται σε μαθητές. Προγράμματα όπως το «πάμε σινεμά» μπορούν να φέρουν σε επαφή τους μαθητές με την τέχνη του κινηματογράφου και την κατανόηση των βασικών αρχών της οπτικοακουστικής αφήγησης, γεγονός ιδιαίτερα κρίσιμο σε μία εποχή που η εικόνα έχει αναδειχθεί σε κυρίαρχο μέσο μετάδοσης πληροφοριών, μεταφοράς γνώσης και επικοινωνίας, διαμορφώνοντας την προσωπικότητα των νέων ανθρώπων και επηρεάζοντας καθοριστικά την αντίληψή τους για τον κόσμο που τους περιβάλλει.

2. Το σχολείο, για να μπορέσει να κάνει τους μαθητές να αγαπήσουν την Τέχνη και την ποιοτική πολιτιστική δημιουργία, θα πρέπει να εισαγάγει μια «ζώνη πολιτισμού» στο πρόγραμμα, όχι τόσο ως «μάθημα» αλλά ως μάθηση, ως καλλιέργεια, ως δραστηριότητα, ως ευαισθητοποίηση. Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν και να αφιερώσουν τον προβλεπόμενο χρόνο τους στη μουσική, στη ζωγραφική, στο θέατρο, στον κινηματογράφο, στη λογοτεχνία και στη δημιουργική γραφή, στη ρητορική, στην ιστορία της τέχνης. Αυτή η επιλογή όμως θα πρέπει να γίνεται ελκυστικά, όχι καταπιεστικά, ως απόλαυση, όχι ως αγγαρεία, ως βίωμα και ως σημαντική μάθηση κι όχι ως μάθημα. Μάλιστα θα πρέπει να υπάρχει εναλλαγή των επιλογών στα έτη του σχολείου, ώστε ο μαθητής να έχει τη δυνατότητα να παρακολουθήσει περισσότερα αντικείμενα. Με στενή συνεργασία με τον καθηγητή της Μουσικής, με τον καθηγητή των Καλλιτεχνικών, με τον θεατρολόγο, με τον φιλόλογο, με τον ιστορικό της τέχνης. Πάνω απ᾽ όλα να υπάρχει ο κατάλληλος εξοπλισμός και κάποιες ειδικές αίθουσες-εργαστήρια, όπου ο μαθητής θα μπορεί να αφοσιωθεί απερίσπαστος.
3. Είναι ανάγκη να θεσμοθετηθεί η σχέση χώρων πολιτισμικής κληρονομιάς με το σύστημα τυπικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούν να αξιοποιηθούν στη διδασκαλία τα μνημεία, τα μουσεία, ενώ η επίσκεψη, καθώς και η συμμετοχή σε ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα θα πρέπει να εντάσσονται στο επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Μέσα από τη συστηματική και οργανωμένη επίσκεψη σε μουσεία, αρχαιολογικά, ιστορικά, λαϊκής αλλά και σύγχρονης τέχνης, θα δοθεί η δυνατότητα στον μαθητή να μυηθεί στο ιδεώδες του αρχαίου ελληνικού κάλλους και να γνωρίσει την ποιοτική πολιτιστική δημιουργία, αλλά και να εμπνευστεί από τα έργα μεγάλων καλλιτεχνών.
4. Το σχολείο, για να μπορέσει να μυήσει τους μαθητές στην αξία της τέχνης και του πολιτισμού, θα πρέπει να εξοπλιστεί με την κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή αλλά και το κατάλληλα καταρτισμένο διδακτικό προσωπικό. Χρειάζεται ενεργούς δασκάλους-καθοδηγητές, γνώστες του αντικειμένου, που θα αντιλαμβάνονται τις ανησυχίες των μαθητών, θα τους οδηγούν στις μορφές τέχνης που τους ενδιαφέρουν και θα τους παροτρύνουν να ασχολούνται με αυτές δημιουργικά και όχι αποκλειστικά μέσω της στείρας απομνημόνευσης, όπως γίνεται κατά κόρον στο σημερινό σχολείο. Έτσι, θα μπορέσει να προσφέρει αισθητική αγωγή και καλλιτεχνική παιδεία στους νέους από τους κατάλληλους ανθρώπους.

Επίλογος

Είναι ανάγκη, επομένως, το σχολείο να φέρει τους νέους σε ουσιαστική επαφή με την τέχνη και τον πολιτισμό, για να συμβάλει έτσι στη συνειδητοποίηση, την αφύπνιση και τη συγκίνηση, την ευαισθητοποίηση για τα κοινωνικά και υπαρξιακά προβλήματα υποδεικνύοντάς τους την ορθή στάση απέναντι στη ζωή. Να φέρει τους νέους σε ουσιαστική επαφή με τη γνήσια τέχνη, ώστε στο μέλλον να μπορέσουν να διατηρήσουν την αξιοπρέπειά τους σε υψηλά επίπεδα και να κλείσουν τα αυτιά τους στις σειρήνες της καλλιτεχνικότητας και του «φαντασμαγορικού χώρου» που υπόσχεται αυτή.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. α) Το ποίημα[5] αποτελεί ένα σχέδιο, σύμφωνα με τον τίτλο του, ένα σύντομο εγχειρίδιο αντιμετώπισης των αδιεξόδων της ζωής, της απομόνωσης, της μοναξιάς, που αποτελεί όμως στάση ζωής και προσωπική επιλογή των ανθρώπων («πὼς ἀγαπᾶς τὴν μόνωση»), ένα σχέδιο για να δραπετεύσουν από το τέλμα στο οποίο βρίσκονται και να γίνουν αποδεκτοί από τους άλλους («Νὰ μὴν καταλάβουν πὼς ἀγαπᾶς τὴν μόνωση/ Κι ἀρχίζουν νὰ σ᾽ ἀποφεύγουν»), έστω κι αν υποκρίνονται και οι επιλογές, οι στάσεις και οι συμπεριφορές τους δεν τους εκφράζουν πραγματικά, αλλά τις υιοθετούν προκειμένου να μην τους απορρίψουν οι άλλοι και επιτείνουν έτσι τη μοναξιά τους. Ο ποιητής εμφανίζεται να πραγματοποιεί μέσα από το κείμενο ένα διστακτικό άνοιγμα προς τον κόσμο, ο οποίος, όμως, εμφανίζεται ξένος και στερούμενος νοήματος. Έτσι, προτάσσει στους έντεκα πρώτους στίχους όλες εκείνες τις απαραίτητες προ ποθέσεις για μια ζωή σχετικά ομαλή, ασφαλή, σύμφωνη με τις κοινωνικές νόρμες και επιταγές, τακτοποιημένη με βάση τη μετριοπάθεια και τη λογική. Μέσα σε αυτή ο άνθρωπος εντάσσεται φυσιολογικά στο περιβάλλον του. Και προκειμένου να μείνει το άτομο πιστό σε αυτούς τους στόχους, ο ποιητής με ειρωνικό τρόπο το συμβουλεύει να μη χάνει στιγμή την αισιόδοξη προοπτική του, την πίστη του στη ζωή και τις δυνατότητές της, να μη λυγίζει μπροστά στις αναπόφευκτες ματαιώσεις κι απογοητεύσεις που θα δοκιμάσουν την αντοχή και την ισορροπία του στην πορεία του βίου του.

β) Ο τίτλος του ποιήματος («Σχέδιο ἐπιβιώσεως») είναι ενδεικτικός του περιεχομένου του, αλλά όχι απόλυτα αποκαλυπτικός αυτού. Μας προετοιμάζει ότι το ποιητικό υποκείμενο θα προτείνει έναν τρόπο διαφυγής από τα υπαρξιακά αδιέξοδα που ταλαιπωρούν τον άνθρωπο, τη μόνωση, τη μοναξιά, την περιθωριοποίηση. Πράγματι, οι έντεκα πρώτοι στίχοι προτείνουν ένα σχέδιο για να δημιουργήσει ο καθένας το πλαίσιο του βίου του και να υπάρξει μέσα σε αυτό με τον πιο ομαλό, ασφαλή και κοινωνικά αποδεκτό τρόπο, που θα του εξασφαλίσει ισορροπία και ηρεμία. Όμως, από τον δωδέκατο στίχο και μετά, ο ποιητής υπενθυμίζει ότι τα παραπάνω είναι επαρκή και απαραίτητα προκειμένου ο άνθρωπος να επιβιώσει, όχι όμως και να πραγματώσει την ουσία της ύπαρξης και της φύσης του. Πέρα από τις καθημερινές του ασχολίες και έγνοιες, από την πεζότητα της εργασίας και των συμβατικών κοινωνικών συναναστροφών, από την αναγκαία συμπόρευση με την επιβαλλόμενη νόρμα του πολιτισμού, ο άνθρωπος χρειάζεται επιτακτικά να μην παραγνωρίζει την ικανότητα και την ανάγκη του όχι απλώς για επιβίωση, αλλά για αυτοπραγμάτωση, για διαρκή πρόοδο και βελτίωση, που επιτυγχάνεται σε ατομικό και ευρύτερο κοινωνικό επίπεδο, με τη διατήρηση του ενδιαφέροντος προς υψηλούς, ωραίους κι ευγενείς στόχους, αυτούς που διαχωρίζουν τον άνθρωπο από τα υπόλοιπα ζωντανά όντα, που τον καθιστούν συνειδητό, ανώτερο και διανοητικά κορυφαίο πλάσμα.

Β2$_1$. «δώστε στο πόπολο θεατρικές παραστάσεις…». Η ειρωνεία είναι ισχυρό μέσο για τη συγκινησιακή διέγερση του ακροατηρίου. Η ειρωνεία στρέφεται εναντίον των

[5] […] Στο σώμα της ποίησής του παρακολουθούμε έναν ασταμάτητο αγώνα επώδυνης αυτογνωσίας (ο οποίος, σε μερικά αυτοαναφορικά ποιήματα, φτάνει μέχρι την ίδια την υποτίμηση του ποιητικού υποκειμένου), καθώς και την προβολή ενός έντονου ηθικού αιτήματος.[…] Ένα ιδιότυπο πλέγμα μοιάζει να χαρακτηρίζει την ποίηση του Καραβίτη: Ο κυνισμός του είναι σαφώς η άλλη όψη μιας τρυφερότητας που φοβάται να εξέλθει προς τον κόσμο, επειδή γνωρίζει ότι έτσι θα παραδώσει «τα άγια τοις κυσί». Συνέπεια αυτού του κυνισμού είναι η σαρκαστική του διάθεση, την οποία όμως διατυπώνει με οδύνη ανάλογη του επίσης οδυνηρού αυτοσαρκασμού του. (Γ. Βαρβέρης, *«Βασίλης Καραβίτης», Η ελληνική ποίηση,* τ. Στ΄ εκδ. Σοκόλη, Αθήνα, 2002, σ. 125-126)

θέσεων/ επιχειρημάτων του αντιπάλου υποτιμώντας τες. Ο συγγραφέας με τη συγκεκριμένη ειρωνική φράση απευθύνεται στους πολιτικούς («Τα πρωθυπουργικά χείλη έχουν εθιστεί να προφέρουν σε τακτά διαστήματα το μέγα σύνθημα: η Ελλάδα έχει να επιδείξει τον πολιτισμό της»). Είναι ισχυρό μέσο γιατί, καθώς ο δέκτης συμμερίζεται πρόθυμα την ειρωνεία/ περιπαιχτική διάθεση του πομπού, αποκτά ευνοϊκή διάθεση απέναντί του και υιοθετεί τις θέσεις του.

Β2$_2$. α)

Συνώνυμο	**Παράγωγο Ουσιαστικό**	**Παράγωγο Επίθετο**
Αποθαρρύνει	αποτροπή	αποτρόπαιος
βάζουν/ τοποθετούν	εισαγωγή	εισαγωγικός
Καλοπιάνει	κολακεία	κολακευτικός
Διαμορφώνουν	δημιουργία	δημιουργικός
Προστατεύεται	θωράκιση/ θώρακας	θωρακισμένος

β)

Λέξεις	**Νέα Σύνθετη Λέξη**
επιδημία	δημοκρατία
προγόνων	απόγονος
μετάκληση	επίκληση
ηθοποιών	παραποίηση
καλλιτέχνες	περίτεχνο

Β2$_3$. α) Με τη χρήση του ασύνδετου σχήματος παρατίθενται όροι της πρότασης χωρίς σύνδεσμο («θα κατέγραφε στατιστικά τον αριθμό γραφιάδων, ζωγράφων, ηθοποιών, σκηνοθετών, ποιητών, μεταφραστών, μουσικών, κινηματογραφιστών, οργανοπαικτών, χορευτών, εκδοτών, γκαλεριστών, θεατρικών επιχειρηματιών και παρατρεχάμενων παρακεντέδων κτλ.»). Με το σχήμα αυτό ο συγγραφέας παραθέτει περιπτώσεις «καλλιτεχνών», νεοφανών αστέρων του καλλιτεχνικού στερεώματος, οι οποίοι αυξάνονται σε πλήθος αλλά όχι και απαραίτητα σε ποιότητα. Το ασύνδετο σχήμα δηλώνει ένταση, συμβάλλει στην παραστατικότητα, ενισχύει τη ζωντάνια και την αμεσότητα του κειμένου. Με το ασύνδετο σχήμα ο λόγος γίνεται πυκνός, ρέων και ασθματικός και στην προκειμένη περίπτωση αγωνιώδης.

β) i. «Οι ‘‘πολιτιστικές εκδηλώσεις’’ σαρώνουν σαν επιδημία αυτόν τον τόπο». Τα σκέλη της παρομοίωσης είναι:
α. Οι ‘‘πολιτιστικές εκδηλώσεις’’
β. (σαρώνουν) σαν επιδημία αυτόν τον τόπο
Στη συγκεκριμένη παρομοίωση παρομοιάζονται οι «πολιτιστικές εκδηλώσεις» με επιδημία.

ii. Σκοπός της συγκεκριμένης παρομοίωσης είναι να παρουσιάσει με ζωντανό, άμεσο και παραστατικό τρόπο τη ραγδαία αύξηση των πολιτιστικών εκδηλώσεων χαμηλής ποιότητας.

Β3. Με το β΄ ενικό πρόσωπο («ἀποβλέπεις», «Νὰ διατηρήσεις») το ποιητικό υποκείμενο απευθύνεται στον εαυτό του, με δεδομένο ότι το β΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο θεωρείται και ένα είδος πρωτοπρόσωπης αφήγησης, εφόσον ο αφηγητής απευθύνεται στον εαυτό του. Αποτελεί μια αποστροφή εις εαυτόν. Η κοινωνιολογικής υφής, εξάλλου, θεώρηση, του εαυτού του και των πραγμάτων, που επιχειρεί με την ποίησή του ο Καραβίτης, η οξύτατη και αναλυτικότατη και συνήθως απορριπτική κριτική που ασκεί προς εαυτόν και σε ό,τι υποπίπτει στην αντίληψή του μαρτυρούν την ύπαρξη μιας αγωνιώσας συνείδησης.[6] Επίσης, με το β΄ ενικό πρόσωπο το ποιητικό υποκείμενο απευθύνεται και στον αναγνώστη που βρίσκεται εγκλωβισμένος σε υπαρξιακά αδιέξοδα, από τα οποία δε βρίσκει δρόμο διαφυγής και αγωνιά. Οι αποστροφές ανοίγουν έναν «διάλογο» ανάμεσα στον αφηγητή και τον αναγνώστη. Προσδίδει στον λόγο αμεσότητα, ζωντάνια, θεατρικότητα. Έτσι, η ποιητική αφήγηση αποκτά δραματικότητα, καθώς και παραινετικό και διδακτικό χαρακτήρα.

[6] Παπαγεωργίου, Κ. Γ., *«Βασίλης Καραβίτης», Η ελληνική ποίηση*, εκδ. Σοκόλη, Αθήνα, 2002.

43ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ – ΠΡΩΤΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

Α. Στο κείμενο «Οι παρενέργειες του πρωταθλητισμού» που διάβασα ο συγγραφέας σχολίαζε ότι, εξαιτίας της οικονομιστικής αντίληψης του παγκοσμιοποιημένου αθλητισμού οι αθλητές θέλγονται από τα χρήματα, τη δημοσιότητα και την παροχή πολλών προνομίων. Μην μπορώντας να αντισταθούν στη φήμη και στα υλικά αγαθά, τα αντιμετωπίζουν ως αντίπαλο δέος της γενικότερης οικονομικής μιζέριας που επικρατεί και δε διστάζουν όχι μόνο να εγκαταλείψουν την εκπαίδευσή τους και να ελαχιστοποιήσουν την ιδιωτική τους ζωή αλλά και να αναλάβουν συνειδητά την ευθύνη να θέσουν σε κίνδυνο την υγεία τους προετοιμαζόμενοι για τη νίκη.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («Ως big business ο αθλητισμός λειτουργεί πια κατ' ανάγκην, αλλά και κατ' επιταγήν επαγγελματικά, δηλαδή με αποκλειστικό γνώμονα το κέρδος»), **β) ΣΩΣΤΗ** («Αυτή καθεαυτή η επιλογή ενός επαγγέλματος που υπόσχεται τη φήμη και τον πλούτο μέσα σε ελάχιστα χρόνια απαιτεί προφανώς "θυσίες''. Και οι θυσίες αυτές δεν είναι μόνο η ενέργεια, ο χρόνος, η παραίτηση από τη συστηματική εκπαίδευση, η συρρίκνωση της ιδιωτικής ζωής και η σκληρή προπόνηση, αλλά και η συνειδητή ανάληψη των κινδύνων υγείας που ακολουθεί την ιατρική και βιολογική προετοιμασία τους»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Εκείνοι ακριβώς που θα κληθούν, υποτίθεται, να "σώσουν'' τη νεολαία από τη μάστιγα των ναρκωτικών πρέπει να γίνουν οι ίδιοι θύματα της δικής τους επαγγελματικής ναρκοεξάρτησης. Με αυτή την έννοια τα αναβολικά είναι απλώς ένας ακόμη "επαγγελματικός κίνδυνος''»), **δ) ΛΑΘΟΣ** («Το "ευ αγωνίζεσθαι'' είναι πια απλώς ένα ρητορικό σύνθημα, κάτι σαν το ''ελευθερία, ισότητα, αδελφότητα''. Το μόνο που έχει σημασία είναι η νίκη»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («Και έτσι αρχίζει η ηθική και υπαρξιακή διαπραγμάτευση με την αδήριτη …είναι λοιπόν ακαταμάχητες»).

Β2. α)
i. αρχαίο ρητό
ii. κεντρικό σύνθημα της Γαλλικής Επανάστασης
iii. μεταφορική χρήση, ειρωνεία
iv. ειρωνεία
v. ειρωνεία

β) αποτέλεσμα, αντίθεση-εναντίωση, συμπέρασμα, επιβεβαίωση, αντίθεση-εναντίωση.

Β3. α) Ο αφηγητής είναι ομοδιηγητικός. Μετέχει ο ίδιος στην ιστορία που αφηγείται και μάλιστα αφηγείται τη δική του ιστορία σε α΄ πρόσωπο («Κατεβαίνω», «Σταματῶ»), επομένως είναι αυτοδιηγητικός αφηγητής. Επίσης είναι δραματοποιημένος, καθώς συμμετέχει στην αναπαράσταση των γεγονότων, εμφανίζεται δηλαδή ως κύριο πρόσωπο της ιστορίας την οποία αφηγείται. Βλέπει ό,τι συμβαίνει γύρω του με εσωτερική εστίαση (δηλαδή διαθέτει περιορισμένη εμπειρία, γνώση). Με τον δραματοποιημένο αφηγητή η αντικειμενικότητα παραχωρεί τη θέση της στην υποκειμενικότητα. Με βάση το αφηγηματικό επίπεδο ο αφηγητής είναι εξωδιηγητικός (α΄ βαθμού), καθώς τα γεγονότα που αφηγείται ανήκουν στην κύρια αφήγηση.

β) Ο διάλογος ανάμεσα στον πρωταγωνιστή του μικροδιηγήματος και του ξένου που του ζητάει χρήματα δίνεται από τον συγγραφέα αρχικά σε πλάγιο λόγο («Μοῦ ζητᾶ λίγα χρήματα … Τοῦ λέω πὼς ἔπρεπε νὰ φροντίσει νὰ μὴν μείνει χωρὶς χρήματα… Τοῦ εὔχομαι νὰ φτάσει γρήγορα στὴν πατρίδα»). Ο συγγραφέας επιλέγει τον πλάγιο λόγο γιατί περιγράφει ένα συνηθισμένο περιστατικό, που συμβαίνει καθημερινά στις μεγάλες πόλεις. Στη συνέχεια όμως ο πλάγιος λόγος μετατρέπεται σε ευθύ και συνομιλούν πλέον οι ίδιοι οι πρωταγωνιστές, χωρίς να μεταφέρει ο ίδιος ο αφηγητής τα λόγια τους. Αφορμή γι᾽ αυτή την αλλαγή αποτέλεσε αναμφίβολα η ερώτηση του ξένου, ο οποίος ήταν μάλλον Γερμανός, για την απώλεια του χεριού του πρωταγωνιστή («Καὶ πῶς χάσατε τὸ χέρι σας;»). Με τη χρήση του διαλόγου ο συγγραφέας προσδίδει στο κείμενο ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα και αφήνει να διαφανούν καλύτερα οι χαρακτήρες των δύο πρωταγωνιστών χωρίς να παρέμβει ο ίδιος (αληθοφάνεια), καθώς μέσω του διαλόγου αποκαλύπτονται οι σκέψεις και τα συναισθήματά τους. Παράλληλα, δίνει έμφαση στο γεγονός και στις προεκτάσεις του («Δὲν νομίζετε» τοῦ λέω «πὼς κάποιοι πρέπει νὰ ἔχουν εὐθύνη;»). Προσδίδει στην αφήγηση δραματικότητα, φυσικότητα και ζωντάνια. Συμβάλλει στην πειστικότερη διαγραφή των χαρακτήρων, καθώς μέσω του διαλόγου αποκαλύπτονται οι σκέψεις και τα συναισθήματα των ηρώων. Ο αναγνώστης αντλεί μέσω του διαλόγου πληροφορίες για πρόσωπα και γεγονότα. Εξυπηρετεί την εξέλιξη της δράσης, καθώς προετοιμάζει τις σκηνές που θα ακολουθήσουν

Γ. Στο **κείμενο 2** ο αφηγητής ανακουφίζει από την αμηχανία του τον νεαρό τουρίστα («Στὸ πρόσωπό του, τώρα, ὑπάρχει μιὰ ἀνακούφιση»), κάνοντάς τον να αποβάλλει τις ενοχές για τις πράξεις των προγόνων του («ἐσεῖς δὲν εἴχατε γεννηθεῖ τότε ἀκόμη, καὶ βέβαια δὲν σᾶς βαραίνει καμία εὐθύνη»). Ο αφηγητής, μολονότι έχει χάσει το χέρι του «ἀπὸ γερμανικὴ χειροβομβίδα», δε φαίνεται να κρατά κακία ούτε να τρέφει οργή, μίσος και αγανάκτηση για τον γερμανικό λαό από εκείνο το γεγονός που του σημάδεψε τη ζωή. Αντιμετωπίζει τον νεαρό Γερμανό τουρίστα με αξιοπρέπεια, ανθρωπιά και δείχνει το μεγαλείο της ψυχής του, απαλλάσσοντάς τον από τις ενοχές που αισθάνεται για τα εγκλήματα των προγόνων του. Συνειδητοποιεί προφανώς ότι δεν μπορεί να διαιωνίζεται από γενιά σε γενιά το μίσος για τα δεινά που προξένησε ένας λαός σε άλλους, έστω κι αν αιματοκύλησε την ανθρωπότητα. Αυτό δε σημαίνει βέβαια ότι το παρελθόν λησμονείται ή παραγράφεται («Δὲν νομίζετε» τοῦ λέω «πὼς κάποιοι πρέπει νὰ ἔχουν εὐθύνη»). Αξιολογώντας την όλη στάση και συμπεριφορά του απέναντι στον νεαρό τουρίστα, θεωρούμε ότι είναι αναμφίβολα αξιέπαινη και δείχνει έναν άνθρωπο αγνό και σε καμία περίπτωση μνησίκακο. Φανερώνει άνθρωπο καλλιεργημένο και εξευγενισμένο, αλληλέγγυο προς τον συνάνθρωπό του, ο οποίος δείχνει να έχει κατανοήσει πως η όποια υποτιμητική και ενδεχόμενα προσβλητική αντιμετώπισή του θα αποτελούσε έναν παραλογισμό που δε θα ωφελούσε.
Ωστόσο, δυστυχώς, στη χώρα μας, υπάρχουν ακόμα συνάνθρωποί μας που δε θα είχαν τη συμπεριφορά του συγγραφέα. Εξακολουθούν να είναι προσκολλημένοι στο χθες, να βρίσκονται σε μια διαρκή σύγχυση ανάμεσα στον πατριωτισμό και τον σοβινισμό, τη μισαλλοδοξία και τον φανατισμό. Παντού βλέπουν εχθρούς, επισημαίνουν και υπενθυμίζουν διαρκώς ο,τιδήποτε αφορά την ιστορία, διαστρεβλωμένη όμως μέσα από την οπτική που δημιουργούν οι παρωπίδες τους. Δεν

υπάρχει μεγαλύτερη παραφωνία από τους απογόνους των αρχαίων Ελλήνων που επιδεικνύουν εχθρικές διαθέσεις και μίσος απέναντι σε οποιονδήποτε συνάνθρωπο. Βέβαια, ευτυχώς, αυτές οι περιπτώσεις δεν αποτελούν την πλειοψηφία. Υπάρχει η νέα γενιά που δεν έχει ζήσει πολέμους και μόνο από αφηγήσεις των γηραιότερων γνωρίζει τα γεγονότα που σημάδεψαν την ιστορία της πατρίδας μας. Ασφαλώς αυτοί οι νέοι συντάσσονται με τον πρωταγωνιστή της ιστορίας, δεν τρέφουν μίσος και φανατισμό εναντίον των άλλων ούτε οξύνουν τις αντιθέσεις. Τα όποια σοβινιστικά αισθήματα δε βρίσκουν απήχηση σε αυτούς. Οι σημερινοί νέοι, λόγω και της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας, έχουν άμεση επαφή και επικοινωνία με τους άλλους λαούς, πηγαίνουν για σπουδές στο εξωτερικό, ταξιδεύουν, κατανοούν ότι οι απλοί πολίτες δεν ευθύνονται για τα λάθη και τις βαρβαρότητες των ηγετών τους οπότε δεν αντιμετωπίζουν εχθρικά τους ξένους που συναντούν. Ούτε αισθάνονται κακία και μίσος για όσα δεινά μάς προξένησε στο παρελθόν η χώρα τους. Δεν είναι ζήτημα μεγαλοψυχίας η καλή διάθεση απέναντι στους αλλοτινούς εχθρούς, είναι στην ουσία η αληθινή απόδειξη ενός γνήσιου πατριωτισμού. Είμαστε μέλη ενός λαού, όπως και ο αφηγητής, που παρέδωσε στην ιστορία και στον κόσμο τις αξίες της δημοκρατίας, της αλληλεγγύης, του ανθρωπισμού, τα υψηλά ιδανικά, που μόνο μέσα σε ένα ειρηνικό περιβάλλον πραγματώνονται. Με τον τρόπο αυτό ενισχύονται οι δεσμοί φιλίας, τονώνεται η συνεργασία με τους άλλους λαούς και δημιουργούνται δυνατότητες ανάπτυξης και ευημερίας, χωρίς κατ᾽ ανάγκη να εξαγοράζεται η εθνική μας φιλοτιμία.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: Ομιλία/ εισήγηση: Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος (σε σχολική εκδήλωση, σε τοπικούς πολιτιστικούς φορείς, σε εκδηλώσεις που διοργανώνει ο δήμος, εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο, σε δημοτικό συμβούλιο, στη Βουλή των Εφήβων, σε ηλεκτρονικό φόρουμ, σε τηλεοπτική συζήτηση).
Δομή
Προσφώνηση: Εισαγωγικός χαιρετισμός που απευθύνει ο ομιλητής στο ακροατήριό του. Είναι προσαρμοσμένη στο είδος του ακροατηρίου και τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Η προσφώνηση επιβάλλεται να είναι κλιμακωτή, δηλαδή ο πομπός απευθύνεται στο ακροατήριό του ξεκινώντας από τους πιο υψηλά ιστάμενους και προχωρώντας προς τους απλούς δέκτες.
Πρόλογος: Ο ομιλητής αναφέρεται στην αφορμή εκφώνησης της ομιλίας, στην ιδιότητά του, παρουσιάζει επιγραμματικά το θέμα, τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει, επιδιώκοντας να κερδίσει και να κεντρίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου.
Κύριο μέρος: Ο ομιλητής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει, ανάλογα με το θέμα στο οποίο αναφέρεται, αξιοποιώντας τες συνδυαστικά, τις πιο κάτω τεχνικές ανάπτυξης/μεθόδους: Αφήγηση: Πληροφορίες σχετικές με την ιστορική διαδρομή του θέματος ή αναδρομή στο παρελθόν.

Βεβαίωση: Αποδεικτικό και τεκμηριωτικό υλικό υπέρ της υποστηριζόμενης θέσης. Παρατίθενται επιχειρήματα με παρουσίαση στοιχείων, δεδομένων, μαρτυριών, απόψεων ειδικών, έτσι που να καλύπτεται σφαιρικά το θέμα και να αναδεικνύεται η ορθότητα των θέσεων του πομπού. Ανασκευή και αντίκρουση: Εκ του αντιθέτου απόδειξη. Παρουσιάζεται η άλλη άποψη και αντικρούεται, γεγονός που ισχυροποιεί τη θέση του ομιλητή. Προβάλλονται οι κίνδυνοι που τυχόν θα προκύψουν από την επικράτηση του αντιθέτου.
Επίλογος:
Τονισμός ενός σημείου (διαπίστωσης, πρότασης κτλ.) Σύντομη ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα, κάποιες σκέψεις δικές του/ προβληματισμούς σχετικά με το θέμα, επιβεβαίωση των επιχειρημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη της θέσης.
Επιφώνηση: Τυποποιημένη φράση που τοποθετείται πάντοτε ανεξάρτητα από το κείμενο στο κάτω δεξιό μέρος του, με την οποία ο πομπός εκφράζει τις ευχαριστίες προς τους δέκτες.

Επικοινωνιακή περίσταση	**Γλώσσα**	**Ύφος**
Σχολική εκδήλωση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Εκδήλωση του δήμου	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, τυπικό
Εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο	γ΄ ενικό/ πληθυντικό (κυρίως), α΄ πληθυντικό, οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	επίσημο, τυπικό
Εισήγηση σε συνέδριο νέων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Βουλή των Εφήβων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο, τυπικό (σε κάποιες περιπτώσεις)

Ηλεκτρονικό φόρουμ	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Τηλεοπτική συζήτηση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Παρατηρήσεις		
• Η εναλλαγή της ενεργητικής και παθητικής σύνταξης (ανάλογα με το αν θέλουμε να προβάλουμε το υποκείμενο ή το αποτέλεσμα της ενέργειας), της παρατακτικής και υποτακτικής σύνδεσης, της αναφορικής και μεταφορικής γλώσσας, καθώς και η χρήση των ερωτημάτων προσδίδουν ποικιλία στο ύφος του λόγου μας, αλλά προ ποθέτουν καλή γνώση και ορθή εφαρμογή των γραμματικών και συντακτικών κανόνων. Φροντίζουμε, επίσης, να τοποθετούμε τα κατάλληλα σημεία στίξης, που υποδεικνύουν τις μικρές και μεγάλες παύσεις, τις διακυμάνσεις και τον επιτονισμό της φωνής κ.ά.		
• Μπορεί να επαναληφθεί η προσφώνηση πριν τον επίλογο. • Το κύριο μέρος της ομιλίας/ εισήγησης διανθίζεται με στοιχεία προφορικότητας: αποστροφές στο κοινό, επικλήσεις στην εμπειρία, τις γνώσεις, την ευαισθησία του, διατύπωση ερωτημάτων.		

Προσφώνηση: Αγαπητοί καθηγητές, συμμαθητές και συμμαθήτριες,

Πρόλογος
Η ανθρώπινη ζωή είναι συνυφασμένη με δραστηριότητες και εκδηλώσεις που τη διαμορφώνουν, τη βελτιώνουν και την ομορφαίνουν. Τέτοια εκδήλωση είναι και ο αθλητισμός, που σχετίζεται άμεσα με την υγεία και την ηθικοπνευματική καλλιέργεια του ανθρώπου. Ωστόσο, σήμερα ο αθλητισμός, μολονότι προσπορίζει πλούτο και δόξα στους αθλητές, δεν τους καθιστά ευτυχισμένους. Με αφορμή και τη σημερινή εκδήλωση του σχολείου μας για την Πανελλήνια Ημέρα Σχολικού Αθλητισμού, θα ήθελα να αναφερθώ στο γιατί οι (πρωτα)αθλητές δεν είναι πραγματικά ευτυχισμένοι.

Κύριο μέρος
Ερώτημα 1ο:

1. Πολλοί αθλητές δεν μπορούν να αντέξουν την πίεση που ασκεί το «σταρ σίστεμ» και καταρρέουν. Έτσι, πολλοί από αυτούς οδηγούνται στην κατάθλιψη και στα ψυχολογικά προβλήματα, καθώς δεν μπορούν να διαχειριστούν τη φήμη, τα χρήματα, τη δημοσιότητα και τον περίγυρο που τα συνοδεύει. Το πρόβλημα γίνεται εντονότερο αν αναλογιστούμε ότι οι περισσότεροι αθλητές είναι νέοι σε ηλικία, άρα δεν έχουν την εμπειρία που απαιτείται για να διαχειριστούν τις ξαφνικές αλλαγές στη ζωή τους. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις, όταν τα φώτα σβήνουν, πολλοί χρειάζονται ψυχολογική υποστήριξη για να μεταβούν σε μια

διαφορετική ζωή, με πολύ πιο φυσιολογικούς ρυθμούς σε σχέση με αυτούς που είχαν συνηθίσει.

2. Τη μεγαλύτερη πίεση οι (πρωτ)αθλητές τη ζουν την ώρα που το άστρο τους λάμπει, όταν βρίσκονται στο απόγειο της δόξας και των επιτυχιών. Για πολλούς, η κατάληξη είναι κοινή, άσχετα αν οδηγούνται εκεί από διαφορετικούς δρόμους ο καθένας. Κάποιοι ψάχνουν στις ουσίες ή το αλκοόλ διέξοδο στην τεράστια πίεση, κάποιοι άλλοι οδηγούνται εκεί από την εύκολη ζωή που γεννά το χρήμα και η φήμη, κάποιοι λόγω της αίσθησης του «αήττητου» που τους μπολιάζουν οι μεγάλες αθλητικές επιτυχίες τους, κάποιοι με την ψευδαίσθηση ότι έτσι θα τονώσουν τον οργανισμό τους για να αντέξει τη σκληρή προπόνηση. Όπως και να έχει, μπαίνουν σε ένα αδιέξοδο, απ' όπου μόνο με μεγάλη προσπάθεια και στήριξη μπορούν να βγουν.
3. Οι διάσημοι (πρωτ)αθλητές μπορεί να αμείβονται με υπέρογκα ποσά και να απολαμβάνουν τιμές και δόξα, αλλά αντιμετωπίζονται ως μηχανές που πρέπει να πετυχαίνουν εκπληκτικές επιδόσεις και διακρίσεις για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των χορηγών, των συλλόγων τους και του κράτους. Γι' αυτό τον λόγο είναι αναγκασμένοι να καταφύγουν στη χρήση απαγορευμένων ουσιών. Άλλωστε σε μια εποχή που μεσουρανούν η άκρατη φιλοδοξία, ο ανταγωνισμός και η αμετροέπεια, το ντόπινγκ δείχνει απόλυτα εναρμονισμένο με το πνεύμα της, τη στιγμή μάλιστα που ο αθλητισμός συγκεντρώνει τα φώτα της δημοσιότητας και επ' αυτού διακινούνται τεράστια χρηματικά ποσά. Η χρήση απαγορευμένων ουσιών σε συνδυασμό με τις εξοντωτικές μεθόδους προπόνησης κλονίζει, συχνά ανεπανόρθωτα, την υγεία του αθλητή. Γι' αυτό πίσω από τις εντυπωσιακές επιδόσεις των διάσημων αθλητών, τα χρήματα και τη φήμη που τους συνοδεύουν, κρύβεται αρκετές φορές ένα προσωπικό ανθρώπινο δράμα.
4. Οι (πρωτ)αθλητές, μολονότι απολαμβάνουν πλούτο και δόξα, είναι αναγκασμένοι να ζουν ουσιαστικά μια ασκητική ζωή, χωρίς να μπορούν να απολαύσουν όλα αυτά που απολαμβάνει ένας κοινός άνθρωπος της ηλικίας τους. Είναι γεγονός ότι ο πρωταθλητισμός απαιτεί θυσίες. Για να μπορέσει ο αθλητής να ανταποκριθεί επαρκώς στις απαιτήσεις του, είναι ανάγκη να προσέχει τη διατροφή του και την εξωγηπεδική ζωή του, να στερηθεί τη δυνατότητα να κάνει δραστηριότητες (ταξίδια, ξενύχτια κ.ά.), σε αντίθεση με τους άλλους συνανθρώπους του που δεν υπόκεινται σε ανάλογους περιορισμούς. Το γεγονός αυτό τον κάνει πολλές φορές να ασφυκτιά και να μη χαίρεται τη δόξα και τον πλούτο που του εξασφαλίζει ο αθλητισμός.
5. Τα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα που διακυβεύονται στον χώρο του αθλητισμού είναι τεράστια. Αθλητικές ομάδες εισάγονται στο χρηματιστήριο και οι πολιτικοί σε ρόλο θεράποντα, όχι όμως των ιδεωδών που πρεσβεύει ο αθλητισμός αλλά των μηχανισμών που αυτός υπηρετεί, τον εκμεταλλεύονται. Ο αθλητής έγινε μέσο και ο σκοπός είναι τα χρήματα. Έτσι, ο κακός πρωταθλητισμός εντείνει τον ανταγωνισμό και διαφθείρει τον χαρακτήρα του αθλητή, αφού ταυτίζει την προσπάθειά του αποκλειστικά με τη νίκη και τις απολαβές που την ακολουθούν.

Μεταβατική παράγραφος

Η εικόνα αυτή που παρουσιάζουν οι (πρωτα)αθλητές καθιστά άραγε τον χώρο του σύγχρονου αθλητισμού έναν χώρο άντλησης υγιών προτύπων για τη νεολαία ή είναι δύσκολο ο νέος να βρει ωφέλιμα πρότυπα;

Ερώτημα 2ο:

1. Παράδειγμα προς μίμηση για τη νεολαία μπορούν να θεωρηθούν οι αθλητές που επιδίδονται στον έντιμο αγώνα, που επιδεικνύουν σεβασμό ακόμα και στο διαφορετικό, ενώ, παράλληλα, πειθαρχούν σε κανόνες, διαμορφώνοντας έτσι μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα, κοσμημένη με αρετές πνευματικές, κοινωνικές και ηθικές. Η εικόνα αυτών των υγιών αθλητών λειτουργεί θετικά για τους νέους, αφού υπηρετεί τον υγιή αθλητισμό, ο οποίος, μακριά από συμφέροντα, υλικές εξαρτήσεις, πολιτικές σκοπιμότητες και ανταγωνισμούς, αποτελεί ιδανικό και αξία. Με τον τρόπο αυτό ο ίδιος ο αθλητής με τη στάση ζωής του γίνεται πρότυπο.
2. Στον χώρο του αθλητισμού υπάρχουν αθλητές οι οποίοι με θέληση σωματική αλλά κυρίως ψυχική ξεπερνούν τις φυσικές τους αδυναμίες και συναγωνίζονται επί ίσοις όροις τους άλλους αθλητές. Αθλητές που η φύση ή η τύχη τούς στέρησε τη σωματική τους υγεία, ωστόσο δεν υπέκυψαν στο πεπρωμένο τους, αλλά βρήκαν τη δύναμη να συνεχίσουν την ενασχόληση με τον αθλητισμό, δείχνοντας το μεγαλείο της ανθρώπινης ψυχής και αποτελώντας παραδείγματα προς μίμηση. Οι αθλητές με αναπηρία που αγωνίζονται κατανικώντας τη φυσική τους αδυναμία αποδεικνύουν τη δύναμη που κρύβει κάθε άνθρωπος μέσα του και, δευτερευόντως, τη δυναμική που έχει ο αθλητισμός και ειδικότερα το πνεύμα που διέπει τις κορυφαίες αθλητικές συναθροίσεις του πλανήτη, όπως οι Ολυμπιακοί αγώνες.
3. Πρότυπα ιδιαίτερα για τη νεολαία μπορούν να αποτελέσουν αθλητές οι οποίοι χαρακτηρίζονται από αυτοπειθαρχία, ομαδικότητα, θεμιτό ανταγωνισμό και αλτρουισμό. Αθλητές που τους διακρίνει το αίσθημα της άμιλλας και της συνεργασίας. Που αντιμετωπίζουν με τον ίδιο τρόπο την ήττα και τη νίκη, που αναγνωρίζουν το προσωπικό τους λάθος και δεν αναζητούν άλλοθι στις ήττες ούτε προσπαθούν να καρπωθούν τη δόξα της νίκης αποκλειστικά παραβλέποντας τη συλλογική προσπάθεια. Που δεν έχουν ψύχωση με την επιτυχία, τα ρεκόρ και το χρήμα που τα συνοδεύει, αλλά ικανοποιούνται με τη συμμετοχή και τη χαρά που προσφέρουν στους φιλάθλους που παρακολουθούν τους αγώνες.

Επίλογος

Ο αθλητισμός, παρά τα αρνητικά φαινόμενα που τον ταλανίζουν, εξακολουθεί να έχει πολύτιμη αξία, τόσο για τους αθλητές όσο και για το κοινό που παρακολουθεί αθλητικούς αγώνες. Γι᾽ αυτό είναι ανάγκη να προστατευθεί από όλα εκείνα τα εκφυλιστικά φαινόμενα που τον αμαυρώνουν και στερούν τη νεολαία από υγιή πρότυπα.

Επιφώνηση

Ευχαριστώ για την προσοχή σας

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1. Τα πρόσωπα στο συγκεκριμένο μικροδιήγημα ηθογραφούνται μέσα από τον διάλογό τους, τη σχέση μεταξύ τους, ως κύρια και μοναδικά πρόσωπα της αφήγησης και μέσα από τη διήγηση των πράξεών τους. Ειδικότερα, ο κεντρικός ήρωας είναι ένας καθημερινός εργαζόμενος άνθρωπος, ο οποίος επιστρέφει στο σπίτι του μετά το τέλος μιας κουραστικής ημέρας στον χώρο εργασίας του («Ἔπειτα ἀπὸ μιὰ κουραστικὴ μέρα, γεμάτη ἄγχος μὲ τὶς συναλλαγὲς στὴ δουλειά»). Αυτή η κουραστική και επίπονη ημέρα αντικατοπτρίζεται στη βιασύνη του να επιστρέψει «μιὰ ὥρα ἀρχύτερα στὸ σπίτι» του για να ξεκουραστεί και να ηρεμήσει. Ωστόσο, παρά την κούραση και τη βιασύνη, ξεκλέβει λίγο χρόνο προκειμένου να ενημερωθεί για τις ταινίες που προβάλλει ο κινηματογράφος ΑΝΑΤΟΛΙΑ, κάτι που δείχνει το ενδιαφέρον του για την τέχνη. Στη συνάντηση και στον σύντομο διάλογο που έχει με τον άγνωστο ξένο που του κόβει ξαφνικά τον δρόμο αντιδρά αρχικά κάπως απότομα και αποστομωτικά επικρίνοντάς τον για την απρονοησία του να ξεμείνει από χρήματα («Τοῦ λέω πὼς ἔπρεπε νὰ φροντίσει νὰ μὴν μείνει χωρὶς χρήματα»), με αποτέλεσμα να αναγκάζεται τώρα να ζητιανεύει για να εξασφαλίσει τα εισιτήρια επιστροφής στην πατρίδα του. Το ότι καταφέρνει να αναγνωρίσει την εθνικότητα του άγνωστου ξένου δείχνει ότι είναι άνθρωπος με εμπειρία, γνώσεις και βιώματα. Παρά την αρχική αρνητική του αντίδραση ο πρωταγωνιστής δείχνει την ανθρωπιά του, προσφέροντας στον ξένο εκατό δραχμές («τοῦ δίνω τελικὰ ἑκατὸ δραχμές»), και την καλοσύνη του («Τοῦ εὔχομαι νὰ φτάσει γρήγορα στὴν πατρίδα»). Στον διάλογο που ακολουθεί μεταξύ τους αποκαλύπτει την αιτία της απώλειας του χεριού του και δείχνει να μην κρατά κακία στους υπαίτιους ομοεθνείς του άγνωστου ξένου, δείχνοντας ότι είναι άνθρωπος δίκαιος, που δε λειτουργεί ισοπεδωτικά («Καὶ βέβαια» τοῦ λέω «ἐσεῖς δὲν εἴχατε γεννηθεῖ τότε ἀκόμη, καὶ βέβαια δὲν σᾶς βαραίνει καμία εὐθύνη»). Ωστόσο, στο τέλος εκφράζει την πικρία του, την απογοήτευση και την οδύνη του αναζητώντας τις ευθύνες για τους πραγματικούς υπεύθυνους της απώλειας του χεριού του.
Ο άλλος ήρωας είναι κάποιος ξένος που «Θυμίζει κάτι μεταξὺ Γερμανοῦ καὶ Ὁλλανδοῦ». Έχει ξεμείνει από χρήματα και γι᾽ αυτό αναζητά ενίσχυση από περαστικούς στον δρόμο. Αντιμετωπίζει με ντροπαλότητα («Χαμογελᾶ ντροπαλά») και αμηχανία την κριτική που του ασκεί ο κεντρικός ήρωας. Προφανώς συναισθάνεται τη δίκαιη παρατήρησή του και δεν αντιδρά. Δείχνει όμως την έκπληξή του («Μὲ κοιτᾶ μὲ κάποια ἔκπληξη»), όταν ο άλλος τού δίνει, παρά την αρχική του αυστηρή παρατήρηση, εκατό δραχμές. Είναι ευγενικός ευχαριστώντας («Μ᾽ εὐχαριστεῖ») τον κεντρικό ήρωα για τη γενναιοδωρία του. Η παρατήρησή του για την απώλεια του χεριού του κεντρικού ήρωα του δίνει τη δυνατότητα να απολογηθεί για τις θηριωδίες των συμπατριωτών του κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, αλλά η αναγνώριση από την πλευρά του κεντρικού ήρωα ότι ο ίδιος δεν ευθύνεται γι᾽ αυτές τον ανακουφίζουν και τον ηρεμούν («Στὸ πρόσωπό του, τώρα, ὑπάρχει μιὰ ἀνακούφιση»).

Β2$_1$ α) Το κείμενο είναι επιφυλλίδα δημοσιευμένη στην εφημερίδα *Το βήμα*. Η επιφυλλίδα είναι ένας τύπος κειμένου που αντλεί τα θέματά της από την επικαιρότητα, χωρίς να την παρακολουθεί στενά (κείμενο δημοσιογραφικό, μη ειδησεογραφικό) και αναφέρεται σε διάφορα θέματα, φιλολογικά, επιστημονικά, κοινωνικά, καλλιτεχνικά, πολιτικά κτλ., γράφεται δε από πρόσωπο ειδικό στο θέμα. Ο επιφυλλιδογράφος μπορεί να ξεκινήσει από ένα επίκαιρο θέμα, αλλά δε μένει προσκολλημένος στο επίκαιρο. Προχωρεί σε παρατηρήσεις και σκέψεις διαχρονικού

χαρακτήρα και γενικότερου ενδιαφέροντος. Ο επιφυλλιδογράφος, ο οποίος είναι εγνωσμένου κύρους, αφού διετέλεσε καθηγητής Κοινωνιολογίας στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών, ξεκινά από ένα επίκαιρο θέμα κοινωνικού προβληματισμού και ενδιαφέροντος (ο αθλητισμός σήμερα έχει μετατραπεί σε big business και έχει αποκλειστικό γνώμονα το κέρδος) και στη συνέχεια διατυπώνει τον προβληματισμό του για το γεγονός ότι τα χρήματα, η δημοσιότητα και τα υλικά προνόμια οδηγούν τους αθλητές να θυσιάσουν τον ελεύθερο χρόνο, την εκπαίδευση και την ιδιωτική τους ζωή, αλλά κυρίως να βάλουν σε κίνδυνο την υγεία τους λόγω των απαιτήσεων της προετοιμασίας για τους αγώνες με στόχο τη νίκη. Η διαπραγμάτευση του θέματος δίνει στο κείμενο διαχρονικό χαρακτήρα, αφού αποβλέπει στην ανάλυση ενός σημαντικού θέματος της δημόσιας ζωής (ο μετασχηματισμός του αθλητισμού σε πρωταθλητισμό). Σκοπός δεν είναι τόσο η πληροφόρηση του δέκτη, έστω κι αν έμμεσα επιτυγχάνεται και αυτή. Βασικός σκοπός είναι ο προβληματισμός, η διαπαιδαγώγηση, η αφύπνιση και ο διαφωτισμός του αναγνώστη. Η οργανωτική δομή που ακολουθεί στηρίζεται σε αποδεικτικά στοιχεία και αξιολογικές κρίσεις, ενώ η επιχειρηματολογία του είναι διαλογική.
Θέμα της συγκεκριμένης επιφυλλίδας είναι οι επιπτώσεις που έχει κυρίως για την υγεία των αθλητών η προσπάθειά τους να καρπωθούν τα οφέλη που προσφέρει ο πρωταθλητισμός.

β) «Με αυτή την έννοια τα αναβολικά είναι απλώς ένας ακόμη «επαγγελματικός κίνδυνος». Η ειρωνεία αποτελεί ισχυρό μέσο για τη συγκινησιακή διέγερση του ακροατηρίου. Με την ειρωνεία ο συγγραφέας στρέφεται εναντίον της χρήσης των αναβολικών στον χώρο του αθλητισμού των αναβολικών (και κυρίως όσων τα χρησιμοποιούν) χαρακτηρίζοντάς τα ως ένα ακόμα «επαγγελματικό κίνδυνο». Η ειρωνεία αποτελεί ισχυρό μέσο, γιατί, καθώς ο δέκτης συμμερίζεται πρόθυμα την ειρωνεία/ περιπαιχτική διάθεση του πομπού, αποκτά ευνοϊκή διάθεση απέναντί του και υιοθετεί τις θέσεις του.

Β2$_2$. α) μόνο, χρησιμοποιούν, βέβαιη, ανελέητου, μεριμνά.

β)

Λέξεις	**Νέα Σύνθετη Λέξη**
αποκλειστικό	κλειστοφοβικός
υποτροφίες	διατροφή
ανάληψη	κατάληψη
αλκοολούχων	κατοχή
αναγράφεται	ορθογραφία

Β2$_3$. α) Οι αθλητές δε μετέρχονται θεμιτά και νόμιμα μέσα στους αγώνες προκειμένου να ανταγωνιστούν τους άλλους αθλητές, αλλά χρησιμοποιούν κακόβουλα και αθέμιτα μέσα για να μπορέσουν να επικρατήσουν.
β) Οι πειρασμοί (το κέρδος και η δόξα) στους οποίους δεν μπορούν να αντισταθούν οι αθλητές και καταφεύγουν στη χρήση ουσιών επικίνδυνων για την υγεία τους.

Β3$_1$. Γλώσσα:[7] Η γλώσσα του κειμένου είναι δημοτική με ελάχιστες ιδιωματικές εκφράσεις («Κόβω λίγο τὰ βήματά μου», «κάνω νὰ φύγω»). Ο λόγος του Μάρκογλου είναι ιδιότυπος, αν και κοινωνικής κατεύθυνσης. Οργανώνεται με σπαστό ή αποσπασματικό τρόπο και είναι μικροπερίοδος («Μοῦ ζητᾶ λίγα χρήματα. Σὰν μιὰ ἐνίσχυση»). Κυριαρχούν τα ρήματα και τα ουσιαστικά, ενώ τα επίθετα είναι ελάχιστα («κουραστικὴ», «ξενικὴ»). Άλλο χαρακτηριστικό της γλώσσας του είναι η αιχμηρότητα. Ο λόγος του αποπνέει απογοήτευση, οδύνη, αγανάκτηση και οργή («Δὲν νομίζετε» τοῦ λέω «πὼς κάποιοι πρέπει νὰ ἔχουν εὐθύνη;»).

Ύφος: Το ύφος του μικροδιηγήματος είναι άμεσο και οικείο με τη χρήση του α΄ και β΄ ρηματικού προσώπου («Κατεβαίνω», «χάσατε»), ζωντανό και παραστατικό με τη χρήση του διαλόγου, των εικόνων και της ενεργητικής σύνταξης. Η απουσία πολλών επιθέτων και σχημάτων λόγου το καθιστά λιτό, ενώ η έκφραση συναισθημάτων το καθιστά γλαφυρό.

[7] Πρόδρομος Μάρκογλου. Τό ἔργο του ἔχει σαφή κοινωνικό προσανατολισμό, μέ ἀριστερή ἰδεολογική ἀπόκλιση. Πάντα ὡστόσο ξεκινάει ἀπό ἐμπειρικά δεδομένα. Ἡ μέχρι τώρα πορεία του, ἀπό συλλογή σέ συλλογή, χαρτογραφεῖ τίς φάσεις πού πέρασε ὁ τόπος μας ἀπό τόν ἐμφύλιο ὥς καί τή μεταπολίτευση. Φυσικά μέσα ἀπό τίς ταυτόχρονες δικές του φάσεις, ἀπό τά παιδικά καί νεανικά του χρόνια στήν Καβάλα τῶν καπνομάγαζων μέχρι τή σημερινή μας ἀστική καταλωτική περίοδο. Ὁ λόγος τοῦ Μάρκογλου εἶναι ἰδιότυπος, ἄν καί κοινωνικῆς κατεύθυνσης, ὀργανώνεται μέ σπαστό ἤ ἀποσπασματικό τρόπο, ἔτσι πού νά μήν ἀναπτύσσεται θεματικά. Ἄλλο γνώρισμά του εἶναι ἡ ἀκραία αἰχμηρότητά του: ἕνας λόγος πού ἀποπνέει ἀπογοήτευση, ὀδύνη, ἀγανάκτηση καί ὀργή. Μέ τίς τελευταῖες δυό συλλογές του δέν ἀθετεῖ τόν κοινωνικό του προσανατολισμό, οὔτε τήν ἰδιότυπη γραφή του. Ὅμως κάτι ἀλλάζει. Προχωράει, πέρα ἀπό τίς προηγούμενες πραγματεύσεις του, σ' ἕναν ἰσολογισμό πεπραγμένων ἀνάμεσα στό παρελθόν καί στό παρόν, ἀναφορικά μέ τά ἱστορικά δεδομένα, τή ζωή του καί τήν τέχνη του. (Ευαγγέλου & Α. Αράγης, Γ. *Δεύτερη Μεταπολεμική Ποιητική Γενιά (1050-1970),* εκδ. Gutenberg-Γιώργος & Κώστας Δαρδανός)

44ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Α. Ο καθηγητής Γρ. Σκαλκέας στην ομιλία του με θέμα «Οι στόχοι της επιστήμης τον καινούριο αιώνα», μεταξύ άλλων, τόνιζε το χρέος των επιστημόνων να αποκαταστήσουν τον ανθρωπισμό ως αξία, σε μια υλιστική εποχή, που απαξιώνει τον άνθρωπο και τον μετατρέπει σε αριθμό. Πρότεινε έναν νέο ανθρωπισμό, που θα συνυπάρχει αρμονικά με την επιστήμη και θα αξιοποιεί, χωρίς να φοβάται, τα τεχνολογικά επιτεύγματα και τις εξελίξεις προς όφελος του ανθρώπου, τον οποίο θα σέβεται ως ψυχοσωματική οντότητα.

Β1. α) ΣΩΣΤΟ («Ο άνθρωπος δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ποτέ ως μέσον για κάποιον σκοπό, αλλά να θεωρείται αυτός, ο ίδιος, ο τελικός σκοπός»), **β) ΣΩΣΤΟ** («Διότι στόχοι αμετακίνητοι της επιστήμης πρέπει … οπουδήποτε γης»), **γ) ΣΩΣΤΟ** («Σήμερα, που ο άνθρωπος υποβιβάζεται και γίνεται αντικείμενο…»), **δ) ΣΩΣΤΟ** («…ο τεχνολογικός πολιτισμός δε βρίσκεται σε διάσταση με τον πνευματικό πολιτισμό…»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Συνειδητοποιώντας ο σύγχρονος επιστήμονας την άποψη αυτή, οφείλει να κατευθύνει την έρευνα και την όλη δράση του προς τη σταθερή προαγωγή και ανύψωση του ανθρώπου»).

Β2. α) Η πρώτη παράγραφος του κειμένου αναπτύσσεται με τη μέθοδο της αιτιολόγησης, καθώς ο συγγραφέας στη θεματική περίοδο διατυπώνει την άποψη ότι «Ως τελικός σκοπός της επιστήμης ανακύπτει σταθερά ο εξανθρωπισμός της ζωής και ως σκοπός της ζωής ο εξανθρωπισμός της επιστήμης, ώστε να υπηρετείται ο Άνθρωπος», και στις λεπτομέρειες αιτιολογεί την άποψη αυτή («Διότι μόνο με τον απόλυτο σεβασμό προς τον Άνθρωπο… *ο τελικός σκοπός*»). Ο συγκεκριμένος τρόπος ανάπτυξης επιβεβαιώνεται με τη χρήση της διαρθρωτικής λέξης «Διότι».

β) Με τη χρήση του ασύνδετου σχήματος παρατίθενται όροι της πρότασης χωρίς σύνδεσμο («…η μετάδοση της γνώσεως, η καταπολέμηση της αμάθειας και των προλήψεων, η ολόπλευρη καλλιέργεια σε βάθος του ανθρώπου, με κατάληξη τον σταθερό φωτισμό της συνειδήσεώς του, η φροντίδα για το περιβάλλον, η διασφάλιση της ειρήνης του κόσμου, της δικαιοσύνης και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων…»). Με το σχήμα αυτό ο συγγραφέας απαριθμεί τους στόχους που πρέπει να έχει η επιστήμη. Δημιουργείται μια ιδιαίτερη ένταση, έμφαση στον λόγο, προσδίδοντάς του κίνηση, ζωντάνια, ζωηρότητα και γρήγορο ρυθμό. Συμβάλλει, επίσης, στην παραστατικότητα, ενισχύει τη ζωντάνια και την αμεσότητα του κειμένου. Προσδίδει στο ύφος χαρακτήρα λιτό, γοργό, κοφτό (ελλειπτικός λόγος). Με το ασύνδετο σχήμα ο λόγος γίνεται ρέων και ασθματικός.

Β3. α) Το σχήμα κύκλου (σχήμα λόγου) δημιουργείται με την επανάληψη από την ποιητική φωνή της προσφώνησης «Κύριε» στην αρχή και στο τέλος του ποιήματος («Κύριε, άνθρωποι απλοί», «Κύριε, σταθήκαμε έμποροι κακοί!»). Η προσφώνηση στον πρώτο στίχο («Κύριε άνθρωποι απλοί») δηλώνει τον ταπεινό τρόπο με τον οποίο αρχίζει η προσευχή του. Το ποιητικό υποκείμενο αντιλαμβάνεται τη μικρότητά του απέναντι στο μεγαλείο του Θεού. Με την καταληκτική προσφώνηση εξομολογείται την «αμαρτία» του, γιατί στα μάτια των ανθρώπων μόνο φάνταζε κακός έμπορος[8] και

[8] Ο Δημήτρης Ι. Αντωνίου ήταν μια περίπτωση ποιητή που δεν έκανε εκπτώσεις στην τέχνη του και, οπωσδήποτε, στην ηθική του, πληρώνοντας γι' αυτό ένα τίμημα. Εντύπωση προκαλεί το ότι, ενώ μνημονεύεται σε όλες τις

φαίνεται να ζητάει να μη φανεί επιλήσμων ο Θεός γι᾽ αυτή τη στάση ζωής. Με αυτόν τον τρόπο εξαίρεται η επαναλαμβανόμενη λέξη δίνοντας, παράλληλα, έμφαση στην κεντρική ιδέα του ποιήματος. Με την προσφώνηση «Κύριε» ο ποιητής απευθύνεται σαν σε προσευχή στον Θεό κάνοντας έναν σύντομο απολογισμό της ζωής του. Αυτή η προσευχή-μονόλογος θα πρέπει να εκληφθεί ως μια εσωτερική ανάγκη του να απευθυνθεί σε Αυτόν. Ο χαμηλός, εξομολογητικός και ήρεμος τόνος που αποπνέει ο λόγος του δείχνουν ότι η στάση ζωής που τήρησε ήταν συνειδητή επιλογή του.

β) Ο στίχος είναι ελεύθερος, χωρίς ομοιοκαταληξία, ρυθμό και μέτρο. Επίσης, οι στίχοι δεν έχουν ορισμένο αριθμό συλλαβών. Στο ποίημα οι στίχοι είναι άνισα αναπτυγμένοι («Την τιμή δεν κανονίζαμε απ᾽ την ούγια/ η πήχη και τα ρούπια ήταν σωστά/ τα ρετάλια δεν τα δώσαμε μισοτιμής ποτέ/ η αμαρτία μας»). Γίνεται χρήση καθημερινής γλώσσας (π.χ. «υφάσματα», «πήχη, «ρούπια», «ρετάλια»), ενώ απουσιάζουν οι εντυπωσιακές, ποιητικές λέξεις. Τέλος, υπάρχουν διασκελισμοί («κι η ψυχή μας/ ήταν το ύφασμα που δεν τ᾽ αγόρασε κανείς», «Τώρα με την ίδια πήχη που μετρήσαμε/ μέτρησέ μας· δε μεγαλώσαμε το εμπορικό μας»).

Άλλο χαρακτηριστικό της μοντέρνας ποίησης που συναντάμε στο συγκεκριμένο ποίημα είναι η υπαινικτικότητα.

Γ. Το ποίημα του Δ. Αντωνίου αποτελεί μια αλληγορία για τη στάση ζωής που ίδιος είχε επιλέξει, επαγγελματικά και κοινωνικά. Μια στάση διαφορετική από των περισσότερων ανθρώπων, που δεν επικεντρώθηκε στο κέρδος και την ικανοποίηση του προσωπικού συμφέροντος, αλλά στην ουσία των λίγων και αληθινά πολύτιμων πραγμάτων, που εξασφαλίζουν την ποιότητα του βίου και την ηθική εξύψωση του ατόμου. Ο ποιητής αναγνωρίζει ότι εξαιτίας των επιλογών του ο κόσμος μπορεί να τον υποτιμήσει, ακόμα και να τον μεμφθεί. Δεν υπήρξε καλός έμπορος του εαυτού του και του έργου του, δεν απέκτησε πλούτο και δόξα, ούτε εκμεταλλεύτηκε τους άλλους για να βελτιώσει τη δική του ζωή. Η αλήθεια είναι ότι σε κάθε εποχή, όχι μόνο σε αυτήν του ποιητή ή στη δική μας, η άποψή του είναι μειοψηφική και σπάνια θα έλεγε κανείς ότι εξυψώνεται πάνω από την ίδια την ανθρώπινη φύση και τις αδυναμίες της. Η επιδίωξη του προσωπικού οφέλους, κυρίως του υλικού, ακόμα και με ανέντιμο τρόπο, εις βάρος των άλλων, αποτελεί για τους περισσότερους ανθρώπους την εύκολη επιλογή, που τους κάνει να αισθάνονται επιτυχημένοι, ίσως και ανώτεροι. Είναι σαν ο σκοπός –ο πλουτισμός, η διάκριση– να αγιάζει τα μέσα. Ειδικά σήμερα, που το φαίνεσθαι και ο υλισμός ανάγονται σε ύψιστα ιδανικά, η παραπάνω στάση ζωής είναι η συνηθέστερη. Όλα φαίνεται να πουλιούνται και να αγοράζονται, όλα εμπορευματοποιούνται, ακόμα και οι αξίες ή οι συνειδήσεις. Μέσα από τα ΜΜΕ και τα ηλεκτρονικά δίκτυα ειδικά κάποιοι δε διστάζουν να

σημαντικές ανθολογίες ποίησης, καθώς και στις ιστορίες της νεοελληνικής λογοτεχνίας, συχνά με εγκωμιαστικά σχόλια, σήμερα η χώρα του «τον αγνοεί υπερηφάνως...», όπως πολύ εύστοχα διατυπώνει ο Μ. Τασάκος.
Η εξήγηση είναι απλή. Ο Δημήτρης Ι. Αντωνίου «εστάθη κακός έμπορος», πολύ μακριά δηλαδή από την εποχή μας και τα ήθη μας... Δεν τον ενδιέφερε καθόλου να «πουλήσει τον εαυτό του» στο χρηματιστήριο της ποίησης. Επείσθη να εκδώσει την πρώτη του ποιητική συλλογή, στα τέλη της δεκαετίας του ’30, παρακινημένος από τον Γ. Σεφέρη. Έγραφε σε άδεια πακέτα τσιγάρων, επάνω στο πλοίο που κυβερνούσε. Σκόρπιες σημειώσεις, που δεν ένιωθε υποχρεωμένος να μοιραστεί. Προσπαθούσε έτσι να διασκεδάσει τη μοναξιά του, στα ατέλειωτα ναυτικά ταξίδια του, δουλεύοντας και ξαναδουλεύοντας τον στίχο, ένα προς ένα τα ποιήματα. Πολλά, ίσως τα περισσότερα, τα απέρριπτε («πιάνουνε στη γη μας λίγο τόπο τα πολύτιμα»). Εκτός από τη θάλασσα και την ποίηση, τον ενδιέφερε η μουσική, οι πνευματώδεις συζητήσεις, οι λίγοι και καλοί φίλοι, όσα έχουν πράγματι αξία στη ζωή. Μιλούσε με κοφτές, περιεκτικές, στακάτες φράσεις, κρατώντας μακρές παύσεις στα ενδιάμεσα. Γνώριζε λοιπόν καλά την αξία της σιωπής. Ήταν πράγματι μοντέρνος. (https://www.vakxikon.gr/)

ξεπουλήσουν τα πάντα, τον εαυτό τους, την αξιοπρέπειά τους, την οικογένειά τους, έχοντας στο πίσω μέρος του μυαλού τους πάντοτε κάποιου είδους όφελος. Την ίδια στιγμή, η χωρίς δισταγμό εκμετάλλευση των άλλων, το ξεδιάντροπο ξεγέλασμά τους, φαντάζει γι᾽ αυτόν που τα πετυχαίνει ως σπουδαίο κατόρθωμα, ως νίκη και ανωτερότητα. Η πολύμορφη εκμετάλλευση του ανθρώπου από τον άνθρωπο είναι ίσως η πιο βαθιά και αθεράπευτη πληγή των κοινωνιών διαχρονικά. Όμως πόσο αυτός ο τρόπος ζωής, αυτή η νοοτροπία εξασφαλίζει αληθινά την ευτυχία στα άτομα, τα βοηθάει να νιώσουν πραγματικά επιτυχημένα και ολοκληρωμένα, να αναδειχθούν νικητές στην πορεία του βίου τους ως το τέλος του; Τα υλικά αγαθά μόνο πρόσκαιρα ικανοποιούν όποιον τα κατέχει, δε γεμίζουν την ψυχή, η λάμψη τους είναι επιφανειακή και σύντομη. Ειδικά όταν για να αποκτηθούν έχουν θυσιαστεί συνειδήσεις και σχέσεις, κάτω από αυτά φωλιάζουν η μοναξιά και η δυστυχία. Όταν διαπιστώνει κανείς ότι πούλησε την ανθρωπιά, την αξιοπρέπεια, τις αξίες του, μένει άδειος και ηθικά ρημαγμένος. Δεν μπορεί να αισθάνεται καλά μέσα του, εκτός κι αν έχει ξεπεράσει το όριο της ηθικής αναλγησίας. Και βέβαια, ούτε από τους άλλους ένας τέτοιος άνθρωπος δε γίνεται ποτέ ουσιαστικά αποδεκτός, ίσως μόνο επιφανειακά κερδίζει την αποδοχή και τον θαυμασμό τους. Αργά ή γρήγορα όμως, και κάτω από τη βάσανο του χρόνου, αρχίζει να αποκαλύπτεται η αλήθεια. Και τότε όλοι θα αποσύρουν την εκτίμηση και τον σεβασμό τους και εκείνος καταλήγει μόνος και καταρρακωμένος. Ο μόνος τρόπος για να ζήσει κάποιος ουσιαστικά ευτυχισμένος, με αξιοπρέπεια, αυτοσεβασμό και αληθινή αγάπη μέσα και γύρω του είναι να συνειδητοποιήσει ότι η ουσία βρίσκεται στο «είναι» και όχι στο «φαίνεσθαι» το πραγματικό κέρδος και η επιτυχία είναι η πίστη στις ανθρώπινες ηθικές αξίες και ο σεβασμός απέναντί τους. Μόνο ό,τι γεμίζει την ψυχή του ανθρώπου λογίζεται ως όφελος γι᾽ αυτόν, μόνο ό,τι πραγματώνει το νόημα της ύπαρξής του και τον ενώνει με τον συνάνθρωπό του του χαρίζει έναν βίο ήρεμο, χαρούμενο και γεμάτο ως την ύστατη στιγμή.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος

Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος
Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.
Γλωσσικές επιλογές – ύφος
• Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: Επιστήμη και σύγχρονα προβλήματα

Πρόλογος
Παρά τη ραγδαία πρόοδο που έχει συντελεστεί στις μέρες μας στον τομέα της επιστήμης και τις λύσεις που αυτή έχει δώσει σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης ζωής, ο πλανήτης εξακολουθεί να κατατρύχεται από διαχρονικά και δυσεπίλυτα προβλήματα, όπως η αμάθεια, το οικολογικό πρόβλημα και οι πόλεμοι, τα οποία ο επιστήμονας καλείται να αντιμετωπίσει προκειμένου να μην αμαυρώνεται η εικόνα αυτή της προόδου.

Κύριο μέρος

1. Ο επιστήμονας δε θα πρέπει να είναι φορέας του δόγματος «η επιστήμη για την επιστήμη». Η επιστήμη δεν πρέπει να αποτελεί αυτοσκοπό. Αντίθετα σκοπός της θα πρέπει να είναι ο άνθρωπος και η βελτίωση της ζωής του. Με βάση αυτό το δεδομένο, έχει την υποχρέωση να προωθεί την αύξηση της γνώσης και ιδιαίτερα εκείνου του κλάδου της γνώσης του οποίου είναι επαΐων, και ταυτόχρονα θα πρέπει να καθοδηγεί τους ανθρώπους στην επίγνωση των αληθινών αναγκών τους και να τους αποκαλύπτει τους τρόπους για να τις ικανοποιήσουν. Θα πρέπει να ασχολείται και με τα απλά καθημερινά ζητήματα και να επιδιώκει μέσω της έρευνας των φυσικών φαινομένων, που μυθοποιούνται από τον άνθρωπο λόγω άγνοιας, και της αναζήτησης απαντήσεων να αποδεσμεύει τον νου από προλήψεις, προκαταλήψεις και δεισιδαιμονίες, που κρατούν στο πνευματικό σκοτάδι τους ανθρώπους, διευρύνοντας έτσι τους πνευματικούς τους ορίζοντες. Από την άλλη πλευρά είναι απαραίτητη η συμβολή του στην ενημέρωση και τηδιαφώτιση της κοινής γνώμης για τις αρνητικές επιπτώσεις που προκύπτουν από τη χρησιμοποίηση των επιστημονικών επιτευγμάτων αλλά και να αποτρέπει τη δημιουργία τεχνοφοβικών αντιλήψεων.
2. Η αντιμετώπιση του οικολογικού προβλήματος και η ανάκτηση της οικολογικής ισορροπίας είναι ένα στοίχημα στο οποίο καλείται να ανταποκριθεί με επιτυχία ο σύγχρονος επιστήμονας. Στην προσπάθειά του αυτή θα πρέπει να αντιμετωπίσει με σεβασμό το φυσικό περιβάλλον και να πετύχει την αποκωδικοποίηση όλων των πτυχών του, ώστε να κατανοήσει τη λειτουργία του και να γίνει εφικτή η εξισορρόπηση της ανθρώπινης δραστηριότητας με την εξελικτική πορεία της φύσης. Παράλληλα, με την παραγωγή και αξιοποίηση νέας αντιρρυπαντικής τεχνολογίας θα περιοριστούν οι ολέθριες ρυπογόνες εστίες. Επίσης, με την αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, με τη χρησιμοποίηση μηχανών και συσκευών που δεν καταναλώνουν πολλή ενέργεια, με την ανακύκλωση των σκουπιδιών, καθώς και με τις βιοεπιστημονικές γεωργικές μεθόδους ο άνθρωπος θα εξοικονομήσει μεγάλα αποθέματα ενεργειακών και φυσικών πόρων, με συνέπεια να περιοριστεί η καταστροφή του περιβάλλοντος. Τέλος, η συμμετοχή και η ενεργή εμπλοκή επιστημόνων στα προβλήματα της κλιματικής αλλαγής θα αποτελέσει μια εξαιρετικά θετική εξέλιξη, καθώς η επιστημονική κοινότητα μπορεί να συνδράμει στην κοινωνική αφύπνιση για τη σωτηρία της ανθρωπότητας.

3. Αναφορικά με τις πολεμικές συρράξεις που πλήττουν πολλές χώρες ακόμα και στις μέρες μας, οι επιστήμονες έχουν αμετάθετο χρέος απέναντι στην ανθρωπότητα να αρνούνται τη στράτευσή τους σε μιλιταριστικές και ιμπεριαλιστικές πολιτικές, προβλέποντας αλλά και αποφεύγοντας τις ολέθριες

συνέπειες της πρακτικής εφαρμογής των ανακαλύψεών τους. Θα πρέπει να διαθέτουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους μόνο σε προγράμματα που αποδεδειγμένα στόχος τους είναι να συμβάλουν στην ειρηνική συνύπαρξη των ανθρώπων και των λαών. Παράλληλα, οι επιστήμονες, ως άτομα με κύρος και επιρροή στη διεθνή πολιτική σκηνή αλλά και στην κοινή γνώμη, θα πρέπει να αγωνίζονται δυναμικά για την ειρήνη και τον αφοπλισμό μέσα από παρεμβάσεις τους στα ΜΜΕ, πρωτοστατώντας σε φιλειρηνικά κινήματα αλλά και δίνοντας διαλέξεις, όπως έκανε ο Άλμπερτ Αϊνστάιν παραμονές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Επίλογος

Οι επιστήμονες, επομένως, πρέπει να θέσουν τις γνώσεις που κατέχουν και τα επιτεύγματα που δημιουργούν στην υπηρεσία της ευημερίας του ανθρώπου. Άλλωστε πολλά από τα σύγχρονα προβλήματα έχουν αφετηρία τους τα επιστημονικά επιτεύγματα. Έτσι, θα καταφέρουν να καλλιεργούν τους οραματισμούς της ανθρωπότητας και όχι τους φόβους της.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Το ποίημα του Δ. Αντωνίου[9] αποτελεί ένα είδος προσευχής και καταγράφει αλληγορικά έναν απολογισμό της ζωής του. Σε μια πιο επισταμένη ανάγνωση διακρίνουμε πως με τη λέξη «Κύριε» νοείται ο Θεός, προς τον οποίο ο ποιητής νιώθει την ανάγκη στα μοναχικά ναυτικά του ταξίδια να εμπιστευθεί όσα έχει στην ψυχή του. Άλλωστε ο λόγος του έχει χαρακτήρα εξομολογητικό, είναι δηλωτικός της συναισθηματικής και ψυχικής του κατάστασης, συγκρατημένος και ταπεινός. Χρησιμοποιεί λέξεις με θρησκευτικό περιεχόμενο («Κύριε», «αμαρτία», «ψυχή»), που είναι δηλωτικές μιας προσευχής. Ο ποιητής διάλεξε τον δύσκολο δρόμο, δεν επεδίωξε το εύκολο κέρδος, δε θέλησε να ξεπουλήσει την τέχνη και τον εαυτό του, να τα αναλώσει στον βωμό των υλικών αγαθών, της αυτοπροβολής, της πρόσκαιρης ικανοποίησης του εγώ. Έγραψε και έζησε προσφέροντας την ψυχή και την αλήθεια του, χωρίς ηθικές[10] εκπτώσεις και διάθεση να εκμεταλλευτεί οποιονδήποτε ή οτιδήποτε. Επέλεξε ως αξία της ζωής την ποιότητα («Είχαμε μόνο ποιότητας πραμάτεια»). Αυτή πρόβαλε και πρόσφερε κι αυτή ήθελε να κυριαρχεί μέσα του και γύρω του. Δεν υπήρξε, όπως παραδέχεται, «καλός έμπορος» του εαυτού του, δεν ξεπούλησε τις αξίες και τα ιδανικά του, δεν κορόιδεψε και δεν ξεγέλασε κανέναν. Κατέληξε προφανώς λιγότερο πλούσιος και επιτυχημένος απ᾽ όσο θα μπορούσε, με

[9] Ποίηση που υπηρετεί τη μυθολογία της μεσοπολεμικής φυγής, του ταξιδιού και της περιπλάνησης, με βάση όχι το γεγονός καθαυτό αλλά την κοσμοπολιτική ατμόσφαιρα που αποπνέει. Ο μποντλερικός αισθητισμός παρουσιάζεται καθαρότερα στα ερωτικά ποιήματα του Αντωνίου, όπου αποτυπώνεται το συναίσθημα του ασύλληπτου της ομορφιάς αλλά και της συναισθηματικής φθοράς. Αν και βαθύτατα μουσικό και συνδεδεμένο με την παραδοσιακή μετρική, το έργο του έχει μια ιδιαίτερα πυκνή δομή, πράγμα που οφείλεται στην αυστηρή αρχιτεκτονική του. Χάρη στην τεχνική της ποίησής του, η εκάστοτε συναισθηματική του κατάσταση μάλλον υποδηλώνεται και ο συνήθως εξομολογητικός της τόνος είναι συγκρατημένος. Έτσι, πέρα από τον λυρισμό, ξεχωρίζει στο έργο του η στοχαστική διάθεση να εντοπίσει στις μεμονωμένες στιγμές το ουσιαστικό νόημα της ζωής. (Βλ. *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. Πατάκη)

[10] Το θέμα της ηθικής απασχολεί ιδιαίτερα τον ποιητή. Ο ίδιος έζησε μια ζωή σχεδόν μοναστική, επιλέγοντας λίγους αλλά εκλεκτούς φίλους γύρω του, ενώ ήταν απών από κοσμικές εκδηλώσεις και βραβεύσεις, ακόμη κι όταν τον αφορούσαν. Δεν πήγε ποτέ να παραλάβει το β΄ κρατικό βραβείο ποίησης για τις «Ινδίες»· μάλιστα, τα χρήματα που συνόδευαν το βραβείο τα εισέπραξαν ―ερήμην του ποιητή― οι εκδόσεις Ίκαρος. Μέσα από την ποίησή του διαφαίνεται ένα πνεύμα βαθιά στοχαστικό που αναζητά τις αιώνιες αξίες και απορρίπτει οτιδήποτε εφήμερο, απατηλό και κάλπικο. Αυτός είναι άλλωστε και ο πνευματικός αγώνας του Αντωνίου, ένας αγώνας που περικλείεται με τον πιο λιτό και αριστοτεχνικό τρόπο στο ποίημα «Οι κακοί έμποροι». (Βλ. Δ. Ι. Αντωνίου, *Ποιήματα*, Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού, 2009)

τον τρόπο και τα σταθμά που η κοινωνία ορίζει αυτούς τους όρους. Παρέμεινε όμως ηθικά ακέραιος, κέρδισε τον αυτοσεβασμό και την ψυχική του ισορροπία και ολοκλήρωση.

Β1$_2$. «πουλούσαμε υφάσματα»:[11] ό,τι πρόσφερε ο ποιητής στην κοινωνία (τα ποιήματά του, οι σχέσεις του, ο τρόπος που στεκόταν στον κόσμο, που εξωτερίκευε τον εαυτό του, η στάση ζωής του).
«Είχαμε μόνο ποιότητας πραμάτεια»: ο ποιητής ενδιαφερόταν μόνο για τα ουσιαστικά πράγματα, για μια ζωή με ποιότητα κι αξίες, χωρίς υποχωρήσεις και ηθικές εκπτώσεις (και στα ποιήματά του).
«δε μεγαλώσαμε το εμπορικό μας»: η μη επιδίωξη του πλούτου και της δόξας στη ζωή και στην καριέρα.

Η αλληγορία προσδίδει υποβλητικότητα και καθιστά το μήνυμα πιο αισθητό και ζωντανό στον αναγνώστη.

Β2$_1$. α)

Λέξεις	Νέα Σύνθετη Λέξη
υπέρμετρος	αναμέτρηση
διορατικούς	ενόραση
συνείδηση	ειδησεογραφία
συνδρομής	διαδρομή
τεχνοκρατία	δημοκρατία

β) 1-β, 2-ζ, 3-ε, 4-γ, 5-δ.

Β2$_2$. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ως τρόπο πειθούς και την επίκληση στην αυθεντία επικαλούμενος τις ρήσεις του Καντ και του καθηγητή Τατάκη. Ειδικότερα στην πρώτη παράγραφο, για να ενισχύσει την άποψή του ότι «Ο επιστήμονας οφείλει να συνειδητοποιήσει ότι πάνω από όλα βρίσκεται, αμετάθετος και αναντικατάστατος, ο Άνθρωπος», επικαλείται τον Καντ («ο άνθρωπος δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ποτέ ως μέσον, για κάποιον σκοπό, αλλά να θεωρείται αυτός, ο ίδιος, ο τελικός σκοπός»). Στην τέταρτη παράγραφο, για να ενισχύσει τη θέση του ότι η κοινότητα των επιστημόνων οφείλει να αποκαταστήσει «τον ανθρωπισμό ως απαραίτητη αξίωση του ανθρώπινου όντος για κάθε εποχή» επικαλείται τη ρήση του καθηγητή Τατάκη («‘‘Ο ανθρωπισμός’’ μας λέγει ο καθηγητής Τατάκης ‘‘που θέλουμε να πραγματώσουμε, να έχει πάλι τόσο πλάτος και βάθος, ώστε να περιλάβει όλα τα έργα του ανθρώπου, βάζοντας το καθένα στη σωστή του θέση». Εκτός από την ενίσχυση των θέσεών του χάρη στην αναλογία τους με αυτές της αυθεντίας, ο συγγραφέας προσδίδει κύρος και αξιοπιστία στα λεγόμενά του, το κείμενο αποκτά διακειμενικότητα και υφολογική

[11] Η αλληγορία είναι μια εκφραστική τεχνική με την οποία επιδιώκεται και επιτυγχάνεται η *απόκρυψη* του πραγματικού νοήματος. Συνεπώς, οπουδήποτε λειτουργεί η έννοια της αλληγορίας, χρειάζεται και απαιτείται μια ειδική ανάγνωση για την αποκωδίκευση και την κατανόηση του πραγματικού νοήματος. Αυτή η ειδική ανάγνωση προ πο θέτει την ικανότητα να διαβάζουμε ένα αλληγορικό κείμενο «κάτω από τις λέξεις», για να αποκαλύψουμε τα κρυμμένα ή, έστω, τα δυσδιάκριτα νοήματα. Στον χώρο τώρα της λογοτεχνίας, η αλληγορία είναι μια ιδιαίτερα συχνή συγγραφική τεχνική. Συγκεκριμένα, ο πεζογράφος ή ο ποιητής, για να προσδώσει στα νοήματά του μεγαλύτερη υποβλητικότητα και για να τα καταστήσει περισσότερο αισθητά και, επομένως, ζωντανά, καταφεύγει συχνά στην τεχνική και στους τρόπους της αλληγορίας. (*Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*, ΙΤΥΕ-Διόφαντος)

ποικιλία. Ειδικά στον επιστημονικό λόγο η παράθεση τέτοιων αποσπασμάτων είναι αναμενόμενη και ως έναν βαθμό θεμιτή. Με τον τρόπο αυτό ο συγγραφέας δείχνει ευρυμάθεια, την επιστημονική του κατάρτιση, ότι κατέχει τη σχετική βιβλιογραφία και ότι βασίζεται σε αξιόπιστες πηγές.

Β2$_3$.

1. […] και μόνο έτσι μπορεί <u>να χαλιναγωγηθεί</u> η επιστημονική αναρχία.
2. Σήμερα, που ο άνθρωπος <u>υποβαθμίζεται</u> και γίνεται αντικείμενο […]
3. Αυτός ο νέος ανθρωπισμός οφείλει <u>να συνυπάρξει</u> […]
4. […] <u>διασαφηνίζοντας</u> τους «συγκεχυμένους σκοπούς» […]
5. Διαφορετικά, η ζωή <u>θα καταλήξει</u> ένας διαρκής εφιάλτης...

45ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΚΛΩΝΟΠΟΙΗΣΗ

Α. Στο άρθρο με θέμα την κλωνοποίηση που διάβασα παρουσιαζόταν ο διάλογος του σκεπτικιστή με τον οπτιμιστή για το θέμα αυτό. Ο πρώτος ισχυριζόταν ότι η κλωνοποίηση θα οδηγήσει στην εργαλειοποίηση του ανθρώπου, ενώ ο δεύτερος αντέκρουε την άποψη αυτή υποστηρίζοντας ότι η εργαλειοποίηση είναι διαχρονικό φαινόμενο και δεν προκύπτει από την κλωνοποίηση. Δευτερολογώντας ο σκεπτικιστής διατεινόταν ότι η κλωνοποίηση επεμβαίνει στις βιολογικές προ ποθέσεις του κλώνου περιορίζοντας εσκεμμένα την ελευθερία του και καθιστώντας τον ικανό μόνο για συγκεκριμένες ασχολίες.

Β1. α) Πρόκειται για άρθρο δημοσιευμένο σε εφημερίδα (*Τα Νέα*) με ιδιαίτερη και πρωτότυπη αφηγηματική-διαλογική τεχνική (υβριδικό κείμενο).[12] Ο συγγραφέας αξιοποιεί την τεχνική του διαλόγου. Αφορμάται από ένα επίκαιρο θέμα γενικού ενδιαφέροντος (κλωνοποίηση) και ειδικότερα την ηθική διάσταση της κλωνοποίησης, καθώς και τις ανησυχίες-διλήμματα που προκαλεί.
β) Το κείμενο απευθύνεται στο ευρύ κοινό προκειμένου να το ενημερώσει σχετικά με ένα αμφιλεγόμενο θέμα που απασχολεί την επιστημονική, κι όχι μόνο, κοινότητα και για τα ηθικά διλήμματα που εγείρει. Ο αρθρογράφος, παραθέτοντας και τις δυο απόψεις, αποφεύγει να πάρει ξεκάθαρη θέση και έτσι αφήνει τον αναγνώστη να διαμορφώσει τη δική του άποψη συμβάλλοντας στον προβληματισμό του.

Β2. α) χρονική σχέση, αντίθεση-εναντίωση, έμφαση, επεξήγηση, (προ)υπόθεση.

β) Ο συγγραφέας κλείνει την πρώτη και δεύτερη παράγραφο του κειμένου με ένα ερώτημα με το οποίο ουσιαστικά μας εισάγει κατευθείαν στο θέμα.
Οι ερωτήσεις διατυπώνονται από δύο διαφορετικά άτομα, τον οπτιμιστή και τον σκεπτικιστή, που συζητούν για το αμφιλεγόμενο θέμα της κλωνοποίησης και οι οποίοι αντιπροσωπεύουν δύο διαφορετικές απόψεις σχετικά με αυτή. Με την ερώτηση που διατυπώνει ο οπτιμιστής προσπαθεί να καθησυχάσει όσους αντιμετωπίζουν με επιφύλαξη την κλωνοποίηση, θεωρώντας ότι, όπως και στα άλλα τεχνολογικά επιτεύγματα, θα έχει εντέλει ευεργετικά αποτελέσματα για τον άνθρωπο. Αντίθετα με την ερώτησή του ο σκεπτικιστής εκφράζει τις αμφιβολίες και τις ανησυχίες του για τους τρόπους αξιοποίησης της ανθρώπινης κλωνοποίησης αλλά και για τα συμφέροντα που θα εξυπηρετήσει. Έτσι, τα ερωτήματα αυτά προβάλλουν με έμφαση τις θέσεις των δύο συνομιλητών, δημιουργούν κλίμα αμεσότητας και οικειότητας και συμβάλλουν στην ενίσχυση του διαλόγου (θεατρικότητα). Παράλληλα, προβληματίζουν τον αναγνώστη, προσελκύουν το ενδιαφέρον και την προσοχή του, κινητοποιούν τη σκέψη του. Προσδίδουν ζωντάνια, παραστατικότητα και πλαστικότητα στον λόγο, καθώς ενισχύουν τη διαλογική μορφή του κειμένου (ερώτηση-απάντηση). Τέλος, διευκολύνουν τον συγγραφέα να «επικοινωνήσει» με τον αναγνώστη.

[12] Με τον όρο «υβριδικό κείμενο» αναφερόμαστε σε κείμενα τα οποία εμπεριέχουν στοιχεία από διαφορετικές υφολογικές ποικιλίες (για παράδειγμα προφορικού και γραπτού λόγου) ή από διαφορετικούς κειμενικούς τύπους (Fromkin, Rodman & Hyams, 2008).

Β3. α) Γλώσσα:[13] Η γλώσσα του ποιήματος είναι ζωντανή, άμεση και καθημερινή δημοτική, με συνέπεια να προκαλεί έντονα συναισθήματα. Επίσης, έχει βιωματικό χαρακτήρα. Στο λεξιλόγιο κυριαρχούν τα ρήματα σε γ΄ ενικό («μολυνθεί», «να είχε») και α΄ πληθυντικό («να δώσουμε», «θα το μπορούσαμε», «να καταφύγουμε») πρόσωπο, καθώς και τα ουσιαστικά, ενώ τα επίθετα είναι ελάχιστα («δύσκολο», «φριχτός»). Επίσης, γίνεται χρήση αντιποιητικών λέξεων («σκατά», «αμπάριαζαν», «υψικάμινα κρεματόρια»). Ο ποιητής χρησιμοποιεί την οριστική έγκλιση για να παρουσιάσει τα προβλήματα για τα οποία διαμαρτύρεται, και υποτακτική («να δώσουμε») προκειμένου να δώσει προτρεπτικό τόνο στο ποίημά του. Η γραφή του Βρεττάκου διακρίνεται από μια ανισομέρεια. Ο ποιητής, αυθόρμητος και πηγαία λυρικός, πολλές φορές εγκαταλείπεται στην ψυχική του διάθεση και στην καλλιτεχνική σύλληψη, που άλλοτε διοχετεύεται σε έναν επαρκή και γνήσιο ποιητικό λόγο, κι άλλοτε σε έναν λόγο πληθωρικό, που δυσκολεύεται να τον συγκρατήσει και να τον πειθαρχήσει.[14]

Ύφος: Το ύφος του ποιήματος είναι προτρεπτικό με τη χρήση υποτακτικής («να δώσουμε»), άμεσο και οικείο με το καθημερινό λεξιλόγιο («σκατά») και τη χρήση α΄ πληθυντικού προσώπου («να δώσουμε», «μπορούσαμε»). Τέλος, είναι λυρικό,[15] εξαιτίας της συναισθηματικής φόρτισης του ποιητή και της έκφρασης του εσωτερικού του κόσμου, ζωντανό και παραστατικό με τη χρήση εικόνων και ερωτήσεων («Τι υπόσχεση να δώσουμε τώρα, κύριοι, στα ψάρια;»).

β) Στη δεύτερη στροφή του ποιήματός του ο Ν. Βρεττάκος χρησιμοποιεί α΄ πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο («να δώσουμε … Θα το μπορούσαμε … να μην έχουμε ελπίδες … να κάνουμε … να καταφύγουμε … Να ενεργούμε … Πάμε»). Με αυτό εντάσσει και τον εαυτό του στα λεγόμενά του, καθώς η καταστροφή του περιβάλλοντος αφορά και τον ίδιο. Έτσι, προσδίδει καθολικότητα στο πρόβλημα και πετυχαίνει να ευαισθητοποιήσει πιο αποτελεσματικά το κοινό και να το αφυπνίσει. Επιδιώκει με την αμεσότητα και την οικειότητα του α΄ πληθυντικού προσώπου να δημιουργήσει στον αναγνώστη ένα αίσθημα συλλογικής ευθύνης, ώστε να αναλάβει το μερίδιο που του αναλογεί.

Γ. Στο ποίημά του ο Ν. Βρεττάκος αναζητά τις αιτίες της περιβαλλοντικής καταστροφής, η οποία συντελείται ασταμάτητα έως τις μέρες μας, επηρεάζοντας όλο και περισσότερο τη ζωή μας και καθιστώντας δυσοίωνο το μέλλον της Γης και της ανθρωπότητας. Ξεκάθαρα για τον ποιητή η μόλυνση του πλανήτη συνδέεται άμεσα και καθοριστικά με την ηθική διαφθορά των ανθρώπων. Αρχικά, νόσησαν ηθικά,

[13] «Ο ουμανιστικός χαρακτήρας της ποίησης του Βρεττάκου μετά το 1940 συνδυάζεται με τη μεταλλαγή της γλώσσας του, η οποία από συμβολική και κάπως σκοτεινή γίνεται εξαιρετικά λιτή, αφηγηματική και άμεση. Κατ' αντιστοιχία και ο λόγος του διαμορφώνεται με βάση μια διαρκή εξομολογητική τάση, όπου κυριαρχεί, λ.χ., ο συζητητικός τόνος, ο ήπιος και στοχαστικός διάλογος, χωρίς ιδιαίτερα κοσμητικά και χωρίς εμφανή στοιχεία αφαιρετικής τεχνικής στην ποιητική έκφραση». (*Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2016, σ. 333)

[14] Κακλαμανάκη Ρούλα, «Η "διαμαρτυρία" του Νικηφόρου Βρεττάκου», στο *Νικηφόρος Βρεττάκος, Μελέτες για το έργο του, Οι Έλληνες ποιητές*, εκδ. Διογένης, Αθήνα, 1976.

[15] «Ο λυρισμός, που παραμένει ένα μόνιμο χαρακτηριστικό όλων των φάσεων του Βρεττάκου, απηχεί τη θερμή συγκίνηση που κατέχει τον ποιητή και την εξημμένη ψυχική του κατάσταση». (*Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2016, σ. 333)

αναζητώντας με κάθε τίμημα το κέρδος, την εξουσία, την υπεροχή, υποτιμώντας τις αληθινές αξίες και τον σεβασμό απέναντι στη φύση και στα όντα της και, κατόπιν, στράφηκαν εναντίον του ίδιου του περιβάλλοντος. Τα ιστορικά παραδείγματα που σταχυολογεί αποτελούν βέβαια ελάχιστες ενδεικτικές αναφορές. Η πορεία της ανθρώπινης ιστορίας κινήθηκε και κινείται σταθερά προς έναν δρόμο ασταμάτητης ηθικής κατάπτωσης. Και χωρίς αμφιβολία, σε έναν κόσμο όπου τα πάντα μπορούν να θυσιαστούν στον βωμό του συμφέροντος, η φύση είναι τόσο λίγο σημαντική και σεβαστή όσο η ίδια η ανθρώπινη ζωή και αξιοπρέπεια. Τη μεγαλύτερη ευθύνη βέβαια την έχουν οι κρατούντες, οι ισχυροί της Γης, εκείνοι που αποφασίζουν για τις τύχες του κόσμου και οι δικές τους ενέργειες επιβαρύνουν καταστροφικά το περιβάλλον, ενώ δεν επιδεικνύουν καμιά διάθεση για σοβαρή και αποτελεσματική επίλυση των προβλημάτων, που όλο και γιγαντώνονται ως συνέπεια της παραπάνω πραγματικότητας.

Γι᾽ αυτό ίσως ο ποιητής, χωρίς να χάνει την αισιοδοξία του, απευθύνει μια προτροπή προς όλους εμάς, τους απλούς πολίτες. Αφού η λύση δεν έρχεται εκ των άνω και καθώς δεν μπορούμε αμαχητί να παραδοθούμε παρακολουθώντας τη σταδιακή αλλά βέβαιη καταστροφή του πλανήτη και του ίδιου του είδους μας, μας καλεί σε αφύπνιση και δράση. Δεν είναι βέβαιος για το αποτέλεσμα, όμως είναι σίγουρος ότι ο καθένας από εμάς οφείλει να γίνει ένας ενεργός πολίτης, να συνειδητοποιήσει ότι η φύση, το περιβάλλον τον χρειάζονται και ότι μπορεί σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό να αντιδράσει στην καταστροφή που συντελείται γύρω του και σίγουρα εις βάρος του.

Η ενημέρωση και η δράση των απλών ανθρώπων δίνει ελπίδα στον ποιητή. Την ελπίδα της αλλαγής. Στις μέρες μας πλέον όλοι γνωρίζουμε αρκετά για το πώς μπορούμε να φερθούμε φιλικότερα προς το περιβάλλον. Το πρόβλημα είναι ότι για διάφορους λόγους, που ξεκινούν από την αδιαφορία και την ολιγωρία και φτάνουν στην απάθεια και στην έλλειψη συλλογικής συνείδησης, τις περισσότερες φορές αδρανούμε. Κι όμως, θα αρκούσαν απλά βήματα, μικρές καθημερινές αλλαγές, για να επέλθουν συνολικότερα αποτελέσματα.

Η ανάπτυξη της οικολογικής συνείδησης, η οικονομία των φυσικών πόρων, η χρήση εναλλακτικών πηγών ενέργειας, η αντίσταση απέναντι σε οποιαδήποτε ενέργεια ή σε κάθε προϊόν που παραβιάζει την περιβαλλοντική ισορροπία, η ανακύκλωση των απορριμμάτων αποτελούν μερικά παραδείγματα τέτοιων απλών ενεργειών που θα έπρεπε να υιοθετούνται από καθέναν από εμάς.

Θεωρητικά είναι μια εύκολη διαδικασία, πρακτικά όμως τα πράγματα είναι διαφορετικά. Όπως υποστηρίζει ο ποιητής, το πρόβλημα του περιβάλλοντος είναι πρωταρχικά ένα θέμα ηθικής υφής. Η αλλαγή της συμπεριφοράς μας θα πρέπει να ξεκινήσει από μέσα μας, από τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο γύρω μας και την ευθύνη που έχουμε απέναντί του. Από τον τρόπο που τοποθετούμε την εφήμερη ύπαρξή μας μέσα στο πλαίσιο της ανθρωπότητας και της ιστορίας. Από τη συνείδηση της ευθύνης μας ως προς το παρόν και το μέλλον μας. Η φύση μάς γέννησε, μας θρέφει, μας κρατά ζωντανούς, ωστόσο έχουμε μετατραπεί σε εχθρούς της. Από τη στιγμή, όπως σωστά παρατηρεί ο Βρεττάκος, που χάσαμε την αίσθηση ότι ανήκουμε στο φυσικό περιβάλλον, που διαχωρίσαμε τον εαυτό μας από αυτό και πιστέψαμε ότι μπορεί να το υποτάξουμε για να κυριαρχήσουμε πάνω του και να κερδίσουμε εφήμερες απολαύσεις και μια απατηλή αίσθηση παντοδυναμίας και εξουσίας, ξεκίνησε η καταστροφική του πορεία. Οι άνθρωποι έπαψαν να σέβονται την ίδια την ύπαρξή τους και, κατά συνέπεια, τη φύση απ᾽ όπου προήλθαν και όπου ανήκουν.

Ο ποιητής μάς καλεί να συνειδητοποιήσουμε όλα τα παραπάνω και να δράσουμε πριν

είναι αργά. Γιατί αλλιώς θα οδηγηθούμε όλοι μαζί σε ένα δυσάρεστο τέλος. Στις μέρες μας ήδη βιώνουμε στη ζωή και στην υγεία μας τις συνέπειες αυτής της στάσης μας. Η τελευταία φράση του ποιήματος, με την αναφορά στους Δελφούς («Πάμε στους Δελφούς»), εκφράζει ακριβώς την άποψη του Βρεττάκου ότι οφείλουμε να θυμηθούμε τις παλιές, πανανθρώπινες, θεμελιώδεις αξίες, τον σεβασμό στη ζωή και στη φύση. Οι πρόγονοί μας θεοποίησαν τα στοιχεία της φύσης, τα σέβονταν, τα φοβούνταν, τα αξιοποιούσαν με μέτρο. Είχαν την αίσθηση της ισορροπίας και της σημασίας της. Δεν είναι ανάγκη, λοιπόν, να περιμένουμε τον χρησμό κάποιας Πυθίας, γιατί γνωρίζουμε όλοι τον τρόπο που οφείλουμε να λειτουργήσουμε. Χρειάζεται απλώς να καταλάβουμε ότι οι δικές μας φαινομενικά ασήμαντες ενέργειες είναι ο μόνος τρόπος να αλλάξουμε τη ζωή μας και να βελτιώσουμε το μέλλον του κόσμου που θα παραδώσουμε στους απογόνους μας.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: Ομιλία/ εισήγηση: Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος (σε σχολική εκδήλωση, σε τοπικούς πολιτιστικούς φορείς, σε εκδηλώσεις που διοργανώνει ο δήμος, εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο, σε δημοτικό συμβούλιο, στη Βουλή των Εφήβων, σε ηλεκτρονικό φόρουμ, σε τηλεοπτική συζήτηση).
Δομή
Προσφώνηση: Εισαγωγικός χαιρετισμός που απευθύνει ο ομιλητής στο ακροατήριό του. Είναι προσαρμοσμένη στο είδος του ακροατηρίου και τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Η προσφώνηση επιβάλλεται να είναι κλιμακωτή, δηλαδή ο πομπός απευθύνεται στο ακροατήριό του ξεκινώντας από τους πιο υψηλά ιστάμενους και προχωρώντας προς τους απλούς δέκτες.
Πρόλογος: Ο ομιλητής αναφέρεται στην αφορμή εκφώνησης της ομιλίας, στην ιδιότητά του, παρουσιάζει επιγραμματικά το θέμα, τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει, επιδιώκοντας να κερδίσει και να κεντρίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου.
Κύριο μέρος: Ο ομιλητής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει, ανάλογα με το θέμα στο οποίο αναφέρεται, αξιοποιώντας τες συνδυαστικά, τις πιο κάτω τεχνικές ανάπτυξης/ μεθόδους: <u>Αφήγηση:</u> Πληροφορίες σχετικές με την ιστορική διαδρομή του θέματος ή αναδρομή στο παρελθόν. <u>Βεβαίωση:</u> Αποδεικτικό και τεκμηριωτικό υλικό υπέρ της υποστηριζόμενης θέσης. Παρατίθενται επιχειρήματα με παρουσίαση στοιχείων, δεδομένων, μαρτυριών, απόψεων ειδικών, έτσι που να καλύπτεται σφαιρικά το θέμα και να αναδεικνύεται η ορθότητα των θέσεων του πομπού. <u>Ανασκευή και αντίκρουση:</u> Εκ του αντιθέτου απόδειξη. Παρουσιάζεται η άλλη άποψη και αντικρούεται, γεγονός που ισχυροποιεί τη θέση του ομιλητή. Προβάλλονται οι κίνδυνοι που τυχόν θα προκύψουν από την επικράτηση του αντιθέτου.

Επίλογος:
Τονισμός ενός σημείου (διαπίστωσης, πρότασης κτλ.) Σύντομη ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα, κάποιες σκέψεις δικές του/ προβληματισμούς σχετικά με το θέμα, επιβεβαίωση των επιχειρημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη της θέσης.
Επιφώνηση: Τυποποιημένη φράση που τοποθετείται πάντοτε ανεξάρτητα από το κείμενο στο κάτω δεξιό μέρος του, με την οποία ο πομπός εκφράζει τις ευχαριστίες προς τους δέκτες.

Επικοινωνιακή περίσταση	**Γλώσσα**	**Ύφος**
Σχολική εκδήλωση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Εκδήλωση του δήμου	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, τυπικό
Εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο	γ΄ ενικό/πληθυντικό (κυρίως), α΄ πληθυντικό, οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	επίσημο, τυπικό
Εισήγηση σε συνέδριο νέων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Βουλή των Εφήβων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο, τυπικό (σε κάποιες περιπτώσεις)
Ηλεκτρονικό φόρουμ	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Τηλεοπτική συζήτηση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Παρατηρήσεις

- Η εναλλαγή της ενεργητικής και παθητικής σύνταξης (ανάλογα με το αν θέλουμε να προβάλουμε το υποκείμενο ή το αποτέλεσμα της ενέργειας), της παρατακτικής και υποτακτικής σύνδεσης, της αναφορικής και μεταφορικής γλώσσας, καθώς και η χρήση των ερωτημάτων προσδίδουν ποικιλία στο ύφος του λόγου μας, αλλά προ ποθέτουν καλή γνώση και ορθή εφαρμογή των γραμματικών και συντακτικών κανόνων. Φροντίζουμε, επίσης, να τοποθετούμε τα κατάλληλα σημεία στίξης, που υποδεικνύουν τις μικρές και μεγάλες παύσεις, τις διακυμάνσεις και τον επιτονισμό της φωνής κ.ά.

- Μπορεί να επαναληφθεί η προσφώνηση πριν τον επίλογο.
- Το κύριο μέρος της ομιλίας/ εισήγησης διανθίζεται με στοιχεία προφορικότητας: αποστροφές στο κοινό, επικλήσεις στην εμπειρία,τις γνώσεις, την ευαισθησία του, διατύπωση ερωτημάτων.

Προσφώνηση: Αγαπητοί συμμαθητές (Αγαπητοί «σκεπτικιστές»),

Πρόλογος

Με αφορμή τη σημερινή συζήτηση, που έχει στο επίκεντρό της την κλωνοποίηση, μια νέα επαναστατική επιστημονική ανακάλυψη, που όμως φαίνεται να μην αντιμετωπίζεται με τη δέουσα εμπιστοσύνη, αλλά με σκεπτικισμό από μια μερίδα των συμμαθητών μου, θα ήθελα να αντικρούσω τις θέσεις τους προβάλλοντας τα ευεργετικά αποτελέσματα της θεραπευτικής κλωνοποίησης.

Κύριο μέρος

Ερώτημα 1ο:

Υποστηρίζετε εσείς οι σκεπτικιστές ότι ο κόσμος φοβάται την τεχνολογική πρόοδο και τα επιτεύγματά της, ένα από τα οποία είναι και η κλωνοποίηση, ότι οι μηχανισμοί που την κατευθύνουν είναι όλο και πιο αδιαφανείς, οι χρήσεις της όλο και πιο ανεξέλεγκτες. Θεωρείτε ότι μέσω της μεθόδου αυτής θίγεται η αξιοπρέπεια του ανθρώπου, καθώς ανοίγει ο δρόμος για την εργαλειοποίησή του, τη μετατροπή του σε δούλο για χρηστικούς σκοπούς. Ισχυρίζεστε ακόμα ότι η κλωνοποίηση μπορεί να επέμβει αμετάκλητα στις βιολογικές προ ποθέσεις της ύπαρξης του κλώνου και να τις απαλλοτριώσει για λογαριασμό τρίτων. Ουσιαστικά ότι περιορίζει εσκεμμένα και προμελετημένα την ελευθερία του πριν καν αυτός γεννηθεί.

Μεταβατική παράγραφος
Ωστόσο, τα πράγματα δεν είναι τόσο τραγικά και ζοφερά όσο θέλετε να τα παρουσιάσετε.

Ερώτημα 2ο:

1. Η κλωνοποίηση δεν είναι μόνο αναπαραγωγική, αλλά μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για θεραπευτικούς σκοπούς. «Η θεραπευτική κλωνοποίηση έγκειται στις περιπτώσεις, όπου το έμβρυο χρησιμοποιείται για θεραπευτικούς σκοπούς, όπως είναι η αφαίρεση αδιαφοροποίητων αρχέγονων εμβρυικών βλαστικών κυττάρων για τη δημιουργία ιστών και οργάνων προς μεταμόσχευση, αλλά και τη μελέτη της παθογένεσης και θεραπείας ασθενειών».[16] Οι επιστήμονες δε στοχεύουν στη δημιουργία ενός γενετικά πανομοιότυπου ανθρώπου, αλλά στη δημιουργία ιστών και οργάνων στο εργαστήριο, ώστε να μπορέσουμε να βοηθήσουμε στην καταπολέμηση σοβαρών ασθενειών. Μέσω της θεραπευτικής κλωνοποίησης μπορούν να ελαχιστοποιηθούν οι πιθανότητες ασθενειών, οι οποίες διαφορετικά θα θεωρούνταν δεδομένες. Μπορεί να βοηθήσει εκ των προτέρων άτομα προκειμένου να μην υποφέρουν χωρίς λόγο. «Η διαθεσιμότητα ενός ικανού αριθμού μη γονιμοποιημένων ωαρίων μπορεί να αποτελεί πρόβλημα. Παρ' όλα αυτά, όμως, ατενίζοντας το μέλλον, είναι πιθανό να υπάρχει απευθείας αναπρογραμματισμός των κυττάρων του σώματος από ό,τι να χρησιμοποιείται η μέθοδος των μη γονιμοποιημένων ωαρίων».[17] Αληθινά δε σας γεμίζει με χαρά και αισιοδοξία ότι θα μπορούν οι άνθρωποι στο μέλλον χάρη στη θεραπευτική κλωνοποίηση να αντιμετωπίσουν ανίατες ασθένειες;
2. Θεωρώ λανθασμένη την άποψη να μιλάμε για εργαλειοποίηση του ανθρώπου από τη στιγμή που ανέκαθεν ο άνθρωπος χρησιμοποιήθηκε για να εξυπηρετήσει κάποιον σκοπό. Στο παρελθόν οι οικογένειες αποκτούσαν πολλά παιδιά για να τους βοηθούν στις αγροτικές ή κτηνοτροφικές τους εργασίες, ενώ και σήμερα ο άνθρωπος είναι στυγνά εξειδικευμένος, για να μπορέσει να ανταποκριθεί στο έπακρο στις απαιτήσεις της εργασίας του και της ζωής γενικότερα. Όλα αυτά δε συνιστούν απώλεια αξιοπρέπειας και έλλειψη σεβασμού στην προσωπικότητά του. Θεωρώ ότι η έννοια της ανθρώπινης αξιοπρέπειας είναι τόσο ασαφής από τη φύση της, και γίνεται ακόμα περισσότερο, όταν αναφέρεται στην κλωνοποίηση, άρα τοποθετούμενη στο κέντρο της συζήτησης για την κλωνοποίηση δημιουργεί περισσότερα προβλήματα από αυτά τα οποία επιλύει. «Η κλωνοποίηση μπορεί μόνο τότε να προσβάλλει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια των εμπλεκόμενων ατόμων, όταν συντρέχουν ανεξάρτητοι λόγοι για αυτή τους την ανηθικότητα».[18]
3. Όσον αφορά τις ενστάσεις και τις ανησυχίες σας για τον περιορισμό της ελευθερίας του κλώνου πριν αυτός γεννηθεί, θα ήθελα να επισημάνω ότι πρόκειται για σενάρια επιστημονικής φαντασίας, καθώς υπάρχουν δικλίδες ασφαλείας. Ειδικότερα, η νομοθεσία, κρατική και διεθνής, μπορεί να προνοήσει ώστε να μην υπάρξουν τέτοιες καταχρήσεις της κλωνοποίησης. Και μάλιστα μπορεί να ορίσει σε ποιες περιπτώσεις επιτρέπεται και σε ποιες όχι, έτσι ώστε να καμφθούν οι αντιρρήσεις και των πλέον δύσπιστων.

---

[16] Αλαχιώτης, Σ. Ν. *Βιοηθική Αναφορά στους γενετικούς και τεχνολογικούς νεωτερισμούς*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2004.
[17] Gurdon, J.B., (2005), *Reproductive Cloning: Past, Present and Future. Ethics. Law and Moral Philosophy of Reproductive Biomedicine*, 1(1), 43-44.
[18] Birnbacher, D., (2005), *Human Cloning and Human Dignity. Ethics, Law and Moral Philosophy of Reproductive Biomedicine*, 1 (1), 50-55.

Επίλογος
Γι᾽ αυτούς τους λόγους, επομένως, θεωρώ ότι δε συντρέχουν λόγοι ανησυχίας. Κάθε λογικά σκεπτόμενος άνθρωπος εύχεται την πρόοδο της επιστήμης και τη δυνατότητά της να αντιμετωπίζει και να θεραπεύει τις ασθένειες. Πιστεύω ότι χάρη στην κλωνοποίηση τα οφέλη για την ανθρωπότητα είναι τέτοια, που ξεπερνούν όποιους ηθικούς ενδοιασμούς

Αποφώνηση
Ευχαριστώ για την προσοχή σας

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

$B1_1$. Ο Ν. Βρεττάκος[19] στο ποίημά του εκφράζει τη διαμαρτυρία του για την καταστροφή του περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα αναφέρεται στην άπληστη και βάναυση συμπεριφορά του ανθρώπου πριν την καταστροφή της φύσης. Ο άνθρωπος, στο όνομα του κέρδους, εκμεταλλεύτηκε τον συνάνθρωπό του, τον πούλησε σαν δούλο. Ηγέτες χωρίς κανένα ίχνος ανθρωπιάς και συνείδησης εκμεταλλεύτηκαν τη δύναμη και την εξουσία τους και εγκλημάτισαν εναντίον του ανθρώπου και της φύσης. Όλοι αυτοί που έδειξαν αυτή την ανάλγητη και ανήθικη στάση απέναντι στον άνθρωπο δεν ήταν δυνατόν να σεβαστούν το φυσικό περιβάλλον («Τι υπόσχεση … στα ψάρια»). Όλοι αυτοί αποδείχτηκαν αδίστακτοι («μολυσμένοι οργανισμοί») και έβαψαν την ανθρωπότητα με αίμα. Ο άνθρωπος, λοιπόν, σάπισε ηθικά και ψυχικά, αδιαφόρησε για το περιβάλλον και διατάραξε την ισορροπία του, καταστρέφοντάς το χωρίς ενοχές. Στο τέλος του ποιήματος ο Βρεττάκος δηλώνει την αγωνία του να σωθεί ο άνθρωπος και ό,τι τον περιβάλλει. Το μέλλον της φύσης και του ανθρώπου, αν αδιαφορήσουμε και αγνοήσουμε του κινδύνους, είναι αβέβαιο.[20] Τη λύση για το πρόβλημα δεν πρόκειται να τη δώσει η καταφυγή στο μαντείο των Δελφών.[21]

$B1_2$. «σαπρόφυτα»: Οι ανήθικοι και ασυνείδητοι ηγέτες με κοντόφθαλμη πολιτική, χωρίς ίχνος ανθρωπιάς.
«(ακάθαρτα) χέρια»: Ο ποιητής αναφέρεται στους κρατούντες, στους ισχυρούς της Γης, οι οποίοι ενδιαφέρονται μόνο για το κέρδος, χωρίς ηθικούς φραγμούς, και όχι για την ποιότητα ζωής των ανθρώπων.

Άλλα σύμβολα: **«(Εκείνος ο φριχτός) επιχειρηματίας...»:** Ο Ν. Βρεττάκος αναφέρεται υποτιμητικά στον Χίτλερ και στο πρόβλημα του φασισμού, το οποίο εξέθρεψε. Ο Χίτλερ έδειξε ακραία ασέβεια στην ανθρώπινη ζωή («κρεματόρια»), είχε

[19] «Θεωρείται ως ο μόνος ποιητής της γενιάς του ’30 στον οποίο το ηθικό πρόβλημα και το αισθητικό συνυπάρχουν απόλυτα. […] Εκείνο που διακρίνει την ποίησή του είναι η ηθική συνείδηση κι εντιμότητα […]». (Καρβέλης Τάκης, *Η νεότερη ποίηση, Θεωρία και πράξη,* 3η έκδοση, εκδ. Κώδικας, Θεσσαλονίκη, 1993)
[20] Κακλαμανάκη Ρούλα, «Η “διαμαρτυρία” του Νικηφόρου Βρεττάκου», στο *Νικηφόρος Βρεττάκος, Μελέτες για το έργο του, Οι Έλληνες ποιητές*, εκδ. Διογένης, Αθήνα, 1976.
[21] «Ειρωνικός τόνος, χρησιμοποιεί το αδιέξοδο, ενώ παράλληλα σαρκάζει την καθιερωμένη δεοντολογία της δράσης». (Κακλαμανάκη Ρούλα, «Η “διαμαρτυρία” του Νικηφόρου Βρεττάκου», στο *Νικηφόρος Βρεττάκος, Μελέτες για το έργο του, Οι Έλληνες ποιητές*, εκδ. Διογένης, Αθήνα, 1976)

την αίσθηση της θεϊκής δύναμης και της δυνατότητας να παρεμβαίνει στον κόσμο και στη μοίρα των ανθρώπων.

Β2$_1$. α) i. Η σύνταξη είναι ενεργητική.
«Ανησυχίες πυροδοτήθηκαν, για αλλοίωση του ανθρώπινου οργανισμού, από την ανακάλυψη της αντιβίωσης».
Με την παθητική σύνταξη τονίζεται η ενέργεια του ρήματος, ενώ αποκρύπτεται το υποκείμενο (δηλώνεται έμμεσα με το ποιητικό αίτιο). Το ύφος καθίσταται απρόσωπο και αποστασιοποιημένο. Ο λόγος είναι ακαδημαϊκός, επιστημονικός και δοκιμιακός. Τέλος, αποκτά ποικιλία η πλοκή του λόγου.

ii. Η σύνταξη είναι παθητική.
«Η κλωνοποίηση δε θίγει τη μοναδικότητα του ατόμου – τη φιλοσοφική βάση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας».

Με την ενεργητική σύνταξη δίνεται έμφαση στο υποκείμενο που ενεργεί. Έτσι, το γραμματικό υποκείμενο συμπίπτει με το λογικό υποκείμενο. Το ύφος γίνεται πιο άμεσο, ζωντανό, παραστατικό και προσωπικό, ενώ ο λόγος, επειδή ακολουθεί τη λογική σειρά των μετεχόντων στην ενέργεια-δράση, είναι πιο καθαρός και κατανοητός, διευκολύνοντας τις διαδικασίες πρόσληψης και κατανόησης των νοημάτων.

β)
i. ειδική ορολογία
ii. μεταφορική χρήση της λέξης
iii. για να δώσει έμφαση
iv. αυτούσια παράθεση της φράση του οπτιμιστή
v. ειρωνεία, σαρκασμός

Β2$_2$. α) προέβλεψαν, αξιόλογο, δημιουργία, προσβάλλει, σκόπιμα.
β) Οι αδιαφανείς διαδικασίες που ακολουθούνται για την πρόσληψη στελεχών στη δημόσια διοίκηση εγείρουν προβληματισμούς και εντάσεις.
Η ανθρώπινη κλωνοποίηση εγείρει ηθικά διλήμματα.
Το απαιτούμενο ποσό για την αγορά του ακινήτου ήταν ιδιαίτερα μεγάλο για τις δυνατότητές μου.
Η επίδραση που ασκεί η τηλεόραση στα παιδιά είναι μεγάλη.
Η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας διασφαλίζεται από τους δίκαιους νόμους.

Β3$_1$. «σαν τα ξερά δαμάσκηνα»: **Παρομοίωση.** Σκοπός της είναι να φωτιστεί η σημασία του πρώτου συγκρινόμενου («τους Μαύρους») μέσα από την αντιπαραβολή του με κάτι πιο συγκεκριμένο και σαφές. Μέσα από αυτή αποκαλύπτεται μια νέα διάσταση (η αντιμετώπιση των μαύρων απάνθρωπα, σαν αντικείμενα, σαν προϊόντα προς πώληση, σαν άψυχα όντα, στεγνοί και αφυδατωμένοι, όπως τα δαμάσκηνα) ανάμεσα στα δύο συγκρινόμενα. Παράλληλα, η παρομοίωση προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα.

«αυτός προγραμμάτισε το πεπρωμένο του στη γη»: **Μεταφορά.** Η μεταφορά συντονίζει ανόμοιες εικόνες διαστρωματώνοντας έννοιες και διαμορφώνοντας πρωτότυπους συσχετισμούς.[22] Προσδίδει πλούτο, βάθος και δύναμη στον λόγο, ζωντάνια και εκφραστικότητα.

«Η τον καιρό που αμπάριαζαν τους Μαύρους»: **Εικόνα.** Η εικόνα παίζει οργανικό και πολύτροπο ρόλο, αφού ενεργοποιεί τη φαντασία και την οδηγεί στη μετουσίωση συναισθημάτων και καταστάσεων, καθιστώντας τη μέσο κατανόησης της πραγματικότητας. Προσδίδει πλούτο και δύναμη, ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο.

[22] Ελισάβετ Αρσενίου, *Η γραμματική της ποίησης*, http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1261.

46ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΓΕΝΕΤΙΚΗ

Α. Στο άρθρο «Η γενετική και οι επίδοξοι θεοί» που διάβασα ο αρθρογράφος επεσήμαινε τη δυϊκή αντιμετώπιση της κλωνοποίησης από την ανθρωπότητα, δηλαδή τόσο ως καταστροφική όσο και ως σωτήρια για τον άνθρωπο. Απέδιδε τη σύγχυση που επικρατεί γύρω από αυτή στην ελλιπή ενημέρωση, που οδηγεί στην αποσπασματικότητα και στον διχασμό της κρίσης του κοινού, καθώς αυτό δεν ξέρει εάν πρέπει να την καταδικάσει ή να την αποθεώσει ακολουθώντας την πρόοδο.

Β1. α) ΣΩΣΤΟ («Δεν ξέρει τι να κάνει˙ να χαρεί που γλιτώνει το παιδί της, για να πονέσει που το χάνει;»), **β) ΛΑΘΟΣ** («‘‘Δώσ’ το!’’», «‘‘Δώσ’ το σου λένε!’’», «‘‘Έλα, ντε! Οχ, μας έσκασες!’’», «οι βάρβαρες τσαγκρουνιές που της άνοιξε η γλώσσα του πολιτισμένου ανθρώπου: «‘‘Έλα, ντε! Δώσ’ το! Οχ, μας έσκασες!’’»), **γ) ΣΩΣΤΟ** («‘‘Να ζήσεις παιδί μου‘‘», «‘‘Και με τα δυο, και με τα δυο χέρια πιάσ’ το. Για τον Θεό, πρόσεξε το παιδί μου! Και με τα δυο σου λέω! Παναγία μου, βοήθα το˙ Χριστέ μου, φύλαξέ μου το!’’»), **δ) ΛΑΘΟΣ** («Οι έμποροι κι οι χωροφυλάκοι μπαρκαριστήκανε»), **ε) ΣΩΣΤΟ** («‘‘Δώστε μου πίσω το παιδί μου. Δώστε μου το παιδί μου! Πού μου το πάνε το παιδί μου;’’», «Η καρδιά νίκησε τη λογική. Έπνιξε ο πόνος τη συνείδηση»).

Β2. α) i. Η σύνταξη είναι ενεργητική.
«Η γενετική δοξάστηκε και βλασφημήθηκε από την ‘‘κλωνοποίηση του ανθρώπου’’ και το ‘‘ελιξίριο της νεότητας’’».

Με την παθητική σύνταξη τονίζεται η ενέργεια του ρήματος, ενώ αποκρύπτεται το υποκείμενο (δηλώνεται έμμεσα με το ποιητικό αίτιο). Το ύφος καθίσταται απρόσωπο και αποστασιοποιημένο. Ο λόγος είναι ακαδημαϊκός, επιστημονικός και δοκιμιακός. Τέλος, αποκτά ποικιλία η πλοκή του λόγου.

ii. Η σύνταξη είναι παθητική.
«Ενοχοποίησαν τη γενετική ως την επιστήμη της καταστροφής, αλλά την ανακήρυξαν και ως την επιστήμη της σωτηρίας του ανθρώπου».

Με την ενεργητική σύνταξη δίνεται έμφαση στο υποκείμενο που ενεργεί. Έτσι, το γραμματικό υποκείμενο συμπίπτει με το λογικό υποκείμενο. Το ύφος γίνεται πιο άμεσο, ζωντανό, παραστατικό και προσωπικό, ενώ ο λόγος, επειδή ακολουθεί τη λογική σειρά των μετεχόντων στην ενέργεια-δράση, είναι πιο καθαρός και κατανοητός, διευκολύνοντας τις διαδικασίες πρόσληψης και κατανόησης των νοημάτων.
β) αντίθεση-εναντίωση, όρος-προ(υπόθεση), αιτιολόγηση, αιτιολόγηση, χρόνος.

Β3. α) Στο συγκεκριμένο απόσπασμα επιβεβαιώνεται ότι ο Κορνάρος[23] συνδυάζει τη μαρτυρία με την καταγγελία, ακολουθώντας έτσι ένα υβριδικό είδος πεζογραφίας. Ολόκληρο το απόσπασμα αποτελεί μια μαρτυρία, με την οποία ο αφηγητής προβάλλει το περιστατικό της παράδοσης του παιδιού της Θεονύμφης σε έναν χωροφύλακα, προκειμένου να το οδηγήσει σε ένα ίδρυμα κι από εκεί για υιοθεσία («Είμαι περίεργος να δω με ποιον τρόπο θα γίνει η παραλαβή του παιδιού», «Ένας χωροφύλακας απ’ τη βάρκα κρατά με το ’να χέρι το τουφέκι του και με τ’ άλλο

[23] Τα πρώτα του πεζογραφήματα χαρακτηρίζονται από αμεσότητα, αυθορμητισμό και ανθρωπιστικό προσανατολισμό. (Βλ. *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. Πατάκη)

απλωμένο προς τη στεριά φωνάζει: ‘‘Δώσ’ το!’’», «Καλοφασκιωμένο, μόνο τα χεράκια του είν’ όξω απ’ τις φασκιές, παίζει με τα μάγουλα της μάνας του τη μια, την άλλη κάτι γυρεύει εκεί κατά τ’ αυτί της. Ίσως να γυρεύει τ’ αυτί, να παίξει και μ’ αυτό. Μα καθώς δεν υπάρχει παρά μονάχα η τρύπα τ’ αυτιού, τη χαϊδολογά κι εκείνη με τα μικρούλια του τα δαχτυλάκια»). Παράλληλα μέσα από τη μαρτυρία βρίσκει την ευκαιρία να καταγγείλει την αδιαφορία και την αναλγησία του κράτους, που λειτουργεί εντελώς διεκπεραιωτικά («Ξαφνιάστηκε! Δε ζητούνε έναν κόσμο με μια λέξη αόριστη, ειπωμένη σε τόνο πρόστυχο!», «Ίσως γυρεύει να πεταχτεί όξω για να φανούνε οι πληγές, οι βάρβαρες τσαγκρουνιές που της άνοιξε η γλώσσα του πολιτισμένου ανθρώπου: ‘‘Έλα, ντε! Δώσ’ το! Οχ, μας έσκασες!’’»). Άλλωστε, όπως επισημαίνει και ο ίδιος ο Κορνάρος στην εισαγωγή του βιβλίου του: «Μα μ’ όλ’ αυτά δε θέλω, βέβαια, και να πω πως βρήκα και κάτι που να μυρίζει εικοστό αιώνα σ’ εκείνο τον τόπο!... Αντίθετα, στη Σπιναλόγκα βλέπει κανένας όλη τη σαπίλα των χρεωκοπημένων αξιών, για τις οποίες καμαρώνει ο σημερινός, μασκέ, πολιτισμός. Το νησί αυτό είν’ ο καθρέφτης του πολιτισμού μας».[24]

β) Ο διάλογος αποτελεί μια τεχνική καθαρά θεατρική. Αποδίδει πιστά τον λόγο των προσώπων της ιστορίας. Προσδίδει στην αφήγηση δραματικότητα, φυσικότητα και ζωντάνια. Συμβάλλει στην πειστικότερη διαγραφή των χαρακτήρων (αληθοφάνεια). Προσιδιάζει στην ανθρώπινη ιδιότητα του αφηγητή, που δεν μπορεί να είναι παντογνώστης. Ο αναγνώστης αντλεί μέσω του διαλόγου πληροφορίες για τα πρόσωπα και τα γεγονότα. Παράλληλα εξυπηρετεί την εξέλιξη της δράσης – προετοιμάζει τις σκηνές που θα ακολουθήσουν. Ειδικότερα, μέσα από τον διάλογο της Θεονύμφης με τον χωροφύλακα διαφαίνεται ο έντονος πόνος και η θλίψη επειδή είναι αναγκασμένη να αποχωριστεί το παιδί της. Διαφαίνεται επίσης η μητρική αγάπη, που κάνει το συναίσθημα να υπερνικά τη λογική. Από την άλλη μεριά ο χωροφύλακας συμπεριφέρεται σαν ένας τυπικός δημόσιος υπάλληλος που κλήθηκε να διεκπεραιώσει μια αποστολή. Είναι απότομος, αγενής, αυστηρός και δε συναισθάνεται τον πόνο της μάνας. Δε διαθέτει κατανόηση και υπομονή. Φαίνεται να έχει γίνει ρουτίνα γι’ αυτόν να ζητάει ψυχρά και απάνθρωπα τον «κόσμο όλο» ενός ανθρώπου.

Γ. Σε κάθε κατάσταση, στην καθημερινότητα του ανθρώπου υπάρχουν δυο δρόμοι να ακολουθήσει: αυτός του συναισθήματος και αυτός της λογικής. Και είναι πολύ σπάνιο να καταφέρει κανείς να τους συνδυάσει. Πολλές φορές συμβαίνει να ακολουθούμε το συναίσθημα, αλλά στην πορεία τελικά να επικρατεί η λογική. Το συναίσθημα είναι εύκολο να το ακολουθήσει κανείς. Επικαλούμενος αυτό κάνεις πάντοτε ό,τι επιθυμείς, χωρίς να αναλογίζεσαι τις συνέπειες. Στην προσωπική μας

[24] «Προσπάθησα όσο μπόρεσα καθαρά, να δώσω τη φωτογραφία της Σπιναλόγκας με τούτες τις σελίδες. Παρακαλώ όποιον θέλει και μπορεί να βρει εδώ ένα σημείο που να μην έχει χρεωκοπήσει ο χριστιανικός πολιτισμός με τις “ελεημοσύνες’’ του, τις “ευσπλαχνίες’’ του και τις (προς τον πλησίον του) “αγάπες’’ του». Δύναμη δεν έχουνε πια τα χέρια τους. Αίμα δεν έχει το κορμί τους. Τι να τους κάνουμε; Ό,τι είχανε το πήραμε, το πιπιλήσαμε, το κάναμε … πανικά και τσιμέντα και λογής λογής εμπορεύματα. Αυτό π’ απόμεινε, το ξαντό, το ξεφτύδι είναι ο λεπρός. Τι χρειάζεται; Κοπιάστε, κύριοι χριστιανοί, καμαρώστε το έργο σας, χωρίς φτιασίδια και μπαλώματα απατηλά. Κι ύστερα, αν μπορείτε, αν δεν ντρέπεστε, ξαναπείτε “αγάπα τον πλησίον σου’’ κτλ., περάστε, κύριοι γιατροί, που έχετε σχέσεις με το υπουργείο Υγιεινής, να πάρετε συχαρίκια, γιατί δέχεστε να στέκεστε μουγγοί κι άπραχτοι μπροστά σε τούτο τ’ ομαδικό έγκλημα, επειδή φοβάστε να χτυπήσετε κατακέφαλα τον έμπορα, τον μόνο επικίνδυνο εχθρό της υγείας… Τι φταίτε εσείς; Το κράτος φταίει; Σύμφωνοι. Αλλά πότε ακούστηκε μια διαμαρτυρία από μέρους σας εναντίον αυτής της ταχτικής του κράτους του ανθρωποκτόνου; Ποτέ!»[…], (Θέμος Κορνάρος, Γαλάτεια Καζαντζάκη, *Το νησί των σημαδεμένων Σπιναλόγκα – Η άρρωστη πολιτεία*, Επιλεγόμενα: Μάνος Λουκάκης, 3η έκδοση, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2010)

ζωή το συναίσθημα είναι αυτό που κυριαρχεί έτσι κι αλλιώς. Αυτό είναι το ωραίο και αυτό που μας γεμίζει. Οφείλουμε να το ζούμε και να είμαστε χαρούμενοι. Όταν για παράδειγμα ο άνθρωπος συναντήσει τον έρωτα, κυριεύεται όλο του το είναι και παραμερίζει τη λογική. Κυριαρχεί στο μυαλό του και κατακτά την καρδιά του πριν καν καταλάβει πώς συνέβη αυτό. Ισοπεδώνει τις επιφυλάξεις του και εξαφανίζει τους ενδοιασμούς του. Γκρεμίζει όλες τις άμυνες που έχτιζε και τον αφήνει απόλυτα υποταγμένο στη δύναμή του. Μια άλλη περίπτωση όπου τα συναισθήματα μπορεί να υπερνικήσουν τη λογική είναι αυτή των γονέων. Οι γονείς είναι αλήθεια ότι πολλές φορές αμφιταλαντεύονται ανάμεσα στην αγάπη τους για τα παιδιά τους και στη λογική. Συνήθως προσπαθούν να υποτάξουν τα συναισθήματά τους απέναντι στα παιδιά τους και να μην τα εκδηλώσουν, προκειμένου αυτά να μην εκλάβουν την υπερβολική τους αγάπη ως αδυναμία. Σε περιπτώσεις όμως που το παιδί τους διατρέχει κίνδυνο ή απειλή, σε περιπτώσεις που πρέπει να το αποχωριστούν, ακόμα κι αν πρόκειται για το καλό του, όπως στην περίπτωση της Θεονύμφης, τότε τα συναισθήματα υπερνικούν κάθε αντίσταση της λογικής και τους πλημμυρίζουν. Το συναίσθημα μπορεί επίσης να επικρατήσει της λογικής σε περιπτώσεις απώλειας ενός φίλου ή πολύ αγαπημένου προσώπου. Τέλος, τα συναισθήματα μπορούν να νικήσουν τη λογική όταν ο άνθρωπος αδικείται κατάφωρα. Τότε μπορεί να μην καταφέρει να ελέγξει το θυμικό του και να οδηγηθεί σε ακραίες συμπεριφορές.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: **Άρθρο** σε σχολική εφημερίδα ή στον τοπικό Τύπο, σε ηλεκτρονικό περιοδικό ή ιστοσελίδα του σχολείου, σε περιοδικό γενικού ενδιαφέροντος ή εκπαιδευτικών θεμάτων. Πραγματεύεται θέματα πρώτης γραμμής της επικαιρότητας, αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού ενδιαφέροντος, που αποτέλεσαν θέμα επικαιρότητας και εξακολουθούν να απασχολούν την κοινή γνώμη.
Τίτλος • Ευρηματικός • Κατάλληλο ύφος, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση • Νοηματικά ενεργός • Περιγραφικός • Περιεκτικός • Πρωτότυπος • Προσέλκυση ενδιαφέροντος, συναισθηματική εμπλοκή δέκτη (συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, σημεία στίξης) • Σύντομος
Δομή
Πρόλογος Επικαιρική αφόρμηση (μέσω χρονικών προσδιορισμών, αναφορά προβληματικής που πρόκειται να αναπτυχθεί, επίκαιρο γεγονός, μια έρευνα, στατιστικά στοιχεία κτλ.) • Ενημέρωση για το θέμα • Διαμόρφωση ευνοϊκού κλίματος • Πρόκληση ενδιαφέροντος

Κύριο μέρος Παραθέτουμε επαρκές αποδεικτικό υλικό ώστε να τεκμηριώσουμε τη θέση μας κι αν χρειαστεί, να ανασκευάσουμε και να αντικρούσουμε επιχειρήματα/ θέσεις άλλων.
Επίλογος • Ανακεφαλαιώνουμε υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, σημαντικά, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. • Να μην είναι εκτενής, γενικόλογος. • Να είναι πρωτότυπος. • Συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών (ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση) με μεταφορική χρήση του λόγου, υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.
Γλωσσικές επιλογές – ύφος • Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίστασης. Όταν το άρθρο προορίζεται για τη σχολική εφημερίδα ή το σχολικό περιοδικό, τότε το ύφος του πρέπει να είναι οικείο, χωρίς να σημαίνει ότι αυτό θα αποκτά τα χαρακτηριστικά της ομιλίας. Αν πρόκειται να δημοσιευθεί στον τοπικό Τύπο, τότε το ύφος πρέπει να είναι σοβαρό και η γλώσσα κυριολεκτική. • Πληροφοριακός χαρακτήρας • Αναφορική χρήση της γλώσσας • Απουσία προσωπικού οικείου τόνου • Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης • Παρατακτική-υποτακτική σύνδεση προτάσεων • Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης • **Πρόσωπο:** γ΄ ενικό-πληθυντικό, α΄ πληθυντικό

Τίτλος: Οι δύο όψεις της γενετικής

Πρόλογος (επικαιρική αφόρμηση)
Τα τελευταία χρόνια τίποτε δεν έχει προβληματίσει και διχάσει την κοινή γνώμη των δυτικών κοινωνιών περισσότερο από τη γενετική. Πρόκειται για ένα θέμα το οποίο ξεσηκώνει ατελείωτες συζητήσεις, ξυπνά πάθη, έχει οδηγήσει σε διαδηλώσεις και άλλες εκδηλώσεις διαμαρτυρίας, έχει αναγκάσει κυβερνητικές επιτροπές να ασχοληθούν μαζί του και κυβερνήσεις να αλλάξουν την πολιτική τους απέναντί του.

Κύριο μέρος

Ερώτημα 1ο:
1. Η δημιουργία, η εξάπλωση και η κατανάλωση των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών ελλοχεύει πολλούς κινδύνους τόσο για τον άνθρωπο όσο και για το περιβάλλον. Ειδικότερα, κατά τη μεταφορά γονιδίων με τη γενετική μηχανική από έναν οργανισμό σε έναν άλλον καταργούνται οι φυσικοί γενετικοί φραγμοί που υπάρχουν μεταξύ των ειδών και επιτελούνται αλλαγές στα γονιδιώματα των

οργανισμών, με συνέπεια να υπάρχει ο κίνδυνος να προκληθούν αλλαγές και στη μορφολογία ή στα χαρακτηριστικά τους. Επιπλέον, η καλλιέργεια γενετικά τροποποιημένων φυτών ενέχει τον κίνδυνο τα γονίδια που έχουν εισαχθεί σε αυτά να μεταφερθούν με κάποιους τρόπους είτε σε άλλα φυτά (μέσω της γύρης) είτε σε άλλους οργανισμούς του οικοσυστήματος, με απρόβλεπτες επιπτώσεις στο περιβάλλον. Πιθανοί είναι και οι κίνδυνοι για την υγεία από την κατανάλωση γενετικά τροποποιημένων τροφών, όταν τα νέα γονίδια ή τα προϊόντα τους καταλήξουν μέσω της τροφικής αλυσίδας στον άνθρωπο. Έτσι, υπάρχει ενδεχόμενο να προκληθούν αλλεργίες στον ανθρώπινο οργανισμό ή το γονίδιο ανθεκτικότητας σε αντιβιοτικά που φέρουν τα περισσότερα γενετικά τροποποιημένα φυτά να «περάσει» σε βακτήρια του πεπτικού συστήματος καθιστώντας τα έτσι και αυτά πιο ανθεκτικά σε αντιβιοτικά.

2. Ενεδρεύει ο κίνδυνος η ανθρώπινη φιλοδοξία να ξεπεράσει τα όρια του σεβασμού απέναντι στη ζωή και τη φύση και να διαπράξει ύβρη, παραβιάζοντας τους κλασικούς όρους της ζωής και του θανάτου, δημιουργώντας νέες μορφές ζωής που δεν έχουν προβλεφθεί από τη φύση και διαταράσσοντας έτσι την ισορροπία της. Στα πλαίσια αυτής της ανθρώπινης φιλοδοξίας εντάσσεται και η δημιουργία ανθρώπινων κλώνων για τη χρησιμοποίησή τους ως ανταλλακτικών, γεγονός που συνιστά μια πράξη ανήθικη, εφόσον δημιουργείται μια ανθρώπινη ζωή προκειμένου να καταστραφεί. Επιπλέον, γενετικές πληροφορίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από σχολεία, εργοδότες, ασφαλιστικές εταιρείες και κυβερνήσεις, για να καθοριστούν η εκπαιδευτική πορεία, οι προοπτικές απασχόλησης, οι αμοιβές ασφαλιστικών εταιρειών, αλλά και να πραγματοποιηθούν εκκαθαρίσεις με πρόσχημα την ασφάλεια, δίνοντας τη δυνατότητα να αναπτυχθεί μια νέα, μολυσματική μορφή διακρίσεων που θα βασίζεται στο γενετικό προφίλ του καθενός από εμάς. Οι έννοιες της κοινωνικότητας και της ισότητας υπάρχει ενδεχόμενο να μετασχηματιστούν. Η αξιοκρατία θα έδινε τη θέση της στη γενετικοκρατία, με αποτέλεσμα άτομα, εθνοτικές ομάδες και φυλές να κατηγοριοποιούνται σε μεγάλο βαθμό, να τυποποιούνται μέσω του γονοτύπου τους, ανοίγοντας τον δρόμο για την εμφάνιση ενός συστήματος αποτελούμενου από άτυπες βιολογικές κάστες σε διάφορες χώρες του κόσμου.

Μεταβατική παράγραφος

Η γενετική επανάσταση έχει σίγουρα αρνητικές επιπτώσεις, ειδικά όταν γίνεται κακή διαχείριση των δυνατοτήτων της. Ωστόσο, δεν πρέπει να παραβλέπουμε και τις ωφέλειες που ευαγγελίζεται για τον άνθρωπο.

Ερώτημα 2ο:

1. Η γενετική επανάσταση μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του ανθρώπου και στην αύξηση του προσδόκιμου ζωής του. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την προγεννητική διάγνωση κληρονομικών ασθενειών μέσω της μελέτης δεκάδων εκατοντάδων γονιδίων που ευθύνονται για διάφορα σοβαρά νοσήματα που δυσχεραίνουν τη ζωή του ανθρώπου και πολλές φορές βάζουν πρόωρα τέλος σε αυτή. Επίσης, μπορεί να αξιοποιηθεί η γονιδιακή θεραπεία, που στοχεύει στην αποκατάσταση ενός παθολογικού φαινοτύπου, με μια διεργασία η οποία περιλαμβάνει αλλαγή γενετικού υλικού στα κύτταρα του ιστού που πάσχει. Η γονιδιακή θεραπεία αφορά τις γενετικές ασθένειες. Οι ασθένειες αυτές μπορεί να είναι κληρονομικές ή μη κληρονομικές (καρκίνος, νόσος Parkinson).

2. Η βιοτεχνολογία μπορεί να συμβάλει στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την εξυγίανση των υποβαθμισμένων από την ανθρώπινη δραστηριότητα περιοχών. Οι βιοτεχνολογικές εφαρμογές στην προστασία του περιβάλλοντος αναπτύσσονται τα τελευταία χρόνια σε δύο κυρίως κατευθύνσεις. Η πρώτη περιλαμβάνει την πρόληψη της ρύπανσης, κυρίως μέσω της μείωσης των αγροχημικών που απαιτούνται για την καλλιέργεια των φυτών. Η δεύτερη προσέγγιση περιλαμβάνει τη χρησιμοποίηση φυτών για την αποδόμηση των ρύπων από τα υποβαθμισμένα οικοσυστήματα (φυτοεξυγίανση). Πέρα από τα προφανή άμεσα περιβαλλοντικά οφέλη, η ανάπτυξη βιοτεχνολογικών μεθόδων για την εξυγίανση περιβαλλοντικά υποβαθμισμένων περιοχών μπορεί να συμβάλει και στην αύξηση της γεωργικής παραγωγής, καθώς μεγάλες εκτάσεις μολυσμένων περιοχών θα μπορούσαν να αποδοθούν με ασφάλεια στην καλλιέργεια.

Επίλογος

Για την αποφυγή των ενδεχόμενων κινδύνων από την κακή χρήση της γενετικής είναι αναγκαία η θεσμοθετημένη λειτουργία της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής, στην οποία πρέπει να συμμετέχουν όχι μόνο ειδικοί επιστήμονες με γνώσεις βιοτεχνολογίας, βιοϊατρικής κτλ. αλλά και φιλόσοφοι, θεολόγοι και άλλοι διανοητές, που θα έχουν την ευθύνη να εισηγούνται στην πολιτεία τούς κανόνες αποδοχής ή μη των νέων επαναστατικών κατακτήσεων, που θα αφορούν το ανθρώπινο γένος.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Η Θεονύμφη τη στιγμή της παράδοσης του υγιούς παιδιού της στον χωροφύλακα λειτουργεί περισσότερο με το συναίσθημα και ελάχιστα με τη λογική. Ενώ η λογική τής υπαγορεύει να αφήσει το παιδί της να το πάνε στο βρεφοκομείο στην Αθήνα («Να ζήσεις παιδί μου»), όταν έρχεται η ώρα να το αποχωριστεί, λειτουργεί το μητρικό ένστικτο και την κυριεύει ο πόνος, η θλίψη που θα αποχωριστεί το σπλάχνο της («Σε χάνω, παιδί μου! Δε θα σε ξαναδώ, χρυσό μου παιδάκι!»), χωρίς να έχει προλάβει ακόμα να το χαρεί. Τα συναισθήματά της είναι ανάμεικτα. Βρίσκεται σε μεγάλο δίλημμα («Καρδιά και λογική στένουνε πόλεμο»). Ο φόβος και η αγωνία της είναι σε ποια χέρια θα πέσει το παιδί της όταν θα φύγει μακριά της (συνήθιζαν τα παιδιά των λεπρών να τα οδηγούν σε ιδρύματα και να τα προωθούν για υιοθεσία). Δεν μπορεί να συνειδητοποιήσει πως πρέπει να αποχωριστεί το παιδί της, το στήριγμά της, τον σκοπό της ύπαρξής της, το αγγελούδι της, από το οποίο αντλούσε δύναμη στις δύσκολες ώρες της απομόνωσής της στη Σπιναλόγκα. Δε βλέπει εκείνη τη στιγμή το καλό του παιδιού της. Λανθάνει μια εγωιστική συμπεριφορά («Πόσο βάρβαρη καταντά της μάνας η στοργή καμιά φορά!..»), η οποία δικαιολογείται, γιατί ο ψυχικός της πόνος δεν της επιτρέπει να ακούσει τη λογική και τη συνείδησή της («Η καρδιά νίκησε τη λογική. Έπνιξε ο πόνος τη συνείδηση»). Και προς στιγμή η ζήλια, ως ανθρώπινη αδυναμία, έστω και ασυναίσθητα («Το παιδάκι χτυπά τα χεράκια του χαρούμενο. Μπορεί λοιπόν ν' ανοίξει κι η αθωότητα πληγές!»), η πάλη της λογικής με το συναίσθημα, του νου με την καρδιά, κάνουν τη μητέρα του βρέφους να δυσκολεύεται να δει το καλό του παιδιού της και να το παραδώσει στον χωροφύλακα.

Β1$_2$. Θέμα του κειμένου είναι η πρόοδος που έχει συντελεστεί στον χώρο της γενετικής και τα αμφίθυμα συναισθήματα που προξενεί στην κοινή γνώμη, κυρίως εξαιτίας της κακής χρήσης της από κάποιους επίδοξους θεούς. **Στόχος** του συγγραφέα είναι να υπερασπιστεί τα επιτεύγματα της γενετικής, να ενημερώσει για τις δυνατότητες που θα προκύψουν από την ορθή χρήση της, αλλά και να τονίσει την ανάγκη να απομονωθούν οι επιστήμονες «επίδοξοι θεοί» που εκμεταλλεύονται τα επιτεύγματά της όχι για επωφελείς για την ανθρωπότητα σκοπούς. Ο συγγραφέας απευθύνεται στην κοινή γνώμη, κυρίως όμως σε όσους αντιμετωπίζουν με καχυποψία τα επιτεύγματα της γενετικής.

Β2$_1$. α) Ο τίτλος του κειμένου «Η γενετική και οι επίδοξοι θεοί» είναι αποτελεσματικός, αφού είναι ικανός να προσελκύσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη με τη μεταφορική χρήση των λέξεων, είναι σύντομος, ελκυστικός, περιεκτικός και πρωτότυπος και είναι προσηλωμένος στο νοηματικό κέντρο του κειμένου. Υποδηλώνει στον αναγνώστη πως οι προτάσεις/ ιδέες που αναπτύσσονται στο κείμενο/ κειμενικό είδος θα του δώσουν γνωστές αλλά και καινούριες πληροφορίες, χωρίς να υπάρχει ο κίνδυνος η γνώση να χαθεί στην πληροφορία. Για να είναι αποδεκτό ένα κείμενο, πρέπει να περιέχει για τους συγκεκριμένους αποδέκτες τόσες καινούριες πληροφορίες ώστε να καθίσταται ενδιαφέρον αλλά όχι δυσνόητο.

β) Τα παραδείγματα («Η χαρτογράφηση του ανθρώπινου … για το καλό της ανθρωπότητας») προσδίδουν ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στον λόγο, διευκολύνοντας τον αναγνώστη να κατανοήσει το περιεχόμενο του κειμένου. Με τα παραδείγματα ο συγγραφέας διασαφηνίζει και εκλαϊκεύει το κείμενο καθιστώντας πιο εύληπτο το περιεχόμενο και τα νοήματά του. Το κείμενο έτσι γίνεται πιο οικείο και προσιτό συμβάλλοντας στην επικοινωνία του συγγραφέα με τον αναγνώστη. Επιπλέον, προσδίδουν κύρος και μεγαλύτερη αποδεικτική ισχύ στις απόψεις του συγγραφέα, καθώς αποτελούν τεκμήρια.

Β2$_2$. α) Το ύφος είναι τυπικό ή επίσημο.
β) 1. Κυριαρχεί η υποτακτική σύνδεση των προτάσεων («Πολλοί θα …διαδικασίες της να τον οδηγεί», «…που θα αντικαταστήσουν … καθώς πλήθος από φθηνά φάρμακα θα παράγεται σε αγροκτήματα, τα γενετικά τροποποιημένα φυτά και ζώα που, όταν χρησιμοποιηθούν … η κλωνοποίηση στον βαθμό που θα χρησιμοποιηθεί για να κατανοήσουμε την παθογένεση και τη θεραπεία γενετικών ασθενειών…»). Με τη χρήση της υποτακτικής σύνδεσης ο συγγραφέας επιδιώκει να εκφράσει πιο σύνθετες σκέψεις. Ο λόγος γίνεται πυκνός, καθιστά το ύφος περίπλοκο, σύνθετο, καθώς αναδεικνύονται οι νοηματικές σχέσεις μεταξύ των προτάσεων. Προσδίδει πειστικότητα στις απόψεις του, καταδεικνύεται η ικανότητα του συγγραφέα να χειρίζεται τον λόγο και αποτελεί δείγμα υψηλού πνευματικού επιπέδου. **2.** Κυριαρχεί η παθητική σύνταξη («κορυφώθηκε», «ενοχοποιήθηκε», «ανακηρύχθηκε»). Η παθητική σύνταξη δίνει έμφαση στο αποτέλεσμα της ενέργειας. Το γεγονός, άλλωστε, ότι συχνά στην παθητική σύνταξη παραλείπεται το ποιητικό αίτιο (είτε επειδή εννοείται εύκολα από τα συμφραζόμενα είτε επειδή είναι άγνωστο είτε επειδή είναι γενικό και αόριστο) δείχνει ότι ο ομιλητής/ γράφων δεν ενδιαφέρεται τόσο να δηλώσει από ποιον ή από τι προέρχεται η ενέργεια όσο να προβάλει το αποτέλεσμά της. Η παθητική σύνταξη, επίσης, χρησιμοποιείται συχνά στον γραπτό λόγο και ιδιαίτερα σε κείμενα με ύφος τυπικό και ουδέτερο, απρόσωπο και

αποστασιοποιημένο, όπως αυτά του επιστημονικού λόγου. Ο λόγος είναι ακαδημαϊκός, επιστημονικός και δοκιμιακός. Τέλος, αποκτά ποικιλία η πλοκή του λόγου. **3.** Κυριαρχεί η κυριολεκτική χρήση της γλώσσας («η πρόοδος στην τεχνητή γονιμοποίηση, στις μεταμοσχεύσεις, στις ανακαλύψεις νέας γενιάς φαρμάκων που σχετίζονται με τη γονιδιακή δράση») και η χρήση ειδικού λεξιλογίου (επιστημονική ορολογία, π.χ. «γενετική», «κλωνοποίηση του ανθρώπου», «χαρτογράφηση ανθρώπινου γονιδιώματος», «ντετερμινιστικό αναγωγισμό» κτλ.). Η κυριολεκτική/ αναφορική χρήση της γλώσσας χρησιμοποιείται όταν οι λέξεις έχουν την αρχική τους σημασία, την κυριολεκτική. Ο λόγος χαρακτηρίζεται από ακρίβεια και σαφήνεια. Σκοπός του συγγραφέα είναι κυρίως η πληροφόρηση, η ενημέρωση. Στηρίζεται στη λογική και γίνεται χρήση ειδικού λεξιλογίου, καθώς ο λόγος είναι επιστημονικός.

Β2$_3$. α) εξέλιξη, ασαφείς, αυτοεπίγνωσης/ αυτοσυνειδησίας, πλησιάζει, φλύαρο.
β)

Λέξεις	**Συνθετικά**	**Νέα Σύνθετη Λέξη**
ταυτόχρονα	ταυτό (το αυτό) + χρόνος	χρονοβόρος
αντίληψη	αντί + λήψη < λαμβάνω	χειρολαβή
υπεροψία	υπέρ + όψη < ὁρῶ	τηλεόραση
αποδοθούν	από + δίνω < δίδωμι	επίδοση
ανατρέψει	ανά + τρέπω	τροπολογία

Β3$_1$. α) «Η καρδιά νίκησε τη λογική»: **Μεταφορά.** Η μεταφορική χρήση της λέξης προσδίδει στη γλώσσα πλούτο και δύναμη, εκφραστικότητα και ζωηρότητα. Με τη συγκεκριμένη μεταφορά αισθητοποιείται με παραστατικό τρόπο η πάλη ανάμεσα στο συναίσθημα και τη λογική της Θεονύμφης τη στιγμή που πρέπει να αποχωριστεί το παιδί της, και την τελική επικράτηση του συναισθήματος.
«Έπνιξε ο πόνος τη συνείδηση»: **Μεταφορά.** Η μεταφορική χρήση της λέξης προσδίδει στη γλώσσα πλούτο και δύναμη, εκφραστικότητα και ζωηρότητα. Η συγκεκριμένη μεταφορά δείχνει την έντονη συναισθηματική φόρτιση της Θεονύμφης την ώρα που ετοιμάζεται να αποχωριστεί το παιδί της, που δεν της επιτρέπει να λειτουργήσει με βάση τη λογική.

«…βάρβαρη…η στοργή...»: **Οξύμωρο σχήμα.** Στο οξύμωρο σχήμα συνδυάζονται δύο αντιφατικά στοιχεία. Συγκεκριμένα το επίθετο «βάρβαρη» με το ουσιαστικό «στοργή», που είναι ασυμβίβαστα. Στην πραγματικότητα όμως το νόημα του σχήματος (συνδυασμού) είναι ορθό. Τα συναισθήματα της Θεονύμφης είναι τόσο έντονα, που στο τέλος υπερισχύουν της λογικής και την οδηγούν στο ξέσπασμα («Δώστε μου πίσω το παιδί μου. Δώστε μου το παιδί μου! Πού μου το πάνε το παιδί μου;»).
«Πόσο βάρβαρη καταντά της μάνας η στοργή καμιά φορά!...»: **Σημεία στίξης (θαυμαστικό και αποσιωπητικά).** Αξιοποιούνται για να εκφράσει ο αυτόπτης μάρτυρας/ παρατηρητής της σκηνής τη συγκίνησή του και με τη σιωπή/ παύση του λόγου του να τονίσει το συναίσθημα αυτό στον αναγνώστη.

Β3$_2$. Η τεχνική αφήγησης που αξιοποιείται είναι η **περιγραφή.** Στο συγκεκριμένο απόσπασμα στήνει το σκηνικό της δράσης και φωτίζει την αφήγηση με διάφορες πληροφορίες. Συντελεί στη μετάβαση στη σκληρή σκηνή της παράδοσης του βρέφους από τη μητέρα του στον χωροφύλακα. Για τον λόγο αυτό προκαλεί αγωνία, αναμονή και ένταση στον αναγνώστη με την επιβράδυνση της δράσης.

47ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Α. Στο άρθρο που διάβασα στην *Καθημερινή* με τίτλο «Έχει μέλλον το παρελθόν;» ο συγγραφέας, διατυπώνοντας τις θέσεις του, υποστήριζε ότι μέσα από τον διάλογο με το παρελθόν αναπτύχθηκαν δύο στάσεις: η αρχαιολατρία, που συνιστά προσκόλληση στο παρελθόν, και ο εκσυγχρονισμός, που συνιστά την απόρριψή του. Απορρίπτοντας τις δύο στάσεις υποστήριζε ότι τόσο η απάρνηση της προσφοράς του ελληνικού πολιτισμού όσο και η προσκόλληση στο ένδοξο παρελθόν συνιστούν ανιστορικές θέσεις.

Β1. α) ΛΑΘΟΣ («…ένας πολιτισμός, όπως ο ελληνικός, είναι φυσικό να διαλέγεται με το παρελθόν του…»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Η αυτονόητη έμφαση στο παρόν πρέπει να αντλεί επιλεκτικά και να αξιοποιεί το παρελθόν για να δημιουργήσει ένα νέο δυναμικό παρόν»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («Η αυτονόητη έμφαση στο παρόν πρέπει να αντλεί επιλεκτικά και να αξιοποιεί το παρελθόν για να δημιουργήσει ένα νέο δυναμικό παρόν. Αλλιώς έχει κανείς την ουτοπική αντίληψη ότι ανακαλύπτει για πρώτη φορά τον κόσμο»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Σε μια διαλεκτική και δημιουργική σχέση με το παρελθόν σου, δηλαδή με την πολιτιστική σου κληρονομιά, με τον στοχασμό, τις αξίες και τα επιτεύγματα που προηγήθηκαν, γονιμοποιείται το παρόν…»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («Και πάντοτε με επίκεντρο τον άνθρωπο και την ανθρωπιά»).

Β2. α) Ο συγγραφέας επιλέγει το β΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο («απαρνείσαι», «αποκηρύσσεις», «κρέμεσαι», «τελείς») για να δημιουργήσει στον αναγνώστη την αίσθηση πως απευθύνεται προσωπικά σε εκείνον, προσελκύοντας έτσι το ενδιαφέρον του και προσδίδοντας αμεσότητα και διαλογικό χαρακτήρα στον λόγο του. Με αυτό τον τρόπο τον καθιστά συμμέτοχο στην προβληματική που αναπτύσσει. Συγκεκριμένα απευθύνεται με επικριτική διάθεση σε όσους απαρνούνται την προσφορά του αρχαίου ελληνικού στοχασμού, αλλά και όσους τελούν σε πλήρη και στείρα εξάρτηση από το «ένδοξο» παρελθόν, θεωρώντας τις στάσεις αυτές αρρωστημένες. Το β΄ ρηματικό πρόσωπο προσδίδει ζωντάνια, παραστατικότητα και διάθεση για ανθρώπινη επικοινωνία, ενώ το ύφος και ο λόγος αποκτούν θεατρικότητα, ενδεχομένως και δραματικότητα.

β) Η τρίτη παράγραφος («Σε μια διαλεκτική … και την ανθρωπιά») αναπτύσσεται με τη μέθοδο του αιτίου-αποτελέσματος. Ειδικότερα στη θεματική περίοδο («Σε μια διαλεκτική … πλευρές του αθέατες πριν») εντοπίζεται η αιτία («Σε μια διαλεκτική και δημιουργική σχέση με το παρελθόν σου»), από την οποία προκύπτει το αποτέλεσμα («γονιμοποιείται το παρόν και ενεργοποιούνται πλευρές του αθέατες πριν»).

Β3. α) Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η συγγραφέας χρησιμοποιεί εγκιβωτισμένη αναδρομική αφήγηση. Ουσιαστικά έχουμε αναδρομή μέσα στην αναδρομή, εφόσον όλο το απόσπασμα αποτελεί μια αναδρομή. Η εγκιβωτισμένη αναδρομική αφήγηση προωθεί την κύρια αφήγηση, καθώς η συγγραφέας αφηγείται ένα περιστατικό από την επίσκεψή της ένα καλοκαίρι στην Αμοργό μαζί με τον σύντροφό της. Μέσα από αυτό το περιστατικό θα τους δοθεί η ευκαιρία να συναντήσουν έναν βοσκό, ο οποίος αναφέρεται στο ιδιόκτητο νησάκι που θέλουν να αγοράσουν οι Γερμανοί, αλλά αυτός τους λέει χαρακτηριστικά «…δεν πουλάω...», που αποτελεί και τον τίτλο και το βασικό θέμα του διηγήματος.

β) Περιγραφή («Αλάτια τσιμπολογούν το κορμί μας και μαλλιά σαν κορδόνια, μαυρισμένη όσο μπορεί να μαυρίσει ένα ξανθό άτομο, κι εσύ σαν μαυριτανός πειρατής…»). Η συγγραφέας περιγράφει τον εαυτό της και τον σύντροφό της εκείνο το καλοκαίρι στην Αμοργό.
Διάλογος («Δεν πουλάω, το ζητάν οι Γερμανοί, αλλά δεν πουλάω...».). Ο διάλογος αποτελεί θεατρική τεχνική. Προσδίδει στην αφήγηση δραματικότητα, φυσικότητα και ζωντάνια. Συμβάλλει στην πειστικότερη διαγραφή του χαρακτήρα του βοσκού (αληθοφάνεια). Μέσα από τα λόγια του βοσκού διαπιστώνουμε την αγάπη του για την πατρίδα του, η οποία φαίνεται από την άρνησή του να πουλήσει τη γη του σε ξένους.

Γ. Η καταληκτική φράση του βοσκού «Δεν πουλάω, το ζητάν οι Γερμανοί, αλλά δεν πουλάω…» είναι επίκαιρη. Τα τελευταία χρόνια η χώρα μας αντιμετωπίζει μια παρατεταμένη οικονομική κρίση. Η σύναψη επαχθών δανείων και η ανάγκη αποπληρωμής τους στους ξένους δανειστές έχει οδηγήσει σε ξεπούλημα της δημόσιας γης. Πρόκειται για πρωτοφανή υφαρπαγή του δημόσιου πλούτου, με ιδιωτικοποιήσεις δημόσιων επιχειρήσεων και υποδομών, επέλαση στις ακτές και τα δάση, με εγκαταστάσεις ανανεώσιμων πηγών ενέργειας κτλ. Σε αυτά θα πρέπει να προσθέσουμε την επίθεση μέσω φορολογίας στην ιδιωτική γη και τους πλειστηριασμούς κατοικιών, γεγονός που οδηγεί πολλούς ιδιώτες να αναγκάζονται να πουλήσουν τις επιχειρήσεις τους ή τις κατοικίες τους σε ξένους επενδυτές, που πολιορκούν την Ελλάδα και προβαίνουν σε δεκάδες αγορές ακινήτων λόγω των χαμηλών τιμών στις οποίες τα οδήγησε η κρίση και η συνακόλουθη αδυναμία των ιδιοκτητών τους να αντεπεξέλθουν στην υψηλή φορολογία που απαιτείται για τη συντήρησή τους. Έτσι, περιουσία Ελλήνων που δημιουργήθηκε με πολύ κόπο περιέρχεται στα χέρια ξένων επενδυτών, που την αντιμετωπίζουν καθαρά κερδοσκοπικά. Παράλληλα, τα μνημεία, τα μουσεία, οι αρχαιολογικοί χώροι, οι ιστορικοί τόποι, η πολιτιστική κληρονομιά εν γένει παραχωρούνται και υπάγονται σε καθεστώς συναλλαγής. Η νομή, χρήση και διαχείριση λοιπόν των σημαντικότερων μνημείων περνάει σε τρίτους, προκειμένου να αποτελέσουν εγγύηση δανείου του δημόσιου χρέους. Η απαράδεκτη αυτή ενέργεια, αν και συντελείται σε καιρό ειρήνης, μπορεί να παραλληλιστεί μόνο με τους βανδαλισμούς μνημείων και τη λεηλασία αρχαιοτήτων στα πέτρινα χρόνια της Κατοχής ή τις αρπαγές αρχαιοτήτων κατά τον 19ο αιώνα. Ωστόσο, το ξεπούλημα των ελληνικών επιχειρήσεων και της ελληνικής γης δεν αποτελεί λύση. Οι κυβερνήσεις οφείλουν να ξεκινήσουν μια δημόσια συζήτηση για τη διαμόρφωση μιας εθνικής, κοινής αποδοχής, πολιτικής για την αξιοποίηση της δημόσιας ακίνητης περιουσίας. Θα πρέπει να καθοριστούν ποια κομμάτια της δημόσιας περιουσίας πρέπει να θεωρούνται αναπαλλοτρίωτος εθνικός πλούτος, ο οποίος δεν μπορεί να εκχωρηθεί σε ξένους επενδυτές και τι είδους διαχείριση επιτρέπεται σε αυτά, ώστε να αποδώσουν το μέγιστο στην κοινωνία. Θα πρέπει, τέλος, να προστατευτεί το δικαίωμα της κοινωνίας και των μελλοντικών γενεών να απολαμβάνουν κοινωνικού χαρακτήρα αγαθά.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ		
Επικοινωνιακό πλαίσιο: Ομιλία/ εισήγηση: Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος (σε σχολική εκδήλωση, σε τοπικούς πολιτιστικούς φορείς, σε εκδηλώσεις που διοργανώνει ο δήμος, εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο, σε δημοτικό συμβούλιο, στη Βουλή των Εφήβων, σε ηλεκτρονικό φόρουμ, σε τηλεοπτική συζήτηση.		
Δομή		
Προσφώνηση: Εισαγωγικός χαιρετισμός που απευθύνει ο ομιλητής στο ακροατήριό του. Είναι προσαρμοσμένη στο είδος του ακροατηρίου και τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Η προσφώνηση επιβάλλεται να είναι κλιμακωτή, δηλαδή ο πομπός απευθύνεται στο ακροατήριό του ξεκινώντας από τους πιο υψηλά ιστάμενους και προχωρώντας προς τους απλούς δέκτες.		
Πρόλογος: Ο ομιλητής αναφέρεται στην αφορμή εκφώνησης της ομιλίας, στην ιδιότητά του, παρουσιάζει επιγραμματικά το θέμα, τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει, επιδιώκοντας να κερδίσει και να κεντρίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου.		
Κύριο μέρος: Ο ομιλητής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει, ανάλογα με το θέμα στο οποίο αναφέρεται, αξιοποιώντας τες συνδυαστικά, τις πιο κάτω τεχνικές ανάπτυξης/ μεθόδους: <u>Αφήγηση:</u> Πληροφορίες σχετικές με την ιστορική διαδρομή του θέματος ή αναδρομή στο παρελθόν. <u>Βεβαίωση:</u> Αποδεικτικό και τεκμηριωτικό υλικό υπέρ της υποστηριζόμενης θέσης. Παρατίθενται επιχειρήματα με παρουσίαση στοιχείων, δεδομένων, μαρτυριών, απόψεων ειδικών, έτσι που να καλύπτεται σφαιρικά το θέμα και να αναδεικνύεται η ορθότητα των θέσεων του πομπού. <u>Ανασκευή και αντίκρουση:</u> Εκ του αντιθέτου απόδειξη. Παρουσιάζεται η άλλη άποψη και αντικρούεται, γεγονός που ισχυροποιεί τη θέση του ομιλητή. Προβάλλονται οι κίνδυνοι που τυχόν θα προκύψουν από την επικράτηση του αντιθέτου.		
Επίλογος:		
Τονισμός ενός σημείου (διαπίστωσης, πρότασης κτλ.). Σύντομη ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα, κάποιες σκέψεις δικές του/ προβληματισμούς σχετικά με το θέμα, επιβεβαίωση των επιχειρημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη της θέσης.		
Επιφώνηση: Τυποποιημένη φράση που τοποθετείται πάντοτε ανεξάρτητα από το κείμενο στο κάτω δεξιό μέρος του, με την οποία ο πομπός εκφράζει τις ευχαριστίες προς τους δέκτες.		
Επικοινωνιακή περίσταση	**Γλώσσα**	**Ύφος**
Σχολική εκδήλωση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Εκδήλωση του δήμου	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, τυπικό
Εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο	γ΄ ενικό/πληθυντικό (κυρίως), α΄ πληθυντικό, οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	επίσημο, τυπικό
Εισήγηση σε συνέδριο νέων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Βουλή των Εφήβων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο, τυπικό (σε κάποιες περιπτώσεις)
Ηλεκτρονικό φόρουμ	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Τηλεοπτική συζήτηση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Παρατηρήσεις

- Η εναλλαγή της ενεργητικής και παθητικής σύνταξης (ανάλογα με το αν θέλουμε να προβάλουμε το υποκείμενο ή το αποτέλεσμα της ενέργειας), της παρατακτικής και υποτακτικής σύνδεσης, της αναφορικής και μεταφορικής γλώσσας, καθώς και η χρήση των ερωτημάτων προσδίδουν ποικιλία στο ύφος του λόγου μας, αλλά προ ποθέτουν καλή γνώση και ορθή εφαρμογή των γραμματικών και συντακτικών κανόνων. Φροντίζουμε, επίσης, να τοποθετούμε τα κατάλληλα σημεία στίξης, που υποδεικνύουν τις μικρές και μεγάλες παύσεις, τις διακυμάνσεις και τον επιτονισμό της φωνής κ.ά.

- Μπορεί να επαναληφθεί η προσφώνηση πριν τον επίλογο.
- Το κύριο μέρος της ομιλίας/ εισήγησης διανθίζεται με στοιχεία προφορικότητας: αποστροφές στο κοινό, επικλήσεις στην εμπειρία, τις γνώσεις, την ευαισθησία του, διατύπωση ερωτημάτων.

Προσφώνηση: Αγαπητοί συμμαθητές, Αγαπητές συμμαθήτριες,

Πρόλογος
Η παράδοση και η πρόοδος, μολονότι φαίνονται έννοιες ασυμβίβαστες, δεν είναι παρά εκδηλώσεις της ίδιας, ενιαίας και αδιάλειπτης ζωής του ανθρώπου και της κοινότητας μέσα στην οποία ζει. Με αφορμή τη σημερινή εκδήλωση για τη σχέση των νέων με την παράδοση, θα ήθελα να αναφερθώ στις συνέπειες της προγονοπληξίας και της προοδοπληξίας, αλλά και στη σωστή στάση που οφείλουμε να έχουμε απέναντι στο παρελθόν μας.

Κύριο μέρος

Ερώτημα 1ο:

1. Σε πολλές περιπτώσεις η προγονοπληξία αποτελεί ανίατη ασθένεια της κοινωνίας μας, καθώς η στείρα και υπερβολική προσκόλληση στην αρχαία ελληνική παράδοση αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την πρόοδο και την εξέλιξη της κοινωνίας μας στον πνευματικό και κοινωνικοοικονομικό τομέα. Ο υπερβολικός θαυμασμός και η αγάπη μας για το αρχαίο πνεύμα εμποδίζουν την κοινωνία να αποκτήσει δική της προσωπικότητα και να χαράξει μια αυτοτελή πορεία, καθώς ευνοούνται οι αναχρονιστικές αντιλήψεις, οι οποίες δεν επιτρέπουν τη δεκτικότητα σε νέες ιδέες. Παράλληλα, η προγονοπληξία πολλές φορές γίνεται αντικείμενο για ιδεολογική και πολιτική εκμετάλλευση, καθώς την αγάπη για τους προγόνους και το παρελθόν την εκμεταλλεύονται πολιτικά μορφώματα και ακραία εθνικιστικά κινήματα, τα οποία μπορεί να αποπροσανατολίσουν την κοινωνία μας και να σταθούν εμπόδιο για την ανάπτυξή της, καταπατώντας την ειρήνη, υπονομεύοντας τη δημοκρατία και καταλύοντας κάθε έννοια δικαίου. Επιπλέον, η προγονοπληξία μοιραία αποτέλεσε «χρηστικό» εργαλείο της εκπαίδευσης στη λογική της δικής μας εθνοκεντρικής μόρφωσης, με συνέπεια να μην μπορεί να ανταποκριθεί η νέα γενιά πολιτών στις κοινωνικές ανακατατάξεις που συντελούνται στην παγκοσμιοποιημένη κοινωνία στην οποία ζούμε και να αναβιώνουν φαινόμενα ρατσισμού και εθνικισμού, που δυσχεραίνουν την ομαλή κοινωνική συμβίωση.
2. Το ότι η στείρα και τυφλή προσκόλληση στην παράδοση ενέχει πολλούς κινδύνους για την πρόοδο της κοινωνίας και την ομαλή συνύπαρξή μας δε σημαίνει ότι θα πρέπει να κινηθούμε στο αντίθετο άκρο, αυτό της προοδοπληξίας, της άκριτης δηλαδή αποδοχής κάθε νέου και ξενόφερτου στοιχείου, θεωρώντας ότι αυτό συνιστά πρόοδο. Η άκριτη αυτή υιοθέτηση οτιδήποτε θεωρείται προοδευτικό ενέχει κινδύνους για την εθνική μας ταυτότητα και την πολιτιστική μας ιδιαιτερότητα σε μια εποχή που η κοινωνία έχει μετατραπεί σε πολυπολιτισμική και συνεχώς βομβαρδιζόμαστε από υποπροϊόντα κουλτούρας, που προβάλλονται κυρίως από τα ΜΜΕ και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με συνέπεια να ενεδρεύει ο κίνδυνος να οδηγηθούμε σε μια πολιτισμική ομοιομορφία και ετεροκατεύθυνση. Ο στείρος αυτός προοδευτισμός μας διακόπτει την ιστορική μας συνέχεια και οδηγεί στην απώλεια της ιστορικής μνήμης. Η αποκοπή του ομφάλιου λώρου με τον παρελθόν μας μας στερεί την επαφή με τα σωστά και δοκιμασμένα πρότυπα και μας αφήνει μετέωρους.

Μεταβατική παράγραφος
Διαπιστώνουμε, αγαπητοί συμμαθητές, ότι η υιοθέτηση οποιασδήποτε ακραίας θέσης σε σχέση με την παράδοση ενέχει κινδύνους, που δυσχεραίνουν το παρόν και το μέλλον μας. Επομένως ποια είναι η ενδεδειγμένη στάση απέναντι στο παρελθόν, ώστε να μπορούμε να αντλήσουμε τα γονιμοποιά στοιχεία που θα μας επιτρέψουν να τα μπολιάσουμε με τα νέα;

Ερώτημα 2ο:

1. Αναμφίβολα, ως συνεχιστές της αρχαίας ελληνικής κληρονομιάς, είναι αναγκαίο να μη μένουμε τυφλά προσκολλημένοι σε αυτήν παραγνωρίζοντας και παραβλέποντας τις εξελίξεις που συντελούνται γύρω μας. Οφείλουμε να αποδειχτούμε αντάξιοι συνεχιστές της, αντιμετωπίζοντας την όμως με κριτικό βλέμμα, να την αμφισβητούμε δημιουργικά και να κρατάμε τα ζωντανά και διαχρονικά συστατικά στοιχεία του παρελθόντος, αφομοιώνοντάς τα με δημιουργικό τρόπο και ενσωματώνοντάς τα στο παρόν, ώστε να ανταποκρίνονται στα σύγχρονα δεδομένα. Έτσι, γονιμοποιώντας τα στοιχεία του παρελθόντος με αυτά της σημερινής εποχής θα καταφέρουμε να παράξουμε νέα πολιτιστικά αγαθά, εφάμιλλα των προγόνων μας, και έτσι να ανανεώσουμε τον πολιτισμό μας.
2. Καθώς η παράδοση αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της εθνικής μας ταυτότητας, έχουμε αμετάθετο χρέος να την προστατέψουμε και να τη διατηρήσουμε αλώβητη. Ειδικά σήμερα οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν για την παράδοση μεγαλώνουν την ευθύνη μας απέναντί της. Σε μια παγκοσμιοποιημένη πολυπολιτισμική κοινωνία, όπως η σημερινή, ο συγχρωτισμός μας με ανθρώπους από άλλα έθνη με διαφορετική κουλτούρα καθιστά την αλληλεπίδραση πιο εύκολη, άρα και τον κίνδυνο αλλοίωσης της πολιτιστικής μας ιδιαιτερότητας πιο εφικτό. Έχουμε λοιπόν υποχρέωση να θέσουμε αυστηρά κριτήρια στις επιρροές μας και να υιοθετούμε μόνο στοιχεία που ανταποκρίνονται στην ψυχοσύνθεση και τη φυσιογνωμία μας ως λαού. Παράλληλα, πρέπει να την προστατέψουμε από την εμπορευματοποίηση και το χρησιμοθηρικό πνεύμα που κυριαρχεί στις μέρες μας και προσπαθεί να τη μεταβάλλει σε ένα καθαρά εμπορεύσιμο αγαθό.

Επίλογος
Το παρελθόν μας, αγαπητοί συμμαθητές, αποτελεί την ιστορική πείρα του λαού μας, που μας ελέγχει και μας οδηγεί, εφόσον είμαστε σε θέση να το αξιοποιούμε δημιουργικά, προσαρμοσμένο πάντα στις σύγχρονες συνθήκες της ζωής, σύμφωνα με τις ανάγκες και τις προκλήσεις του παρόντος.

Επιφώνηση
Ευχαριστώ για την προσοχή σας

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. α) ΣΩΣΤΗ («περπατάμε στα κατσάβραχα της Αμοργού … Τώρα, όποτε βρίσκω συντροφιά, ξαφνιάζομαι που κάποιος είναι δίπλα μου»), **β) ΣΩΣΤΗ** («περπατάμε στα κατσάβραχα της Αμοργού αναζητώντας τη Μινώα, ένα προϊστορικό χωριό»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («Και ο βοσκός, που στήθηκε να μας παρακολουθεί μαζί με τα κατσίκια του στο λοφάκι εκεί πάνω, σπάνιο θέαμα, δεν έλεγε να το κουνήσει. Άντε τώρα να βγεις από το νερό...»), **δ) ΛΑΘΟΣ** («μας συμπόνεσε και μας προσέφερε μισό κεφαλάκι γραβιέρα παραγωγής του, που κράτησε πάνω από βδομάδα, και τρία καθαρισμένα ‘‘φαραώσυκα’’, έτσι τα είπε, για να δροσιστούμε, άρχοντας σωστός»), **ε) ΣΩΣΤΗ**

(«Έπειτα μας έδειξε το ιδιόκτητο νησάκι του απέναντι λέγοντας: ‘‘Δεν πουλάω, το ζητάν οι Γερμανοί, αλλά δεν πουλάω...’’»).

Β1$_2$. Το διήγημα τελειώνει με τη φράση του βοσκού σε ευθύ λόγο: «Δεν πουλάω, το ζητάν οι Γερμανοί, αλλά δεν πουλάω...». Η επιμονή του να μην πουλήσει το νησάκι στους ξένους φαίνεται από την επανάληψη «Δεν πουλάω», που δηλώνει εμφαντικά τη θέση του και δείχνει έτσι ότι η απόφαση αυτή είναι οριστική και αμετάκλητη και δεν αφορά μόνο το ιδιόκτητο νησάκι του αλλά και τον τόπο του, την πατρίδα του γενικότερα, κάτι που φαίνεται από την απουσία του οριστικού άρθρου «το» («Δεν το πουλάω»). Η επιμονή του αυτή απορρέει από την αγάπη του για τον τόπο του, τον τόπο των προγόνων του, που δε θέλει να περάσει σε ξένα χέρια. Η συγγραφέας επιλέγει να βάλει τη συγκεκριμένη φράση του βοσκού ως τίτλο του διηγήματός της γιατί ο απλός, λαϊκός και αγνός αυτός άνθρωπος δε δελεάστηκε από τα χρήματα που του πρόσφεραν οι ξένοι για να πουλήσει την περιουσία του. Επιπλέον, ίσως και η ίδια ασπάζεται τη θέση και την απόφασή του.

Β2$_1$. α) Επεξηγεί τις δύο στάσεις που αναπτύχθηκαν στο διάλογο με τον παρελθόν.
β) περιλαμβάνουν τους όρους που ορίζονται, επεξηγούνται, έξω από τις παρενθέσεις
γ) ειρωνεία, μεταφορά
δ) ειρωνεία ή έμφαση

Β2$_2$. α) ασυνεχούς, δέχεσαι, γόνιμη, δύναμη, ρήξη.

β)

Λέξεις	**Νέα Σύνθετη Λέξη**
εύσημα	διάσημος
έγχρονη	διαχρονικός
επιλεκτικά	πρόλογος
κληρονομιά	παράνομος
αθέατες	τηλεθεατής

Β3$_1$. α) Με την πρωτοπρόσωπη αφήγηση η συγγραφέας εκφράζει προσωπικές απόψεις, σκέψεις, εκτιμήσεις, βιώματα. Έχει τη δύναμη της προσωπικής μαρτυρίας, προσδίδει στην αφήγηση εμπιστευτικό και εξομολογητικό χαρακτήρα, αλλά και αμεσότητα, πειστικότητα, αληθοφάνεια, ζωντάνια και σφριγηλότητα. Η συγγραφέας είναι ένα πρόσωπο που ανήκει στην κύρια αφήγηση, αφηγείται τη δική της ιστορία (ενδοδιηγητικός-ομοδιηγητικός αφηγητής) και βλέπει ό,τι συμβαίνει γύρω της με εσωτερική εστίαση. Αν ο αφηγητής ήταν παντογνώστης, θα ήταν αμέτοχος στην αφήγηση (ανεξάρτητος από τα πρόσωπα της αφήγησης). Θα ήταν ένα πρόσωπο πλασματικό, που θα είχε τον ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα στον συγγραφέα και στον αναγνώστη.

β) «βαφτιστήκαμε ως το μυαλό»: **Μεταφορά.** Η μεταφορική χρήση της φράσης προσδίδει στη γλώσσα πλούτο και δύναμη, εκφραστικότητα και ζωηρότητα. Η συγγραφέας τονίζει την απόλαυση και την αγαλλίαση που τους πρόσφερε το μπάνιο εκείνο στα παρθένα νερά του νησιού και γενικά την καταλυτική επίδραση της φύσης στο σώμα, στο μυαλό και στην ψυχή τους. Ήταν κάτι το εξωπραγματικό, ένα «όνειρο στο κύμα».

48ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Α. Σε ένα άρθρο που διάβασα στην *Καθημερινή* με θέμα τις οικογενειακές σχέσεις η αρθρογράφος στην καταληκτική παράγραφο επεσήμαινε τρεις συνήθεις κακοποιήσεις που υφίστανται τα παιδιά από τους γονείς. Αρχικά, την υπερπροστασία, που τα καθιστά ανίκανα να κάνουν κάτι μόνα τους και χωρίς αυτοεκτίμηση, ακολούθως τη συναισθηματική κακοποίηση και, τέλος, την αμέλεια προς αυτά, που διαταράσσει τις σχέσεις των μελών της οικογένειας.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Δεν είναι όλοι οι άνθρωποι έτοιμοι να αποδεχθούν τον ρόλο του γονέα»), **β) ΣΩΣΤΗ** («Δηλαδή του ανθρώπου … Να θέλεις να νοιάζεσαι»), **γ) ΛΑΘΟΣ** («Πρέπει να γνωρίζει … πότε θα σταματήσει»), **δ) ΛΑΘΟΣ** («Τα παιδιά … κατοικίδιο»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («Η δεύτερη …αδράχνεται από αυτό»).

β) α) ΣΩΣΤΟ («Βρομιάρη! ... Μετά είδε τη φωτογραφία του μωρού πάνω στο κρεβάτι και την πήρε…. Φέρ' την πίσω, είπε αυτός/ Μάζεψε τα πράγματά σου κι εξαφανίσου, είπε εκείνη»), **β) ΣΩΣΤΟ** («Θέλω το μωρό, είπε αυτός/ Έχεις τρελαθεί;/ Όχι, αλλά θέλω τον μικρό. Θα φροντίσω να 'ρθει κάποιος να πάρει τα πράγματά του/ Δεν πρόκειται ν' αγγίξεις τον μικρό, είπε αυτή»), **γ) ΣΩΣΤΟ** («Τότε αυτός τη στρίμωξε στον τοίχο προσπαθώντας να της ανοίξει τα χέρια. Κρατούσε το παιδί σφιχτά και την απωθούσε με όλο του το βάρος. Άφησέ το, της είπε»), **δ) ΣΩΣΤΟ** («Απ' το παράθυρο της κουζίνας δεν έμπαινε καθόλου φως. Μέσα στο απόλυτο σχεδόν σκοτάδι, με το ένα του χέρι τράβηξε τα σφιγμένα της δάχτυλα, και με το άλλο έσφιξε το μωρό στο μπράτσο του πάνω στον ώμο του/ Όχι! φώναξε τη στιγμή που άνοιγαν τα χέρια της. Θα το κρατούσε το παιδί! Έπιασε το άλλο μπρατσάκι του παιδιού. Άρπαξε το παιδί από τον καρπό κι έσκυψε προς τα πίσω/ Αυτός όμως δεν το άφηνε. Ένιωσε το παιδί να γλιστράει από τα χέρια του και το τράβηξε με δύναμη προς το μέρος του»), **ε) ΣΩΣΤΟ** («Βάσει αυτής της περιγραφής βγήκε η δικαστική απόφαση»).

Β2. α) Το ερώτημα που διατυπώνει η αρθρογράφος στο τέλος της πρώτης παραγράφου («Πώς είναι δυνατόν η όποια συνθήκη να είναι ισχυρότερη από τη γονεϊκή αφοσίωση;») στοχεύει στο να προβληματίσει τον αναγνώστη, να προσελκύσει το ενδιαφέρον και την προσοχή του, να κινητοποιήσει τη σκέψη του. Εισάγει κατευθείαν στο θέμα, που είναι η κακοποίηση των παιδιών από τους γονείς τους. Δίνει αμεσότητα και ζωντάνια στον λόγο, καθώς δίνεται η αίσθηση διαλόγου (ερώτηση-απάντηση). Διευκολύνει την αρθρογράφο να επικοινωνήσει με τον αναγνώστη.

β) i. «αυτοκράτορες»: Είναι τα παιδιά των οποίων οι γονείς τούς παρέχουν απόλυτη ελευθερία και τους δημιουργούν την εντύπωση ότι τα πάντα περιστρέφονται γύρω τους, δεν τους βάζουν όρια στη συμπεριφορά, με αποτέλεσμα αυτά να γίνονται απαιτητικά και κακομαθημένα. Έτσι, από την υπερβολική τους αγάπη οι γονείς δημιουργούν προσωπικότητες που δεν μπορούν να συνυπάρξουν και να επικοινωνήσουν εύκολα με άλλους ανθρώπους, όταν ενηλικιωθούν.

ii. «συναισθηματικό δεκανίκι»: Πολλές φορές οι γονείς χρησιμοποιούν τα παιδιά τους για να γεμίσουν τα δικά τους συναισθηματικά κενά. Προσκολλώνται πάνω τους εκφράζοντας την αγάπη τους με λάθος τρόπο, με συνέπεια να καταπιέζουν τα παιδιά τους ασυναίσθητα στερώντας τους την ελευθερία.

Β3. α) Με το β΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο («Έχε», «Υπερασπίσου») ο ποιητής απευθύνεται με μια αποστροφή προς τον αναγνώστη, γονιό, παιδαγωγό και γενικά κάθε άνθρωπο που έχει χρέος να γαλουχήσει, να διαπαιδαγωγήσει και να προστατέψει τους νέους. Οι αποστροφές ανοίγουν έναν «διάλογο» ανάμεσα στον ποιητή και τον αναγνώστη. Έτσι, προσδίδει στον λόγο αμεσότητα, ζωντάνια, θεατρικότητα. Ο λόγος αποκτά δραματικότητα, ενώ το ύφος καθίσταται άμεσο, οικείο, παραινετικό και διδακτικό.

β) Πρόκειται για αφήγηση με εξωτερική εστίαση, στην οποία ο αφηγητής γνωρίζει λιγότερα από τα πρόσωπα της ιστορίας. Μέσα από τον αφηγητή βλέπουμε τη δράση των ηρώων, χωρίς να έχουμε πρόσβαση στις σκέψεις τους, όπως μια κάμερα καταγράφει τις κινήσεις ή την εξωτερική εικόνα των προσώπων, όχι όμως και τον εσωτερικό τους κόσμο. Είναι αφηγητής-κάμερα ή αφηγητής-πράγμα, ουδέτερος φακός που καταγράφει απλώς εικόνες στο παρόν (κυρίαρχος ο ρόλος του ενεστώτα), χωρίς αναδρομές ή πρόδρομες αφηγήσεις και χωρίς να σχολιάζει ή να κρίνει. Η αφήγηση είναι απρόσωπη και αποστασιοποιημένη, σαν να διαβάζουμε «μαρτυρική κατάθεση» («Βάσει αυτής της περιγραφής βγήκε η δικαστική απόφαση»). Επιπλέον, η ιστορία αποκτά διαχρονικότητα, καθώς και παγκοσμιότητα σε συνδυασμό με την αοριστία του τόπου και του χρόνου. Ο Κάρβερ θητεύει στον υποβλητικό ρεαλισμό και γράφει υπαινικτικά αφηγήματα, χωρίς φλυαρίες και μελοδραματισμούς, με λιτή και απέριττη γλώσσα, χωρίς «φτιασίδια».

Γ. Στην τελευταία στροφή του ποιήματός του ο Λ. Παπαδόπουλος συνυφαίνει τρεις έννοιες που αδιάρρηκτα συνδέονται ή θα έπρεπε να συνδέονται σε κάθε κοινωνία, πανανθρώπινα και διαχρονικά. Είναι το παιδί, η φροντίδα-προστασία του και η ελπίδα. Πραγματικά, τα παιδιά αποτελούν την ελπίδα για το μέλλον του κόσμου, εκείνα μπορούν μόνο να τον απαλλάξουν από τα τρωτά, τα προβλήματα και τις ασχήμιες του, και έτσι να οικοδομήσουν έναν καλύτερο αύριο. Θα πρέπει να μπολιάσουμε την κοινωνία με ηθικούς και ενάρετους πολίτες που θα συμβάλλουν στην καταπολέμηση της αδικίας, της διαφθοράς, της ανισότητας και γενικά όλων εκείνων των νοσηρών φαινομένων που έχουν οδηγήσει σε σήψη τον σημερινό κόσμο. Οι νέοι κρατούν στα χέρια τους τις προσδοκίες για πρόοδο, επιφορτίζονται με τον ρόλο αυτό από τις μεγαλύτερες γενιές, που οραματίζονται ότι οι νεότεροι θα διορθώσουν τα λάθη τους και θα πραγματώσουν τα δικά τους ανεκπλήρωτα όνειρα.
Όμως, δε θα πρέπει οι ενήλικες να ξεχνούν ότι αυτοί έχουν το βάρος και το καθήκον, αν θέλουν να ελπίζουν σε αυτό το καλύτερο αύριο, να αναθρέψουν τα παιδιά με τον κατάλληλο τρόπο ώστε να έχουν όλα τα απαραίτητα εφόδια για να μην επαναλάβουν τα σφάλματα και να μη διαιωνίζουν τα κακώς κείμενα της δικής τους κοινωνίας. Αυτοί οφείλουν να σταθούν αντάξιοι της μέγιστης αυτής ευθύνης, να διαμορφώσουν τους πολίτες του μέλλοντος, φροντίζοντας τα παιδιά και την αγωγή τους, προστατεύοντάς τα από όλους τους πιθανούς κινδύνους, εξασφαλίζοντάς τους ένα ασφαλές και εποικοδομητικό περιβάλλον ανάπτυξης. Την πρώτη και ίσως την κυριότερη ευθύνη είναι αυτονόητο ότι φέρει η οικογένεια. Στους κόλπους της το παιδί έρχεται στον κόσμο και τον μαθαίνει βήμα βήμα, αναπαράγοντας το δικό της

αξιακό σύστημα. Οι γονείς οφείλουν να παρέχουν αγάπη και στήριξη, που είναι η βάση της ανατροφής που οφείλει να προσφέρει η οικογένεια. Τα παιδιά έχουν ανάγκη από ασφάλεια και συναισθηματική κάλυψη, σωστά παραδείγματα και πρότυπα ζωής προκειμένου να εφορμήσουν στον κόσμο, να πετάξουν με τα δικά τους φτερά, φτάνοντας σε στόχους ανώτερους από εκείνους που πέτυχαν οι γονείς τους.

Στη συνέχεια, το σχολείο έρχεται αρωγός στην προσπάθεια των γονιών. Η παροχή μιας ολοκληρωμένης και πολυδιάστατης εκπαίδευσης είναι το ζητούμενο. Η εκπαίδευση δε θα πρέπει να περιορίζεται στην παροχή χρησιμοθηρικών γνώσεων, αλλά να εξασφαλίζει την ολόπλευρη καλλιέργεια του νέου, να του μεταδίδει υψηλές αξίες και ιδανικά ζωής, να είναι τελικά ανθρωπιστική παιδεία. Η ανθρωπιστική παιδεία θα απαλλάξει τον νέο από κάθε είδους φανατισμό και μισαλλοδοξία, που δηλητηριάζουν την ψυχή του ανθρώπου και δεν τον αφήνουν να ζήσει αρμονικά με τον συνάνθρωπό του. Έτσι, θα χαρίσει στις μελλοντικές κοινωνίες όχι απλώς επιτυχημένους αλλά ολοκληρωμένους και ευτυχισμένους ανθρώπους, με διάθεση να αλλάξουν οτιδήποτε αμβλύνει την ποιότητα της ζωής τους.

Σήμερα περισσότερο από ποτέ οφείλουμε να υπερασπιστούμε τα παιδιά από τις σειρήνες του πολύφερνου κόσμου που έχει δημιουργήσει η επιστημονική και τεχνολογική επανάσταση. Πρέπει να τα προστατεύσουμε από τις νόθες μορφές ψυχαγωγίας στιςοποίες τα εθίζει η βιομηχανία της ψυχαγωγίας που προωθείται έντεχνα από τα ΜΜΕ, από τον ψεύτικο κόσμο των ναρκωτικών, που σπέρνουν τον θάνατο καθημερινά, από την κάθε μορφής εκμετάλλευση στον βωμό του κέρδους, που συνιστά σωματικό και ψυχικό βιασμό των παιδιών, από τους λαοπλάνους και δημαγωγούς πολιτικούς και θρησκευτικούς ηγέτες, που στρατολογούν παιδιά και τα θυσιάζουν στον βωμό του φανατισμού και της μισαλλοδοξίας. Πρέπει να υπερασπιστούμε το παιδί «γιατί, αν γλιτώσει το παιδί, υπάρχει ελπίδα» για ένα καλύτερο αύριο και έναν καλύτερο κόσμο.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: Ομιλία/ εισήγηση: Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος (σε σχολική εκδήλωση, σε τοπικούς πολιτιστικούς φορείς, σε εκδηλώσεις που διοργανώνει ο δήμος, εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο, σε δημοτικό συμβούλιο, στη Βουλή των Εφήβων, σε ηλεκτρονικό φόρουμ, σε τηλεοπτική συζήτηση).
Δομή
Προσφώνηση: Εισαγωγικός χαιρετισμός που απευθύνει ο ομιλητής στο ακροατήριό του. Είναι προσαρμοσμένη στο είδος του ακροατηρίου και τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Η προσφώνηση επιβάλλεται να είναι κλιμακωτή, δηλαδή ο πομπός απευθύνεται στο ακροατήριό του ξεκινώντας από τους πιο υψηλά ιστάμενους και προχωρώντας προς τους απλούς δέκτες.
Πρόλογος: Ο ομιλητής αναφέρεται στην αφορμή εκφώνησης της ομιλίας, στην ιδιότητά του, παρουσιάζει επιγραμματικά το θέμα, τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει, επιδιώκοντας να κερδίσει και να κεντρίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου.

Κύριο μέρος: Ο ομιλητής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει, ανάλογα με το θέμα στο οποίο αναφέρεται, αξιοποιώντας τες συνδυαστικά, τις πιο κάτω τεχνικές ανάπτυξης/ μεθόδους: Αφήγηση: Πληροφορίες σχετικές με την ιστορική διαδρομή του θέματος ή αναδρομή στο παρελθόν. Βεβαίωση: Αποδεικτικό και τεκμηριωτικό υλικό υπέρ της υποστηριζόμενης θέσης. Παρατίθενται επιχειρήματα με παρουσίαση στοιχείων, δεδομένων, μαρτυριών, απόψεων ειδικών, έτσι που να καλύπτεται σφαιρικά το θέμα και να αναδεικνύεται η ορθότητα των θέσεων του πομπού. Ανασκευή και αντίκρουση: Εκ του αντιθέτου απόδειξη. Παρουσιάζεται η άλλη άποψη και αντικρούεται, γεγονός που ισχυροποιεί τη θέση του ομιλητή. Προβάλλονται οι κίνδυνοι που τυχόν θα προκύψουν από την επικράτηση του αντιθέτου.
Επίλογος: Τονισμός ενός σημείου (διαπίστωσης, πρότασης κτλ.) Σύντομη ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα, κάποιες σκέψεις δικές του/ προβληματισμούς σχετικά με το θέμα, επιβεβαίωση των επιχειρημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη της θέσης.
Επιφώνηση: Τυποποιημένη φράση που τοποθετείται πάντοτε ανεξάρτητα από το κείμενο στο κάτω δεξιό μέρος του, με την οποία ο πομπός εκφράζει τις ευχαριστίες προς τους δέκτες.

Επικοινωνιακή περίσταση	**Γλώσσα**	**Ύφος**
Σχολική εκδήλωση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Εκδήλωση του δήμου	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, τυπικό
Εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο	γ΄ ενικό/πληθυντικό (κυρίως), α΄ πληθυντικό, οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	επίσημο, τυπικό
Εισήγηση σε συνέδριο νέων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Βουλή των Εφήβων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο, τυπικό (σε κάποιες περιπτώσεις)
Ηλεκτρονικό φόρουμ	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Τηλεοπτική συζήτηση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Παρατηρήσεις

- Η εναλλαγή της ενεργητικής και παθητικής σύνταξης (ανάλογα με το αν θέλουμε να προβάλουμε το υποκείμενο ή το αποτέλεσμα της ενέργειας), της παρατακτικής και υποτακτικής σύνδεσης, της αναφορικής και μεταφορικής γλώσσας, καθώς και η χρήση των ερωτημάτων προσδίδουν ποικιλία στο ύφος του λόγου μας, αλλά προ ποθέτουν καλή γνώση και ορθή εφαρμογή των γραμματικών και συντακτικών κανόνων. Φροντίζουμε, επίσης, να τοποθετούμε τα κατάλληλα σημεία στίξης, που υποδεικνύουν τις μικρές και μεγάλες παύσεις, τις διακυμάνσεις και τον επιτονισμό της φωνής κ.ά.

- Μπορεί να επαναληφθεί η προσφώνηση πριν τον επίλογο.
- Το κύριο μέρος της ομιλίας/ εισήγησης διανθίζεται με στοιχεία προφορικότητας: αποστροφές στο κοινό, επικλήσεις στην εμπειρία, τις γνώσεις, την ευαισθησία του, διατύπωση ερωτημάτων.

Προσφώνηση: Κυρίες και κύριοι,

Πρόλογος

Η οικογένεια αποτελεί θεμελιώδη και αναντικατάστατο κοινωνικό θεσμό, που, όσο κι αν άλλαξε ή προσαρμόστηκε στις ανάγκες κάθε εποχής, παραμένει αναμφίβολα το κύτταρο της κοινωνικής ζωής. Ωστόσο, σήμερα δεν είναι όλοι οι γονείς κατάλληλοι να ανταποκριθούν στον ρόλο τους. Με αφορμή, λοιπόν, και τη σημερινή ημερίδα, θα ήθελα να επισημάνω συμπεριφορές που δε συνάδουν με τον ρόλο του γονέα, καθώς και τα εφόδια που θα πρέπει να διαθέτουν οι γονείς προκειμένου να ανταποκριθούν στον ρόλο τους.

Ερώτημα 1ο:

1. Πολλοί γονείς σήμερα είναι απορριπτικοί ή αδιάφοροι και δε δίνουν την απαιτούμενη σημασία στα προβλήματα και στις πραγματικές ανάγκες των παιδιών τους. Δεν τους προσφέρουν αγάπη και φροντίδα, αλλά αντίθετα είναι φειδωλοί στην εκδήλωση των συναισθημάτων τους. Θεωρούν ότι, εξασφαλίζοντας τη διαβίωση, την εκπαίδευση, την ψυχαγωγία των παιδιών τους, έχουν κάνει το χρέος τους, «νανουρίζουν τη συνείδησή τους και τελεία και παύλα. Μόνο που τα αληθινά προβλήματα αρχίζουν ακριβώς μετά τα δίδακτρα και τα χαρτζιλίκια».[25] Το παιδί με απορριπτικούς ή αδιάφορους γονείς βιώνει μια δύσκολη κατάσταση και ζει διαρκώς με τον φόβο ότι όλοι θα το απορρίπτουν, επιζητά συνεχή επιβεβαίωση, επιδιώκει την προσοχή και την τρυφερότητα των άλλων, δεν πιστεύει στον εαυτό του και συνήθως είναι ηττοπαθές, θλιμμένο, θυμωμένο, επιθετικό, με αυτοκαταστροφικές τάσεις. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις μάλιστα που τα παιδιά, προκειμένου να εξασφαλίσουν την προσοχή και τη στοργή των γονιών τους, καταφεύγουν στην παραβατικότητα.
2. Σε άλλες περιπτώσεις οι γονείς είναι υπερπροστατευτικοί σε βαθμό υστερίας. Δείχνουν πολύ έκδηλα την αγάπη και τη στοργή τους στα παιδιά τους, και ανησυχούν υπερβολικά γι' αυτά. Συμμετέχουν σε κάθε τους ασχολία, ελέγχουν τα πάντα γύρω τους και επιθυμούν, αν γίνεται, να μη βιώσουν κανένα δυσάρεστο συναίσθημα ή εμπειρία. Θεωρούν εσφαλμένα ότι με αυτό τον τρόπο προστατεύουν τα παιδιά τους. Δεν αντιλαμβάνονται όμως πως ακριβώς την ίδια στιγμή τούς στερούν τις βασικές δεξιότητες που πρέπει να μάθουν και τις εμπειρίες που είναι απαραίτητες, ώστε να δημιουργήσουν μια υγιή και ισορροπημένη προσωπικότητα και να μπορούν να αντιμετωπίζουν τα προβλήματα στη ζωή τους. Μεγαλώνουν με έναν τρόπο που θα τα κάνει να φοβούνται πάντα να ρισκάρουν και να παίρνουν αποφάσεις, και θα νιώθουν ανίκανα να αντεπεξέλθουν μόνα τους στις δύσκολες καταστάσεις της ζωής. Δε θα μπορέσουν ποτέ να μάθουν και να αναγνωρίσουν τις πραγματικές τους δυνατότητες.
3. Πολλές φορές οι γονείς δείχνουν αυταρχική και καταπιεστική συμπεριφορά απέναντι στα παιδιά τους. Τα αποξενώνουν από τον κοινωνικό τους περίγυρο, τα εμποδίζουν να κάνουν γνωριμίες και φιλίες, αποφασίζουν μονομερώς, χωρίς να τους αναγνωρίζουν δικαιώματα. Επιπλέον, απαιτούν υπακοή σε απόλυτους κανόνες, «διαπαιδαγωγούν» με τον έλεγχο, τον δεσποτισμό, τη βία, λειτουργούν ως φιγούρες εξουσίας που στοχεύουν στη διαμόρφωση μιας απόλυτα πειθαρχημένης προσωπικότητας και η συμπεριφορά τους είναι αποτέλεσμα προσωπικών βιωμάτων τους. Έτσι, τα παιδιά αναγκάζονται να καταπιέζουν τα δικά τους συναισθήματα, υποτάσσονται εύκολα στους άλλους, γίνονται εσωστρεφή και χαρακτηρίζονται από έλλειψη αυτοεκτίμησης.
4. Η αδυναμία των γονέων να ανταποκριθούν στον ρόλο τους γίνεται αισθητή στην περίπτωση διαζυγίου. Πολλά διαζύγια δεν είναι συναινετικά και οι πρώην σύζυγοι δε διατηρούν και τις καλύτερες σχέσεις μεταξύ τους. Έτσι, σε πολλές περιπτώσεις παρατηρείται το φαινόμενο τα παιδιά να αποτελούν το «μήλον της έριδος» μεταξύ των γονιών, με συνεχείς αντιπαραθέσεις και δικαστικές διαμάχες για την κηδεμονία ή την επιμέλειά τους. Χρησιμοποιούν, επίσης, τα παιδιά ως μέσο άσκησης πίεσης ή εκβιασμού, απαγορεύουν την επικοινωνία, μιλούν απαξιωτικά ο ένας για τον άλλο μπροστά σε αυτά, με σκοπό να τους προκαλέσουν το σύνδρομο της αλλοτρίωσης.[26]

[25] Μάριος Πλωρίτης, *Νέοι, ναρκωτικά, βία.*

[26] Είναι το σύνδρομο κατά το οποίο το παιδί εξαναγκάζεται να αποξενωθεί από τον γονέα ο οποίος δεν έχει την επιμέλεια ή/και τη γονική μέριμνα. Τότε αρνείται να συναντήσει τον αποξενωμένο γονέα. Το φαινόμενο αυτό

Μεταβατική παράγραφος
Ο ρόλος του γονέα είναι ιδιαίτερα δύσκολος και απαιτητικός και, όπως αποδεικνύεται από την πράξη, δεν είναι όλοι οι γονείς έτοιμοι να ανταποκριθούν σε αυτόν με επιτυχία. Για να εκπληρώσει αυτή την πολύ σημαντική αποστολή ο γονιός, θα πρέπει να διαθέτει μια σειρά από εφόδια.

Ερώτημα 2ο:

1. Σημαντικό εφόδιο που πρέπει να διαθέτουν οι γονείς για να μπορέσουν να ανταποκριθούν με επιτυχία στον ρόλο τους είναι η ευθύτητα και η ειλικρίνεια. Είναι απαραίτητο, για να κερδίσουν την εμπιστοσύνη και την εκτίμηση των παιδιών τους, κάτι που δεν είναι δεδομένο, να είναι ο εαυτός τους. Χρειάζεται να είναι συνειδητοποιημένοι ότι είναι άνθρωποι με ελαττώματα και αδυναμίες, που κάνουν λάθη. Δε θα πρέπει, λοιπόν, να ντρέπονται να τα παραδεχτούν ή να τα κρύβουν πίσω από την αυθεντία του γονέα. Σε τέτοιες περιπτώσεις απομυθοποιούνται στα μάτια των παιδιών τους, καθώς δεν είναι εύκολο να τα ξεγελάσουν. Ένας γονιός δεν μπορεί εύκολα να υποκριθεί και να γίνει πιστευτός από το παιδί του. Αυτό βεβαίως δε σημαίνει ότι θα πρέπει να φορτώνουν τα παιδιά με τα προβλήματά τους, αν δεν είναι έτοιμα λόγω ηλικίας ή ψυχολογίας να τα διαχειριστούν.
2. Βασικό ρόλο για τη διαμόρφωση μιας υγιούς σχέσης μεταξύ γονιών και παιδιών παίζει αναμφίβολα η υπομονή και η ψυχραιμία που οφείλουν να δείξουν οι γονείς, ως μεγαλύτεροι και εμπειρότεροι, απέναντι στα παιδιά τους. Έτσι, θα μπορούν να αντιμετωπίσουν με νηφαλιότητα και παιδαγωγική αρτιότητα τα μεγάλα και μικρά προβλήματα της καθημερινότητας. Στο χέρι τους είναι να μην αφήσουν τις μικροεντάσεις να γιγαντωθούν και να εξελιχθούν σε συναισθηματικά ξεσπάσματα, ουρλιαχτά, απειλές και φωνές, που όχι μόνο δεν προσφέρουν απολύτως τίποτα, αλλά είναι βέβαιο ότι τραυματίζουν τους μικρούς και ενοχοποιούν τους μεγάλους. Επιπλέον, δείχνοντας υπομονή και ψυχραιμία στις καθημερινές δυσκολίες στην επικοινωνία θα βοηθήσουν και τα παιδιά τους να υιοθετήσουν ανάλογη συμπεριφορά μεγαλώνοντας.
3. Ένα σημαντικό εφόδιο που οφείλουν να διαθέτουν οι γονείς και που μπορούν να δώσουν στα παιδιά σας είναι η αγάπη για τη ζωή. Τα παιδιά που έμαθαν από τους γονείς τους τη «χαρά της ζωής» και της ύπαρξης, θωρακίστηκαν απέναντι στους διάφορους κινδύνους της ζωής. Ο αισιόδοξος γενικότερα τρόπος αντιμετώπισης των καταστάσεων αποτελεί σημαντικότατο στοιχείο κάθε υγιούς προσωπικότητας. Οι γονείς οφείλουν, παρά τις δυσκολίες, να προσπαθήσουν να διαμορφώσουν μια πιο όμορφη καθημερινότητα και να αλλάξουν τον τρόπο ζωής τους. Απαιτείται να αναζητήσουν το νόημα της ζωής σε δημιουργικές και ουσιαστικές δραστηριότητες μαζί με τα παιδιά τους, που θα τους γεμίζουν με ευχαρίστηση. Άλλωστε, η ευχαρίστηση συμβάλλει στην εφαρμογή μιας σωστής παιδαγωγικής.
4. Καθοριστικό ρόλο στην επάρκεια του γονεϊκού ρόλου παίζει ο βαθμός στον οποίο ένας άνθρωπος ωριμάζει για να αναλάβει ικανοποιητικά αυτό το δύσκολο, ούτως ή άλλως, έργο. Η συναισθηματική ωριμότητα αποτελεί ένα κράμα αυτοελέγχου,

---

παρουσιάστηκε και ερευνήθηκε προ εικοσαετίας από μελετητές όπως ο Turkat, ο Gardner και νεότερους όπως οι Clarke-Stewart Thompson, Wood, Bone, Harvey, Nicholas.

αυτογνωσίας, κατανόησης του κόσμου και των άλλων ανθρώπων, κοινωνικού ενδιαφέροντος, προσαρμοστικότητας, ικανότητας σφαιρικής αντίληψης και βαθύτερης κατανόησης καταστάσεων, υπομονής και επιμονής. Η συναισθηματική ωριμότητα είναι επίσης ταυτόσημη με την υπευθυνότητα. Η υπευθυνότητα, μαζί με τη διάθεση και την ικανότητα για καθημερινή αυτοθυσία, αποτελεί ειδικότερα βασική προ πόθεση για να μπορέσει κανείς να λειτουργήσει σωστά ως γονιός. Διαφορετικά, ο χρόνος, η τρυφερότητα, το παιχνίδι και η κάλυψη σωματικών και υλικών αναγκών από μόνα τους δεν είναι επαρκή και μπορούν να αφήσουν μεγάλα ψυχικά τραύματα και κενά στο παιδί.[27]

5. Ο σημαντικότερος ρόλος της οικογένειας είναι η ανατροφή των παιδιών. Από τη γέννησή του κιόλας το παιδί έχει απόλυτη ανάγκη από τη φροντίδα των γονιών του για την κάλυψη τόσο των υλικών όσο και των συναισθηματικών αναγκών του, και για αρκετά χρόνια θα μείνει εξαρτημένο από αυτούς. Οι γονείς θα πρέπει να είναι εφοδιασμένοι με άπλετη αγάπη και στοργή, έτσι ώστε να καλλιεργήσουν στο παιδί τους τα συναισθήματα αυτά και να το καταστήσουν άξιο να τα προσφέρει αργότερα σε άλλους ανθρώπους. Αυτή η συναισθηματική ζεστασιά των γονέων, η ενθάρρυνση, η φροντίδα και το διαρκές ενδιαφέρον κάνουν τον νέο άνθρωπο να αισθάνεται επιθυμητός και αποδεκτός, του γεννούν θετική στάση απέναντι στον κόσμο. Είναι γνωστό ότι άνθρωποι που στερήθηκαν τη γονεϊκή αγάπη, είτε λόγω της φυσικής απουσίας του πατέρα και της μητέρας τους, είτε λόγω της αδυναμίας ή της άρνησης αυτών να τους την προσφέρουν, κατέληξαν άτομα με έντονα προβλήματα προσαρμογής και συμπεριφοράς, που συνήθως αδυνατούν να ζήσουν αρμονικά και ευτυχισμένα μέσα στην κοινωνία.

Επίλογος

Οι γονείς, επομένως, δε θα πρέπει να φέρνουν στον κόσμο ένα παιδί ελαφρά τη καρδία. Κάθε κοινωνία επενδύει στα παιδιά, αφού αυτά είναι το μέλλον της, γι᾽ αυτό και οι γονείς οφείλουν να έχουν συναίσθηση αυτής της ευθύνης, ώστε να ανταποκριθούν με επιτυχία στον ρόλο τους.

Επιφώνηση

Ευχαριστώ για την προσοχή σας

[27] Λουίζα Θεοφάνους, συμβουλευτική ψυχολόγος (https://www.paidiatros.com/prolipsi/oikogeneia/parent-mature-parenting).

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Στην ιστορία[28] του ο συγγραφέας[29] παρουσιάζει ένα ζευγάρι σε κρίση και τη διαμάχη τους για να κρατήσει ο καθένας για λογαριασμό του το παιδί τους. Ο άνδρας ετοιμάζει τα πράγματά του για να φύγει από την οικογενειακή εστία, ενώ η γυναίκα με προκλητική συμπεριφορά τον προτρέπει να φύγει. Ο άνδρας ζητά να πάρει μαζί του το παιδί και έτσι ξεκινά μια πάλη ανάμεσά τους, προκειμένου να το αποσπάσουν ο ένας από τον άλλο βίαια.

Β1$_2$. «Κάποτε θα ᾽ρθουν να σου πουν/ πως σε πιστεύουν, σ᾽ αγαπούν/ και πως σε θένε»: Ο ποιητής προειδοποιεί τον αναγνώστη του ότι θα υπάρξουν στον δρόμο του άνθρωποι υποκριτές που θα τον κολακέψουν με δόλο και πονηριά και θα τον γεμίσουν με ψεύτικες υποσχέσεις, προκειμένου να πετύχουν τον στόχο τους.

«Κάποτε θα ᾽ρθουν γνωστικοί/ λογάδες και γραμματικοί/ για να σε πείσουν»: Ο ποιητής προειδοποιεί τον αναγνώστη ότι θα υπάρξουν στον δρόμο του άνθρωποι πίσω από το προσωπείο του μορφωμένου, του ανώτερου, και θα επιχειρήσουν να επιβάλουν τις ιδέες τους και να τον κατευθύνουν εκεί όπου είναι τα δικά τους συμφέροντα.
«Και όταν θα ᾽ρθουν οι καιροί/ που θα ᾽χει σβήσει το κερί/ στην καταιγίδα»: Ο ποιητής προειδοποιεί τον αναγνώστη ότι ίσως έρθουν πολύ δύσκολες μέρες, γεμάτες απογοητεύσεις, ματαιώσεις, απαισιοδοξία, που θα έχει να αντιμετωπίσει δύσκολες και επικίνδυνες καταστάσεις.

Β2$_1$. Δομή: Θεματική περίοδος («Τα παιδιά υφίστανται … κακοποιήσεις»), **λεπτομέρειες-σχόλια** («Η πρώτη …το όνειρο»), **κατακλείδα** δεν έχει.

Τρόπος ανάπτυξης: Η παράγραφος αναπτύσσεται με τη μέθοδο της διαίρεσης. Ειδικότερα, διαιρετέα έννοια είναι οι «τρεις συνήθεις κακοποιήσεις», διαιρετική βάση («Τα παιδιά υφίστανται … από γονείς που τα επιθυμούν») και τα μέλη της διαίρεσης είναι η υπερπροστασία, η συναισθηματική κακοποίηση και η αμέλεια («Η πρώτη … η αμέλεια»).

Β2$_2$. α) ευχάριστη, συνεχής/ αδιάκοπη, υπομένουν, εγωισμός, ανεμελιά.

β) i. Ο ληστής πυροβόλησε **ελαφρά τη καρδία** τον ιδιοκτήτη του καταστήματος που μπήκε να ληστέψει.
ii. Η **υπερπροστασία** συνήθως κάνει τα παιδιά δειλά και ευθυνόφοβα.

Β3$_1$. α) Τα μελλοντικά αυτά γεγονότα αποδίδονται με κλιμακωτό σχήμα («Κάποτε θα ᾽ρθουν/ να σου πουν/ πως σε πιστεύουν, σ᾽ αγαπούν/ και πως σε θένε... Κάποτε θα

[28] Η ιστορία είναι ακόμα επίκαιρη και μοιάζει σαν να γράφτηκε στις μέρες μας, αν και γράφτηκε πριν από 40 περίπου χρόνια.
[29] «Ο Κάρβερ είναι συγγραφέας συγκλονιστικής εντιμότητας και συμπόνιας. Απαλλαγμένος εντελώς από επιτήδευση και μελοδραματισμό, περιγράφει και αποκαλύπτει τον κόσμο όπως τον συλλαμβάνει το μάτι του. Με τέτοια καθαρότητα, που σχεδόν σου ραγίζει την καρδιά». (*Washington Post*)

᾽ρθουν γνωστικοί/ λογάδες και γραμματικοί/ για να σε πείσουν... Και όταν θα ᾽ρθουν οι καιροί/ που θα ᾽χει σβήσει το κερί/ στην καταιγίδα») και συγκεκριμένα με ανιούσα κλιμάκωση («σε πιστεύουν, σ᾽ αγαπούν, σε θένε», «για να σε πείσουν», «θα ᾽χει σβήσει»). Με το σχήμα αυτό επιτυγχάνεται η κλιμακωτή δημιουργία συναισθημάτων (αγωνία, ανησυχία, ευθύνη), που φτάνουν στην αποκορύφωσή τους. Παράλληλα, κορυφώνεται η ένταση αυξάνοντας το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

β) Με την επανάληψη («Έχε το νου σου στο παιδί») που αποτελεί ταυτόχρονα και προτροπή προς τον αναγνώστη εκφράζει την αγωνία αλλά παράλληλα και το ενδιαφέρον του για τους νέους, καθώς αποτελούν το μέλλον της κοινωνίας, επομένως χρειάζεται να προστατευτούν ως κόρη οφθαλμού για να μπορέσουν να αναλάβουν τα ηνία της. Ο ποιητής μιλάει με την πείρα της ζωής και κουβαλώντας ο ίδιος τα προσωπικά του βιώματα, καθώς υπήρξε παιδί φτωχής οικογένειας.[30] Λόγω των δύσκολων συνθηκών που βίωσε στα παιδικά του χρόνια ίσως δε βρήκε τη στοργή και την προστασία που χρειάζεται ένα παιδί στην πιο τρυφερή του ηλικία. Έτσι, με την επανάληψη αυτή αυξάνει την ένταση στον λόγο, αποκαλύπτοντας ίσως και τη συναισθηματική του φόρτιση, και την αισθητική απόλαυση. Η επανάληψη στρέφει την προσοχή του δέκτη στον επαναλαμβανόμενο στίχο, καθιστώντας τον την κεντρική ιδέα του ποιήματος.[31]

Β3$_2$. Ο αφηγητής χρησιμοποιεί τον διάλογο, και συγκεκριμένα τον θεατρικό διάλογο (θεατρική τεχνική) από τον οποίο απουσιάζει ο αφηγητής, για να παρουσιάσει την ιστορία του ζευγαριού. Ο διάλογος προσδίδει στην αφήγηση δραματικότητα, φυσικότητα και ζωντάνια. Συμβάλλει στην πειστικότερη διαγραφή των χαρακτήρων (αληθοφάνεια). Προσιδιάζει στην ανθρώπινη ιδιότητα του αφηγητή που δεν μπορεί να είναι παντογνώστης. Ο αναγνώστης αντλεί μέσω του διαλόγου πληροφορίες για τους δύο ήρωες της ιστορίας αλλά και για τα γεγονότα που διαδραματίζονται. Τέλος, ο διάλογος εξυπηρετεί την εξέλιξη της δράσης, καθώς προετοιμάζει τις σκηνές που θα ακολουθήσουν. Ο Κάρβερ δίνει την αίσθηση ότι αφήνει τον αναγνώστη να συνεχίσει αυτός την ιστορία, να δώσει το δικό του τέλος, όπως θέλει ή όπως φαντάζεται ότι θα μπορούσε να είναι. Άλλωστε ο Κάρβερ καταπιάνεται με ιστορίες καθημερινές, φαινομενικά απλές, όπου τις περισσότερες φορές όλα υπαινίσσονται.

---

[30] Γεννήθηκα στην Αθήνα τον Νοέμβριο του 1935. Οι γονείς μου πρόσφυγες. Ο πατέρας μου από το Μιχαλίτσι της Προύσσας –ορφάνεψε μικρός και τον πήραν στο ορφανοτροφείο της Πριγκίπου, απ᾽ όπου τον έδιωξαν στην Ελλάδα με την ανταλλαγή το 1924– και η μητέρα μου από ένα χωριό (Πακάνσκι) κοντά στο Νοβοροσίσκ της Ρωσίας. Ο πατέρας μου τέλειωσε το δημοτικό και έμαθε και τέχνη: τσαγκάρης. Η μητέρα μου ήταν αναλφάβητη, αλλά γύρω στα εξήντα της έμαθε μόνη της να διαβάζει και να γράφει, γιατί «ντρεπότανε να ᾽ναι αγράμματη». (www.kastaniotis.com)

[31](Απόσπασμα συνέντευξης του Λευτέρη Παπαδόπουλου στον Γιάννη Χατζηγεωργίου, δημοσίευση στην εφημερίδα *Ο Φιλελεύθερος* τον Οκτώβριο του 2016)

Γ.Χ.: Υπάρχουν στίχοι σας που να τους αγαπάτε πολύ;

Λ.Π.: Ναι. Είναι ένα τραγούδι που έβαλε μουσική ο Μίκης Θεοδωράκης και τραγούδησε ο Παύλος Σιδηρόπουλος (*μου το απαγγέλει απέξω*): «Κάποτε θα ᾽ρθουν να σου πουν/ πως σε πιστεύουν, σ᾽ αγαπούν/ και πως σε θένε/ Έχε το νου σου στο παιδί/ κλείσε την πόρτα με κλειδί/ ψέματα λένε/ Κάποτε θα ᾽ρθουν γνωστικοί/ λογάδες και γραμματικοί/ για να σε πείσουν/ Έχε το νου σου στο παιδί/ κλείσε την πόρτα με κλειδί/ θα σε πουλήσουν/ Και όταν θα ᾽ρθουν οι καιροί/ που θα ᾽χει σβήσει το κερί/ στην καταιγίδα/ υπερασπίσου το παιδί/ γιατί, αν γλιτώσει το παιδί/ υπάρχει ελπίδα».

Γ.Χ.: Σημαντικό το παιδί…

Λ.Π.: Το πιο σημαντικό πράγμα στη ζωή μου είναι το παιδί.

Γ.Χ.: Όχι οι στίχοι;

Λ.Π.: Όχι. Όχι βέβαια! Ένα παιδί για μένα είναι το θαύμα της φύσης, που σου δίνει κουράγιο, ελπίδα.

Β3$_3$. α) Όλη η δράση διαδραματίζεται μέσα από την ανωνυμία των προσώπων. Η επιλογή αυτή του συγγραφέα δείχνει ότι οι ήρωες αποτελούν αντιπροσωπευτικά δείγματα ανθρώπων κάθε εποχής. Η ιστορία με αυτό τον τρόπο αποκτά αληθοφάνεια. Ο συγγραφέας εστιάζει περισσότερο στη σύγκρουση του ζευγαριού και την αντιπαράθεσή τους με αφορμή το παιδί και λιγότερο στα ίδια τα πρόσωπα.

β) Μεταξύ της λογοτεχνίας και του κινηματογράφου υπάρχει μία σχέση αλληλεξάρτησης, ένας συνεχής διάλογος, μια αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στις λέξεις και στις εικόνες. Έτσι, είναι λογικό να εντοπίζονται σε λογοτεχνικά κείμενα κινηματογραφικές τεχνικές. Δεν μπορεί να μην παρατηρήσει ο αναγνώστης στη μικρή αφηγηματική φόρμα του Κάρβερ στοιχεία κινηματογραφικής τεχνικής. Ειδικότερα, οι ήρωες είναι κινηματογραφικοί, υπάρχει εναλλαγή πλάνων («Εκείνος ήταν στην κρεβατοκάμαρα κι έριχνε ρούχα σε μια βαλίτσα, τη στιγμή που εκείνη ήρθε στην πόρτα»), διάλογος του ζευγαριού, εστίαση σε σκηνές που κορυφώνουν την αγωνία και την ψυχική ένταση του θεατή («Όχι! φώναξε τη στιγμή που άνοιγαν τα χέρια της. Θα το κρατούσε το παιδί! Έπιασε το άλλο μπρατσάκι του παιδιού. Άρπαξε το παιδί από τον καρπό κι έσκυψε προς τα πίσω. Αυτός όμως δεν το άφηνε. Ένιωσε το παιδί να γλιστράει από τα χέρια του και το τράβηξε με δύναμη προς το μέρος του»).

49ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΕΜΦΥΛΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Α. Η Δ. Κογκίδου σε ανάρτησή της στο διαδίκτυο με τίτλο «Όλα τα παιχνίδια για όλα τα παιδιά» υποστήριζε ότι τα έμφυλα παιχνίδια ως πολιτισμικά προϊόντα επηρεάζουν την ανάπτυξη αλλά και την έμφυλη ταυτότητα αγοριών και κοριτσιών. Επεσήμαινε την αυξανόμενη διεθνή ανησυχία ότι ο έμφυλος διαχωρισμός των παιχνιδιών αναπαράγει τα στερεότυπα σχετικά με τα φύλα, περιορίζοντας έτσι την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών, την εκπαιδευτική τους επιτυχία και την επιλογή επαγγέλματος.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Το παιχνίδι είναι ένας ιδιαίτερα κρίσιμος παράγοντας στην ανάπτυξη των παιδιών και στον τρόπο με τον οποίο κατανοούν τον κόσμο»), **β) ΣΩΣΤΗ** («Τα παιχνίδια ως πολιτισμικά προϊόντα είναι έμφυλα …επηρεάζουν την ανάπτυξή τους γενικά και ειδικότερα την έμφυλη ταυτότητά τους»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Τα τελευταία χρόνια … να αναπαράγονται τα έμφυλα στερεότυπα…»), **δ) ΛΑΘΟΣ** («…θα πρέπει να προσπαθήσουμε …για περισσότερες επιλογές ‘‘ουδέτερων ως προς το φύλο’’ παιχνιδιών»), **ε) ΛΑΘΟΣ** («Αυτό δε σημαίνει απλά την κατάργηση του ροζ και του γαλάζιου ή τη στροφή των παιδιών και σε παιχνίδια που παραδοσιακά δε συνδέονται με το φύλο τους…»).

β) Ενδεικτικά:
1. Διαφορετικό χρώμα δωματίου (ανάλογα με το φύλο του παιδιού τους).
2. Διαφορετικά παιχνίδια (ανάλογα με το φύλο του παιδιού) και παρακινούν τα παιδιά τους προς την κατεύθυνση αυτή.
3. Διαφορετικές προσδοκίες (ανάλογα με το φύλο του παιδιού τους).
4. Αναμένουν διαφορετικές συμπεριφορές από το αγόρι και διαφορετικές από το κορίτσι.
5. Μεγαλύτερη ανεξαρτησία στα αγόρια συγκριτικά με τα κορίτσια.

Β2. α) i. ενώνει δυο λέξεις που δηλώνουν μια ενιαία εννοιολογική οντότητα
ii. χαρακτηρισμός είδους/ κατηγορίας παιχνιδιών
iii. διακεκριμένες/ χαρακτηρισμένες προθήκες/ ζώνες στα καταστήματα παιχνιδιών
iv. χρησιμοποιείται για να φανεί μεγαλύτερη η αντίθεση των προηγούμενων με τα ακόλουθα

β) «Τα παιχνίδια ως πολιτισμικά προϊόντα είναι έμφυλα, δηλαδή εμπεριέχουν και μεταδίδουν ιδεολογικά μηνύματα σχετικά με το φύλο, και με αυτήν την έννοια τα διαφορετικά παιχνίδια με τα οποία συνήθως παίζουν τα κορίτσια και τα αγόρια επηρεάζουν την ανάπτυξή τους γενικά και ειδικότερα την έμφυλη ταυτότητά τους» (δεύτερη παράγραφος)
«Η ευαισθητοποίηση γονιών και εκπαιδευτικών στο ζήτημα της έμφυλης διχοτόμησης των παιχνιδιών και η κατάργηση των διαφορετικών ζωνών «για κορίτσια» και «για αγόρια» στα καταστήματα των παιχνιδιών είναι ένα σημαντικό πρώτο βήμα, αλλά πρέπει να συνεχιστεί με αλλαγές στην κατασκευή/ ανακατασκευή των παιχνιδιών και στο μάρκετινγκ» (τέταρτη παράγραφος)

Ο παρατακτικός λόγος[32] είναι λιτός, απλός, γοργός και κοφτός. Προσδίδει οικειότητα, αμεσότητα και ζωντάνια.

Β3. α) επεξήγηση, έμφαση, χρονική σχέση, αποτέλεσμα, προσθήκη.

β) Η συγγραφέας με τη χρήση του α΄ πληθυντικού προσώπου («πρέπει να προσπαθήσουμε να ελαχιστοποιήσουμε … και να απαιτήσουμε να έχουμε…») εντάσσει τον εαυτό της μέσα σε ένα ευρύτερο σύνολο ατόμων (συμμετοχικότητα), ουσιαστικά γίνεται «ένα με αυτούς», μιλάει «μαζί με αυτούς και γι' αυτούς» προσπαθώντας να δημιουργήσει ένα αίσθημα συλλογικής ευθύνης. Προσδίδει καθολικότητα στο πρόβλημα στο οποίο αναφέρεται («έμφυλα παιχνίδια»), και έτσι πετυχαίνει να τους ευαισθητοποιήσει κατά τον καλύτερο και πιο αποτελεσματικό τρόπο, να τους περάσει άμεσα το μήνυμα και ενδεχομένως να τους πείσει. Ο λόγος της αποκτά ευρύτερη διάσταση, καθολικότητα, μεγαλύτερη αποδοχή και ίσως εγκυρότητα. Ο λόγος με τη χρήση του α΄ πληθυντικού προσώπου αποκτά αμεσότητα και προσδίδει στο ύφος οικειότητα στοχεύοντας να ενισχύσει την επικοινωνία με τον αναγνώστη. Τέλος, με την επιλογή αυτή μετριάζεται ο διδακτισμός και ο δογματισμός του κειμένου και ο αναγνώστης είναι περισσότερο δεκτικός στο να συμμετάσχει στον προβληματισμό της συγγραφέα.

Γ. Ενδεικτικά:
Σημείο «συνάντησης» των δύο κειμένων είναι τα έμφυλα παιχνίδια. Επειδή η κοινωνία αξιολογεί θετικότερα τα άτομα τα οποία ανταποκρίνονται ακριβέστερα στις προκαταλήψεις και στα στερεότυπα που συνδέονται με το φύλο τους, οι γονείς υιοθετούν τις στερεοτυπικές αντιλήψεις για το φύλο και αγοράζουν στα παιδιά τους έμφυλα παιχνίδια παρακινώντας τα προς την κατεύθυνση αυτή. Το **κείμενο 1** προτείνει την ευαισθητοποίηση γονιών και εκπαιδευτικών στο ζήτημα της έμφυλης διχοτόμησης των παιχνιδιών και την κατάργηση των διαφορετικών ζωνών «για κορίτσια» και «για αγόρια» στα καταστήματα των παιχνιδιών, καθώς και τη δημιουργία καινοτόμων παιχνιδιών που θα ανατρέπουν τα έμφυλα στερεότυπα και θα προσφέρουν εναλλακτικές λύσεις. Επίσης προτείνει τόσο ως εκπαιδευτικοί όσο και ως καταναλωτές/τριες να προσπαθήσουμε να ελαχιστοποιήσουμε την αγορά έμφυλων παιχνιδιών στα παιδιά και να απαιτήσουμε να έχουμε τη δυνατότητα για περισσότερες επιλογές «ουδέτερων ως προς το φύλο» παιχνιδιών. Τέλος, επισημαίνει πως για την αλλαγή της υπάρχουσας κατάστασης στον τομέα των παιχνιδιών απαιτείται ανάληψη πρωτοβουλίας με στόχο την κατάργηση του έμφυλου διαχωρισμού των παιχνιδιών και την προώθηση «ουδέτερων ως προς το φύλο» παιχνιδιών.

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: Ομιλία/ εισήγηση: Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος (σε σχολική εκδήλωση, σε τοπικούς πολιτιστικούς φορείς, σε εκδηλώσεις που διοργανώνει ο δήμος, εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο, σε δημοτικό συμβούλιο, στη Βουλή των Εφήβων, σε ηλεκτρονικό φόρουμ, σε τηλεοπτική συζήτηση).

[32] Με την παρατακτική σύνδεση συνδέονται ισοδύναμες προτάσεις (κύριες + κύριες, δευτερεύουσες + δευτερεύουσες όμοιες) με τη χρήση παρατακτικών συνδέσμων: συμπλεκτικών (και), αντιθετικών (αλλά), συμπερασματικών και επεξηγηματικών (δηλαδή).

Δομή		
Προσφώνηση: Εισαγωγικός χαιρετισμός που απευθύνει ο ομιλητής στο ακροατήριό του. Είναι προσαρμοσμένη στο είδος του ακροατηρίου και τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Η προσφώνηση επιβάλλεται να είναι κλιμακωτή, δηλαδή ο πομπός απευθύνεται στο ακροατήριό του ξεκινώντας από τους πιο υψηλά ιστάμενους και προχωρώντας προς τους απλούς δέκτες.		
Πρόλογος: Ο ομιλητής αναφέρεται στην αφορμή εκφώνησης της ομιλίας, στην ιδιότητά του, παρουσιάζει επιγραμματικά το θέμα, τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει επιδιώκοντας να κερδίσει και να κεντρίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου.		
Κύριο μέρος: Ο ομιλητής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει, ανάλογα με το θέμα στο οποίο αναφέρεται, αξιοποιώντας τες συνδυαστικά, τις πιο κάτω τεχνικές ανάπτυξης/ μεθόδους: Αφήγηση: Πληροφορίες σχετικές με την ιστορική διαδρομή του θέματος ή αναδρομή στο παρελθόν. Βεβαίωση: Αποδεικτικό και τεκμηριωτικό υλικό υπέρ της υποστηριζόμενης θέσης. Παρατίθενται επιχειρήματα με παρουσίαση στοιχείων, δεδομένων, μαρτυριών, απόψεων ειδικών, έτσι που να καλύπτεται σφαιρικά το θέμα και να αναδεικνύεται η ορθότητα των θέσεων του πομπού. Ανασκευή και αντίκρουση: Εκ του αντιθέτου απόδειξη. Παρουσιάζεται η άλλη άποψη και αντικρούεται, γεγονός που ισχυροποιεί τη θέση του ομιλητή. Προβάλλονται οι κίνδυνοι που τυχόν θα προκύψουν από την επικράτηση του αντιθέτου.		
Επίλογος:		
Τονισμός ενός σημείου (διαπίστωσης, πρότασης κτλ.) Σύντομη ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα, κάποιες σκέψεις δικές του/ προβληματισμούς σχετικά με το θέμα, επιβεβαίωση των επιχειρημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη της θέσης.		
Επιφώνηση: Τυποποιημένη φράση που τοποθετείται πάντοτε ανεξάρτητα από το κείμενο στο κάτω δεξιό μέρος του, με την οποία ο πομπός εκφράζει τις ευχαριστίες προς τους δέκτες.		
Επικοινωνιακή περίσταση	**Γλώσσα**	**Ύφος**
Σχολική εκδήλωση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Εκδήλωση του δήμου	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, τυπικό

Εισήγηση σε ημερίδα-συνέδριο	γ΄ ενικό/πληθυντικό (κυρίως), α΄ πληθυντικό, οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	επίσημο, τυπικό
Εισήγηση σε συνέδριο νέων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Βουλή των Εφήβων	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστική (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτική (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο, τυπικό (σε κάποιες περιπτώσεις)
Ηλεκτρονικό φόρουμ	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/ πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο
Τηλεοπτική συζήτηση	α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό/πληθυντικό, β΄ πληθυντικό (αποστροφές), οριστικής (διαπιστώσεις, γεγονότα, βεβαιότητες) υποτακτικής (πιθανότητες, δυνατότητες, υποθέσεις, προτροπές)	άμεσο, οικείο

Παρατηρήσεις

- Η εναλλαγή της ενεργητικής και παθητικής σύνταξης (ανάλογα με το αν θέλουμε να προβάλουμε το υποκείμενο ή το αποτέλεσμα της ενέργειας), της παρατακτικής και υποτακτικής σύνδεσης, της αναφορικής και μεταφορικής γλώσσας, καθώς και η χρήση των ερωτημάτων προσδίδουν ποικιλία στο ύφος του λόγου μας, αλλά προ ποθέτουν καλή γνώση και ορθή εφαρμογή των γραμματικών και συντακτικών κανόνων. Φροντίζουμε, επίσης, να τοποθετούμε τα κατάλληλα σημεία στίξης, που υποδεικνύουν τις μικρές και μεγάλες παύσεις, τις διακυμάνσεις και τον επιτονισμό της φωνής κ.ά.
- Μπορεί να επαναληφθεί η προσφώνηση πριν τον επίλογο.
- Το κύριο μέρος της ομιλίας/ εισήγησης διανθίζεται με στοιχεία προφορικότητας: αποστροφές στο κοινό, επικλήσεις στην εμπειρία, τις γνώσεις, την ευαισθησία του, διατύπωση ερωτημάτων.

Προσφώνηση: Αγαπητοί γονείς,

Πρόλογος

Παρά το γεγονός ότι η ανισότητα των φύλων έχει μειωθεί τον τελευταίο αιώνα, τα έμφυλα στερεότυπα εξακολουθούν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο τόσο στον

σχεδιασμό όσο και στην εμπορία των παιχνιδιών. Με αφορμή και τη σημερινή εκδήλωση θα ήθελα να εκφράσω τους προβληματισμούς μου για την επίδραση που ασκούν τα διαφορετικά παιχνίδια που παίζουν τα παιδιά στην ανάπτυξή τους γενικά και ειδικότερα στην έμφυλη ταυτότητά τους, καθώς και τη συμβολή της οικογένειας στην αποδυνάμωση των έμφυλων στερεότυπων.

Κύριο μέρος
Ερώτημα 1ο:

1. Τα έμφυλα παιχνίδια εισάγουν τα παιδιά σε στερεοτυπικές αντιλήψεις σχετικές με το φύλο τους. Μια βόλτα σε καταστήματα παιχνιδιών ή σε τμήματα παιχνιδιών στα πολυκαταστήματα μάς εκπλήσσει, καθώς πολύ συχνά τα παιχνίδια παρουσιάζονται ως κατάλληλα «για αγόρια» ή «για κορίτσια», συνήθως δεν υπάρχουν χώροι για «ουδέτερα ως προς το φύλο» παιχνίδια, πωλούνται σε διαφορετικά τμήματα ή ορόφους, έχουν διαφορετικό περιτύλιγμα και χρώμα, διαφορετικές απεικονίσεις και λεζάντες. Η συσκευασία του παιχνιδιού, η τοποθέτησή του στα σημεία πώλησης και η διαφήμιση διδάσκουν στα παιδιά τα έμφυλα στερεότυπα. Το ίδιο συμβαίνει και στις διαδικτυακές πύλες για τα παιδικά παιχνίδια. «Σε πολλές κουλτούρες, όπως και στη δική μας, υπάρχουν «αγορίστικα» και «κοριτσίστικα» παιχνίδια. Τα «αγορίστικα» προάγουν τη διεκδίκηση και τα «κοριτσίστικα» την παθητικότητα. Οι παραπάνω συνδέσεις διαμορφώνονται από την κοινωνική θέση της γυναίκας.[33]
2. Πολλές φορές μέσα από τα παιχνίδια κατασκευάζονται έμφυλες ταυτότητες αναπαράγοντας το ηγεμονικό είδος. Ειδικά, οι διαφημίσεις παιχνιδιών αναπαράγουν έμφυλα στερεότυπα και είναι έκδηλα σεξιστικές. Ειδικότερα τα αγόρια μέσα από τις διαφημίσεις παιχνιδιών εμφανίζονται να είναι δυναμικά, να έχουν εξουσία και να είναι ανταγωνιστικά. Αντίθετα, για τα κορίτσια προβάλλονται ως παιχνίδια ασχολίες όπως ο καλλωπισμός, η μαγειρική και η φροντίδα των παιδιών.

Μεταβατική παράγραφος
Είναι ανάγκη, επομένως, να ευαισθητοποιηθείτε απέναντι στα έμφυλα στερεότυπα και με τη στάση σας να συμβάλετε στην αποδυνάμωσή τους.

Ερώτημα 2ο:

1. Η οικογένεια οφείλει να διαπαιδαγωγεί τα μέλη της με πνεύμα ελευθερίας, ανοχής και διαλεκτικής διάθεσης. Επίσης, είναι χρήσιμο να διαμορφώνει αυτόνομη σκέψη, χωρίς προκαταλήψεις και ιδεολογικές αγκυλώσεις. Να αντιμετωπίζει με τον ίδιο τρόπο αγόρια και κορίτσια όσον αφορά τις ικανότητες και τα ενδιαφέροντα που αυτά θα αναπτύξουν και την ανεξαρτησία που θα καλλιεργήσουν, ώστε να μη γίνονται τα παιδιά φορείς στερεότυπων και έμφυλων αντιλήψεων από τη μικρή ηλικία διαιωνίζοντάς τες. Παράλληλα, και εσείς οι ίδιοι είναι ανάγκη να προσπαθήσετε να ξεπεράσετε τις δικές σας ιδεοληψίες και εμπεδωμένες απόψεις

[33] Ηλίας Βασιλειάδης, σχολικός ψυχολόγος.

σχετικά με τα έμφυλα στερεότυπα, θέτοντας σε αμφισβήτηση το ότι οι βιολογικές διαφορές νομιμοποιούν την κοινωνική ανισότητα των φύλων.

2. Θα πρέπει να συνειδητοποιήσετε τις επιπτώσεις του έμφυλου μάρκετινγκ στις απόψεις των παιδιών σχετικά με το τι θα πρέπει να τους αρέσει και τι όχι, ή με το ποια παιχνίδια θα πρέπει να παίζουν σύμφωνα με το φύλο τους. Οφείλετε να τα ενθαρρύνετε ώστε να υπάρχει διαθέσιμη στα παιδιά μια ποικιλία παιχνιδιών, και να μη δίνετε έμφαση μόνο σε μια κατηγορία, με συνέπεια τα παιδιά να ωφελούνται από τη συμμετοχή τους σε ένα ευρύ φάσμα εμπειριών παιχνιδιού χωρίς περιορισμούς με βάση το φύλο τους, απελευθερωμένα από έμφυλα στερεότυπα, που αποτελούν τροχοπέδη και αποθαρρύνουν την ισότιμη πρόσβαση σε όλα τα παιχνίδια για όλα τα παιδιά. Επίσης, καλό είναι να τα ενθαρρύνετε παίζοντας μαζί τους, ώστε να εξοικειώνονται και με παιχνίδια που δε θεωρούνται «κατάλληλα για το φύλο τους». Σημασία έχει η δημιουργικότητα η ευχαρίστηση, η κοινωνικοποίηση και η συναισθηματική τους ανάπτυξη.
3. Ως γονείς θα πρέπει να προσπαθήσετε να ελαχιστοποιήσετε την αγορά έμφυλων παιχνιδιών στα παιδιά. Δυστυχώς, όμως, υπάρχουν λίγες επιλογές παιχνιδιών που δεν είναι έμφυλα και δε βασίζονται στα έμφυλα στερεότυπα. Για τον λόγο αυτό νομίζω ότι πρέπει να απαιτήσετε να έχετε τη δυνατότητα να κάνετε περισσότερες επιλογές «ουδέτερων ως προς το φύλο» παιχνιδιών, δηλαδή αλλαγές στην κατασκευή των παιχνιδιών και γενικότερα στο μάρκετινγκ της βιομηχανίας παιχνιδιών. Η κατάργηση των διαφορετικών ζωνών «για κορίτσια» και «για αγόρια» στα καταστήματα των παιχνιδιών είναι ένα σημαντικό πρώτο βήμα, αλλά πρέπει να συνεχιστεί με τις παραπάνω αλλαγές στην κατασκευή/ ανακατασκευή των παιχνιδιών και στο μάρκετινγκ. Διαφορετικά θα συνεχίσει να υπάρχει πίεση στα κορίτσια και στα αγόρια να συμμορφωθούν στα έμφυλα στερεότυπα. Το παιχνίδι είναι η δουλειά του παιδιού, έχει πει η Μαρία Μοντεσόρι. Μέσω του παιχνιδιού, λέει η Ρεμπέκα Χέινς, τα παιδιά αποκτούν αίσθηση της θέσης τους στον κόσμο που τα περιβάλλει, και τους μελλοντικούς ρόλους που είναι διαθέσιμοι για αυτά. «Ως κοινωνία, δεν πιστεύουμε πλέον ότι οι γυναίκες θα έπρεπε να περιορίζονται σε συγκεκριμένα επαγγέλματα ή ότι οι πατεράδες δεν είναι ικανοί να φροντίζουν μωρά. Οπότε, το παιχνίδι των παιδιών θα έπρεπε να αντανακλά τις σύγχρονες πεποιθήσεις, παρά να μένει εγκλωβισμένο σε στερεότυπα της εποχής του ’50».[34]
4. Είναι ανάγκη επιπλέον να μην κατευθύνετε τα παιδιά σας από μικρή ηλικία στο να διαλέξουν επάγγελμα που να «ταιριάζει» στο φύλο τους, ή να τα πείθετε για το αν έχουν ή δεν έχουν, βάσει του φύλου τους, δεξιότητες σε συγκεκριμένους κλάδους. Επιπλέον θα πρέπει τα παιδιά να επιλέγουν αντικείμενο σπουδών και επάγγελμα με βάση τις επιθυμίες, τις κλίσεις τους και τις τάσεις της αγοράς εργασίας, και όχι με βάση το τι θεωρείτε εσείς οι ενήλικες γύρω σας «κατάλληλα» επαγγέλματα για άντρες και για γυναίκες αντίστοιχα. Σε διαφορετική περίπτωση οι γυναίκες μένουν αποκλεισμένες από τα επαγγέλματα που πρόκειται να γνωρίσουν τη μεγαλύτερη ανάπτυξη στις δεκαετίες που έρχονται, νέοι άνθρωποι παραμένουν εγκλωβισμένοι σε δουλειές που δεν τους αρέσουν και συχνά πλήττονται από ανεργία, επειδή το «γυναικείο» ή «αντρικό» επάγγελμα που διάλεξαν δεν τους ταιριάζει ή απλώς δεν έχει προοπτικές.

Επίλογος

[34] http://www.ert.gr/eidiseis/pedika-pechnidia-pos-anaparagoun-ta-stereotipa-ton-filon/

Αγαπητοί γονείς, κοινωνίες που στηρίζονται στην ισότιμη και δίκαιη μεταχείριση των δύο φύλων και δεν είναι δέσμιες έμφυλων στερεοτύπων δημιουργούν τις προοπτικές για μια ανθρωπότητα πραγματικά ελεύθερη, πραγματικά ανθρώπινη. Γι᾽ αυτό είναι ανάγκη να γαλουχήσετε τα παιδιά σας με κριτήριο την ισότητα και τις ίσες ευκαιρίες, προκειμένου να συμβάλετε στον στόχο αυτό.

Επιφώνηση
Ευχαριστώ για την προσοχή σας

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. α) Ενδεικτικά: Το **κείμενο 2** απευθύνεται στους μαθητές της γ΄ λυκείου (εφήβους) με σκοπό να τους δώσει νέες γνώσεις σχετικά με τον όρο «σεξισμός» και να τους βοηθήσει να κατανοήσουν ποιες αντιλήψεις τον δημιουργούν και τον συντηρούν. Οι συγγραφείς του διδακτικού βιβλίου προσφέρουν στον έφηβο εκείνες από τις γνώσεις που θα τον βοηθήσουν να ελευθερώσει τις «δυνάμει» υπάρχουσες μέσα του μορφωτικές δυναμικές και να τις καταστήσει «ενεργεία», κατά τον Αριστοτέλη.

β) Ενδεικτικά: Επειδή πρόκειται για διδακτικό σχολικό βιβλίο, επιλέγεται η χρήση γ΄ ρηματικού προσώπου, που αυξάνει την πληροφορικότητα, την αντικειμενικότητα και την επιστημονικότητα του κειμένου. Προσδίδει αμεροληψία, ουδετερότητα και εγκυρότητα στον λόγο. Καθιστά το μήνυμα γενικό και το ύφος απρόσωπο και ουδέτερο.

Β2$_1$. α)

Λέξεις	Ομόρριζα
μεταδίδουν	δώρο, δόση
έμφυλη	φυλή, εμφύλιος
εμπειρίες	πείραμα, άπειρος
εκπαιδευτική	παιδεία, εκπαιδευτήριο
ανάληψη	λαβή, λάφυρο

β) αναπαραστάσεις, επιγραφές, διαίρεση, πρωτοπόρων/ ρηξικέλευθων, ενώνονται.

Ευρηματικός

50ό ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΠΟΛΕΜΟΣ

Α. Σε ένα άρθρο που διάβασα στον ημερήσιο Τύπο η αρθρογράφος προσέγγιζε τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά κατανοούν τον πόλεμο. Διαπίστωνε ότι δεν ενδιαφέρονται για τα αίτια του πολέμου, διότι απειλούνται από τη βαναυσότητά του. Δεν αντιλαμβάνονται την απληστία του ανθρώπου που οδηγεί στην κτηνωδία του πολέμου, που καλύπτεται έντεχνα από την προπαγάνδα, ούτε τον φανατισμό και τη μισαλλοδοξία που την υποκινεί. Στο πρόσωπο των φιλοπόλεμων ηγετών βλέπουν το τέρας που τους στερεί τα αγαπημένα τους πρόσωπα και τα αγαθά της ζωής.

Β1. α) ΣΩΣΤΗ («Παιδιά και έφηβοι έχουν εκτελεστεί ... κατά της παιδικής ηλικίας»), **β) ΛΑΘΟΣ** («Για τα παιδιά ... σε μια γαλήνη άγνωστη, ασάλευτη»), **γ) ΣΩΣΤΗ** («Ο αντίπαλος ... στο όνομα της ειρήνης»), **δ) ΣΩΣΤΗ** («Όμως τα παιδιά δεν μπορούν να συλλάβουν ... κάνουν τον φιλήσυχο, μακελάρη»), **ε) ΣΩΣΤΗ** («ο φανατισμός ... υποτάσσει και εξοντώνει τις ψυχές»).

β) Ενδεικτικά: Και στα δύο κείμενα γίνεται αναφορά σε γεγονότα της συλλογικής μνήμης. Αν και το καθένα διατηρεί τη «φωνή του», υπαινικτικά αναφέρονται στην τραγικότητα της εποχής που περιγράφουν, τη βία, το μακελειό, την ένταση. Το πόσο αποθηριώνεται ο άνθρωπος στον πόλεμο, την απαξίωση της ανθρώπινης ζωής και τις βασανιστικές εμπειρίες που ακολουθούν όσους έζησαν τη σκληρότητά του. Στον πόλεμο οι επαίσχυντες πράξεις εξωραΐζονται και εξαγιάζονται. Η μνήμη και στα δύο κείμενα παραμένει ενοχλητικά άγρυπνη.

Β2. α) Η παράγραφος αναπτύσσεται με τη μέθοδο της αιτιολόγησης. Η αρθρογράφος στη θεματική περίοδο («Ο πόλεμος είναι ‘‘αιμοδιψής’’») χαρακτηρίζει τον πόλεμο αιμοδιψή και στη συνέχεια παραθέτει επιχειρήματα για να στηρίξει αυτό τον χαρακτηρισμό («Ο αντίπαλος ... αποθεωθούν»).

β)

- Χρησιμοποιείται μεταφορικά και με ειρωνική διάθεση.
- Με την παρένθεση η αρθρογράφος διευκρινίζει το ποσοστό των σεξουαλικά κακοποιημένων παιδιών-εφήβων προσδίδοντας τραγικότητα στην πληροφορία της.
- Μέσα στα εισαγωγικά περικλείεται ο τίτλος της έκθεσης της βρετανικής οργάνωσης War Child.
- Χρησιμοποιείται μεταφορικά.
- Μέσα στη διπλή παύλα η αρθρογράφος αποσαφηνίζει και επεξηγεί την έννοια του φιλοπόλεμου σωτήρα. Η επεξήγηση αυτή είναι απαραίτητη για την κατανόηση του νοήματος.

Β3. α) «Όταν πηγαίναμε στο σπίτι του βλάμη μου, θυμάμαι μας μάζευε από κάτω, εκεί που ’χει τώρα ο Γιάννης το γκαράζ, εκεί ήταν το σπίτι του, και μας έφτιαχνε φέτα με ζάχαρη…»: **Περιγραφή.** Παρουσιάζει τα πρόσωπα και δίνει χρήσιμες πληροφορίες για την αφήγηση, αυξάνοντας παράλληλα την ένταση και την αγωνία στον αναγνώστη με την επιβράδυνση της δράσης. Συντελεί στη μετάβαση από το ένα αφηγηματικό μέρος στο άλλο. Μέσα από τη συγκεκριμένη περιγραφή δίνεται η

δυνατότητα στον αφηγητή να παρουσιάσει μια πτυχή του χαρακτήρα του κεντρικού ήρωα.

«Και δε φοβηθήκατε; του ’χα πει. Τι να φοβηθούμε ρε; Μας περνούσε κι απ’ το μυαλό νομίζεις; Μόλις φτάσαμε στο τάγμα, μας πιάσανε τα γέλια με τα Εγγλεζάκια»: **Διάλογος.** Ο διάλογος είναι μια καθαρά θεατρική τεχνική που προσδίδει στην αφήγηση δραματικότητα, φυσικότητα και ζωντάνια. Συμβάλλει στην πειστικότερη διαγραφή των χαρακτήρων (αληθοφάνεια). Ο αναγνώστης αντλεί μέσω του διαλόγου πληροφορίες για πρόσωπα που συμμετέχουν στο περιστατικό και κυρίως για τον πρωταγωνιστή, τον μπαρμπα-Κώτσο, καθώς και για τα γεγονότα. Εξυπηρετεί την εξέλιξη της δράσης, καθώς προετοιμάζει τις σκηνές που θα ακολουθήσουν.

β) «καθώς τους χώνευε το βουνό»: **Μεταφορά.** Η μεταφορική χρήση της λέξης προσδίδει στη γλώσσα πλούτο και δύναμη, εκφραστικότητα και ζωηρότητα. Ο ποιητής προβάλλει με τρόπο ζωντανό και παραστατικό την κίνηση των ανταρτών στις ορεινές περιοχές. Άλλωστε, αποκορύφωμα της εποχής του Εμφυλίου ήταν η άτακτη φυγή των ανταρτών και το άγριο κυνηγητό τους στα δύσβατα βουνά της Ελλάδας από τα μέλη του Εθνικού Στρατού και των Ταγμάτων Εθνικής Ασφαλείας.

«όταν αδειάσαν ματωμένο το σακί/ και κύλησαν στη μέση της πλατείας/ κομμένα τα κεφάλια τους»: **Εικόνες.** Η εικόνα στη λογοτεχνία παίζει οργανικό και πολύτροπο ρόλο, αφού ενεργοποιεί τη φαντασία και την οδηγεί στη μετουσίωση συναισθημάτων και καταστάσεων, καθιστώντας τη μέσο κατανόησης της πραγματικότητας. Η συγκριμένη οπτική και κινητική εικόνα προβάλλει ανάγλυφα τις φρικαλεότητες του αδελφοκτόνου Εμφυλίου.

Γ. Στο διήγημα «Σα βγαίνει ο χότζας στο τζαμί»[35] ο αφηγητής μάς μεταφέρει ένα απίστευτης αγριότητας περιστατικό που του είχε εκμυστηρευθεί ο μπαρμπα-Κώτσος με ιδιαίτερο καμάρι και χωρίς ίχνος ντροπής που συνέβη σε κάποιο καμπαρέ της Θεσσαλονίκης. Ο ίδιος μαζί με «πέντ’ έξι που ’τανε μαζί από τη μονάδα» έριξαν χειροβομβίδες στο καμπαρέ και το κατέστρεψαν ολοσχερώς («τα κάναμε όλα λαμπόγυαλο μέσα στο μαγαζί») σκοτώνοντας όσους βρίσκονταν μέσα («Δεν έμεινε κουλουμπηθρόξυλο»), επειδή κάποιος από μια παρέα Εγγλέζων έχυσε ένα ποτήρι μπίρα ενός από την παρέα του μπαρμπα-Κώτσου. Η μαρτυρία[36] αυτή αποτελεί μια απίστευτα αποτρόπαια και ανατριχιαστική πράξη και μάλιστα όχι σε φάση πολέμου («ήτανε σε άδεια μια μέρα»). Αποδεικνύει ότι ο πόλεμος εξαγριώνει τον άνθρωπο και λειτουργεί ισοπεδωτικά για όλους τους εμπλεκόμενους. Στον πόλεμο δεν υπάρχουν δύο αντίπαλες πλευρές, δεν υπάρχουν καλοί και κακοί, αλλά όλοι βιώνουν την ίδια ιστορία, το αίμα και τη βία σε ακραίο βαθμό. Διαπιστώνουμε, επίσης, ότι μέσα από τη μαρτυρία του μπαρμπα-Κώτσου ανατρέπεται το ηρωικό στερεότυπο, που θέλει τον Έλληνα να διαθέτει το ηθικό πλεονέκτημα. Παρουσιάζεται από τον αφηγητή ένα περιστατικό αναίτιας βίας εις βάρος αθώων ανθρώπων, που πηγάζει από την (ψευδ)αίσθηση της υπεροχής και την αλλοτριωτική επίδραση του πολέμου.

[35] Το *Γκιακ* είναι μια συλλογή οκτώ διηγημάτων και μιας παραλογής με τις μαρτυρίες αυτών που πολέμησαν στη Μικρά Ασία πριν από τη Μικρασιατική Καταστροφή. Είναι σχεδόν όλες ιστορίες αίματος και βίας.

[36] «Η νοσταλγία του αίματος είναι που κινητοποιεί τους ήρωες του βιβλίου να μιλήσουν, με τη σκληρή τους γλώσσα…» (Κ. Χατζηνικολάου, *Καθημερινή*)

Αποτροπιασμό προκαλεί και το γεγονός ότι ο γέρος δεν ντρέπεται για τα εγκλήματά του, αλλά διατρανώνοντάς τα αντλεί ικανοποίηση και λαχτάρα για όλα αυτά που έζησε όταν ήταν στρατιώτης, στοιχείο που δείχνει πώς αποθηριώνει και εξαγριώνει τον άνθρωπο ο πόλεμος αναδεικνύοντας τα πιο απάνθρωπα, ζωώδη και βίαια ένστικτά του («με τις χειροβομβίδες και τα κάναμε όλα λαμπόγυαλο μέσα στο μαγαζί. Δεν έμεινε κουλουμπηθρόξυλο. Έγινε μετά χαμός»). Ο πόλεμος τον σκληραγώγησε και του κληροδότησε την ταυτότητα του κυνικού θύτη. Η συναισθηματική αναλγησία του ερμηνεύεται από την εκτράχυνση των ηθών και τον επαναπροσδιορισμό του αξιακού του συστήματος λόγω του πολέμου. Η πράξη αυτή του μπαρμπα-Κώτσου και των υπολοίπων σχετίζεται πιθανόν με την ανωριμότητα και την άγνοια κινδύνου που έχουν οι νέοι αυτής της ηλικίας («Τι να φοβηθούμε, ρε; Μας περνούσε κι απ᾽ το μυαλό νομίζεις;»).

Δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Επικοινωνιακό πλαίσιο: Επιστολή
Δομή
Χωροχρονικό πλαίσιο αναφοράς: Γράφεται στο πάνω δεξιό άκρο και περιλαμβάνει τον τόπο και τον χρόνο κατά τον οποίο γράφεται η επιστολή.
Προσ*φώνηση:* Τοποθετείται στο αριστερό μέρος της σελίδας.
Πρ*όλογος:* Αφορμή για τη σύνταξη επιστολής και στόχος του επιστολογράφου.
Κύριο μέρος: Έκθεση ενός θέματος, ενός προβλήματος, ενός φαινομένου, μιας άποψης κτλ. Απόδειξη με τη χρήση λογικών επιχειρημάτων, τεκμηρίων, διαπιστώσεων, παραδειγματικών αναφορών, μαρτυριών. Απόκρουση των αντίπαλων επιχειρημάτων (προβολή αντιρρήσεων, επιφυλάξεων, περιορισμών), που ισχυροποιεί τη θέση του αποστολέα.
Επίλογος: Περιεκτική ανακεφαλαίωση/ συμπέρασμα/ συνδυασμός και των δύο: Εκφράζεται ο σκεπτικισμός, η συγκρατημένη αισιοδοξία ή καλείται ο αποδέκτης της επιστολής να συμμεριστεί, να κατανοήσει, να ευαισθητοποιηθεί, να ανταποκριθεί έμπρακτα, να αναλάβει πρωτοβουλίες, να κινητοποιήσει φορείς.
Επιφώνηση: Γράφεται στο κάτω δεξιό άκρο και μετά τον επίλογο. Είναι ανάλογη με την προσφώνηση.
Υπογραφή: (Στις Πανελλαδικές εξετάσεις ο μαθητής δεν πρέπει να υπογράψει.)
Ύφος: Επίσημο, τυπικό, σαφήνεια λόγου, προβληματισμός, οικείο (ανάλογα τον αποδέκτη). Στην επίσημη επιστολή χρησιμοποιούμε ύφος που φανερώνει σεβασμό και εμπιστοσύνη, αναδεικνύει τον δέκτη της επιστολής μας σε ξεχωριστό πρόσωπο, δείχνει ότι τον θεωρούμε ειδήμονα, το πιο αρμόδιο πρόσωπο, για να δεχτεί την επιστολή μας, δεσμεύει τον δέκτη να ανταποκριθεί στα αιτήματά μας.

Γλώσσα:

- Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής σύνταξης, παρατακτικής-υποτακτικής σύνδεσης των προτάσεων, αναφορικής με την ποιητική χρήση της γλώσσας (επικαλούμενοι τη λογική αλλά και το θυμικό των αναγνωστών μας).
- Κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης, τα οποία αποδίδουν τη διάθεση, το συναίσθημα αλλά και το σχόλιο του συγγραφέα
- Πρόσωπο ρημάτων: α΄, β΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό-πληθυντικό
- Αποφυγή της κατάχρησης του λόγιου και εξεζητημένου λεξιλογίου, επειδή ο αποστολέας είναι μαθητής.

Προσφώνηση: Αξιότιμε κύριε ΓΓ των Ηνωμένων Εθνών,

Πρόλογος

Τα τελευταία εφτά χρόνια ολόκληρη η ανθρωπότητα παρακολουθεί εβρόντητη τον καταστροφικό εμφύλιο πόλεμο που μαίνεται στη Συρία. Ωστόσο, κωφεύει προκλητικά στις κραυγές πόνου και αγωνίας των ανυπεράσπιστων παιδιών.

1. Ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία χαρακτηρίστηκε ως η μεγαλύτερη ανθρωπιστική κρίση που έπληξε την ανθρωπότητα από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Περισσότεροι από 300.000 άνθρωποι έχουν χάσει τη ζωή τους τα τελευταία τέσσερα χρόνια. Μεταξύ των νεκρών περιλαμβάνονται χιλιάδες άμαχοι, κυρίως γυναίκες και παιδιά.
2. Εκατομμύρια άνθρωποι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους και να πάρουν τον δρόμο της προσφυγιάς. Οι άνθρωποι αυτοί αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν σπίτια, δουλειές και περιουσίες αναζητώντας μια καλύτερη τύχη και ένα καλύτερο μέλλον μακριά από τη φρίκη του πολέμου, κουβαλώντας μαζί τους μόνο τις αναμνήσεις από την πατρίδα τους και τις φρικαλεότητες του πολέμου.
3. Τα αθώα θύματα αυτού του πολέμου είναι τα παιδιά. Στην «κανονικότητα» του πολέμου εντάσσονται και οι ωμότητες εις βάρος τους. Πολλά από αυτά φανατίζονται, στρατολογούνται και εξαναγκάζονται να δουν ή ακόμα και να διαπράξουν βάρβαρες πράξεις, ενώ άλλα τα οδηγούν στην πορνεία ή στα σκλαβοπάζαρα, στα βασανιστήρια ή τα χρησιμοποιούν ως «ανθρώπινες ασπίδες» σε περιοχές που έχουν ναρκοθετηθεί. Πιο ευάλωτα στην εκμετάλλευση αυτή και συγκριτικά πιο εύκολα θύματα είναι τα «ασυνόδευτα παιδιά», τα οποία αναζητούν άσυλο στις χώρες της Δύσης. Αρκετά από αυτά εξαφανίζονται, χωρίς οι αρχές και οι υπηρεσίες να μπορούν να τα εντοπίσουν. Τα παιδιά αυτά εγκαταλείπουν την κόλαση του πολέμου και οδηγούνται σε μια άλλη κόλαση.
4. Η έλλειψη των στοιχειωδών μέσων για την επιβίωση (φαγητό, νερό, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη) έχει συντελέσει στην εξαθλίωση των παιδιών της Συρίας. Στο συριακό κράτος έχει επιβληθεί διεθνής οικονομικός αποκλεισμός, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει πρόσβαση σε τρόφιμα και φάρμακα για την κάλυψη των βασικών αναγκών τους.
5. Τα παιδιά βιώνουν και αφομοιώνουν καθημερινά τον πόλεμο και τις απάνθρωπες πρακτικές του. Ουσιαστικά τον νομιμοποιούν και τον εφαρμόζουν στερούμενα βασικά δικαιώματά τους, όπως είναι η εκπαίδευση και η μόρφωση, η ανεμελιά και το παιχνίδι, που είναι συνυφασμένα με την παιδική ηλικία. Για τα παιδιά του πολέμου τα όπλα, οι βόμβες, το μίσος και ο φανατισμός αποτελούν την

καθημερινότητά τους, με συνέπεια να δημιουργούνται ανεπούλωτα τραύματα στην ευαίσθητη ακόμα ψυχοσύνθεσή τους.

Επίλογος

Είμαστε βέβαιοι ότι δε θα παραμείνετε απαθής απέναντι σε αυτό τον αδελφοκτόνο πόλεμο που λαμβάνει χώρα στη Συρία, του οποίου θύματα είναι αθώα παιδιά κυρίως. Ελπίζουμε ότι θα γίνουν όλες οι απαραίτητες ενέργειες από την πλευρά σας για να τερματιστούν οι εχθροπραξίες όσο γίνεται πιο γρήγορα.

Επιφώνηση

Με τιμή/ Με εκτίμηση

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Β1$_1$. Στο απόσπασμα του κεφάλαιου «Σα βγαίνει ο χότζας στο τζαμί» του βιβλίου *Γκιακ* του Δ. Παπαμάρκου, που διάβασα, ένας παππούς που πολέμησε στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, αφηγείται στον εγγονό του και στον φίλο του ένα περιστατικό που του συνέβη στη Θεσσαλονίκη στο περιθώριο των πολεμικών επιχειρήσεων, όπου είχε βγει για διασκέδαση με άλλους Έλληνες στρατιώτες. Ενώ διασκέδαζαν σε καμπαρέ, ένας Άγγλος στρατιώτης έχυσε ένα ποτήρι με μπίρα σε έναν Έλληνα συστρατιώτη του αφηγητή. Η παρέα του αφηγητή, αφού αποχώρησε χωρίς να δώσει συνέχεια στο συμβάν, έριξε χειροβομβίδες και κατέστρεψε το μαγαζί. Η ανώριμη αυτή πράξη θα τους κόστιζε τη ζωή ως τιμωρία, αν δεν είχε βρεθεί τυχαία εκεί κοντά ελληνική περίπολος με την οποία συγχωνεύτηκαν και γλίτωσαν.

Β1$_2$. Ο αφηγητής παρουσιάζει μια μαρτυρία του κεντρικού προσώπου του αποσπάσματος, του μπάρμπα-Κώτσου. Ο αφηγητής δεν προσδιορίζει με απόλυτη ακρίβεια τον χρόνο που εκτυλίσσονται τα γεγονότα της δράσης του κεντρικού ήρωα, εντούτοις είναι στη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου («γιατί ήτανε στον πρώτο παγκόσμιο τότε και πολεμάγανε κι οι Εγγλέζοι μαζί»). Τα γεγονότα εκτυλίσσονται σε ένα καμπαρέ *(«*κι είχανε πάει βράδυ σ' ένα καμπαρέ κάπου κοντά στο λιμάνι», «Βικτώρια, λέει, το λέγανε το μαγαζί»), στη Θεσσαλονίκη («Όταν ήτανε στη Θεσσαλονίκη») κατά τη διάρκεια της άδειάς τους από τις πολεμικές επιχειρήσεις του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου («γιατί ήτανε στον πρώτο παγκόσμιο»).

Β1$_3$. Η γλώσσα[37] του αποσπάσματος είναι λαϊκή, με αρβανίτικους ιδιωματισμούς[38] («βλάμη», «τροκίμαγε») αλλά ανεπιτήδευτη. Ο συγγραφέας έχει διατηρήσει την ντοπιολαλιά, με αποτέλεσμα να μας φέρνει πιο κοντά στην εικόνα αυτού που μιλά και στην αίσθηση που αυτός αποπνέει. «Διαβάζουμε, και σαν να ακούμε τους ήρωες να μιλούν. Ίσως δε θα τους ταίριαζε άλλη γλώσσα για να αφηγηθούν όσα ανομολόγητα κρατήσαν μέσα τους ως τώρα, που νιώσαν την ανάγκη να τα πουν».[39] Οι γλωσσικές

[37] «Για τη γλώσσα που χρησιμοποίησες έκανες έρευνα; Όχι, γιατί κατά κάποιον τρόπο αυτή είναι η πρώτη μου γλώσσα. Έχω μεγαλώσει στη Μαλεσίνα, στην ίδια αυλή με τους παππούδες, και συνεπώς ήμουν εκτεθειμένος σε αυτήν την ντοπιολαλιά, αν και ο όρος ντοπιολαλιά δεν είναι τόσο του γούστου μου». (Από τη συνέντευξη του Δημοσθένη Παπαμάρκου στη Λίνα Ρόκου, https://popaganda.gr/art/o-dimosthenis-papamarkos-tha-sizitithi-oso-kanis-allos-ellinas-logotechnis-mesa-sto-2015/)

[38] «Η γλώσσα του Παπαμάρκου, λαϊκή καθομιλουμένη με αρβανίτικα επιχρίσματα, μοιάζει χρωματισμένη με έναν αδιόρατο μοντερνισμό, καθώς η προφορική εξιστόρηση από τους αφηγητές των περιπετειών των ίδιων ή των γνωστών τους επιτρέπει στον αναγνώστη την πρόσβαση στα πετάγματα και στις φωταψίες ενός νου που πασχίζει να θυμηθεί όσα έχει ζήσει ή ακούσει». (Λευτέρης Καλοσπύρος, *Καθημερινή*)

[39] Διώνη Δημητριάδου, https://www.fractalart.gr/gkiak/.

επιλογές του συγγραφέα καθιστούν το ύφος άμεσο, λαϊκό, κάνοντάς το να πλησιάζει στον προφορικό λόγο. Έτσι, αποκτά ζωντάνια, παραστατικότητα και φυσικότητα.

Β1$_4$. Το ποίημα *Το Σακί* αποτελεί το περιεκτικότερο και συγκλονιστικότερο ποίημα, συνεπώς το αρτιότερο κείμενο, που έχει γραφτεί για τον Εμφύλιο Πόλεμο (1946-1949) στην Ελλάδα. Όπως γράφει χαρακτηριστικά ο Γ. Μαυρής, ο Παυλόπουλος χώρεσε σε ένα ποίημα όλο τον Εμφύλιο Πόλεμο. Ο Γιώργης Παυλόπουλος,[40] με τους 23 στίχους που το συγκροτούν καταγράφει και φανερώνει την ένταση του Εμφυλίου («Μπήκανε στο χωριό μου ένα πρωί/ μα δε σταθήκανε. Περάσανε/ αργά πάνω στο χιόνι), κυρίως την τραγική κατάληξη που είχαν οι αντάρτες που ανήκαν στις τάξεις του Δημοκρατικού Στρατού μετά την ήττα τους, και περιγράφει με συγκλονισμό ψυχής το βάθος του παράλογου και απροσμέτρητου μίσους που επικράτησε ανάμεσα στις δύο αντιμαχόμενες πλευρές. Περιγράφει επίσης τη φτώχεια αλλά και την πείνα («Κοίταζε τα κουρέλια μου/ τα πόδια μου μες στις λινάτσες/ τις ξόβεργες στα ξυλιασμένα χέρια μου»). Στο ποίημα αναβιώνουν τρομακτικές ιστορικές στιγμές. Ειδικότερα αναβιώνουν όλες εκείνες οι φονικές και αιματηρές συγκρούσεις μεταξύ των δύο αντίπαλων πλευρών του εμφύλιου σπαραγμού, τότε που οι Έλληνες σφάζονταν μεταξύ τους («όταν αδειάσαν ματωμένο το σακί/ και κύλησαν στη μέση της πλατείας/ κομμένα τα κεφάλια τους»), γιατί ανήκαν σε αντίπαλο ιδεολογικό στρατόπεδο.

Β1$_5$. Το ποίημα *Το Σακί* αποτελεί αφηγηματικό ποίημα.[41] Αναφέρεται σε περιστατικά από την περίοδο του αδελφοκτόνου Εμφυλίου (1946-1949) στην Ελλάδα. Κεντρικά πρόσωπα είναι ένας αντάρτης του Δημοκρατικού Στρατού («και βάζοντας το σκούφο του στην αμασχάλη») και ένα παιδί.[42] Η ομάδα των ανταρτών περνάει έξω από το χωριό του παιδιού[43] και ο συγκεκριμένος σταματάει για να ξεδιψάσει δίνοντας το χαλινάρι του αλόγου στον μικρό για να το κρατήσει μέχρι να πιει αυτός νερό. Το βλέμμα του αντάρτη κεντρίζουν τα κουρέλια («Κοίταζε τα κουρέλια μου/ τα πόδια μου μες στις λινάτσες/ τις ξόβεργες στα ξυλιασμένα χέρια μου») με τα οποία είναι ντυμένο το παιδί και η πείνα, η φτώχεια και η εξαθλίωση που αποπνέει το ντύσιμό

[40] Γράφει ο Χρ. Μαυρής: «Για τον Γιώργη Παυλόπουλο η πρόσφατη ιστορία της Ελλάδας και ιδίως η Κατοχή και ο Εμφύλιος Πόλεμος, όπως είναι γνωστό, αποτέλεσαν σπουδαιότατη πηγή έμπνευσης. Η φρίκη του Εμφυλίου είχε στοιχειώσει πραγματικά την ψυχή του, με αποτέλεσμα οι εφιαλτικές σκηνές που έζησε στη νεανική του ηλικία, στη διάρκεια της εμφύλιας σύρραξης, και γενικά οι ψυχώσεις που άφησε πίσω του αυτό το ολέθριο γεγονός, να επανέρχονται τυραννικά στη μνήμη του τα κατοπινά χρόνια της ζωής του, προκαλώντας του αφόρητη οδύνη. Οδύνη ψυχοφθόρα και ασίγαστη». (http://www.poiein.gr/2018/06/03/aethnaco-dhaoeudhioeio-oi-oaee-anuoae-i-nthooio-iaynco/)

[41] Ένα ποίημα που διηγείται μια ή περισσότερες ιστορίες. Πρόκειται για είδος ποιήματος το οποίο είναι διαδεδομένο στη λογοτεχνία.

[42] Στα πλαίσια της διαρκούς αναζήτησης της αλήθειας, με εργαλείο την ποίησή του, ο Γιώργης Παυλόπουλος υιοθετεί κατ' επανάληψη τη μορφή του παιδιού που ταυτίζεται με την πρώτη και κατά τεκμήριο αγαθή φύση του ανθρώπου. (Πόλυ Μαμακάκη «Γιώργης Παυλόπουλος, Η ποίηση των αιώνιων ιδεών», https://www.poeticanet.gr/giwrgis-paylopoylos-poiisi-aiwniwn-idewn-a-1498.html?category_id=405)

[43] Με ρώτησαν κάποτε για ένα ποίημά μου που υπάρχει στη δεύτερη συλλογή μου, το *Σακί*, που μιλάει για τον Εμφύλιο, για ένα παιδί που κράτησε το άλογο ενός αντάρτη την ώρα που έπινε νερό και σαν το παιδί κατέβηκε στην πολιτεία και πούλαγε τσιγάρα στους δρόμους και πλατείες, σε μια πλατεία είδε το κεφάλι του αντάρτη που του κράτησε το άλογο, κομμένο να το κοιτάζει. Μου είπανε, επειδή είναι σε α΄ πρόσωπο γραμμένο το ποίημα, πως πράγματι, εσείς ήσασταν το παιδί; Και είπα όχι, δεν είμαι αυτό το παιδί. Δεν υπήρξα ποτέ αυτό. Όμως είμαι και το παιδί, και το άλογο, και ο αντάρτης και το κομμένο κεφάλι. Όλα αυτά μαζί, δηλαδή είμαι η εποχή μου. Αφού έζησα αυτή την εποχή, την έχω μέσα μου. Μιλάμε για τα βιώματα μας, είτε πικρά είναι είτε χαρούμενα, θα περάσουν μέσα στα ποιήματά μας όταν νιώσουμε την ανάγκη να τα εκφράσουμε. (Γιώργης Παυλόπουλος, συνέντευξη στη Λ. Σ. Αρμυριώτη, περιοδικό *Ύφος*, 7 Ιανουαρίου 2008)

του, απόρροια της Κατοχής και του εμφύλιου σπαραγμού που ακολούθησε. Το παιδί με προθυμία και περηφάνια κράτησε το άλογο του αντάρτη («κρατώντας τ' άλογο με περηφάνια»), ο οποίος στα μάτια του παιδιού αποτελεί ήρωα και πρότυπο δύναμης, κάτι που αποτυπώνεται στο χαμόγελό του («πώς του χαμογέλαγα»). Τα παιδιά εκείνης της περιόδου υπέστησαν όσο κανείς τις συνέπειες του πολέμου, χάνοντας από πολύ νωρίς το παιδικό τους χαμόγελο, αφού οι συνθήκες που έζησαν τους αφαίρεσαν την παιδική αγνότητα και αφέλεια, στράγγισαν τη φαντασία τους, υποτάσσοντάς τη στην πραγματικότητα, οδηγώντας τα σε πρόωρη και βίαιη ενηλικίωση. Το παιδί είδε για τελευταία φορά τον επόμενο χρόνο τον αντάρτη νεκρό και αποκεφαλισμένο («Το ίδιο εκείνο μάτι με κοίταζε τον άλλο χρόνο αχνό βασιλεμένο»). Η αστραπή από τα μάτια του είχε σβήσει πια. Τα κομμένα κεφάλια και η έκθεσή τους σε δημόσια θέα για παραδειγματισμό του λαού και των εχθρών υπήρξαν μια φρικιαστική τακτική την περίοδο του Εμφυλίου. Το παιδί φεύγει και πηγαίνει στην πόλη, προσπαθώντας να διαγράψει την εικόνα. Όμως αυτή μένει χαραγμένη ανεξίτηλα στην ψυχή του «Μονάχα ο τελευταίος δε φεύγει απ' το μυαλό μου» ομολογεί. Το ποίημα, επομένως, κινείται σε δύο χρονικά επίπεδα. Το πρώτο τοποθετείται στο παρελθόν («μπήκανε», «σταθήκανε», «περάσανε») και το άλλο στο παρόν της αφήγησης («Ήμουν», «δεν τους καλοθυμάμαι»).

Β2$_1$. Με τη χρήση του ασύνδετου σχήματος παρατίθενται όροι της πρότασης χωρίς σύνδεσμο («Είναι απλά ένας εφιάλτης άκρας ανάγκης, ορφάνιας, ξεριζωμού, αγριοτήτων, πόνου, αίματος, θανάτου»). Με το σχήμα αυτό επιτυγχάνεται η δραματοποίηση, καθώς δηλώνεται πώς αντιλαμβάνονται τα παιδιά τον πόλεμο. Παράλληλα, η αρθρογράφος προσπαθεί να προκαλέσει συναισθηματική φόρτιση και να ευαισθητοποιήσει τον αποδέκτη για το ευαίσθητο αυτό θέμα. Επίσης, το ασύνδετο σχήμα δηλώνει ένταση, συμβάλλει στην παραστατικότητα, ενισχύει τη ζωντάνια και την αμεσότητα του κειμένου. Τέλος, ο λόγος γίνεται πυκνός, ρέων και ασθματικός.

Β2$_2$. α) αναπάντεχα, σκληρότητα, εσκεμμένα/ σκόπιμα, πλεονεξία/ αδηφαγία, ανεκτίμητες.

β) αδιαφορούν, ουτοπίας, σχετική, προφορικές, μισήσουν.

Β2$_3$. α) Εξωτερικά χαρακτηριστικά
Ο στίχος είναι ελεύθερος, χωρίς ομοιοκαταληξία, ρυθμό και μέτρο. Οι στίχοι του ποιήματος δεν έχουν ορισμένο αριθμό συλλαβών («Ήμουν παιδί ακόμη δεν τους καλοθυμάμαι/ Μπήκανε στο χωριό μου ένα πρωί»). Το ποίημα δεν κατανέμεται και δεν οργανώνεται σε στροφές σταθερής μορφής αλλά σε άνισες στροφές. Επιπλέον, υπάρχουν διασκελισμοί («Μπήκανε στο χωριό μου ένα πρωί/ μα δε σταθήκανε. Περάσανε/ αργά πάνω στο χιόνι. Τα γένια τους/ ανάμεσα στα σύννεφα και τις κοτρόνες/ καθώς τους χώνευε το βουνό»).

Εσωτερικά χαρακτηριστικά
Στο ποίημα γίνεται χρήση καθημερινής γλώσσας («λινάτσες», «ξόβεργες», «τσιγάρα»). Ο ποιητής δεν επιδιώκει τη χρήση εντυπωσιακών, σπάνιων και ποιητικών λέξεων. Επιπλέον, καταπιάνεται με ένα πολιτικό θέμα, το αδελφοκτόνο δράμα που δημιούργησε ο Εμφύλιος. Παρατηρείται, επίσης, δραματικότητα στίχου («Το ίδιο εκείνο μάτι με κοίταζε τον άλλο χρόνο/ αχνό βασιλεμένο/ όταν αδειάσαν

ματωμένο το σακί/ και κύλησαν στη μέση της πλατείας/ κομμένα τα κεφάλια τους/ Ήταν ο χρόνος που κατέβηκα στην πόλη/ και πούλαγα τσιγάρα σε δρόμους και πλατείες»).

β) Η γλώσσα[44] του ποιήματος είναι η απλή καθημερινή, δημοτική με ελάχιστα ιδιωματικά στοιχεία («αμασχάλη»). Η γλώσσα[45] του είναι ρωμαλέα, πυκνή, καθαρά προσωπική, από την οποία απουσιάζει η εκζήτηση. Το λεξιλόγιο[46] που χρησιμοποιεί διακρίνεται για τη φυσικότητά του. Από το ποίημα απουσιάζουν τα επίθετα και τα πολλά σχήματα λόγου. Κυριαρχούν τα ρήματα και τα ουσιαστικά.

Το ύφος[47] είναι απλό, λιτό, καθώς απουσιάζουν τα περίπλοκα σχήματα λόγου, ενώ η σύνταξη και η έκφραση είναι απλές, κουβεντιαστό και εξομολογητικό, χωρίς μελοδραματισμούς. Οι εικόνες που διαδέχονται η μια την άλλη και με τις οποίες αναπαριστά εφιαλτικές σκηνές του Εμφύλιου Πολέμου καθιστούν το ύφος ζωντανό και παραστατικό αλλά και μελαγχολικό. Τέλος, η χρήση α΄ προσώπου («Ήμουν», «δεν τους καλοθυμάμαι») και το καθημερινό λεξιλόγιο το καθιστούν άμεσο και οικείο.

Β2$_4$. Ο αφηγητής είναι ομοδιηγητικός. Είναι ένα από τα πρόσωπα της διήγησης και συμμετέχει στην ιστορία ως βασικός ήρωας. Αφηγείται σε πρώτο («Ήμουν παιδί») ρηματικό πρόσωπο (πρωτοπρόσωπη αφήγηση) και είναι αυτοδιηγητικός αφηγητής. Συμμετέχει στην αναπαράσταση των γεγονότων ως κύριο πρόσωπο

---

[44] «Με ενδιαφέρει η ποίηση του Γ.Π. γιατί είναι αποτελεσματική, χωρίς ψιμύθια. Λέγοντας ‘‘ψιμύθια’’, εννοώ: χωρίς γλωσσικούς κορδακισμούς, που συνήθως είναι επιφανειακά σχήματα χωρίς ν’ αγγίζουν τίποτε στο βάθος - και η ποίηση είναι, αν μπορώ να πω, έκφραση βάθους. Σε τι προχωρεί, μ’ αυτόν, η ποίηση; Δεν ξέρω, άλλοι θα το πουν, αλλά στα χρόνια που ζούμε, το να κρατά κανείς την τέχνη σε μια ορισμένη στάθμη είναι πρόοδος». (Γιώργος Σεφέρης)

[45] «Πρόκειται για μια ποίηση αφηγηματική κατά βάση, με ιστορίες παράξενα χτισμένες με μια εικαστική τεχνική και μια κινηματογραφική οπτική που υπηρετείται εύστοχα από μια γλώσσα ‘‘χωρίς μαλάματα’’, πυκνή και εκφραστική μέσα στη λιτότητά της, από την οποία απουσιάζουν τα περιττά επίθετα και τα σχήματα λόγου και στην οποία κυριαρχεί το ρήμα. Η γλώσσα αυτή, που διαθέτει την απέριττη αμεσότητα των λαϊκών μύθων, κάποιες φορές ανακαλεί απόηχους απ’ το δημοτικό τραγούδι. Αυτό βεβαίως δε σημαίνει ότι δε συναντάμε στην ποίηση του Παυλόπουλου ποιήματα στα οποία εγγράφεται η ιστορική μνήμη. Εξάλλου η ιστορία στιγμάτισε δεινά τη γενιά του, την πρώτη μεταπολεμική γενιά, μια γενιά που ούτως ή άλλως κουβάλησε βαρύτατα ιστορικά φορτία ήδη στην ακμή της νεότητάς της. Όμως και αυτά ακόμη, όσα αναφέρονται σε ιστορικά βιώματα, είναι αφηγηματικά ποιήματα στα οποία η ιστορία καταθέτει τη μαρτυρία της μέσω ενός μύθου από τον οποίο απουσιάζει η ευθεία αναφορά στον τόπο και στον χρόνο. […]» (*Γιώργης Παυλόπουλος – ο ποιητής και η ποιητική του*, αδημοσίευτο κείμενο που συμπεριλήφθηκε στο βιβλίο *Τα Ετεροθαλή*, εκδ. Ίων, Αθήνα, 2011, σελ. 335-342)

[46] Το αξιακό σύστημα του Παυλόπουλου συγκροτείται μέσα από το οδυνηρό προσωπικό βίωμα και τις έντονες ιστορικές, κοινωνικές και υπαρξιακές διαστάσεις της μεταπολεμικής εποχής. Η υποδειγματική λιτότητα των εκφραστικών του μέσων, η έλλειψη λεκτικών υπερβολών, η μουσικότητα του στίχου και η προσωπική του ευαισθησία σημασιοδοτούν την πρωτοτυπία του έργου του. Οι λέξεις του δεν επιχειρούν στα πλαίσια ενός διδακτισμού να υπηρετήσουν τη μία και αδιαμφισβήτητη «αλήθεια», αλλά διαρθρώνουν ένα μοναδικό ποιητικό σύμπαν και αποτυπώνουν την τραγική μαρτυρία του μεταπολεμικού κόσμου. Ο ποιητής επιτυγχάνει να συναιρέσει την πραγματικότητα και τη μυθοπλαστική φαντασία στον χώρο της ποίησης. (Τριαντάφυλλος Η. Κωτόπουλος http://users.uowm.gr/tkotopou/)

[47] Η ποίησή του είναι σεμνή, ζεστή και χαμηλόφωνη. Διακρίνεται για το απλό και κουβεντιαστό της ύφος, τον πεζολογικό της τόνο, τη φυσικότητα του λεξιλογίου της και την υπαινικτική αλληγορική γραφή της. Η γλώσσα του είναι καθαρά προσωπική, αν και ακουμπάει γερά στην παράδοση (δημοτικό τραγούδι, Σολωμό, Μακρυγιάννη, Σεφέρη), είναι μια γλώσσα ρωμαλέα, πυκνή, απροσποίητη και αδιακόσμητη, χωρίς εκζήτηση. Η ποίησή του είναι εικονιστική και αναπαριστά την εφιαλτική ζωή του μεταπολεμικού ανθρώπου, ο οποίος, βιώνοντας καθημερινά τον θάνατο, προσπαθεί να τον υπερβεί μέσω του ονείρου, της ποίησης του έρωτα. Οι εικόνες, που δημιουργεί διαδέχονται η μία την άλλη με λυρική, ονειρική αφηγηματικότητα και σκηνική διάρθρωση. (*Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Γ΄ Γενικού Λυκείου, Βιβλίο Καθηγητή)

(δραματοποιημένος αφηγητής) και βλέπει ό,τι συμβαίνει γύρω του με εσωτερική εστίαση (δηλαδή διαθέτει περιορισμένη εμπειρία, γνώση). Η επιλογή αυτή γίνεται γιατί
εκφράζει προσωπικές σκέψεις και βιώματα. Έχει τη δύναμη της προσωπικής μαρτυρίας, προσδίδει στην αφήγηση εμπιστευτικό και εξομολογητικό χαρακτήρα αλλά και αμεσότητα, πειστικότητα, αληθοφάνεια, ζωντάνια και σφριγηλότητα.